EROL MÜTERCİMLER

SATILIK ADA KIBRIS

Kıbrıs Barış Harekâtının
Bilinmeyen Yönleri

8. BASKI

ALFA

KIBRIS BARIŞ HAREKÂTININ BİLİNMEYEN YÖNLERİ

SATILIK ADA KIBRIS

EROL MÜTERCİMLER, 1954 yılında Kars'ta doğdu, tüm öğrenim yaşamı İstanbul'da geçti. İ.Ü. Fen Fakültesi Fizik Bölümü'nden mezun oldu. Deniz Kuvvetleri'nde bir süre Fizik öğretim üyeliği, Beşiktaş Deniz Müzesi Müdürlüğü yaptı ve bunun ardından Avustralya'ya gitti. SBS devlet radyosunda programcılık yaptı, "Çokkültürlülük" konusundaki doktora alan çalışmasını Avustralya'da yapıp, İ. Ü. Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamladı. Deniz tarihi çalışmalarıyla tanınan Mütercimler, Türkiye'ye dönüşünde çeşitli gazete ve dergilerde köşe yazarlığı yaptı. TRT Radyosu ve çeşitli TV kanallarında programcı ve yönetici olarak çalıştı. Belgeseller hazırladı. Halen üç ayrı üniversitede (Yeditepe Üniversitesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Doğuş Üniversitesi) Strateji ve Türk Devrim Tarihi dersleri vermektedir. Şu anda Habertürk kanalında *Aynanın Arkası* adlı haber programı yapmaktadır. Bugüne kadar kısa radyo oyunları, çeşitli dergilerde yazıları ve belgesel senaryoları yanı sıra on dört kitaba imza atmıştır: *Destanlaşan Gemiler; Milli Mücadelenin Kahraman Gemisi Alemdar; Bilinmeyen Yönleriyle Kıbrıs Barış Harekâtı; Kurtuluş Savaşı'na Denizden Gelen Destek - Sovyet Yardımları; Gaspedilen Gemi Sultan Osman; 21. Yüzyılın Başında Türkiye - Türk Cumhuriyetleri İlişkiler Modeli* (*Milliyet* Sosyal Bilimler Araştırma Ödülü); *21. Yüzyılın Eşiğinde Türkiye-Japonya İlişkisi - Ertuğrul Faciası; 21. Yüzyıl ve Türkiye - "Yüksek Strateji;" İmparatorluğun Çöküşüne Denizden Bakış; Kadınlar Gemiler Otomobiller; Düşler ve Entrikalar; Gelibolu 1915 (2005); Komplo Teorileri (2005); Bu Vatan Böyle Kurtuldu (2005)*

KIBRIS BARIŞ HAREKÂTININ BİLİNMEYEN YÖNLERİ

SATILIK ADA KIBRIS

Erol Mütercimler

Alfa Yayınları **1778**
İnceleme-Araştırma **29**

KIBRIS BARIŞ HAREKÂTININ BİLİNMEYEN YÖNLERİ
SATILIK ADA KIBRIS

Erol Mütercimler

1. Basım: Yaprak Yayınevi (1990)
2. Basım: Arba Yayınevi (2000)
3-4. Basım: Toplumsal Dönüşüm (2003-2004)
Genişletilmiş ve Güncellenmiş 5. Basım: Şubat 2007
ISBN: 975-297-837-9

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak
Yayın Koordinatörü ve Editör Rana Gürtuna
Pazarlama ve Satış Müdürü Vedat Bayrak
Kapak Tasarımı Utku Lomlu
Kapak Fotoğrafı Ergin Konuksever

© 2007, ALFA Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.

Kitabın Türkçe yayın hakları Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen ya da tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.
Ticarethane Sokak No: 53 Cağaloğlu 34410 İstanbul, Turkey
Tel: (212) 511 53 03 - 513 87 51 - 512 30 46 Faks: (212) 519 33 00
www.alfakitap.com
info@alfakitap.com

Baskı ve Cilt
Melisa Matbaacılık
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa - İstanbul
Tel: (212) 674 97 23 Faks: (212) 674 97 29

Gazi Mustafa Kemal'in eğitim ordusunun neferi
Cilavuz Köy Enstitüsü mezunu babam
Tahir Mütercimler'in (1930-1966) kutsal anısına...

İÇİNDEKİLER

Yeni Baskıya Önsöz xiii
Birinci Baskıya Önsöz xvii
Öngiriş 1

BİRİNCİ BÖLÜM
BARIŞ HAREKÂTI'NA GİDEN SÜREÇ

KIBRIS TARİHİNE KISA BİR BAKIŞ 63
Osmanlı Yönetimi Öncesi 69
Kıbrıs'ta Osmanlı Dönemi 71
Kıbrıs'ın İngiltere'ye Devredilmesi 72
Yunanistan Bağımsızlığını Kazanıyor ve Sorunlar Gündeme Geliyor 76
Türk-Yunan İlişkileri ve Çelişkileri 78

KIBRIS SORUNUN TARİHSEL KÖKENİ: ENOSİS VE DEVLETLERİN DIŞ POLİTİKALARI 79
1931 Ayaklanması 84
Kıbrıs'ın Yunanistan'a Katılması ile İlgili Çabalar 85
İngiltere'nin Siyaseti (1950-1960) 87
Türkiye'nin Siyaseti (1950-1960) 88
Kıbrıs Türklerinin Direnişi (1950-1960) 93
Kıbrıs'ta Bunalım Tırmandırılıyor 96

Makarios Terörü Başlatıyor 98
Türkiye Kıbrıs'la İlgilenmeye Başlıyor 99
Londra Konferansı ve Gelişmeler 101
6/7 Eylül Olayları 104
Konferans Sonuçları 105

MÜDAHALEYE YOL AÇAN GERGİNLİKLER 106
İngilizler Makarios'u Sürüyor 106
Self Determination 107
Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) Kuruluşunun Tarihsel Nedenleri 109
Makarios Yine Sahnede 114
İngilizler Türkleri Öldürüyor 115
Kıbrıs'ta Rumlar Türklerle Çarpışmaya Başlıyor 116
Londra ve Zürih Görüşmeleri 118
Kıbrıs Türk Alayı ve Müdahale Hakkı 119
Kıbrıs Türk Alayı'nın Kurulması 122
1963-1964 Kıbrıs Bunalımı ve Akritas Planı 128
Türkler Öldürülmeye Başlanıyor 134
Türk Uçakları Kıbrıs'ta 136
Yeşil Hat 138
14 Mart Olayları - Güvenlik Konseyi Kararı- Barış Gücü 141
Johnson İnönü'yü Durdurarak Çıkarmayı Engelliyor 142
Rumların Erenköy Saldırıları ve Türk Uçaklarının Bombardımanı 150
1967 Olayları 166
Boğaziçi-Geçitkale Olayları (15 Kasım 1967) 170

İKİNCİ BÖLÜM
TARİHİ KARAR: ASKERÎ MÜDAHALE

1974 OLAYLARI VE BİRİNCİ BARIŞ HAREKÂTI 183
Barış Harekâtı Öncesinde Rum ve Yunan Tarafındaki Gelişmeler 186
RMMO'nun Birinci Barış Harekâtı Öncesinde Silah ve Personel Gücü 189
20 Temmuz Öncesi Yunanistan'ın Kıbrıs Politikası 192

Kıbrıs'ta Darbe ve Adım Adım Amfibik Harekâta Gidiş
Yanlış Süleyman Olayı 212
Adana Müşterek Harekât Merkezi'nin Kurulması 227
Çıkarma Plajının Seçimi 240
Çakmak Tugayı Yola Çıkıyor 246
20 Temmuz 1974: Ankara'da Bir Büyükelçinin Hatıra
Defteri 253
Plajın Temizlenmesi 255
Helikopterler Havalanıyor 265
Hava İndirme Tugayı Harekâta Katılıyor 270
Serbest Paraşüt Müfrezesi 275
Komando Harekâtı Başlıyor 278
Çıkarma Araçları Harekete Geçiyor 279
Türk Alay Sancağı Kaçırılıyor 301

TÜRK UÇAKLARI TÜRK GEMİLERİNİ BOMBALIYOR VE
TCG KOCATEPE BATIYOR 309
İsrailli Kaptan Anlatıyor 362
Akdeniz'e Gömülen Umutlar 371
TCG Kocatepe'nin Batışından Sorumlu Kim? 374
Uçak-Uçak, Uçak-Gemi Arasındaki Telsiz Konuşmalarının
Bant Çözümleri 379
Generallerin Kocatepe Tartışması 393

BORA ÖZEL GÖREV KUVVETİ 401
Darboğaz'a Taarruz 414
Başlıca Muharebeler 417
Ateşkes Yürürlüğe Giriyor 421
Girne Liman Komutanlığının Kurulması 426

ARŞİVLER KONUŞUYOR 430
Orgeneral Nurettin Ersin'in Açıklaması 431
Tümgeneral Süleyman Tuncer'in Açıklaması 435
Tuğgeneral Sabri Evren'in Açıklaması 440
Harp Malulü Emekli Piyade Kıdemli Yüzbaşı Ulvi
Berberoğlu'nun Açıklaması 445
Emekli Piyade Kurmay Albay Bedii Sevinç'in Açıklaması .. 447

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:
İKİNCİ BARIŞ HAREKÂTI

CENEVRE GÖRÜŞMELERİ 457
Birinci Cenevre Görüşmesi 457
Cenevre'de 5 Gün 5 Gecenin Öyküsü 458
İkinci Cenevre Görüşmesi 467

İKİNCİ HAREKÂT KAÇINILMAZ HALE GELİYOR 473
Atilla Hattı ya da Üç Gün Savaşı 483
Gazeteci Adem Yavuz'un Şehit Oluşu 487
Hançer Gibi Uzanan Arazi (Akıncılar Köyü) 512
LCM, LCU, LCT Çıkarma Gemileri 519
Özveri Anıtı: Mersin Halkı 520

IRZA GEÇMELER VE TOPLU ÖLDÜRMELER 522
İngiliz Gazeteci James Rayner'in Tanıklığıyla Toplu Öldürmeler 522
Yabancı Basında Yer Alan Katliamlar 539
Alçaklıkların Bir Başkası: Irza Geçmeler ve Kayıplar 539

20 TEMMUZ 1974'ÜN SONUCU: KKTC 541
Barış Harekâtının Sosyal ve Ekonomik Sonuçları 545

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:
BİTİRİŞ YA DA YENİ BAŞLANGIÇ

Barış Harekâtından 33 Yıl Sonra Unutulanlar, Unutturulanlar 549

EKLER BÖLÜMÜ 561
EK-1: Komando Tugay Komutanlığı'ndan Piyade Albay Salih Güleryüz'ün Anı-Raporu 563
EK-2: Deniz Piyade Albay İlhan Aloğlu'nun Anıları 599
EK-3: Mahkeme Koridorlarındaki Barış Harekâtı (Ulvi Berberoğlu-Sabri Evren Davası) 637
EK-4: Kıbrıs Rumlarının Kökeni 657
EK-5: Türkiye'nin Ada'ya Müdahalesinin Meşru Dayanağı Olan 16 Ağustos 1960 tarihli Garanti Antlaşması 661
EK-6: Akritas Planı 664

EK-7: ABD Cumhurbaşkanı Lyndon B. Johnson'un Mektubu 673
EK-8: Rum Yönetimi Tarafından Türk Bölgelerine Girmesi Yasaklanan Araç ve Gereçler 678
EK-9: Makarios'un Gizikis'e Gönderdiği Mektup 679
EK-10: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyet'i Köy/Kent Yeni ve Eski Adlarını Gösteren Liste 684
EK-11: Genelkurmay Başkanı Orgeneral Semih Sancar'ın İkinci Barış Harekâtı Sonucuyla İlgili Olarak Yayımladığı Mesaj (17 Ağustos 1974) 691
EK-12: Genelkurmay Başkanı Orgeneral Semih Sancar'ın Kıbrıs Barış Harekâtı Nedeniyle Türk Silahlı Kuvvetleri'ne Yayımladığı Mesaj (2 Ağustos 1974) 694
EK-13: Kıbrıs Barış Harekâtı Şehitleri 696

Terimler Sözlüğü 711
Zaman Dizin 718
Fotoğraf Albümü 727

Kaynakça 747

YENİ BASKIYA ÖNSÖZ

Bu kitabın yazımına 1985 yılı sonunda başlandı. Demek ki, neredeyse 22 yıl olacak. Birinci baskısı 1990 yılında yayınlandı. İlk araştırmaya başladığımda Deniz Kuvvetleri'nde üsteğmen rütbesinde, yani küçük rütbeli bir subaydım. Bu nedenle, o dönem görevde olan ya da emekli olmuş askerlerle konuşma şansım oldu. Yaşım küçük olduğu için de bana çok ilgi gösterdiler.

"Kıbrıs Barış Harekâtı" ile ilgili kişisel arşivime emanet edilen ve yazılmasına izin verilen anılar ile belgelerden ayıklayıp yayınlamaya karar verdiklerim dışındakilerden de bir kitap daha yazılır!

Kitabın ilk baskısında deniz piyadelerimizin harekâtı ile *"TCG Kocatepe"* gemimizin batırılışına geniş yer ayırmıştım. Oysa bu kitapta kara harekâtı, olması gerektiği şekliyle asıl ağırlıklı kısmı oluşturdu.

"Birinci baskıya önsözü" okuduğunuzda, kitabın ilk yazılış adımları ile o yıllarda anılarını dinlediğim ve ellerindeki belgeleri benimle paylaşan askerlerin kimler olduğunu öğreneceksiniz. Bu kişilerden hayatta kalanların sayısı, ne yazık ki, aradan geçen yıllar boyunca azaldı. Harekâta katılan komuta kademesinin tamamını yitirdik. Hatta benim konuştuğum küçük rütbeli subayların da bazıları artık hayatta değiller.

Küçük rütbeli bir subayken her şeyi göze alıp, yıllar önce bu savaşın ayrıntıları peşine düşmüş olmanın haklılığını ve mutluluğunu yaşıyorum. Bugün, iyi ki de disiplin tecavüzünden doğacak ce-

zaları göze alarak yazmışım diyorum! Çünkü, savaşın insanları ebedi uykudalar.

Kitabı yeniden yayına hazırlarken bir araştırmacıyı, yazarı mutlu edecek pek çok olayla karşılaştım. Bunların sonucunda elde ettiğim bilgi, belge ve anı-raporları sizinle paylaştım. Kitabın "Öngiriş" bölümünü muhakkak okuyun.

İlk baskıyla bugün arasında geçen 22 yılda, basında da bazı olayların perde arkası ile ilgili anılar yayınlandı. Bunlar çok ufuk açıcı oldu. Yararlandıklarımı sizlerle paylaştım.

Kitabın 'Ek'ler bölümünde iki anıyı olduğu gibi sizlere aktardım. Birisine, deniz piyade albayı İlhan Aloğlu'nun anılarına rastlayışım çok ilginç oldu, öyküsünü aşağıda okuyacaksınız. Ötekisi de kara piyade albay Salih Güleryüz'e ait olan anı-rapordur. İkisi de olağanüstü ilginç, bu nedenle olduğu gibi koydum.

Komando tugay komutanlığından piyade albay Salih Güleryüz'ün anılarının çok önemli bir boşluğu doldurduğunu göreceksiniz. Burada yazılanları kitabın ilgili bölümlerinde araya koyarak yazmaya 'kıyamadım'! Bunun iki nedeni bulunmaktadır. Birincisi, albay Salih Güleryüz'ün kendi anlatımı özgünlüğünü korusun istedim. İkincisi de; bu anılar, Salih Güleryüz'den doğrudan bana gelmedi. Bir kopyası Tümgeneral Sabri Demirbağ tarafından iletilmişti. Sonradan (E) yüzbaşı Ulvi Berberoğlu da bir kopyaya sahip olduğunu söyledi. Hatta kendisi anıların üzerinde bazı düzeltmeler yapmıştır. Bu anlattığım şekliyle anıların yazıcısı olan piyade albay Salih Güleryüz ile bizzat karşılaşmadım, konuşamadım, anıları konusunda tartışma olanağım olamadı. Anıları bana iletenler, tereddütsüz olarak yararlanabileceğim güvencesini verdiler ama doğrusunu söylemek gerekirse, biraz ürkerek sizlerle paylaştığımı belirtmek isterim.

Eğer Salih Güleryüz, bu anılarının, kitabın yeni baskısında yayınlanmasını istemezse hemen çıkarılacaktır.

Ek 2'de okuyacağınız deniz piyade albay İlhan Aloğlu'nun anılarına rastlamamın ilginç öyküsü de şöyle:

Yönetmen Engin Ayça'nın filmi "Suna" Edremit, Akçay yöresinde çekilmekteydi. Başrolünü Türkan Şoray ile önemli rolleri de Demir Karahan ve ben (Erol Mütercimler) paylaşmaktaydık. Çekime

ara verdiğimiz 26 Ekim 2006'da Demir ve eşi Selma ile ben, Tahtakuşlar'a gittik. Burada, Alibey Kudar ailesine ait özel Etnografya Galerisi'ni gezerken, bir dolabın dibinde yeşil deri kaplı bir defter gördüm. İnceleme isteğimi olumlu karşıladılar. Bu defter, Birinci ve İkinci Kıbrıs Barış Harekâtında 1'nci amfibi deniz piyade taburu komutanı binbaşı İlhan Aloğlu'na aitti. Hemen İzmir'deki oğlu Cem Aloğlu ile telefon iletişimi kurduk ve yayınlanması izni aldık. Böylece bu anılar okuyucuyla buluşmuş oluyor.

Hem Alibey Kudar'a hem de Cem Aloğlu'na sonsuz teşekkürler.

Asıl teşekkür borcum olan birisi var ki, yardımı, katkısı teşekkürün çok ötesinde. Gazeteci büyüğüm Ergin Konuksever'den söz ediyorum. Kitaptaki fotoğraflar onun objektifinden 1974 yılında savaşta çekilmiş belgelerdir. Bu fotoğrafların yayın izni bir "teşekkürle" karşılanamayacak kadar değerlidir, bunun anlamını biliyorum.

Öte yandan, Ergin Konuksever 14 Ağustos 1974'te Rumlar'a tutsak düşmüş bir gazetecidir. Bu tutsaklığının öyküsünü "Günaydın" gazetesinde yazmıştır. Bu kitapta da yazılmasına izin vermiştir. Okuduğunuzda savaşın tüm etik kurallarını ve hukuk anlayışını alt üst ettiğine tanık olacaksınız. Bu tutsaklık anılarında gazeteci Adem Yavuz'un öldürülüşünü tüylerimiz ürpererek okuyoruz.

Kitabın bu baskısında da "Kocatepe"nin batırılışı önemli bir yer tutmaktadır. Uçaklarımız gemilerimizi bombalarken yapılan telsiz konuşmaları önemli birer belge olarak tüm çıplaklığıyla tüm çıplaklığıyla karşımızda durmaktadır.

Gazetelerde yayınlanan anılara gönderilen bazı düzeltme ve yanıtlardan da bana göre ilginç olanlar "Okuma Parçaları" başlığı altında arşivlerden derlenmiştir.

Savaştan yıllar sonra iki subay birbirini mahkemeye vermiştir. Bu suçlamaları ve yargı kararını da bir eleştiri ve ibret belgesi olduğuna inandığım için 'Ek'ler bölümüne aldım.

Kitabın ilk baskısında ve ondan sonra yapılan baskılarda okuyucunun en yakındığı konu, harita ve krokilerin olmayışı idi. Bu baskıya çok sayıda harita ve kroki eklenmiştir.

3 Kasım 2006
Göztepe-İstanbul

BİRİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ

Kıbrıs, gerek coğrafi konumu gerekse üzerinde yaşayan Türk toplumu nedeniyle, uzun yıllar boyunca Türkiye'nin siyasal gündeminde ya en başta ya da ilk sıralarda olmuştur.

Uluslararası politika arenasında Türkiye'nin istekleri ya da yeri tartışıldığında Kıbrıs hep gündeme getirilmiştir.

Türkiye, çıkarlarının korunmasını söz konusu ettiğinde, 'Kıbrıs sorununu çözün!', 'Kıbrıs'ta şunu yapın, bunu yapın!' biçiminde istemlerle sürekli olarak karşılaşmaktadır. Kısacası, Kıbrıs sorunu ve Türkiye hep özdeşleştirilmektedir. Sonuç olarak Kıbrıs'ın yalnız Kıbrıs Türkünün değil, Türkiye'nin de yaşamsal sorunu olarak daha uzunca süre gündemde kalacağı açıktır.

Bu kitabı yazmaya başlarken Kıbrıs'ın siyasi tarihine birkaç satırla bile olsa dokunmayı düşünmemiştim. Kitabın yazılışının gerçek amacı, 21 Temmuz 1974 günü kendi savaş uçaklarımızın batırdığı *TCG KOCATEPE* adlı savaş gemimizin batış öyküsü ve bu gemideki deniz subay ve astsubaylarımızın kurtuluş serüvenlerini anlatmaktı. Ama araştırmalar ilerledikçe, derinleştikçe, kitap bu olayla sınırlı kalmadı. Savaşın tüm ayrıntıları anlatıldı.

1985 yılının sonlarında, 21 Temmuz 1974 günü Akdeniz'in ortasında Türk savaş uçaklarının saldırısıyla batan *TCG KOCATEPE* adlı savaş gemimizin, batırılış öyküsünü yazmaya çalışıyordum. Önce sınırlı olanaklarla başlayan çalışma, gemiden kurtulan deniz-

cilerle tanıştıkça, belgeler buldukça boyutları giderek genişleyen ve dört yıllık çabaların sonucunda da KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI'nın nedenlerini ve gelişimini anlatmaya çalışan bir kitaba dönüştü.

Kıbrıs Türkünü toptan öldürülmekten kurtaran bu askeri müdahaleye dönemin Başbakanı Bülent Ecevit çok uygun bir ad bulmuştu: BARIŞ HAREKÂTI.

Giriş bölümünde özetle yazılan tarihsel gelişim sürecinde anlatılmaya, altını çizerek belirtmeye çalıştığım gibi BARIŞ HAREKÂTI bir gereklilikti. Bir toplumun soykırıma uğramasını önlemek için yapılmak zorundaydı.

'20 Temmuz Barış Harekâtını' anlatan bu kitabı yazarken 'askerî tarih' yazma işini uzmanlara bırakıp, olaylar ve insanlar yazılmaya çalışıldı. Bu insanların (aslında askerlerin demek daha doğru olacak) büyük bölümü yaşıyorken onlarla konuşmalı, onlara ulaşmalıydık.

İleride bir gün *TCG KOCATEPE* gemisinde olan olayları yazmak istediğimizde artık o askerleri bulamayabilirdik. Çünkü yıllarla sınırlı olan insan ömrü bir süre sonra bitecekti. Gerçi Genelkurmay Başkanlığı günü geldiğinde bu savaşın tüm belgelerini araştırmacıların önüne koyacaktır ama o gün, bu savaşı yaşayan insanları bulamayacağız.

Bu endişeyle bilgi toplamaya, olayı yaşayan insanlarla konuşmaya başladığımda *TCG KOCATEPE*'nin batışını anlatan gazete ve dergi yazıları da sıklaşmıştı. Basındaki bu yayınlar, araştırmalarımı daha da ivmelendirdi.

TCG KOCATEPE olayını tek başına ele almanın, daha doğrusu BARIŞ HAREKÂTI'nın bütününden ayırmanın hatalı olacağı ortaya çıktıktan sonra, harekâtı yapan, hava-kara-denizde yürüten ve yaşayan askerlerle konuşmaya başladım. Çalışmam ilerledikçe, yalnızca askerî harekâtı yazmanın yeterli olamayacağını, harekâtı doğuran nedenleri ortaya koyamazsam harekâtın askerî yapısının bile boşlukta kalacağı görüldü, (uzmanlar görmemi sağladı). Uzunca giriş bunun için yazıldı. Bu nedenle çalışmamı iki ana bölüme ayırarak yazmak zorunda kaldım.

İlk bölümde, tarihsel gelişim süreci içinde '20 Temmuz Barış Harekâtı'nı hazırlayan nedenler ele alındı. Kıbrıs siyasi tarihinin süreci izlenerek 20 Temmuz 1974'e ulaşıldı.

BARIŞ HAREKÂTI bir oldu bitti yaratılarak yapılan bir savaş ya da toprak işgali değildir. Bu harekât, Kıbrıs Türk toplumunun tamamının öldürülmesini engellemek, Yunanistan'daki Cunta kışkırtmasıyla yıktırılan anayasal düzenin kurulmasını sağlamak ve Enosis'e giden yolu kapatmak amacıyla yapılmıştır. 20 Temmuz 1974 öncesine nasıl ve hangi olaylarla gelindiğini ortaya koymak için ister istemez tarihsel gelişim sürecini inceleme zorunluluğu ortaya çıktı.

Tarihsel sürecin incelenmesi sonucunda, 20 Temmuz'u yaratan en önemli etkenin Enosis olduğu ve Enosis çalışmaları ayrıntılarıyla anlatıldığında da KIBRIS sorununun kaynakları ve gelişimi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Çünkü Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasıyla ortaya çıkan Enosis, günümüze değin ulaşmıştır. Bu nedenle de üzerinde çok durulmuştur.

20 Temmuz 1974'e uzanan süreç incelenirken, tarihi, askeri, ekonomik, kültürel ve siyasi nedenler üzerinde durulmuş, olaylara doğrudan ya da dolaylı taraf olan ülkelerin Kıbrıs siyasetleri, 1963 ve 1967 olaylarına Türkiye'nin müdahale edememesinin, daha doğrusu adaya çıkarma yapamayışının nedenleri anlatılmıştır.

İkinci bölümde ise, BARIŞ HAREKÂTI'nın başlaması ve gelişimi, ulaşılabilen kaynak ve kişilerden öğrenilebilen gerçekler ışığında yazılmaya çabalanmıştır.

Harekât bölümü, savaşa katılanların anılarına ve ellerindeki belgelere dayanılarak, özellikle komutanlarla konuşularak yazılmıştır. Ancak çeşitli nedenlerle tüm komutanlara ulaşılamamıştır. Bundan ötürü harekâtın tüm ayrıntılarını anlatmak olanağı bulunamamıştır. Zamanla başka araştırmacılar ve savaşa katılanların anılarıyla bu boşluğun doldurulacağını umuyorum. Yine de çalışmamızın genel anlamda çok eksiği olmadığı inancındayız.

Bugüne değin kamuoyunun en çok ilgisini çeken *TCG KOCATEPE* olayının, ayrıntılarını olayı yaşayanların anlattıklarının doğruluğuna inanarak, eldeki belge ve mesajlarla da karşılaştırarak ayrıntılarıyla yazıldığı umudunu taşıyorum. *TCG KOCATEPE*'den kurtulanlar, bombalayan pilotlar ve Ankara'da, Adana'da, yani her iki Harekât Merkezi'nde görevli olanlarla konuşuldu.

Özellikle Deniz Piyadelerinin ve donanmaya bağlı birliklerin harekâtının tamamına yakınının yazıldığı inancındayım.

Çok ayrıntılı ve doğru olarak yazıldığını rahatlıkla söyleyebileceğimiz başka iki bölümde de, şimdiye değin kamuoyunda tartışması yapılan konulara açıklık getirilmiştir. Bunlar, çıkarmanın yapıldığı plajın seçimini anlatan 'Plaj Seçimi' bölümü ve Amfibi Özel Görev Kuvveti komutanının (Tuğgeneral Süleyman Tuncer) öne sürüldüğü gibi **yanlışlıkla** atanmayıp doğrudan doğruya özel seçilerek ve bilinerek atama yapıldığını anlatan *'Yanlış Süleyman Olayı'* bölümleridir.

Komando Tugayının harekâttaki savaşı da en yetkili komutanların ağzından yazılarak, tamamen doğruyu yansıtmıştır. En eksiksiz bölümlerden birisi de bu bölümdür.

Buna karşılık Kara Harekâtının sorumluluğunu yüklenmiş tüm komutanlarla konuşamadığımız için, bu harekâtın ayrıntılanamadığını söyleyebiliriz. Bunun nedenlerinden birisi, harekâta katılan komutanların bazılarının ölmüş olması (kendisiyle dört kez birlikte olup değerli bilgiler aldığımız Orgeneral Bedrettin Demirel de, merakla beklediği çalışmamızın sonucunu göremeden yaşamdan ayrıldı. Unutamayacağım yardımlarını gördüğüm Komutan'ın ışıklar içinde uyumasını diliyorum), bazılarının da şu anda ulaşamayacağımız konumda olmalarıdır.

* * *

İkinci bölümü yazarken uygulanan yöntemi kısaca belirtmek istiyorum. Bir olayı en az iki kişiden dinledim; farklı yorumlar ya da anlatımlar olduğunda üçüncü kişiye başvurdum. Ama yalnızca bir tek kişinin tanık olduğu ya da yaşadığı çok önemli bir olay ise bu kişiden olduğu gibi aktarıldı.

Bu harekâta katılanların çok büyük bir bölümü henüz hayatta olduklarından araştırma sonuçlarının yanlış olup olmadığını tartışmak şansını bulduk; doğruyu yazmak için çok büyük özen gösterdik. Yazdıklarımı konuştuğum kişilere okuyarak ya da okutarak anlatılanların olduğu gibi yazılıp yazılmadığını doğrulatmak olanağı buldum.

Ayrıntılı bilgi almak için görüşme isteğinde bulunduğum bazı subaylar da daha önce gazete ve dergilere yaptıkları açıklamalarla yetinmemizi ve bunlardan yararlanmamızı söylediler. Başka kaynaklardan doğrulatabildiğimiz ölçüde bu bilgilere de yer verdim.

Resmi belgeler Genelkurmay Başkanlığınca açıklanmadığı için, bu çalışma sırasında pek çok güçlükle karşılaştım. Konuştuğum kişilerden birkaçı dışında hiç kimsenin günlük tutmadığını gördüm (tutmadıkları için de şimdi hayıflanıyorlar; ne de olsa insan belleği zamanla birtakım bilgileri yitiriyor.)

Bu kitap, Kıbrıs Türkü'nün yıllardır çektiği acıyı durdurmak için olaylara müdahale eden Türk Silahlı Kuvvetleriyle, Yunanistan destekli Rumların savaşını anlatmaya çalışan iyi niyetli bir çalışmadır. Bir takım eksiklikleri de bulunmaktadır. Bunları da başka araştırmacıların tamamlamasını umuyor ve diliyorum.

Daha ne kadar süreyi bilgi toplamak ve belge bulmakla geçireceğimi kestiremediğimden, bugüne değin öğrenebildiklerimi, mezara götürmeden yayınlamayı yeğledim.

Bu kitabı yazarken konuşmamız gerektiği halde konuşamadığımız kişiler, bizimle ilişki kurup ya da mektup gönderip yanlışlıkları düzeltmek ve eksik bölümleri tamamlamak isteyenler olursa kendileriyle görüşmeyi kutsal bir ödev bilirim.

Burada kahraman yaratmaktan kaçınmaya özenle çaba harcadım. Yine de bazı kişiler kahraman izlenimi uyandırırsa bu, yalnızca olayların akışının yorumudur. Ama bilerek, özellikle üstünde durarak, kahraman olmaları gerektiği için öne çıkardığımız iki grup bulunmaktadır. Bunlardan birisi LCM, LCU ve LCT çıkarma gemi komutan ve personeli, ikincisi de 'Mersin halkı'dır. Her iki grup da ayrı başlıklar altında anlatılmıştır.

* * *

Teşekkür borçlu olduklarım...

Oramiral (E) Kemal Kayacan, Oramiral (E) Nejat Tümer, Orgeneral (E) Turgut Sunalp, Orgeneral (E) Nurettin Ersin, Orgeneral (E) Bedrettin Demirel, Oramiral (E) Emin Göksan (yalnızca taslağı okuyarak yanlışları göstermişlerdir), E. Koramiral Işık Biren, E. Koramiral Nejat Serim, E. Koramiral Atilla Kıyat, E. Hava Korgeneral

Hulusi Kaymaklı, E. Tümgeneral Süleyman Tuncer, E. Tümgeneral Cemal Eruç, E. Tümgeneral (Giresun Valisi) Sami Oytun, E. Tümgeneral Mahmut Boğuşlu, E. Tuğamiral Atilâ Erkan, E. Tuğamiral Orhan Serim, E. Tuğamiral Nejat Berksun, E. Deniz Albay Neşet İkiz, E. Deniz Kurmay Albay Ahmet Özön, Deniz Albay Yılmaz Cengiz, E. Deniz Kurmay Albay İsmail Gül, E. Deniz Kurmay Binbaşı Özhan Bakkalbaşıoğlu, E. Yüzbaşı Ulvi Berberoğlu,

Taslağı okuyup eleştirilerini esirgemeyen, düzeltmeler yapan gazeteci-yazar Sami Karaören, taslağı okuyup düzeltmeler yapan, bilgi birikimini aktaran yazar Nejat Gülen,

Kıbrıs'ta unutulmaz yardımlarını gördüğüm, arşivlerinden yararlandığım, yazar E. Deniz Binbaşı Mesut Günsev, E. Binbaşı Doğan Erol, gazeteci yazar Sabahattin İsmail, Kıbrıs Türk Mücahitleri Derneği Başkanı Halil Paşa'ya;

Arşivinden yararlanma izni veren Fahri Ayanoğlu, İngilizce çevirilerde yardımlarını esirgemeyen Yaşar Onay'a;

Şu anda Türk Silahlı Kuvvetlerinde kutsal ödevlerine devam etmeleri nedeniyle adlarını açıklayamadığım subay ve astsubaylara, yine kendi istekleri doğrultusunda adlarını açıklamadığım emekli askerlere teşekkürlerimi sunuyorum.

Erol MÜTERCİMLER
10 Ekim 1985, Ayazağa
15 Ekim 1989, Erenköy ve Tuzla

ÖNGİRİŞ

3 Kasım 2006... Bir gazete haberi: AB Dönem Başkanı Finlandiya'nın Kıbrıs'ta çözüm için Helsinki'de yapılacağını duyurduğu toplantıyı Ankara doğrulamadı. **(Milliyet Gazetesi)** İptal nedeni, "Tarafları aynı masa etrafında toplayamamak" olarak açıklanırken Finlandiya, çözüm arayışlarını ara vermeksizin sürdürme kararlığında...

İptal kararı Finlandiya Dışişleri Bakanı Erki Tuomioja'nın sözcüsü tarafından "Helsinki'de bir toplantı şansı yok" sözleriyle açıklandı. Toplantının en önemli iptal nedeninin ilgili tarafların "format" konusunda anlaşamamaları olduğu belirtiliyor.

Finlandiya (Eylül sonunda) altı maddelik bir öneri sunmuştu:

1. İki yıl süreyle sadece AB ile doğrudan ticaret
2. Avrupa Komisyonu gözetimi altında iki yıllığına Magosa limanının açılması
3. Kapalı Maraş Bölgesi'nin, Türk askerinden BM'ye devri
4. Maraş içinde teknik çalışmaların başlaması
5. AB'nin Gümrük Birliği konusundaki başlıkları ileriye götürmesi
6. Türkiye'nin liman ve havaalanlarını Kıbrıs gemi ve uçaklarına açması

Bu önerilere Cumhurbaşkanı M.A. Talat önce, "Rum önerisinden farksız olduğunu ve kabul edilemeyeceğini" söylerken, birden

bire fikir değiştirdiğini gösteren demeçleri yayınlandı. (5 Ekim 2006 tarihli gazeteler)

AB komisyonunun 8 Kasım'da, Türkiye ile sürdürülen müzakereler konusunda bir ilerleme raporu yayınlaması beklenirken, Rum hükümet sözcüsü Hristodulos Pashardes, "Amacımız, en azından 8 Kasım'a dek Türkiye-AB üyelik müzakerelerinde geriye kalan 34 başlıktan hiçbirini ele almamak," dedi. Başbakan Erdoğan, "İzolasyonlar kalkmadıkça limanları açmayacağız," dedi (13 Ekim 2006)

Oysa Pashardes'in açıklaması, Kıbrıs Rum Yönetimi, Ankara'nın, limanlarını ve havaalanlarını Rum gemi ve uçaklarına açma zorunluluğunu yerine getirmedikçe, Türkiye-AB üyelik müzakerelerinde engelleme yapacakları doğrultusundaydı. Başka bir açık ifadeyle 'KKTC bir şekliyle ortadan kalkmadığı sürece Türkiye için AB kapısı kapalı olacaktır' diyordu.

Cumhurbaşkanı Talat, Alman Frankfurter Allgemeine gazetesine verdiği demeçte, Papadopulos'un bugüne kadar tüm görüşme tekliflerini reddettiğinin hatırlatılması üzerine, "O radikal biri ve şovenist. Yunanlıların üstünlüğüne inanıyor, tam güce sahip olmak ve bizi asimile etmek istiyor. **Papadopulos, Kıbrıslı Türkleri azınlıkta kalan köleler haline getirmek istiyor**" ifadelerini kullandı.

Papadopulos'un uluslararası alanda Kıbrıs'ı temsil ettiğine ve AB içinde siyasi etkisini sürdürebildiğine işaret eden Talat, kendilerine yapılması planlanan yardımlara Rum tarafının itiraz edeceğini bildiği için, AB'den adadaki mali ve ticari işlerin ayrı şekilde yürütülmesini istediğini, ancak bu konuda bugüne kadar hiçbir gelişme olmadığını belirtti.

Talat, AB'den beklentileriyle ilgili bir soru üzerine de şunları söyledi: "Her şeyden önce 3 şey bekliyorum: Öncelikle Papadopulos'a uluslararası alanda adanın temsilcisi olarak görüldüğü için adayı birleştirme sorumluluğunun da bulunduğunun açıkça izah edilmesini. İkincisi, adanın kuzeyini dışlamayacağı yönündeki vaadinin kendisine hatırlatılmasını. Üçüncü olarak da, KKTC'den yurtdışına doğrudan uçak seferlerinin başlatılmasının sağlanmasını. Bunu her AB ülkesi, Brüksel'de alınacak bir ortak karardan bağımsız olarak da yapabilir." (www.trncinfo.com internet sitesinin 14 Şubat 2006 tarihli haberi)

M. A. Talat 2003 milletvekili seçimlerinde ve sonrasındaki cumhurbaşkanı seçiminde, "Ben Kıbrıs sorununu üç ayda çözerim," diyordu ama bugün, hep suçladığı Rauf Denktaş ile aynı çizgiye, aynı söylemlere gelmiş görünüyor. Kıbrıslı Türklere yönelik izolasyonun, Kıbrıslı Türkler'in Rumlar'a yönelik tavizleriyle bağdaştırılamayacağını, taviz ve karşılıkların ancak Kıbrıs sorununa çözüm bulunmasıyla birlikte pazarlık olduğu zaman mümkün olabileceğini söylüyor.

Talat (Milliyet, 7 Ekim 2006 tarihli haber) Girne'de, Finlandiya'nın önerilerinde Kıbrıs Türk tarafı için bir şey olmadığını, önerilerin Türkiye'ye yönelik olduğunu savundu:

"Zaten en büyük tehlike de odur. Türkiye'nin AB üyelik sürecinin bir mezesi olduk yani. Esas olan biz değiliz. Biz onun bir çerezi gibiyiz. Tehlike odur zaten." Bunun Türk tarafı için kabul edilmesinin pek mantıklı olmayacağını ifade ettiklerini dile getiren Talat, sözlerini şöyle sürdürdü:

"Öneri, görüş ortaya konabilir ama önemli olan biz ne diyoruz ona. Onun için bizim, bilinen ve hepinizin bildiği ve onayladığı haklarımız var. O haklarımızı teslim etmek niyetinde değiliz. Bu kadar açık. Çünkü izolasyonlar bir şey karşılığı değil, biz çözüm istediğimiz için kalkmalı. İddiaya göre izolasyonun esas nedeni Kıbrıs Türkler'in Kıbrıs'ın birleştirilmesine karşı çıkmalarıydı. Biz o durumda değiliz. Tersine Kıbrıs Rum tarafı birleşmeye karşı çıktı, biz değil. Dolayısıyla izolasyon uygulanacaksa bize değil onlara uygulanmalı. Biz uygulansın demiyoruz onlara ama uygulanacaksa eğer bize değil onlara uygulanması lazım." Kıbrıs'ın birleştirilmesine Kıbrıslı Türkler'in değil Kıbrıs Rum tarafının karşı çıktığını vurgulayan Talat, izolasyon uygulanması gerekiyorsa KKTC'ye değil Güney Kıbrıs'a uygulanması gerektiğini kaydetti.

Kıbrıs Rum tarafının, Türkiye'nin AB üyelik sürecini istismar etmeye çalışarak, limanlarını Rum tarafına açması ve daha başka istekleri için bastırmaya başladığına işaret eden Talat, Türkiye'nin bu konuda direngen davrandığını belirterek, şöyle konuştu:

"Türkiye bu konuda ısrarlı oldu, direngen davrandı. 'Kıbrıslı Türkler'in izolasyonu kalkarsa o zaman biz de bunu yaparız' dedi. Şimdi ise bu konular bir paket haline getirildi ve Finlandiya tara-

fından öne çıkarıldı. Biz de diyoruz ki, biz izolasyonların kalkmasını Rum tarafına bir şey vermek karşılığında kabul etmiyoruz. Çünkü biz, çözüm istediğimizi, Ada'yı birleştirmek istediğimizi ispat ettik. Bundan dolayı izolasyonların kalkması gerekir. Çünkü bunlar artık anlamsızlaştı. O yüzden Rum tarafına vereceğimiz bir şey yoktur. Doğrudan ticaret ve diğer izolasyonların kalkması için bizden bir şey istemeye hakkınız yoktur."

Kıbrıslı Türkler üzerindeki izolasyonların kaldırılmasının koşulsuz olması gerektiğine işaret eden Talat, "Bu Kıbrıslı Türklerden bir şey istemenin adil olduğunu düşünmüyorum. Bu yüzden biz de yeni talepler eklemeyi düşünüyoruz, Ercan'ın direkt uçuşlara açılması gibi. Sadece ekonomik değil kültürel anlamda da izolasyonların kaldırılmasını talep ediyoruz," dedi.

Talat, Helsinki önerisi için, "Görüşeceğiz. Bizim için birçok konu var görüşülecek," diyordu ancak Helsinki'de düzenlenmesi planlanan toplantının, Kıbrıs Rum Kesimi'nin Türkiye olmadan KKTC ile toplantıya katılmama ısrarı üzerine iptal edildiği ortaya çıktı.

Başbakan Erdoğan (2 Kasım 2006 basın toplantısı) Vanhanen'in önerisini şöyle açıkladı: "Yunanistan olmadan Türkiye, Güney Kıbrıs ve KKTC'nin bir araya gelmesini içeren bir talepti. Biz kendilerine Yunanistan'ın katılmadığı bir dışişleri bakanları toplantısına bizim dışişleri bakanımızın katılmasının mümkün olmayacağını, ancak isterlerse Güney ve Kuzey Kıbrıs dışişleri bakanlarını bir araya getirebileceklerini söyledik. 'Bunu daha ileri taşımak istiyorsanız o zaman Yunanistan'ı ikna edin, Yunan Dışişleri Bakanı da katılırsa bizim bakanımız da katılabilir,' dedik".

Hiç kuşkusuz bu konuda sonuçsuz çabalar sürecektir. Talat da "Kıbrıs Sorununu üç ayda değil üç yılda bile neden çözemeyeceğini" çoktan anladı.

Kıbrıs sorunu, yalnızca uluslararası platformlarda sorun olmanın ötesinde, Türkiye iç politikasında da çoğu kez siyasi partiler ya da hükümet başkanı ile cumhurbaşkanı arasında sorun ve sıkıntı yaşanmasına yol açmaktadır. Bilindiği gibi Kıbrıs davası partilerimizin dillerinden düşürmedikleri bir "millî davadır" ve liderler arasında politik bir malzeme olarak kullanılmasında hiçbir sakınca görülmemektedir.

Bu konudaki en çarpıcı örnek 1992 yılında yaşanmıştır.

Yıl 1992, Aralık ayı. Hürriyet Gazetesi'nde Mesut Yılmaz ile Turgut Özal arasında bir polemik yaşandı. Dönemin Başbakanı Mesut Yılmaz, Cumhurbaşkanı Özal'ın, "Kıbrıs davasını çözülemez hale getirdi" türünden suçlamalarına yanıt vermek amacıyla, 11 Eylül 1991 günü Paris'te, Yunanistan Başbakanı Konstantin Mitçotakis ile yaptığı görüşmeye ilişkin tutanakları açıkladı ve kendisini gereksiz yere Mitçotakis'le kavga etmekle suçlayan Özal'ı susturmak istedi. Bu tartışmanın devamında 9 Aralık 1992 tarihli Hürriyet Gazetesi'nde, yakın tarihin en önemli belgelerinden biri olan *"Yılmaz-Mitçotakis Zirvesi"*nin tutanakları açıklandı. O gün Paris'te yapılan görüşmede Yılmaz ile Mitçotakis baş başa görüşmüştü. Toplantıya zabıt tutmak için herhangi bir dışişleri yetkilisi de alınmadığı için, her iki taraf; kendi zabıtlarını kendileri tuttu. Bu kritik görüşmenin Yılmaz tarafından tutulan zabıtları kayıtlara şöyle geçti:

Mitçotakis: (Görüşmeye neredeyse içi içine sığmayan, fevkalade memnun bir havada giriyor) *Bugün tarihi bir gün. İlişkilerde yepyeni bir dönemin eşiğindeyiz. Gerçi, benim yaşım artık ilerledi. Ama, bu başlangıç sizin siyasi geleceğinizi daha da parlak kılacaktır. Bugünün meyvelerini yarın siz toplayacaksınız. Bu ifadelerim, BM Sekreterliği'nce bana Kıbrıs konusundaki önemli ihtilaf noktalarının nihayet giderildiğinin bildirilmiş olmasından kaynaklanıyor.*

Yılmaz: *Siz, Türkiye-Yunanistan ilişkilerinin akılcı bir dostluk ve işbirliği çerçevesine oturtulabilmesini bizim öteden beri isteyegeldiğimizi, Kıbrıs meselesinin gerçekçi bir zihniyetle adil ve kalıcı bir çözüme kavuşturulmasını da samimiyetle arzu ettiğimizi, izlediğimiz siyasetin bu yaklaşımımızın kanıtı olduğunu söylüyorsunuz. Bununla birlikte, BM yetkililerinin taraflarla vaki son temaslarının sonuçları hakkında mevcut bilgiler, maalesef başlıca ihtilaf noktalarının giderildiği yönünde değildir. Lütfen bana söz konusu görüş ayrılıklarının ne şekilde giderilmiş olduğunu anlatınız.*

Mitçotakis: *Her şeyden önce, toprak konusu, Güzelyurt, Rum tarafına verilmek ve başkaca bazı ayarlamalar da yapılmak suretiyle halledilebilir.*

Yılmaz: *Ben Güzelyurt'un Rum tarafına verileceği konusunda bir mutabakattan hiç haberdar değilim. Mesela, şu anda aklıma gelen Devlet Başkanlığı'nın dönüşümlü olarak devrinde edilmesi konusunu bir örnek olarak vereyim. Bunun dışında başkaca ne gibi uzlaşmalara varıldı?*

Mitçotakis: *Dönüşümlü başkanlık söz konusu olamaz. Cumhurbaşkanı, Rum tarafından olacaktır. Ayrıca Türkiye'nin Kıbrıs'ın AT'ye tam üyeliğine rıza göstermeniz, Washington'da yapılacak 9'lu (+ BM Genel sekreteri) bir zirve toplantısı (bizim anlayışımız, böyle bir toplantının New York'ta ve dörtlü olarak yapılacağı yönünde idi) ile konunun henüz açıkça olabilecek daha az önemli yönleri üzerinde de mutabakat sağlayıp, meseleyi çözüme kavuşturabiliriz.*

Yılmaz: *Söylediğiniz bu şeylerden hayrete düştüm. Bunların her biri uzlaşılan noktalar değil, sadece bazı önemli uzlaşmazlık noktalarına ilişkin Rum-Yunan pozisyonlarıdır. Ben, Kıbrıs Türk tarafının bunlara, rıza gösterdiği yolunda bir bilgiye sahip değilim. Kaldı ki, Türkiye'nin de böyle tek taraflı bir çözüme rıza göstermesi söz konusu olamaz. Bu işittiklerimden, taraflara farklı bilgiler verildiği sonucunu çıkartıyorum.*

Mitçotakis: *Bende de bu kanaat uyandı ve canım sıkıldı. Bu, görüşmeden sonra basına karamsar bir tablo yansıtılmasını istemiyorum. Bununla birlikte, görüşmeden çıkar çıkmaz, Başkan Bush'dan başlayarak, tüm ilgili çevrelere Türkiye'nin uzlaşmaz tutumunu şikâyet edeceğim, yeni bir kampanya başlatacağım. Kıbrıs ihtilafı, belirttiğim esaslar dahilinde çözüme kavuşturulmadıkça, Türkiye'nin, Batı (özellikle AT) ile ilişkilerini ileri götürmesini engellemek için elimizden gelen her şeyi yapacağımızdan emin olabilirsiniz. Kıbrıs meselesi açık kaldıkça ikili ilişkilerde de herhangi bir iyileşme beklememek gerekir. Bir "dostluk ve işbirliği anlaşması"nın sonuçlandırılması ve bunun imzası için Türkiye'ye gelmem Kıbrıs'ta "çözüm"e ulaşılmasına bağlıdır. Ayrıca bu çerçevede Yunanistan'daki Türk azınlığın sesini de kesebileceğimizi, bağımsız adaylar için dahi, yüzde 3 seçim barajı getirebileceğimizi ve bu hususta kararlı olduğumuzu biliniz.*

Yılmaz: *Bu ifadelerinizden üzüntü duydum. Kıbrıs meselesinin ortaya çıkışında olduğu gibi, yıllardır karşılıklı mutabakata dayalı bir çözüme kavuşturulamamış olmasında da Yunanistan'ın bu tek yanlı zorlamaları ve propagandist yaklaşımı başlıca etken olmuştur. Kıbrıs meselesine samimiyetle ve yaşayabilir bir çözüm aranması gerekir. Böyle bir çözüm ısmarlama olarak sağlanamaz. Ada'nın iki halkı tarafından birlikte oluşturulması gerekir. Zira —aksi bir an için tasavvur edilse dahi— tarafların rızasına dayalı olmayacak, böyle bir yapay çözüm, zamanla Türkiye ile Yunanistan'ı tehlikeli biçimde karşı karşıya getirebilecek yeni bir sürecin baş-*

langıç noktası olabilir. Bu itibarla, iki anavatanın Ada'daki toplumları kendilerinin yaşayacakları; külfetlerini kabul edip, nimetlerinden birlikte istifade edecekleri sağlam ve adil bir çözümü birlikte üretmeye teşvik etmeleri gerekir. Biz, bu yapıcı anlayışımızı yıllardır tutarlı biçimde izlediğimiz siyasetle ortaya koyduk. Ancak, Yunanistan'ın tavrı için aynı şeyin söylenemeyeceğini bir kez daha görmekten üzüntü duydum.

Yılmaz: *Azınlıklar konusu ikili ilişkilerimizin çok dikkat edilmesi gereken bir yüzüdür. Sizin Türk azınlığa ilişkin ifadelerinizi üzüntüyle dinledim. Dünyanın, 'demokratik' olmak iddiasındaki hiçbir ülkesinde bağımsız bir adayın milletvekili seçilebilmek için yüzde 3'lük ülke barajını aşması şartı yoktur. İnsanları ezmeye çalışmak Yunanistan'ı yüceltmez. Her halükarda Türkiye'nin, insanların ikili ve çok taraflı anlaşmalarla kazanılmış azınlık haklarının veya vatandaşlık haklarının çiğnenmesine göz yummayacağını bilmeniz gerekir.*

Turgut Özal, dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet K. Alptemoçin'e, ABD Dışişleri Bakanı James Baker'a mektup göndermesi için talimat verdi. 28 Mayıs 1991 tarihli mektupta, Kıbrıs konusunun çözümü için Türkiye'nin 'dörtlü konferans' önerdiği resmen bildiriliyordu. Sonuç olarak, 'dörtlü konferansın' muhatapları Kıbrıs Rumları ile Kıbrıs Türkleri ve Yunanistan ile Türkiye olacaktı. James Baker, bu mektuba 10 Haziran 1991 tarihinde yanıt vererek, "dörtlü toplantının Temmuz ya da Ağustos'ta düzenlenebileceğini" ifade etti. Baker, beşli toplantı öneren bir formül bildirerek, eğer toplantı olacaksa "Kıbrıs Cumhuriyeti"nin de katılmasını önerdi. Toplantı, ABD, İngiltere, Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs Cumhuriyeti temsilcileriyle yapılmalıydı.

Cumhurbaşkanı Turgut Özal'a göre Paris'te yapılan "zirve" dörtlü toplantının önünü tıkamıştı. Öte yandan, ABD Başkanı George Bush'un Türkiye'ye 1991 Temmuz'unda yaptığı resmi ziyaret sırasında, Bush-Özal görüşmesine katılan Yılmaz'ın dörtlü toplantıyı sakıncalı bulduğunu söylemiş olması, Hürriyet'te sözünü ettiğimiz polemiğe yol açmıştı. Tutanak dikkatle okunduğunda, Cumhurbaşkanı ile Başbakan arasında, ülkenin en önemli (hayati sorun) stratejik sorunu hakkında ne büyük görüş farklılığı olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu tutanaklar ve Hürriyet'teki polemikler göstermektedir ki, uluslararası sorunlardan şansımız sayesinde kurtulmaktayız.

Bu bağlamda Mesut Yılmaz, dörtlü toplantı için şunları söylüyordu: "*... Dörtlü toplantı önerisinin içerisinde bir inisiyatif olduğu pek şüphelidir... Talihsiz bir adım olmuştur. Bizim lehimizdeki gündem, böylelikle yine bizim tarafımızdan bulandırılmış; müzakerelerin yıllardır izlediği tabii mecradan (toplumlararası müzakereler) çıkartılması ve meselenin ister istemez üçüncü tarafların etkilerine daha fazla açılması sakıncası kendi ellerimizle yaratılmıştır. Gözlerin Türkiye'ye daha fazla dönmesine, çözüm beklentilerinin Türkiye üzerinde yoğunlaşmasına kapı açılmıştır.*

Bu mülahazalarla başından beri, inisiyatifimizin isabeti hususunda ciddi çekincelerim vardı. Ancak bana danışılmadan ortaya atılmış bir fikir olduğu halde görev aldığımda, güncelliğini koruyan bu resmi tutuma sahip çıkmayı devlet anlayışının icabı addettim. Yunanistan'ın hemen buna bir karşı öneri olarak ortaya attığı 9'lu toplantı fikri ise, eski ve aşikar nedenlerle zamanında reddedilmiş olan bir Sovyet önerisinin (1974) *farklı mülahazalarla* (Sovyetler işe kendileri de bir ucundan girebilmek istiyorlardı) *güncelleştirilmiş bir versiyonudur. Amacı belli olan bu öneriyi, dörtlü toplantı önerisinin dejenere edilmesi anlamına gelecek bu öneriyi tereddütsüz reddettim.*"

Bu açıklama üzerine, Cumhurbaşkanı Turgut Özal, bir "Kıbrıs Dosyası" hazırlattı ve bu dosya 15 Aralık 1992 tarihinde Hürriyet'te yayınlandı. Özal'ın ve Yunan Başbakanları'nın Paris'te yaptıkları görüşme sonucunda dörtlü toplantının gerçekleşmesi olanağı ortadan kalkmıştır. Yılmaz, bu toplantıda bazı önemli noktalarda hâlâ görüş ayrılıkları olduğunu vurgulamış, Başbakan Mitçotakis bunu hayretle karşılamış, bunun üzerine Başbakan görüş ayrılığı olan başlıca konuları sıralamıştır. Sonuç olarak, dörtlü toplantının ertelenmesi kararlaştırılmıştır. Burada önemli olan, yaklaşımlar arasındaki farklılık değildi. Yunanistan'ı dörtlü toplantıya çekmek ve konuları orada görüşmek gerekiyordu. Yapılan, toplantıya olumsuz yaklaşıp, ayrılıkları vurgulayarak toplantının akamete uğramasını sağlamak olmuştur. Bu gelişmeler zaman içinde ABD'nin, Türkiye'ye karşı tutumunu etkilemiştir. Türkiye üzerindeki baskılar, özellikle BM Güvenlik Konseyi kararlarında kendisini belli etmiş ve Türkiye lehindeki olumlu ortamdan da istifade ederek, dörtlü toplantı ile inisiyatifi elinde tutma imkânını kaçırmıştır.

"Türkiye Cumhuriyeti" siyasi tarihinde "Kıbrıs sorunu" hep çözüm bekleyen, uluslararası platformlarda Türkiye'nin karşısına çıkan/çıkarılan bir argüman olmuştur. Çoğu kez Türkiye'nin hayati sorunları ya da taleplerinde, "Kıbrıs sorununu çözün, ondan sonra..." yanıtlarıyla karşılaşılmaktadır.

Turgut Özal-Mesut Yılmaz çekişmesinde de görüldüğü gibi, iç politika arenasında da sürtüşmeye yol açmaktadır. Bu olay/olaylar, ilk değildir, son da olmayacaktır. Çünkü, Kıbrıs Adası konumu nedeniyle "Doğu Akdeniz" ticaret yolunu denetleyen jeostratejik bir kara parçasıdır.

Soğuk Savaş döneminde ABD-SSCB güçleri arasında; bugünkü dönemde de kuzey-güney blokları arasında bir çekişme ve egemenlik alanı olma niteliğini sürdürecektir. Öte yandan, 21. yüzyılın "Pasifik Ekseni"nde belirleneceğini hemen tüm stratejler açıklamışlardır. Bunun öteki anlamı, *boğazlar* ve *deltaların* her zamankinden daha çok, önemli su geçit yolları olduğudur. Bu bağlamda bir değerlendirme yaptığımızda, Kıbrıs Adası'nın 19. ve 20. yüzyıldaki önemini korumakta olduğunu söyleyebiliriz.

Bu kısa analizden de, Kıbrıs'ın yalnız Türkiye ve Yunanistan açısından ya da Kıbrıstürk ve Kıbrısrum toplumları açısından değil, dünya güçleri bağlamında da önemi tartışmasızdır. Bu nedenle de, ABD, İngiltere, Rusya gibi güçler, aktör olarak müdahale hakkını kendilerinde görmektedir.

Turgut Özal-Mesut Yılmaz çekişmesinde, hangisi haklıydı sorusunun analizinden daha çok, önerdikleri çözüm yol ve yöntem şleri gerçekçi miydi, öteki aktörler tarafından kabul edilebilir miydi, Özal'ın 'dörtlü zirve' önerisinin, Kıbrıs sorununun ulusal çıkarcı tez ve taleplerimiz doğrultusunda çözüm argümanları içermediğini değerlendirmekte yarar var. Aslında, bu karşılıklı beyanlarda, tezin ya da çözüm önerisinin "ulusal çıkarlarımız"a aykırılığı, örtüşüp örtüşmediği değil de, Mesut Yılmaz'ın, "bana danışılmadan" alınmış bir karar saptaması üzerinde durulmaktadır. Tutanaklara göre Mitçotakis'in taleplerine bir göz gezdirmek gerekiyor:

- *Toprak konusu, Güzelyurt Rum tarafına verilerek çözülür,*
- *Dönüşümlü başkanlık söz konusu olamaz. Cumhurbaşkanı Rum tarafından olacaktır,*
- *Tüm ilgili çevrelere Türkiye'nin uzlaşmaz tutumunu şikâyet edeceğim, yeni bir kampanya başlatacağım,*
- *Kıbrıs ihtilafı, Yunanistan tezleri çerçevesinde çözülmedikçe, Türkiye'nin AB ile ilişkilerini engellemek için elimden gelen her şeyi yapacağım,*
- *Kıbrıs'ta "çözüm" olmadıkça, Yunanistan'daki Türk azınlığın da sesini keseceğim.*

Turgut Özal'ın varmak istediği sonucu anlamak zor olmamakla birlikte, bu dörtlü zirve gerçekleşseydi nasıl sonuç alınabilirdi? ABD, İngiltere ve Yunanistan'ın çözüm önerileri zaten bilinmekteydi. Bilinenlerden farklı ne getirilecekti? Hiç kuşkusuz, Türkiye'nin tezi desteklensin ya da onaylansın sonucu çıkmayacaktı. Olasılıklar artırılabilir. Bunun açılımı da, bu "sorunun" çözümünün ne denli zor olduğunu bir kez daha ortaya çıkarmaktadır.

Hem Alptemoçin'in mektubu hem de M. Yılmaz'ın görüşme tutanakları gerçekten çok önemli belgelerdir ve o dönemin "dışişleri arşiviyle" birlikte değerlendirilmelidir. Önümüzdeki verilerden çıkardığımız sonuç ise şudur: Kıbrıs, Mesut Yılmaz'ın tavrıyla, 2004 yılına kadar daha büyük bir sorun olarak gelmekten son anda kurtulmuştur!

"Dörtlü Zirve" önerisi ardından Kıbrıs sorunu kronolojik olarak günümüze değin gelmiştir.

1992

100 paragraftan oluşan BM Fikirler Dizisi, tarafların onayına sunuldu. New York'ta sürdürülen görüşmelerin ardından, BM Genel Sekreteri Gali, toprak düzenlemeleri ve anayasal konuların tümünü kapsayacak bir paket anlaşma hazırladı. Türk tarafı 100 paragraftan 91'ini onayladığını açıkladı. Rum tarafında ise, Kıbrıs Rum lideri Yorgos Vasiliu paketi onaylarken, daha sonra iktidara gelen Glafkos Klerides ise bu pakete karşı çıktı.

1992-1994

BM Genel Sekreteri'nin girişimleri çerçevesinde iki toplum arasında ortak anlaşma zemininin oluşturulması amacıyla "Güven Arttırıcı Önlemler Paketi" düzenlendi. ABD'nin de yoğun bir şekilde destek verdiği *Paket*'e Rum tarafı karşı çıkınca *Paket*, 1994 yılında rafa kaldırıldı.

1995

1990 Temmuz'unun ilk haftası içinde Kıbrıs Rum Yönetimi "Kıbrıs" adına AB'ye üyelik için başvurdu. BM'nin ve Türk tarafının uyarılarına rağmen topluluk 11 Eylül 1990'da bu başvurunun normal süreç içinde değerlendirilmesini kararlaştırdı. AB, Haziran 1993'te Kıbrıs'ın tam üyelik için gerekli şartları taşıdığını belirten görüşünü yayınladı. 1994 ve 1995 yıllarında da Korfu, Essen, Cannes ve Madrid'te AB, açıkça topluluğun genişlemesinin ilk adaylarının Malta ve "Kıbrıs Cumhuriyeti" olduğunu belirtti.

Yunanistan ve Kıbrıs Rum kesimi arasında Ortak Savunma Doktrini imzalandı.

1996

3 Haziran'da bir Kıbrıslı Rum asker, BM denetimindeki bölgede bir Kıbrıslı Türk asker tarafından vurularak öldü. 11 Ağustos 1996'da Kıbrıslı Rum motosikletçiler, Yeşil Hattı geçmeye kalkışınca Kıbrıslı Türk göstericiler ve Türk askerleri ile çatıştı. 70'ten fazla kişi yaralandı. Bir Kıbrıslı Rum öldü. 14 Ağustos 1996'da Kıbrıs'ta Derinya bölgesinde Türk güvenlik güçleri, Türk bayrağını indirmeye kalkışan bir Rum gencine ateş açtı. Rum genç hayatını kaybetti. 8 Eylül 1996'da Güney Kıbrıs tarafından açılan ateş sonucu bir Türk askeri öldü, biri yaralandı. 13 Ekim 1996'da Kıbrıs Türk kesimine geçen bir Rum, Kıbrıslı Türk askerlerince öldürüldü. 6 Şubat 1997'de Kıbrıslı Türk ve Rumlar birbirine ateş açtı, ölen ya da yaralanan olmadı.

1997

1997 yılı Kıbrıs açısından olaylı başladı. 4 Ocak'ta Kıbrıslı Rumların, Rusya'dan S-300 yerden havaya 150 km. menzilli füze alımına ilişkin anlaşmaya imza koyması uluslararası arenayı ve dolayı-

sıyla hassas Türk-Yunan ilişkilerini karıştırdı. Türkiye, Kıbrıslı Türklerin güvenliğini tehdit edecek herhangi bir gelişmeye göz yummayacağını açıkladı. Anlaşmanın duyurulduğu ilk günlerde Kıbrıslı Rumlar, uluslararası platformdan da büyük tepki aldı. ABD, Kıbrıslı Rumların yanlış yolda olduğunu söyledi. İngiltere ve BM de anlaşmaya sert tepki gösterdi. Ancak daha sonra, Türkiye Savunma Bakanı Turhan Tayan ve Dışişleri Bakanı Tansu Çiller'in füze rampalarını vurma tehditleri bir anda uluslararası kamuoyunu Türkiye'nin karşısına geçirdi. Önce Rumların, daha sonra da Rusya'nın füzelerin 16 aydan önce Kıbrıs'a yerleştirilemeyeceğini açıklamalarından ve yoğun diplomasi trafiğinden sonra kriz yatıştı ama bitmedi. Kıbrıs Rum Meclisi'nin anlaşmayı onaylamasıyla 16 aylık süre işletildi. Kriz sonrasında Türk tarafındaki yaygın kanı ise krizin, daha öncekilerde olduğu gibi Rum tarafının ortamı gerginleştirip uluslararası kamuoyunun dikkatini Ada'ya çekerek "Ada'nın silahsızlandırılması" konusunu gündeme getirmeyi amaçladığı şeklindeydi.

20 Ocak 1997

Türkiye Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ve KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş, ortak bir deklarasyon yayınlayarak, çeşitli konularda işbirliğinin önerildiği ortak bir metin üzerinde anlaştıklarını açıkladılar.

24 Şubat 1997

Bu tarihte AB, Kıbrıs'ın tam üyeliğine ilişkin geleneksel tavrını değiştirerek, tam üyeliğin gerçekleşebilmesi için Ada'da önce siyasi bir çözümün şart olduğunu açıkladı ve Yunanistan da bu açıklamaya tepkilerini bildirdi. AB, ilk defa topluluğa tam üyelik konusunda Kıbrıs Türklerinin de dikkate alınması gerektiğini, tam üyelik görüşmelerine Ada Türklerinin de katılması gerektiğini belirtmek suretiyle net bir şekilde ifade ediyordu. Yunanistan Dışişleri Bakanı Theodoros Pangalos, bu açıklamaların hemen ardından, AB'nin Doğu'ya doğru genişlemesini veto edeceğini açıklıyordu.

Mart 1997

1997 yılı başlarında Clinton'un bu yılı "Kıbrıs Yılı" ilan etmesinin ve BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın 1993 yılından beri direkt görüşmelerde bulunmayan iki toplum liderinin 1997 yılının ilk altı ayı içerisinde masaya oturacağını açıklamasının ardından, uluslararası diplomasi trafiği hızlandı. 11 Mart'ta, İngiltere Kıbrıs Özel Temsilcisi Hannay, Denktaş ve Klerides ile ayrı ayrı görüşerek, iki toplum lideri arasındaki görüşmelerin birkaç ay içerisinde BM Genel Sekreteri'nin kararıyla başlayacağını açıkladı. Mart ortalarında Yunanistan, Türkiye'ye karşı bilinen sert tutumunu yumuşatmaya başladı. Apeldoorn'daki AB Dışişleri Bakanları toplantısında Pangalos, Kıbrıs'ın Hıristiyan ve Müslüman toplumların bir arada yaşamasına en güzel örneği oluşturabileceğini vurguladı. Kıbrıs'ta bir çözüme ulaşılabileceğine dair benzer bir açıklamayı da Turkish Daily News'e, Kıbrıs Rum Cumhurbaşkanı Vasiliu yaptı. Ayrıca Yunan savaş uçaklarının daha önceden planlandığı şekilde Kıbrıs üzerindeki uçuşlarını yapmayacağını açıklaması, Kıbrıs'ta havayı bir parça daha yumuşattı.

Nisan-Mayıs 1997

10 Nisan 1997'de Denktaş ile BM Genel Sekreteri Kofi Annan, İsviçre'nin Cenevre kentinde bir araya geldiler. Göreve gelişinden bu yana Denktaş' la ilk kez görüşen Annan, iki toplum arasında güven ortamı yaratmak amacıyla bir dizi "iyi niyet önlemi" sundu. 1994'te Rum tarafının reddetmesiyle Güven Arttırıcı Önlemler Paketi rafa kaldırılmıştı. 20 Nisan 1997'de, 1974'ten bu yana ilk kez 500 kadar Kıbrıslı Türk, Güney Kıbrıs'ta bulunan Hala Sultan Tekkesi'ni ziyaret etmek için Ledra Palas geçiş noktasından güneye geçti. Ziyaretler, BM Genel Sekreteri'nin iyi niyet girişimleri çerçevesinde, hükümetler dışı organizasyonlar ile gerçekleşti. 28 Nisan 1997'de, Paskalya nedeniyle 127 Kıbrıslı Rum, Türk tarafında Karpaz'da Apostolos Andreas Manastırı'ndaki ayine katılmak üzere KKTC'ye geçti. Aslında 700 olması gereken sayı, Kıbrıs Rum kesiminin verdiği listedeki 3 kişiye KKTC yetkilerinin güvenlik gerekçesi ile itiraz etmesi sonucu ziyaretin Rum yetkilileri tarafından iptal edilmesi sonucu 127'ye düştü. 30 Nisan günü Kıbrıs'ın,

BM Güvenlik Konseyi'nin beş daimi temsilcisi arasındaki görüşmelere konu olması, yoğunlaşan uluslararası Kıbrıs diplomasisinin önemli bir adımını oluşturdu. Daimi beş üye, BM Genel Sekreteri'nin iki ay içerisinde gerçekleştirilecek Denktaş-Klerides direkt temaslarına önderlik etmesi fikrini desteklediğini açıkladılar. Kıbrıs konusunu Güvenlik Konseyi'nde görüşmeyi isteyen, Kıbrıs Rum kesimine füze satması konusunda eleştirilen Rusya idi. Ancak toplantının sonuçlarından dikkat edilmesi gereken bir nokta, Kıbrıs'ta "statüko"nun "kabul edilemez" olduğu ve Ada'da kalıcı bir çözüme ulaşılması gerektiğinin yinelenmesi oldu. Ayrıca BM, Ada'da uzlaşmaya varmak amacıyla yeni önerilerin bulunduğu bir öneri paketi hazırladı. Paket, özellikle "egemenlik" ve "eşitlik" konularındaki anlaşmazlıkların aşılmasını amaçlıyordu. BM Genel Sekreteri Kofi Annan, iki liderin Haziran ayının ikinci yarısında bir araya geleceğini açıkladı. Son olarak da, ABD eski Dışişleri Bakan Yardımcısı Richard Holbrooke'un Başkan Clinton tarafından Kıbrıs Özel Temsilcisi olarak atanması önümüzdeki ayları Kıbrıs için daha önemli hale getirdi. Sonucun ne olacağını zaman gösterecekti.

1998

Kıbrıs savaşının 24. yıldönümünde ortam yine gerginleşti. Rus yapımı S-300 füzelerinin güney kesimine monte edilecek olması ve Yunanistan Hava Kuvvetlerine ait F-16 savaş uçaklarının Rum kesimi topraklarında konuşlandırılmış olmasına misilleme olarak Türkiye'nin de F-16'larını Kıbrıs'a göndermesi, Türkiye ile Yunanistan'ı —kimi çevrelere göre— savaşın eşiğine getirdi.

İki ülke arasında savaş olur mu?

Bu, hep güncelliğini koruyan bir sorudur ve yanıtını aşağıda vermeye çalışacağım ama, öncelikle F-16 gerginliği nedeniyle Türk basınına yansıyan Türkiye Genelkurmayı'nın değerlendirmesi büyük önem taşımaktadır.

Genelkurmay Başkanlığı'nın konuya yaklaşımı satırbaşlarıyla şöyledir:

1. Yunanistan müteceviz bir ülke haline gelmiştir. Türkiye'nin güvenliğini tehdit eder bir konumdadır. Son girişimi sadece

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni değil, Türkiye'yi de tehdit etmektedir.

1993 yılında açıklanan, Yunanistan'la Kıbrıs Rum kesimi arasındaki savunma doktrini, özünde Türkiye'ye saldırı doktrinidir.

Bu, Türkiye'ye tecavüz doktrinidir. Ekim ayında gelecek S-300'lerle birlikte bir taarruz paketi oluşmaktadır. Yunanistan artık dünyayı kandıramaz.

2. Yunanistan'ı Avrupa Birliği (AB) cesaretlendirmektedir. Ortak savunma doktrini adı altında attığı adımları AB görmezlikten gelmektedir. Bu doktrinde adım adım çıta yükseltilmektedir. Türkiye'yi Avrupa'dan adım adım uzaklaştırmak da bu doktrinin bir parçasıdır.
3. Son olay basit bir "uçak indi kalktı" olayı değildir. Eğer biz tepki vermeseydik konunun boyutları değişirdi. Bugün uçak iner, kalkar. Yarın iner, bir-iki gün kalır, sonra gider. Bir ay sonra yeniden gelir ve gitmez.
4. Gelişmelerin tahammül edilecek tarafı kalmamıştır. Türkiye'nin sabrını taşıracak bir noktaya gelinmiştir. Bunun Avrupa'ya, ABD'ye çok iyi anlatılması gerekli. Askeri önlemler mutlaka alınacaktır, alınıyor. Ama asıl yapılması gereken, Yunanistan'ın bu tutumunun dünyaya anlatılmasıdır.

Baştaki soruya dönersek: İki ülke arasında savaş olur mu? Bu sorunun yanıtı çok kesin olarak bellidir: Eğer, Türkiye istemezse savaş çıkmaz. Bunu, ABD, AB ve Yunanistan da çok iyi biliyor ve değerlendiriyor. Yunanistan, bundan önce üç kez, gerçek ve meşru savaş nedeni olabilecek durumlarda bile savaş ilan edemedi. Bunlar: 1. Albaylar cuntası dönemi, 2. Karamanlis dönemi, 3. Kardak bunalımı süreciydi.

Bu gerçeğe rağmen gerginlik neden?

Soğuk Savaş döneminin sona erişiyle Doğu Akdeniz'in konumu değişti. Kıbrıs'ın önemi ABD, AB, Rusya ve Çin için de arttı. Tüm stratejik öngörülerin tersine istikrarsızlık, bir savaşa yol açarsa, 1974'teki gibi lokal olmayacak, çevreye dė yayılacaktır. Ege ve Trakya'ya yayılacak savaş NATO ve Avrupa ülkelerini de içine ala-

caktır. 2040 yılına kadar bölgesel savaşları öngörmeyen stratej ve think-tankları besleyen "büyük güçler", Türkiye-Yunanistan savaşına nedeni ne olursa olsun izin vermezler. Kaldı ki bu savaş, Türkiye istemediği sürece çıkmaz.

Türkiye jeopolitik olarak mihver bir ülkedir. Bunun avantajlarından yararlanarak, jeostratejik oyuncu rolünü oynamayı becermelidir. Petropolitik, strateji belirleme argümanı olmaktan çıkıyor. Hidropolitik ve gazpolitik ile çok kültürlülük yeni argümanlar olarak stratejlerin karşısında durmaktadır. Türkiye, değişen jeopolitikte politika belirleme dinamiklerini harekete geçirebilir, buna da gücü bulunmaktadır.

Öte yandan, şu anda Kıbrıs'taki durum en gerçekçi çözümdür. Türk tarafının "güvenliği" garanti altına alınmadan ve en önemlisi Türkiye buna inandırılmadan çözüm önerisi dayatılamaz. Soğuk Savaş sonrası Kıbrıs adasının coğrafi pozisyonu Türkiye için Doğu Akdeniz'in güvenliğiyle ayrılmaz bir bütünlük yaratmıştır. Bu nedenle çözüm "süper güçlerin" başkentlerinde değil, Ankara'dadır.

***

Yıl 2000... KKTC'de cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılacaktı. İki aday vardı, birisi cumhurbaşkanı Rauf Denktaş ötekisi de o dönemin başbakanı Derviş Eroğlu. Araya kıramayacağım dostlarımın girmesiyle, Serdar Denktaş'la birlikte strateji danışmanı olarak çalışmayı kabul ettim ve Ada'ya gittim. İlk gidişimde beni Kıbrıslı bir gazeteci arkadaşım karşıladı. Serdar Denktaş'ın evine gittik, gerçi televizyon programlarında karşılaşmıştık ama ilk kez bir araya gelip, nasıl uyuşacağımız konusunda prensiplerin konuşulması böyle başladı. Birbirimizi çok sevdik, inandık. Çalışmayı kabul ettim.

İkinci gelişimde Lefkoşa havaalanından Serdar Denktaş'la birlikte dönerken, seçim afişleri yapıştırılmıştı. Kendisine, bu seçimin kaderinin ikinci turda belli olacağını söyledim. Stratejimizi de buna göre kurmak zorunda olduğumuzu anlattım. S. Denktaş buna şaşırdı çünkü onun danışmanlarına göre ezici çoğunlukla Rauf Denktaş seçimi ilk turda alacaktı. Eroğlu'nun seçim kampanyasını Nail Keçili'nin şirketi yürütüyordu. Eğer o günlerde söylenen doğru idiyse, para kaynağı da Şarık Tara ve Rum kesiminin ünlü işada-

mı Lordos'tu. [Seçim sonucunun belli olduğu gece Kıbrıs'tan yayın yapan "Genç TV"deki seçim sonucu yorum programında söylendi. Ama bu sonradan da kanıtlanmadı.]

Ertesi gün Rauf Denktaş'ın cumhurbaşkanlığı konutunda toplantıya davet edildim. Hatta önce gitmek istemedim. Ancak 'cumhurbaşkanı katılmanızı istiyorlar' denince zorunlu olarak gittim. Çünkü Başkanın danışman kadrosuyla birlikte olmak ve çalışmak istemiyordum. Bu konuda bir önyargım vardı. Sıkıntımı Serdar Denktaş'la paylaşmıştım ve kendisi de beni haklı bulmuş, 'bağımsız çalışacaksın' güvencesini vermişti.

Toplantı odasında başkanın 28 danışmanı oturuyordu. Herkes seçimle ilgili görüşlerini ortaya koydu. Tamamı Cumhurbaşkanına yağcılık içeren, samimiyetten uzak, kişisel mevki ve çıkarları koruyan kollayan konuşmalardı. Rauf Denktaş anlatılanların sahteliğini biliyordu. Mimik ve jestlerinden bunu anlamak için uzman olmaya gerek yoktu. Sağ yanımda dışişleri eski bakanı Taner Etkin, sol yanımda da İsmet Kotak oturuyordu. Serdar Denktaş sağ çaprazımda üçlü bir kanepede konuşmalara hiç katılmadan dinliyordu.

Odadaki danışmanlar grubuna göre Derviş Eroğlu'nun yüzde 20'ler alması bile mucizeydi, zaten Kıbrıs halkı hainlerin cezasını verecekti! Cumhurbaşkanı bir ara 'söylediklerinizden emin misiniz?' diye sormadan edemedi! Benim toplantıdaki varlığım birkaç kişinin dışında, hemen herkesi rahatsız etmişti. Rauf Denktaş görevimin ne olduğunu açıkladıktan sonra, bir sorum olup olmadığını çok nazik bir üslupta sordu. Ben de, "Evet tek bir sorum var," dedim. Bunun üzerine Cumhurbaşkanı gülerek, "Baylar tek soru her zaman çok tehlikelidir; ona göre dikkatli olun," diyerek şakayla karışık uyardı.

Sorum şuydu: "Sayın Cumhurbaşkanım, arkadaşlara soruyorum...' Sizler olmasanız, ben de olmasam, Cumhurbaşkanı işsiz dört delikanlıyla çıkıp afiş yapıştırsa seçimde yüzde kaç oy alır?"

İlk yanıtlayan kişi bana söylenene göre istihbarattan sorumlu olandı ve yüzde 75-78 dedi. Maliye bakanı (görevdeki mi yoksa eskisi mi bilemiyorum) olduğunu öğrendiğim kişi ise, 'çok abarttığını yüzde 65 civarında alabileceğini' söyledi.

Rauf Denktaş olağanüstü zeki birisi olduğundan sorunun ne amaçla ortaya atıldığını hemen anlamıştı. Çok rahatsız olduğunu açıkça belli etti. Bu yanıtlardan sonra kendisine döndüm ve, "Cumhurbaşkanım, son seçimde yüzde kaç oy aldınız?" dedim. Yanıt Serdar Denktaş'tan geldi. "Yüzde 43," dedi.

"Başka sorum yok efendim," deyince, Rauf Denktaş adeta patladı. "Demek siz benim ayağımdan çekiyorsunuz. Eğer sizler olmasanız, demek ki halk bana daha çok inanacak güvenecek..." diye saydı döktü. O kişileri görünce kendisine hak vermemek elde değil.

Serdar Denktaş'la çalışan bir sosyolog vardı, seçim anketleri düzenliyormuş. Ona da sordular, o da sonucun yüzde 58 olacağını söyledi. Bunun üzerine, Taner Etkin'e dönerek, "Efendim, akıl defteriniz var mı?" dedim. O da, "Yok ama siz söyleyin ben aklıma yazarım," dedi.

"Beyefendinin söylediğinden 15 puan düşün," dedim. Tüm bu konuşmalar olurken Serdar Denktaş çok ama çok mutlu olduğunu belli eden bir gülümsemeyi yüzüne yaymıştı. Ben son sözlerimi de söyleyince, odaya bomba düşmüş gibi oldu, o andan itibaren istenmeyen adam olduğumu hissettim. Odadan çıkarken Rauf Denktaş'a, "Sayın Cumhurbaşkanım burası Jurassic Park'a dönmüş, siz bunlarla ne yapacaksınız?" dedim. Yalnızca gülümsedi ama Serdar Denktaş kocaman güldü.

Bu konuşmaların ardından, o grupla çalışamayacağımız, zaten bunun gereksiz olduğu da ortaya çıkmıştı. Serdar Denktaş, ben, Taner Etkin ve sosyolog danışmanımızın oluşturacağı bağımsız bir ekiple yola devam kararı alındı. Öteki şahsiyetler Rauf Denktaş'ın yanında kalacaklardı. Aralarında üç-dört kişi hariç, geri kalanların yalnızca para için Cumhurbaşkanı yanında yer aldıklarını düşündüğümü iğrenerek anımsıyorum. Hele birisi vardı, müzisyen mi tiyatrocu mu tam anımsamıyorum, padişahların yanında soytarılar olurmuş ya, onların vıcık vıcığını düşünün, işte öyle birisiydi. Seçim afişleri İstanbul'da yapılacaktı, dönünce fiyat aldım, Serdar Denktaş'a bildirdim ancak bu kişi tarafından yaptırılacağını, onun görevi olduğunu söyledi. Kendisini aradım, maliyet konusunda öğrendiklerimi ilettim. Adamcağız bir daha beni ne aradı ne sordu, öyle de bir paraya yaptırdı ki, Türkiye'nin kimler tarafından nasıl

soyulduğunun bir küçük örneğiyle karşı karşıya olduğumu bir kez daha gördüm. Bu kişiyi ötekiler hakkında da bir fikir edinesiniz diye anlattım.

Rauf Denktaş'ın çevresindekiler hakkında daha net yargıya varılması için bir örnek olayı daha yazıyorum.

Cumhurbaşkanı, "Hangi TV kanalında, hangi programcıyla konuşmalıyım?" diye sormuştu. Biz de kendisine bir liste vermiştik. Önerim sınırlı sayıda, provokasyon yapmayan ve keskin taraf olmayanlarla söyleşi yapması yönündeydi. Kendileri de bunu doğru bulmuşlardı.

Ben, hiçbir açık ya da kapalı alan konuşmasına gitmiyordum. Bu nedenle birinci halkada bulunan kişilerin konuşmalarına, yönlendirmelerine tanık olmuyordum. Ama Cumhurbaşkanlığı makamındayken karşılaşıyorduk, yaptırdıkları yanlışları dinleme olanağı buluyordum.

NTV'nin Kıbrıs temsilcisi Sayarı'nın ricası ile TRT dışında bir tek bu kanaldan Nuri Çolakoğlu'yla röportaj yapılacaktı. Ama R. Denktaş aynı akşam Mehmet Ali Birand'ın karşısına çıktı. Çünkü danışmanları allem kallem edip programına çıkartmışlardı. O gece Birand ustaca sorularla Denktaş'ı çok zor duruma düşürdü. Birkaç puan yitirilmesine neden oldu.

Ertesi sabah Rauf Denktaş'la karşılaştığımızda, çok ama çok pişmandı. Haklı olarak NTV kırılmış, Sayarı sanki beceriksizliği nedeniyle güç durumda kalmıştı.

Cumhurbaşkanını razı ettim, NTV stüdyosuna geldi ve bize şunu söyledi: "Bir çuval pirinci berbat ettim, değil mi!" Ben, yarım ağız, "Estağfurullah!.." dedim.

Denktaş telefonun bu ucunda Nuri Çolakoğlu'na aynen şöyle dedi: "Bulunduğum makam özür dilemeye engeldir!" Çok başarılı bir program yapıldı. M.A. Birand'ın karşısına çıkması için ısrar edip kendisini yanıltanlar hakkında söylediklerini de yazmıyorum. Ama onlarla çalışmaya, Türkiye de bu beylere bol maaş vermeye devam etti.

Bizim küçük grup bildiği şekliyle yoluna devam etti. Seçim geldi çattı. Star gazetesi adına da dostum Halit Kakınç seçimi izliyordu. Oy atma devam ederken biz de DP'nin yani Serdar Denktaş'ın

partisinin ofisinde zaman yiyoruz. Sandıkların açılmasını orada bekliyoruz. Halit'in yazdığı yazı, gazetenin bastığı fotoğraf nedeniyle *Star*'ın Ada'da dağıtımı yasaklandı. Ama büyük miktarı satılmıştı zaten. Eroğlu taraftarları Halit'i bulsa paramparça edeceklerdi. Bunu hiç abartmadım. Bu gazete gerçekten seçimin kaderini değiştirdi. Benden kimsenin haberi yok ama Halit sağda solda soruşturulmakta. Biz DP'nin karargâhındayız.

Yanılmıyorsam öğleden sonra 4 sularıydı, odaya hizmetli bir kadın girdi, elinde nüfus cüzdanları olan ve oylarını para karşılığı satmaya gelmiş birisinden söz etti. Önce şaka yapıyor sandım ama gerçeğin ta kendisiydi. Parti sorumlusu olarak Halit Kakınç görevlendirildi, arka odaya geçerek o kişiyle pazarlık yaptı. Bu olan biteni de ertesi gün gazetesinde yazdı. Kişiyi sandıklar kapanana kadar oyaladı. Yani para verilmedi. Fakat biz Kıbrıs'ın önemli bir gerçeğini öğrenmiştik. Türkiye göçmenleri, Kürt oyları, çingene ve öteki göçmen oyları farklı farklı fiyata satılıyordu. Kıbrıs'lı Türkler ise oylarını para karşılığı değil ama iş, buzdolabı gibi ev eşyası karşılığı satıyorlardı. Bir yaşlı kadının evinde dört buzdolabı görmüştüm. Serdar Denktaş şakayla sataşmıştı da kadının yanıtı şu olmuştu: "Na'pam verirler, alınam mı diim Annem!"

Evet, sandıklar açıldı ve sonuç: Rauf Denktaş yüzde 43... Seçimin sonucu ikinci tura kalmıştı. Yani benim söylediklerim birebir tutmuştu. Ne olacaktı şimdi?

Cumhurbaşkanına gittik. Hemen herkes oradaydı. Susup utansalar ya!.. Yok, adamlar inanılmaz pişkin! Ben, Serdar Denktaş ve Cumhurbaşkanı baş başa konuştuk, ertesi gün ne yapacağımıza karar verdik. Ancak ikinci turla ilgili ciddi bir endişe vardı.

Lefkoşa'da Cumhurbaşkanlığı konutunun yanındaki ofislerde çalışıyoruz. Ortalıkta telaş ve gerginlik var. Sabah gazeteleri açtık, olmayacak bir ilan var. Bunu görünce, "Tamam, şimdi bu iş artık bitti," dedim. İlanda gizli olarak Makarios ile Süleyman Demirel ve Rauf Denktaş eş tutulmuştu ve Türkiye'ye ağır hakaret içeriyordu.

Serdar Denktaş'a hiç telaşlanmamasını söyledim. "Bu seçim propagandası değil doğrudan Türkiye'ye saldırıdır, bu cevapsız kalmayacak," dedim. İnandığını sanmıyorum. Zaten baştan itibaren Derviş Eroğlu'nun kumpasları Türkiye'yi hedef almışlardı. Bizim ekipteki-

ler belli etmemeye çalıştılar ama telaş içindeydiler ve kontrolü kaybetmiş gibiydim. Söylediklerim pek yapılmamaya başlanmıştı. Kıbrıs usulü gitmeye çalışıyorlardı. Sloganları saptamaya çalışıyoruz ancak işi ağırdan alıyorum, ekip sinirlenmeye başlamıştı ve bana da belli ediyorlardı. Daha sabırlı olur, kontrolümüzü yitirmezsek ısrarla Eroğlu'nun yarıştan çekileceğini söylüyordum. Bilgisayarın başında yazıyla uğraşırken, televizyon alt yazı geçmeye başladı. "Derviş Eroğlu seçimden çekildi, saat 13.30'da basın toplantısı yapacak..."

Cumhurbaşkanlığı konutuna geçtik, yine o takım ama özellikle o tiyatrocu Rauf Denktaş'la dirsek teması yakınlığında flört etmekteydi. Danışmanları Cumhurbaşkanına basın toplantısı yoluyla hem Derviş Eroğlu'na hem de o günün Dışişleri bakanına küfür ettirmeye çalışıyorlardı. Tamam, her ikisi de terbiye sınırlarını çok aşmışlardı ama bu bir seçimdi.

Rauf Denktaş'a basına açıklamasını, yazılı belgeden okumasını önerdim. İlk karşı çıkan o tiyatrocu oldu. Kıbrıs'ta halk bunu hoş karşılamazmış, sonra Rauf Denktaş'ın karizması yerle bir olurmuş türünden ipe sapa gelmez sözler söylüyordu!..

Ben sakince, ABD Başkanlarının da yazılı metin okuduklarını söyledim ve nedenlerini açıkladım. Rauf Denktaş da bu konuşma tarzına alışkın değildi, o hep yazılı metin olmadan konuşmuştu ama bugün farklı bir gündü. Gönlü razı olmadığı halde, "Tamam, konuşmayı hazırladın mı?" dedi. Yukarıda demiştim ya, çok zeki birisidir diye. İşte bu, bir kez daha ortaya çıkmıştı. Ancak bir koşulu vardı. Kâğıtları Kıbrıslı görmeyecekti!

Çaresini hemen bulduk. Kürsünün önüne mikrofonlar zaten yığılacaktı, yapay çiçeklerle de destekledik, kâğıtlar kimse tarafından görülmedi. Kendisi için çok güç oldu ama Rauf Denktaş hayatının en sakin konuşmasını yaptı. Hatta sonradan konuştuğumuzda Eroğlu taraftarları bile şaşıp kaldıklarını ifade ettiler. O seçim yorgunluğunda ve sonrasında konuştuğumuzda, kendisinin bunun son seçimi olduğunu, yerine Mustafa Akıncı'nın aday olduğunu ama Mehmet Ali Talat'ın gelebileceğini söyledi. Fakat hiç kimse işlerin bu hale geleceğini o günlerde tahmin etmiyordu.

20 Temmuz 1974'ten itibaren neden olduğunu bilmeden gönül verdiğim davanın ülkesi ve insanlarıyla ilgili Kıbrıs deneyimim bu.

***

Yıl 2004 oldu, cumhurbaşkanlığı seçimiyle AB yolu kesişti. Ve sanıldı ki, "Yes Be Annem!" dendiğinde hem Türkiye, hem de KKTC hemen AB'ye giriyor. Türklerin ne büyük bir aldatmacaya kurban edildikleri her zamanki gibi bir kez daha ortaya çıktı.

Tanık olduğum 2000 yılı cumhurbaşkanlığı seçimi ile bu 2004 seçiminin ortak yanı şuydu: Her ikisinde de Rauf Denktaş'a terbiye sınırlarını zorlayan ağır saldırılar olmuştu. Oysa benim gözümde o bir kahramandı. Bugün Türk toplumu bağımsız olarak yaşıyorsa bunu sağlayan iki kişiden birisi Rauf Denktaş'tır. Her iki seçimde de Türkiye'den gönderilen askeri güce hakaretler edilmişti. Faşist Türk askeri işgalciydi! Kimler neyi unuttırmaya çalışıyordu?

İşin tuhaf tarafı, seçimden bir yıl sonra Mehmet Ali Talat'ın da Rauf Denktaş gibi konuşmaya başlamış olmasıdır.

Acaba neden?

1 Ağustos 1958'den 14 Aralık 2003'e...

1 Ağustos 1958 tarihinde Kıbrıs'ta Rumların EOKA örgütünün cinayetlerini önlemeye dönük bir yeraltı teşkilatı kuruluyordu. Adı; Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT).

Bu örgütün ilk çekirdeği yedi kişiydi. O gün Kur'an, bayrak ve silah üstüne yemin ettiler.

> "Kıbrıs Türkü'nün yaşayış ve hürriyetine; canına, malına ve her türlü anane ve mukaddesatına, her nereden ve kimden olursa olsun vaki olacak tecavüzlere karşı koymak için kendimi Türk milletine adadım. Ölüm bile olsa verilen her vazifeyi yapacağım. Bildiğim, gördüğüm, işittiğim ve bana emanet edilen her şeyi canımdan aziz bilip, sonuna kadar muhafaza edeceğim. Gördüklerim, işittiklerim, hissettiklerim ve bana emanet edilenleri hiç kimseye ifşa etmeyeceğim. İfşaatın bir ihanet sayılacağını ve cezanın ölüm olduğunu biliyorum. Yukarıda sıralanan hususları harfiyen tatbik edeceğime, şerefim, namusum ve bütün mukaddesatım üzerine söz verir ve ant içerim."

Yıl 2004 olmuştu. Köprülerin altından çok sular akmıştı. Türkiye'de muhafazakâr AKP iktidardaydı; ABD, "genişletilmiş Ortado-

ğu projesi" adıyla dünyada yeni yayılım senaryosu geliştiriyordu, KKTC'de de Rauf Denktaş'ın yerine Mehmet Ali Talat'ın cumhurbaşkanlığı arzu ediliyordu. Çünkü o zaman hem AB'ye girilecek hem de dünyayla uyumlu olunacaktı!..

Ortalık toz dumandı. Kıbrıs bir millî dava olmaktan çıkmış mıydı? Ver kurtul diyenler mi iktidardaydı? Memleketin yarısı vatan haini yarısı yurtsever miydi?

İşte daha bunun gibi bir yığın soru tartışılırken TMT yemini etmiş olan, henüz cumhurbaşkanlığı koltuğunu bırakmamış Rauf Denktaş 3 Aralık 2004 tarihinde Hürriyet'e bir demeç veriyordu:

> "Ada Yunan olmayacak. Bu şerefsizlikse alnıma yazın. Hakkımızı sonuna kadar savunacağız. Hakkını savunmayan, insanlığından da feragat etmiş sayılır. Eğer illa **ver kurtul gitsin**, derlerse, ben vermem. İstiyorsa Türkiye versin; ben vermem!.."

2004 yılı "Kıbrıs Barış Harekâtının 30. yıldönümü idi ve gerçek anlamda tarihi bir döneme rastladı. ABD'nin Irak'a önce, asker gönderin; ardından göndermeyin; istemiyorum (7 Kasım) direktifi ile; 'İlerleme Raporu' sunuşunu yaparken Verheguen'in, **"Kıbrıs'ı bilinçli koyduk"** yorumu ve AB *'Kıbrıs şart değil'* güvencesini kaldırdığını ilan edişi (5 Kasım) aynı günlere denk geldi. Kısacası Kıbrıs 44 yıl önceki önemini yine koruyordu!

Üçüncü önemli olay da, Kıbrıs'ta seçimler 14 Aralık 2003 tarihinde yapılacaktı ve sonucu merakla bekleniyordu çünkü, Adanın Türk kesimi ikiye ayrılmış durumda ama hangi taraf çoğunluğu oluşturuyor bilinmiyordu; şu anda da bilmiyoruz. "Annan Planı" ve AB konusunda bölünmüşlük öyle bir noktaya geldi ki, suçlamalar "hainler" ve "satılmışlar" boyutuna ulaştı! Kuzey Kıbrıs'ta bu gelişmeler olurken AB Komisyonu, "2003 Türkiye İlerleme Raporu'nu" 5 Kasım'da onayladı.

Annan Planı

İlk olarak karışıklığa neden olan Annan belgesi üzerinde durmak istiyorum, İlerleme Raporu ve Strateji Belgesi'ne döneceğim.

Annan Planı'ndaki harita

Rumlara verilecek köyler

104 günde verilecek
(Erenköy, Süleymaniye, Şirinköy, Madenliköy, Pile, Kapalı Maraş)

6 ayda verilecek
(Taşköy, Düzce)

1 yılda verilecek
(Bademliköy, Ömerli, Gaziler, Kırklar)

2 yılda verilecek
(Günebakan, Yukarıyeşilırmak, Yeşilırmak, Gayretköy, Akdoğan, Türkmenköy, İncirli, Çayönü, Güvercinlik, Yukarı Derinya)

2.5 yılda verilecek
(Aşağıbostancı, Yukarıbostancı, Alaykoy, Haspolat, Gazimağusa)

3 yılda verilecek
(Yedidalga, Gemikonağı, Yeşilyurt, Aydınköy, Güneşköy, Güzelyurt, Koruçam, Akçay, Yuvacık, Kalkanlı, Zümrütköy, Mevlevi, Karpaşa, Şahinler, Çamlıbel, Serhatköy, Özhan, Gürpınar, Kılıçaslan, Kozan, Alemdağ, Yılmazköy, Şirinevler, Akçiçek, Türkeli, Paşaköy, Vadili, Pirhan, Dörtyol, Korkuteli)

İngiliz üssü

- Türklere verilecek
- Rumlara verilecek
- Kalan üs bölgesi

İlk formül, Karpaz'a karşılık Maraş'ın Türkler'e bırakılmasını öngörüyor.

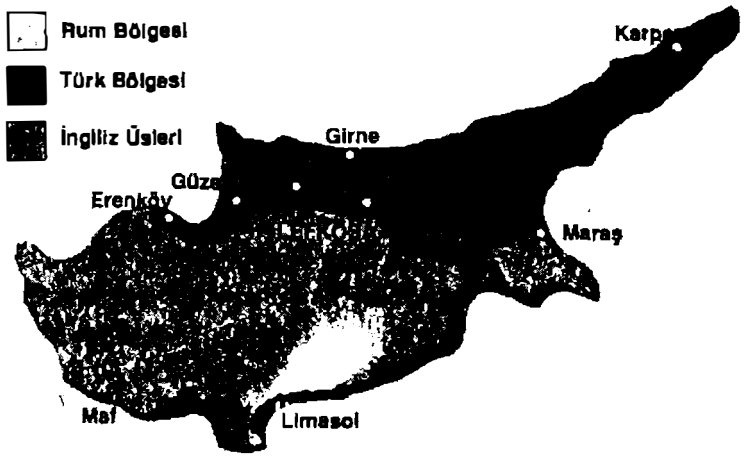

İkinci formül, Maraş'ı ortak yerleşime açıyor, Karpaz Türk kalıyor.

Rauf Denktaş'ın Annan plânına-haritasına karşılık çizdiği harita

Hem Türkiye'de hem de Kıbrıs'ta ikiye bölünmeye neden olan Kıbrıs sorununda uyuşmazlığın giderilmesi amacı ile Denktaş ve Klerides'e Kofi Annan tarafından sunulan belgede neler var? Türk tarafı için ortaya çıkan büyük sakıncalar neler?

1. Türk tarafının ayrı egemenliği, ayrı bir kimliği bulunmuyor. AB içinde ve uluslararası ilişkilerde, ileride bir sorun çıktığı zaman, "ayrılma, bağımsız hareket etme olanağı yok".
2. Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuran iki devletten biri olarak tanımlanmamaktadır. "Parça devlet" tanımı ayrı bir kimliği, kurarken bağımsız olan ve tanınmış bir yapılanmayı ortaya koymamaktadır.
3. Mevcut Rum Cumhuriyetinin devamı niteliğinde bir yapılanma vardır. Sadece "biçimsel öğelerde" farklılık ifadeleri bulunmasına karşılık, hukuki ve siyasi yapılanmada mevcut Rum Cumhuriyeti'nin devamı olduğu yorumunu güçlendiren bir durum vardır.
4. Orta vadede Rum nüfusun Kuzey'e geçme serbestliği seçme, seçilme haklarının kazanılması, "adanın zamanla Rum çoğunluğun yönetimi altına girmesi sonucunu, kesinlikle doğurmaktadır". Ada, bir Rum adası haline gelecektir.
5. Ortak yönetimde, zamanla Türklerin haklarının ortadan kalkmasına götürecek bir yapı görülüyor. Türkler Kıbrıs Cumhuriyeti içinde, Rum çoğunluğun kararlarına bağlı hale geleceklerdir.
6. Türkiye'ye verilen güvence boşlukta kalmaktadır. Birleşmiş Milletler askeri gücü, inisiyatifi ele geçirmektedir.
7. Türkiye AB dışında olduğu için, bir süre sonra ada ile Türkiye'nin ilişkisi tamamen kesilmiş olacaktır. Ada, herhangi bir AB bölgesi gibi olacak ve vize ile gidilecektir. Batı Trakya'ya gidildiği gibi.
8. Bölgedeki Rum yerleşimi ve toprak ödünü, Türkleri coğrafi ve fiili olarak Rum işgali altına sokmaktadır. 70.000 Rum'un Türklerin yaşadığı bölgeye girmesi, orta vadede kesinleşmiş olacaktır. Bırakılacak topraklara da 50-60.000 Rum'un yerleşmesi söz konusudur.

Ana maddeler halinde toplanan bu karşı çıkış şunu ifade ediyor: Kıbrıs Türkleri herhangi bir azınlık konumuna fiilen gelmiş olacaktır.

O halde Kofi Annan belgesi ile ne yapılmak isteniyor?

AB, Soğuk Savaş sonrasında Akdeniz'i kendi iç denizi olarak görmek istiyor. Türkiye'yi ileride de almayacağına göre, "suyu bulandıran bu ülkenin askerlerinin" adadan çekilmesi gerekiyor. Türk askerleri gidince BM askerlerine de gerek kalmayacak: Orası AB toprağı olduğuna göre Alman, Fransız, İtalyan askerleri başta olmak üzere Avrupa Ordusu adaya yerleşmeye başlayacak. Ve böylelikle AB'nin "Kıta Avrupası"da, Doğu Akdeniz'deki stratejik konumunu almış olacak.[1]

Annan Planına KKTC muhalefetinin yaklaşımı daha farklı oldu. Onlara göre, Kıbrıs Türk halkının ve Türkiye'nin karşılaştığı en elverişli çözüm planı kaçırılmak üzere. Bu tarihi fırsat heba edilirse bir daha böyle bir olanağın elde edilemeyeceği de neredeyse kesin. Çözümsüzlükten rant elde edenlerin korkulu rüyası haline gelen Annan planı, bu nedenle, yalan yanlış bilgi bombardımanıyla gözlerden düşürülmeye çalışılıyor. Annan Planında asıl tartışmalara neden olan harita konusuydu. Türklerin şu anda yerleştikleri bölgelerden çıkarılmaları ve arazilerinin küçültülmesiydi. Güzelyurt gibi psikolojik olarak etkisi yüksek bir parçanın da Rum tarafında gösterilmesi tepkilere neden oldu. Ancak, Kıbrıs'taki muhalefetin temsilcileri bunun önemli olmadığını söylüyorlardı. İlerideki sayfalarda M.A. Talat'ın kaleminden okuyacaksınız.

Her iki taraf da kamuoyuna yanlış bilgi verildiğini, saptırıldığını iddia ediyor. Halbuki Annan planı ortada, sunulan öneriler ortada, yanlış bilgi nerede? Olayın keskin tarafları duygusal bakıştan kendisini kurtaramıyor. Muhalefet daha çok, kin, öfke, nefret ve devletten öç alma duygusuyla hareket ediyor. Karşı taraf ise devlete sahip çıkma adına, 'yurtseverliği şovenizme' dönüştürüyor. İşin içine parasal çıkarlar da girince, olan Türk kamuoyuna oluyor.

---

1 Erol Manisalı, Ahtapot, 139

Asıl bilgi kirletilmesine birkaç örneği ben vereyim: Birincisi, Annan planı birçok maddesiyle 1960 yılında kurulan sistemden de kötü. Kitabın ilgili bölümünü okuduğunuzda fark edeceksiniz.

İkincisi, yüz yüze müzakere sürecini öneren Denktaş'tır. Şimdi Annan planının geri çevrilmesinden bahsediyoruz ama geçmişte Denktaş tarafından kabul edilip, Rum liderler tarafından geri çevrilmiş iki plan ya da paketten (birisi 1986 BM Genel Sekreteri Cuellar'ın paketi, ötekisi de 1992 Butros Gali'nin 'Fikirler Dizisi') söz etmiyoruz. Hiç kuşkusuz, sorunun gerçekten çözümünden yana olanlar ile bu ortamdan çıkar sağlamayanlar unutmuyorlar. O tarihlerde Kipriyanu ve Vasiliu çeşitli politik ya da stratejik nedenlerle bunları reddetmişlerdir. Niye kabul etmediler diye ortalık toz dumana boğulmadı. Koşullar olgunlaşsaydı herhalde kabul edilirdi. Stratejinin çağdaş tanımı şudur: Koşullarla olanakların örtüştürülmesi sanatıdır. Unutulmasın ki liderler, ülkeleri adına çıkar hesapları yapıp strateji üretmek zorunda olan kimselerdir.

Üçüncüsü, planın birçok kusuru var ama düzeltilebilir. Yeni kurulacak devletin işleyiş mekanizması kolay kolay aşılamayacak engeller getiriyor. Mal mülk mübadelesindeki zamanlamalar bunlardan birisidir. 5 yıl boyunca bazı yerlerin geri verilip verilemeyeceği belli değil. Parça devlet vatandaşı olarak kuzeye yerleşecek Rumların zaman içinde Türk parça devletinden merkezi devlete senatör olarak seçilmeleri ve orada Türk-Rum dengesini Türk tarafı aleyhine bozabilecekleri gerçeği de bir başkası. Bu riski göze almalı mı?

Kıbrıs'taki cumhurbaşkanlığı seçimi gecesi 'Genç TV'de söylediğimi burada da yinelemekte yarar görüyorum: "Bu sorunun en can alıcı noktası toprak verilmesidir. Ve Güzelyurt gibi bir yeri de ancak Denktaş verebilir. Onun dışında bunun altına kim imza koyarsa her fırsatta hain diye damgalanacaktır!" Hatta o canlı yayında, Rumlar tek başına AB'ye alınacak dedim diye bazıları kıyameti koparmıştı. İşte Güney girdi, kıyamet falan da kopmuyor! Dış politika ucuz eşraf kafasıyla yapılamaz, bazıları bunu anladığı gün bu sorun daha kolaylıkla müzakere edilecektir.

Kıbrıs'taki muhalefete gelince; deneyimlerim ışığında şunu rahatlıkla söylüyorum: KKTC muhalefeti yapıcı, yol gösterici değil, Denktaş'ın varlığı altında ezilen, kontrolünü kaybeden, çıkarcı, KKTC'nin bugünkü durumunun tek nedeni olarak Denktaş'ı görüp, ne kendilerini ne de toplumu analiz etmeyen bir tutum içindeler. Kıbrıs'ta devlet 1975 yılında kuruldu, o günden bu yana Adada 40 bin kişiye maaş ödeniyor, muhalefet bir kez olsun bu konuda bir şey söylemedi.

Demokrat Parti'nin Genel Başkanı Serdar Denktaş, 'Star haber 24'te yaptığım bir canlı yayına[2] katılmıştı. Annan planı hakkında babası Denktaş'a ters düşen yorumlar yapıyordu. Çok ilginç ve dürüst yanıtlar verdi:

> *"....Kıbrıslı Türkler 1974 yılında adanın kuzeyindeki toprak parçasını vatan kabul edip, bir devlet kurdu ama bu devlet üzerinde kendi iktidarını hiç kuramadı. Atacağı her adımı Türkiye'ye danışmak zorunda kaldı. Türkiye'nin adadaki temsilcilerine danışmak zorunda kaldı... Annan planını ben reddetmiyorum, daha iyi hale getirmeye çalışıyorum, uğraşıyorum, çaba harcıyorum...Plan gerçekten iç istikrarsızlık istiyor...Bu plan konusunda içimizde bir birlik sağlamadık ki, Rum'a karşı da savunabilelim. Rumlar da bu plandan kuşkulu... Daha çok toprak verip içimize Rumların girip yerleşmeyeceği bir düzen mi isteyelim; yoksa toprak vermeyi daha az tutup, Rum'un içimize on yıl sonra gelip yerleşebileceği bir plana mı evet diyelim. Ben ikincisinden yanayım. Çünkü 1974 öncesini yaşamadım, ölmedim, öldürmedim. Aramızda kültürel sorun yok. Otuz yıl bizi biraz ayrıştırmış olsa da, Rum biraz Yunanlılaşmış, biz de daha Türkiyelileşmişiz, ama yine de biz bize benziyoruz... Benim gibi binlercesi çözümden yana. Ama bu nasıl olacak, kimse bilmiyor... Cumhurbaşkanıyla aramızda jenerasyon farkı var. O, Rum'a karşı çok daha dikkatli yaklaşır. Bende bu türden önyargı olmadığı için biraz daha farklı yaklaşabiliyorum. Bir çözüme ulaşmamız gerektiğini söylüyorum. Çözüm olmayışı halinde mevcut durumun devam etmesinin mümkün olmadığını söylüyorum. Rauf Denktaş için çözüm Türk'ün kuzeyde, Rum'un güneyde yaşamasıdır. Annan planında bile böyle bir çözümün olmasına hâlâ daha ihtimal var....Ben ilhaka da iltihaka da karşıyım. Türkiye de bu konuda ne istediğini açıkça söylemelidir."*

2 "Aynanın Arkası" programı.

Kıbrıs Rum tarafının taktiği yalın; Kıbrıs sorununun çözümünü AB üyesi olduktan sonraya ertelemek... Aslında Rauf Denktaş'ın isteği de çok açık ve basit: Türkiye'nin AB üyesi olmasıyla birlikte Annan planının uygulanması.

Çözüm süreci ve karar mekanizmalarının işletilmesi AB'deki politika yapıcılara kalmış görünüyor. Ancak onların da karar alma süreçlerini etkileyecek pek çok öğe var. Kuzey ve Güney'in buna anlayışla bakması gerekiyor.

2003 İlerleme Raporu'nda Kıbrıs Unsuru

İlerleme Raporu'nun sonuç bölümü olma özelliği taşıyan 'Strateji Belgesi'nin 5., 6. ve 7. maddeleri' Türkiye'ye ayrıldı. 5. maddede Kopenhag Kriterleri'nin uygulanmasıyla ilgili analiz yapıldı, 6. maddede Aralık ayında üyelik müzakerelerine başlanıp başlanmamasıyla ilgili kararın verileceği anımsatıldı, 7. maddede ise **öne çıkan unsur Kıbrıs** oldu.

7. **Madde:** Kıbrıs'ın birleşmiş bir şekilde, 1 Mayıs 2004'te AB'ye katılmasını güçlü bir şekilde tercih ediyor ve istiyoruz. Kıbrıs sorununda çözümsüzlük, Türkiye'nin AB'ye katılım iradesi önünde ciddi bir engel oluşturabilir. Kıbrıs sorununa çözüm için olumlu koşullar görüyoruz. Komisyon, daha önce de belirttiği gibi, Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik çabaları desteklemenin, bariz bir şekilde, Türkiye'nin ve diğer tarafların menfaatleri icabı olduğunu düşünüyor. Türkiye'ye, Kıbrıslı Türk yöneticilere ve taraflara BM Genel Sekreteri'nin önerileri doğrultusunda müzakerelere tekrar başlamaları çağrısında bulunuyoruz.

Türkiye'nin büyük reformlar gerçekleştirdiği belirtilen raporda, uygulamada eksiklerin yaşandığına dikkat çekildi. AB Komisyonu, Kıbrıs'la ilgili "şartı" ise, Genişleme Strateji Belgesi'ne koydu. Ancak bu şartın yer aldığı cümle, Türkiye ile AB arasında yaşanan yoğun diplomatik temaslar sonucu yumuşatıldı[3]. Strateji Belgesi'nde yer alan "Kıbrıs, Türkiye'nin üyeliğine engel teşkil edecektir" ifadesi, "Çözümsüzlük Türkiye'nin AB üyeliğine engel teşkil edebi-

3 6 Kasım 2003 tarihli gazeteler

lir" olarak değiştirildi. Verheugen bu madde için şu değerlendirmeyi yapıyor: "Üyelik için önkoşul değil, bir gerçeğin tespiti ve siyasi bir tercihtir."

Komisyon üyesi, Strateji Belgesi'ndeki Türkiye'nin üyeliğini Kıbrıs'ta çözüme bağlayan maddeyi değerlendirmeye devam ediyor: *"Bugün komisyon, Kıbrıs konusunda yeni bir adım attı. Tartışma konusu olabilir. Türkiye'nin AB'ye katılım hedefi ile Kıbrıs sorunu arasında doğrudan bağlantı kurduk. Bu bir önkoşul değildir, ama gerçeğe dair bir tespittir. Kıbrıs sorununda çözümsüzlük Türkiye önünde engel teşkil eder. Bu bir tespittir ve bunu belgelere, bilinçli bir şekilde, siyasi bir mesaj olarak soktuk. Türkiye, Kıbrıs sorununun çözümü için, BM Genel Sekreteri'nin planı çerçevesinde inisiyatif alsın istiyoruz.*

Bu tavrımız, hükümetin, Kıbrıs'ta ilerlemeyi engelleyenlere karşı tavır belirlemesinde yardımcı olabilir. Kıbrıs Türk tarafındaki seçimlerden sonra baskıyı artırmak gerekecek. Kıbrıs konusunda, yakın gelecekte, uluslararası tartışmalar başlayacaktır. AB'ye üye olacak bir ülkenin ortasından dikenli teller geçmesi yakışıksız ve kabul edilemez bir durumdur. Komisyon bu nedenle tepkisini açıkça ortaya koymaktadır."

Alman Komiser'in açıklamaları bu yöndeyken, Avrupa Komisyonu başkanı Romano Prodi de, Komisyonun vereceği son kararlardan birinin Türkiye'ye dair olacağını söyleyip, Türkiye'den bazı sektörlerde ve uygulama alanında daha fazla çaba beklediklerini belirtip, *"Birleşmiş bir Kıbrıs'ın 1 Mayıs 2004'te AB üyesi olmasını umut ediyoruz. Bu, AB'ye katılım hedefinden engelleri kaldırmak açısından Türkiye'nin de menfaatine. Türkiye'nin çözümekatkısıgerek,"* diyor.

Aynı raporda Hükümet'in tavrı da belirtilmiştir: Hükümet, BM Genel Sekreteri'nin yürüttüğü temasları temel alan kapsamlı bir çözüm bulunmasına yönelik desteğini birçok kez yineledi. Hükümet, Mayıs 2004'ten önce bir anlaşmaya varılması yönündeki umudunu dile getirdi. Hükümetle Kıbrıs'ın kuzeyi arasında imzalanan gümrük birliği anlaşması, uluslararası hukukta yeri olmadığı gibi, Türkiye'nin AB'yle gümrük birliği taahhütlerine uygun düşmüyordu. Türk hükümeti, bu anlaşmanın onaylanmayacağı ve yürürlüğe sokulmayacağını beyan etti.

1959-60 Londra-Zürih Antlaşmalarından itibaren karşımıza gelen Kıbrıs, 1974 Barış Harekâtından sonra bir "sorun", bir "diyet

ödeme" unsuru olarak Türkiye'nin yollarını tıkamaya devam etmektedir. AB'ye kabul sürecinde, Türkiye'yi bünyesine alma konusunda tam karar veremeyen Avrupa, özellikle Hıristiyan Demokrat eğilimli üyelerin direnciyle, Kopenhag Kriterleri'ni temel alarak hazırlanması gereken İlerleme Raporu ve Strateji Belgesi'ne, bu kriterler içinde Kıbrıs, daha önce hiç yer almayan bir unsur olarak ekleniyor.

Avrupa Birliği, Rum kesimini "tüm Kıbrıs'ı temsilen" tam üye olarak almaya karar verdi. Başka ülkelerle sorunlarını çözmemiş bir ülkeyi üye kabul etmeme gibi bir ilkesi bulunmasına karşın, Kıbrıs'taki sorunun çözülmediğini ve taraflardan birisinin Türkiye olduğunu bile bile bu üyeliği onayladı. Bu tavrı şöyle okumak mümkün: Kıbrıs sorununda açıkça Rumların tarafını tutuyorlar ve Türkiye'nin AB'ye üyelik konusundaki ısrar ve çabasını olumsuz yönde kullanıyorlar (kimisi buna, haklı olarak istismar da diyebilir). Türkiye-AB ilişkisinde, Kıbrıs kilit sorun haline getirilirken, Türkiye'nin birliğe üyeliği de garanti edilmiyor ama Kıbrıs'ın Rum tarafının istekleri doğrultusunda çözümlenmesi isteniyor.

Bu noktadan itibaren de gerek Türkiye'de gerekse Kıbrıs'ta ciddi bir muhalefet oluşup, karşı tarafı "vatan hainliği" ile suçlamaya kadar götürülen tartışmalar başlıyor. KKTC muhalefetini destekleyenler olduğu gibi, ne yaptığının farkında olmamakla suçlayanlar da var. Bir örnek: "KKTC muhalefet partileri, AB'den 'her türlü yardımı' alarak sonuçları hem kendileri hem Kıbrıs Türk halkı hem Türkiye için felaket olacak bir yola girdi. Türkiye'nin Kıbrıs Türklerine etkin garantisini terk etmeyi göze alıyorlar. AB üyesi Yunanistan tarafından desteklenen güçlü Rum ekonomisi ve adayı kendi hakimiyetinde birleştirmeye kararlı Rum siyasi sınıfı tarafından, kısa sayılacak bir tarih kesitinde ekonomik ve siyasi varlıklarına son verilmesi ihtimaline aldırmıyorlar. Kıbrıs sorununun bu yolla çözümlenmesinin Türkiye'nin AB dışında kalmasına yol açabilecek olması, onları düşündürmüyor."[4] Bu yoğun tartışmaların Türkiye'ye ve Kıbrıs'ın kuzeyine yarar sağlamadığı ve sağlamayacağı ortadayken, AB niçin bunun önünü açan gönüllü aktör oluyor, anla-

4 8 Eylül 2003 Radikal, Gündüz Aktan

mak gerçekten zor. Her iki taraftaki AB muhalifleri haklı olarak şunu soruyorlar: Kıbrıs sorunu çözülmüş olsa bile, Türkiye'yi bünyesine alınama olasılığı bulunan Avrupa neyi öngörmektedir? Bu sorunun yanıtı Prodi ya da Verheugen'den gelse belki ortalık biraz rahatlardı.

Kıbrıs tüm öteki uluslararası ilişkilerimizde olduğu gibi AB konusunda da ayağa dolanmaktadır. Rapor doğrudan doğruya şunu söylüyor: Eğer Türkiye AB üyeliğinde gerçekten samimi ise Kıbrıs'ı bizim (ya da Rum kesiminin) istediğimiz biçimde çözmek zorunda; ondan sonra üyeliğini düşüneceğim; Ankara ve Denktaş, Annan Planı'nı koşulsuz reddetmeden yeniden analiz etmelidir; hem Denktaş hem Kıbrıs'ta çözüm müzakereleri; hem Denktaş hem de AB'ye giriş müzakereleri birlikte olmuyor! Bunu bir şekliyle kendiniz çözün...

İlerleme Raporuyla Hükümet, uzun süredir karşı karşıya kaldığı bir gerçekle yeniden yüzleştiriliyor, 'aşağı tükürsen sakal yukarı tükürsen bıyık'..."Harekâtın 30. yılında" Türkiye, sanki bir şantajla bir diyet ödeme dayatmasıyla karşı karşıya bırakılıp, gerçekten, çok sıkıntılı bir seçeneğin kucağına atılmış durumda. Rauf Denktaş'sız çözüm olamayacağını Ankara da Brüksel de biliyor. Şu soru dürüstçe yanıt bekliyor: Rauf Denktaş görevden alınsa (bu konuda hem Türkiye'de hem de Kıbrıs'ta bir kamuoyu yoklaması denense nasıl olur! Eğer sonucu içimize sindirebilirsek, 14 Aralık'taki seçim aslında bunun ifadesi olacak) hem Kıbrıs sorunu çözülür hem de Türkiye AB'ye kabul edilir mi?

Bu şantaj kavramını farklı olarak kullananlar da var. M.A.Birand programında[5] CTP lideri Mehmet Ali Talat'a sordu:

"David Hannay, 'Eğer 1 Mayıs 2004'e kadar bir çözüm olmazsa Türk tarafı Kıbrıs'ı kaybedecek, çünkü Annan Planı yok olacak, Rumlar AB'ye girecek, veto sahibi olacaklar ve siz de AB'ye boynunuza bir ip bağlayıp 'Al bana istediğin zaman şantaj yap' deme noktasına geleceksiniz,' demişti. Abartıyor mu?"

M.A.Talat şöyle yanıt verdi: "Abartmıyor, az bile söylüyor. Kıbrıs tam üye olduktan sonra Kuzey Kıbrıs'ta Avrupa müktesebatı as-

5 29 Ekim 2003, CNN Türk "Manşet" programı.

kıya alındı. Şimdi o askının ortadan kalkıp müktesebatın kuzeyde uygulanmasının şartı ancak Kıbrıs sorununun çözümü haline gelecek ve böylece Kıbrıs sorununun çözümü demek Rumların egemenliğinin adanın bütününe yayılması anlamına gelecek. Avrupa müktesebatının kuzeyde de uygulanması yani bizleri 74 öncesine götürmek demek olacak. Türkiye hem Kıbrıs'ı kaybedecek hem de AB'deki şansını büyük ölçüde yitirecek."

Muhalefetin en güçlü ismi Talat'ın yorumu böyle oldu, öte yandan Türkiye, Helsinki'de "AB aday adayı" ilan edildiği zirvede önemli bir karar vererek, Rum kesiminin önünü açmıştır, bunu görmezden geliyoruz. "Kıbrıs'ta iki toplumdan birinin izni olmaksızın diğeri uluslararası bir topluluğa giremez" güvencesini Türkiye'nin kendisi yırtmış atmıştır, tıpkı KKTC'yle imzaladığı "gümrük birliği anlaşmasını" yırttığı gibi...

Türkiye-KKTC gümrük birliği anlaşmasının imzalanması ilk başta fırtına kopardı. 8 Ağustos 2003 tarihinde Türkiye ile KKTC arasında 'Gümrük Birliği Çerçeve Anlaşması' imzalandı. Bu anlaşmanın yapıldığı ilan edildiğinde, AB üyeliğimizi engelleyeceği korkusuyla çok ağır eleştiriler yapıldı. Oysa Türkiye'nin KKTC'den yıllık ithalatı 20 milyon dolar civarındadır ve bu da sıfır gümrük (AB ile gümrük birliğini ihlal etmeyen sınır ticaretine benziyor...)[6] üzerinden işlem yapılacak küçüklükte demektir. Bir başka serinkanlı uzman Gündüz Aktan diyor ki; *"Gümrük birliği çerçevesinde veya dışında, KKTC'nin Türkiye ve üçüncü ülke kaynaklı ithalata sıfır gümrük uygulaması, AB'nin itiraz edebileceği bir husus değil. Burada KKTC'nin kendi aldığı bir kararla yüklendiği mükellefiyetler söz konusu. KKTC, Kıbrıs sorununa çözüm bulunduktan sonra, GKRY ve AB ile yapmak zorunda olacağı gümrük birliğine şimdiden uyum sağlamaya çalışıyor. Bu amaçla da Türkiye ile yaptığı gümrük birliğinin imkânlarından yararlanacak. Zaten anlaşmanın giriş bölümünde AB ile bütünleşme amacı belirtiliyor ve AB norm ve standartlarına uyum hedefi vurgulanıyor.*

Bunda şaşacak veya tepki gösterecek bir şey yok. Tersine ve KKTC'nin ileri görüşlülüğünden dolayı memnun olmak gerek. Türk tarafının çıkarı bu ambargonun şu ya da bu şekilde aşılmasında. Bu amaçla sarf edilen ça-

6 25 Ağustos 2003 Milliyet, Yaman Törüner

balardan korkmaya gerek yok. Kaynağı korku olan bir şeyi de cesaretle savunmak ve Türkiye-KKTC gümrük birliğine karşı çıkmak en azından çelişkili"[7] Bu konudaki değerlendirmeyi "kemikleşmemiş" bir yazardan seçmemin nedeni, koparılan gürültünün ne denli duygulara ve bilgisizliğe dayandığını göstermek içindi.

Hayatımızdaki bu en önemli siyasi soruna, biraz da farklı bir pencereden, herkesin diline persenk olan kavramla 'stratejik' bakmaya çalışsak, acaba nasıl bir değerlendirme yaparız?.. Kıbrıs sorunu Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinde en büyük engel olduğu gibi aynı zamanda da en önemli kozdur (su, koz konusunda bir somut örnektir. Bazı uzmanlar diyor ki; Türkiye, kuzey ve güney Kıbrıs'a pekâlâ boru hatlarıyla su götürebilir ve bunu elinde koz olarak bulundurabilirdi. Ama bu işi yapamadı[8]). AB Kıbrıs'ı üyelik için temel koşul olarak öne sürerken Türkiye Kıbrıs'ı üyelik yolunu açacak pazarlık gücü olarak AB'nin önüne sürüyor (zaman zaman ABD'nin önüne de sürdük). Bugüne kadar hep böyle oldu, bundan sonra da taraflar 'ellerindeki kartları oyuna sürene dek' birbirini bir süre daha oyalayacak. Türk tarafının Rum tarafını köşeye sıkıştıracak kozları her zaman vardı, şimdi de var. Siyasi kozları ortaya döküp görüşmeleri kilitlemek, sorunu çözümsüzlüğe mahkûm etmek marifet değil. Tüm taraflar bunu yaşayarak öğrendi. Başbakan Erdoğan, dışişleri bakanı Gül, Genelkurmay Başkanı Özkök, farklı zeminlerde **"Türkiye'nin AB üyelik sürecinin Kıbrıs'ta çözüme yardımcı olacağını"** ayrı ayrı açıkladılar. Türkiye'nin karar alıcıları açıkça şunu söylüyor; 'AB, Türkiye'nin üyeliğe kabulünü açıklasın, Türkiye de Annan Planının adım adım uygulanacağını taahhüt ederek sorunu en kısa sürede çözecektir'. Bu çok karmaşık denklemin en kolay ve hasarsız çözümü için doğal olarak AB de matematik akıl yürütmek için zaman kullanıyor. BM Güvenlik Konseyi'nin de AB'nin de yalnızca Rum yönetimini muhatap alması tehlikeli sonuçlar doğurur. Uluslararası ilişkiler bir satranç oyunudur, sabır ve matematik akıl ister. Hiç kuşkusuz adım atmak önemli ama uzlaşıp kurtulamazsınız. Tabii bir de senaryoları önceden okuyup

7 27 Ağustos 2003 Radikal, Gündüz Aktan
8 7 Haziran 1998 Cumhuriyet, Hasan Köni

oyunları bozacak, stratejileri yazacak deneyim ister ki, bu da Denktaş'ta var. Düşünsenize, BM ya da AB'de Denktaş'ın karşısına müzakereci olarak oturan teknisyenlerin çoğunluğu 1974 doğumlu!

İlerleme Raporu'nun basına açıklandığı gün, *Verso* araştırma şirketi de Kıbrıs'ta yaptığı anket sonuçlarını kamuoyu ile paylaştı.[9] İlginç sonuçlar içeriyor: "Denktaş görüşmelerden çekilsin" diyenler yüzde 39, "çekilmesin" diyenler çoğunlukta; yüzde 53.8. Denktaş'ın en ciddi muhalifi CTP tabanının bile yüzde 17.5'i Denktaş'ı müzakereci görmek istiyor. İşte kamuoyunun yanıtı. Ancak, Mehmet Ali Talat ve öteki muhalifler, eğer seçimi kazanırlarsa Denktaş'ı müzakerecilikten uzaklaştıracaklarını, hatta bir protokol imzaladıklarını açıkladılar. Kamuoyuna rağmen bunu nasıl yapacaklar? Gerçi Denktaş böyle bir seçim sonucunda istifa edeceğini söyledi ama Türkiye ne derece sıcak bakar, şimdiden bilmek olanaksız.

Papadopulos'un bile olduğu gibi benimsemediği[10] ama muhalefetin koşulsuz kabul edip uygulayalım dediği, Annan Planı'na "olumlu bakanların" oranı yüzde 21.9, "tartışılabilir" diyenler yüzde 30.6, "karşı olanlar" ise yüzde 42.6.

AB, Rum tarafı, KKTC muhalefeti, Türkiye'de muhalefete destek veren gruplar ne şekilde olursa olsun çözüm diye dayatırken, Genelkurmay Başkanı Özkök, Kıbrıs'ın Türkiye için önemini bir Yunanlı gazeteciye söylediği şekliyle, bir Türk gazeteciye de (Mehmet Ali Kışlalı) söyledi. Çözüm önerisi yaparken göz önünde bulundurmak gerekiyor, bu nedenle olduğu gibi aktarıyorum[11]:

"Kıbrıs'ın Türkiye için önemini şöyle anlatıyorum: Stratejik bir hat üzerinde. İngiltere'den başlar. Cebelitarık, Malta, Kıbrıs, Süveyş Kanalı, Hindistan, Singapur. İngiltere bunun için Kıbrıs'taki üslerini Avrupa Birliği müktesebatına da sokmuyor. Egemen üsler olarak tutmak istiyor.

Ada bu çok önemli zincir üzerinde bir yer. Türkiye açısından düşünürsek; orada konuşlanacak bir muhasım güç, özellikle hava gücünü kullanması Türkiye'nin bütün doğusundaki şu an uçakla

9 Gazetelerde ve internet sitelerinde yer aldı ama ben, Radikal Gazetesi-Murat Yetkin'den aktarıyorum.

10 2 Eylül 2003 Radikal, Erdal Güven röportajı

11 Radikal, 9 Kasım 2003.

ulaşılamayan yerlere ulaşma imkânı sağlar. Başka ülkelerden oraya gelen uçaklar biliyorsunuz çok az süre kalabilirler havada. Mesafe yüzünden. Türkiye AB'ye katılınca bunlar ortadan kalkar deniyor.

Biz çok daha uzun vadeli düşünmek zorundayız. Vizyonumuz derindir. Coğrafya olarak baktığımızda; oraya konan bir hava gücü Türkiye'yi çok büyük açıdan tehdit eder.

İkincisi Kıbrıs'ta bizim istemediğimiz ve etkili olamayacağımız bir politik oluşum olursa; karasularımız var. Arkasından kıta sahanlığı gelir. Arkasından da ekonomik zon gelir. Balıkçılık alanları gelir. Kıbrıs Türkiye'ye doğru serbest hareket edemeyeceğimiz bir alan olacaktır. Zaten Batı'da sıkıntımız var. Bir de Güney'de sıkıntı olursa Türkiye'nin hapsedilmesi olayı olur. Ben böyle düşünüyorum."

Genelkurmay Başkanı "ben böyle düşünüyorum" diyor, biliyoruz ki bu TSK'nın görüşüdür. Askerler için ulusal çıkardan önce ulusal güvenlik ön planda gelir ve bu konuda sıfır hata yapmak isterler, bu nedenle her hatta güvenceyi görmedikleri sürece politik çözümlere yanaşmazlar. Güney, AB'ye üye olursa Türkiye KKTC vasıtasıyla AB toprağını işgal etmiş duruma düşer diyorlar. Bu konuda sorulan soruya Orgeneral Özkök şu yanıtı veriyor:

"Kıbrıs AB'ye girerse Türk Silahlı Kuvvetleri orada AB topraklarının bir kısmın işgal etmiş olacak sözü karşı tarafın sözü. Bizim için öyle değil. Biz orada bir uluslararası anlaşmaya istinaden bulunuyoruz. Bu işgal değil. Biz hep 'müdahale' kelimesini kullandık. Onlar öyle desinler.

AGSP ve dolayısıyla ortaya çıkacak güç de AB ülkeleri kuvvetlerinden oluşacak. Kuvvetin nerelerde kullanılmayacağı hakkında biliyorsunuz tahditler var. Düzene girdi o konu...

Hiçbir Avrupalının, 'Haydi burası AB toprağı birkaç gün içinde çıkın' deyip buraya gelip Kıbrıs'ta savaşıp öleceğini de düşünemiyorum. AB'nin de böyle bir girişimini beklemiyorum. Ekonomik yaptırım kullanabilir ama politik gücünüz ve güçlü ekonominiz varsa o da karşılanır. Direnç gösterirsiniz. Ama şunu da bir kez daha söyleyeyim ki biz Kıbrıs'ta hiçbir zaman çözümsüzlük istemedik."

Peki AB neden Kıbrıs üzerinde bu kadar ısrar ediyor? Bunun yanıtını gazeteci İbrahim Karagül'den[12] aktarıyorum, çünkü sorulacak her soruyu önümüze getiriyor:

"Yunanistan'ın ve Rumların baskısıyla mı? İşte burada Kıbrıs için asıl tartışılması gereken nokta ortaya çıkıyor. Burada AB'nin ne olduğunu, nerelere kadar genişlemeyi arzuladığını, neden böyle bir güç olma yarışına girdiğini, ABD ile AB arasında ne tür bir kavganın yaşandığını, Avrupa Savunması ve Avrupa Gücü (AGSK-AGSP) gibi tartışmaların ne olduğunu, Doğu Akdeniz üzerinde nasıl bir güçler kapışmasının yaşandığını, Kıbrıs'ın bu kapışma içinde ne tür bir işlevi olduğunu, Kıbrıs sorununun Türk-Yunan sorunu olmayıp Akdeniz'deki (özellikle Doğu Akdeniz demek gerekiyor e.m.) hakimiyet mücadelesinin bir parçası olduğunu, konunun aslında ekonomik-güvenlik içerikli bir alan olduğunu, 21. yüzyılın en önemli enerji/güvenlik kavşaklarından biri olacak Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin ne kadar varolacağının Kıbrıs'a bağlı olduğunu, AB'nin Ortadoğu'da ne kadar mevzi kazanacağının da Kıbrıs'la ilgili olduğunu tartışmamız gerekir."

Bu soruları ve yanıtları; çözümleri tartışıyor muyuz? AB tartışıyor mu? Bu aşamada yani 2003 yılı koşullarında Türkiye'nin Denktaş'a gereksinimi vardı (her ne kadar danışman bürokratlar varsa da, Başbakan Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Gül henüz çok deneyimsiz) ve bu, hayati derecede önemliydi. Uluslararası arenada özellikle enerji hatları konusunda taraflar (süperler) çözüm yolları bulursa, Türkiye ulusal güvenliğini yüzde yüz garantide görürse (çünkü, dünyaya çıkabileceği tek kapı burasıdır) Doğu Akdeniz'deki bu adada sorun diye bir şey kalmayacaktır. Yeter ki taraflar eşzamanlı olarak çözüme dönük oyunu okuyabilsinler.

Enosis amacıyla gerçekleştirilen 15 Temmuz 1974 Cunta darbesi sonucunda Kıbrıs Türklerinin toptan öldürülmesini önlemeye yönelik Türk Silahlı Kuvvetlerinin yaptığı "BARIŞ HAREKÂTI" 20 Temmuz 1974 günü başladı ve sonuçsuz kalan Cenevre barış görüşmeleri sürecini de içine alarak 16 Ağustos 1974 günü sona erdi.

12 Yeni Şafak, 6 Kasım 2003

Barış Harekâtı adını verdiğimiz bu savaşın sonucunda, yıllardır ekonomik ve sosyal ambargo içinde yaşayan Türkler kurtarıldı; özgürlüklerine kavuşturuldu. Böylece, 1816'dan bugüne değin sürdürülen Yunanistan'ın Enosis düşleri de Akdeniz'e gömülmüş oldu.

Türk ordusu, Kıbrıs'a istila ya da ilhak amacıyla çıkmadı. 1960 yılında İngiltere-Yunanistan ve Türkiye arasında imzalanan İttifak ve Garanti Antlaşmasının 4. maddesinin yasal hak olarak verdiği müdahale yükümlülüğünü yerine getirdi.

Birinci Barış Harekâtının yasallığını ve haklılığını tüm dünya ulusları kabullenmişken, İkinci Harekâtı yapınca hepsi karşımıza çıktı. Yunanistan'ın lobi çalışmaları sonucunda da NATO üyesi olmamıza karşın ABD ambargo uygulamaya başladı.

Yunan Hükümeti, Türklerin Kıbrıs'a müdahalesinin antlaşmaya göre yasal olduğunu hiçbir zaman kabul etmedi. Bununla birlikte, Athens Court of Appeals (Atina Temyiz Mahkemesi), 21 Mart 1979 tarihli ve 2658/79 sayılı kararıyla bu harekâtın yasallığını onaylamıştır. Bu kararda şöyle deniyor: "Zürih ve Londra Antlaşmasına göre, Kıbrıs'a yapılan Türk askeri müdahalesi yasaldır. Türkiye, yükümlülüklerini yerine getirme hakkı olan garantör devletlerden biridir. Esas suçlular... darbeyi hazırlayan ve icra eden ve bu suretle de bu müdahalenin koşullarını hazırlayan Yunan subaylarıdır."

Halbuki Birinci Harekâtı yapmakta haklı olan Türkiye İkinci Harekâtı yapmakta da en az o denli haklıydı çünkü, Birinci Harekât'tan sonra güvenlik çemberi dışındaki Türk köyleri kuşatma altındaydı ve toplu ölüm haberleri geliyordu. Türk Hükümetinin tüm uyarılarına kulak tıkayan Yunan tarafı Cenevre barış görüşmelerinde de uzlaşmaz tutum alınca İkinci Barış Harekâtının yapılma gerekliliği doğdu.

Aslında harekât ilk planlamada iki aşamalı olarak planlanmamıştı. Zamanında yeteri sayıda kuvvetin adaya çıkarılamaması; 39. Tümen'in planlanan sürede çıkamaması; ateşkesin erken gelmesi, harekâtın iki aşamada yapılmasını zorunlu kılmıştır.

İkinci harekâttan sonra, tüm dünya basını ve TV'leri önünde açılan Atlılar, Muratağa, Sandallar köyleri ölüm çukurları, Türkiye'nin ikinci harekâtta ne denli haklı olduğunu gözler önüne ser-

miştir. Ama, bu haklılık hiçbir zaman anlatılamadı ya da anlamak istenmedi.

16 Ağustos 1974'ten sonra imzalanan ateşkese karşı çatışmalar yer yer sürdü, sonra söndü.

İkinci Barış Harekâtının sona ermesinden ve kuzeydeki Türklerin özgürlük ve güvenliklerinin sağlanmasından sonra, sıra güneyde Rum baskısı altında kalan Türklerin kurtarılmasına gelmişti. Uzun süren görüşmelerden ve tartışmalardan sonra B.M. gözetiminde nüfus mübadelesi (değişimi) anlaşması gerçekleşti ve 18-27 Ocak 1975 tarihleri arasında Güneyde kalan Türkler de, sığındıkları İngiliz üsleri ile mahsur kaldıkları köylerden kuzeye gelmişlerdir.

Barış Harekâtlarının sonuçlandırılmasından sonra ortaya yeni koşullar çıkmıştı ve eski yönetim biçimine dönmek olanaksızdı. 1963'ten bu yana federal bir çözümü savunan Türk tezine göre, federasyon iki özerk bölgenin eşit katılımı ile oluşacaktı. Türk tarafı böylece federal bir çözüm konusunda ne denli ciddi ve kalıcı çözüm istediğini ortaya koymaktaydı. Bunun yanında tüm dünyaya Kıbrıs'ta kendi özerk Otonom Yönetimine sahip ayrı bir Kıbrıs Türk Halkının varlığı daha açık olarak anlatılacaktı.

30 Temmuz 1974 tarihli Cenevre Antlaşmasının 5. maddesinde tarafların "fiilen Kıbrıs Rum Toplumu ve Kıbrıs Türk Toplumu" diye iki özerk idarenin varlığını kabul etmiş olmaları ve 1 Kasım 1974 tarihli B.M. Genel Kurul kararının 3. ve 4. maddelerinde adada iki toplumun varlığının ve eşitliğinin kabul edilmesi, yine aynı günlerde tüm dünyanın, federasyonu, "Kıbrıs için en ideal çözüm" olarak benimsemesi Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin ilanı için dış koşulları olgunlaştırmıştır.

İçte ise, tüm ada Türklerinin kuzeyde toplanması, yeni bir yerleşim (iskân) sorunu ile (istihdam) iş bulma sorununun ortaya çıkması, olağanüstü koşullardan demokratik hayata geçmeyi zorunlu kılıyordu.

İşte bu ortamda çok partili demokratik parlamenter sisteme geçme ve eşitlik temelinde bir federasyon için, gerekli olan federe birimlerden Türk kanadını oluşturma amacı ile, 13 Şubat 1975'te toplanan Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Meclisi oy birliği ile Kıbrıs

Türk Federe Devleti'ni ilan etmiş ve yeni devletin anayasası ile seçim yasasını yapması için Türk toplumunun tüm kurum ve kuruluş temsilcilerinin katılımı ile bir kurucu Meclisin oluşturulmasını kararlaştırmıştır.

KTFD'nin kurulmasından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulmasına değin geçen süre, adı federe de olsa, devletin kökleşmesi, halkın kısa ve uzun dönemli sorunlarının çözümü ve demokratik yaşamın yerleşmesi için zorlu bir mücadele dönemi olmuştur.

Bu süre içinde KTFD Anayasası tamamlanmış ve halk oylaması ile yüzde yüze yakın onay görerek yürürlüğe girmiş, biri 1976'da biri de 1981'de olmak üzere iki genel seçim, iki de yerel seçim yapılmış, demokratik kurallar çalışarak her devletin karşılaştığı sorunlar, demokratik parlamenter sistem içinde çözümlenmeye çalışılmıştır.

Bu arada Rumlarla görüşmeler sürdürüldü ama, sonuç alınamadı. Kıbrıs Rumlarının, kendilerinin "Kıbrıs Hükümeti" olarak tüm dünyada tanınmalarının rahatlığı içinde hiçbir anlaşmaya yanaşmamaları ve Kıbrıs Türklerini her gün biraz daha fazla köşeye sıkıştırmak yönünde çabalarını yoğunlaştırmaları karşısında self determination (kendi yazgısını kendi belirleme) hakkını kullanan Kıbrıs Türk halkı, 15 Kasım 1983'te Federe Meclis'in oy birliği ile aldığı bir kararla, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni ilan ettiğini dünyaya duyurdu.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanından sonra bir azınlık olarak görülürken, her çeşit baskı ve zulme karşı bıkmadan savaşım veren Kıbrıs Türk Halkı, sonsuza dek bağımsız ve özgür yaşayacağının güvencesi olarak kendi devletini yüz yıl sonra da olsa kurmuş oluyordu.

A. Barış Harekâtının Sosyal ve Ekonomik Sonuçlarını da Şöyle Özetleyebiliriz:

1974 öncesi tamamen tüketici bir toplum olmaya zorlanan Kıbrıs Türk toplumu, Barış Harekâtı sonrası sağlanan olanaklar sonucu, üretici bir konuma geçti ve her alanda üretici yeteneğini ortaya koydu. Ancak, planlamadaki yanlışlıklar sonucu istenen düzeye 30 yıl sonra bile ulaşılamadı.

Kuzeyde kalan ekonomik değerler ve Türkiye'nin yaptığı yardımlar, Kuzey Kıbrıs'ta ekonomik düzeyin yükselmesine neden oldu. Ama güneyin çok gerisinde kalındı.

1974 öncesi sıfır düzeyinde olan üretim 1974'ten sonra canlandı. Tarım, hayvancılık, sanayi, turizm hizmet sektörleri 1974 öncesine göre büyük gelişme gösterdi. Haberleşme ve ulaşım alanında 1974 öncesinde düşünülemeyecek aşamalar yapıldı.

Her ne kadar bugüne değin Türkiye'den başka resmen tanıyan bir devlet olmasa da KKTC'nin dış ticareti büyük gelişme gösterdi, yetmişten fazla ülke ile ticari ilişki kuran dışa açık bir konuma geldi.

Barış Harekâtının önemli bir sonucu da kültürel alanda görüldü. Türkiye ile kurulan sıkı işbirliği sonucunda hem gazetelerin ve basılı yayınların Kıbrıs'a ulaşması hem de TRT'nin izlenme olanağının yaratılması, kültürel varlığı yok edilmek için uğraşılan Kıbrıs Türk Halkının kültürel etkinliklerini arttırdı. Sanatçıları, evrensel boyutlara ulaşmaya çabalayan eserler vermeye başladı.

20 Temmuz Barış Harekâtının sonucu olarak Kıbrıs Türk halkının bir bölgede toplanması; Türk halkına 11 yıl yaşadıkları insanlık dışı kuşatma altında geliştirme olanağı bulamadıkları ekonomilerini, sosyal ve kültürel yaşamlarını geliştirme olanaklarını yarattı.

Barış Harekâtı sonrası Türk toplumunun sosyal hayatında da bir canlanma oldu ve her meslek dalında birçok mesleki örgüt, birlik, dernek, sendika, cemiyet kuruldu, demokratik içeriğe sahip tüm kurumları ile sosyal yaşantıya kavuştu. Kısacası devlet olmanın tüm gerekleri ve gereksinimleri tamamlandı.

Bunlar birer gerçektir ama aradan geçen 32 yıla karşın KKTC, ne yazık ki istenilen çağdaş düzeye ulaştırılamadı. Hâlâ sıkıntılar, belirsizlikler devam etmektedir. Türkiye de yapması gerekenleri yapmakta, atması gerekli olan adımları atmakta çok geç kalmıştır. Ya da bilerek isteyerek stratejik hatalar yaptı. Olanakları ve birikimi kısıtlı olan KKTC'nin tek başına stratejiler geliştirmesini beklemek önemli yanlışlardan birisi olmuştur. Çünkü henüz bunu yapacak güce ulaşamamıştır.

B. 30 Yıl Sonra KKTC'de Manzara-i Umumiye

Aradan 30 yıl geçmişti (2004) ve hâlâ Kıbrıs konuşulmaya devam ediyordu; dış politikada Türkiye'nin önüne çıkarılıyor ve Türkiye'de de kamplaşmaya varacak kertede tartışmalar sürdürülüyordu. Başbakan Erdoğan'ın 18 Kasım'da (2003) orada konuşma yapacağı ilan edildi ve bunun bir yol gösterme olacağı, sorunun çözümü konusunda herkese işaret vereceği ifade ediliyordu ama beklendiği gibi olmadı.

Kıbrıs sorununda eleştiriler Rauf Denktaş'ta düğümleniyor ya da odaklanıyor diyebiliriz. Bu eleştiriler çoğu kez suçlama boyutuna ulaşıyor. Yanıtı aranan sorular ard arda sıralanıyordu. Dev Türkiye tankerini çeken küçücük Kıbrıs römorkunun kaptanının ne yapmak istediğini sorgulamak isteyen yok mu? Türkiye körü körüne sürüklenip gitmeye boyun mu eğecek? İsyan eden ve kaptanını denize atma niyetini açıkça ortaya koyan Kıbrıs Türk halkına karşın kaptan desteklenmeye devam mı edilecek?

Ortak eleştirileri toplamaya çalıştım:

"KKTC lideri çözüme direnip AB yolunu tıkayarak hem kendi halkının mezarını kazıyor, hem Türkiye'ye komplo tezgâhlıyor. Türkiye'nin Irak zafiyetinden yararlanan Denktaş, Kıbrıs'ı bir kez daha ve geri biçimde çözümsüzlüğe mahkûm ettiriyor. Kıbrıs Türk toplumu çözüm için öneri ve ödün vermeye hazır ama bunu Denktaş engelliyor. Kıbrıs Türk toplumunun çözüm ve AB isteği ile sürdürdüğü hareketlenmenin başlangıcında ekonomik yıkımın etkisi büyük oldu, ama artık bu statükonun sürdürülebilir olmadığı inancının pekişmesiyle onları durdurmak için ekonomik paket vaadi işe yaramaz. Kıbrıs Türk halkının önündeki en büyük engelin Denktaş olduğu öne sürülerek, bu eleştiriler şöyle devam ediyordu; Kıbrıs Türk halkının hareketi ekonomik değil, kimliğini koruma, dünyayla bütünleşme ve Türkiye'nin de önünü açma mücadelesi.

Kim ne derse desin bunca zamandır yardımını aldığı Türkiye'ye belki de tarihinde ilk kez yardım etme olanağı yakalayan Kıbrıs Türk halkı bu nedenledir ki Türkiye'den gelen ve çözümü desteklediği anlamı çıkarsadığı her mesajı büyük bir heyecanla karşılar.

İşte bu nedenle de R.T. Erdoğan'ın (18 Kasım 2003) Kıbrıs ziyareti ve orada yapacağı konuşma büyük önem taşımaktadır."

Rauf Denktaş karşıtı eleştirilerin ortak değerlendirmesine devam ediyorum:

"Denktaş'ın davranışlarının kendisi yanında Türkiye'yi de felakete sürüklediğini anladıkça öfkesi büyüdü. Muhalefet ise inanılmaz büyüklükte mitingler düzenledi. 28 Şubat 2004 yaklaşırken yerleşim yerlerinde her akşam artan sayıda 'barış ateşleri' yakarak barış kararlılığını haykırıyor. Önüne geçilmez bir hareketlenmedir gidiyor. Denktaş ve KKTC hükümeti ise halka yabancılaşıp yalnızlaşıyor. En yakın çevreleri bile onları terk ediyor.

Muhalefetin sözcüsü durumunda görünen CTP başkanı M.A. Talat'ın iddiasına göre; Türkiye'nin AB sürecinin Kıbrıs sorununun çözümünü zorunlu kılması nedeniyle bu sürecin önünün tıkanması, 'çözümsüzlüğü çözüm' olarak gören Denktaş'ı ziyadesiyle memnun edecek. Aslında bu değerlendirme tüm Denktaş karşıtları tarafından yapılmaktadır.

Adanın AB'ye katılım anlaşması 16 Nisan'da (2004) imzalanacak. Herhangi bir çözüm anlaşmasının bu tarihten önce her iki toplum tarafından da referandum yoluyla kabul edilmesi gerekiyor. Bu yüzden BM Genel Sekreteri Kofi Annan, anlaşma için en uygun tarihi 28 Şubat olarak belirledi. Anlaşma yapılmaması halinde AB, Rumları tek başına kabul edecek. Bu sadece adadaki bölünmüşlüğü keskinleştirmekle kalmaz, AB'ye katılmak için didinip duran Türkiye ile AB arasında filizlenen ilişkileri de zedeler."

Otuzuncu yılda gelinen noktada Denktaş'ın ödün vermesi için Türkiye'nin bastırması gerekiyor. Annan planında itiraz edilen pek çok madde oldu ama ödün istenen yer Türklerin elinde tuttukları yüzde 36'lık toprak. Ankara (AKP iktidarı) bu toprağa stratejik bir argüman değil, masada tartışma konusu yapılacak bir koz olarak baktığı izlenimini veriyor. Bu nedenle de bu konu bir çözümsüzlük nedeni olmayacak aksine Türk tarafının itiraz konularının bir kısmının masadan kaldırılmasını sağlayabilecektir.

Güney açısından olaya baktığımızda da milliyetçi Tassos Papadopulos'un cumhurbaşkanı seçimini kazanıp o koltuğa oturduğu gerçeğini göz önünde bulundurmak zorundayız. Denktaş'tan daha

genç olmasına karşın Papadopulos da AB'ye girmeden önce işine gelmediği için çözümden yana görünmüyor. Kuzeye göre çok daha gelişmiş olan güneydeki anlaşma karşıtları da artık kesinlikle AB'ye girecekleri için sözcüğün tam anlamıyla tüm önerileri yokuşa sürüyorlar, Rum tarafında çözüm konusunda en istekli kesim ise AKEL (10 üyeli Papadopulos hükümetinde beş AKEL üyesi var). Türk tarafı AKEL'i arkasına alarak, şu anda sessiz duran ve çözümden yana olmayan Papadopulos yandaşı Rum muhalefetinin çözüm istemeyen tavırlarını açığa çıkarıp, AB'nin Rum tarafı üzerinde baskı yaratmasını sağlayabilir. Ancak şu anda böyle bir stratejinin uygulanacağına ait belirtiler de görülmüyor. Ankara'nın en azından bu tarih (Kasım 2003) itibariyle desteklediği Denktaş'ın tavrı Rum tarafının da ekmeğine yağ sürüyor.

Rumlar, Kofi Annan'ın geçen yıl sunduğu uzlaşma planının bazı önemli unsurlarından memnun değil, ancak basına yansıdığı kadarıyla söz konusu planı müzakerelere temel almaya kararlı. Papadopulos, "Her ne çözüm bulunacaksa, bunun, Annan planının parametreleri içinde bulunacağını anlayacak kadar gerçekçiyim. Ülkeyi yeniden birleştirecek ve Kıbrıs'ın Avrupa Birliği'nin aktif, yapıcı bir üyesi olmasını mümkün kılacak bir çözümü hararetle destekliyorum. Eğer her iki tarafın da bu planın sürdürülebilir olmasını istediği doğruysa, bunun fonksiyonel olması gerekir. Bu nedenle benim önerim Kıbrıslı Türkleri, Annan Planı'nın onlara verdiği haklardan mahrum etmek yönünde değil. Önerim planı çalışabilir hale getirmek," açıklamasını yapıyor. Türk tarafında ise Güney'in Kuzey'i AB içinde korumasız olarak yutmayı planladığı düşünüldüğünden, güvensizlik en üst noktaya çıkmış durumda.

Tartışmalar Annan paketinde düğümleniyor. Annan paketine karşı çıkanlara, özellikle de Rauf Denktaş'a göre, bu öneriler kabul edilirse Türk toplumu en uzak 10 yıl içinde yok olup gider. Çünkü, bu paket, en verimli toprakların büyük kısmı ile su kaynaklarını tamamen kaybettiriyor. Öte yandan Türk tarafının mal varlıklarına da el koyarak en az 50 kişinin dağlık kıyı şeridine hapsolmasına neden olacaktır. 1960 sistemindeki 'en ziyade müsaadeye mazhar ülke' kuralına göre AB üyesi Yunanistan'a tanınacak hakları Türkiye'ye tanıyamayacak. Böylece Türkiye'nin garantisinden mahrum

kalan ve veto hakkı da olmadığından gerçek anlamda siyasi eşitliği bulunmayan Türk bölgesi, yok olmaya mahkûm kalacak. Kıbrıs'ın Türkiye'nin üyesi olmadığı AB'ye girmesi 1960 anlaşmalarına aykırı ilkesini geçerli kabul etmeyenler de var. Onların düşüncesine göre, bu doğru ama gündeme getirmek için artık çok geç. 1990'da Rumlar başvurduğunda gündeme getirilebilirdi. Getirilmedi, konuyla ilgili ilk hukuki rapor 1997'de hazırlandı. Rumlar ona aynı yıl 3 profesörle yanıt verdi. Buna Türkler tarafından yanıt da 2001'de verildi. Bu duruma eleştiri getirenler, çok lakayt davranıldığını ifade ediyorlar.

Otuzuncu yılda eleştiriler gittikçe tırmanırken, bir yandan Rauf Denktaş'ın kendileri adına müzakereci olamayacağı dile getiriliyor, sivil itaatsizlik hareketleri örgütleniyor; bir yandan da Avrupa İnsan Hakları mahkemesi açılan davalarda KKTC'yi mahkûm ediyor. Bu konuda iki önemli örnek var ve bunun arkasının geleceğinden de ürkülüyor. Loizidou adlı Güney Kıbrıslı bir kadın, Kuzey'deki mülkünün Türkiye tarafından elinden alındığını söyleyerek, AİHM'ye başvurmuş ve davayı kazanmıştır. İkinci örnek de, 'Bağımsız ve Federal Bir Kıbrıs Devleti için Hareket' adlı bir derneğin koordinatörü olan Ahmet Cavit An adlı KKTC vatandaşının açtığı ve kazandığı davadır. Türk ordusunu işgal gücü olarak tanımlayan bu davanın sonucunda Ankara'nın Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (AİHS) ihlal ettiğine karar verildi. Mahkeme, An'ın KKTC yetkililerinin kendisinin Yeşil Hattın güneyine geçmesine izin vermediği iddiasıyla açtığı davada Türkiye'yi dernekleşme özgürlüğünü düzenleyen 11. maddeyi ve ulusal makamlara başvuru hakkını düzenleyen 13. maddeyi ihlal etmekten toplam 19 bin 715 euro tazminat ödemeye mahkûm etti. Bu davada ilginç olan AİHM'sinin KKTC yerine Türkiye'yi mahkûm ederek, Türkiye'nin tüm siyasi kararlardaki rolünü ortaya koymasıdır.

Görüldüğü gibi siyasi bir satranç oynanıyor. Denktaş 23 Nisan 2003'te bir hamle yaptı ve Yeşil Hattan karşılıklı geçişleri serbest bıraktı. Böylece 1974 sonrası doğan gençler yaşadıkları, kendilerine düşmanlıkla süslü türlü öykülerin anlatıldığı adalarını ilk kez baştan başa gezme fırsatı buldular. Karşılıklı geçişler, yıllardır iki halkın bir araya gelemeyeceğini ileri sürenlerin tezini çürüttü.

Gençlerin soruna bakışı belki otuzuncu yılda sorunun çözümünde daha cesur, önyargısız adımlar atılmasını sağlayabilir umudu taşınıyordu! Demokrat Parti Genel Başkanı Serdar Denktaş'ın umut vaat eden yaklaşımları, analizleri bu açıdan önem taşıyor. Kendisiyle yapılan röportajlarda (Star TV'de katıldığı daha sonra Haber Türk'te devam eden Aynanın Arkası adlı kendi programımda da) dikkat çekici bir radikal söylem var: "Babama, Kıbrıs'ta bir çözüm bulunmaması halinde 'mevcut durumun devam etmesinin mümkün olmadığını' söylüyorum," diyor. Kıbrıs'ta düzenlenen mitinglere gidenler bazı yöneticilerce 'hain' olarak adlandırılmışlardı, halbuki Serdar Denktaş, "Mitingler demokratik bir haktır ve mitinglere gidenlerin büyük çoğunluğu oraya gerçekten bir çözüm istediği için gitti. Kuzey Kıbrıs'ı Türkiye değil, bir-iki Türk bürokrat yönetti," değerlendirmesini yapıyor ve bu konuda da çok haklı. Türkiye büyük hatalar, stratejik yanlışlıklar yaptı. Üstelik bunu bilerek yaptığını daha yeni yeni fark ediyoruz. Serdar Denktaş'ın bir tespitine de katılmamak mümkün değil: "KKTC vatandaşları kendi iktidarını kurarak bu ülkede bir şeyleri düzeltebilir. KKTC halkının kendi iktidarını kurabilme özlemi var. Kıbrıslı Türkler, 1974'te adanın kuzeyindeki toprak parçasını vatan kabul edip bir devlet kurdu ama bu devlet üzerinde kendi iktidarını hiç kuramadı. Atacağı her adımı Türkiye'ye danışmak zorunda kaldı. Türkiye'nin adadaki temsilcilerinin müdahalesiyle karşılaştı. Türkiye'deki bazı bürokratların kendi alıştıklarını burada da görme isteğine bağlıyorum, ben bunu." Yapılan yanlışlar o kadar çok ki, ama birisinin altını özellikle çiziyor oğul Denktaş: "Kuzey Kıbrıs hep Türkiye'nin bir iliyle kıyaslandı. Kıbrıs için 'Bayburt kadar bir yer' dendi. Oysa bizim kıyaslanmamız gereken yer komşumuz Güney Kıbrıs'tı. Biz yıllardır, 'O niye zenginleşebiliyor da ben zenginleşemiyorum?' diye sorduk. Sonuçta da, Türkiye ile birlikte hareket ediyorken biz zenginleşemedik, Rumlarla beraber hareket edersek, zenginleşmeyi daha rahat sağlayabiliriz düşüncesi var. Bu düşünce Avrupa Birliği üyeliği ile ortaya çıktı. Kıbrıs Türkü, Annan Planı'yla birlikte ilk kez 'Ben ne olacağım?' sorusunu sordu."

Kimi uzmanlara göre, Kıbrıs'ta çözümün parametreleri BM Güvenlik Konseyince belirlenmiştir. Bunlar: İki toplumlu, iki bölgeli

bir federal sistem. Tek egemenlik, tek uluslararası temsil ve tek vatandaşlık. Şunu da anımsamak gerekiyor: Aynı Güvenlik Konseyi yıllardan beri Kıbrıs Türklerinin Rum toplumuyla eşitliklerini sağlamaya yönelik her tür çabasını şiddetle kınamış ve bu çabaları göz ardı etmiştir. Denktaş BM planını referanduma sunmayı reddetti ve bunu ölmüş bir plan olarak ilan etti.

Rauf Denktaş'a tepkilerin arttığı ortamda, Kıbrıs'ta 14 Aralık 2003 seçimlerine hazırlık tüm hızıyla sürüyordu. Hem Türkiye basınında hem de Kıbrıs muhalefetinde bu seçimlere Türkiye'nin müdahalesi gündeme getirilmiştir. Bu gelişmeler yaşandığı sırada, R.Denktaş 'Radikal' gazetesine (Erdal Güven'e 8 Kasım 2003) bir mektup gönderdi. R. Denktaş'ın görüşlerini yansıtması açısından bu mektuptan bazı alıntıları buraya aktarıyorum:

"İzlediğim politika, Türkiye ile birlikte saptanan, iki ülke cumhurbaşkanı tarafından imzalanan ortak deklarasyonlarda da ifadesini bulan ve Türkiye Büyük Millet Meclisi ile Milli Güvenlik Kurulu'nda onaylanan bir politikadır...

Annan Planı'nın içerdiği tuzaklar konusunda da temel itirazlarımız aynıdır... Nitekim gerek Cumhurbaşkanı sayın Ahmet Necdet Sezer, gerek Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, gerekse Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hilmi Özkök, yaptığı açıklamalarda beş temel noktada itirazlarımız olduğunu vurgulamışlardır...

Dışişleri bakanı Abdullah Gül ise, TBMM Bütçe ve Plan Komitesi'nde yaptığı konuşmada eşit-egemenlik, garantörlük, iki devletlilik, mülkiyet, Türk-Yunan dengesinin yok edilmesi konularında itirazlarımız olduğunu vurgulamıştır.

Başbakan Erdoğan da KKTC'ye yaptığı ziyarette, 'Kıbrıs'ta iki eşit halk, iki demokrasi, iki eşit devlet, iki ayrı dil-din-kültür olduğunu ve bir anlaşmanın ancak bu gerçeklerin kabul edilmesi ile olacağını' vurgulamıştır... Yine başbakan Recep Tayyip Erdoğan, basına da yansıyan açıklamasında BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın ortaya koyduğu plan konusunda kendisini yanılttığını açıkça vurgulamıştır..."

Denktaş'ın bu mektubu seçimler (2003 genel ve 2004 referandum) arifesinde Kıbrıs'ta dış güçlerin müdahalesini de ortaya koyuyor: "KKTC seçimlerine müdahale arıyorsanız, gözünüzü Türki-

ye'ye değil, emperyalist güçlere çevirmeniz gerekir... ABD, AB, İngiltere, Almanya, Rum-Yunan ikilisi şimdiden seçimlerimize vahim şekilde müdahale etmiştir... ABD Büyükelçiliği mensupları ve bizzat büyükelçi köy köy gezerek Annan Planı lehinde propaganda yapmakta, Annan Planı'na karşı çıkan parti ve örgüt yetkililerini makamına davet edip Türkçe broşür vermekte, gazetelere imzalı yazılar yazmakta, on binlerce broşür bastırıp dağıtmaktadır. Almanya ve İngiltere yetkilileri sol muhalefeti ziyaret ederek destek açıklamaları yapmaktadır... Tümü birden, 'seçimlerde Denktaş'ı destekleyen partilere oy verilmemesi, Denktaş'ın götürülmesi ve Arafatlaştırılması' çağrıları yapmaktadır."

Sonuç: Barış Harekâtının otuzuncu yılında gelinen noktada; 1. Türkiye'nin AB üyeliği de Kıbrıs parametresine bağlanmıştır. 2. AB, Rum yönetiminin meşruluğunu sorgulamazken ve Kıbrıs Türk yönetiminin meşruluk iddialarını dikkate almayarak sorunun çözümü düğümlenmiştir. 3. 'Uzlaş kurtul' önerisi de yanlıştır, bununla Türk dış politikasının önü açılamaz. 4. Kıbrıs'a karşı yürütülen özellikle AB politikası Türkiye tarafından Sevr'in hortlatılması algılaması da yanlıştır ve her uluslararası sorunda bunu ortaya koymak da Türkiye'yi bir yere götürmez. 5. Kısa vadeli planlar ve taktiklerle günü kurtarmaya çalışmak, artık geçerliğini yitirmiştir. 6. Matematik aklın egemen olduğu stratejiler geliştirerek, Ankara kumandalı dayatmalara son verip, Kıbrıs Türk halkına da politika üretme şansı tanınmalıdır. 7. Türkiye Kıbrıs'a sürekli aylık gönderip Türk toplumunu tembelliğe, üretmemeye teşvik etmekten artık vazgeçmelidir. 8. Türkiye'nin Kıbrıs'a bakışında kendi ulusal güvenliğini ön plana çıkarması yanlış değildir ama bunu daha rasyonel hale getirmelidir ki, dışarısı da pek itiraz edemesin. Yoksa ilkel milliyetçi damgası yemekten kurtulma şansı yoktur. 9. Türk tarafının Rum tarafını çeşitli kozları ortaya sürüp köşeye sıkıştırmayışı da doğrudur. 10. Annan Plan bu haliyle ancak Türkiye'nin AB'ye alınışıyla birlikte Kıbrıs'ta uygulanırsa gerçekçi olur.

14 Aralık 2003'ten 20 Temmuz 2007'ye...

2004 yılında Ada'da, Annan planını kabul yönünde bir referandum yapıldı. Kıbrıslı Türklerin yüzde 65'i 'Evet' derken Kıbrıslı Rumların yüzde 75'inin 'Hayır' dediği bir sonuç çıktı.

Kıbrıslı Türkler **'Yes be annem!'** demişti. O referandumun CTP lideri M. Ali Talat KKTC'ye cumhurbaşkanı oldu. 2004 referandumun da **"Rumlarla birleşelim"** yani KKTC'yi siyasi haritadan silelim diyen kişi, Harekât'tan 32 yıl sonra, KKTC'yi dünya kamuoyuna tanıtmaya çalışıyor. Ortada bir tuhaflık var.

M. Ali Talat'ın düzenlettiği 2004 mitinglerinde **"Rumlara evet..."** pankartlarının yanında **"Yeter artık... Türkiye yakamızdan düşsün"** pankartları açılmış ve Talat bunları toplatmamıştı. Oysa aynı M.A. Talat, İstanbul'da yapılan F1 otomobil yarışı sonrası kupayı vererek KKTC'yi dünyaya tanıtmaya, kendisinin de cumhurbaşkanı olduğunu kanıtlamaya çalışıyordu. Ve bu nedenle yarışma tarihinin en ağır cezasını (5 milyon dolar) Türkiye aldı. Peki, Türkiye'nin ve Kıbrıs Türklüğünün aleyhinde propaganda yürüten M.A.Talat, bu mitinglerden üç yıl sonra KKTC'yi tanıtma ve kabul ettirme çabalarında ciddiye alınır mı?

20 Temmuz – 19 Ağustos 1974 arası Rum-Yunan ordusuyla savaşıp beş yüze yakın şehit veren Mehmetçik, 2004 referandum mitinglerinde **"işgalci"** olarak adlandırıldığında da Talat hiç itiraz etmedi.

Harekât'ın 30. yılında Mehmetçik'e **"işgalci"** diyen muhalif KKTC basını Türkiye'de de kendine destek buluyordu. Üstelik basın 1974'te bir de şehit (Adem Yavuz) vermişti. Bu referandum da, AB'nin çoğu kâğıt üstünde olan 81 sivil toplum kuruluşuna 1.8 milyon Euro verdiği söylendi, yazıldı. Oysa Türkiye ulusal bütçesinden her yıl 300 milyon Euro veriyor. Yani, referandumun sonucu baştan belliydi. Öte yandan bu yüzde 65 **'evet'** sonucu, Türkiye'nin AB politikasını da kilitledi.

Peki ne oldu?

AB, tıpkı İsrail-Filistin sorununda olduğu gibi aynı taktiği kullandı. AB, referandum sonrası Rum tarafının yüzde 75 **"hayır"** demesine karşın, ihtilafın çözümüne tek taraflı yanaşmayı sürdürdü. Rumlar 'hayır' demelerine karşın cezalandırılmayıp ödüllendirildi.

Rauf Denktaş şunu söylüyordu: "Dünya onlara tüm adanın hükümeti muamelesi yaptıkça bir anlaşmaya ihtiyaçları kalmayacak." Denktaş'ın yorumunu AB ve M. Ali Talat anlamamıştı. 2007'de hem Talat cumhurbaşkanı hem de erken seçim olmazsa lideri olduğu CTP iktidarın büyük ortağı (Ferdi Sabit Soyer başbakan) olarak KKTC'yi yönetmeye devam ediyorlar.

M. Ali Talat 18 Şubat 2003 tarihli Zaman gazetesine uzun bir röportaj vererek şunları söylemişti:

> "Denktaş Bey çözüm istemiyor, statükoyu sürdürmek istiyor. Çözümsüzlük ona göre çözümdür. Şu anki Dışişleri Bakanı'na göre sorun 1974'te çözülmüştür. Onlara göre mesele bunu meşrulaştıracak bir anlaşmadır... BM Planı'nın olduğu gibi kabulüne karşı değilim. Planın işleyişinde bazı düzenlemeler yaparak, özde değişiklik yapmadan yürürlüğe koyabiliriz. Değişiklik müzakere ile olur. Denktaş müzakere etmiyor. [Bu] Sağırlar diyaloğu. ... Denktaş'ın niyeti planı müzakere etmeyerek değişmesini önlemek. Böylece kamuoyunu "plan değişmezse imzalanabilir mi? Elbette imzalanmaz" noktasına getirmek. Özünde Türkiye'yi Kıbrıs'ta AB ile kavga ettirmek istiyor. Öyle bir kavga ki Türkiye'nin önü kapanır. Türkiye'nin önü kapanınca Denktaş'ın çözümsüzlüğü sürer. Bunu Türkiye'nin anlamamasına şaşıyorum. Tabii Sayın Erdoğan anlıyor bunu... [Referanduma] resmen karşı değiliz, ama bir manipülasyon aracı olarak kullanılacağını biliyoruz. Buna rağmen hodri meydan denirse, buna da varız. Denktaş Bey'in bu talebi, [Referandum talebi] süreci sabote etmek içindir. Türkiye'den getirecekleri sahte seçmenlerle planın reddedilmesini sağlarlar. Onun için bu planın ortaya çıkmasını, plana göre vatandaş sayılacakların oylarıyla referandum yapılmasını istiyoruz... **[Rumlar planı referandumda] reddetme ihtimalleri hiç yok.** Çünkü referandum olumsuz sonuç çıkarsa, referandumla AB üyeliği reddedilmiş olacak... Denktaş'ın iktidar olmadığını ispat edecek her türlü eylem yapabiliriz... Denktaş'ın elinin güçlü olması tehlikeli. Müzakere etmiyor, elini güçlendirirseniz, çözümsüzlük mukadderdir. Elini zayıflatmanız lazım bunun için..."

Barış Harekâtı'nın 33. yılında, Rumların referandumda **"hayır"** demeyeceğine imanı kadar emin olan ve resmi müzakerecileri olan Rauf Denktaş'ın 'elini zayıflatmak' için siyasi parti olarak her çeşit direnmeyi ve sivil itaatsizliği yapacaklarını ifade eden Mehmet Ali

Talat, öngörüşündeki isabetsizliği ve AB'ye itaatkârlığına, Rumlara hoşgörüsüne karşın cumhurbaşkanı seçilmiş ve KKTC'yi temsil etmektedir.

Eylül 2006'da ne Türkiye-AB ilişkilerinde bir ilerleme var ne de KKTC **"Yes be annem!"** demiş olmasına karşın ambargolarından kurtulabildi. Üstelik KKTC'de sular bulanık. Eski cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'a sorarsanız, AB'ye ve Rumlara ödünü Türkiye değil, KKTC'deki hükümet (DP-CTP koalisyonu) verecek. Bir başka deyişle önemli birtakım kazanımlardan vazgeçecek. Örneğin Kuzey Kıbrıs Türk Devleti'nin ve Kıbrıs Türklüğü'nün Rumlar içinde erimesinin yollarını açacak (Oktay Ekşi, Hürriyet, 20 Eylül 2006).

AB, yakında bir rapor yayınlayacak ve Türkiye'nin bugüne kadar yapabildikleri ile yapamadıkları ortaya serilecek.

Tahminlere göre, "Türkiye AB ile müzakereleri sürdürmek istiyorsa 1963 tarihli Ankara Anlaşması'na ek protokolün gereğini yerine getirmeli, örneğin hava ve deniz limanlarını, Kıbrıs Devleti'nin uçak ve gemilerine açmalıdır" ifadesi yer alacak. Bunun açıkça anlamı, Türkiye'nin liman ve havaalanlarını Rum kesimine açmasıdır, yani Kıbrıs Rum yönetimini devlet olarak tanımaktır.

Kıbrıs, bir küçük ada ve üzerinde Türkiye dışında kimsenin tanımadığı bir cumhuriyet var. Bu cumhuriyet bir devlet olduğu iddiasında. Durum böyle ama Türkiye'nin tüm adımlarını kilitleyen KKTC'ye rağmen vazgeçilebilecek bir kara parçası da değil.

Bu ada yalnız dış politikada değil iç politikada da gündemden hiç düşmüyor. İşbaşında olan CTP-DP koalisyonunda, DP'nin lideri Serdar Denktaş'ın AKP ile uyumlu olmadığı için istifaya zorlandığı basına yansıdı (Başbakan Ferdi Soyer'in 11 Eylül 2006'da istifasının ardından Serdar Denktaş'sız bir hükümet kurma çalışmaları başlatıldı). Üstelik milletvekili transferlerinde KKTC'nin müftüsü denilen Din İşleri Başkanı Ahmet Yönlüer'in AKP'ye yardımcı olmak adına aracı olduğu iddiaları köşe yazılarına ve televizyon ekranlarına taşındı.

Kıbrıs Barış Harekâtı'nın 33. yılına gelinirken içinde bulunulan durumu Hürriyet'in önemli köşe yazarı Emin Çölaşan'dan aktaralım (21 Eylül 2006):

Kıbrıs konusu AKP iktidarının büyük dertlerinden biri. AB ile olan ilişkilerde onları en çok zorlayan konu. Ellerinden gelse Kıbrıs'ı bugün elden çıkaracaklar. Peki bu nasıl olacak?

Rum tarafı ile birleştirip Rum egemenliğine sokacaklar.

Bu, uzun vadeli plan ve AB bunu istiyor. Kısa vadelisi ise Türk limanlarını Rum gemilerine, havaalanlarını Rum uçaklarına açmak...

Ve Kıbrıs Rum yönetimini devlet olarak tanımak.

AB bizden bunları istiyor. Rum yönetimi ile her türlü sorunu gidermemiz gerektiğini de açık açık bildiriyor.

AKP hükümeti bunları yapmasına yapacak da, o zaman Türk milleti ayağa kalkacak. Kıbrıs'ı satmak kolay değil! AB bastırır, ABD bastırır, hatta KKTC'deki bizim "Türklerin" bir bölümü bastırır ama faydasız.

"O Türklerin" derdi, Rum tarafıyla birleşip ceplerine AB pasaportu koyabilmek!

KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş bu olayın farkındaydı ve direndi. Rumlara böyle ödünler vermenin, onlarla birleşmenin ulusal çıkarlarımıza aykırı olduğunu yıllarca savundu.

AKP, sonunda Denktaş'ı saf dışı bırakmayı başardı.

Ancak bu kez de hükümeti oluşturan koalisyonun küçük partisi engel oluyordu. AKP hükümeti onun da çözümünü buldu. Koalisyondan bazı milletvekillerini istifa ettirip hükümeti bozdu.

***

Peki bu nasıl oldu? İddialara göre, Kıbrıs'ın bizdeki Diyanet İşleri Başkanlığı'na eşdeğer olan makam devreye sokuldu. Birkaç milletvekiline bir milyon dolardan fazla para verildi, istifa etmeleri sağlandı ve hükümet bozuldu.

Amaç tümüyle AKP güdümünde yeni bir hükümet kurulmasını sağlamak ve KKTC'de dikensiz gül bahçesi yaratmak...

Ve sonra da bizimkilerin Türkiye'de "evet" diyemeyeceği her AB ödününü yeni KKTC hükümetine verdirmek...

Ve karşı çıkanlara, "Bize ne kardeşim, KKTC bağımsız bir devlettir ve bu kararları onların hükümeti almıştır" deyip Türk milletini kandırmaya kalkışmak! Oyun bu kadar basit.

KKTC küçücük, dünyada bizden başka hiç kimsenin tanımadığı bir devlet. Bizim yavru vatan! Türkiye için önemi çok büyük. Oraya her yıl oluk oluk para akıtıyoruz. Fakat gelin görün ki, Türkiye'deki siyaset yozlaşmasını, parayla milletvekili transferlerini şimdi yavru vatana, hem de AKP hükumeti eliyle taşıyoruz...

Ve Kıbrıs'ta AKP'ye dikensiz gül bahçesi yaratabilmek için hükümet darbesi yapmıyoruz! Darbeler ille de silahla olmuyor. Böyle Ankara'dan yönetileni de var!

Oyuna bakın siz! AB uğruna, AB korkusuna, Türk milletini güya kandırıp Kıbrıs ödünlerini kendi adamlarına kurduracakları yeni KKTC hükümetine verdirecekler!

2004 referandumunda "Yes be annem" diyenlere desteğiyle bilinen gazeteci Metin Münir de Milliyet gazetesindeki köşesinde (20 Eylül 2006) "Kıbrıs'ta AKP dönemi" başlığıyla bir yazı yayımladı:

Demokrat Parti Başkanı Serdar Denktaş'ın Kıbrıs'taki koalisyondan elenmesiyle AKP hükümeti KKTC'de iradesini hiçbir engelle karşılaşmadan yürütebileceği bir pozisyon elde edecek.

Tayyip Erdoğan önce Kıbrıs sorununun idaresi konusunda kendisiyle anlaşmazlığa düşen baba Rauf Denktaş'ı eledi. Serdar'ın seçimlerden en büyük parti olarak çıkan Cumhuriyetçi Türk Partisi ile hükümete girmesine ise rıza gösterdi. Ama Serdar, kısmen babasının verdiği ilhamla, Kıbrıs sorununda şahin bir tutum alınca hem AKP hem de CTP ile arası bozuldu.

Serdar'ın kendi deyimiyle, "Buradakilerin rahatsızlığı oradakilerin rahatsızlığıyla örtüştü ve düğmeye basıldı. Talep buradan gidince onlar da açıkça devreye girdi." Koalisyon bozuldu.

Bundan sonra Erdoğan'ın Kıbrıs sorununda atacağı adımlara hükümetten muhalefet gelmeyecek. Örneğin, Erdoğan limanları ve havaalanlarını Rumlara açmak isteseydi Serdar buna mani olacaktı. Yeni oluşum, Ankara ne derse onu yapacak.

Bu, Kıbrıs sorununu Türkiye'nin Avrupa Birliği yolculuğunda engel görenler için iyi haber.

CTP iktidarda yoluna Erdoğan'ın kendisine hediye edeceği, milliyetçi-İslamcı-AKP klonu bir partiyle devam edecek. Bu parti Erdoğan'ın yakınları tarafından ayartılan oportünist dört milletvekili tarafından kurulacak. Parti, AKP hükümeti tarafından finanse edilecek.

DP ile koalisyonunu bozan Başbakan Ferdi Sabit Soyer'in tamamen AKP yörüngesine girmesi kaçınılmazdır. DP'den kurtulmanın Soyer için kişisel bedeli Erdoğan'ın emir kulu olmak olacak.

20 Temmuz 1974'te Kıbrıs Türklerini topluca ölümün eşiğinden alan CHP-MSP Koalisyon Hükümeti'nin savaş kararının üzerinden

geçen 32 yılın ardından gelinen süreçte, Türkiye'nin AKP Hükümeti de bir kararın eşiğinde duruyor:

"Kıbrıs, satılık bir ada mıdır?"

Bu sorunun yanıtını verebilmek için M.A. Talat'ın cumhurbaşkanı olmadan önceki düşüncelerini okumak gerekiyor.

ARŞİV BELGESİ 1: KKTC ana muhalefet partisi Cumhuriyetçi Türk Partisi'nin Genel Başkanı Mehmet Ali Talat'ın Radikal Gazetesindeki 23 Aralık 2002 tarihli yazısı.

Evet, Çözüm Hemen Şimdi

Kıbrıs Türk halkının ve Türkiye'nin karşılaştığı en elverişli çözüm planı kaçırılmak üzere. Bu tarihi fırsat heba edilirse bir daha böyle bir olanağın elde edilemeyeceği de neredeyse kesin.

Çözümsüzlükten rant elde edenlerin korkulu rüyası haline gelen Annan planı, bu nedenle, yalan ve yanlış bilgi bombardımanıyla gözlerden düşürülmeye çalışılıyor.

En fazla üzerinde konuşulan ve insanların tahrik edilmeye çalışıldığı konu, harita. Yüzde 37 oranındaki toprağın yüzde 28.53'e düşürülmesi, bir namus ve ulusal onur meselesi haline getirilerek fırtınalar koparılıyor.

Bu konuya yaklaşırken şu birkaç hususu unutmamalı. Birincisi, Denktaş'ın bizzat kendisi tarafından 1986'da Türk federe devletinin topraklarının yüzde 29'a düşürülmesi kabul edilmiş, bu, parlamento tarafından da –değişik versiyonlar halinde– birkaç kez kabul edilerek meclis kararı haline de getirilmişti. Resmi tutum buydu.

İkincisi, son bir yıl içinde harita görüşmeyerek bizim duyarlılığımızı göz önüne almayan haritalar sunulmasına olanak sağlandı. Bu tutum haritasız çözüm olmayacağı bilindiği halde son güne kadar ısrarla sürdürüldü ve nitekim Denktaş tarafından Annan planının en olumsuz unsuru olarak nitelendi.

Üçüncüsü, öngörülen sınırın girintili çıkıntılı olması ile ilgili şikâyet. Bunun nedeni BM tarafından 'geleneksel Türk ve Rum köylerinin ilgili taraflarda bırakılması ve mümkün olduğunca fazla sa-

yıda Rum'un Rum yönetimi altında kendi evlerine dönmesi' olarak açıklanıyor. Yüzey alanından çok yerleşim bölgelerine önem verilmesi ve sanırın girinti çıkıntılarının nedeni bu... Unutulmamalı ki söz konusu sınır tamamen idari olacak ve askeri olarak korunacak devlet sınırı olmayacak. Zaten iki tarafın silahlı silahlı güçlerinin dağıtılması da planın bir parçası v uzun zamandır iki tarafın mutabık kaldığı bir konu.

Dördüncüsü, Karpaz kantonuyla ilgili itirazların rasyonel olup olmadığına ilişkin. Bu bölgenin Türk devleti sınırları içinde tutulması, önemli nüfusun barındığı ve yatırımların bulunduğu Magosa civarında bir girintinin yapılmasına yol açarak ortalama 3 bin civarında fazla kişinin yer değiştirmesine neden olabilir.

Askeri anlamda ise öne sürülen Türkiye'nin güvenliği olgusu pek anlaşılır değil. Çünkü karşılıklı olarak askeri güçlerin dağıtılması yanında Yunan askerleri bakımından da Annan planının 'sınır düzenlemesine konu olan bölgelerde asker veya askeri tesis bulunmayacağı' kuralına göre Karpaz bölgesi askeri faaliyet konu olamayacak. Üstelik Rumların bu bölgeye ulaşımı ya Türk devleti üzerinden ya da denizden olacağına göre karasal ikmalden yoksun bulunacak ve askeri faaliyet açısından herhangi bir işlev taşımayacak. Yine, Rumlar açısından devletin iki parçadan oluşması gibi askeri açıdan ciddi bir dezavantaj da söz konusu olacak.

Beşincisi, Magosa-Lefkoşa yolunun birkaç yerde Rum devletinden geçeceği ise tamamen gerçekdışı. Bu yol tamamen Türk devleti sınırları içerisinde.

Sonuncusu, savunma derinliği kayboluyor gibi iddialar yeni bir savaş hazırlığını çağrıştırmakta. Halbuki amaç barış. Sınırların iç içeliği başlangıçta sorun gibi görülse de barışın gerektirdiği işbirliğini sağlayıcı bir unsur olarak da algılanabilir. Karpaz kantonu da öyle...

Yanlış bilgilendirmelere harita ve toprak düzenlemeleri dışında da örnek verilebilir. Annan planının her noktasında Türk-Yunan dengesi gözetilmekte. Ama sanki bu denge yokmuş gibi iddialar ortaya atılıyor. Kuruluş anlaşması dahil hemen her bölümde bu dengeye dikkat çekilmekte ve pratik uygulamalar için gerekli düzenlemeler yapılmakta.

Bu denge Türk ve Yunan vatandaşları düzeyinde dahi gözetliyor. Örneğin Türkiye vatandaşları Kıbrıs'a Yunanlılar gibi vizesiz gelebilecek, ancak diğer AB üyesi ülkelere giderken vize alacak. Bazılarının iddia ettiği gibi Kıbrıs'a Schengen vizesiyle gelmeyecekler.

Annan planının dikkat edilmesi gereken en önemli özelliği şöyle özetlenebilir: Kıbrıs Türk halkının hakları, askeri önlemlerle, dünya hukukuna karşı korunmaktan çıkacak ve dünya hukuk normları çerçevesine yükselecek. Ve üstelik bunun için de zaman kalmadı. Geçmişte olduğu gibi statükonun zamanla kalıcılaşması söz konusu olmaktan çıktı. Bu politikanın sürdürülebilirliği olanaksızlaştı. Statükonun, çözümle yaratılacak yeni uluslararası hukuk çerçevesine etkisi AB'nin Kopenhag zirvesine kadar en üst düzeydeydi. Çünkü Rumların gardının en düşük olduğu dönem o günlerdi. Ancak olmadı. BM son bir hamleyle – büyük olasılıkla Rumları plan çerçevesinde kalmaya zorlayarak sürecin 28 Şubat'a kadar olan takviminin sürmekte olduğunu açıkladı.

Kim ne derse desin Rumlar artık 12 Aralık öncesinde değil. Türk tarafındaki atalet de Kıbrıslı Türkleri irkiltiyor. Denktaş'ın oyalama politikası halkı umutsuzluğa ve tepkiye sürüklüyor. Bu nedenle Kıbrıslı Türkler artan sayılarda ve yükselen motivasyonla sokağa dökülüyor, çözüm ve AB üyeliği istiyor.

28 Şubat'a giderken Rum tarafında başkanlık seçimleri yapılacağı da dikkate alınırsa aslında süremiz çok daha kısa. 16 Şubat'ta yapılacak seçimin takvimi 7 Ocak'ta başlayacağına göre bu engelin ertelenmesi öncelikli hedef olmalı. Bunun için yoğun müzakerelere geçerek, hatta planın 'bütünlüklü çözüm anlaşması'nı imzalayarak BM'ye seçimi erteleme çabasında koz vermeliyiz.

Kısacası birkaç haftada karar verip harekete geçilemezse, harita tartışmayarak içine düşülen aymazlığı, üstelik çok daha vahim bir dönemde tekrarlama tehlikesi ortaya çıkacak.

'Çamlı Köşk'te saklanan Denktaş, Kıbrıs ve Türkiye halkının çıkarlarından uzakta. Halkını kendi elleriyle felakete sürüklemek istemiyorsa başını dışarıya uzatıp halkına kulak vermeli. Rum tarafını hiçbir taviz vermeden AB'ye sokan Rum liderliğine hizmet ettiğini ve her zaman bağlılık ifade ettiği Türkiye'ye zarar verdiğini anlamalı.

Elbette bunu Denktaş'tan beklemek ölü gözünden yaş beklemekle eşdeğerde. Denktaş Kıbrıs sorununun, Türkiye'nin AB üyeliği süreci nedeniyle mutlaka çözüleceğini bildiği için Türkiye'nin AB üyesi olmasını istememekte ve Türkiye'deki AB karşıtlarıyla ittifak içerisinde hareket etmekte. AB karşıtları için AB ile ilişkileri berhava etmenin kendileri açısından en zararsız yolu Kıbrıs'tan geçer. Bu 'ulusal dava'da çözümü taviz olarak göstererek çözümsüzlük 28 Şubat sonrasına taşınırsa, Türkiye'nin önüne AB üyesi Kıbrıs (fiilen Rum tarafı, ama tüm Kıbrıs adına) tarafından çıkarılacak zorluklar ve Rumların kışkırtacağı diğer AB üyelerinin ağır baskıları dayanılmaz hale gelecek ve ilişkiler belki de kopacak. Loizidou davasından sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Türkiye aleyhine birkaç gün önce aldığı ağır karar, gelecekte karşılaşılacaklar hakkında eğer fikir verebiliyorsa Denktaş'ın da neye oynadığı anlaşılabilir.

Ulusal onuru zedelenmiş, öfkeli Türkiye'nin limitsiz tepkileri ve kucağındaki KKTC ile doğuya kaçışı... İşte Denktaş'ın hayali.

Ve son bir not. Zaman kısıtına uymak bizim çıkarımıza... Elimizi çabuk tutmak bizim işimize yarayacak. Belirtilen süreler tamamen AB'nin genişlemesiyle bağlantılı. Yani bize tuzak olarak ortaya konmuş değil. Üstelik 40 yıllık, ıcığı cıcığı ortada bir sorun için daha zaman istemenin haklı bir yanı kalmamışken...

Kıbrıs Türk halkını temsil etmekten uzaklaşmış Denktaş görüşmecilik görevinden ayrılmalı. Kıbrıslı Türklere verdiği zararlar durdurulmalı. En önemlisi Türkiye'yi felakete sürüklemesine izin verilmemeli. Yoksa zaman tükenecek. 28 Şubat'ın geriye götürülmesi olanaksızlaşacak. Kıbrıs ile AB imzayı atıp işi bitirecek. Çözüm de bir başka bahara –daha doğrusu cehennemdeki bahara- ertelenecek.

ARŞİV BELGESİ 2: Cumhuriyetçi Türk Partisi Genel Başkanı Mehmet Ali Talat'ın Radikal Gazetesinde yayınlanan 20 Şubat 2003 tarihli yazı

Denktaş'ı Kim Durduracak?

KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş coştukça coşuyor ve tüm dünyaya meydan okuyor: Denktaş'ın salvolarından kurtulan

yok... Rum tarafı, AB, BM, Genel Sekreter Kofi Annan, Danışmanı Alvaro de Soto ve çaktırmadan -ve bel altından- Türkiye hükümeti bu salvolardan nasiplerini alıyorlar. Denktaş, 65 milyonluk Türkiye'yi de peşinden uçuruma sürüklüyor ve ne yazık ki Kıbrıs Türk halkı nezdinde hiçbir desteği kalmamış Denktaş'ı o uçuruma sürüklediği Türkiye'de bazı güçler destekliyor. Bunlar Türkiye'ye Denktaş eliyle harakiri yaptırmaya çalışıyor.

Irak savaşına yoğunlaşmış Türkiye'nin zafiyetinden yararlanan Denktaş, Kıbrıs'ı kaşla göz arasında ve çözüm takviminin dönüm noktaları arasından kaydırarak bir kez daha ve geri dönülmez biçimde çözümsüzlüğe mahkûm ettiriyor.

28 Şubat, Annan Planı'nın kabulü takviminde son derece önemli bir tarih. Bunun nedeni 16 Nisan'da Kıbrıs ile AB arasında üyelik anlaşmasının imzalanacak olması. 28 Şubat'la 16 Nisan arasında ise 30 Mart'ta her iki parça devlette Annan Planı'nın kabulü ile birlikte Kıbrıs'ın AB'ye üyeliğinin aynı soru kâğıdında ve tek bir 'evet' veya 'hayır'la cevaplanacağı, ayrı ayrı yapılacak referandumlar öngörülmüş. Ya çözüm ve AB üyeliği ya da hiçbiri... 30 Mart'la 16 Nisan arasında ise AB Genel İşler Konseyi Kıbrıs'a özel –aslında Kıbrıs Türklerine özel- ayrıcalıkları Kıbrıs'la ilgili anlaşma metnine dahil edecek ve 16 Nisan'daki imzaya hazır hale getirecek.

İşte böylesine bir ucu ucuna takvim yetiştirilmeye çalışılırken tarafların tutumlarına şöyle bir göz atalım:

Kıbrıs Rum tarafı, Kıbrıs sorununun çözümünü AB üyesi olduktan sonraya ertelemek için can atıyor. Bazen yerinden doğrulup ifade de ediyor ama gelecekte başlarına bela almak istemeyen, BM ve AB yetkililerinin öfkeli göz açmalarıyla gerisin geriye oturuveriyor. Aslında bu noktada şimdiki Yunan hükümetiyle de galiba biraz ayrılık yaşıyorlar. Türkiye'nin gelecekteki düşmanlığından çekinen Yunanistan pek ardına önüne bakılmadan bir çözüme ulaşmayı tercih ediyor. 600-700 bin kişilik bir Rum toplumu ve Türk kontrolündeki 3 bin 500 kilometrekarenin altındaki bir toprak parçası için dev Türkiye ile ilişkileri bozmak istemiyor.

Türk tarafına gelince:

Bu bağlamda çözümün AB üyeliği sonrasına ertelenmesi için Yunanistan'dan bile güç desteği bulamayan Rum tarafının imdadı-

na Denktaş yetişiyor. Denktaş'a göre de bu sıkıştırmaya, Kıbrıs sorununun çözümünü AB takvimine uydurmaya gerek yok. Rumların korkarak söyleyemedikleri ve 'Nasıl olsa Denktaş söylüyor, biz isteksiz görünmeyelim' düşüncesiyle sessiz kaldıkları konularda bu işi dünyaya da meydan okuyarak yapan olduğuna göre kendi açılarından bir sorun yok.

Öte yandan KKTC Başbakanı Eroğlu da Kıbrıs Türk halkına 'Merak etmeyin Türkiye'nin onayına sunduğumuz bir ekonomik paket var, Gül Kıbrıs'a gelince görüşüp onaylayacak, böylece paralar akacak, biz de size eskisi gibi dağıtacağız' anlamına gelen sözler geveleyip duruyor. Bu komik yaklaşım Kıbrıs Türk'ünü Başbakan'ın da tanımadığını gösteriyor.

Evet doğrudur, Kıbrıs Türk toplumunun çözüm ve AB isteği ile sürdürdüğü hareketlenmenin başlangıcında ekonomik yıkımın etkisi büyük olmuştu, ama artık bu statükonun sürdürülebilir olmadığı inancının pekişmesiyle onları durdurmak için ekonomik paket vaadi işe yaramaz. Kıbrıs Türk halkının hareketi ekonomik değil, kimliğini koruma, dünyayla bütünleşme ve Türkiye'nin de önünü açma mücadelesi.

Kim ne derse desin bunca zamandır yardımını aldığı Türkiye'ye belki de tarihinde ilk kez yardım etme olanağı yakalayan Kıbrıs Türk halkı bu nedenledir ki Türkiye'den gelen ve çözümü desteklediği anlamı çıkarsadığı her mesajı büyük bir heyecanla karşılar oldu. Denktaş'ın davranışlarının kendisi yanında Türkiye'yi de felakete sürüklediğini anladıkça öfkesi büyüdü. İnanılmaz büyüklükte mitingler düzenledi. 28 Şubat yaklaşırken her akşam artan sayıdaki yerleşim yerlerinde 'Barış ateşleri' yakarak barış kararlılığını haykırıyor. Önüne geçilmez bir hareketlenmedir gidiyor. Denktaş ve KKTC hükümeti ise halka yabancılaşıp yalnızlaşıyor. En yakın çevreleri bile onları terk ediyor.

Çözümden önce Kıbrıs'ın AB üyesi olması durumunda Türkiye'yi şu olumsuzluklar beklemekte:

1. AB Konseyi üyesi olmuş Kıbrıs, Türkiye'nin AB sürecinin önünde, her aşamada büyük engeller yaratacak, gerekli yerlerde vetoya dahi başvurabilecek. İlk etapta 2004 yılı sonun-

da Türkiye'nin Kopenhag Kriterleri'ni yerine getirip getirmediğine bakılırken Kıbrıs tam üye olmuş olacak ve Helsinki zirve kararları gereği Kıbrıs sorununun çözülüp çözülmediği de Türkiye'nin yükümlülükleri arasında görülecek.

2. Kopenhag zirve kararlarında da öngörüldüğü gibi AB müktesebatının 'ateşkes hattının kuzeyinde' de uygulanabilmesinin yolları aranacak ve tam üye Kıbrıs'ın toprak bütünlüğü ve anayasal düzeninin önünde tek engel kalan Türkiye'nin adadaki varlığının sona ermesi zorlanacak. Türkiye Dışişleri Bakanı Yaşar Yakış'ın çok doğru olarak işaret ettiği gibi **AB topraklarını 'işgalin'** sona erdirilmesi istenecek. Yani uluslararası ilişkiler bağlamında Kıbrıs sorunu Rumların iddia ettiği gibi bir 'işgal' sorununa dönüşecek.
3. Rumların Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde açmaya başladığı Loizidou benzeri davalar Türkiye'nin taciz edilmesini dayanılmaz boyutlara getirecek.
4. Bu çatışmalar Türkiye'nin Avrupa Konseyi ile ilişkilerinin gerginleşmesine hatta Konsey'den çıkarılmasına kadar gidebilecek.
5. Türkiye, Cenevre Konvansiyonu'na aykırı olarak askeri operasyon düzenlediği bir bölgeye sivil nüfus aktararak ve hatta tapu dağıtarak 'savaş suçu' işlemekle itham edilebilecek. Nitekim Klerides'in Annan'a yazdığı ve Denktaş'ın da bildiği bir mektupta bu niyet açıkça yer almakta.
6. Türk-Yunan ilişkileri bozulacak ve eski gerginliklere dönülebilecek.
7. Kıbrıslı Türklerin göçü nedeniyle Türkiye'nin adadaki varlığı sorgulanmaya başlanacak. (Unutulmamalı ki Türkiye'nin Kıbrıs'taki görev ve sorumlulukları Kıbrıs'ın 'stratejik' öneminden değil Kıbrıslı Türklerin varlığından kaynaklanmakta).
8. Sorun sadece Yunanistan, Kıbrıs ve AB ile sınırlı kalmayıp Türkiye uluslararası hukukla takışır hale gelecek.
9. AB ile ilişkileri bozulan Türkiye, yeni ekonomik yıkımlarla karşı karşıya kalacak ve Kıbrıs'la ilgili baskılar yüzünden AB ile çatışacak, belki de AB'den vazgeçecek.

Türkiye'nin AB sürecinin Kıbrıs sorununun çözümünü zorunlu kılması nedeniyle bu sürecin önünün tıkanması, 'çözümsüzlüğü çözüm' olarak gören Denktaş'ı ziyadesiyle memnun edecek.

İşte bu nedenle Denktaş, Türkiye'deki AB karşıtlarıyla ittifak içerisinde hareket etmekte, artık tam anlamıyla azınlığa düşmüş bu grupları teker teker Kıbrıs'a davet ederek, devlet parasıyla yedirip içirerek, desteklerini almakta ve Türkiye'nin içini karıştırmaya çalışmakta. Denktaş için kendisinden sonra tufan.

Kıbrıs sorununun çözümü için yürütülen görüşmelerde Denktaş'ın kesinlikle müzakere etmemesi ve kabul edilmesi mümkün olmayan önerilerle çözümü imkânsızlaştırması ve üstelik kendisine danışman ve koordinatör olarak da artık Türkiye'de miadını doldurmuş Mümtaz Soysal'ı seçmesi inanılır gibi değil. AB düşmanı, Mümtaz Soysal ve Haluk Kabaalioğlu gibi profesörlerin yol göstericiliğinde hem Kıbrıs Türk halkının mezarı kazılmakta hem de Türkiye'ye büyük bir komplo tezgâhlanmakta.

Neden antlaşmanın altında imzası bulunacak olan Türkiye hükümetinin ayağını kaydırmaya çalışan onca şahsiyet Denktaş'la birlikte görüşmelerde yer almakta? Neden Türkiye'de seçimlerde barajı geçemeyen, 1500 kişilik mitingi toplamakta zorlandığı gözlemlenen siyasi hareketler Denktaş tarafından Kıbrıs'a davet edilerek Türkiye Hükümetine hakaretler yağdırılmakta?

Nedeni açık. Çünkü tümü de Türkiye'nin AB üyeliğini berhava etmek istemekte. Kimi, AKP hükümetini zayıflatmak için, kimi AB'ye ilkesel olarak karşı olduğu ama bu gerçeği açıkça söyleme cesaretine sahip olmadığı için, kimi Avrupa ülkelerinin içtenliğine güvenmediğinden Kıbrıs kozunu elden bırakmamak için.

Dev Türkiye tankerini çeken küçücük Kıbrıs römorkunun kaptanının ne yapmak istediğini sorgulamak isteyen yok mu? Türkiye körü körüne sürüklenip gitmeye boyun mu eğecek? İsyan eden ve kaptanını denize atma niyetini açıkça ortaya koyan Kıbrıs Türk halkına karşın kaptan desteklenmeye devam mı edilecek? Kıbrıs Türklerine ve Türkiye'ye yazık ediliyor.

BİRİNCİ BÖLÜM

BARIŞ HAREKÂTI'NA GİDEN SÜREÇ: KIBRIS TARİHİNE KISA BİR BAKIŞ

Kıbrıs, Akdeniz ortasında yeşil bir ada. Ama bu ada stratejik konumu ve Yunanistan'ın Enosis istekleri nedeniyle 'bir savaş alanı' kimliğini sürekli olarak gündemde tuttu.

Tarihsel gelişim sürecine baktığımızda bu adanın ilginç yazgısını görüyoruz. Kıbrıs, tarih boyunca hep dışarıdan yönetilen bir ada olmuş, kendi toprakları üzerinde egemenlik hakkına sahip bir devlet hemen hemen hiç kurulmamıştı.

Ada, çeşitli devlet ve toplulukların elinden geçerek 1571 yılında Osmanlı İmparatorluğunun egemenliğine girdi. 1878 yılına değin de Osmanlı yönetiminde en huzurlu dönemini yaşadı.

Rusların Osmanlı devletinin sınırlarını tehdit etmesini engelleyeceğini söyleyen İngiltere, bu güvenceye karşılık geçici bir süre Kıbrıs'ı istedi. II. Abdülhamit de adanın yönetimini İngilizlere devretti. Ama İngiltere bu adadan bir daha çıkmadı...

1829 yılında Fransa-Rusya ve İngiltere'nin desteğiyle bağımsızlık kazanan Yunanistan böylece büyük devletlerin yardımı ile tarih sahnesine çıkmış oldu.

Daha 1814 yılında, Yunanlıların kurmuş olduğu Filiki Eteriya adlı gizli örgütün gerçekleştirmek için ant içtiği 'Megali İdea'sında yer alan on ilkeden birisi 'Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı'ydı.

1878-1914 yılları arasındaki evre -Yunanistan'ın körüklemeleriyle- Kıbrıs Rumlarının gerçekleştirdikleri eylemlerle Enosis'e ulaş-

ma çabalarına Kıbrıs Türklerinin sürekli olarak karşı koymasıyla geçmiştir. Aslında bu dönemde Kıbrıs, hukuksal olarak bir Türk toprağıdır ve İngiltere'nin istese de Osmanlı'ya ait bir adayı başka bir devlete devretmesine olanak yoktur.

Girit Adasının Yunanistan'a bağlanması sonucunda Türklerin toptan öldürülmelerini hiçbir zaman unutmayan Kıbrıs Türkleri, her zaman Enosis'e karşı çıkmış ve mücadele etmiştir. Nitekim 1912 yılında başlatılan Rum saldırılarına da yine bu düşünceyle karşı koymuşlardır.

1914 yılında, Osmanlı Devleti'nin Bağlaşık Devletler yanında savaşa girmesini bahane eden İngiltere, Kıbrıs'ı tek taraflı ilhak edince, Rumlar Enosis'i gerçekleştireceklerine umutlanmışlardır. Fakat İngiltere'nin buna onay vermeyeceğini görünce de 1931 yılında ayaklandılar.

1943 yılında İkinci Dünya Savaşı sırasında sürgünde bulunan Yunan Hükümeti Kıbrıs ve Ege'nin Yunan olması yönünde taleplerde bulundu. Kıbrıs Rumları da Enosis çabalarına yoğunluk kazandırdılar.

Uzun uğraşılardan sonra Kıbrıs sorununu B.M.'ye götürmeyi başaran Yunanistan, Kıbrıs halkına *'kendi yazgılarını kendilerinin belirlemesi (self determination)'*ne izin verilmesini istiyordu. Halbuki Kıbrıs'ta 'Kıbrıs Milleti' diye bir bütün millet yoktu. Kıbrıs'ta her bakımdan ayrı iki etnik grup vardı. Bu biçimiyle *'gelecek'* belirlemesine gidilirse çoğunlukta bulunan Rumlar, adayı Yunanistan'a bağlayacaklardı. B.M.'den istenen bu çözüm aslında Enosis'ti.

Türkiye'nin kararlı tutumu Yunanlıların B.M.'den sonuç almalarını engelledi. Diplomatik yoldan sonuç alamayan Yunan Hükümeti'nin desteğiyle harekete geçen Kıbrıs Rumları terör eylemlerini başlattı.

E.O.K.A. gizli terör örgütü 1 Nisan 1955'te eylemlere başladı. Önce ilhaka karşı olan Rumları öldürdü, ardından İngilizlere saldırdı ve kısa bir süre sonra da Türkleri öldürmeye başladı.

Türkler de Enosis'in önünü tıkamak ve can güvenliklerini korumak için 1 Ağustos 1958'de T.M.T. (Türk Mukavemet Teşkilatı)'nı kurdular.

1955'te başlayıp 1958'e değin sürdürülen bu şiddet eylemlerinde öldürülen ya da yaralanan yüzlerce Türk'ün yanı sıra, altı bin Kıbrıslı Türk de 33 köydeki evlerinden kovulmuş ve malları tahrip edilmiştir.

Türkiye Hükümeti ve basını Kıbrıs sorununa duyarlı yaklaşıp kararlı davrandı. B.M. de Yunanistan'ın gerçek düşüncesinin Enosis olduğunu anladığından Yunanistan desteksiz kalınca, Türkiye-Yunanistan ve İngiltere arasında bir uzlaşmaya varılarak 1959 yılında Londra-Zürih antlaşmaları imzalandı.

İttifak ve Garanti Antlaşmalarının 16 Ağustos 1960 yılında yürürlüğe girmesiyle iki uluslu bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti doğmuş oldu. Egemenlik ve bağımsızlık iki ulusal topluma ortaklaşa verildi.

1960 Antlaşmalarının başta gelen en önemli özelliklerinden birisi de adanın herhangi bir biçimde başka bir ülke ile birleşmesine, yani Enosis'e kapalı olmasıydı.

Kıbrıs Türkleri bu anlaşmalara sonuna değin bağlı kaldılar, Rumlar ise anlaşmalara amaç olarak değil de, kendilerini Enosis'e götürecek bir araç olarak baktılar.

Makarios şöyle diyordu: *"Ümit ve emellerimiz Zürih ve Londra Antlaşmaları ile tamamen gerçekleşmiş değildir..."*

Cumhuriyet'in ilanı da sorunları çözmedi; Rumların baskı ve saldırıları sürdü gitti. 1963 yılı sonunda Makarios 13 maddeden oluşan Anayasa değişikliği tasarısı ile ortaya çıktı. Önerilen değişiklik planına göre, Türkler tamamen Rumların boyundurukları altına giriyordu.

Türkler, bu değişim önerisini geri çevirdiler. Bunun üzerine Rumlar, 12 Aralık 1963'te Kıbrıs Türklerine karşı ada genelinde saldırıya geçtiler. Saldırılar, önceden Yunanistan'la işbirliği yaparak hazırlanmış ve ada Türklerini 24 saat içerisinde yok etmeyi amaçlayan *'Akritas Planı'* çerçevesinde yapılmıştır.

Akritas ya da Türkü imha planı 1966 yılında Yunanca yayımlanan Patris gazetesinde duyurulmuş, bugüne değin de yalanlanmamıştır. Bu imha planı Kıbrıs sorununda Yunan ve Rumların gerçek amacını ortaya koymuştur.

20-21 Aralık 1963 tarihlerinde başlatılan Rum saldırıları sonucunda yüzlerce Türk öldürüldü ve yaralandı, 103 köyden 30 bin Türk kovularak göçmen durumuna sokuldu, Türk ev ve malları tahrip ve talan edildi.

Olaylar karşısında seyirci kalamayan Türkiye savaş uçaklarını havalandırınca Rumlar da anlaşma yolunu seçtiler.

Bu arada ekonomik ambargoya da başlayan Rumlar, bu yolla Türklerin direnişini kırmayı denediler. Bunda da başarılı olamadılar. Kıbrıs Türkleri, sonucu ne olursa olsun direniyorlardı. Direnmeye de kararlıydı.

Rumlar 1967 yılında yeniden saldırıya geçtiler. Bu arada adaya gizlice sokulan 20 bin Yunan askeri de Türk köylerine karşı yapılan bu saldırılarda yer aldı. Boğaziçi ve Geçitkale köylerine yapılan saldırılarda pek çok Türk yaşamını yitirdi.

Türkiye müdahalede kararlı olduğunu belirtir tavrını ortaya koyunca olaylar da sona erdi. Ama adaya çıkmadı; aslında deniz çıkarma araçlarının yokluğu ve paraşüt olmayışı nedeniyle çıkamadı. Bu olayların sonucu Türkiye açısından çok olumlu oldu, çünkü 1974 yılına gelinceye değin askerî çıkarma araç gereci tamamladı.

Yunanistan'da 1967 yılında ABD destekli yönetime gelen "faşist albaylar cuntası" ile Makarios arasında sürtüşmeler başladı. Enosis'e ulaşmak konusunda aralarında düşünce ayrılığı baş gösterdi.

Makarios, Enosis'i, Türkiye'nin ve dünyanın tepkisini üzerine çekmemek için, ekonomik ve öteki baskı yöntemleriyle bir zaman süreci içerisinde gerçekleştirmek, Cunta ise bu kadar çok beklemeden bir saldırıyla Türkleri bir anda öldürüp sonuca ulaşmak istiyordu.

Makarios'la Cunta arasındaki anlaşmazlık doruğa ulaştı ve Cunta bir darbe yaptırdı. Makarios ölümden kurtuldu, Ada'dan kaçtı. Rum, Rum'u öldürüyordu, ama Türklere de sıra gelecekti.

15 Temmuz 1974 darbesinin ardından hızla gelişen olaylar sonucu Türkiye, soydaşlarının canlarına karşı girişilecek eylemlerden kuşku duyduğunu belirtip Garanti Antlaşmasına dayanarak müdahale hakkını kullandı ve adaya asker gönderdi. 1963'ten 1974'e kadar on bir yıl boyunca açık hava tutukevine dönüşen Kıbrıs'ta soydaşlarını özgürlüğe kavuşturdu.

20 Temmuz 1974 ve sonrasında olanları anlamak için bu tarihe değin yaşananları çok iyi bilmek gerekiyor. Çünkü, Kıbrıs sorunu 20 Temmuz 1974'te başlamamıştır ve Türk askerinin çekilmesiyle de çözülemez.

Bu iki toplumun nasıl olup da karşı karşıya geldiği sorusu, gerçek sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunun yanıtı Barış Harekâtı'nın zorunluluğunu ortaya koymaktadır.

Tarihsel gelişim süreci içinde yaşanan olaylar sıralandığında 20 TEMMUZ HAREKÂTI'nın nedenleri ortaya çıkmaktadır. Üstelik bu harekâtın uluslararası hukuka dayanan yasallığı yanında insani nedenlerle de yapılmak zorunda kalındığı gözler önüne serilmektedir.

20 Temmuz'u ortaya çıkaran Megali İdea nedir? ENOSİS nedir ve ilk ne zaman gündeme gelmiştir? Türk-Rum çatışmaları ne zaman başlamıştır? Türkler, Enosis'e karşı nasıl bir mücadele vermişlerdir? Tüm bu olaylar ve soruların yanıtları tarihsel gelişim süreci içerisinde incelenmezse, BARIŞ HAREKÂTI'nı anlamak ve harekâtın nedenlerini doğru saptamak olanaksızlaşır.

Öncelikle Kıbrıs'ta yaşayan iki halkın karşı karşıya getirilmeden önceki dönemde Ada'nın tarihine, coğrafi ve siyasi konumuna kısaca bakmaya çalışalım.

Osmanlı Yönetimi Öncesi

Kıbrıs'ın Güney Anadolu ve Suriye kıyılarını gözetim altında tutabilecek bir konumda olması, tarihin en eski devirlerinden başlayarak gerek Anadolu'ya, gerekse Suriye'ye egemen olan devletlerin Kıbrıs'ı da kendi topraklarına katmak istemelerine neden olmuştur.

Ada'nın Akdeniz ticaret yolları üzerinde bulunuşu, yanı sıra Anadolu, Mezopotamya, Mısır, Helen ve Roma gibi medeniyet bölgeleri arasında yer alışı da, eski devirlerden bu yana birçok devletin Kıbrıs'a egemen olmak için çeşitli girişimlerde bulunmasına yol açmıştır.

Kıbrıs, tarih boyunca yazgısı dışarıdan belirlenmiş bir adadır. Bir zamanlar sahip olduğu ormanların ve her zaman zenginlikle-

rinden başlıcası olan bakır cevherinin dışında önemli bir varlığı bulunmayan bu ada, asıl coğrafya konumu nedeniyle, tarihin en eski uygarlıklarının kurulduğu bu bölgenin egemen güçlerinin dikkatini çekmiştir. Tarihin her döneminde adanın kaderi uzaklarda oturan hükümdarlara kereste sağlamak olmuş, üstelik kuraklık, açlık ve depremle karşı karşıya kalmış, sık sık doğa da Kıbrıs'a acımasız davranmıştır. Bunlara ek olarak halkına danışılmaya gerek bile duyulmadan satılan, satın alınan, egemenliği devredilen bir ülke olmuştur.[13]

Jeolojik devirlerde bir çöküntü sonucunda Hatay bölgesinden ayrılıp ada biçimine gelen Kıbrıs'a ilk yerleşenlerin Anadolu'dan geldikleri anlaşılmaktadır. Son kazılardan elde edilen buluntular, Anadolu'nun Hacılar ve Çatalhöyük gibi neolitik kültür yaratan insanların Kıbrıs'a yerleştiklerini açıklamaktadır.[14]

"...Alman bilgin Dümmler'e göre Kıbrıs'taki eski mezarlarda da elde edilen eserler en ince ayrıntılarına kadar Truva kültürü yani eski Anadolu kültürü ile aynıdır. Bunu sadece dış etkilerde açıklamak olası değildir. Eski Anadolu halkı ile Kıbrıs'a ilk yerleşenlerin aynı kavimden olduğunu kabul etmek zorunluluğu vardır..."[15]

Kökeni İ.Ö. 3 bin'e kadar giden ve eski Anadolu dillerinden biri olduğu anlaşılan özellikle yer adlarından yerli Kıbrıs dili İ.Ö. 3. yüzyıla kadar kullanılmıştır.

İ.Ö. 1320 yılında zamanın büyük devletlerinden Eti İmparatorluğunun tahtına geçen Kaan-Eti-Muattala zamanında Kıbrıs'ın Eti himayesine girdiği görülmektedir.

Kıbrıs'ın İsa'dan 450 yıl önce Mısır hükümdarlarından III. Tutmes devrinde işgal edildiği bilinmektedir. Fakat bu istiladan sonra Mısırlılar elinde ne kadar kaldığı bilinmemektedir.

Bundan sonra Kıbrıs sırasıyla şu devletlerin istilasına uğramıştır: Fenikeliler, Grekler, Asuriler, Mısırlılar (ikinci kez), Makedonlar, Romalılar, Bizanslılar, İngilizler (ilk kez) ve Mabediler.

---

13 Şükrü Sina Gürel-Kıbrıs Tarihi (1878-1960) c-1, s:11, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1984.

14 Afif Erzen- Kıbrıs Tarihine Bir Bakış, s:80, TKAE Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi, Ankara, 1971

15 A. Erzen, Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi, 1971

1489 yılında ada Venediklilerin eline geçti. Venedikliler zamanında her bakımdan bir terör ve korsan yönetimi kurulmuştur. Ada 1570 yılına kadar Venediklilerin zulüm ve baskısı altında inlemiştir.

Kıbrıs'ta Osmanlı Dönemi

XVI. yüzyılın ikinci yarısı Osmanlı İmparatorluğu'nun en güçlü olduğu bir dönemdir. O yüzyılın dünyasında siyasi bakımdan büyük bir dünya devleti olan Osmanlı İmparatorluğu dünya kuvvetler dengesinde söz sahibiydi.

Kıbrıs, Osmanlı İmparatorluğu'nun üç ana karada uzanan geniş kara ve deniz sınırları içerisinde, devletin yumuşak karnının en hassas noktasında bir çıban başı olarak devrin en güçlü deniz devleti olan Venediklilerin elinde bulunuyordu.[16] Ada bu durumu ile Osmanlı İmparatorluğu için bir tehdit ve tehlike kaynağıydı. Öte yandan bulunduğu yer nedeniyle siyasi, askeri ve ekonomik yönlerden stratejik öneme sahipti. Bu özelliklerinden ötürü Kıbrıs'a egemen olunması, İmparatorluğun bütünüyle ve geleceği bakımından bir zorunluluk durumuna gelmişti.

Osmanlı İmparatorluğu bu zorunluluğun ve Venediklilerin her fırsatta Türk ticaret gemileriyle, yalnız bulduğu savaş gemilerini batırması sonucu olarak 1570 yılında Kıbrıs'ı almıştır. 1571 yılında Magosa'nın da ele geçirilmesi ile adanın bütünü Türk egemenliğine geçmiştir.

Kıbrıs'ta Türk egemenliği sağlandıktan hemen sonra 9 Eylül 1570 tarihinde bir fermanla Beylerbeylik kurulmuştur. Kıbrıs'ın Türkleşmesi için, özellikle İç ve Güney Anadolu'dan sağlanan göçler 18. yüzyılın sonlarına dek sürmüştür.

Adanın Hıristiyan halkına gelince; Türk egemenliği altında bulunan öteki yörelerde olduğu gibi devlet, bunların da can, mal ve namus güvenliğini sağlamıştır.

Osmanlı yönetiminin ana ilkesini belirleyen 7 Mayıs 1572 tarihli fermanda şöyle denilmekteydi: *"Şeriatın (yasaların) uygulanmasın-*

16 Rifat Uçarol, Kıbrıs Sorunu ve Osmanlı-İngiliz Anlaşması, s:11, Ed. Fak., İstanbul, 1978

da, vergilerin alınmasında, davaların görülmesinde, vesair hallerde, ada halkına zulmedilmeyip adaletle işlem yapılmalı ve onlar korunmalıdır. ...Yerli halk bize Allah'ın emanetidir. Onlara kimsenin zulmetmesine izin vermeyeceksiniz."[17]

Osmanlı Devleti, yönetimi altında bulunan çeşitli dinsel topluluk ve halklara, millet politikası çerçevesinde özerklik tanıyarak, bu toplulukların dini otoritelerine temsil yetkisi vermekteydi. Bu çerçeve içinde Osmanlı yönetimi, Kıbrıs'ın Ortodoks Hıristiyan halkına, üç yüz yıldır Latin Katolik baskısı altına konmuş bulunan Ortodoks Kilisesi'ne sahip çıkma hakkını ve ibadet özgürlüğünü tanımıştır.

Kıbrıs, tarihindeki en uzun huzurlu dönemini, kuşkusuz 1571-1878 yılları arasında, Osmanlı egemenliği altında yaşamıştır.

Kıbrıs'ın üç yüz yıl boyunca etkisinde kaldığı Osmanlı egemenliğinden çıkışı, Yunanistan'ın değil, İngiltere'nin işidir. Osmanlı'nın Çarlık Rusyası'yla karşılıklı savaşlar ve çatışmalar içinde olduğu 19. yüzyıl sonlarında İngiltere, olumsuz koşullardaki Osmanlı'yı zorlayarak 4 Haziran 1878'de yapılan İttifak Antlaşması yoluyla vekaleten ve geçici olarak Ada'ya girmişti.

Kıbrıs'ın İngiltere'ye Devredilmesi[18]

İngiltere, Mısır ve Doğu Akdeniz ile 18. yüzyılın sonunda daha fazla ilgilenmeye başlamıştı. 19. yüzyılın başlarında ise, stratejik önemi olan Kıbrıs'a egemen olmak düşüncesi belirmişti. Özellikle 1869'da Süveyş Kanalı'nın açılması bu düşünceyi daha da güçlendirmişti.

Ancak İngiltere bunu gerçekleştirebilmek için uygun bir ortamı 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşının sonucunda imzalanan Ayastefanos Antlaşması ile ortaya çıkan kritik durumda buldu.

---

17 Uçarol, Kıbrıs Sorunu ve Osmanlı-İngiliz Anlaşması, 13

18 Kıbrıs'ın İngilizlere devredilmesi konusu, Şükrü S. Gürel, Kıbrıs Tarihi, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1984; Rifat Uçarol, Kıbrıs Sorunu ve Osmanlı-İngiliz Anlaşması, Ed. Fak.Basımevi, İstanbul, 1978; Nesim Zia, Kıbrıs'ın İngiltere'ye Geçişi ve Ada'da Kurulan İngiliz İdaresi, TKAE Yayınları, Ankara, 1975 adlı kitaplardan yararlanılarak hazırlanmıştır.

1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sonunda imzalanan antlaşmadan sonra, İngiltere Osmanlı devletine Rus ilerleyişinin önlenmesi için yardım önerdi. Önerinin hayata geçirilebilmesi için de Kıbrıs'ın siyasi yönetiminin kendisine devredilmesini istedi.

İngiltere, Kıbrıs'ın yönetimini elinde bulundurmadan da Ada'da askeri üslere sahip olmakla verdiği sözleri yerine getirebilirdi. Olaya böyle bakılınca İngiltere'nin Kıbrıs'ı ele geçirmek için Rus tehlikesini kullandığı hemen anlaşılacaktır. Gerçekten de İngiltere'nin tüm çabası, koşullardan yararlanarak çok uzun süredir göz diktiği Kıbrıs'a yerleşmekti.

İngiltere, Mart 1878'den başlamak üzere, Akdeniz ve genel olarak Doğu çıkarlarının tehlikeye düştüğünü gördü ve artan Rus baskısına karşı çıkmak üzere harekete geçti. Bunun bir sonucu olarak da Kıbrıs'a yerleşmek istiyordu. Bu amacına güç kullanmadan diplomasi yoluyla kavuşmak istiyordu. Devletlararası hukuk ve anlaşma açısından Rusya'nın, Ayastefanos Antlaşması ile 'siyasi güç dengesini' bozduğunu ileri sürerek bunun yeniden gözden geçirilmesini ortaya attı. Bu düşünceyle, Rusya'nın Balkanlara yerleşmesini öteki devletlerle işbirliği yaparak önlemeye çalışıyordu.

Ayrıca o sıralarda Marmara'da bulunan donanmasını geri çekerek, İngiltere'nin Doğu Akdeniz'de kendi malı olacak bir üs'te toplanmasını istemeye başladı. Bununla Rusya'ya karşı *doğuda* bir denge kurmak ve böylece çıkarlarını korumak istiyordu. Her an, Rusya'nın beklenmedik bir baskını ile Doğu Akdeniz'deki denge Rusların çıkarları doğrultusunda bozulabilirdi. Böyle bir harekete karşı koyabilecek İngilizlerin en yakın üssü Malta'da bulunuyordu. Kuşkusuz burası oldukça uzak bir yerdi. Bu bakımdan Doğu Akdeniz ve çevreyle, 'Süveyş Kanalı'nı denetleyebilecek' yeni bir üs için Kıbrıs seçilmişti.

İngiltere hükümeti, İstanbul'daki elçisi Sir Hanry Layard'a gönderdiği 30 Mayıs 1878 tarihli telyazıda, Kıbrıs'ın istenmesinin nedenlerini şöyle belirtiyordu: *"Osmanlı orduları yenilmiştir. Osmanlı hükümeti çaresizlik içindedir. Bunlar çöküşün açık kanıtıdır. Rusya, Kars, Ardahan ve Batum'u işgal etmiş bulunmakta olup, Anadolu, Suriye halkını kışkırtıp Osmanlı ordusuna karşı ayaklandırabilir. Böyle bir kışkırtma durumunda, bu halk, çöküş durumunda bulunan devleti terk ederek,*

başka bir yönetim aramaya başlayacaktır. Bu ise Osmanlı devletinin sonudur. Osmanlı devletinin, Asya'da devamı için bir koşul vardır; gelecekte Osmanlı Asyasına Rusya tarafından yönelecek bir saldırıyı silahla önlemek gücü olan bir devletin güvence vermesidir. İngiltere bu güvenceyi verebilir. Ancak İngiltere teklif ettiği garantisini yerine getirebilmesi için Anadolu ve Suriye kıyılarına yakın bir yere sahip olması gerekmektedir. Kıbrıs, bu amaca en uygun yerdir.

Bununla beraber Kıbrıs, Osmanlı devletine ait olmakta devam edecek, vermekte olduğu vergiyi Osmanlı hazinesine ödeyecek, yalnız askeri ve stratejik düşüncelerle İngiltere tarafından kullanılacaktı. Rusya son savaşta ele geçirdiği yerleri Osmanlı devletine geri verirse İngiltere Kıbrıs'ı derhal boşaltacaktı."

İngiltere hükümetinin niyetini ve izlediği politikayı Başbakan Disraeli, Kraliçe Victoria'ya yazdığı 5 Mayıs 1878 tarihli mektupta şöyle belirtir: *"Eğer Bab-ı âli, Kıbrıs'ı majestelerine vererek, karşılığında Osmanlı devletinin Asya'daki topraklarını, Rus saldırısına karşı koruyacak bir antlaşma yapacak olursa, İngiltere'nin Akdeniz'deki kuvveti artacak ve majestelerinin Hindistan İmparatorluğu da son derece kuvvetlenecektir. Kıbrıs, Batı Asya'nın anahtarıdır*[19]"

İngiltere, böylece Rus tehlikesini bahane ederek Kıbrıs'ı, askeri, politik ve ekonomik yönlerden kendisine sağlayacağı yararların hesabını yaparak, üs olarak ele geçirmeyi aklına koydu.

İngiltere bu isteklerini 25 Mayıs 1878'de Osmanlı devletine resmen başvurarak teklif etti. İki devlet arasında *'savunma antlaşması'* yapılmasını istedi. Ayrıca, Ada'nın gelirlerine karşılık bir miktar borç verileceğini söyledi. İşte bu antlaşmanın yapılması ile *'Kıbrıs Sorunu'* başlamış oluyordu.

İngiltere'nin bu önerileri, derhal sarayda kurulan dar bir meclis tarafından incelenmeye başlandı. İngiliz elçisinin isteği üzerine konu ve toplantı çok gizli tutuldu. Dışişleri Bakanı Saffet Paşa, İngiltere'nin bu isteklerini yumuşatmaya çalıştıysa da, İngiliz elçisi şu yanıtı verdi: *"Eğer Osmanlı devleti bu karara karşı çıkarsa İngiliz temsilcisinin kongrede barış koşullarını değiştirmeye çalışmayacağı gibi İngiltere devletinin donanma gücü ile zorla Kıbrıs'ı istila edeceği bilinmelidir."*

19 Ahmet Gazioğlu, İngiliz İdaresinde Kıbrıs, s:10, İstanbul, 1960

Bu tehditten sonra İngiltere, antlaşmanın en geç 3 Haziran 1878 akşamına kadar yapılması için baskıyı artırdı. Buna karşılık, Bab-ı âli antlaşmayı yapmak zorunda kaldı. Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında Kıbrıs yönetiminde değişikliği öngören ilk antlaşma 4 Haziran 1878 tarihinde İstanbul'da imzalandı.

Bu antlaşma ile İngiltere, Osmanlı Devleti'ne Anadolu topraklarında ortaya çıkabilecek yeni Rus saldırısına karşı silahlı yardımda bulunuyor, buna karşılık Kıbrıs'a yerleşiyordu. Ayrıca Doğu Anadolu'daki Hıristiyanlar üzerinde koruyuculuk hakkına da sahip oluyordu.

Daha geniş anlamıyla, *'savunma ittifakı'* niteliği taşıyan bu antlaşma ile İngiltere Osmanlı Devleti'nin üstünde egemenlik ve etkinliğe kavuşmuş oluyordu. Bu gizli antlaşmayla İngiltere, Kıbrıs'a yerleşmek üzere en büyük adımını atmış oluyordu. Ancak Ada'ya çıkabilmesi için antlaşmanın ivedi olarak onaylanması gerekiyordu.

İngiltere'nin temel amacı 13 Haziran 1878'de toplanacak olan Berlin Kongresi toplanmadan ve olayı öteki devletlere duyurmadan sağlama bağlamak ve böylece konuyu *'Devletler arası konu haline getirmeden bir oldu bittiye getirmek istiyordu.'* Fakat Osmanlı Devleti kongrede İngiltere'nin yerine getirmeye güvence verdiği yardımı sağlamak için antlaşmanın onaylanmasına yanaşmıyordu.

Öte yandan da antlaşmaya bazı ekler yaptırarak Kıbrıs üzerindeki haklarından bazılarını sağlam dayanaklara bağlamak istiyordu. Bunlar içinde en önemlisi, antlaşmada yer almış bulunan Kıbrıs'ın geçici olarak İngiltere'ye verildiğinin belirtilmesi idi. Bu istek, onayı geciktiriyordu. Bunun bir başka nedeni de İngiltere'nin, çalışmalarına başlayan Berlin Kongresi'nde Osmanlı Devleti'ne vermeyi tasarladığı yardımı yapmaması, tam tersine karşısında tavır almasıydı.

Karşılıklı çıkarların söz konusu olduğu bu ikili ilişkide İngiltere'nin acele davranması gerekiyordu. Sonuçta İngiltere Osmanlı'nın isteklerini kabul etti ve 1 Temmuz 1878'de daha önceki antlaşmaya ek olan bir antlaşma imzalandı. Böylece ek antlaşma ile 4 Haziran 1878 tarihli antlaşmayla İngiltere'nin Kıbrıs'ta sürekli kalmayacağı, adanın bir Türk toprağı olmaya devam edeceği 'resmi kayıtlara' bağlanmış oldu.

Osmanlı Devleti bundan sonra 7 Temmuz 1878'de İngiltere'ye adaya asker çıkarması iznini veren bir ferman yayınladı. Bunun üzerine 12 Temmuz 1878'de İngiliz birlikleri Kıbrıs'a çıkarak adanın yönetimini resmen ele geçirdiler. Böylece Kıbrıs'ta geçici İngiliz yönetimi kurulmuş oldu. 15 Temmuz'da da her iki sözleşme Osmanlı Devleti tarafından onaylandı. Ancak aynı gün, Bab-ı âli, İngiliz elçisinden Kıbrıs üzerindeki haklarının süreceğini belirten bir senet aldı. Böylece Osmanlı Devleti Kıbrıs'ın yönetimini toprak mülkiyeti kendinde kalmak kaydıyla, görünürde, Berlin Kongresi'nde yapacağı yardımlara karşılık geçici olarak İngiltere'ye devretmişti.

Yunanistan Bağımsızlığını Kazanıyor ve Sorunlar Gündeme Geliyor

Genel olarak kabul edildiği gibi Osmanlı İmparatorluğu 1699 yılından başlamak üzere 'Gerileme Dönemi'ne girmişti. Buna karşılık 1789 Fransız Devrimi'nin olması ve ulusalcılık akımlarının gelişmesi İngiltere'nin Adriyatik Denizi'ndeki Yedi Ada'yı bağımsız kılması, Osmanlı İmparatorluğu egemenliğindeki Türk olmayan unsurlar ve bu arada Yunan halkı üzerinde bağımsızlık düşüncesinin artmasına neden olmuştur. Avrupa devletleri, özellikle Rusya ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, 'Osmanlı ülkesi' ile daha yakından ilgilenmeye başladılar. Osmanlı Devleti'ndeki azınlıkları kışkırtarak ve onlara her türlü desteği sağlayarak imparatorluğun parçalanmasına neden oldular. Zaman zaman uygun koşullar yaratarak azınlıkların ayaklanmasını kolaylaştırmak ve desteklemek için Osmanlı Devleti'ne saldırıda bulundular. Örneğin, Rusya 26 Nisan 1828'de Osmanlı Devleti'ne saldırdı, kendi topraklarını büyütmekle beraber Balkanlar'daki azınlıkları da destekledi. Osmanlı ordusu Ruslarla çarpışmakta olduğundan, azınlıkların bu ayaklanmalarını gereği gibi bastıramadı.

Azınlıkları, özellikle Yunanlıları destekleyen yalnız Rusya değildi. Fransa ve İngiltere de Osmanlı Devleti'nin içişlerine karışmakta idi. 9 Temmuz 1829'da Fransa ve İngiltere, Bab-ı Âli'ye 'Mo-

ra ve Siklat (Kiklat) adalarında bir Yunan hükümetinin kurulması' ile ilgili olarak bir 'nota' verdiler. Bu notaya göre Yunan hükümeti, Osmanlı Devleti'nin egemenliği altında bulunacak, Osmanlı Devleti'ne yılda bir buçuk milyon kuruş vergi verecek, seçilecek Hıristiyan Prensin atanmasında üç devletten (Rusya, İngiltere, Fransa) başka, Osmanlı Devleti'nin de oy yetkisi olacaktı. Osmanlı Devleti, bu koşulları uygun görmediğini belirtti.

16 Kasım 1859'da imzalanmış olan Londra protokolü gereğince Mora ile Siklat Adalarındaki Yunanlıları, üç büyük devlet açıkça korumaları altına aldılar. Böylece Yunan Devleti hem üç devletin hem de Avrupa'dan Yunanistan'a gönüllü olarak koşup gelen birçok şair, yazar ve askerin her çeşit yardım ve desteği ile kurulmuş oluyordu.

Düzenledikleri protokole göre, kurulan Yunanistan'ın kuzey sınırı Aspropotamas Irmağının ağzından Spercheyos Irmağının ağzına kadar çekilen bir hat olacak, Eğriboz, Skyrios, Siklat ve Krohn Şeytan adaları bağımsız Yunan Prensliği'ne verilecektir.

1828 Osmanlı-Rus savaşından bitkin durumdan çıkmış olan Osmanlı Devleti'nin sınırları uygun karşıladığını belirtmekten başka yapacak bir şeyi olmadığından, Yunan bağımsızlığı, 24 Nisan 1830'da Osmanlı Devleti'nce onaylandı.[20]

Yunanistan bağımsızlığını kazanmadan ve özellikle Yunan Ayaklanması'nın başlangıcı sayılan 12 Şubat 1821'den önce Ege Denizi'ndeki tüm adalar, Osmanlı'nın egemenliği altında idi. Ege Denizi, tam anlamıyla bir 'Türk iç denizi' durumundaydı.

Yunanlılar 24 Nisan 1830 tarihinden önce Avrupa kara parçasındaki topraklarına bile egemen değildi ve bölge yalnızca Osmanlıların egemenliği altındaydı.

Eğriboz Adası, Skyrios Adaları, Siklat Adaları ve Şeytan Adaları Yunan bağımsızlığı ile birlikte Yunanlıların eline geçmiş oldu.

20 T.C. Genkur. Harp Tarihi D. Başkanlığı, 1897 Osmanlı-Yunan Harbi, s:8-10, 1965, Ankara-Karş. Atase Başkanlığı Türk-Yunan İlişkileri, s:16, Ankara, 1985

Türk-Yunan İlişkileri ve Çelişkileri

Bugün bile sürmekte olan Kıbrıs sorunu aslında bir Türk-Yunan sorunudur. Neden 'Kıbrıs bir sorundur?'

Cumhuriyetten bu yana özellikle Türkiye'nin tüm iyi niyet, uğraşı ve girişimlerine karşın, dün olduğu gibi bugün de Türk-Yunan ilişkileri, üzerinde durulması gereken bir konu olarak açıkça ortada durmaktadır.

Dünya devletlerinin, Türkiye üzerindeki isteklerinin, özellikle 1830 yılı öncesinden başlayarak politik oyunların odak devleti olarak kullanılan Yunanistan, huzur verici bir komşu olmaktan sürekli olarak uzak kalmış ve kalmaktadır.

Yunanistan'ın kuruluş politikasının ana unsurları ve amacı bugün bile Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı politikasının değişmez temel taşları olarak önemini sürdürmüş ve sürdürmektedir. Bunlar hiçbir zaman göz ardı edilemeyecek gerçeklerdir.[21]

Günümüzde Ada'da yaşayan Rumların Yunan asıllı olduğu gerçeği yadsınamaz. Ancak Rumların geçmişi 3000 yıl önceye değil de, son yüzyıla dayanır. Şu andaki çoğunluk 'yapay' olarak yaratılmıştır.

Tarihsel gelişim sürecine baktığımızda, Kıbrıs'ın tarihinin hiçbir döneminde Yunan adası olmadığı gerçeği de gün gibi karşımızda durmaktadır.

Tüm bu gerçeklere karşın Kıbrıs'ın bir sorun olarak karşımıza çıkmasının tek nedeni, Yunanistan'ın kurulduğundan bu yana izlediği geleneksel Türkiye politikasından kaynaklanmakta olduğu söylenebilir.

21 Türk Yunan İlişkileri ve Megalo İdea-Gen. Kur. Bşk. Yayını, 1985

KIBRIS SORUNUNUN TARİHSEL KÖKENİ: ENOSİS VE DEVLETLERİN DIŞ POLİTİKALARI

1570 yılında Türkler tarafından alınan Kıbrıs, 1878 yılına gelinceye dek Osmanlı Devleti'nin başına çözümü güç bir sorun olmaktan uzak kalmıştı. Fakat, bu tarihte, yenilgiyle sonuçlanan 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sonucunda imzalanan Berlin Antlaşması ile Kıbrıs, yeni bir sorun olarak ilk kez karşımıza çıkmaktadır.

Önce, gerek Doğu Akdeniz adaları ve 12 ada, gerekse daha sonraki dönemlerde Kıbrıs için söz konusu olan 'Megalo İdea'dan söz etmek gerekir.

İki komşu ülke olan Türkiye ve Yunanistan arasında sürekli olarak sürtüşmeler olduğu, zaman zaman iki ülke arasında savaşların ortaya çıktığı bir gerçektir. Bu savaşların tahrikçisi ve başlatıcısı her zaman Yunanistan olmuştur. Konu incelendiğinde bu sürtüşmelerin ve savaşların temelinde yatan gerçek nedenin 'Megalo İdea' olduğu ortaya çıkar.

Yüzyıllar boyunca Osmanlı İmparatorluğu içinde yaşamış olan Yunanlılar, daha önce de ifade edildiği gibi Türkiye'ye düşman olarak bilinen ve Türkiye'yi parçalamak amacında olan, başta Rusya olmak üzere Fransa, İngiltere gibi devletlerin kışkırtması ve desteği ile 1830 yılında kendi devletlerini kurdular.

Yunan hükümeti, Osmanlılar tarafından ayrıcalıklar verilerek devlet içinde devlet durumuna getirilmiş bulunan Ortodoks Patrikhanesi ve buna bağlı kiliselerin etkisi altında kalarak, kendisini Bizans İmparatorluğunun yasal kalıtçısı olarak görmüş ve 'Megalo İdea' olarak bilinen eski Bizans-Grek İmparatorluğunu diriltmeyi ve Büyük Yunanistan'ı kurmayı kendisi için erek edinmişti.

Öte yandan Osmanlı Devleti'nin yok edilmesi, tarih sahnesinden silinmesi yalnızca Bizans'ın değil, Büyük İskender İmparatorluğu'nun kurulmasını hedef alan 'Megalo İdea' düşüncesi bugünkü Yunanistan tarafından da "Yüksek Strateji" olarak benimsenmiştir.

Bizans'ı diriltme hevesine kapılan Yunanlıların Bizans soyundan geldiklerini kabul etmek ciddi bir yanılgıdır. Çünkü Yunanlılar soy itibariyle Bizanslılardan kesinlikle ayrıdırlar. *"Rumların ve Yunanlıların öteden beri kendilerini Bizans soyunun bir devamı olarak göstermeleri doğrudan doğruya Bizans'a olan aşırı özentilerinden ileri gelmektedir."*[22]

'Megalo İdea' yani Büyük Yunanistan sınırları içinde bulunması düşünülen ülkelerin haritası, öğrenimini papaz okullarında yapmış olan Filistinli papaz Rigos Ferreos tarafından 1896-1897 yılları arasında Bükreş'te hazırlanmış ve 12 yaprak olarak Viyana'da bastırılmıştır.

Ferreos'un haritasında Kıbrıs, Ege Adaları ve Türkiye de Yunan toprakları olarak gösterilmiştir.

Düşünce olarak doğmuş olan 'Megalo İdea'nın gerçekleştirilmesi için örgütlenme çalışmalarına hızla başlanmıştır. Ferreos haritası ve çalışmaları ilk önce 'Kardeşlik Çağrısı', 'İyi Yeğenler' adı altında Osmanlı sınırları içinde yaşayan Hıristiyan halkın kardeşliğini ve birliğini sağlamak biçiminde başladı. Böylece uzun dönemde gerçekleştirmeyi düşündükleri ereklerini gizlemiş oluyorlardı.

Bu örgütlenmenin dışında, Yunanlıların Osmanlı yönetiminden kurtulması için çalışan birkaç örgüt daha Avrupa'da etkinlik kur-

22 Hill, Sir George, The History of Cyprus, c.1, s:93, dipnot: Cambridge 1972'den aktaran F. Kürşad-Altan-Egeli, Belgelerle Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi, s:20, Kutsun Yayınevi, İstanbul, 1978)

maya çalışıyordu. Bunlardan biri, Rus asıllı olan Çakalof, Fransa'da tanıdığı bazı Yunanlılarla ilişki kurmuş ve daha sonra Odesea'ya gittiğinde, orada bulunan Rumlarla beraber çalışarak 'Filiki Eteria' adlı bir örgütün kurulmasına yardımcı olmuştur. Bu çalışmaların sonucunda 'Filiki Eteria' Athanasios Çakalof ve birkaç Rum işadamının etkisi ve desteği ile 1814'te Odesea'da kuruldu. İlk örgüt çalışmalarının yapıldığı ev şu anda müze olarak kullanılmaktadır.

'Megalo İdea'nın gerçekleştirilmesi yönünde ortaya atılan teşkilatın 'Filiki Eteria' olarak adlandırılması şüphesiz ki tesadüfi değildir. Bu durum bazı hedefleri amaç edinmektedir.[23]

Bizans İmparatorluğu'nu diriltmek, Yunanistan'a bağımsızlık kazandırmak düşünceleriyle 'Elenizm'e hizmet etmek isteyen 'Eteria'cı militanların maddeten ve manen destek kazanmaları için başlangıçta *filenizm* görüşünü ortaya atıp tüm Elenlerin aynı hedef etrafında toplanmalarını sağlayarak kuvvetlenmeyi amaç edinmişlerdi.[24]

"Filenizm, Elen olanların birbirlerine yaklaşmasını, yardımlaşmasını ve Megalo İdea uğruna Yunanistan'ın kuruluşu ve Bizans'ın yeniden kurulması uğrunda Elen birliğinin kuruluşunu sağlamıştır."[25]

Yunanlılar, Etniki Eteriya teşkilatını 'Filiki' olarak adlandırarak yabancı uluslardan yararlanmayı hedef edinmişlerdi. Fransız, İtalyan, Alman, Romen, Yugoslav ve İngilizlerin söz konusu örgüte alet edilmesi ile 'Filiki' sözcüğü bu teşkilata temel ad olarak geçmiş ve adı geçen devletler bu teşkilatın asli üyesi olarak kabul edilmişlerdi.[26]

1814'ten günümüze kadar değişik biçimde devam eden kuruluşun Filiki Eteriya olduğu Yunan kaynaklarınca sabittir. Etniki Eteriya 1894 Mayısında Atina'da Yunan ordusu içinde kurulmuş olup Girit ihtilalini ve Bulgarlara karşı Makedonya müdafaasını, manen ve madden desteklemiştir ve bu görevleri yerine getirdikten sonra dağılmıştır.[27]

---

23 F. Kürşad v.d. Belgelerle Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi, s:53
24 Kürşad v.d. Belgelerle Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi, s:53
25 Kürşad v.d. Belgelerle Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi, s:53
26 Kürşad v.d. Belgelerle Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi, s:53
27 Kürşad vd., Belgelerle Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi, s:54

Filiki Eteriya ile Etniki Eteriya'yı birbirine karıştırmamak gerekir.

Yabancı ülkelerin yardımını amaçlayan bu örgüt, Milli Mücadele verdiğini Hıristiyan dünyasına ve büyük devletlere kabul ettirmek için 1894 yılında 'Etniki Eteriya' adını almıştır.

'Megalo İdea'nın gerçekleşmesi için her şeyden önce, Yunanlılara bir düşman göstermek ve onları kışkırtmak gerekliydi. İşte bu düşünce ile Etniki Eteriya örgütü 1894 yılında bir bildiri yayımlamıştır. Bu bildiri günümüz Yunan Hükümeti de içinde olmak üzere, tüm Yunan Hükümetleri ve Kiliselerince hemen hemen bir vasiyet olarak benimsenmiş ve uygulamaya konulmuştur.

Bu bildiri özetle şöyledir:[28]

"Geçmişten sonsuza dek düşmanımız Türklerdir. Yunan milleti bağımsızlığını kazanmakla çok önemli bir kazanç sağlayamadı. Halkımızın büyük bir bölümü Türk boyundurluğundadır. Bu vatandaşları kurtarmak hepimizin görevidir. Megalo İdea'nın gerçekleşmesi için savaş gereklidir."

Buna benzer birtakım maddeler sıralandıktan sonra 17. madde ile şöyle bitiyor:

"Tanrının yardımı ile Megalo İdea kesinlikle gerçekleşecektir."

Bu görüşler altında Türk Kurtuluş Savaşı sırasında Yunanistan Başbakanı Venizelos, 15 Mayıs 1919'da Yunan kuvvetleri İzmir'e çıktığı zaman kendisine Megalo İdea'ya dayalı 4 maddeli program çizmişti:

1) Ege Denizi, Yunan denizi olacak.
2) İki anakaraya uzanan ve beş denize açılan Yunanistan gerçekleştirilecek.
3) Yunanın bir ayağı Asya'da, bir ayağı Avrupa'da olacak.
4) Bizans İmparatorluğu yeniden diriltilecektir.

Filiki Eteriya derneğinin düşüncesi sömürgeci devletlerin desteği ile yayıldı. Osmanlı İmparatorluğu üzerinde girişilen kışkırtmalar sonucunda, 1821 yılında, İstanbul'da ve Kıbrıs'ta isyan belirtileri ortaya çıktı.

---

28 Kürşad v.d., Belgelerle Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi, s 54

Bu ayaklanma hareketinin başında bulunan Patrik ve Metropoliter gerekli cezaya çarptırılarak İstanbul'daki ayaklanma girişimleri bastırıldı. Ancak bu tür girişimler, başkaldırılar, Kıbrıs'ta bir türlü sona ermedi. Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamak için çalışmalar sürdürüldü.

Görüldüğü gibi Kıbrıs sorunu geçmişteki birtakım olaylarla sıkı sıkıya ilişkilidir. Günümüzde ise Kıbrıs'ın sorun olarak karşımıza çıkmasının en büyük nedeni Osmanlı'nın Birinci Paylaşım Savaşı'nda yenilmesidir.

Osmanlı Devleti'nin Almanya yanında savaşa girerek, İngiltere'ye kendiliğinden savaş açması sonucunda İngiltere de *Kıbrıs Hükümet Gazetesinde* yayımladığı bir kararla 5 Kasım 1878 Antlaşmasını yürürlükten kaldırıyor ve Ada'nın İngiliz İmparatorluğu'na katıldığını duyuruyordu.

Londra, yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırlarını çizen Lozan Antlaşması'nda, Kıbrıs'ın 1914'te İngiltere'ye katıldığını da Ankara'ya onaylattıracaktır. Lozan'da Ege Denizi'ndeki *12 adayı* da İtalya'ya bırakan Türkiye'nin gerek Kıbrıs gerekse *12 ada* konusunda sağlayabildiği tek güvence, bu adalarla ilgili olarak gelecekte ortaya çıkabilecek her türlü **'İlhak'**, bağımsızlık ya da başka yönetim biçimleri üzerindeki söz hakkını Ankara'nın saklı tuttuğu noktasıydı.

Türkiye'yi yıllar sonra yeniden Kıbrıs sorunuyla yüz yüze getirecek olan neden de, Lozan Antlaşması'nın 16. maddesindeki bu olanaktır.

Lozan Antlaşması'nın 20. maddesi şöyle düzenlenmiştir:

MADDE 20:

"Kıbrıs, Britanya Hükümeti tarafından 5 Kasım 1914'te ilan olunan ilhakını Türkiye tanıdığını beyan eder."

Prof. Nihat Erim'e göre böylece, Lozan Antlaşmasının 20. maddesiyle, Kıbrıs adasının yönetimi gibi egemenliği de hukuk açısından İngiltere'ye geçiyordu.

MADDE 16:

"Türkiye, işbu antlaşmada açıklanan sınırlar dışında kalan bütün arazi ve bu araziye bağlı ve bunun gibi işbu antlaşma ile üzerlerinde kendi

egemenlik hakkı tanınmış olan adalardan gayri adalar üzerinde (ki bu arazi ve adaların mukadderatı ilgililer tarafından belirlenmiş veya belirlenecektir) her ne nitelikte olursa olsun haiz olduğu tüm hukuk ve müstenidatından feragat ettiğini beyan eyler. İşbu maddenin hükümleri komşuluk münasebetiyle Türkiye ile sınırdaş memleketler arasında kararlaşmış ve kararlaşacak olan özel hükümleri bozmaz."

Lozan Antlaşması Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin sınırlarını çizerken, Ege Denizi'nde ve Akdeniz'de Yunanistan'la ve İtalya ile belli bir denge kurmuştur. Zamanla bozulan bu denge Kıbrıs sorununu gündeme getirmiştir. Kıbrıs'ın sorun olarak sürekli biçimde gündemde kalmasının en önemli nedenlerinden birisi de Başpiskopos Makarios'tur. Bu konu daha sonra işlenecektir.

1931 Ayaklanması

1929'da Kıbrıslı Rum temsilcileri Londra'ya ENOSİS isteklerini iletiler. Bunun gerçekleşmemesi üzerine Kıbrıs Rumları 1931 sonbaharında ayaklandılar.

Bu başkaldırının belli başlı üç nedeni vardı:

1) İngiltere'nin Ada'da sömürgeci bir siyaset izlemesi ve Asya ile Afrika'daki sömürgelerinde yaptığı gibi, yerel yönetim konusunda en basit hakları bile tanımaması.
2) Ada'nın ekonomik durumunun gün geçtikçe bozulması ve ardından ekonomik bunalımın başlaması.
3) Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması yolundaki düşüncenin sürekli olarak yayılması.[29]

Kıbrıs Kilisesi, Ada'nın Yunanistan'a bağlanmasını sağlamak amacıyla el altından sürekli olarak bu düşünceyi yayıyor, taraftar topluyor, başkaldırı için gerekli olan ortamı ve koşulları yaratmaya çalışıyordu. Bunun sonucunda Kavanin Meclisindeki Rum üyeler, Valinin hazırladığı bir vergi yasa tasarısını onaylamadılar. 17 Ekim 1931'de, Kitium Piskoposu Nikodemos, Kavanin Meclisi üyeliğin-

29 Vergi Bedevi, Kıbrıs Tarihi, s:173, Lefkoşa,1965

den ayrıldı. Üç gün sonra, 20 Ekim'de, Limasol'da kitleleri harekete geçirici, ortalığı karıştırıcı bir konuşma yaptı. Sözlerini, "Biz Yunan bayrağı altında hür yaşamak istiyoruz. Yaşasın ilhak!" diyerek tamamladı.[30]

Bu konuşma sonrasında İngiliz yöneticilerine Limasol'dan onları istemediklerini belirten telyazılar yağmaya başladı. 21 Ekim 1931'de, Kavanin Meclisinin öteki Rum üyeleri de görevlerinden kendi istekleriyle ayrıldılar.

Aynı gece Lefkoşa'da sokak gösterileri başladı. Bu taşkınlıklar, kısa zamanda yönetime karşı başkaldırmaya dönüştü. Büyük bir Rum kalabalığı, başlarında Papazlarla beraber Vali konağına saldırarak konağı yaktılar. Ada'nın öteki bölgelerinde de küçük çapta olaylar oldu. Hükümetin aldığı sert önlemlerle olaylar sona erdi.

1931 İsyanını çıkartanlar Rumlar olmasına karşın, alınan sert önlemlerin, başkaldırı ve sokak gösterileriyle hiçbir ilişkisi olmayan Türk toplumuna da uygulanması, Türkler arasında büyük hoşnutsuzluk yarattı.

1931 ayaklanması ile başlayan terör dönemi 1943 yılına dek sürdü. Alınan sert ve caydırıcı önlemlerle gittikçe yatıştırıldı.

Kıbrıs'ın Yunanistan'a Katılması İle İlgili Çabalar

Kilise ve Yunan hükümeti ile Osmanlı Devleti'nde karışıklık çıkmasından ve parçalanmasından yarar uman devletlerin –İngiltere ve Rusya başta olmak üzere- kışkırtması sonucunda, kendilerini Yunan ırkının bir parçası olarak kabul etmeye başlayan Rumlar, Osmanlı yönetiminin son dönemlerinde Kıbrıs'ın Yunanistan'a katılması için çalışmalara başlamışlardır.[31]

1878'de, Ada'nın yönetimi İngiltere'ye devredildiği zaman Rumlar bunun Yunanistan'la birleşmeye yol açacağını düşünerek sevinmişler, fakat İngiltere 1914'e kadar Kıbrıs'ın yasal olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olduğunu, başka devletin bir

30 Bedevi, Kıbrıs Tarihi, 173
31 Bedevi, Kıbrıs Tarihi, 175

parçası olan bir Ada'yı Yunanistan'a devredemeyeceğini söyleyerek onları oyalamıştı.[32]

1914'te İngiltere Ada'yı tek taraflı olarak kendi sömürge imparatorluğuna katınca Rumlar yeniden umutlanmışlar, bu ümitleri de gerçekleşmeyince daha önce ayrıntılarıyla anlattığımız biçimde 1931 yılında ayaklanmışlardı.

İkinci Dünya Savaşı, Kıbrıs'a iki önemli değişiklik getirdi:

1) Doğu Karadeniz'e sarkmak isteyen Sovyetler, Kıbrıs'ta İngilizlerin varlığını, ereklerine ulaşmak için bir engel sayıyorlardı. Rusya'da özel olarak eğittikleri Rum komünistleri Kıbrıs'a gönderip Ada Rumlarını, Yunanistan'la birleşme için kışkırtmaya başladılar. 1942 yılında Ada'da AKEL adlı bir de Komünist Partisi kuruldu.
2) 1945'te İngiltere'de İşçi Partisi iktidara geldi. İşçi Partisinin sömürgeler konusunda çok yumuşak davranması, Rumların işini çok kolaylaştırdı.[33]

1941 yılından başlayarak Rumların tüm ulusal ve dini törenleri, Yunanistan'la birleşme için gösteri yapma aracı oldu.

1947 yılında, Rum sağcı ve komünist partilerinin temsilcileri Londra'ya giderek İngiliz Sömürgeler Bakanı ile görüştü ve Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesi için yardımlarını istediler. Bu isteğe Kıbrıs Türkleri şiddetle karşı koydular, İngiltere de kabul etmedi. Bundan sonra Rumlar, aynı amaçla İngiltere'ye sürekli olarak temsilci göndermeyi sürdürdüler.

15 Ocak 1950 Pazar günü, Kıbrıs Ortodoks Kilisesi, Yunanistan'la birleşmek için 'gayri resmi' bir plebisit (halk oylaması) düzenledi. İngiltere bu oylamayı tanımayacağını önceden duyurdu. Bir süre sonra kilise, oylamaya katılan 224.700 Rum'un 215.000'inin 'katılma' yönünde oy verdiğini açıkladı.[34]

---

32 Bedevi, Kıbrıs Tarihi, 175

33 Fahir Armaoğlu, Kıbrıs Meselesi, s:5-6 aktaran Vergi Bedevi, Kıbrıs Tarih, s:175

34 Bedevi, Kıbrıs Tarihi, s: 176

1950 oylamasının ardından Başpiskoposluk koltuğuna oturan Makarios III, 17 Nisan 1953'te Kıbrıs Valisi Sir Andrew Wright'a bir mektup göndererek ya 1950 oylamasının tanınmasını ya da yeniden onaylayacakları bir oylamanın yapılmasına izin verilmesini istedi.

Bu mektup, Kıbrıs Türklerinin şiddetli biçimde karşı koymalarına neden oldu. Türklerin bu konudaki görüşleri dört ana başlık altında toplanıyordu:

1) Kıbrıs sorunu plebisitle çözülemez.
2) Oylama, İngiltere'nin Lozan'da, Türk haklarını koruyacağını belirten hükümlere aykırıdır.
3) Oylama, Türk haklarının çiğnenmesi, yok edilmesi demektir.
4) Oylama için hiçbir neden yoktur. 100.000 Türk oylamaya, Ada'nın Yunanistan'la birleşmesine yol açacak olan tüm girişimlere karşıdır.

Kıbrıs Valisi, Makarios III'e gönderdiği 11 Mart 1953 tarihli mektubunda, "Size bildirmek isterim ki, önerilerinizden hiçbirini, hiçbir biçimde onaylamayacağım," dedi.

İngiltere'nin Siyaseti (1950-1960)

İkinci Dünya Savaşı Kıbrıs'la ilgili olarak iki önemli değişiklik getirmişti. Bu savaşın sonunda gücünü yitirmeye başladığını gören İngiltere'nin Kıbrıs siyasetinde çelişkiler başladı. Ortadoğu ve Akdeniz'deki sömürü payını yitirmeye başlayan İngiltere'nin egemenliği bırakmaya niyeti yoktur. Bu dönemde Kıbrıs, İngiltere Başbakanı Eden'in deyişiyle, "İngiliz endüstri hayatı İran Körfezindeki petrol yataklarına bağlı olduğu sürece stratejik açıdan..." çok büyük önem taşımaktadır.[35] Bu nedenle İngiltere önceleri 'kendi yazgısını belirleme' ilkesine kesinlikle karşı koymuştur. Fakat gittikçe genişleyen ABD emperyalizmi ile başlayan çıkar çatışmaları ve Birleşmiş Milletler'de ABD'nin körüklediği 'milliyetçi' diplomatik

35 Nazım Güvenç, Kıbrıs Sorunu, Yunanistan ve Türkiye, s:113, Çağdaş Politika Yayınları, İstanbul, 1984

baskı karşısında İngiliz siyaseti, tarihsel tavrını alıyor, çelişkilerle dolu sürüp gitmek zorunda kalıyordu. 1955 yılında İngilizler önce 'kendi kendini yönetim', ardından 'kendi yazgısını kendi belirleme' biçimine dönüyorlardı. Daha önce anlatıldığı gibi Rumlara karşı 1955 yılında silahlı eyleme başlayan İngiltere, bu kez soruna Türkiye'yi ve Kıbrıs Türklerini de katarak Yunanistan ve Rumlar karşısında bir denge yaratmaya çalışmıştır. Böylece İngiliz siyaseti, 1956 yılında, 'İngiltere, Yunanistan, Türkiye arasında üçlü anlaşma; olmazsa, Türkiye ile ikili anlaşma' biçimine dönüşmüştür.

O yıllarda Türkiye'nin Kıbrıs sorununda diplomatik temsilciliğini yapan Nihat Erim, İngiltere'nin Kıbrıs'taki Genel Valisi J. Harding'in bu siyasetini şöyle anlatıyor: "Kıbrıs işi Birleşmiş Milletler'de konuşulacak. Amerikan dostlarımız, uslanmaz sömürgeciler sayıyorlar. Bu anlayış içinde bizim telkinlerimize önem vermiyorlar. Onlar üzerinde siz daha etkili olabilirsiniz. Bütün imkân ve çabamızla bugünlerde yandaş kazanmaya çalışınız. Birleşmiş Milletler'de işi kurtaralım. Sonra Yunanistan üçlü anlaşmaya yanaşmazsa, üçümüz bir çözüm şekli bulamazsak, Türkiye ve İngiltere ikili bir anlaşma ile Kıbrıs sorununu kesin çözmelidir."[36]

Aslında İngiltere 'taksim'e karşıydı. Çünkü 'taksim' Ada'nın Türkiye ve Yunanistan arasında bölünmesi demekti ve bu bölünme de her iki devletin etkisinde kaldıkları ABD'nin işine yarayacak ve İngiltere buradaki çıkarlarını yitirecekti.

İngilizler, Makarios'a karşı tavırlarında da çelişkilidir. Terör olayları nedeniyle Başpapazı Ada'dan Şeyşell'e sürmüşler, ardından bağışlayarak Ada'ya dönmemek koşuluyla Atina'ya yerleşmesine göz yummuşlardı.

Sonuçta, İngilizlerin çelişkili siyaseti Kıbrıs'ı çelişkilerle dolu, sorunlar ortamı olarak gündemde tutmuştur.

Türkiye'nin Siyaseti (1950-1960)

Yunanlılar Kıbrıs konusunu Birleşmiş Milletler'e götürdüklerinde, bizim o zamanki hükümetimiz ve muhalefetimiz konuyla pek ilgi-

36 Nihat Erim, Kıbrıs, s:50

lenmediler. Çünkü Lozan Antlaşması'nda biz Kıbrıs'la egemenlik bakımından ilgimizi kesin olarak sona erdirmiştik. Kıbrıs Milli Misak ilkesi içinde de değildi. Bizim bu davada bir isteğimiz olamaz düşüncesindeydiler.[37]

Türk hükümetinin bu konuda hareketsiz kalmasına karşılık, Türk halkı ve Türk basını bu konu ile uğraşmaya başladı.

1948 yılından sonra, Türkiye'nin her yöresinde Kıbrıs için gösteriler, toplantılar düzenlenirken, Türk gazetecileri de hükümeti harekete geçmeye çağıran yazılar yayımlamaya başladılar.

Sedat Simavi Hürriyet'te başlattığı yoğun bir kampanyayla Kıbrıs'ın Türk olması tezini, siyasal iktidarın bir süre Hürriyet'le sürdürdüğü çatışmaya ve açtığı davalara karşın, kamuoyunda belirli bir etkinliğe kavuşturmuş bulunuyordu.[38]

Bu dönemdeki CHP ve DP hükümetlerinin tavrı en hafif deyişle tam bir anlayışsızlık ve sorumsuzluk örneği olmuştur. Özellikle 1950 sonrasında Kıbrıs'la ilgili kararlar alınırken Türkiye'nin çıkarları en son düşünülen şey olmuştur.[39]

17 Aralık 1949'da, devrin Dışişleri Bakanı Necmeddin Sadak'ın verdiği bir demeçte, İngiltere'nin Kıbrıs'ı terk edeceğine dair en ufak bir sezinti bulunmadığına ve Yunan hükümetinin bu meseleyi resmen ele almadığını belirtmesi, Türk hükümetinin bu konudaki hareketsizliğinin nedenini ortaya koymaktadır.[40]

Yine Necmeddin Sadak, 23 Ocak 1950'de TBMM'de bir milletvekilinin sorusuna verdiği yanıtta şöyle demişti:

"Kıbrıs meselesi diye bir şey yoktur. Bunu çok önceden gazetecilere söylemiştim. Çünkü Kıbrıs bugün İngiltere'nin Kıbrıs'ı başka bir devlete devretmek niyetinde veya eğiliminde olmadığı hakkında kanaatimiz tamdır. Kıbrıs'ta yapılan hareketler ne olursa olsun, İngiltere hükümeti Kıbrıs adasını başka bir devlete terk etmeyecektir. Bu böyle olunca, gençlerimiz boş yere heyecana kapılıyorlar, gereksiz yere yoruluyorlar."[41]

---

37 Nihat Erim, Kıbrıs, s:4
38 Ali Gevgilili, Yükseliş ve Düşüş, s:118-119, Altın Kitaplar, 1981,
39 Nazım Güvenç, Kıbrıs Sorunu, s:115
40 Fahir Armaoğlu, Kıbrıs Meselesi, s:181
41 Cumhuriyet Gazetesi, 24/1/1950'den aktaran V. Bedevi, Kıbrıs Tarihi, s:181

24 Şubat 1950'de yapılan seçimleri kazanarak iktidara gelen Demokrat Parti'nin hükümet programında Kıbrıs konusu ele alınmamıştır bile. İlk Dışişleri Bakanı Prof. Fuat Köprülü de, 20 Haziran 1950'de yapılan DP Meclis Grup toplantısında, Kıbrıs'la ilgili bir soruya, *"Böyle bir mesele yoktur,"* yanıtını vermiştir.

24 Şubat 1951 günü DP hükümetinin Dışişleri Bakanı Köprülü, Yunan Başbakanının sekiz gün önce Kıbrıs'ın Yunanistan'a katılmasından açıkça söz etmesine karşın TBMM'de şöyle konuşmaktaydı:

"Doğu Akdeniz statüsünde herhangi bir değişiklik söz konusu olduğunu veya olacağını sanmıyorum. Yalnızca şunu açıkça söyleyebilirim ki kendisiyle en yakın dostluk ilişkileri kurmuş olduğumuz ve hakikaten dünyanın bugünkü durumunda demokrat milletleri tehdit eden savaş afeti karşısında Yunanistan'la Türkiye aşağı yukarı yazgı birliği etmiş durumdadır."[42]

1951 yılında, Yunanistan'ın konuyu resmen ele alması üzerine bile Prof. Köprülü, Türk-Yunan dostluğunun öneminden söz ediyor, bu dostluğun bozulması için sürdürülen çabaların, her iki ülkenin başında bulunan insanların iyi görüşleri ve niyetleriyle hiçbir etki yapmayacağından söz ediyordu.[43]

1951 yılında yapılan bir Avrupa Bakanlar Birliği toplantısına katılan Köprülü, o dönemin Yunan Dışişleri Bakanı Jean Politis ile resmi olmayan bir görüşme yapmıştır. Bu görüşmeye tanıklık eden Büyükelçi Nureddin Vergin'in aktarmasına göre, Köprülü'nün resmi açıklamalarında belirttiği ilgisizliğin tersine, Kıbrıs olayıyla kıyısından köşesinden de olsa ilgilendiğini göstermektedir. *"Fuat Köprülü'nün Politis'e söyledikleri az-çok şöyle idi:*[44]

-Birdenbire ortaya bir Kıbrıs sorunu çıkartmaktasınız. Sizden çok rica ediyoruz, bunu yapmayın. Mareşal Papagos Yunanistan tarihine şanlı bir komutan, büyük bir devlet adamı olarak geçecektir. Başındaki şeref tacına bir Kıbrıs incisi eklemeye gereksemesi yoktur. Bu, kendisine hiçbir şey kazandırmayacaktır. Sizlere, Atatürk ile Venizelos'un büyük ıstıraplar, büyük çatışmalar pahasına, tarihi yenerek kurdukları Türk-Yunan dostluğu

42 Sefa Yurdanur, Kıbrıs, Ecevit ve Ötekiler, s:178'den aktaran N Güvenç, Kıbrıs Sorunu., s:116

43 Faiur Armaoğlu, Kıbrıs Meselesi, s:28

44 Derviş Manizade, Kıbrıs, s:101, İstanbul, 1975

adına yalvarıyorum, vazgeçin, yoktan ortaya bir Kıbrıs sorunu çıkartmaktan. Çıkarırsanız bizi karşınızda bulacaksınız. Ve bütün Türkiye, tek bir vücut halinde, dimdik önünüze çıkacaktır. Bu, Türk-Yunan dostluğunun sonu olacaktır. Yapmayın bunu."

Yukarıda kullandığım 'yalvarıyorum' sözcüğü görüşmenin havasını tam anlamı ile yansıtan bir deyimdir, diyebilirim.

Politis'in yanıtları oldukça kaçamaklı idi. Papagos'un angaje olduğu, sorunun tüm Yunanlıların gönlünde yattığını, bu iş çözümlenirse artık Yunan-Türk dostluğunu hiçbir şeyin gölgeleyemeyeceği ve saire şeklinde, Köprülü'nün önerdiği anlayışa hiç de karşılık vermeyen ifadeler kullandı.

Köprülü yılmadı: *"Galiba size görüşümü iyi anlatamadım. Kıbrıs'ta nedenlerini bizim anlayamadığımız, yahut da anlamak istemediğimiz 'emellerinizi' nasıl olsa gerçekleştiremeyeceksiniz. Türkiye size bu izni asla vermeyecektir. Türkiye buna engel olacaktır. İyi düşününüz. Biz bir gün heyecanınız yatışır ve daha akıllıca davranırsınız umut ve dileğiyle, bir süre daha sabredeceğiz. Resmi açıklamalarımızda, 'Türkiye için Kıbrıs diye bir sorun yoktur,' diyeceğiz. Fakat ister istemez bu sabrın da bir sınırı olacaktır."*

N. Vergin'in bir rastlantı sonucu tanık olduğu konuşmadan da anlaşılacağı üzere Köprülü barışı içten istemektedir. Bu konuşmanın barış istemenin ve Türkiye'nin korumaya özen gösterdiği iyi komşuluk ilişkilerinin bozulmaması dışında olumlu yorumlanabilecek hiçbir yanı yoktur.

Kıbrıs'ın Türkiye için önemi 1955 yılına kadar dünya kamuoyuna açıklanmamış ve savunulmamıştır. Bu dönemde olaylar tırmanışa geçip de Yunanistan'ın gerçek amacı anlaşılınca, bu kez dünya kamuoyuna Türkiye'nin haklılığını anlatmak güçleşmiştir.

Türkiye bölgedeki barışı korumak ve yaşatmak siyasetini güdünce Yunanistan'ın saldırganlığına ortam ve olanak yaratılmış oldu. Oysaki Türk-Yunan ilişkilerinin tarihsel süreci incelendiğinde Yunanistan'ın saldırgan tutumundan geri dönmediği rahatlıkla görülebilir.

Yunanlılar haksız 'Megalo İdea'larını sürekli olarak gündemde tutmalarına karşın Türkiye'nin barış adına izlediği politika ulusal çıkarlarımızı da bir kenara itmiştir. Ancak bütün bunlara karşın

1974'teki sıcak savaş önlenememiştir. Daha sonraki yıllarda çözümün sıcak savaşla sağlanması bir yana, DP iktidarının izlediği politika, uzun yıllar Kıbrıslı Türklerin 'toptan yok edilmesi'ne neden olacaktı.

1955'ten sonra olayların ve biraz da İngiltere'nin uyarılarıyla Kıbrıs diye bir sorunun varlığını kabul etmeye başlayan hükümetin başbakanı Adnan Menderes, 16 Kasım 1956'da Nihat Erim'e şu dört seçenekli talimatı (direktifi) verecekti:

1) İngilizler Kıbrıs'ta kalsın.
2) Onlar çıkacaksa Ada bize verilsin.
3) Bu olmazsa Ada taksim edilsin.
4) Self-government (kendi kendini yönetim)

Hiç arzu etmediğimiz şekil: Ada'nın Yunanistan'a verilmesi.[45]

Bu talimata göre:

Türk hükümetinin alacağı tavır İngiliz siyasetinin doğrultusunda olacaktır.

Türkiye'nin ulusal çıkarları gözetilmemektedir. Üstelik yukarıda belirlenen seçenekler çelişkili olmalarının dışında birbirlerinin karşıtıdırlar.

Erim, 20 Ocak 1957'de İngiltere'nin Kıbrıs Valisine bu talimatı şöyle ilettiğini yazmaktadır:

Vali : Elbirliği ile çalışalım, üçlü olmazsa ikili anlaşalım.

Ben(Erim) : Sizin işinizi biz güçleştirmeyeceğiz. Başbakan'dan aldığım talimat şudur: İngiltere ve Türkiye müttefiktirler, onların çok önemli işleri ve görevleri vardır, birlikte yürüyeceklerdir, Kıbrıs sorununda biz İngiltere'nin karşılaşacağı zorluklara yenilerini katmayacağız. Tersine İngiliz dostlarımızın işlerini kolaylaştıracağız. Bu talimat esastır.[46]

Rauf Denktaş bu yılları yorumlarken şöyle diyor:

"...Kıbrıs Türkiye'nin aklında var, ama zaman müsait değil. Onun içindir ki, Yunanlılar Kıbrıs meselesi, Kıbrıs meselesi derken, İngilizlere karşı, Fuat Köprülü mecbur oluyor ve diyor ki: 'Bizim bir Kıbrıs meselemiz yoktur.' Bunu hep biz aleyhe yorumladık. 'Denir miydi bu?' Halbuki

45 N. Erim, Kıbrıs, s:17
46 N. Erim, Kıbrıs, s:53

Türkiye o zaman, 'Kıbrıs meselesinde ben varım,' dese ve İngiliz dönüp de bunu Rumlar lehine halledecek olsa, Türkiye'nin gücü yok ki, buna engel olsun. Bu zorluklar vardı."[47]

Kıbrıs Türklerinin Direnişi (1950-1960)

Uzun yıllar Anavatanlarından ayrı kalmalarına karşın Türkiye ile olan ilişkilerini hiçbir zaman kesmeyen, Atatürk'ün Türkiye'de yaptığı devrimleri derhal benimseyen, Türklüklerinden, inançlarından hiçbir şey yitirmeyen Kıbrıs Türkleri, Rumların ENOSİS isteklerine karşı her zaman direnç göstermişlerdir. Türkler yalnız ENOSİS'e değil, Türk haklarının çiğneneceği düşüncesiyle, özerkliğe karşı da cephe almışlardır.

Kıbrıs sorununun ilk yıllarında Yunanlılar ve Kıbrıslı Rumlar tarafından bütünüyle göz ardı edilmiş bir etken Kıbrıs Türkleri, ENOSİS davasının karşısına dikildiklerinde düşmanlarının yalanına olduğu kadar doğal dostlarının da haksız bir yargısına göğüs germek durumunda kaldılar. Güya Kıbrıs Türkleri aslında ENOSİS'e karşı değillermiş de Türkiye'nin kışkırtmasıyla muhalefet ediyorlarmış! Bu asılsız sava kananlar yalnız İngilizler, Amerikalılar değildi; Türkiye'de bile böyle düşünenler, hatta bu gerekçeyle Kıbrıs sorununa karışılmasına karşı çıkanlar vardır. Üstelik ENOSİS girişimlerine karşı Türkiye'den büyük bir gaflet eseri olarak ilgi ve destek görmedikleri uzun yıllar boyunca kendi çabalarıyla, kendi olanaklarıyla örgütlenmiş, mücadele etmişlerdi.[48]

Kıbrıs Türklerinin örgütlenmesi yolundaki ilk adımlar, İkinci Dünya Savaşı sırasında, İngiliz hükümetinin '1931 ayaklanmasının' ardından aldığı sert önlemleri gevşetmeye başlaması ve Belediye Meclisi Üyelerinin halk tarafından seçilmesine izin verilmesinden sonra atılmıştır.

İlk belediye seçimlerine Türk adaylar iki ayrı ekip olarak katılmışlardır. Seçim sonucunda, ekiplerden birinde üç (Dr. Fazıl Kü-

47 R. Denktaş, Köprü Dergisi, sayı 93, Aralık 1985, İstanbul
48 N. Güvenç, Kıbrıs Sorunu, s:120

çük, Şükrü Veysi ve Necmi Avkıran) öbüründe ise bir aday (M. Necati Özkan) seçildi.

Belediye seçimlerinin ardından bu iki ekip birleşerek KATAK (Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu) adlı bir parti kurdular. KATAK, Kıbrıs'ta kurulan ilk Türk partisidir. Partinin kurulmasından kısa bir süre sonra, izlenecek siyaset konusunda, üyeler arasında uzlaşması güç düşünce ayrılıkları olduğu saptandı. Dr. Fazıl Küçük ve arkadaşları, Türk haklarının elde edilmesi konusunda İngiliz hükümeti ile yasal yollardan mücadeleye girişilmesini gerekli görüyorlardı. Öbür grup ise, Türk haklarının mücadele ile değil de rica ve yalvarma ile elde edilmesine çalışılmasını istiyorlardı.

Bu anlaşmazlık sonucunda Dr. Fazıl Küçük ve arkadaşları KATAK'tan ayrılıp Kıbrıs Milli Türk Halk Partisi'ni (KMTHP) kurdular.

1948 yılında KATAK ile KMTHP, Kıbrıs Milli Türk Birliği (K.M.T.B.) adıyla birleşti. Partinin genel sekreterliğine Dr. Küçük getirildi. Bu yıldan sonra Kıbrıs Türklerinin haklarını elde etmek için İngiliz hükümetine karşı giriştikleri mücadeleye yön veren bu partidir.

Dr. Küçük, yayınlamakta olduğu *Halkın Sesi* gazetesinde, İngiliz hükümetine karşı mücadele verilmesi için yayınlara başladı. Hükümet bu yayınları durdurmak ve etkisiz hale getirmek için çok uğraştı. Bu yayınlar karşısında çaresiz kalan İngiliz yönetimi, bazı köy muhtarlarının aracılığı ile, Türk köylüsünden, hükümetten memnun olduklarına ilişkin imza toplamaya, *Halkın Sesi* gazetesinin Türk hükümet memurları ve Türk öğretmenleri tarafından okunmasını önlemeye çalıştı. Fakat bu girişimleri sonuçsuz kaldı.

K.M.T.B., Kıbrıs Türklerinin Yunanistan'la birleşme ve özerkliğe karşı giriştikleri mücadelenin de bayraktarlığını yaptı. 1948 yılından sonra birleşmeyi ve özerkliği önlemek üzere, Kıbrıs'ta sık sık gösteriler, toplantılar düzenlendi. Türkiye'ye sürekli olarak temsilciler göndererek Türk hükümet sorumluları ile görüşmeler yapıldı. Olanları anlatmak amacıyla İngiltere ve ABD'ne de temsilciler gönderildi. Ekonomik olanaksızlıklar içinde kıvranan Türk toplumu, haklı davalarını anlatabilmek için İngiltere ve Amerika'ya gönderdikleri temsilcilerinin masraflarını aralarında para toplayarak karşıladılar.

Kıbrıs Türkleri, İngiltere'nin '1931 ayaklanmasından' sonra Kıbrıs'ta yarattığı 'totaliter rejimin' yumuşaması üzerine çok hızlı biçimde örgütlendiler. Bir yandan haklarını elde etmek için İngiliz hükümetiyle mücadele ederken, bir yandan da Kıbrıs Rumlarının Enosis isteklerine karşı Ada'nın Yunanistan'la birleşmesine kesinlikle izin vermeyeceklerini, tüm olanaklarını kullanarak seslerini duyurmaya çalıştılar.

Kıbrıs Türklerinin ilk silahlı direnişi olan derme-çatma Volkan'dan Milli Mukavemet Teşkilatına ve Kıbrıs Rumlarının Milli Muhafız Ordusuna karşılık olan Mücahit ordusuna dek uzanan küçük ya da büyük, ilkel ya da gelişmiş, siyasal ya da askerî birçok örgüt Kıbrıs Türklerinin İngiliz ve Rumlar karşısında, fiilen, bir azınlık değil bir 'toplum' olarak var olabilmelerini, yaşayabilmelerini sağlamıştır.[49]

Bu mücadeleden bir sayfayı Rauf Denktaş şöyle anlatıyor:

"Yunanistan ve Makarios Kıbrıs Türklerinin Enosis'e karşı olmadıklarını savunmaktaydılar; Türklerin Enosis'e karşı görünmeleri 'yapay bir gösteri'ydi ve 'Türkiye'nin tahrikleri' ile oluyordu. 1957 sonlarına doğru İngilizler de bu görüşe katılmış olacaklardı ki 1958 yılı Ocak ayında Lefkoşa ve Magosa'da Enosis'e karşı ve 'taksim' tezini destekleyen gösteri yapan Türklere ateş ederek yedi kişiyi öldürdüler. Bu darbe ile 'yapay' olduğuna inandıkları Türk direnişinin bir balon gibi söneceğini sanıyorlardı. Sonuç tam tersi oldu. Ada düzleminde Kıbrıs Türkü şahlandı. Magosa'dan Dr. Niyazi Manyera İngiliz Valisine, 'Çanakkale'nin öcünü alacaksanız açık söyleyiniz, göğsümüzü açalım... buyurunuz bizi kurşuna dizin; böyle kahpece arkadan vurmayınız,' diyerek; şehitlerimizi toprağa verme sırası geldiğinde, 'Tören yapılamaz,' diyen İngiliz yöneticilere, 'Böyle bir yasağı uygulamaya kalkmayınız, kan gövdeyi götürür,' diyerek halkın duygusunu anlatacaktı. İngiliz askerleri ve Kıbrıs polisi Türk mahallelerine giremez olacak, Ada'nın İngiliz kuvvetleri, EOKA ile Türk gençlerinin ateş çemberi arasında günlerce bocalayacaktı. Kıbrıs Türkleri Kıbrıs'la olan ilgilerinin 'yapay' olmadığını kanıtlamışlardı; yalnızca

49 N. Güvenç, Kıbrıs Sorunu, s:121

Rumlara karşı değil İngiliz kuvvetlerine karşı da taşla, sopayla savaşmaya hazır olduklarını fiilen göstermişlerdi."[50]

Kısacası Kıbrıs Türklerinin Enosis'e karşı mücadelesi Türkiye'den bağımsız olarak başlamıştır. Bu mücadelenin Enosis'e karşı bir kurtuluş savaşına dönüşmeyişi ise güçler dengesinin, adadaki somut koşulların belirlediği bir olgudur. Yunanistan'dan aldığı destekle ve İngiltere içindeki birçok İngiliz yandaşına güvenerek Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamayı amaçlayan bir Enosis hareketinin geliştiği koşullarda 'Türkiye de dahil olmak üzere kimseden destek görmeyen' küçük Kıbrıs Türk toplumunun İngiltere'yi tek başına karşısına alması söz konusu olamazdı.[51]

Kıbrıs Türkleri, Rumların Enosis isteklerine ve İngiltere'nin adaya özerklik verme girişimlerine sürekli olarak cephe aldılar. İngiltere adayı terk etmeyecekse, Kıbrıs'ta 'statükonun' sürmesine taraftar olduklarını belirttiler. İngiltere'nin Kıbrıs'tan çekilmeye karar vermesi durumunda ise, adanın eski ve gerçek sahibi olan Türkiye'ye verilmesi gerekeceğini ileri sürdüler.[52]

"Biz, statükonun korunması dedik, davamıza ve İngilizlerin gün gele adayı terk edeceklerine inanmak istemedik. Değişen dünyadan bihaber körü körüne bir İngiliz dostluğu güttük. İngilizler gücenmesin diye Türk Dışişleri, 'Bizim Kıbrıs davası diye bir davamız yoktur,' demişti. Kıbrıs'taki durumu anlatmak için Türkiye'ye gelen heyetlere 'resmi' kapılar kapalıydı bir ara..."[53]

Kıbrıs Türkünün tüm yalnızlığına karşın kararlı direnişi sayesinde 20 Temmuz 1974 harekâtı yapılabilmiştir.

Kıbrıs'ta Bunalım Tırmandırılıyor

İngiltere'nin Kıbrıs konusunda kendileriyle görüşmeyeceğini anlayan Yunanistan 16 Ağustos 1954'te Birleşmiş Milletlere başvurdu.

50 Derviş Manizade, Kıbrıs, Dün, Bugün, Yarın, 1975, s:69-70'te Rauf Denktaş'ın Kıbrıs'ta Gerçek Huzur başlıklı yazısı

51 N. Güvenç, Kıbrıs Sorunu, s:122

52 V. Bedevi, Kıbrıs Tarihi, s: 175-178

53 R. Denktaş, On İkiye Beş Kala Kıbrıs, aktaran N. Güvenç, Kıbrıs Sorunu, s:122

Bu başvuru, Türkiye için beklenmedik bir olaydı. Çünkü 9 Ağustos'ta, Türkiye-Yugoslavya ve Yunanistan arasında Bled sözleşmesi imzalanmıştı. Üstelik Kıbrıs konusunda da çok hareketsiz kalmıştı. Şimdi Yunanistan'ın bir taraftan Türkiye ile sözleşme imzalarken, öte yandan Türk-Yunan ilişkilerini gerginleştirecek olan bir konuyu Birleşmiş Milletlere götürmesi Türk hükümetini hayretler içinde bıraktı.

Başpiskopos Makarios'nun, 8 Eylül 1954'te yaptığı konuşmayı incelediğimizde Rumların amaçlarını çok iyi görürüz.

"Bizans İmparatorluğu zamanında din düşmanı barbar akıncılar, Küçük Asya'dan kalkıp buralara akın ettikleri zaman biz Panayiamıza (Meryem Ana) sığınmıştık. Konstantinopolis'teki Ayasofya kilisesindeki ayini yarıda bırakıp çanlarımızı susturdukları zaman da yine Panayiamıza sığınmıştık. Yunan milleti, Türk esareti altında geçirdiği yıllar boyunca da Panayiadan imdat bekledi. Bu dualar boşa gitmedi. Bir gün elbet Panayiamızın yardımı ile Ayasofya'da çanlarımız yine çalacaktır.

Bugün esaret altında bulunan Kıbrısımızın hürriyete kavuşması için yine Panayiamıza sığınıyoruz. Tarih ispat etmiştir ki, Kıbrıs ezelden beri Yunanlıdır. Yunan hükümeti bizim adımıza Birleşmiş Milletlere başvurmuştur. Davamız, bütün dünya davalarının en doğrusudur, en haklısıdır. Amacımıza kavuşacağımıza zerre kadar şüphemiz yoktur. Hak ve hürriyet bayrağını elimizde taşıyacağız ve bu haklı dava uğrunda sonuna kadar mücadele edeceğiz.

Yaşasın Yunanistan, yaşasın ilhak!"[54]

17 Aralık 1954'te Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Kıbrıs konusunu şimdilik görüşmemeyi kararlaştırdı. Kıbrıs'ta bundan sonra büyük olaylar başladı, şiddet olayları arttı.

İstekleri görüşülmeyen Yunanistan için iki yol kalmıştı. Ya Kıbrıs'ı ele geçirmek kararından geri dönmek ya da amaçlarına ulaşmak için başka yollara başvurmak. Zamanında Girit'te yaptığı gibi yerli Rumlarla anlaşarak Kıbrıs'a gizlice silah, cephane ve gönüllü subaylar gönderdi.

---

54 Vergi Bedevi, Kıbrıs Tarihi, s:181-182

Makarios Terörü Başlatıyor

Makarios 1951 yılında Grivas'ı Kıbrıs'a davet ederek Rum Gençlik Teşkilatı P.E.O.N.'un örgütlenmesi görevini ona verdi. Makarios bu gençlik teşkilatının Grivas'ın Yunanistan'da kurduğu (K.H.İ.) yeraltı örgütünün ilkelerine göre yönlendirilmesini ve yönetilmesini istiyordu.

P.E.O.N., 1951'de Makarios'un emir ve önerilerine uygun biçimde kuruldu. İki yıl başpapazın öncülüğü ve emirleri altında çalıştı. 1953 Haziranında ise 'muzır ve tahrik edici hareketlerinden dolayı' hükümet tarafından kapatıldı. Bunun üzerine çalışmalarını bir yeraltı örgütü olarak sürdürmeye başladı. Bu örgüt, daha sonra kurulan EOKA'nın çekirdeğini oluşturdu.[55]

Makarios Atina'ya yaptığı ziyaretler sırasında, Ada'da 'tedhiş' eylemlerine girişilmesi için Papagos'u kandırdı. Grivas'ın ele geçen anılarında Başbakan Papagos'un terör eylemlerini desteklediğini belirten satırlar görülmektedir. "25 Ocak 1955 Papagos EOKA hareketini destekliyor ve henüz niçin başlamadığını sormuştur."[56]

Makarios 1954 sonbaharında Atina'ya yaptığı ziyaretle, Digenis takma adını kullanan Yunan Generali Grivas'la görüştü ve Ada'da başlatılacak olan terör eylemlerinin yönetimini ona verdi. Bunun üzerine Grivas 1954 yılı Ekim ayında Rodos'a çıktı. Orada görüşmelerini tamamladıktan ve Kıbrıs'a gizlice Rodos'tan silah gönderilmesi için hazırlıklar yaptıktan sonra, ele geçen anılarındaki notlara göre, 8 Kasım'da gece yarısı kayıkla gizlice hareket etti, adada kıyıya çıktı.

Tedhiş eylemlerinde bulunacak örgüt üyelerini Mart ayına kadar çok sıkı biçimde çalıştıran Grivas, eyleme geçmek ve terörü başlatmak için Makarios'un emrini bekliyordu. 27 Mart günü Makarios, Grivas'ı kendisiyle görüşmeye çağırdı ve EOKA liderine 'başla' emrini verdi.[57]

---

55 Ahmet Gazioğlu, İngiliz İdaresinde Kıbrıs, s:42
56 Gazioğlu, İngiliz İdaresinde Kıbrıs, s:42.
57 Gazioğlu, İngiliz İdaresinde Kıbrıs, s:42

Hazırlıklarını tamamlayan örgüt, 1 Nisan 1955'te eylemlerine başladı. Ada'nın her yanında bombalar patlamaya, sabotajlar yapılmaya başlandı. Bombalama, ateşe verme, pusu kurma ve gizlice arkadan adam öldürme biçimindeki terör eylemlerinin amacı, adanın Yunanistan'a bağlanmasıydı.

Ada'daki Türk toplumunun temsilcileri Türkiye'ye giderek olayların boyutunu ve Kıbrıs Türklerinin duydukları endişeyi belirttiler.

İlk üç ay yalnızca İngilizleri hedef tutan bu terör, 21 Haziran 1955'ten sonra Türklere de yöneltildi ve Rum teröristlerce atılan bombalarla 14 Türk yaralandı.

Bu olay, Kıbrıs Türklerinin endişelerini daha da arttırdı. Dr. Küçük, Türk devlet adamlarına telyazılar göndererek, Kıbrıs Türklerinin, yerel hükümetin çaresizliği karşısında, güvenliklerini Türk hükümetine bıraktıklarını bildirdi.[58]

20 Haziran 1955'te İngiltere hükümeti, Türkiye ile Yunanistan'ı 'Doğu Akdeniz savunması ve Kıbrıs Meselesi' konulu bir üçlü konferans için Londra'ya çağırdı. Kıbrıs halkından ne Türk, ne Rum hiçbir temsilci çağırılmamıştı. Yunanistan önce bu çağrıyı kabul etmeyecek gibi davrandı. Kıbrıslı Rumların Kıbrıs temsilcilerinin çağrılmayışını kınadı. Fakat sonunda konferansa katılacağını belirtti. Makarios konferansa olumsuz tavır aldı, kabul etmedi. "Hakkı yoktur bunların böyle bir şeyi görüşmeye, Kıbrıs konusunun Birleşmiş Milletler'de ele alınması gerekir. Bunu maskelemek, önlemek için böyle yapıyor," dedi.[59]

Türkiye Kıbrıs'la ilgilenmeye başlıyor

24 Ağustos 1955'te Türkiye Başbakanı Adnan Menderes, Türkiye'nin bir gün önce İngiltere'ye bir nota verdiğini ve Kıbrıs Türklerinin karşı karşıya bulundukları tehlikeye İngiltere'nin dikkatini çektiğini açıkladı. Menderes gazetecilere, Rum tedhişçiler tarafın-

58 Vergi Bedevi, Kıbrıs Tarihi, s:182
59 N. Erim, Kıbrıs, s:9

dan Türklere karşı ciddi bir saldırıya girişilirse, Türkiye'nin hareketsiz kalmayacağını da kesinlikle belirtti.[60]

Başbakan, Türkiye'nin bugüne kadar sessiz kalışının nedenini şöyle açıkladı:

"Kıbrıs meselesi ortaya çıkalı beri, dünya kadar söz söylendi. Birçok görüşme yapıldı. Bugüne kadar sorumlu hükümet başkanı olarak benim söylediklerim, birkaç cümleyi geçmez. Bu meselede bu dereceye kadar soğukkanlılığımızı korumakla Türk-Yunan dostluğuna verdiğimiz önem ve değerin delillerini vermiş bulunuyoruz. Bugün de yine Kıbrıs üzerinde konuşurken Türk-Yunan dostluğuna ve anlaşmasına aynı değer ve önemi vermekte devam ettiğimizi önceden söylemeliyim."[61]

Yunanlılar Ada'daki Rum nüfusunun çokluğunu bahane ederek birtakım istekler öne sürüyorlardı. Daha doğrusu Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamak istiyorlardı. Adnan Menderes açıklamalarının bir yerinde şöyle söylüyordu:

"Tarihi olayların akışına bakarak şurasını gözler önüne sermek gerekir. Nüfus çoğunluğunun kendilerinde olmasına mı dayanarak daha dün Ankara'nın önüne gelmiş bulunuyorlardı. İzmir'de, Aydın'da, Denizli'de, Eskişehir'de ne işleri vardı? Acaba oralarda self-determination (ulusların kendi geleceklerini saptaması) ilkesinin üstünlüğünün gerçek olduğunu meydana çıkartmak için ilahi kurallar mı vardı?

Birinci Dünya Savaşı'nın benzersiz felaketleri içinden güçsüz, silahsız, milli birliğini yitirmiş bir durumda çıktığımız bir anda, bizi bağımsızlığımıza ve milli varlığımızı yok edecek kertede tehlikelerle karşı karşıya bırakmış olan olayları Atatürk'ün ve Venizelos'un gerçekçi görüşlerine uyarak unutmak ve sözünü etmek istemiyoruz. Fakat bugünkü manzara, bize milli varlığımız için yaptığımız sonsuz özverileri ve yaşadığımız çok tehlikeli kederli seneleri ister istemez anımsatıyor."[62]

"Yunanistan'ın izlemekte olduğu bu siyasetin bir çeşit irredantizm ve emperyalizm politikası olduğuna dikkat çeken Türkiye Başbakanı sözleri-

60 V. Bedevi, Kıbrıs Tarihi, s:183

61 A. Gazioğlu, İngiliz İdaresinde Kıbrıs, s:87

62 25.8.1955 günlü Dünya gazetesinden aktaran A. Gazioğlu, İngiliz İdaresinde Kıbrıs s:90 (Demecin dili tarafımızdan düzenlenmiştir.

ni şöyle sürdürdü: "Girit alındı, şurası alındı, burası alındı. Daha birçok yerler alınacak sanıldı. Ankara'ya kadar gidildi ve olaylar oralarda asırlardan beri Türklerle yan yana, kucak kucağa yaşayan ırkdaşların, tarihinde benzeri görülmemiş bir tasfiyesi ile son buldu. Girit'i alma yöntemlerinin Kıbrıs'ta yinelenmesi, ister istemez Türkleri, Yunan irredantizm hareketlerinin başlangıcından bugüne kadar olan gelişimini anımsamaya yöneltiyor. Kıbrıs'taki bir avuç çoğunluklarına dayanarak dünyanın başına yeni sıkıntılar açmak isteyenlere, ister istemez 'Ankara önünde ne işiniz vardı?' diye sormak gereğini duyuyor."[63]

Adnan Menderes bu demecinde Türkiye'nin güvenliği konusuna da değinerek, "Şurasının herkesçe ve açık olarak bilinmesi gerekir ki, bu ülkenin Kıbrıs statükosunda bugün için ve de yarın için ülkenin zararına olabilecek bir değişikliğe kesinlikle tahammülü yoktur,' dedi.[64]

Başbakanın bu önemli demeci muhalefet partileri tarafından da desteklendi. Hükümete güç verildi.

Londra Konferansı ve Gelişmeler

20 Temmuz 1974'te gerçekleştirilen harekâtın yasal dayanaklarının ilk adımlarından biri olan Londra Konferansı'nın anımsanmasında yarar görüyoruz. Çünkü Kıbrıs sorununun gelişim sürecinde görüldüğü gibi Türkiye'yi önlem almaya hep Yunanlılar zorlamışlardır. Kıbrıs'ı bir sorun olarak gündemde hep Yunanlılar tutmuşlardır. Daha sonra incelenecek olmakla birlikte burada da belirtmeden geçemeyeceğim; 'Barış Harekâtı'nın haklılığını hazırlayan ve dünya kamuoyunun olumsuz tepkilerini azaltan etkenler, burada öne sürülen Türk tezi ve daha sonra yapılacak olan Zürih görüşmelerinde varılan anlaşmalardır.

Londra Konferansı 29 Ağustos'ta Lancaster House'ta toplandı. İngiliz temsilcilere H. MacMillan, Türk temsilcilere Fatin Rüştü Zorlu, Yunan temsilcilere de Stefanopulos başkanlık ediyordu.

63 Gazioğlu, İngiliz İdaresinde Kıbrıs, 90
64 Gazioğlu, İngiliz İdaresinde Kıbrıs, 90

Türkiye, 1955 Londra Konferansı'na çok olumsuz koşullar altında katılmıştı. Türkiye'nin karşısında gerçek düşüncesi bilinmeyen İngiltere, onun yanında sömürge yönetimine karşı ayaklanmış Rum halkını savunan ve bu nedenle de dünya kamuoyuna sempatik görünen bir Yunanistan vardı. Türkiye ise otuz yıl önce Lozan Antlaşması ile vazgeçtiği birtakım hakların peşinde koşuyormuş gibi görünüyordu. Dünya devletleri, Kıbrıs meselesinin iç yüzünü bilmiyor ya da yoğun Yunan propagandasının etkili biçimde tanıttığı gibi biliyorlardı. "Türkler neden birdenbire, Kıbrıs'la ilgilenmeye, Ada üzerinde hak iddia etmeye başlamışlardı. Eğer sorun Kıbrıs'ta yaşayan Türk asıllı azınlığın haklarını korumak ise, bunun çeşitli yolları vardı. İngiltere'nin egemenliği altında iken bu haklar nasıl korunmuşsa, halk çoğunluğunun onaylaması ile Kıbrıs Yunanistan'la birleşse bile, Türk azınlığının doğal hakları güvence altına alınabilirdi. Mesele bu kadar basitti."[65]

Türk temsilcileri, bu bakış biçimini temelinden değiştirmek, ters yüz etmek ve Yunanlıların kurnazca yürüttükleri oyunu bozmak için Londra'ya gitmişlerdi.

Fatin Rüştü Zorlu, konferansı açış konuşmasında, Kıbrıs sorununu mantık oyunlarından çıkararak hukuki çerçevesi içine oturtmakla işe başladı. Konferans başkanı MacMillan sözü Türk temsilcisine verdiği zaman Zorlu'nun okuduğu 28 sayfalık Türk tezinin özeti şuydu: *"Lozan Antlaşması'nın 30 ve 31 inci maddeleri, 16ıncı maddeden ayrı olarak Kıbrıs adasına özel statü tanımıştır. Gerçekten de 16ıncı maddenin genel hükmüne karşılık, 30uncu madde ile Türkiye Kıbrıs adası üzerinde egemenlik haklarını yalnız İngiltere'ye devrettiğini belirtmiştir. 31'inci madde ile de Ada'da yaşayan halklara, antlaşmanın imzalanmasından başlayarak iki yıllık bir süre içinde, Türk ya da İngiliz uyrukluğu arasında tercih hakkı tanınmıştır. Lozan Antlaşması'nın tutanakları incelenince görülür ki, bu hükümler anlaşmaya rasgele değil, uzun tartışmalar sonucunda konulmuştur. Türkiye'nin Kıbrıs adasının geleceği üzerinde titizlikle durmasının nedeni tarihi, coğrafi, etnik stratejik verilere da-*

65 25 Mayıs 1985 tarihli Güneş gazetesi, Büyükelçi Semih Günver'in yazısı. Karşılaştırma, S. Günver, Fatin Rüştü Zorlu'nun Öyküsü,s:65, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1985)

yanmaktadır. Ada dört yüz yıla yakın bir süre Türklerin elinde bulunmuş, tarihin hiçbir devrinde Yunan yönetimine geçmemiştir."[66]

Fatin Rüştü Zorlu şöyle devam etmektedir:

"Anadolu kıyılarına kırk, Yunanistan'a ise 1000 mil uzaklıktadır. Birinci Dünya Savaşı'na kadar Ada halkının çoğunluğunu Türkler oluşturmuştur ve şu anda da tapulu toprakların % 60'ı Türklerin elindedir. Güvenlik bakımından da Kıbrıs Ada'sının önemi Türkiye için çok büyüktür. Bütün bu nedenlerle, Yunanistan'a karşı kurtuluş savaşı vermiş olan yeni Türk devleti, Kıbrıs üzerindeki egemenlik hakkından vazgeçmek niyetinde ise, Kıbrıs adası asıl sahibine döner. Çünkü çağdaş devletler hukuku, şahıs hukuku gibi toprak parçaları üzerinde devletlere salt kullanım hakkı tanımamıştır. İngiltere, Türkiye'den aldığı bir toprağı Yunanistan'a devredemez. Şu halde Yunanistan, Kıbrıs meselesinde Türkiye için muhatap bile değildir."

İngiliz hükümeti, Kıbrıs meselesinde bizi Yunanlılarla karşı karşıya getirmekte fayda ummuştu. Ancak işin iki NATO üyesi arasında bir savaş tehlikesi yaratacak noktaya gelmesini de istemiyordu. İlişkiler bu noktaya geldikten sonra, inisiyatif kendi elinden çıkacak, NATO'nun, daha doğrusu ABD'nin araya girmesine yol açacaktı. 1955 yılında İngiltere, Orta ve Yakındoğu'dan çıkıp gitmeye başladığını görerek tedirgin oluyordu. Hindistan'da, Pakistan'da, Mısır'da böyle olmuştu. Oysa İngiltere, hele Mısır da elden çıktıktan sonra, Kıbrıs'taki askerî üslerini ne olursa olsun uzun süre korumak amacındaydı.[67]

Lancaster House'taki üçlü konferansı açış nutkunda, İngiltere Dışişleri Bakanı MacMillan her iki ülke temsilcilerine de bu noktayı nazikane bir biçimde anımsattı. Kıbrıs'taki kara, deniz ve hava üslerinin tartışma konusu yapılmasına İngiltere hükümetinin izin vermeyeceği belli olmuştu.

Ankara hükümeti Londra Konferansı'ndan fazla bir şey beklemiyordu, fakat geri adım atılmasını da istemiyordu. En doğru yolun 'suya sabuna dokunmadan' bir bildiri ile Londra'dan ayrılmak olduğunu düşünüyordu.[68]

---

66 25 Mayıs 1985 tarihli Güneş gazetesi- Karş. S. Günver, Fatin Rüştü Zorlu'nun Öyküsü, s:65-66

67 Gunver, 25 Mayıs 1985 Güneş gazetesi

68 Günver, Fatin Rüştü Zorlu'nun Öyküsü, s:67

Türk heyeti, sorunun Birleşmiş Milletler'e götürüleceğini biliyordu. Bu yüzden de zaman kazanmak istiyordu. Ancak görüşmelerin sonu gelmişti ki beklenmeyen gelişmeler oldu.

6/7 Eylül Olayları

6 Eylül'ü 7 Eylül'e bağlayan gece İstanbul'da '6/7 Eylül Olayları' adıyla tarihe geçen olaylar patladı. Selanik'te Atatürk'ün evine bomba konmuştu. Bu, Türkiye'de duyulduğu zaman çok büyük tepki yarattı.

6-7 Eylül 1955'te İstanbul ve İzmir'i alt üst eden olaylar dizisi de bir uluslararası baskı yönteminin ürünü sayılabilir.[69] Ama bu olay Türk hükümetinin bazı üyeleri tarafından tertiplenmişti, ne yazık ki aleyhimize sonuçlandı.

Londra Konferansı'nda ileri sürülen tezler nedeniyle, kamuoyu Türkiye'de alevlendiriliyordu. 6 Eylül günü, İstanbul'da öğleden sonra yayınlanan İstanbul Ekspres gazetesi (Bu gazete, zamanın DP milletvekili Mithat Perin'e aittir. E.M.), Atatürk'ün doğduğu Selanik'teki eve Yunanlıların bomba attığı ve evi tahrip ettiği haberini olağanüstü iri başlıklarla Türk kamuoyuna duyurdu.[70]

İstanbul bir anda büyük bir duyarlılığa girdi. Gençleri örgütleyen 'Kıbrıs Türktür Cemiyeti', Taksim meydanında bir gösteri düzenledi. Gösteri kısa süre sonra denetimden çıkarak, alanı dolduran binlerce kişi tarafından Beyoğlu'ndan başlayarak İstanbul'un varlıklı yörelerindeki özellikle tüm azınlık mağazaları, kiliseleri tahrip edildi, bazı mezarlıklarda süslü mezar taşları kırıldı. Tepkiler azınlıkların yoğunlukta olduğu bazı semtlerde konutlara saldırılara kadar yöneldi. 6/7 Eylül Olayları dünyadaki saygınlığımızı da zedeledi.

İstanbul'daki olaylar nedeniyle Londra Konferansı 8 Eylül sabahı sona erdi.[71]

---

69 Ali Gevgilili, Yükseliş ve Düşüş, s:122, Altın Kitaplar, İstanbul 1981

70 A. Gevgilili, Yükseliş ve Düşüş, s:122

71 Bakan Fatin Rüştü Zorlu, 27 Mayıs'tan sonra Yassıada duruşmalarında bu olayın tertipçileri arasında sayılacak ve bu olay nedeniyle 6 yıl hüküm giyecekti. Bu suçtan yargılanan öbür sanıklar da aynı cezaya çarptırıldılar. Farklı bir yorum için bakınız: (Erol Mütercimler, Komplo Teorileri, Alfa Yayınları)

İngiltere'nin, 'kendi yazgısını kendi belirleme' ilkesinin olumsuz yanlarını göstermek amacıyla dile getirdiğini ileri sürdüğü 'taksim' tezi, Türkiye'de, "Ya taksim, ya ölüm!" sloganlarıyla yeni bir dönem başlatıyordu: "Taksim tezinden, 'ya taksim, ya ölüm'e"...[72]

Konferansın Sonuçları

Lancaster House'taki üçlü konferans Kıbrıs'taki sorunun Türkiye'siz çözülemeyeceği gerçeğini gözler önüne sermesi açısından son derece yararlı ve olumlu sonuçlanmıştır.

Bu konferansta Kıbrıs sorununun çözümü sağlanamamışsa da adanın geleceği konusunda üç devletin ortak bir sonuca gelmeleri gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Yunanlıların ortaya sürdüğü savın tam tersine, Türkiye'nin bu sorunda söz ve hak sahibi olduğu, uluslararası düzeyde ilk kez ortaya konmuştur.

Londra Konferansı'nın bir önemli sonucu da Ada'nın geleceğinde kimlerin söz sahibi olacağının net biçimde ortaya çıkmış olmasıdır. Bu konferans Kıbrıs tarihi için çok önemli bir gelişme olmuştur.

72 A. Gevgilili, Yükseliş ve Düşüş, s:124

MÜDAHALEYE YOL AÇAN GERGİNLİKLER

İngiltere, konferansın başarısızlığa uğramasından sonra Kıbrıs'taki terör olaylarına karşı daha etkili önlemler almak amacıyla 30 Ekim 1955'te Sir John Harding adlı bir İngiliz mareşalini vali olarak adaya gönderdi.

Vali, Makarios'la ve Türk toplumu ileri gelenleri ile görüştü. Daha sonra 'muhtariyeti' kabul etmeleri için Rumlarla görüştü. Terör eylemlerine de son verilmesini istedi. Rumlar her iki isteği de olumsuz karşıladılar.

Makarios, içişlerinde Türklerle işbirliği yapılması için getirilen tüm önerileri geri çevirdi. Üstelik Kıbrıs'ta barışın yeniden kurulmasını istediğini söylemesine karşın, terör olaylarını kınamaya yanaşmıyordu. Aslında bu tavrı çok doğaldı. Çünkü daha önce de anlattığımız gibi terörü yaratan örgüt, Yunan hükümeti ile kilise tarafından ortaklaşa kurulmuştu.

İngilizler Makarios'u Sürüyor

İngiltere Ada'da uygulanmasını istediği 'kendi yazgısını kendi saptama' yolunun Makarios tarafından tıkandığını anlayınca, 9 Mart 1956'da papazı tutuklayarak Hint Okyanusu'nun Şeyşel adalarına sürdü.

Makarios'un sürgün edilmesi, Kıbrıs'taki terör eylemlerinin daha da artmasına neden oldu. Haziran ayının ortalarına kadar devam eden olaylar sonucunda 8 Türk öldü, 39'u yaralandı.

İngiltere, Lord Radcliffe adlı bir anayasa uzmanını, Kıbrıs'ta uygulamaya karar verdiği 'özerk' yönetim biçimine uygun bir anayasa hazırlamakla görevlendirdi. Rum tarafı, gerçek ve tek temsilcilerinin Makarios olduğunu belirtip Radcliffe ile görüşmediler.

Hazırlanan anayasa tasarısı, 1956 Aralık ayında İngiltere'de açıklandı.

Yunanistan, 'Kıbrıs halkına kendi yazgısını kendi belirleme hakkını tanımadığı ve ada valisine geniş yetkiler verilmesini öngördüğü' gerekçesiyle, Radcliffe anayasasını tanımadığını açıkladı.

Türkiye Başbakanı ise Türkiye'nin her şeyden önce terör eylemlerinin durdurulmasını ve Ada'da barışın sağlanması sonucunda, hazırlanan tasarıyı görüşme konusu yapabileceğini belirtti.

Kıbrıs Rumları da anayasa taslağını benimsemediler. Türk toplumu ise, Türk hükümetinin görüşlerine olduğu gibi katıldığını açıkladı.

Self determination

İngiliz Sömürgeler Bakanı Lennox Boyd, İngiltere parlamentosunda Kıbrıs'la ilgili yaptığı bir konuşmada sözü 'ulusların kendi yazgılarını kendilerinin saptaması (self determination)'na getirerek, "Milletlerarası ve stratejik durum uygun olunca İngiliz hükümeti 'kendi geleceğini kendi kendine saptama' ilkesinin uygulamasını yeniden incelemeye hazır olacaktır. İngiliz hükümeti Kıbrıs'taki gibi son derece karışık bir halk yapısı olan yerde 'milletlerin kendi yazgılarını kendilerinin saptaması' hakkının uygulanabilmesi için çeşitli çözüm yolları arasında Ada'nın iki toplum arasında bölüşülmesi gerektiğini de kabul etmektedir," dedi.[73]

Atina hükümeti doğrudan doğruya bağımsızlığa geçilmeyişini, araya bir (self goverment) 'yurttaşların kendi kendine yönetmesi'

73 F. Armaoğlu, Kıbrıs Meselesi'nden aktaran V. Bedevi, Kıbrıs Tarihi, s:186. Konuşmanın altı tarafımızdan çizilmiştir.

dönemi konulmasını eleştirmiştir. Lenox Boyd'un konuşması açıkça şunu belirtiyordu: Radcliffe tasarısı geri çevrilirse, Kıbrıs'ı 'taksim' etmekten başka her türlü çare denendikten sonra hiçbir olanak kalmadığı zaman buna başvurulacaktır."[74]

Türk Başbakanı Adnan Menderes, 29 Aralık 1956'da, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı bir konuşmada şöyle dedi:

"Adanın iki toplum arasında bölüşülmesi göz ardı edilemez. Türk hükümeti, adanın iki toplum arasında bölüşülmesini gerçekçi ve olumlu bir öneri olarak karşılamaktadır...Ada'nın paylaşılması oradaki soydaşlarımızın Türk bayrağı altında yaşamalarını sağlayacak ve Kıbrıs, Türkiye için herhangi bir 'tehdit bölgesi' olmaktan çıkacaktır. Büyük bir özveri olarak bunu kabul ediyoruz."[75]

Yunanistan, 1956 yılında Birleşmiş Milletler'e Kıbrıs'la ilgili olarak bir başvuru daha yapmış ve ada halkına 'kendi yazgısını kendi kendine saptaması' olanağının verilmesini istemişti. Birleşmiş Milletler bunu ve İngiltere'nin karşı başvurusunu gündemine getirdi ve 22 Şubat 1957'de 2 çekimsere karşı 76 oyla şu kararı aldı: "Kıbrıs sorununu inceleyen genel kurul, bu sorunun çözümünün bir barış ve özgürce davranma ortamını gerektirdiği sonucuna vararak Birleşmiş Milletler Anayasası ilkelerine uygun olarak barışçı, demokratik ve hakça bir çözüm bulunacağı ve bu amaçla yeniden görüşmelere başlanacağını ümit etmektedir."[76]

Başpapazın Şeyşel'de serbest bırakılması koşuluyla terör olaylarını geçici olarak sona erdireceğini bildiren EOKA bildirisinden bir gün sonra, NATO Genel Sekreteri Lord Ismay NATO'nun Kıbrıs sorununun çözümü konusunda arabuluculuk yapmasını önerdi.

L. Boyd, gerek EOKA'nın bildirisinden gerekse NATO'nun arabuluculuk önerisinden Makarios'un bilgilendirildiği ve tedhişin durdurulması için girişimlerde bulunursa Kraliçe hükümetinin, onun Şeyşel'deki sürgün yaşamına son vereceğini, fakat bu aşamada Kıbrıs'a dönmesinin söz konusu olamayacağını söyledi.[77]

74 N. Erim, Kıbrıs, s:73

75 Halkın Sesi, 30 Aralık 1956. Aktaran V. Bedevi, Kıbrıs Tarihi, s:186. Demecin dili tarafımızdan sadeleştirilmiştir.

76 F. Armaoğlu, Kıbrıs Meselesi, s:320'den aktaran V. Bedevi, Kıbrıs Tarihi, s:187

77 Hansard (Offical Report) 20 Mart 1957, Sü. 392, aktaran, A. Gazioğlu, İngiliz İdaresinde Kıbrıs, s:146

Terörün durdurulması için Makarios, Londra'nın istediği biçimde bir açıklamada bulunmadı. Buna karşın 28 Mart 1957 günü Kıbrıs'a dönmemek koşuluyla özgürlüğüne kavuştu.

Aynı gün İngiliz parlamentosunda yapılan görüşmelerden çıkan karar, NATO'nun önce arabuluculuğu ile sorunun milletlerarası statüsünü saptamak ve sonra da Radcliffe anayasası çerçevesinde Kıbrıslı temsilcilerle görüşmelere girişmekti.[78]

İngiltere'nin bu niyetini anlayan Türk hükümeti yetkilileri ve devlet yöneticileri; Kıbrıs Türk temsilcilerine **'taksim tezi'**nin savunulmasını bildirdiler. Bu tez sonuna kadar büyük bir inançla savunuldu.

Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) Kuruluşunun Tarihsel Nedenleri

EOKA'nın Enosis'i gerçekleştirmek amacıyla 1955 yılının Nisan ayında ada genelinde başlatmış olduğu sabotaj ve silahlı saldırı eylemleri, özel olarak ise Türklere karşı yapılan insanlık dışı saldırılar, Yunan egemenliği altına girip köleleşmek istemeyen Türk kitleleri arasında doğal olarak büyük ve haklı tepkilere yol açmıştı. 'Nefsi müdafaa'dan doğan bu tepkiler son derece doğal tepkilerdi.[79]

Kuruluşundan sonra hızla işe başlayan EOKA giderek terör eylemlerini yoğunlaştırdı, ENOSİS yolunda ileri adımlar attı. Bu durum elden geldiğince kendini savunmaya çalışan Kıbrıs Türk halkını bir direniş hareketi örgütlemeye zorladı. '9 Eylül Cephesi', 'Volkan' gibi yerel hareketler sonuçta EOKA'nın insanlık dışı saldırılarına karşı koyan bir 'meşru müdafaa' örgütüne dönüştü.

Türk Mukavemet Teşkilatının kuruluşu 1 Ağustos 1958'de tamamlandı. Ancak bu örgütün kurulma kararı 27 Temmuz 1957 tarihinde verildi. Doktor Burhan Nalbantoğlu, Rauf Denktaş ve T.C.

78 Hansard, 28 Mart 1957, Sü:1357, aktaran A. Gazioğlu, İngiliz İdaresinde Kıbrıs, 147

79 Bu kitap için K.T. Mücahitler Derneği Genel Başkanı Halil Paşa ile yapılan görüşme

Elçiliğinin kripto servisinde memur olarak çalışan Kemal Tanrısevdi TMT'yi kuran kişiler olarak bilinmektedir.

1958 yılında o dönemde Kıbrıs'taki EOKA oluşumuna karşı bir teşkilat kurulması emrini veren kişi Türkiye Başbakanı Adnan Menderes'ti. Yine o dönemin Federasyon başkanı Rauf Denktaş anılarında TMT'nin ilk dönemini şöyle anlatıyor:[80]

> 1957 yılı sonunda savcılıktan istifa etmiştim ama henüz istifam kabul edilmemişti. Buna rağmen görevdeyken bile, Doktor Küçük ile gece gündüz beraberdim.
>
> O günlerde Volkan örgütü, bir gösteri yürüyüşü düzenlediğinde halk coşku ile Dr. Küçük'ün evinin önüne gelir, Dr. Küçük dışarı çıkar, "Hakkımız korunacaktır, Türkiye vardır," diye onları sakinleştirirdi.
>
> Bir gün yine böyle bir durum karşısında "Volkan bu gösteriyi neden yaptırdı, sonuç alınmadan niye dağıtıldı?" diye, kendi kendime konuşarak Sarayönü'ne doğru yürürken, karşıdan Dr. Burhan Nalbantoğlu'nun geldiğini gördüm.
>
> O zamanlar Nalbantoğlu Lise Mezunları Derneği Başkanı.
>
> Kendisine "Bu, böyle olmaz, bu hareket bir hedef ister. Ancak hedefe varılırsa hareket durur, varmadıysak durmaz!" dedim.
>
> Burhan, bu söylediklerimi o zamanki Başkonsolosluk'ta çalışan Kemal Tanrısevdi adlı arkadaşına söylemiş.
>
> Bir gece gelip bana, "Seni bir yere götüreceğim," dedi. Birlikte, Kemal Tanrısevdi'nin evine gittik. Disiplinli bir hareketin, bilinçli bir şekilde başlatılması gerektiğini tartıştık. Bu konuda bir-iki toplantı yaptıktan sonra Türk Mukavemet Teşkilâtı'nın ilk bildirileri birlikte yazıldı. Nalbantoğlu bunların basılmasını ve dağıtılmasını üstlendi. Bunların Ada'nın dört bir tarafında aynı gün ve aynı saatte, Volkan'dan güvendiği insanlarla dağıtılması kararlaştırıldı. Bildiride Volkan'ın şerefli görevine son verildiği ve TMT'nin kurulduğu yazıldı. Volkan'ın Ada'nın her tarafındaki belirli liderleri göreve alındığı için onlardan bir tepki gelmedi.
>
> Arkadaşların, Nalbantoğlu ve Tanrısevdi'nin yaklaşımları, "Bu Kıbrıslıların bir örgütüdür, Türkiye'den bir şey istemeyeceğiz!" şeklindeydi.
>
> Ben, buna karşı çıktım. "Bu, Türkiye'nin bir örgütü olmazsa biz bir şey beceremeyiz, EOKA gibi birbirimizi temizleriz," dedim. Ka-

80 **Rauf Denktaş, TMT'nin ilk dönemi,** aktaran: Arslan Mengüç, Anılarda Erenköy, s: 36-39, İstanbul 2005

bul ettiler. Türkiye'ye duyuracağız. Halktan para toplamak için Nalbantoğlu bir liste hazırladı. Bir baktım, bunlardan bu parayı istersek, boğazlarını kessen vermeyecekler var içlerinde. Verenler de iki gün sonra, "Bu para nereye gitti?" diye basında soracak! "Para yedik," diye iş yozlaşacak. Silah almak için para toplanmasını kabul etmedim. Eğer Türkiye silah verecekse, verecek. Türkiye bu işe katılmazsa olmaz, biz bu işi yürütemeyiz!

Nalbantoğlu ve Tanrısevdi ile Doktor Küçük'e gidip durumu anlattık.

Doktor, TMT diye bir şey biliyor ama, içinde kim var, nasıl bir örgüttür, bilmiyordu. Ben kendisini teskin etmeye çalıştım. Daha sonra Federasyon Başkanı oldum ve Doktor Küçük ile Ankara'ya ilk gidişimizde zamanın dışişleri bakanı Fatin Rüştü Zorlu'ya konuyu açtık. "Teşkilâta para, silah ve lider isteriz," diye!

Fatin Rüştü Zorlu, "Size silah göndersek, alabilir misiniz?" diye sordu.

Ben de gençlik heyecanı ile, "Alırız!" dedim. Doktor Küçük deneyimli. "Yakalanırsak rezil oluruz. Rauf gitsin, baksın. Ben de gidip iyice emin olayım," dedi.

Fatin Rüştü Zorlu Başbakan Adnan Menderes'i ikna etti, eğitimcileri Kıbrıs'a dokuz ay sonra geldiler!..

Albay Rıza Vuruşkan, Türkiye İş Bankası'na müfettiş olarak geldi. Diğerleri Eğitim Bakanlığı'na Eğitim Müfettişi olarak geldiler. Bu kez karşımıza müfettiş olmayı bekleyen ve, "Efendim biz müfettiş olamaz mıydık ki, Türkiye'den adam getirdiniz!" diyen Kıbrıslılar çıktı.

Durumu açıklayarak onları da TMT'ye aldık.

TMT'nin başlangıcında Volkan'dan gelen arkadaşlarla yürüttüğümüz iş, broşürler ve bildiriler dağıtarak halkı heyecanlandırmaktı. Bu durum Vuruşkan ve arkadaşları gelinceye dek devam etti. Ben de o günlerde Federasyon Başkanı olarak önde gittiğim için herkes beni TMT'nin başkanı zannediyordu!..

TMT'nin kuruluş amaçlarını şöyle sıralayabiliriz:[81]

1) Kıbrıs Türklerinin can ve mal güvenliğini sağlamak.
2) Enosis'e ve bu uğurda yapılan girişimlerle estirilen teröre karşı durmak.
3) Türklere yapılacak saldırıları geri püskürtmek.

81 Sabahattin İsmail, Kıbrıs Sorunu, s:98, İstanbul 1986

4) Türk toplumunun birliğini ve bütünlüğünü sağlamak, komünizme karşı mücadele etmek.
5) Rumlara ve İngilizlere karşı Kıbrıs Türklerinin haklarını savunmak.
6) Anavatan Türkiye ile sıcak ilişkileri ve Türk toplumunun Anavatana bağlılığını sürdürmek.

TMT kuruluşundan kısa bir süre sonra büyük bir hızla ada genelinde EOKA saldırılarına karşı Türk halkının savunmasını ve Enosis'e karşı mücadelesini, direniş hareketini başarıyla örgütledi. TMT'nin bu başarısında Türk halkının gönüllü desteğinin büyük katkısı olduğu da yadsınamaz.

Kıbrıs sorununun evrimini göz önüne alarak TMT'nin çalışmalarını üç aşamaya ayırmak olasıdır.[82] (Bu üç aşama; meşru müdafaa için kuruluş, silah ve cephanenin tedariki, eylem. e.m.)

TMT'nin gelişen koşullara uygun olarak sahip olduğu ve mücadele süresince hiçbir zaman yitirmediği özgün nitelikleri ise şunlardır:[83]

1) TMT, Kıbrıs Türk halkı tarafından kurulmuş bir halk örgütüydü.
2) TMT, Kıbrıs Türk halkının savunma örgütüydü.
3) TMT, Kıbrıs Türk halkının Enosis'e karşı direniş örgütüydü.
4) TMT, Kıbrıs Türk halkı tarafından kurulmuş ve mücadelenin tüm aşamalarında Türk halkı ile bütünlüğünü korumuş bir örgüttü.
5) TMT, tüm eylemlerini Anavatan Türkiye ve halkından aldığı destekle yürütmüştür.
6) TMT, Kıbrıs'ı bir Yunan sömürgesine dönüştürmeye yönelik Enosis hareketine karşı direnen anti-emperyalist ve anti-sömürgeci bir örgüttü.
7) TMT'nin faşist ve ırkçı EOKA'ya karşı örgütlemiş olduğu direniş anti-faşist ve insancıl bir hareketti.

---

82 Bu kitap için Halil Paşa ile yapılan konuşma (11 Eylül 1989):1) 1958-1960, 2) 1960-1963, 3) 1963-1974.

83 Mücahit, Ağustos 1987, sayı:3, s:3 ve bu kitap için Halil Paşa ile yapılan görüşme 11 Eylül 1989

8) TMT'nin anti-demokratik Enosis hareketine karşı örgütlemiş olduğu direniş hareketi demokratik bir hareketti.

Bu nitelikleriyle TMT gerek yapısı, gerek çalışma yöntem ve ilkeleri, gerekse sosyal ve politik ilkeleri açısından, İkinci Dünya Savaşı sırasında Batı Avrupa'da Alman Nazilerine karşı kurulmuş olan özgürlükçü, yurtsever ve anti-faşist direniş örgütleriyle büyük benzerlik göstermektedir.

TMT'nin kuruluş şeması, organizasyonu hakkında Aziz Fedai anılarında ayrıntılar vermektedir. Hem teşkilatın işleyişi, hem de silah ve cephane taşınması etkinlerinin yürütülmesi şöyle anlatılıyor:[84]

> TMT kurulduğu zaman Kıbrıs'ta bir Bayraktarlık ve altı Sancaktarlık vardı. Lefke de bu altı sancaktan biriydi. Diğerleri; Lefkoşa, Mağusa, Limasol, Baf, Larnaka'ydı. Erenköy de Lefke Sancağı'na bağlıydı. Lefke'nin beşinci Kovanı'ydı. O zamanki adıyla kovan, bölük; petek, takım ve oğul; manga karşılığı kullanılan kod adlarıydı. Arı da er anlamına gelirdi.
>
> Beşinci Kovan'ın merkezi Mansura'daydı. Kovanbeyi Salâhi Sinekçi adlı bir arkadaştı. Bu kovana bağlı beş köy vardı. Selçuklu, Alevkaya, Erenköy, Bozdağ ve Mansura.
>
> Bölgenin önemi Erenköy'den Mansura'ya dek uzanan üç kilometrelik kıyı şeridinin olmasıydı. Orası, Kıbrıs Türkleri'nin Anavatan'a açılan tek kapısıydı. O nedenle önemi büyüktü!..
>
> TMT kurulduktan sonra silah ikmalleri Erenköy ve Yeşilırmak üzerinden yaklaşık beş metrelik sandallarla yapılıyordu. Bu iş yukarıdan gelen bir emir doğrultusunda değil, oradaki arkadaşların kendi gönüllerinden gelen bir duyguyla yapılıyordu. Çünkü yapanlardan çok fedakârlık istiyordu. Üstelik tehlikeliydi de! Nitekim **bereketçilik** olayı 1958 yılında başladı. Kasım ayında iki **bereketçi** kardeşimiz, Asaf Elmaz ve Hikmet Rızvan azgın dalgalara kapılarak TMT'nin ilk deniz şehitleri oldular.
>
> Akdeniz'in o dalgaları arasında Anamur'a gidip gelmek kolay mı!

84 **Aziz Fedai**, "Erenköy'ün Önemi", aktaran: A. Mengüç, Anılarda Erenköy, s:52-53

TMT, gençleri eğitti, ölümü göze alarak gece karanlığında Akdeniz'e küçük teknelerle açılıp Türkiye'den silah ve cephane getirdiler. Ancak bu silahlar yeterli sayıda değildi, TMT ve örgütlediği halk sonuna dek direndi, 1974 yılına ulaşıldı ve Barış Harekâtı ile de Kıbrıs Türk halkı bağımsızlığına ve yaşama hakkına kavuştu.

Kıbrıs'ta Türk askerinin başarısında TMT'nin yadsınamaz yardımları bulunmaktadır. Bu şanlı örgüt, 1976 yılında yasalar gereği (29. yasa maddesi) düzenli Kıbrıs Türk Ordusu'nun kurulmasıyla tarihsel ödevini tamamlamış oldu.

Makarios Yine Sahnede

Nisan ayı başlarında Makarios Şeyşel adalarından serbest bırakılıp Atina'ya gitmesine izin verilince bu olay Türkiye'de çok sert bir tepki ile karşılandı. Konu üzerine demeç veren Başbakan Adnan Menderes şöyle diyordu:

> "Makarios'un Atina'ya varışında yapılan gösterileri öğrenmiş bulunuyoruz. Bu gösterinin haftalardan beri hazırlanmakta olduğunu ve bunun sahneye konmasına ait deneme ve çalışmaların uzun zamandan bu yana tertiplendiğini biliyoruz. Bu hususta uluslararası kural ve yöntemler bakımından şiddetli dikkati çeken bir konu varsa, o da törene katılan Yunan hükümetinin de bütün kadrosuyla ve resmen katılmış olması ve bütün bu gösterileri bizzat onun tertiplemiş olmasıdır. Resmen, Yunanistan'ın her olayda Makarios'un ortağı olduğunu bundan daha net biçimde açıklayacak delil olamaz. Makarios'un sözlerinin ve eylemlerinin sorumluluğu bütün ağırlığı ile Yunan hükümetinin sırtındadır. Tedhişçilik kaynağının neresi olduğunu da bütün dünyanın anlamış olması gerekir. Ancak gösterilerin ve söylenen meydan okuyucu ve tedhişçiliği kışkırtıcı söylevlerin niteliği ve garipliği, hatta uluslararası yöntem ve kurallar bakımından taşıdığı anlam ve derecelerde ibret verici olursa olsun, bunların tamamı, sonuçta tek taraflı bir tasarruftan ve öteden beri bilinen Kıbrıs'ı almak hevesinin Yunanlılarca amaçlı olarak şişirilmiş yeni bir gösteriminden başka bir şey olamaz. Bütün bunların sonuç üzerinde etkili olacağını düşünüyorlarsa aldanıyorlar. Türkiye'ye gelince, hakkından emin, kesin kararlı olanların ağırbaşlılığı ve sessizliği içinde olayların gelişmesini çok yakından, büyük

bir dikkatle izlemektedir. Bu gibi gösteriler ve cakalı davranışlar ise, bizim yapabileceğimiz türden davranışlar değildir. Kanımca milletimizin azim ve kararı, sessizliği ve ağırbaşlılığı herkesçe tafrafuruş gösterişlerinden çok daha anlamlı ve etkin sayılmak gerekir. Atina'daki gösterilerle ilgili olarak bir sözüm daha var. O da, Yunanistan bu papazı isterse baş tacı yapabilir, haşa, isterlerse ona tapabilirler de... Ancak bizce Makarios, sicilli bir tedhişçiden başka bir şey değildir ve böyle kalmaya mahkûmdur. Düşüncemize göre, bu papazı özgürlüğüne kavuşturmakla, İngiltere hükümeti olayların da gösterdiği gibi, son derece yanlış bir davranışta bulunmuştur. Bu yönü esefle kaydetmek zorundayım. Bu nedenle kamuoyumuzda, İngiltere'nin önlemlerinin başarıyla sonuçlanması konusunda bazı ikircimler bulunuyor. Bu fırsattan yararlanarak İngilizlerle de ilişkilerimizin son derece dostça olduğunu belirtmeyi bir vicdan borcu sayarım. Son zamanlarda geçen olayların doğurduğu ikircim gölgesinin kısa bir süre içinde silineceğini de her alanda olduğu gibi, Kıbrıs sorununun çözümünde de Türk ulusal çıkarları ile İngiltere'nin durumunun ve barışsever ulusların huzur ve dayanışmasının gereklerine uygun bir yolda, İngiltere ile birlikte yürüyeceğimizi kuvvetle ümit ediyoruz."[85]

1958 yılının Ocak ayında Türkiye ve İngiltere devlet adamları arasında, Kıbrıs'la ilgili ikili görüşmeler yapıldı.

İngilizler Türkleri öldürüyor

Kıbrıslı Türkler *'taksim tezi'*ni desteklemek amacıyla çeşitli kentlerde gösteriler yaptılar. Lefkoşa'daki gösteriler sırasında İngiliz güvenlik güçlerinin araçları halkın üzerine sürmeleri ve gelişigüzel ateş açmaları sonucunda 7 Türk öldü ve yetmişe yakın Türk de yaralandı.[86]

Bu olay, Kıbrıs'taki gerginliğin son derece artmasına neden oldu ve ada Türklerini galeyana getirdi.

85 19 Nisan 1957 tarihli gazetelerden aktaran N. Erim, Kıbrıs, s:75 –Tarafımızdan sadeleştirilmiştir.

86 28-29 Ocak 1958 tarihli Halkın Sesi'nden, aktaran V Bedevi, Kıbrıs Tarihi, s:188

İngiliz askerlerinin bu davranışı Türkiye'de de kızgınlık yarattı. 3 Ocak 1958'de Türkiye'deki tüm Türk gazeteleri kara başlıklarla çıktı. Çeşitli Türk dernek ve kuruluşları Kıbrıs'ta özerklik uygulanmasına olanak bulunmadığını, çünkü son olayların, Türk toplumunun Rum veya İngiliz toplumu altında yaşayamayacağını tüm çıplaklığıyla ortaya koyduğunu belirttiler. 'İki toplumun adayı bölüşme' tezinin bir kez daha kuvvet kazandığını vurguladılar. Türk gençliği de Kıbrıs'ta sivil bir savaşın çıkma olasılığı belirince 'gönüllü kampanyası' açtı. 5 Şubat 1958 akşamına kadar 25 bin Türk genci Kıbrıs Türkleriyle omuz omuza savaşmak amacıyla Kıbrıs'a gitmek üzere başvuruda bulundu.

Şubat ayı ortalarında İngiltere'nin Kıbrıs'la ilgili olarak yeni bir tasarı hazırladığını ve bunun çok kısa bir süre sonra açıklanacağı bildirildi.

İngilizler, adayı adım adım bağımsızlığa götürecek tasarılarını açıkladılar. 24 Mayıs'ta Ankara bunu benimsediğini belirtti. Fatin Rüştü Zorlu, İngiltere Büyükelçisini bakanlığa çağırarak hükümetine iletmesi isteği ile, *"Tek çözüm adanın taksimidir,"* dedi.[87] 6 Haziran 1958 tarihinde Kahire'ye giden Makarios, Başkan Nasır ile Kıbrıs'ta özerklik ilkesi üzerinde anlaşıyor ve uluslararası toplantılarda Nasır'ın desteğini sağlıyordu.

Türk kamuoyu heyecan içindeydi. 7 Haziran'da Beyazıt Meydanı'nda büyük bir miting düzenlendi. Dr. Küçük olağanüstü güvenlik önlemleri altında yapılan bu mitingde halkın omuzlarında taşındı. *'Ya Taksim Ya Ölüm'* andının sürekli olarak yinelendiği bu gösteriler, Türkiye'de ulusal heyecanı doruğa ulaştırdı.

Kıbrıs'ta Rumlar Türklerle Çarpışmaya Başlıyor

İngiltere Türkiye'ye bir 'nota' vererek, "Radyo ve basınınızı denetleyiniz. Kışkırtıcı demeçler vermeyiniz. Etkinliğinizi kullanınız," diyordu.[88]

87 28 Mayıs 1985 günlü Güneş gazetesi, Semih Günver'in dizi yazısı.
88 28 Mayıs 1985, Güneş Gazetesi, Semih Günver'in dizi yazısı.

Türk hükümet yetkilileri bu notaya son derece sert bir yanıt verdiler.

İstanbul mitingini Ankara mitingi izledi. Halk coşmuştu. Washington durumdan kuşkulanmaya başladı. Arabuluculuk yapmaya çalıştılar. İngiltere ile konuşup duruma çözüm aramaya başladı.

16 Haziran'da İzmir ve Adana'da halk sokaklara döküldü. *"Ya Taksim Ya Ölüm"...*

İngiltere'nin yeni tasarısı 19 Haziran 1958'de İngiliz Başbakanı Harold MacMillan tarafından açıklandı.

Türkiye 'taksim' tezi saklı kalmak koşuluyla ve yeni bazı koşullarla tasarıyı benimseyebileceğini belirtti. Yunanistan ise tasarıyı olumlu bulmadığını açıkladı.

İngiltere'nin yeni tasarıyı açıklamasının ardından Kıbrıs'taki terör eylemleri hız kazandı. Terör eylemlerinin Türklere yönelmesi adadaki durumu daha da karıştırdı.

İngilizler olaylar karşısında çaresiz kaldılar. Etkili önlemlerin alınamaması, Rum eylemcilerinin işini kolaylaştırdı. Özellikle tedhiş lideri olan Grivas, günlerinin büyük bir bölümünü Kıbrıs'taki Yunan elçilik binasında geçiriyor, arada bir teröristlerin Trodos'ta ve başka yerlerdeki merkezlerde yaptıkları toplantılara katılıyor, tehlikeyi gördüğü an yeniden elçilik konutuna sığınıyordu.

Terör eylemlerinin önlenememesi üzerine Türkiye, Temmuz ayında İngiltere'ye verdiği bir notada, *"İngiltere Kıbrıs'ta eylemleri önleyemiyorsa Türk hükümeti tek başına önlemler almaya hazırdır ve kesin kararlıdır,"* diyerek Kıbrıs'a Türk askeri gönderebileceğini üstü kapalı biçimde belirtti.

20 Temmuz 1958'de Dr. Küçük bir makale yayınlayarak, 'İngiliz yönetiminin Türk toplumunun varlığını koruyamaması nedeniyle Büyük Britanya'nın dost ve bağlaşığı bulunan Türk askerinin adaya çıkmasını istedi.'[89]

Ağustos ayı yoğun gidiş gelişler ve görüşmelerle geçti. MacMillan Ankara ve Atina'yı ziyaret etti. İngilizlerin görüşü yine özerklik yönündeydi. Türk hükümeti ise 'taksim' tezinde diretiyordu. Bu

89 20 Temmuz 1958 günlü Halkın Sesi'nden aktaran V. Bedevi Kıbrıs Tarihi, 191

kez İngilizler yeni bir tasarıyı ortaya attılar. Bu tasarıları ile yedi yıllık bir özerklik devresi öngörüyorlar ve toplumlar için iki ayrı meclis öneriyorlardı. Ankara, İngiliz tasarısında bazı değişikler yapılmasını istedi.

TBMM'de dış politika konularında yapılan görüşmelerde Dışişleri Bakanı, yöneltilen suçlamalar karşısında, 'Türk dış politikasının maceraperest olmadığını' vurguluyor, İnönü de, 'ilk İngiliz tasarısından yararlanılmamış olmasını' eleştiriyordu.

Türk hükümeti, 26 Ağustos 1958'de birinci İngiliz tasarısını desteklediğini açıkladı. Bu açıklama karşısında Yunan hükümeti çok zor durumda kaldı. Yunanlılar İngilizlerin hazırladığı tasarıya 'evet' diyemiyordu.

Başpiskopos Makarios 1 Eylül 1958'de adaya döndü ve bu tasarının uygulanmasını önlemek için geçici bir özerklik devresinin ardından adaya bağımsızlık verilmesini önerdi, Makarios'un 'Bağımsız Kıbrıs' önerisi Yunan hükümeti tarafından da desteklendi.

Kıbrıs Türk toplumu lideri Dr. Küçük bağımsızlık önerisine şiddetle karşı çıktı. Türk lideri bir demecinde, "Kıbrıs'ta bir milletin değil, iki ayrı toplumun bulunduğunu, Makarios'un Türk toplumuna vermek istediği garantilere güvenilemeyeceğini, özellikle Makarios'un kendisinin iki toplum arasındaki kin ve nefreti yıllardan beri kışkırtmış olduğunu, bağımsız bir Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmek demek olacağını," belirtti.*

Londra ve Zürih Görüşmeleri

Aralık ayı ortalarında Paris'te yapılan NATO toplantılarına katılan Türk, Yunan ve İngiliz Dışişleri Bakanları Kıbrıs konusunda çeşitli görüşmeler yaptılar. Bu görüşmelerde, en çok 'bağımsız bir Kıbrıs devletinin' kurulması konusu gündeme getiriliyordu. Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Denktaş, Dışişleri Bakanı Zorlu'ya ancak Türkiye'nin garantisi altında bulunması ve Ada'da –Türk toplumunun varlığını ve güvenliğini korumak üzere- belirli sayıda Türk askerinin bu-

* 24 Eylül 1958 günlü Halkın Sesi'nden aktaran V. Bedevi Kıbrıs Tarihi, 192

lunması durumunda bu devletin kurulmasına rıza gösterebileceklerini söylediler.[90]

1959 yılı Şubat ayının ilk haftası içinde, Türkiye ve Yunanistan Dışişleri Bakanları Zorlu ve Averoff, Zürih'te Kıbrıs görüşmelerine başladılar. Bu görüşmelerden Kıbrıs'ta bağımsız bir cumhuriyet yönetiminin kurulması ve gelecekteki devlet yönetimi içinde Türk ve Rum topluluklarının ne olacağı tartışıldı. Uzun süren bu tartışmalar sonunda, gerekli ilke kararlarına varıldı ve iki devletin başbakanlarının da katılacağı toplantılarla son görüşmelerin yapılarak, metinlerin yazılıp imzalanmasına karar verildi.[91]

Böylece 11 Şubat 1959'da Kıbrıs için bağımsız bir cumhuriyet yönetimini öngören son çözüm şekli 27 madde içerisinde kaleme alındı ve her iki devletin başbakanları tarafından imzalandı.[92]

İki devlet arasında varılan bu antlaşmanın İngiltere tarafından da onaylanması gerekiyordu. Bu nedenle üç devletin temsilcileri Zürih'te imzalanan 'ön antlaşmayı' görüşmek üzere Londra'da toplandılar. Daha önce iki devlet tarafından imzalanan antlaşma bu kez de Türkiye, Yunanistan ve İngiltere başbakanları tarafından imzalandı. Daha sonra Kıbrıs'taki iki toplumun temsilcilerinin de onayları eklendi.

Kıbrıs'ta, Türkiye, İngiltere ve Yunanistan tarafından garanti edilecek bağımsız bir devletin kurulması temeline dayanan antlaşmalar, 19 Şubat 1959'da imzalandı.[93]

Kıbrıs Türk Alayı ve Müdahale Hakkı

Bu 'garanti antlaşması'ndaki en önemli madde Ada'da üslenecek olan Türk birliğinin kuvveti ve Türkiye'nin gerektiğinde Ada'ya tek taraflı müdahalesini sağlayacak dördüncü maddeydi.

90 V. Bedevi Kıbrıs Tarihi, 193

91 M. Sarıca/E. Teziç/Ö. Eskiyurt-Kıbrıs Sorunu, s:12, İ.Ü. Ed. Fak. Yayını, İstanbul 1975

92 Sarıca vd., Kıbrıs Sorunu, 12.

93 Geniş bilgi için bkz.Sevinç Toluner'in Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletlerarası Hukuk adlı yapıtı.

Bu antlaşmanın yapılmasıyla, Kıbrıs'ı 'ilhak ve işgal' niyetinde olmayan Türkiye'nin durumu çok güçlendi. Rumların 63/64 olaylarında, 1974 darbesinde yaptıkları gibi, Kıbrıs Türkleri can ve mal emniyeti bakımından zor duruma düşürülürse, Türkiye belirlenmiş olan siyasi formaliteleri yerine getirdikten sonra Ada'ya tek taraflı olarak askeri müdahalede bulunabilecekti. Bunun için de Kıbrıs'taki Türk alayı köprübaşı ödevi görecekti.

Türk hükümeti tarafından sağlanan bu güvence Kıbrıs'a 650 kişilik bir Türk askerî birliğin gönderilecek olmasıdır ve bu yeterli sayılmıştır.

İnönü ve muhalefet Londra ve Zürih Antlaşmalarını, *"Taksim yolunu tıkadı, fakat Yunanistan'la birleşmeye giden yolu açık bırakıyor,"* diyerek kabul etmediklerini belirttiler. Fakat antlaşmalar mecliste onaylandı. Anayasa görüşmelerinin uzamasına neden olan Makarios, Zürih'te verdiği ödünleri yavaş yavaş etkisiz duruma getirmenin çarelerini arıyordu. Başpapazın amacını sezip ayak direten Türk toplumu temsilcilerine Menderes'in hitabı son derece sert olmuştu: *"Siz, Türk alayının adaya gitmesine mi engel olmaya kalkışıyorsunuz."* Türkiye'nin siyaseti 650 kişilik bir alayın sırtına yükleniyor, Makarios'un karmaşık bir anayasayı uygulatmamak için elinden geleni yapacağını belirterek kaygı duyanlara hep aynı yanıt veriliyordu: *"Türk alayı orada olduktan sonra Makarios verdiği söze sadık kalır."*[94]

Hükümet ile muhalefet arasında çatışmalar sürdü gitti. Başta İnönü olmak üzere muhalefet, antlaşmaları güvenli bulmamışlardı. 'Ya Taksim Ya Ölüm' mitinglerinin heyecanlı havası henüz dağılmadan, Türkiye'nin 'taksim' tezinden uzaklaşmasının nedenleri anlaşılamıyordu. Doğal olarak Kıbrıs Türk toplumu da Türkiye'nin çizgisinden giderek 'taksim' tezini bir kenara bırakıyordu.

İmzalanan 'Garanti Antlaşması', 'Enosis ve Taksim' tezlerinin tümüyle yasaklanacağını belirtiyor, Kıbrıs'ta kurulacak yeni anayasal düzenin korunmasını ise Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'a garanti ettiriyordu. Bu ilkelerin çiğnenmesi durumunda da, tarafların

94 Ömer Sami Coşar, Milliyet, 22 Mart 1964'ten aktaran N. Güvenç, Kıbrıs Sorunu, s·130

toplu ya da bu sağlanamadığında tek başına Kıbrıs içinde harekete geçme hakkı, düzeni yeniden kurma amacıyla sınırlı kalmak koşuluyla tanınıyordu.[95]

Kıbrıs Cumhuriyet Anayasası 16 Ağustos 1960'ta yürürlüğe giriyordu. Böylece Kıbrıs'ta yapay bir devlet yaratılıyordu.

Şurası gerçek ki; Kıbrıs, İngiltere, Türkiye ve Yunanistan arasında paylaşılamadığı ve her üç devletin de hangi yolla olursa olsun *adayı* kendilerine bağlayamadıkları için 'şimdilik' kaydıyla en uygun çözüm olarak adaya 'bağımsızlık' verilmiş, bugüne değin örneği görülmeyen bir devlet kurulmuştur.[96]

Yaratılan bu devleti oluşturan topluluklar kendi aralarında birleşerek bütünleşmeye gitmek yerine kendi dışlarındaki Türkiye, Yunanistan ve İngiltere ile birleşmenin yollarını arayıp durmuşlardır. Bu üç devletin çatışmasını önlemek için zorunlu olarak yaratılan 'devlet', zorlukla ayakta durmaya başlamıştır. Öte yandan da çatışma konusu olmaya devam etmiştir.

Her ne kadar Yunanistan **'Enosis'**ten, Türkiye **'taksim'**den vazgeçtim demişse de, gerçek niyetlerini saklayarak varılan uzlaşma sonucunda ortaya çıkan durum 1960 öncesinden hiç de farklı olmamış, biraz biçim değiştirerek iki toplum arasında çatışma sürüp gitmiştir.

Londra ve Zürih Antlaşmalarıyla Türkiye ve Yunanistan tezlerden vazgeçmiş görünerek sorunu 'zoraki' olarak çözüme ulaştırma yolunu seçerken, asıl İngiltere Ada'daki üslerini güvence altına almıştır.

Kısacası, bu çözüm biçimiyle uluslararası boyut kazanan Kıbrıs sorunu, biraz biçim değiştirerek 1960'tan sonra da sorun olmaya devam etmiştir.

95 Ali Gevgilili, Yükseliş ve Düşüş, s:125

96 Bu yapaylık konusunda daha geniş bilgi için bkz. S. Tolumer, Kıbrıs Uyuşmazlığı-Sarıca/Teziç/Eskiyurt Kıbrıs Sorunu-N. Güvenç, Kıbrıs Sorunu adlı eserine bakınız.

Kıbrıs Türk Alayının Kurulması

Kıbrıs'taki Türk alayının ilk komutanı olan emekli Orgeneral Turgut Sunalp alayın kuruluşunu şöyle anlatıyor:[97]

"Londra-Zürih görüşmeleri yapılırken ekibe bir askerî danışman alınmamıştı. Bu antlaşmalar sonunda kontenjan adı altında 950 kişilik bir Yunan, 650 kişilik bir Türk kuvveti gönderilmesi kararlaştırıldı.

Bu sırada Genelkurmay Başkanlığı Harekât Dairesi Plan Prensipler Şube müdürüydüm. Moskova Askerî Ataşeliği ardından, NATO Müttefik Kuvvetleri Yüksek Karargâhından yeni dönmüştüm.

Bu sıralarda Yunanlılar Zürih-Londra Antlaşmalarına uyarak, bir askerî tatbikat anlaşması hazırlamışlar, Dışişleri Bakanlığına göndermişlerdi. Ağırlığı askerî teknikte olan bu anlaşmayla meşgul olamayacağını anlayan bakanlık, anlaşma taslağını Genelkurmaya gönderdi. Bu tasarıda, 650 kişilik bir Türk taburu, 950 kişilik bir Yunan alayı gönderilmesi yazılıydı.

Anlaşma, 1959 yılının Haziran ayında bana havale edildi.

Anlaşmayı tetkik ettim. Bu bir teşkilat sorunuydu, iyice incelenmesi gerekiyordu. Londra-Zürih görüşmeleri sırasında askerî danışman alınmamasına da kızdığım için altı sayfalık, biraz da karmaşık bir görüş yazıp Teşkilat ve Eğitim Dairesi Başkanlığına gönderdim. İlgili arkadaş dört başı mamur bir birlik olsun diye Türk kontenjanını birlik, Yunanınkini ise tabur haline sokan bir taslak yapmıştı. Öyle sanıyorum ki sorunu bizim şubeye atmak istiyorlardı ya da ben öyle sezinliyordum.

1959 yılının Ağustos ayında Orgeneral Collins'e ABD yardımıyla ilgili olarak yaptığı Türkiye gezisinde mihmandar atandım. 28 Ağustos'ta benim görevim bitmişti, general uçakla Diyarbakır'dan Ankara'ya gelerek beni bıraktı ve Avrupa'ya uçtu.

Türkiye'ye geldiğim o akşam Genelkurmay ikinci başkanı Orgeneral Cevdet Sunay'ın Kıbrıs görevini bana verdiğini ve hemen il-

97 Bu kitap için Orgeneral (E) Turgut Sunalp ile 21 Ekim 1989 tarihinde yapılan konuşma.

gilenmemi söylediler. Ertesi gün Cumartesi idi. Çok saygı duyduğum Sunay'ın, verdiği emirlere kalben bile itiraz etmediğim hocam ve komutanım Sunay'ın emriyle Kıbrıs davasına atıldım. Böylelikle bu meselede ilk asker kişi oldum.

Yunanlıların hazırlayıp göndermiş olduğu anlaşma metnini bir yana bırakarak, yepyeni bir askerî tatbikat anlaşması hazırladım. Benim tasarım yaklaşık 830 kişilik bir Yunan alayı, 593 kişilik bir Türk alayı ve 2000 kişilik bir Kıbrıs ordusu, Türk-Yunan-Kıbrıslı askerlerden kurulu bir üçlü karargâh, ayrıca Kıbrıs ordusuna eğitim yaptıracak bir Türk-Yunan karargâhı öngörüyordu.

Bu taslak ilgililere sunuldu. O tarihte, Moskova'ya ataşe gitmeden önce aynı şubede anlaşmalar kısım amiri olduğum için Dışişleri, Savunma bakanları ve Başbakanın en fazla itibar ettiği kurmay subaydım. Bu nedenle taslağı bu kademelerden rahatlıkla geçirdim.

Averoff ile Zorlu'nun daha önce vardıkları mutabakata göre, askerî tatbikat anlaşması için Türk-Yunan-Kıbrıs heyetleri Atina'da birleşecekler, fakat bundan önce Türk-Yunan heyet başkanları Londra'da gizli olarak buluşup mutabakatı temin ve hemen ardından da Kıbrıslıları Atina'da mutabakata mecbur edeceklerdi.

Türk ve Yunan heyet başkanları çeşitli dönemlerde birbirini tanımış ve yakınlık kurmuş iki subay olmalıydı. Böylece Yunanlılar NATO'dan oda arkadaşım Albay Arbozis'i heyet başkanı seçtiler.

İki ülkenin dışişleri bakanları 4 Eylül 1959 tarihinde heyetlerin birleşmesini istiyordu. Kıbrıs hakkında bir şey bilmiyordum. Anlaşmayı, genel ilgim ve askerî teknik bakımdan henüz madde başları ile biliyordum. Müddet istedim. Londra'daki karşılaşmamız 18 Eylül 1959 tarihine ertelendi. O zamana kadar da anlaşma taslağını hazırladım ve Londra'ya gittim.

Bu görüşme için o sırada Birleşmiş Milletler'den dönen Haluk Bayülken'i siyasi müşavir atamışlardı. Londra'da kendisinden çok yararlandım. Gerek Kıbrıs sorunu, gerekse askerî antlaşmanın gerçek kapsamının nasıl olması gereği üzerinde düşüncelerimi pekiştirdim.

Londra'dan başka bir görev için Paris'e NATO'ya ve oradan da Atina'ya gittim. Atina'da Arbozis ile ikimizin anlaşması ve hakimiyetimizle askerî tatbikat anlaşması bir ayda tamamlandı.

Kıbrıs antlaşmaları için de ilk imzalanmış anlaşma metni budur. Atina'daki görüşmeleri Kıbrıs Türkleri adına Rauf Denktaş, Rum heyetine de Makarios'un Londra işleri sekreteri, bilahare Dışişleri Bakanı ve Kıbrıs Rum tarafı Cumhurbaşkanı olan Sipirus Kipriyanu katılmışlardı.

Türkiye'ye dönüşümden sonra sorun hakkında Milli Savunma Bakanı'na, Genelkurmay Başkanı'na ve kuvvet komutanları ile ilgili personele brifing verdim. Bu arada Kıbrıs'a tayin olacak komutanın sorumlulukları ve dikkat etmesi gereken noktaları söyledim. Görüşlerimi bildirdim.

Topçu sınıfından kurmay albaylığın ikinci senesindeydim ve kıt'a komutanlığına iki senem vardı. Fakat brifingin bitiminde Milli Savunma Bakanı Ethem Menderes, "Sorunu iyi kavramışsınız, her şeyi biliyorsunuz. Böylece ilk komutan siz olacaksınız. Söylediklerinizi de ispat edeceksiniz," dedi.

Ardından Türk alayı teşkilatı üzerinde çalışmaya başladım. Milli Savunma Bakanı, Kıbrıs alayının tayin edilecek personelinin benim onayımdan geçeceğini ve Kıbrıs Kuvvetleri Komutanına verilecek on yedi maddelik yetkinin de bana verilmesini emretti.

Alay komutanının yetkisine birkaç örnek vereyim:

1) Kıbrıs'taki aykırı davranışlarını gördüğüm subay ve astsubayı merkeze danışıp uzun zaman kaybetmeden, olayı dejenere etmeden hemen Türkiye'ye göndermek yetkim vardı.
2) Mali konularda yasanın fasıl ve maddelerine uymayarak istediğim şekilde sarfiyat yapabilecektim ve bu harcamalar Türkiye'de yasanın maddelerine uydurulacaktı. Kasamda 50 bin Sterlin bulunacak ve bu para 12 bin 500 Sterline düştüğü zaman derhal 50 bin Sterline tamamlanacaktı.

Bunların yanında bazı açık ve önemli sayıda da gizli maddeler mevcuttu.

8 Ocak 1960 tarihinde Türk Kuvvetleri Alayı İskenderun'da kuruldu. Başında alay komutan yardımcım piyade yarbay Remzi Tırpan, ben ve on kişilik bir ön heyetle Aralık ayında Kıbrıs'a gitmiştik. Yunanlılar on beş kişilik bir ön heyetle gelmişlerdi. Gidişimiz iki hükümet arasında ayarlandı.

Yunanlılar saat 14.00'te Lefkoşa'da bulunacak olan Olimpik Havayolları uçağıyla hareket edecekti. Bizim ise programlı yolcu uçağımız aynı gün saat 15.00'te Lefkoşa'da bulunabiliyordu. Böylece Yunan kuvvetlerinin bizden önce adaya ulaşması sakıncası ile karşılaşacaktık.

Biz bu sakıncayı ortadan kaldırmanın yollarını düşünürken, Olimpik uçağı bozuldu da Türk heyeti Yunanlılardan önce Kıbrıs'a gitti. Binlerce Türk alanı doldurmuştu ve kordon Lefkoşa'ya kadar uzanıyordu. Karşılamaya Rauf Denktaş gelmişti, Doktor Fazıl Küçük evinde bekliyordu. Bindiğim arabayı halk havaya kaldırdı. Tezahürat içinde güçlükle Lefkoşa'ya gelebildik.

Yunanlılar da ön heyette alay komutanı Arbozis'i değil, Albay Kumanokos'u tayin etmişlerdi. Kumanokos, ufak tefek, şeytani bir zekâya sahip, prensipte uyumlu bir subaydı. Yunanlılar o gece saat 12.00'de uçak tamir edilerek Lefkoşa'ya vardılar.

Bizim ön heyette bulunanları fiziki olarak en gösterişlilerden seçmiştim. Ertesi gün bir Rum, karşılama olayını Dr. Küçük'e şöyle anlatmış: *"Dün saat 13.00'te kurtarıcımız Yunanlıları karşılamak üzere meydana gitmiştik. Onlar gelmediler. Biraz sonra bir Türk uçağı geldi. İçinden kükremiş aslanlar gibi heybetli on Türk askeri indi. Rumlar ürkmüştü. Bizimkileri beklemeye başladık. Karşılamaya gelenler yavaş yavaş azalmaya başladı. Gece saat 12.00'de 20 kişi kalmıştı. Olimpos uçağı meydana indi. Türklerin on aslanına karşı bizim Yunanlılar on beş kedi göndermişlerdi."* Rum vatandaş bunu anlattığında Dr. Küçük çok sevinmişti, daha sonraları da hep anlatıp sevinirdi.

Ön heyetin en önemli uğraşı Türk alayına yer seçmek oldu. Türk ve Yunan alayları yan yana bulunsunlar deniliyordu. Bu benim işime gelmedi ama Türk Genelkurmayı da böyle düşünüyordu.

Ben daha farklı düşüncedeydim. Beşparmak Dağları üzerinde Girne-Lefkoşa yolunun geçtiği yerde konuşlanmamızı istedim. İngilizlerin Agirdağ kampında yerleşmek istiyordum. Tartışmalar devam ederken Agirdağ'a sahip olamayacağımızı anladım. Ve İngilizlerin terk edeceği tüm garnizonlar da Rum kesimindeydi. Rum kesimindeki bir-iki tarla sonra Türk arazisinin başladığı ağaçlıklı geniş bir İngiliz garnizonu vardı, buraya talip oldum. Yunanlılar nerede otururlarsa otursunlar karışmayacağım, dedim. Fakat Makari-

os bizleri topladı, İngilizlerin bıraktığı kampları gezmek ve Kıbrıs ordusuna kamp bulmak amacıyla geziye çıkacağımızı söyledi. Kendisiyle yakın dostluk kurduğum, bir bakıma Yunanlılara kızan Ada komutanı İngiliz Tümgeneral Darling'e başvurdum ve kendisine Papazın kampları gezdireceğini anlattıktan sonra bizi Wayns Keep kampına sokmamasını rica ettim. Çünkü Papaz burasını çok beğenecek ve Türklere vermeyecekti.

Geziye çıkıldı, çeşitli kampları gördük, bu arada yan yana bulunan iki kamp dikkatimizi çekti. Bunlar, Camp K ve Camp Mamary idi. Wayns Keep kampını uzaktan gördük. Bunun 100-150 metre açığında Waettengten kampı vardı.

Sabah gezisi bitti, toplantıya geldik. Papaz, birbirine yakın olarak Camp K ve Mamary kamplarının Türk ve Yunan birliklerine vermek istiyorum, dedi. EOKA Hareketi sırasında Camp K, komünistler için toplama kampı olarak kullanılmıştı. Baraka duvarlarında *Haravgi* gazetesi yapıştırılmış olarak duruyordu.

Papazın bu taksimi üzerine söz aldım. *"Türk birliği isyancı unsur değildir. Vaktiyle komünistlerin enterne edildiği bir kampta enterne edilemez. İkincisi, bu sıcak iklimde benim askerlerimin iki şeye ihtiyacı var. Gölge ve nefes (yani ağaçlık ve rüzgârlı bir yer). Bu da ancak Wayns Keep kampında vardır. Yunanlılara da Limasol yolu üzerindeki ağaçlıklı kampı tavsiye ederim."*

Konuşmama müdahale eden papaz, *"Misafir, ev sahibinin gösterdiği odada yatar. Ev sahibi benim ve size bu kampları veriyorum,"* dedi.

Bunun üzerine yeniden söz aldım: *"Evet öyle ama hiçbir iyi ev sahibi misafirine kenefin yanındaki odayı vermez. Sizin kötü bir ev sahibi olacağınıza inanmıyorum. Şüphesiz ki Camp K ve Camp Mamary, Lefkoşa köşkünün değil odası iki tane kenefidir."*

Papaz toplantıyı hemen sona erdirdi.

O sırada Türkiye'den aldığım bilgiyle, Zorlu ile Averoff'un Roma'da yedikleri bir sabah kahvaltısında Camp K ile Camp Mamary üzerine mutabık kaldıklarını öğrendim.

Türkiye'ye şifre çekerek Ankara'ya çağrılmamı istedim. Göreve devam cevabı aldım. Bunun üzerine durumun vahametini bildiren bir şifre daha çektim ve Ankara'ya çağrılmamı teklif ettim. Durumu şifre ile bildirin dediler. Üçüncü olarak verdiğim cevapta, *"Şif-*

reler açılabilir. Durum çok ciddidir," dedim. Çektiğim şifrelerden bıktılar ve sonunda beni Ankara'ya çağırdılar.

12 Mayıs 1960 tarihinde Ankara'ya geldim. Genelkurmay İkinci Başkanı kendisini ziyaret ettiğimde çok sinirlenmişti. Öğrencisi olduğum için babayani bir tavırla, *"Ulan, kazık mı batırıyorlar da geldin?"* dedi.

Sonradan anladım ki 27 Mayıs'ın benim mensup olduğum dairede hazırlanmakta olduğunu haber alan Sunay, benim de arkadaşlarım tarafından ihtilale katılmak üzere Ankara'ya çağrıldığımı sanmış. İşte beni istememelerinin gerçek nedeni buydu. Sunay, ihtilalciler arasına katılıp Kıbrıs'ı terk etmemi uygun bulmamıştı.

Türkiye'de durumu Dışişleri Bakanlığında Kıbrıs işlerine bakan genel sekreter yardımcısı Vahit Halefoğlu'na anlattım. Bakanla görüşmek istediğimi söyledim. Ertesi gün randevu saatini öğrenmek için gittiğim bakanlıkta yeni gelişmeler olduğunu öğrendim. Halefoğlu bakanla görüşerek benim düşüncelerimi ve kuşkularımı kendisine aktarınca, bakan da hemen olaya müdahale etmiş ve derhal Averoff'a iletilmek üzere bir telyazı kaleme alınmasını emretmiş. Karşı tarafa aktarılan mesaj şöyleydi: *"Kıbrıs'a yerleşecek birliklerin garnizona yerleşmesi hususunda Roma'da verdiğim sözü geri alıyorum. Durumu iyice öğrendim. Türk birliğine rahatlıkla yaşayabileceği ve eğitimini yapabileceği bir garnizon verilmesi zaruridir."*

Zorlu'nun benimle konuşamadan hemen cevabı bastırdığını, o sıralarda bazı işleri olduğu için geniş zaman ayıramayacağı için de bir-iki gün Türkiye'de kalmamı istediğini Halefoğlu'ndan öğrendim. Ben de işlerimi görmeye başladım.

Fakat Türkiye'deki durumu gördükten sonra kimsenin benim öbür ayrıntılarımla uğraşacak halleri olmadığını fark ettim. Kısacası ihtilal hazırlığı nedeniyle başka hiçbir işle uğraşılmıyordu.

O sırada Zorlu 28 Mayıs 1960 tarihinde Atina'da yapılacak bir toplantı için 24-25 Mayıs 1960 tarihinde Başbakanın ülkeden ayrılacağını ve heyette benim de bulunacağımı bildirdi. Daha sonra Menderes'in bu geziden vazgeçtiğini öğrendim ve alayımı görmek üzere 25 Mayıs 1960 tarihinde İskenderun'a gittim. Bilindiği gibi 27 Mayıs 1960'ta da ihtilal oldu.

Bağlı bulunduğum Tümen komutanı bölgede bulunan beş alayı emrime vererek, emniyet birlikleri komutanlığı yapmamı emretti.

22 gün sonra da Kara Kuvvetleri Komutanlığına getirilen Cevdet Sunay'dan derhal Ankara'ya gelmem hususunda emir aldım.

Ankara'ya dönüp kendisini gördüğüm zaman, görevle Paris'e gideceğini, benim de derhal Kıbrıs'a gitmem gerektiğini söyledi.

Ertesi gün Lefkoşa'ya giden uçakta yer ayırttım. Fakat dış ülkelere çıkma yasağı olduğundan ayrılışım oldukça güç oldu. Bunun üzerine yeni Milli Savunma Bakanı Fahri Özdilek'i gördüm. Bana verilmiş yetki ve sorumlulukları beyan ettim.

Kendisi de, "Bunlar aynen geçerlidir," dedi.

Zaman bir hayli ilerledikten sonra -27 Mayıs'tan çok sonraları- beni, EMİNSU (Emekli İnkılap Subayları Derneği Mensupları) yapmak için bazı çalışmaların cereyan ettiğini -bu çalışmalar Askerî Konseyde yapılıyor- fakat bana yakın arkadaşlarımın bu durumu önlediğini öğrendim.

15 Ağustos 1960 tarihinde Ledra Palas'ta öğle yemeği verildi. Türk-İngiliz-Yunanistan heyetleriyle Kıbrıs ileri gelenleri yemek salonunu tıklım tıklım doldurmuştu. O gece saat 24.00'te 'anlaşmaların' imzası bitirilmiş, top sesleri arasında Kıbrıs Cumhuriyeti ilan edilmişti.

16 Ağustos 1960 tarihinde, Türk Birliği vasıtaları, bir araba vapurunda, personeli ise yolcu gemisinde olmak üzere Magosa'ya yanaştı. O sırada büyük bir çıkarma gemisi 950 kişilik Yunan alayını getirdi.

Türk birliği geldiğinde, 82 yıl önce Türklerin ayrılışını görenler şimdi karşılamaya davet edildi. Bu yaşlı insanlar bugün mutluluk içindeydiler.

Adaya gelen 650 kişilik Türk birliğinin sayısını az bulanlar olmuştu. Bu durumu Nurettin Vergin daha sonraları bana şöyle anlattı: "Masaya oturduğumuzda önce 50 kişilik bir Türk birliği olsun dediler, ondan sonra pazarlık başladı ve zorlamalarla çıka çıka 650 kişiye ancak çıkabildik."

1963-1964 Kıbrıs Bunalımı ve Akritas Planı

Makarios, 1960 Anayasasının Kıbrıs'ta yönetimi olanaksız kıldığını ileri sürüyordu. Anayasa, Türk topluluğunu Rumlar önünde koru-

mak amacıyla geniş yetkiler tanımış ve Makarios'a göre Türkler bu yetkileri kullanınca da ada yönetilemez duruma gelmişti.

Kıbrıs Rum tarafı, Anayasa'nın açık hükümlerinin çoğunluk prensibini geçerli kılacak bir anayasa uygulamasıyla değiştirilmesi konusunda Türk toplumunu ikna edemeyince, bu isteği 1960 Anayasası düzeninin tek taraflı olarak değiştirerek gerçekleştirmek istemiştir. Anayasada öngörüldüğü biçimde uygulanması için iyi niyetli bir çaba harcandığı halde, 1960 Anayasası düzeninin değiştirilmesi gereği, bir bütün olarak Kıbrıs halkının zararına olarak iki toplumu birbirinden uzaklaştırılan ve uygulanma niteliğinden yoksun olan ütopik bir düzen olarak nitelendirilip, haklı gösterilmek istenmiştir. Bağımsızlıktan önce konferans masasında elde edemediğini, bağımsızlıktan sonra bağımsız devlet statüsünün kalkanı altında gerçekleştirmeyi çok önceden tasarlamış olan Kıbrıs Rum tarafı, bu düzenin değiştirilmesi zorunluluğunu bizzat kendi hukuka aykırı eylem ve işlemleriyle yaratmış ve 1960-1963 yılları arası uygulamasının 1960 düzeninin uygulanamaz bir düzen olduğu görüşünü doğrulayacak bir biçimde oluşmasını sağladıktan sonra, bu düzenin değiştirilmesi için haklı gerekçelerinin bulunduğu tezini işlemeye başlamıştır.[98]

Makarios tarafından açığa vurulan bu niyet sonucunda, 30 Kasım 1963'te, Anayasa'da değişiklik yapılması isteği ile on üç madde öne sürüldü.

Anayasa'da yapılması istenen değişikliklere Ankara hükümeti ve Kıbrıs Türk toplumu karşı koydu. Türk hükümeti, Türk toplumunun anayasal haklarını çiğnetmeyeceğini belirtmesiyle olaylar patlamaya başladı.

Kıbrıs sorununun, bir Kıbrıslılar davası olmayıp, bir Türk-Yunan davası olduğu ve Yunanistan ile Kıbrıs Rumlarının temel amaçlarının, Kıbrıs Türklerini 'toptan' yok etmek ve hiçbir zaman Yunan adası olmayan bu adayı, bir Yunan adası yapmak için çalıştıklarının en önemli kanıtı 'Akritas Planı'dır.

Akritas Planı bilinmeden, 1963 kanlı olayları ve daha sonraları Rumlar tarafından yaratılan kanlı olayların gerçek nedenleri, tam anlamıyla açıklanamaz. 'Akritas Planı'yla gerçekleştirilmeye çalışı-

98 S. Toluner, Kıbrıs Uyuşmazlığı., s:103-105

lanlar, Türk toplumunun ve yetersiz de olsa Türkiye'nin gayretleriyle önlenebilmiştir. Ancak Rumların tasarılarını bir an önce gerçekleştirme gayretleri 74 Temmuz darbesini (Cunta'nın örgütlediği Sampson darbesi) getirmiş, Türk toplumu soykırıma uğramaktan son anda kurtarılabilmiştir. Akritas Planı, 20 Temmuz Barış Harekâtının haklılığını ortaya koyması bakımından bilinmelidir.

'Akritas' adı ile tanımlanan siyasi ve askerî harekât planı 21 Nisan 1966 tarihli PATRİS gazetesinde yayınlanmıştır.[99]

Akritas Planı, Filiki Eterya'nın temel oluşturduğu ve Megalo İdea'nın gerçekleştirilmesi yönünden Rum Ortodoks Kilisesi öncülüğünde Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını ve Kıbrıs Türk toplumunun ortadan kaldırılmasını amaçlayan, ancak Kıbrıs Cumhuriyetinin kuruluşunun hemen ardından bu cumhuriyet içerisinde ortaya çıkma olanağı bulan ve Yunanistan ile Kıbrıs Başpiskoposu Makarios tarafından hazırlanan bir plandır.

Zürih ve Londra antlaşmalarının öngördüğü ilkeleri Enosis'i gerçekleştirmek için çiğnemek ve Kıbrıs anayasasını çalışamaz duruma getirmek, kısaca Cumhuriyeti yıkarak 'self determination' yönünde Enosis'i gerçekleştirmek arzusu ile bu planı uygulamaya koyulmuşlardır.

Kıbrıs'ı Yunanistan'a katmak (Enosis) için Kıbrıs Rum Toplumu ile Yunanistan, 1821'den beri gerçekleştirmek üzere beraberce her türlü çabayı göstermişlerdir.

'Akritas Planı' 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyetinin kurulması ile son ara hedefe varmış olduklarına inanan Kıbrıs Rum toplumu ile Yunanistan'ın beraberce hazırladıkları bir plan olup Kıbrıs Cumhuriyeti Akritas Planının uygulanmasına olanak veren ortamı yaratacağını hesaplayarak faaliyete geçmişler ve bu planı hazırlamışlardı.[100]

Bu planı kısaltılmış olarak sunuyoruz.[101]

---

99 Kürşad/Altan/Egeli, Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi, s.196

100 Kürşad vd. Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi, s.199

101 Geniş bilgi için bkz. Kürşad vd. Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi, s.196-210. Derviş Manizade, KIBRIS-1975, İstanbul, s.115-126 (AKRİTAS Planının tamamını kitabın sonundaki Ek-6'da bulabilirsiniz.)

ÇOK GİZLİ KARARGÂH

Başpiskopos Makarios'un verdiği son demeçler ulusal davanın yakın bir gelecekte alacağı yönü gösterdi. Geçmişte de belirttiğimiz gibi ulusal davalar bir günde çözümlenemez. Ulusal davaların çeşitli gelişim aşamalarının tamamlanması için belli zaman sınırları koymak da olanaksızdır. Davamız şimdiye kadar yer almış olan gelişmelerin, bu süre içinde belirmiş koşulların ve alınmış önlemlerin ışığında, bu önlemlerin ayarlanması ve uygulanması da göz önüne alınarak incelenmeli ve alınacak önlemler iç ve dıştaki politik duruma uygun olmalıdır.

Esas amaç değişmeyip aynı kaldığına göre, incelenmesi gereken nokta bu amacın gerçekleştirilmesi için izlenecek yol ve yöntemdir. Bunlar da zorunlu olarak iç ve dış (uluslararası) taktikler diye ikiye ayrılmalıdır, çünkü davamızın içte ve dışta sunulması ve yönetilmesi ayrıdır.

A. Dışta Kullanılacak Yöntem

EOKA mücadelesinin son aşamasında Kıbrıs davası dünya kamuoyuna ve diplomatik çevrelere 'Kıbrıs halkının self-determination hakkına kavuşmaları' biçiminde sunulmuştur. Fakat anımsanacağı gibi, bu arada 'Türk azınlığı sorunu' bilinen koşullar altında ortaya atılmış ve toplumlararası çarpışmalardan sonra iki toplumun birleşik bir yönetim altında yaşayamayacağı düşüncesini kabul ettirmek için büyük çaba harcanmıştı. Sonunda sorun birçok uluslararası çevrenin kanısınca, Londra ve Zürih Antlaşmaları ile çözülmüş ve bu antlaşmalar mücadele eden taraflar arasındaki görüşmeler sonunda varılan çözüm olarak gösterilmiştir.

a) Bu nedenle ilk hedefimiz, uluslararası alanda Kıbrıs sorununun çözümlendiği ve yeniden gözden geçirilmesi gerektiği kanısını yaratmak ve yaymak olmuştur.

... İki toplumun bir arada yaşaması olanaklıdır ve yabancıların

güvenmesi ve dayanması gereken güçlü unsur Türk değil Rum çoğunluktur.

c) Yukarıdaki amaçları gerçekleştirmek çok güç ise de istenen sonuçlar alınmıştır. Birçok diplomatik temsilciler, anlaşmaların gerçek görüşmeler sonucunda değil de gözdağı ve baskıyla imzalandığına ve birçok tehditler sonunda karşı tarafa iletildiğine inandılar. Anlaşmalar sonucu varılan çözümün halkın onayına sunulmamış olması elimizde önemli bir kozdur. Liderliğimiz de aklıselimle hareket ederek bir referandumdan kaçındı. (Aksi halde 1959'daki atmosfer içinde halk anlaşmaları muhakkak onaylardı.) Genel olarak dışarıya Kıbrıs'ın şimdiye kadar Rumlar tarafından yönetildiğini, Türklerin ise yalnızca olumsuz, köstekleyici bir fren rolü oynadığını gösterdik.

d) Birinci aşama çalışmalarımızı ve amaçlarımızı böylece tamamladıktan sonra ikinci aşamayı uluslararası bir düzeyde gerçekleştirmemiz gerekiyor. Bu ikinci aşamadaki amacımız aşağıdaki konuları belirtmek ve kabul ettirmektir.

... Rumların amacı Türkleri ezmek değil, idari mekanizmanın adalete aykırı ve usa uygun olmayan bölümlerini ortadan kaldırmaktır.

e) ...Genel olarak denilebilir ki bugünün uluslararası düşünüşü her çeşit baskının -özellikle azınlıklara yapılan baskının- karşısındadır. Şimdiye kadar Türkler dünya kamuoyuna Ada'nın Yunanistan'a katılmasının kendilerini köle durumuna sokacağına inandırmakta başarı gösterdiler. Bu koşullar altında mücadelemizi 'Enosis' değil de 'self-determinasyon' temeline dayanarak dünya kamuoyunu etkileyebiliriz.

'Self determinasyon' hakkımızı tamamen ve engellenmeden kullanabilmemiz için de anlaşmalarda (Güvence ve Bağlaşma Anlaşması vb.) ve Anayasanın halk idaresinin kayıtsız bir şekilde ifadesini engelleyen ve dış müdahale tehlikesi gösteren bazı hükümlerden kurtulmamız gerekiyor. Bu nedenle ilk hedefimiz, Kıbrıslı Rumlarca kabul edilmemiş diye belirtilmesinde karar kıldığımız Güvence Anlaşmasının değiştirilmesidir.

Güvence anlaşması ortadan kalktıktan sonra önümüzde, bizi bir halk oylamasıyla kendi geleceğimizi seçmekten alıkoyabilecek hiçbir hukuki ve manevi engel kalmayacaktır.

...Bunun sonucu olarak da beliren gerçek şudur: Eğer uluslararası alanda başarı şansı umuyorsak mücadelemizin herhangi bir aşamasını bir önceki aşama tamamlanmadan açıklamamak zorundayız. Örneğin, yukarıda belirttiğimiz dört aşamanın gerekli sırayı oluşturduğu kabul edilirse, bu sıranın (d) maddesi önceden açıklandığı zaman (a) maddesindeki düzeltmeden söz etmek anlamsız ve yararsız olur, çünkü anayasanın olumsuz hükümlerini düzeltmek yollarını ararken böyle bir düzeltmenin devlet ve Anlaşmaların işlemesi için gerekli olduğu bahanesini öne sürmekle gülünç bir duruma düşmüş oluruz.

...iyi çalışır ve yukarıda (a) aşamasında belirtilen girişimimizi başarılı kılarsak göreceğiz ki hem mücadeleyi haksız gösterecek hem de bütün dünyanın desteğini kazanmış olacağız. Çünkü Garanti Anlaşmasına göre garantör devletler (İngiltere, Yunanistan ve Türkiye) arasında görüşmeler yer almadan müdahale yapılamaz.

... Bu durumda, ilk adım müdahale tehlikesini ortadan kaldırmak için anayasada değişiklikler yapmayı önermektir.

... Çatışmaların yayılıp büyümesi halinde plandaki (a) ve (d) aşamalarını uygulamaya ve ENOSİS'i derhal ilan etmeye hazır olmalıyız. Çünkü o zaman diplomatik girişimlere gereksinim kalmamış olacaktır.

(Planın son bölümü ise şu şekilde sona ermektedir)

İzlenecek taktik: Üyelerimizi ve halkı SÖZLÜ OLARAK aydınlatmak için büyük çabalar harcanmalıdır. Kendimizi 'ılımlı' gösterebilmek için hiçbir çaba esirgenmemelidir. Sorumlu üyelerimiz halkı aydınlatmaya devam edecekler, moral yükseltmek, halkın mücadele ruhunu takviye etmek için gerekli çalışmayı –basın veya öteki kanallarla planlarımızı açığa çıkarmadan- en iyi biçimde yapacaklardır.

NOT:

Bu doküman, alındığı günden itibaren on gün içinde, alt karargâh başkanının sorumluluğu altında ve bütün kurmay üyelerinin huzurunda yakılmak suretiyle yok edilecektir. Bu dokümanı kıs-

men veya tüm olarak kopya etmek şiddetle yasaktır. Alt karargâhın kurmay üyeleri, başkanlarının sorumluluğu altında planı alıp inceleyebilirler. Bölge başkanı da dahil olmak üzere hiçbir üye bu dokümanı alt karargâh binasından çıkaramaz.

Başkan
AKRİTAS

Anayasada yapılmak istenen değişiklik önerisini Türkiye'nin onaylamaması üzerine Makarios, Kıbrıs'ı elde etmek için hazırlattığı tasarıları yürürlüğe koymaya karar verdi. Daha önce belirttiğimiz gibi EOKA bunun için hazırlanmıştı. Anayasaya göre dağıtılması gereken örgüt yeniden etkin ve modern silahlarla harekete hazır duruma getirildi.

İşlenecek cinayetlerin dünya kamuoyunda Rumları haklı çıkaracak biçimde bir başlangıç olayı yaratıldı.

Türkler Öldürülmeye Başlanıyor

Makarios 4 Aralık 1963 günü Lefkoşa'nın Baf kapısı yöresinde dikilmiş EOKA'cı Markos Dragos'un heykelinin kaidesine bir bomba koydurup patlattırdı. Polisin işe karışmasından iki saat sonra EOKA, derhal bir bildiri yayınlayarak, bombanın Türkler tarafından koyulduğunu açıkladı. Ertesi günü Rum gençliği heykelin çevresinde, Türkler aleyhinde büyük bir gösteri yaptı.

Türkler de bu suçlamaya şiddetli biçimde karşı koydular ve bunun Rumların bir düzeni olduğunu belirttiler.

Bu olay, Kıbrıs için bir uyarı olmuştu...

Şimdi sıra, başta Makarios olmak üzere, Temsilciler Meclisi Başkanı Glafkos Klerides, İçişleri Bakanı Polikorpos Yorgacis ve ünlü EOKA'cı Nikos Sampson'un hazırladıkları planın uygulanmasına gelmişti. Bu plana göre EOKA, en etkili darbeyi Lefkoşa'da vuracak, sekiz saat içinde Lefkoşa'daki Türkleri tümden yok edecek ya da teslim olmak için zorlayacaktı.

20-21 Aralık 1963 gecesi, Girne'den Lefkoşa'ya gelip Tahtakale semtindeki evlerine gitmekte olan kadınlı erkekli Türk topluluğu-

nun bindikleri araç, sözde güvenlik güçlerine mensup (EOKA'cı) silahlı polisler tarafından durduruldu. Yasadışı olarak arabalarının durdurulmasına içerleyen Türkler, EOKA'cıların üzerlerini aramaya başladıklarını görünce karşı koymaya başladılar. Böylece çıkan olay iki Türk'ün öldürülmesi ve öbürlerinin de yaralanması ile sonuçlandı.

22 Aralık 1963 günü Türk Lisesi öğrencileri olayı kınamak için okulun bahçesinde toplanmışlardı. Rum polisler, okul bahçesindeki öğrencilerin üzerine ateş açarak iki öğrenciyi yaraladılar. Olaylar birbirini kovaladı. Kıbrıs artık bir iç savaşa sürüklenmişti.

Başpiskopos Makarios'un planlı biçimde yürüttüğü yok etme harekâtında tepeden tırnağa her türlü ağır, hafif silahlarla donatılmış Rum militanlar, insanlık dışı tüm davranışları gösterdiler.

23-24 Aralık'ta saldırıya geçtiler. Türk Büyükelçiliğine ateş açıldı. Türk ve Yunan subayları arasında karargâhta bir çatışma oldu. Lefkoşa'daki evlerinden ayrılan Türk memurları Elçiliğe sığındılar. Sonuç olarak 12 Türk öldürüldü, 50 kişi yaralandı.

24-25 Aralık gecesi, Rumlar tarihin eşini bugüne kadar yazmadığı en vahşi cinayeti işlediler. Türk alayı doktorlarından Binbaşı Nihat İlhan'ın evini basarak kendilerini korumaktan yoksun olan eşini ve üç oğlunu banyo küvetinde kurşun yağmuru ile delik deşik ederek öldürdüler. Ayrıca iki Türk kadını ile bir kız çocuğunu da öldürdüler.

1963 olayları yaşanırken İstanbul'da öğrenim gören Kıbrıslı öğrenciler İstanbul Üniversitesi bahçesindeki Atatürk anıtı önünde açlık grevine başladılar. Tarih 21 Aralık 1963'tü, kızlı-erkekli öğrenciler geceyi açıkta, üzerlerine kar yağarken geçirdiler. Basın olaya büyük ilgi gösterdi. Halk coşkuya kapıldı, kamyonlarla yiyecek gönderdiler!..

[1] Bizi Meclis'e götürdüler. O gün İnönü'nün Meclis'te bir konuşması olacak. O zaman parti genel sekreteri olan Kemal Satır aldı; İnönü'ye gittik ve elini öptük. İnönü bize sitem etti. Ne yapıyorsunuz, açlık grevleri olur mu? Kendinizi öldürüyorsunuz, dedi. Bizi Kıbrıs'a gönderin Paşam, dediğimizde verdiği yanıt anlamlıydı.

"Siz lâzımsınız. Çanakkale'de, milletin kaymak tabakasını yok ettik. Bir daha aynı hatayı yapmayız. Siz merak etmeyin, gerekirse bu memleketin Kıbrıs'a gönderecek askeri vardır!.."

Biz sevinçten uçuyoruz. Bizi dinleyici locasına çıkardılar. İnönü kürsüye çıktı.

Yapabileceğimizi yapıyoruz; saldırılar hâlâ devam ettiği için yarın Kıbrıs'a müdahale ediyoruz, dedi.

Ancak, o müdahale; uçakların, Lefkoşa üzerinde uçmasıyla sınırlı kaldı![102]

25 Aralık öğle zamanı Yunan kuvvetlerinin desteklediği Rum birlikleri, Lefkoşa'nın kuzeydoğu kesimindeki Küçük Kaymaklı'da Türk evlerine saldırdılar. Kentin çeşitli noktalarında çarpışmalar bütün şiddeti ile sürüp gidiyordu. Silahsız ve savunma gücünden yoksun yüzlerce kadın, çocuk, ihtiyar rehin alan EOKA militanları çeşitli cinayetlerini işlerken, Küçük Kaymaklı boşaltılıyor, Türk alayı da karargâhtan ayrılarak kuzeyden Lefkoşa'ya doğru ilerliyordu. Türkiye Cumhuriyeti hükümeti, Güvence Antlaşmasının 4üncü maddesine uyarak, Yunanistan ve İngiltere ile ortak müdahaleyi istedi. Olumlu yanıt alamayınca tek taraflı müdahaleye karar verdi ve bunu ilgili devletlere bildirdi.

Türk Uçakları Kıbrıs'ta

İnönü bunun üzerine yaşamının zor kararlarından birisini alarak 'yapılan bütün uzlaşma çağrılarına olumsuz sonuç verilmesi karşısında' çarpışmaların durdurulması amacıyla 25 Aralık günü öğleden sonra Lefkoşa üstünde Türk jetlerinin uçurulacağını dünyaya duyurmuştur. Gönderilen dört jet, Türkiye ve dünya kamuoyunu heyecanla ayağa kaldırmaya yetiyordu.[103]

İlk olarak Türk Hava Kuvvetlerine ait savaş uçakları 25 Aralık günü saat 14.00'ten sonra Lefkoşa üzerinden bir ihtar uçuşu yaptı. Bu ihtar uçuşu karşısında EOKA'cılar, Türkiye'nin müdahaleye ke-

102 Ergün Vehbi'nin anıları, Aktaran; Arslan Menguç; Anılarda Erenköy, s: 92-93, İstanbul 2005.

103 A. Gevgilili, Yükseliş ve Düşüş, s:258

sin olarak kararlı olduğunu anlayınca 'ateşkes' anlaşması imzalamak zorunda kaldılar. Rum radyosu buna karşın Türklerin ezileceğini bildiriyordu.

Birkaç günlük çarpışma sırasında yalnızca Lefkoşa'da saptanan Türk şehitlerinin sayısı 92, yaralıların ise 475 idi. Kayıplar bilinmiyordu. Bütün Türk köyleri sarılmıştı. Oralarda neler olduğunu bilen yoktu.

Kıbrıs Anayasası Mahkemesi Başkanı Alman Prof. Ernest Forshoff, 30 Aralık 1963'te UPI Ajansına verdiği demeçte, Kıbrıs'taki kanlı olaylardan Makarios'un sorumlu olduğunu söylüyordu: "Bütün bunlar Makarios'un Kıbrıs Türklerini tüm anayasal haklardan yoksun bırakmak istemesi yüzünden oldu... Makarios Kıbrıs Türklerinin haklarını açıktan yok etmeye başladığı anda şimdiki olaylar kaçınılmaz duruma geldi."[104]

Yunanlı tarihçi Dimitri Kitsikis de Kıbrıs'ta 1963 yılı sonunda kanlı olayların başlatılmasının tek sorumlusu olarak Makarios'u göstermektedir. Kitsikis, Türk ve Rum toplumları arasında güven sağlanamadığından söz ettikten sonra şöyle devam ediyor: "Bu güven ne yazık ki sağlanamadı. Bu güven Makarios yüzünden sağlanamadı. Yineliyorum, yalnızca Makarios'un tutumu yüzünden sağlanamadı. Çünkü Makarios, Londra ve Zürih Antlaşmalarını kabul etmiyordu. Karamanlis'in tehdidi üzerine, bu antlaşmaları zorla imzalamıştı ve bunları uygulamamaya kararlı görünüyordu. Evet, Anayasa'nın işlememesinde başka etkenler de vardı. Ama baş etken, son söze sahip olan ve onu yürütme durumunda bulunan Makarios'un bunu istememesiydi. Ama eğer Cumhurbaşkanı kendi anayasasına saygı göstermezse, başkalarının göstermesini istemek ve başkalarının onu yürütmeye çalışmasını beklemek boş olur. Makarios'un iyi niyetli olmadığı açıkça ortadaydı... Evet, örneğin Anayasanın Türkler için öngördüğü memur kadrolarını Makarios onlara vermeyi reddetti. Gerekçe olarak bunların yeterince eğitim görmemiş olmasını ileri sürdü. Eğer durum böyle idiyse, o zaman

104 Vehbi Zeki, Kıbrıs Türk Mücadele Tarihi, c:II Lefkoşa 1974 s:20'den aktaran, Süleyman Kocabaş, Tarihte ve Günümüzde Türk Yunan Mucadelesi, s:182, İstanbul 1984.

yapılacak şey, en kısa sürede bir Türk eliti yaratmak ve var olanı genişletmek için devletin olanaklarını seferber etmekti. Sonra 1963 Mayıs olayları geliyor. O zaman Makarios kendi hükümet darbesini hazırlamıştı. Burada söz konusu olan hükümet darbesi nedir? Makarios Anayasayı tek başına değiştirmeye karar vermişti. İşin ilginç yanı, o zamana kadar birçok konuda Makarios'a karşı çıkan AKEL (Rum Komünist Partisi) bu girişimde onu destekledi. Bunun nedeni, Sovyetler Birliğinin Kıbrıs'ın NATO sistemi içine girmesinden korkması ve AKEL'e Makarios'un dış politikasını desteklemesi konusunda talimat vermiş olmasıdır."[105]

Yeşil Hat

Bundan sonrası, İngiltere'nin açık, ABD'nin ise dolaylı biçimde araya girerek, Türkiye'ye Kıbrıs konusunda güvenceler verecekleri bir dönem olacaktır. İngiltere, 26 Aralık'ta Türkiye'nin Kıbrıs'a tek yanlı müdahalesine 'gerek olmadığını' bildirerek, 2500 İngiliz askerini adada düzeni sağlamakla ödevlendirdiğini açıklamaktaydı. Kıbrıs'ın Rum egemenliğindeki hükümeti de aynı gün olumlu bir yanıt verince, Türkiye, İngiltere ve Yunanistan temsilcileri 30 Aralık 1963'te toplanıp Lefkoşa'da karşılıklı ateşkesin uygulanacağı 'Yeşil Hat'tı belirliyorlardı.[106]

Lefkoşa'yı iki bölgeye ayıran 'Yeşil Hat' üzerinde topluluk arası bir anlaşmaya varılmıştı. Uygulamada, 'Yeşil Hat' Kıbrıs'ta iki ayrı yönetimin 'fiilen' kurulmasının başlangıcı oldu. Çünkü yöneticiler ve memurlar ancak kendi bölgelerinde görevlerini sürdürebilmek durumuna düştüler. Böylece devlet mekanizmasını ellerine geçiren Rumlar karşısında Türkler de kendi yönetimlerini kurmak zorunda kaldılar.[107]

1964'ün Ocak ayı, Kıbrıs konusunda birbirini izleyen gelişmelere sahne oldu. İngiltere'nin önerisi üzerine, Türkiye ve Yunanistan,

105 Dimitri Kitsikis, Türk-Yunan İlişkileri ve Kıbrıs, Cumhuriyet, 15 Şubat 1982'den aktaran S. Kocabaş, Tarihte ve Günümüzde Türk Yunan Mücadelesi, s:183

106 Ali Gevgilili, Yükseliş ve Düşüş, s:258

107 Sarıca-Teziç-Eskiyurt, Kıbrıs Sorunu, s:56

Türk ve Rum toplumlarının temsilcilerinin katılması ile 15 Ocak 1964'te Londra'da bir görüşme düzenlendi. Bu görüşmeler tarafların görüşleri arasında uzlaşmaz çelişkiler bulunması nedeni ile hiçbir sonuç vermedi.

İngiltere'nin konferansı toplamaktaki amacı, kendisini büyük bir yükten kurtarmak, muhafazakâr hükümetin seçimler öncesinde karmaşık bir sorunun içine girmesini önlemek idi. Çünkü üçlü yönetimin kendi üzerine düşen ağır yükünü İngilizler artık taşımak istemiyorlardı.

Türkiye, üçlü garanti sisteminde ısrar etmekte, en fazla NATO'nun müdahalesine razı olabileceğini belirtmekteydi; Kıbrıs buhranına bir çözüm yolu aranması ya da Ada'da barış ve güvenliğin sağlanması sorumluluğunun Birleşmiş Milletlere ve Commonwealth'e devrine kesinlikle karşı idi.[108]

1964 yılı Ocak ayının sonunda, Türkiye, Londra görüşmelerinden çekilirken İnönü, Kıbrıs'ta can ve mal güvenliğinin sağlanmadığını, Londra görüşmelerinin bu koşullar altında başlamış bulunmasının, görüşmeler için bir talihsizlik olduğunu belirtiyordu. Türkiye için önemli sorunun, "Kıbrıs Cumhuriyetine can veren milletlerarası antlaşmaların yürürlükte olup olmadığıdır," dedikten sonra, imzacı tarafın rızası olmadıkça antlaşmaların yürürlükten kaldırılmasının mümkün olmadığını sözlerine ekliyordu.[109]

Konferansta Türkiye, Kıbrıs Türk toplumunun can ve mal güvenliği ile birlikte tüm hak ve çıkarlarının tam olarak korunmasını istedi. Rumlar ise Anayasa'dan Türklere tanınan tüm hakların çıkarılmasını, Garanti ve İttifak Antlaşmalarının kaldırılmasını istediler. Bir sonuca ulaşamadan, konferans 31 Ocak 1964 tarihinde dağıldı.

Konferansın dışında, İngiltere'nin yükü dolaylı olarak ABD'nin sırtına yüklemeye çalışan NATO kuvvet çerçevesi içinde Ada'ya ABD'nin asker gönderme önerisini ABD, Yunanistan ve Türkiye onaylarken, Makarios'un Anglo-Amerikan tasarısında kendi istekleri doğrultusunda yaptığı çeşitli düzeltmelere rağmen, tasarı

108 Sarıca vd., Kıbrıs Sorunu, s:57
109 Sarıca-Teziç-Eskiyurt., Kıbrıs Sorunu, s:57.

onaylanmıyordu. Sovyetler Birliği de Birleşmiş Milletleri Kıbrıs'ın bağımsızlığını korumaya çağırıyor, Ada'nın istila tehdidi altında bulunduğunu, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin içişlerine herhangi bir yabancı müdahalenin, Ada'ya NATO kuvveti yollanmasının şiddetle karşısında olduğunu bildiriyor, büyük ve Ada'ya komşu devletleri sağduyuyla harekete çağırıyordu.[110]

Yunanistan, sorunu Şubat 1964'te Birleşmiş Milletlere götürdü. B.M. Güvenlik Konseyi de ilgili devletlere ve toplumlara durumu daha kötüye götürmeme çağrısında bulundu. Ayrıca düzen ve güvenliği sağlamak için Kıbrıs'a B.M. Barış Gücü gönderilmesi kararlaştırıldı.

25 Şubat 1964'te Yunanistan Başbakanı George Papandreu, 'Makarios'a Yunan ulusu ve hükümetinin Kıbrıs'la dayanışma içinde olduğunu' bildiren bir mesaj yayımladı.[111] G. Papandreu, daha sonra Yunan halkına hitaben şunları söylüyordu: "Hükümetimiz bir Kıbrıs buhranıyla karşı karşıyadır. Zürih ve Londra Antlaşmalarının kötü sonuçları kendisini belli etmeye başlamıştır. Bu antlaşmaların uygulanması artık olanaksızdır. Yunan hükümetinin Kıbrıslı Rumları kayıtsız şartsız destekleyeceğini de belirtmek isterim."[112]

Yunanistan Başbakanı G. Papandreu, Makarios'u desteklediğini açıkça ilan etmiş, hatta gerekirse Kıbrıs'a Yunan askeri bile gönderebileceğini söylemişti. Nisan 1964'te Yunanistan'a giden Makarios, bu durumu G. Papandreu ile görüşmüştü: 'Makarios'la Papandreu'nun Nisan ayında yaptıkları toplantıda önemli, gerçekten hayati bir karar alınmıştı. Bu nedenle Yunanistan'ın Kıbrıs'a yardım güvencesi, Türkiye'nin Ada'ya asker çıkarması durumunda pek bir şey ifade etmeyecekti. Kıbrıs'ın savunmasına Yunanistan'ın askerî yönden katkıda bulunması, bu katkıyı Türkler saldırmadan önce gerçekleştirmesiyle mümkün olabilirdi. Gerçekten de, Yunanistan Kıbrıs'a el altından silah ve asker yollayabilirse bu, Türklerin işini

110 Sarıca/Teziç/Eskiyurt Kıbrıs Sorunu, s:61

111 Andreas Papandreu, Namlunun Ucundaki Demokrasi, aktaran S. Kocabaş, Tarihte ve Günümüzde Türk-Yunan Mücadelesi, s:187

112 Asya, Kıbrıs ve Türkler, s:100, aktaran S. Kocabaş, Tarihte ve Günümüzde Türk-Yunan Mücadelesi, s:187

zorlaştıracak ve Ada'ya askerî müdahaleyi önleyecekti. Babam (G. Papandreu Yunanistan eski Başbakanı Andreas Papandreu'nun babasıdır. E.M.) Makarios'a bu öneriyi yaptı, o da kabul etti. Geniş çapta bir yardım hareketi başladı. Bu yardım gizlice iletiliyordu. Silah ve asker dolu gemiler geceleri Ada'ya yanaşıyor, sivil elbiseler giymiş 'gönüllüler' Kıbrıs'a çıkıyorlar ve Kıbrıs birliklerine katılıyorlardı. Yardım harekâtı yazın ortasına dek sürdü. 20 bin kadar tam teçhizatlı subay ve er Kıbrıs'a çıkarıldı. Bunlar, Türklerin Kıbrıs'ı 'ziyaret' etmelerini önleyebilecek kararlı bir savunma kuvveti oluşturdular."[113]

14 Mart Olayları – Güvenlik Konseyi Kararı – Barış Gücü

Türkiye'nin askerî müdahale olasılıklarından söz açtığı, Türkiye ile Yunanistan'ın karşılıklı askerî manevralar yaptıkları 1964 Şubatında, ABD Başkanı Johnson'ın önerisiyle araya yine İngiltere girmişti. İngiltere, Ankara'nın isteklerini karşılayan bir çözümü, sorunu Birleşmiş Milletler'e götürerek çıkaracakları bir kararla sağlayacaklarını İnönü'ye duyuruyordu. Oysa 4 Mart 1964'te BM'den çıkan karar, ABD ve İngiltere'nin söz verdiği hususlar yerine adaya barış ve güvenliği sağlamak üzere bir BM Barış Gücünün kurulmasını ve bir BM arabulucusunun seçimini öngörmekteydi. Barış Gücünün çabalarını barışçı yollardan sürdüreceği, taraflardan biriyle doğrudan çatışmaya girmekten kaçınacağı da özellikle belirtilmiştir. Kararın en tartışmalı yanı ise, Kıbrıs'ın ülke bütünlüğü ve dış müdahalelerden korunmasıyla ilgili bölümlerdir. Rumlar, Türkiye'nin özellikle Garanti Antlaşması çerçevesindeki müdahale hakkını Birleşmiş Milletler Barış Gücünün varlığı ile birlikte geçersiz kılmaya çalışmış, Türkiye de böyle bir yoruma olanak verilmemeye özel bir özen göstermiştir.[114]

113 Papandreu'nun Namlunun Ucundaki Demokrasi s:170'den aktaran S. Kocabaşoğlu, Tarihte ve Günümüzde Turk-Yunan Mücadelesi, s:188

114 Ali Gevgilili, Yükseliş ve Düşüş, s:260

Barış Gücü kuruluncaya kadar Kıbrıs'ta yine kanlı çatışmalar olmuştur. 4 Mart ile 14 Mart arasında Girne ve Ktima bölgelerinde silahlı çatışma yeniden başlamış ve Ada'daki İngiliz kumandası altındaki birlikler, bunun durdurulmasında etkisiz olmuşlardır.[115]

Türkiye 13 Mart'ta müdahale hakkını kullanacağını Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine resmen duyuruyordu. Kıbrıs'ın isteği üstüne o gün toplanan Güvenlik Konseyi ise 14 Mart'ta başka bir tasarıyı oybirliği ile onaylamaktaydı. Karara göre, 'egemen Kıbrıs Cumhuriyetindeki' durumu kötüleştirecek ya da uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye sokacak herhangi bir hareket ya da hareket tehdidinden kaçınılmalıydı.[116] Öte yandan İnönü, Birleşmiş Milletler'e başka bir tasarıyla başvurmuştu.

CHP'li Başbakan, ikili bir çözüm önermekteydi:[117]

"1. Türkiye önce çok sınırlı bir askerî müdahaleyle, daha Barış Gücü kurulup hareket serbestliği önlenmeden Kıbrıs'ta çok stratejik nitelikteki bazı noktaları tutacaktı.

2. İkinci aşamada uzun süreli bir askerî eyleme girişilirse, tutulan ilk noktalar Türk birliklerinin rahat ilerlemesini sağlayacaklardı."

İnönü'nün müdahale tasarısının öğrenilmesi üzerine, Atina'da Yunan Başbakanı George Papandreu ve Makarios'la Grivas derhal toplanarak bir süredir yürütülen saldırıları durdururlarken, –Kanadalı 36 askerden oluşan- Birleşmiş Milletler Gücü de 14 Mart 1964'te Kıbrıs'a ilk adımını attı. Barış Gücü, karşılıklı çatışmaların bitmek bilmediği Kıbrıs'ta giderek etkisiz kalacak ve uluslararası eleştiri konusu bile olacaktı.

Johnson İnönü'yü Durdurarak Çıkarmayı Engelliyor

"Kıbrıs'ın Rum hükümeti, 4 Nisan 1964'te Ankara'ya verdiği notayla İttifak Antlaşmasının sona erdirildiğini resmen açıklıyordu. Türkiye iki gün sonra bu işlemi yine protestoyla yetinecekti."

115 S. Toluner, Kıbrıs Uyuşmazlığı, s:114
116 S. Toluner, Kıbrıs Uyuşmazlığı, s:115
117 Metin Toker, İsmet Paşa'yla On Yıl, c.4, s:112, aktaran Ali Gevgilili, Yükseliş ve Düşüş, s:261

"Makarios hükümeti, 18 Mayıs'ta savaş ve bombardıman uçakları, ağır silahlar ve benzerlerini alma kararını açıklıyordu."

"Çatışmalar, adam kaçırmalar süregiderken, 27 Mayıs'ta 18-59 yaş arasındaki tüm Rum erkeklerinin Milli Muhafız Gücünde altı aylık silahlı askerlik hizmeti görmeleri bir yasayla zorunlu hale getiriliyordu. Türk Cumhurbaşkanı Yardımcısının veto hakkına rağmen yapılan bu işlemi Türkiye yine aynı gün protesto etmekle yetiniyor, ancak tasarı 1 Haziran'da geçerlilik kazanıyordu."

"Başkan Yardımcısı Dr. Küçük'ün Anayasa'ya aykırı düşen işlemlerle ilgili olarak bir toplantı yapılması amacıyla 3 Haziran'da yaptığı çağrı da '1963 Aralık ayında görevini bırakmış' birisinin davranışı olarak nitelenip görmezden geliniyordu."

"Türkiye'nin aynı konularda 3 Haziran'da yolladığı son notaya da Makarios yine ilginç bir yanıt vermişti. Kıbrıs Rumlarına göre, yapılanların tümü yasal açıdan geçerliydi ve adanın savunulması için gerekli tüm önlemleri almak, Kıbrıs hükümetinin vazgeçilmez hakkıydı."

İnönü açısından, gidilecek başka hiçbir yer kalmamıştı. Kıbrıs'ta Garanti Antlaşması'yla sağlanmış tüm uluslararası hakların ve 1960 Anayasası'nın kesin çöküşüne boyun eğilecekti ya da bu dış politika kâbusu kesin bir çözüme götürülecekti.[118]

Makarios'un son notayı da reddetmesinin ardından Başbakan İnönü siyasal yaşamının en zor kararlarından birini verdi. Türkiye, 6 Haziran 1964'te Kıbrıs'a kesin çıkarma yapacaktı.

İnönü, kararını vermekle kalmıyor, 6 Haziran'da çıkarmayı gerçekleştireceğini iki gün önceden Yunanistan'ın koruyucusu ABD'ye bildiriyordu.

ABD'ye, Kıbrıs'a çıkarma yapılacağı bildirildi. Yanıt bekleniyordu. Bundan sonrasını Cüneyt Arcayürek'ten dinleyelim:

"Dışişleri Bakanının bordo renkli koltuklarında karşılıklı oturuyorduk.

Bakanın sözlerinin yanı sıra davranışlarında da bir burulmanın, isteksizlikle görevden kaçıp gitmeye hazır bir insanın izleri vardı.

Bir süredir İsmet Paşa'yla birlikte dış politikayı sürdürüyordu.

---

118 Ali Gevgilili, Yükseliş ve Düşüş, s:263

Feridun Cemal Erkin Paşa'ya, 'Büyükelçiye yapacağımızı söylersek, derhal karşı çıkar. Alınan bir karar uygulanmadan önce başka bir devlete, hele Birleşik Amerika'ya bildirilir mi Paşam?' dedim. Dinletemedim. İsmet Paşa bana karşı direndi. 'Hemen çağır Amerikan Büyükelçisini, bu katliam karşısında, antlaşmaların verdiği haklara dayanarak Kıbrıs'a asker gönderme kararını hükümetin aldığını bildir,' dedi. Direnmelerimden, açıklamalarımdan İsmet Paşa'nın hiç etkilenmediğini görüyordum. Hükümet başkanıydı, başka yapacak bir şey yoktu. Amerikan Büyükelçisini makamıma çağırdım: 'Türk hükümetinin antlaşmalara dayanarak Ada'ya asker göndermeye karar verdiğini söyledim,' dedi.

Amerikan Büyükelçisi Raymond Hare, Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin'i dikkatle, herhangi bir tepki göstermeksizin dinledi.

Sonra, "Bana bir saat izin verir misiniz?" diye sordu. "Hemen gidip Washington'u arayıp askerî müdahale kararınızı bildireyim, yanıtını da getireyim," diye ekledi.

Gitti, geldi. Elinde bir zarf, içinde de ünlü Johnson mektubu vardı.[119]

Bu mektup Türk-ABD ilişkilerinde önemli bir dönüm noktası oldu.

Türk hükümetinin Güvence Antlaşması'nın ilgili hükmünü işletme kararı, ABD Başkanı Johnson'un mektubu ve NATO kuvvetleri Başkomutanı Orgeneral Lemintzer'in Türkiye'ye gelerek yaptığı bazı girişimler sonucunda geriye bırakıldı.

Çıkarma kararı, hem bu 'ünlü mektup' hem de General Lemintzer'in o zamanki Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay'a 'herhangi bir savaş harekâtından kaçınması' için verdiği sert nota sonucu uygulanamadı. Garufalyus anılarında, Kral Konstantin de ABD Başkanı Johnson'dan aracılık yaparak Türk-Yunan savaşını önlemesini istediğini belirtmekte ve "General Lemnitzer ve Başkan Johnson aracılığı ile krize son verildi. Buhranın sona ermesinden sonra General Lemnitzer'e teşekkür mektubu gönderdim," demektedir.[120]

---

119 Cüneyt Arcayürek Açıklıyor, c.4, s:274, Ankara, 1974, Bilgi Yayınevi

120 Milliyet 12.12.1974, Garufalyus'un Kıbrıs Anıları, M. Sarıca vd. Kıbrıs Sorunu, s:72

ABD Başkanı Johnson'un Başbakan İnönü'ye yolladığı 5 Haziran 1964 tarihli mektubu tüm kamuoyunda hayretle karşılanmış, şiddetli tepkilere yol açmıştır.

Johnson mektubuyla, Türk dış politikasında yeni bir aşama işte böyle başlıyordu.

Kennedy'nin öldürülmesinden sonra Beyaz Saray'a egemen olan Başkan Johnson, Ankara'dan gelen bilgiden sonra Amerikan Dışişleri Bakanlığı ilgili servisine Başbakan İnönü'ye gönderilmek üzere bir mektup yazılmasını buyurmuştu.

Kimine göre, mektup o derece aceleyle yazılmıştı ki, diplomatik bir belgede bulunmaması gereken 'hatalarla' doluydu.

Kimine göre, Amerikan Dışişleri Bakanlığında özellikle Türk-Yunan ve Kıbrıs sorununa bakan 'masaya egemen' olan Rum kökenli diplomatlarca ele alınmıştı. Şuydu ya da buydu, gerçek ABD'nin, köklü ve asla vazgeçilmez saydığı bir 'müttefikine' ağır dille bir mektup gönderdiğiydi.[121]

ABD askerî yardımının Türkiye'ye verilmesini gerçekleştiren 12 Temmuz *1947 ikili antlaşmasına* göre, ABD tarafından verilen askerî yardımın veriliş amaçları dışında kullanılması için ABD hükümetinin onayı gereklidir. ABD askeri malzemesinin Türkiye'nin Kıbrıs'a yapacağı müdahalesinde kullanılmasına izin vermeyeceğine göre, bunların Kıbrıs'ta kullanılması *ikili antlaşmaya* da aykırı düşecektir.

İnönü, 13 Haziran 1964'te Johnson'a gönderdiği uzun ve ayrıntılı bir mektupta tüm savları birer birer yanıtlayacaktır.[122]

"1963 sonundan beri Kıbrıs'a askerî müdahale gereği bu seferle dördüncü oluyor. Başından beri Amerika'ya bu konuda danıştık,"[123] diyerek, bir gerçeğin altını çizmekte ve her seferinde Amerika'nın haksız yere engellemesiyle karşılaşıldığını belirtmektedir.[124]

---

121 C. Arcayürek, c.4, s:275. Mektup için bkz: N. Erim, Kıbrıs, s:304-309 ve M. Sarıca vd. Kıbrıs Sorunu, s:394-397

122 Bu mektubun tam metni için bkz. N. Erim Kıbrıs, s:310-321 M. Sarıca vd. Kıbrıs Sorunu, s:398-406

123 N. Erim, Kıbrıs, s:310

124 N. Güvenç, Kıbrıs Sorunu, s:138

İnönü, tarihi kişiliğinden beklendiği biçimde gereken yanıtı verdi. Fakat Türkiye de Kıbrıs'a asker gönderemedi.

"Oysa basın aracılığıyla kamuoyu, Kıbrıs'a asker gönderilmesine hazırdı, giderek koşullanmıştı da.

Millet Meclisinde bu konuda ateşli konuşmalar, görüşmeler olurken hükümet, bir askerî müdahaleyi sağlayacak kimi önlemleri alıyordu.

Askerî açıdan Ada'ya asker çıkarma işlemi oldukça zor bir uygulamaydı. İkinci Dünya Savaşı'ndan kalan filmlerde gördüğümüz bu tür çıkarmalar için gereksinilen araç ve gereçlerin, çıkarma teknelerinin bizde olup olmadığını araştırmıyorduk.

Çünkü ulusal bir coşku sarmıştı Türkiye'yi.

Gölcük'te bulunan donanmasının önemli bölümü Kıbrıs açıklarına hareket etmişti. Askerlerle silahları, öteki gereçleri taşımak için devletin ya da özel şirketlerin elinde olan şilepler de Mersin'e doğru gitmişti. Bu şileplerle askerlerin ve araçların Kıbrıs'a gönderileceği anlaşılmıştı. Şilepte askerin Ada'ya gönderilmesi tuhaftı ama üzerinde bile durmuyorduk.

Şileplerle büyük çapta askerî bir harekâtın yapılıp yapılamayacağı tartışma konusu bile değildi. Türkiye'de o günleri yaşayanlar anımsayacaklar ki, herkes ayaktaydı. Kısacası Kıbrıs'a derhal asker gönderilmesini, ama nasıl ve ne biçimde olursa olsun, Türk askerinin Ada'ya çıkarılmasını istiyorduk.

Her şeye karşın, araç ve gereçlerimizi denizaşırı bir yöreye gönderebilme noktasında noksanlarımız olsa bile, Türkiye olarak bu müdahalenin yapılmasını istiyorduk.

Fakat ortaya birden bire bir ABD etkeni çıkıyordu. Hele 6ıncı filoyu bir 'düşman ülkeymişiz gibi' karşımıza çıkaracağını bildirmesi ayrı bir faciaydı.

Johnson mektubunun bütününden habersiz olan Türk kamuoyu ve basını, askeri müdahalenin gerçekleşmemesi karşısında 'bir şeyler döndüğünü' seziyordu. Ne var ki 'dönen dümenin' ne olduğunu da -o sırada- derininden kavramış değildi. Kulislerde, Dışişleri Bakanlığı koridorlarında 'Amerika'nın olumsuz davranış ve müdahalesinden' söz ediliyordu. Ancak bu müdahalenin içeriği konusunda pek bilgi verilmiyordu. Olay 'çok üst düzeyde' oluyor, gelişiyor, sonuçlara doğru gidiyordu."[125]

125 Cüneyt Arcayürek Açıklıyor, c.4, s:277

İnönü her şeye karşın Johnson'un yaptığı çağrıya uyarak 21 Haziran 1964'te ikinci kez Birleşik Amerika'ya gidiyordu. Johnson aynı anda Yunan Başbakanı Papandreu'yu da Beyaz Saray'a çağırmış bulunuyordu. Batı'nın ne düşündüğünü, İnönü orada çok yakından görecekti.[126]

Başkan Johnson İnönü ile Papandreu'yu karşılıklı olarak görüşme masasına oturtmak amacındaydı. İnönü bu öneri nedeniyle Beyaz Saray'dan ayrıldıktan sonra New York'taki Waldrof Astoria Oteli'nde bu buluşmayı bekledi. Oysa Johnson, Yunanistan Başbakanı'nı Türkiye Başbakanı ile görüşmeye inandıramayacaktı.

İnönü dönüşte uğradığı Londra'da İngiltere Başbakanı Douglas-Home'dan, Kıbrıs'a ilişkin asıl Batı özlemini öğrendi, İngiliz Başbakanı 'Kıbrıs'ın tümüyle Yunanistan'a bırakılması' karşılığında, Ankara'nın neler isteyeceğini sormaktaydı.

ABD'li özel arabulucu Dean Acheson'un hazırlayıp 1964 Temmuzunda ortaya çıkardığı Acheson Planı, bu tasarıların sonucudur.

ABD müdahalesinden 21 yıl sonra, gazeteci Haluk Şahin, mektubu hazırlayan kişilerden Joseph Sisco ile görüşmesini ve konuşmaları şöyle anlatıyor:[127]

> "Johnson'un mektubunu kaleme alanlardan biri de oydu. Üstelik 10 yıl arayla gelen iki büyük Kıbrıs bunalımı arasındaki ilintileri görebilecek birkaç Amerikalı tanıktan biriydi.
>
> Sisco: Amacımız bölgede savaşa meydan vermemekti. Bizim ve Türkiye'nin temel çıkarı Doğu Akdeniz'de istikrarın korunmasından yanadır. O mektup yazılmadan gidip gelmiş diplomatik mesajlarda da ifade ettiğimiz gibi, Türkiye'nin yapabilecekleri bizi kaygılandırıyordu.
>
> Şahin: Türkiye ile Yunanistan arasında savaş çıkması güçlü bir olasılık mıydı?
>
> Sisco: Biz bu olasılığı ciddiye alıyorduk. Türkiye ile Yunanistan'ı karşı karşıya bırakacak bir durumdan mutlaka kaçınılması ge-

126 Metin Toker, İsmet Paşa'yla On Yıl, c.4, s:119'dan aktaran Ali Gevgilili Yükseliş ve Düşüş, s:267

127 Haluk Şahin, Gece Gelen Mektup, Cep Kitapları, İstanbul, 1987, s:55-105 – Joseph Sisco, 1974 Kıbrıs bunalımında öne çıkacak ve Türk kamuoyu tarafından yakından tanınacaktır. Ancak bu kez başarılı olamayacak ve 20 Temmuz 1974 Harekâtı önlenemeyecektir.

rektiğine inanıyorduk. Johnson'un mektubundan önce de Türkiye ile Amerika arasında diplomatik mesajlar gidip gelmişti ama demek ki başarılı olamamıştı.

Mektup şok yarattı biliyorum, ama doğrusunu söylemek gerekiyorsa şok yaratsın diye öyle yazılmıştı. O zamana kadar anlatamadığımız bir şeyi, yani Yunanistan ile Türkiye arasında bir çatışmanın, ne bu iki ülkenin ne de Amerika'nın yararına olacağını anlatmak için... İstenen amacı da gerçekleştirdi. Peki, etkileri ne oldu? Hem uzun dönemde, hem de özellikle kısa dönemde, kırgınlık yarattığını söyleyebiliriz. Sizin en yakın dostunuz olan bir büyük devlet, gücünü sizin üzerinizde kullanıyor ve siz bunu görmezden gelemiyorsunuz... Uzun dönemde bir etkisi daha var ki, çok ilginçtir..."

Bu sözlerle 1974 yılındaki olaylarda yeni bir mektup yazılamadığını vurguluyordu...

O dönemde İnönü'ye çok yakın olan deneyimli bir diplomatımız adını kullanmamak koşuluyla mektup olayını şöyle açıkladı:

"1964 yılı Haziranında, yani Johnson'un Mektubu olayı sırasında, Türkiye Kıbrıs'a çıkarma yapmaya askerî açıdan hazır değildi. Çıkarma en zor askerî operasyonlardan biridir; özel araç gereç, eğitilmiş personel gerektirir. O tarihte Türkiye'nin elinde bunlar yoktu. Çıkarmayı İskenderun'daki 39'uncu Pentonik tümenin yapacağı söyleniyordu. Bu tümen biri anfibik, biri zırhlı, biri de bindirilmiş piyadeden üç tugaydan oluşuyordu. Onlar da hazır değildi. Askerler gemiye binince deniz tutmasından telef oluyorlardı... İsmet Paşa bu durumun farkındaydı... Türkiye başlangıçta, Kıbrıs'ta anlaşmaların yürüyeceği inancıyla hiçbir askerî hazırlık yapmamıştı. 1964 yılında askerî harekât rizikolu bir girişim oluyordu ve ihtiyatıyla tanınan İsmet İnönü böyle bir şeyi asla göze alamazdı. Nitekim, bazı toplantılarda, 'Türk askerinin Rum askeri önünde mağlubiyete uğramasına asla müsaade etmem,' dediğini hatırlıyorum. Kısacası tüm hazırlıklara ve jestlere rağmen o zaman Türkiye çıkarma yapmayacaktı.

Ancak İnönü askerî müdahaleyi kullanarak gözdağı vermek de istiyordu. Bu yüzden gemiler, keşif uçakları yola çıktı. Sonra Amerika'nın, 'Durun, çıkmayın,' demesi sağlandı. O zaman çıkarma yapılmamasının sorumlusu Amerika oldu.

Bu arada Amerika oyunu berbat eden bir dangalaklık yaptı. Sa-

dece 'Durun, çıkmayın,' demesi yetecekken, işin içine Rusları, NATO ittifakının savunma kurallarını filan karıştırdı. Olayın niteliği değişti.

Ancak bundan sonradır ki, Türkiye Kıbrıs'a gerçekten çıkabilmek için askerî hazırlıklar yapmaya başladı. 1974'ün başarısını biraz buna borçluyuz."

Bu arada Kıbrıs konusunun iç politikada tartışma konusu yapıldığını ve hükümetin Kıbrıs'a asker çıkarmayışının özellikle AP'liler tarafından eleştirildiğini unutmayalım. O kadar ki, Erim'in anılarında yazdığına göre İhsan Sabri Çağlayangil, "Canım Johnson mesaj göndermişse ne olur, mesajı okur, çekmecenin gözüne atardınız, bildiğiniz gibi hareket ederdiniz," diyebiliyordu.

Haluk Bayülken ise daha da farklı bir bakışla, Johnson mektubunun Amerika'nın bir 'blöfü' olduğunu öne sürüyor, bu görüşünü şöyle açıklıyor:

"Biz Kıbrıs'ta o kadar sıkıntılı vaziyetteyiz ki, saldırıya, hakarete, kıyıma uğrayan biziz, aç bırakılan, sürülen bizim toplumumuz. Nasıl olur da bir 'müttefik devlet' bu gerçeklere karşı 'ötekiyle' beraber olup, 'Sen oraya gitme' diye engellemeyi ciddi olarak uygulamaya koyabilirdi. İnsan inanamıyor."[128]

Bayülken'e göre Türkiye çıkartma yapsaydı bile Amerika askerî açıdan araya girmeyi göze alamazdı. Ancak İsmet Paşa böyle bir şey yapar mıydı? Onun dış politikadaki temel ilkelerinden birinin 'iki büyük devleti aynı zamanda karşıya almamak' olduğunu kendisi de kaydediyor.

Bayülken bunun ötesinde, 'İsmet Paşa ABD'ye haber vermiş de, nasılsa engeller diye düşünmüş' biçimindeki iddiaya da inanmadığını belirtiyor. Ayrıca o dönemde İnönü'ye Kıbrıs'a normal çıkarma yerine, küçük 'sızmalar' yapılmasını tavsiye ettiklerini, ancak İnönü'nün böyle 'gayri nizami' bir şeye asla yanaşmadığını da vurguluyor. "İnönü her zaman ihtiyatlı ve 'meşruiyetçi'ydi."

ABD bu olayda Türkiye'nin bileğini bükerek askerî müdahalede bulunmasını önlemek ya da öyle görünmekle önemli bir sorum-

128 Cüneyt Arcayürek, "Johnson Mektubu Blöftü', Haluk Bayülken anlatıyor, Cumhuriyet, 5 Nisan 1985, aktaran H. Şahin, Gece Gelen Mektup, s:107

luluk altına girmiştir. Bu sorumluluğu, 1964 yılında Türkiye ile Yunanistan arasında arabuluculuk yapan fakat başarıya ulaşamayan Dean Acheson, 1966 yılının başlarında Chicago'da yaptığı bir konuşmasında şöyle ifade etmişti:

> "Amerika, Türkiye'nin antlaşmalardan doğan müdahale hakkını önlemekle büyük bir sorumluluk yüklenmiştir. Makarios Amerika'nın Türk müdahalesini önlediğini görmekle bundan sonra da aynı önlemenin yapılacağını düşünmüş ve bu düşünceden aldığı cesaretle Ada'da yapmak istediği emrivaki için teşebbüslerini rahatlıkla yürütebilmiştir. Böylelikle Amerika antlaşmalar hukuken yürürlükte iken bir tarafın (Türkiye'nin) antlaşmalardan doğan hakkını önlemekle, aslında sadece Türkiye aleyhine müdahalede bulunmuş, ayrıca bu yüzden Makarios'un adada silahlanmasını ve Türk toplumu üzerinde istediğini empoze edecek hale gelmesini sağlamıştır. Dolayısıyla Amerika'nın müdahalesi sırf Türkiye'nin aleyhine sonuçlar doğuran bir nitelik taşımaktadır."[129]

Gerçekten de Türkiye, Amerika'nın üstlendiği bu yeni sorumluluktan hem 1967 hem de 1974 bunalımlarında yararlanmasını bilmiştir. Mektup Amerika'nın sırtında bir kambur olmuştur.[130]

Rumların Erenköy Saldırıları ve Türk Uçaklarının Bombardımanı

Başbakan Yardımcısı, Dışişleri ve Savunma Bakanı olarak uzun yıllar görev yapan Vedat Çelik anılarında şunları anlatıyor:[131]

> Makarios 1962'de Türkiye'ye geldi. Yolda protesto gösterileri yapıldı, arabası taşlandı vs. Ayrıldıktan sonra günün başbakanı İnönü Orduevi'nde bir basın toplantısı yaptı.
>
> "Efendim Makarios Türkiye'de iyi karşılanmadı diye şikâyet etse haksız mı olur?" şeklindeki bir soruya İnönü ise şu yanıtı verdi:
>
> "Gelebildiğine şükretsin!"

129 Milliyet, 16 Ocak 1966, aktaran H. Şahin, Gece Gelen Mektup, s:114
130 H. Şahin, Cece Gelen Mektup, 114.
131 Arslan Mengüç, Anılarda Erenköy, s: 34-35, İstanbul 2005.

Çünkü Makarios o kadar kanlı olaylara karışmıştı ki, bütün bunlardan sonra Türkiye'ye gelebilmesi bile başlı başına bir sorundu.

İkinci soru:

"Efendim dünyada yüz milyon Türk var. Onlara pek yardım edilmiyor da, neden Türkiye Kıbrıs Türkü için savaş anlamına da gelen her türlü fedakârlığa hazır oluyoruz? Peki, öteki Türkler de şikâyet etse haksız mı olur?"

İnönü'nün yanıtı ise şu oldu:

"Kardeşim bir avuç Türk ben Türküm diyor. Benden Türklük için yardım istiyor, ben yaparım. Kim başkası yardım istedi de yapmadım!.."

İşte, Erenköy böyle başladı!

Rumlar neden Erenköy'e var güçleriyle saldırdı ve Erenköy direnişi Kıbrıs Türkü için ne anlam taşımaktadır? Bu sorunun yanıtını Rauf Denktaş veriyor:[132]

> Erenköy denince o günleri yaşamış olanların aklına, su altında kalmış insanların nefes alabilmek için çırpınışı ve nefes alma olanağına kavuşmanın mutluluğu gelir. Erenköy yıllarca Anavatan'a uzanan bir kol, bir nefes borusu olmuştur.
>
> Erenköy, Kıbrıslı Türklerin Enosis felâketinden, yeniden kolonize edilmekten kurtulmak, Anavatan'a yönelmiş bir Yunan hançeri haline getirmemek için Ada'nın her yanında verdiği şanlı bir mücadelenin sembolü haline gelmiştir.

Erenköylülerin derme çatma da olsa, balıkçı tekneleri vardı. İçlerinden bazı gençler silah bulmak için Türkiye'ye giderlerdi. Anadolu'dan getirdikleri silahlara "bereket", bu taşıma işini yapanlara da "Bereketçiler" denmiştir. İşte Rumlara karşı mücadele bu silahlarla yapılabilmiştir. Bereketçilik kod adı konan bu seferler 1973 yılına kadar devam etmiştir.

Grivas, 4 Temmuz 1964'te Yunanistan Savunma Bakanı Garufalyas tarafından Ada'ya çağrılmıştır. Grivas'ın bu ziyaretiyle ilgili olarak General Karayannis 'Ethinikos Kiriks' adlı Rum gazetesine şu bilgileri vermiştir:

---

132 A. Mengüç, Anılarda Erenköy, s:17.

"5 Temmuz tarihinde Grivas'la birlikte Atina'da bulunuyordum. Savunma Bakanı Garufalyas, bizi olağanüstü bir toplantıya çağırdı. Toplantıya, Yunan Genelkurmay Başkanı da çağrılmıştı. Savunma Bakanı bize Acheson Planını açıkladı ve planda yapılacak bazı değişikliklerden sonra Enosis'in Ağustos ayı içinde ilan edileceğini söyledi. Planda, Kıbrıs Türklerine muhtariyet, Türkiye'ye ise küçük bir askerî üs verilmesi göz önünde bulunduruluyordu. Garufalyas, Türkiye'ye üs verilmemesi için gayret sarf edeceğini de söyledi. Bakanın bu açıklamaları, toplantıda bulunan herkesi sevindirmişti. Bu çözüm yolunu hepimiz de onaylamıştık. Yunan Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanları, toplantıdan çıktıktan sonra beni ve Grivas'ı bir süre daha alıkoydu ve Enosis'in Ağustos ayı içinde ilan edilmesi olasılığı karşısında görüşmelerin sekteye uğramaması için Kıbrıs'ta bir olay çıkmamasını istedi. Olay çıkmaması için elimizdengelen her gayreti sarf edeceğimize dair kendisine söz verdik. Enosis'in gerçekleşmek üzere olduğu hakkında Başbakan Papandreu da gerek Grivas'a gerekse bana konuşmuş ve olay yaratılmamasını önermişti."[133]

Grivas, Atina görüşmelerini tamamlayarak 6 Ağustos 1964 akşamı saat 18.45'te Lefkoşa'ya geldi, doğruca Kıbrıs Rum Silahlı Kuvvetleri Genel Kurmayına gitti. Komutan ve kurmaylarla bir toplantı düzenleyerek Rum askerî güçlerinin son durumu hakkında bilgi aldı. Kıbrıs Rum Silahlı Kuvvetleri başkomutan Yardımcısı General Prokas'ın Dillirga bölgesi savunması ile ilgili açıklamasından sonra Grivas durumu harita üzerinde inceledikten ve Rum kuvvetlerinin üstünlüğünü saptadıktan sonra Lourovouno tepesinin alınması için hücuma geçilmesine karar verdi ve harekât nedeniyle Makarios'a telefon ederek onun onayını istedi. Makarios ise Bakanlar Kurulunu toplantıya çağırdı. Grivas'ın önerisi üzerine Lourovouno tepesine hücum edilmesi oybirliğiyle onandı. Kararın alınmasından sonra Makarios, Grivas'a şöyle dedi: "General, hücuma geçmeden önce, Yunan hükümetine de danışmamız gereklidir. Çünkü Kıbrıs sorunundaki gelişmelere etki edebilecek davranışlar ve özellikle savaş hareketleri konusunda kendisine danışmadan

133 Kıbrıs Türk Arşivi, Rum Basın Koleksiyonu, Ethinikos Kiriks, 19 Haziran 1965, aktaran Kürşad/Altan/Egeli, Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi, s:210

harekete geçmeyeceğimize dair Yunan hükümetine kesin söz vermiş bulunuyoruz."[134]

Makarios bu sözleri söyledikten sonra derhal telefonda Dışişleri Bakanı Kostopulos'u aradı, fakat bu sırada Kostopulos yerinde bulunmuyordu. Bunun üzerine, Kostopulos ile anlaşmadan hücum emri vermeyeceğine dair Makarios'a söz vererek doğruca Genelkurmay'a giden Grivas, verdiği söze rağmen Dillirga bölgesine 'hücum' emrini verdi. Hücum başladığında Yunan hükümetinin haberi yoktu. 7 Ağustos günü saat 15.30'da başlayan bu saldırı belli bir plan olmaksızın yanlış hesaplar yapıldığı için üstelik bütün Mansura, Koçina bölgesinin temizlenmesine girişildi. Grivas 7/8 Ağustos gecesi, başka kuvvetlerin de yine plansız bir biçimde savaş alanına gitmesini emretti. Böylece savaş alanına gerekli olduğundan üç misli kuvvet yığılmış bulunuyordu.

O gece Kıbrıs Türklerinin kararlı, canlı ve canları pahasına direnişi vardı. Örgütlü modern ve güçlü silahlarla donatılmış bir orduyla sabaha kadar savaştılar. Bu bir yok olma mücadelesiydi. Kıbrıs Türkünü ayakta tutan en büyük güç kendi inançları ve imanları olmakla birlikte Anavatan'dan gelecek askerî müdahaleydi. Siperlerinde her mücahit bu inançla direndi.

Kıbrıs Türkü'nün Erenköy ve Yeşilırmak'tan başka, zaten güvenli kıyısı olan köyü de yoktu.

Erenköy, Kıbrıs dışında okuyan ya da çalışan gençlerin gönüllü olarak ülkelerini savunmak üzere karaya çıktıkları köyün adıydı.

Dünya savaş tarihinde, beş yüzden fazla üniversiteli gencin ülke savunmasına gönüllü katıldığı bir başka yer görülmemişti.

Mücahitlerin Erenköy'e gelmesiyle birlikte, ilk kez bütün Kıbrıs'ın kalbi Erenköy için atmaya başlamıştı. Çünkü Ada'nın hemen her Türk köyünden gelen gençler, Erenköy'de vatan bildikleri Türk Kıbrıs'ı savunmuşlardı.

Gündüzleri köylüler, akşamları öğrenciler nöbet tutuyordu. Akşam altıdan sabah altıya kadar nöbette kalıyorlardı. O nöbette

134 Milli Arşiv, Ethinikos Kirikos, Karayannis İfşaatı, 19 Haziran 1965, Rum Basın Özetleri, Sayı 167, s:9 aktaran Kürşad vd. Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi, s: 212

Rumlar öğrencileri miğferli olarak görünce, "Türkiye'nin askeri geldi," demeye başladılar.

Onlar öğrencilere-mücahitlere bir mermi atıyordu; yüz tane ile karşılık görüyorlardı. Böylece Rumlar Türk tarafında bir askeri güç olduğunu fark ettiler ve mücahit öğrencileri Türk askeri zannettiler. Öğrenci olduklarını daha sonra Barış Gücü askerlerinden öğrendiler.

İsveçli BM askerleri, elbiseleri yıpranmış, postalları parçalanmış, saçı sakalı birbirine karışmış bu gençlerin üniversite öğrencisi olduğuna inanmıyor, kamuflajlı Türk komandoları olduklarını tahmin ediyorlardı.

> Bunların Erlander, adlı bir komutanı vardı. "Yani siz gerçekten Türk komandoları değil misiniz," diye ısrar etti. Biz de öğrenci olduğumuzu, 15 günlük bir eğitim aldıktan sonra ailelerimizi korumak için Erenköy'e geldiğimizi söyledik.
>
> Bizi o akşam çadırlarında yemeğe davet ettiler. Erlander, o gece bana, "Siz gerçekten üniversite öğrencisiyseniz buna çok şaşarım," dedi ve şunu anlattı: "İkinci Dünya Savaşı sırasında İngiltere, Almanya'nın işgal tehlikesi altındayken, üniversite öğrencilerini toplumun kaymak tabakası olarak kabul ederek, bir kısmını Avustralya ve Yeni Zellanda'ya bir kısmını da Kanada'ya göndermiş. İngilizlerin üniversiteli gençlerin ileride yeni İngiltere'yi kuracak insanlar olduğunu, o nedenle onlara bir şey olmaması gerektiğine inanıyorlarmış!.."
>
> Erlander, İngiltere'nin tavrını anlattıktan sonra nasıl olur da, koca Türkiye otuz milyon nüfusu ve o kadar büyük ordusu varken, böyle öğrencileri o kadar az eğitim ve o kadar kötü silâhlarla cepheye sürebilir, diye hayıflandı.[135]

8 Ağustos sabahı nihayet beklenen gerçekleşiyor, sabahın ilk ışıklarıyla birlikte Türk uçakları göğün sessizliğini yırtarak Erenköy tepeleri üstüne dalışlar yapıyordu.

O sabah savaş alanına giden Grivas Türk uçaklarının hücumları altında ortaya çıkan bozgunu seyrettikten sonra aynı gün Lefko-

135 Aytekin Besim'in anıları, derleyen: A. Mengüç, Anılarda Erenköy, s:207

şa'ya döndü. Saat 20.30'da Makarios başkanlığında toplanan Rum bakanlar kuruluna bilgi verdi.

Rumların bu saldırıları olduğu anlarda Ankara'da durum neydi?.. Nihat Erim'in anılarından okuyalım:

"7 Ağustos'ta durumun Kıbrıs'ta çok vahim bir hal aldığını gördük. İnönü'nün bana sorması üzerine, fiili bir müdahalenin Mr. Acheson'la görüşmelerimden edindiğim izlenime göre, Amerikalılar tarafından anlayışla karşılanacağını söyledim.

Hükümet bu durumu etraflıca görüştükten sonra, önce havadan uyarı uçuşu, arkadan bombardıman kararını verdi. Not defterime şöyle yazmıştım:

8 Ağustos

Dün gece Bakanlar Kurulu Acheson'a karşı öneri yapmayı uygun buldu. Dün gece Amerikan Büyükelçisinin getirdiği habere göre, bizim uçaklar makineli tüfekle denizdeki Rum çıkarma araçlarına ateş etmişler. Oysaki kendilerine ateş için emir verilmediğini Genelkurmay Başkanı Sunay söyledi.

Bakanlar Kıbrıs'taki askerî hedeflerin bombalanmasını istiyorlar. İnönü ise aceleye gelmiyor. Amerika Büyükelçisi, Makarios'un Barış Gücü'nün ateşkes sağlamasına razı olduğu haberini getirdi.

İnönü, Erkin'den bunu öğrenince, bombalamaktan büsbütün vazgeçti. Bakanlar direndi. Sonunda bugünü bekleyip Rumların ateşe devam edip etmeyeceklerini görmeye karar verdi.

Cumartesi sabahı Rumların saldırıya devam ettikleri haberi geldi. Öğleyin Bakanlar Kurulu, Erenköy'ün düştüğüne dair bir haber almasına rağmen, bombalama kararı almadan dağıldı. Bombalama kararının alınmayışı Başbakanlığa gelmiş olan kurmay subaylarını çok üzdü. General Sunalp hiddetlendi. Bir ara dışarıya gelen Orhan Öztırak'la Ali İhsan Göğüş'e çattı.

Bakanlar Kurulundan çıkan İnönü'ye bu durumu anlattım. "Bununla birlikte, siz duygusal olmayın, kendi tecrübenize göre karar verin," dedim.

"Cuma gecesi Bakanlar Kurulu'nda bombalamaya karar verilmeden önce, ilk bombayı takiben olayların ne tarzda gelişebileceğini, her çeşit ihtimali göz önünde tutarak hesaplamalı, bu iş kumar gibi oynanmaz. Bom-

bulama Rumları sinirlendirebileceği gibi, aksine Türkleri toptan imhaya da tahrik edebilir. O zaman ne olacak? Savaş açmak gerekecek, Rusya ne tavır takınacak? Ya bir iltimatom verirse?.. Bunlar hep hesaplanmalı, kumar oynar gibi işe girişilmemeli, hem öyle anlaşılıyor ki, Kıbrıs işini askerî müdahaleyle çözme olanağı artık yok galiba. En iyisi bu işi gene Amerika'yla halletmeye çalışmalı. Dışişleri Bakanı veya Başbakan Washington'a tekrar gitmeli. Almanya Başbakanı Erhard bir yılda üç kere gitti. Amerika çok çocuklu bir ana gibi, hangisi çok bağırırsa, sesini duyurursa onunla meşgul oluyor," dedim.

İnönü bunları dinledi, hiçbir şey söylemedi. Ertesi Cumartesi sabahı, "Dün gece yorgundum. Amerika'ya gitmeyi gözüm yemedi. Sabahleyin kalkınca fikre ısınmaya başladım," dedi.

İnönü Türkiye'yi istemeyerek bir serüvene sürüklemekten kaçınıyordu. Atacağı iyi hesaplanmamış bir adımın, beklenmedik sonuçlar doğurması olasılığını düşünüyordu. Kıbrıs işinde, oradaki 120 bin soydaşımızı kurtaracağız derken, Anadolu'daki 30 milyon Türkü ateşe atmak istemiyordu. Her adımın yakın ve uzak gelecekte doğurabileceği olumsuz sonuçları derin derin düşünüyordu. Kolay başarıya inanmıyordu. En önemlisi savaş için araç ve gereç bakımından hiç de hazır olmadığımızı söylüyordu.

Cumartesi gecesi, General Sunalp'ın Genelkurmaydaki makamına gittim. Kıbrıs'ta Milli Güvenlik Kurulu'nun öğleden sonraki kararıyla, bombalamaya başladığını öğrendim. Yalnız, Erenköy, Mansura, Polis bölgesini bombalamışlar. Pazar sabahı donanma da aynı bölgeye denizden yanaşacakmış.

Pazar sabahı General'den telefonla haber sordum. Donanma gecikmiş, gitmemiş, gidememiş. Bunun üzerine yarın sabaha bırakılmış, fakat bu da şüpheli. Çünkü Güvenlik Konseyi'nde Rus delegesi, 'Kıbrıs hükümetine yardım ederiz,' demiş.

Bakanlar kurulu toplanmış durumu gözden geçiriyormuş. Bugün henüz hava bombardımanı tekrarlanmamış, General Sunalp kızıyor: 'Devam etmeliydik, niçin başladık, Makarios hâlâ meydan okuyor,' dedi."[136]

8 Ağustos 1964'te Türk hava kuvvetleri savaş uçaklarının Kıbrıs'a müdahalesinde tüm Türkiye'yi yasa boğan bir olay yaşandı. Pilot yüzbaşı Cengiz Topel'in uçağı isabet aldı, paraşütle atladı ama

136 N. Erim Kıbrıs, s:381-384

Rumlara esir oldu. Sonrası Aziz Hüdai'nin anılarında anlatılıyor:[137]

> Önce iki keşif uçağı geldi ve durumun ne kadar vahim olduğunu gördü. Mosfili Köyü'ndeki Rum birlikleri, büyük bir güçle zırhlı araçların desteğinde, Erenköy'e saldırıyordu. Erenköy, Rum hücumbotlarınca denizden de dövülüyordu. Bu arada Türkler'in denize dökülmesini izlemeleri için televizyon ve sivil halk da bölgeye getirilmişti.
>
> Hücumbotlardan biri Gemikonağı'na geldi.
>
> Biz, bir tepenin üzerinde konuşlanmış olan meslek lisesinin bahçesinden uçakları izliyoruz.
>
> Uçakların gelişini, okulun bir odasına kurulmuş Lefke Sancağı Radyosu'ndan canlı yayında dinleyicilerime anlatıyorum.
>
> Bu arada, limanda, Amerikan şirketi CMC'den bakır madeni almak üzere iskeleye bağlı bir İtalyan yük gemisi bulunuyordu. Jet uçaklarımızdan biri Erenköy'e doğru giderken Rum hücumbotunu görerek geri döndü. Hücumbot da şilebin bordasına sığınarak kendini Türk uçağının saldırısından koruyacağını sandı. Ancak, Cengiz Topel'in uçağı yan dönerek hücumbotu taradı. Biz bu olayı okulun bulunduğu tepenin üzerinden gayet iyi izleyebiliyorduk.
>
> Hatta Sancaktar, karargâhtaki personelin bir yere toplanıp olayları izlemesinin yanlış olduğunu, düşmana hedef olacağını, arkadaşların oradan dağılmaları gerektiğini söyledi.
>
> Bu arada Rum hücumbotu İtalyan şilebinden ayrılarak denize doğru açılmak istedi. Cengiz Topel'in uçağı dönüp yeniden hücumbota saldırdı ve bir bomba attı.
>
> Bu olayı izleyen arkadaşlar büyük heyecan duydular. Çünkü, o güne kadar Türklere insafsızca vuranlar, ilk kez de vurulmanın acısını hissediyorlardı.
>
> Cengiz Topel'in uçağı Erenköy'e doğru gitti. Çok sürmedi, biz uçağın yeniden Gemikonağı üzerine doğru geldiğini gördük. Ancak uçağın arkasında bir siyah duman belirmeye başladı. Bunun üzerine uçağın pilotu koltuğu ile birlikte paraşütle atladı. Uçak, şimdiki adıyla Cengizköy'e düşerken, Cengiz Topel'in de anıtın yakınlarındaki düzlüğe indiğini gördük. Orası Rum askerleriyle çevrili bir bölgeydi. Bulunduğumuz yerden ulaşılması imkânsızdı.

137 Aziz Hüdai, "Cengiz Topel", aktaran: A. Menguç, Anılarda Erenköy, s:392-395

Rumlar kendisini sağlam olarak esir aldılar ve şimdi Cengiz Topel adıyla anılan, o dönemin Ortadoğu'daki en önemli hastanesine, Pendaya Hastanesi'ne götürdüler.

Rumlar, Cengiz Topel'i orada öldürmek için İngiliz doktordan kendisinin ağır yaralı olduğunu belirten bir rapor istediler. Ancak doktor böyle bir raporu vermedi. Onun üzerine kendisine, gece yarısına kadar Kıbrıs'ı terk etmesi uyarısında bulundular. Doktor Tailor da Lefke'ye geldi, meslektaşı Doktor Tosunoğlu'na durumu bildirdi ve Ada'dan ayrıldı.

Cengiz Topel büyük işkenceler gördükten sonra, damarlarındaki kanın tamamı boşaltılarak şehit edildi.

Şimdi yeniden Rum Bakanlar Kurulu'nun 8 Ağustos günü saat 20.00'deki toplantısına kaldığımız yerden devam edelim. Karayannis açıklamalarını sürdürüyor: "Türk Hava Kuvvetlerinin müdahalesi ve Mansura, Erenköy saldırısının başarısızlığı sonucu meydana gelen durumu görüştü. Toplantıda Türklerin elinde kalan Koççina-Mansura kıyı bölgesinin zaptedilmesi için gece hücuma geçilmesi hususunda oybirliğiyle karara varıldı. Aynı zamanda Türkiye'nin müdahalesi dolayısıyla Güvenlik Konseyine müracaatta bulunulması kararlaştırıldı. Grivas, geceleyin hücum ederek Koççina ve Mansura'yı zaptedeceğini Makarios'a açıklayarak sabah olmadan hücum yapmayacağına dair kararlı olduğunu belirtti.

Grivas'ın bu kararı Rum bakanlar arasında hayal kırıklığı yarattı. Ticaret ve Sanayi Bakanı Arauzors'un, 'Madem ki Yunanistan bizi Türk hücumlarından koruyamıyor, biz de Rus Hava Kuvvetlerinin yardımını isteyelim,' şeklindeki teklifi bütün Bakanlar ve Grivas tarafından kabul edildi ve Dışişleri Bakanı Kiprianu'ya Lefkoşa'daki Rus büyükelçisine resmen müracaat etmesi için emir verildi." Toplantıda hazır bulunan General Karayannis ise bu karara karşı çıkarak, "Yunanistan'ın bu kritik safhada Kıbrıs'a karşı gösterdiği ilgi direkt ve kararlı olmuştur. Yunan hükümetiyle daha önce anlaşmadan Mansura'ya hücum edilmesi, Yunan hükümetiyle bizim keyfi hareketlerimizden endişe ederek aklıselim ve soğukkanlılık gösterilmesi ve tehlikeli maceralara yol açabilecek tahriklerden kaçınılması hususunda haberler göndermiştir. Eğer Rusya'nın müdahalesi istenirse, Kıbrıs sorununa adil bir çözüm bulun-

masını değil, fakat Küba tipi bağımsız bir Kıbrıs meydana getirilmesini istemektedir," demiştir.[138]

Makarios, Mansura hücumuna girişilmeden önce Yunan hükümetine haber verilmiş olması gerektiği hususunda söz verdiği halde sözünü tutmayan Grivas'ın sorumlu olduğunu söyledi. Makarios, Sovyetler Birliği'ne yapılacak başvurunun, Kıbrıs'ın içişlerine karışma sayılmayacağını fakat Türk hücumlarına karşı hoşgörü gösteren Amerikan politikasına bir ihtar içeriği taşıyacağını söyledi.

Bakanlar Kurulu toplantısından çıktıktan sonra Genelkurmay'a giden Grivas, bürosunda toplanan Bakan Yorgacis, General Prokos, Koçiş ve General Karayannis'e, ayağa kalkarak yüzünde açıkça okunabilen bir telaş ve hayal kırıklığı ifadesiyle şöyle diyordu:

"Ben askerim, savaş yapılıp yapılmayacağını Yunan hükümetinden daha iyi bilirim. Fakat kendisine sormaksızın hiçbir harekette bulunmayacağına dair Yunan hükümetine verdiğim sözü tutmadığım için bir asi sayılırım. Onun için istifa ediyorum."[139]

Deniz yakınındaki tepelere yerleşen Türkler telsizle Lefkoşa'ya başvurmakta, Türk Hava Kuvvetlerinin müdahale ederek kendilerini kurtarmasını ve geceleyin de Türk Donanmasının kendilerini tahliye etmesini istiyorlardı. Saat 14.30'da savaş alanı üzerinde Türk uçakları görünmeye başladı.

Kıbrıs Rum kesiminde olanları bir yana bırakıp Türkiye'de olanları öğrenmek için yeniden Nihat Erim'in anılarına dönelim:

"Pazar günü (9 Ağustos) Makarios, Rusya, Mısır ve Suriye'den yardım istemiş. Bizim hükümet Kıbrıs'ı bombalamaya devama karar vermiş. Başlamış yeniden.

Amerika Dışişleri Bakan Yardımcısı George Ball, Makarios'un bombalama durmadığı takdirde sivil halkı öldüreceği şeklindeki bir tehdidini nakletmiş.

Hükümet önce, üç gün önceki duruma dönülsün, aldığı yerleri geri versin, demiş. Saat 17.00'de bombardıman devam ediyor.

---

138 Milli Arşiv, Rum Basın Özetleri, Haziran 1965, sayı 170, s:12, F. Kürşad vd. Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi, s:214

139 Milli Arşiv, Rum Basın Özetleri, Haziran 1965, sayı: 170, s:13, F. Kürşad vd. Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi, s:214

Havadan bombalama, Makarios'un kulağına küpe takmak yerine geçti. Bundan çok korktu. Uzun süre etkisini unutmadı.

Bombardıman üzerine Güvenlik Konseyi alelacele toplanıp bir karar almıştı. Güvenlik Konseyi Başkanı 9 Ağustos'ta İnönü'ye çektiği telgrafta, Türk hükümetinin bombardımanı derhal kesmesini istiyordu.

9 Ağustos 1964'te Sovyet Rusya Başbakanı Kruşçev Başbakanımız İsmet İnönü'ye bir mesaj yollar:

"Sovyet Rusya hükümeti, Türkiye Cumhuriyeti hükümetini Kıbrıs Cumhuriyetine karşı giriştiğiaskerî harekâtı durdurmaya davet eder. Milletlerarası ilişkilerde karışık meselelerin halledilmesi bakımından silah kullanılması uygun bir araç değildir."

"...Sovyet hükümeti bu hususta Türkiye hükümetinin dikkatini çekmiş bulunmaktadır..."[140]

Ne acıdır ki yıllardır Türklerin katledilmesine ses çıkarmayan 'güçler' şimdi Rum saldırılarına karşı caydırıcılık amacıyla yapılan hareketlere gözdağı vermeye çalışmaktadır. Yıllarca tüm sorunlarını silahsız çözdüler ya...

Dönemin Rum Milli Muhafız ordusu komutanı Georgiou Karayannis'in Erenköy Savaşları ile ilgili olarak 12 Ağustos 1964 tarihinde sunduğu sonuç raporuna göz atalım:

6 Ağustos Perşembe

5 Ağustos akşamı Akoni Tepesi (Yüksektepe-2000 ft yükseklikte) ve Lorovuno Tepesi (Bayraktepe – 2180 ft yükseklikte) İsveç Barış Gücü personeli terk etti. RMMO (Rum Milli Muhafız Ordusu)'na ait 206. Piyade Taburu boşaltılan bölgesi Ayiou Georgiu ve Lorovuno'ya giden yolu işgal etti. Türkler, 6 Ağustos sabahı bölgenin RMMO tarafından işgal edildiğini fark edince sabah otomatik silahlarla ateşe başladılar. Öğleden sonra karşı taarruza geçtiler fakat püskürtüldüler. Lorovuno Yolu tam emniyetli olmadığından, 206. Piyade Alayı'na bağlı Yarbay İfikratis Tarasidis'den destek talep etti. Ancak sonradan bu desteğe gerek kalmadı.

6 Ağustos günü General Georgiou Grivas ve Karayannis Atina'da Yunan hükümetiyle görüşmeler yaptıklarından Kıbrıs dışındaydılar.

---

140 Bu mektubun Türkçesi için bkz. N. Erim Kıbrıs, s:385-386. Aynı mektuba İnönü'nün yanıtı için bkz. N. Erim, Kıbrıs, s:386-389

RMMO'na Komutan Yardımcısı General İlia Prokko komutanlık yapıyordu. Saat 10.15'te General İlia Prokko 206. P.Tb. Komutanı'na tahriklerden kaçınmasını ve Türkler'le olan ihtilafını İsveç Barış Gücü aracılığıyla giderme talimatı verdi. Öğleye doğru İsveç Barış Gücü'nün 206. P.Tb. Komutanı'na arabuluculuk yapmayacaklarını bildirmesi üzerine Evrihu Köyü'nde hâlâ eğitimde olan Binbaşı Georgios Karuzos Komutası'ndaki 31. Komando Taburu'nun 2639 rakımlı tepe, Livadi Bölgesi'ne intikal ederek 206. P.Tb.'nu takviye etme emri verdi. Saat 14:30'da Baf'taki 8. Taktik Komutanı Huhilis'e iki bölükle Pomo'ya intikalini ve Mansura'daki 12. Taktik Komutanlık görevini devralması emrini verdi. Lorovuno sırtlarını işgal etme hazırlığını yapmasını da emretti ve yeni emir beklemesini istedi. Saat 19:00'da Atina'dan Ada'ya dönen George Grivas karargâhta durum hakkında bilgi aldı. Makarios başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu'nda, Birleşmiş Milletler'deki Rum temsilci Rossides, George Grivas, Ilia Prokko'nun da hazır bulunduğu toplantıda, Lorovuno'nun taarruzla işgali onaylandı. Lorovuno, Türkler tarafından 1964 Temmuz ayı ortalarında işgal edilmişti. İsveç Barış Gücü Komutanlığı, askeri komutanlığa, Türkler'in geri çekilme teklifine Türkler'in red cevabı verdiğini bildirdi. Makarios, Bakanlar Kurulu'ndan çıkan kararı Yunan Dışişleri Bakanı Kostopullos'la görüşme teklifi yaptı. George Grivas kendisinin Yunan Savunma Bakanı Garufalya ile görüşüp Yunan Hükümeti'ni bilgilendirdiğini iddia etti.

Georgiou Grivas, saat 20:30'da aşağıdaki emri birliklere bildirdi: "6 Ağustos'u 7 Ağustos'a bağlayan gece Akoni ve Ayiou Georgiou Bölgesi'ndeki arazinin Rum kontrolünde tutulmasına devam edilecektir. 7 Ağustos sabahı Lorovuno'nun işgali gerçekleşecektir." Harekâtın komutanı olarak Baf'taki 8. Taktik Komutanı Yarbay Huhulis atandı. Emrine; 206. P. Tb., 31. Komando Taburu, bir topçu bataryası, bir keşif bölüğü, 4.2 havan takımı 8. ve 12. taktik komutanlık birlikleri verildi. Harekât emri, ASDAK adı taşıyan Kıbrıs Rum Silahlı Kuvvetler Komutanlığı'ndan verilecekti.

Saat 21:00'de verilen emirle tüm istikametlerden Lorovuno'ya taarruz edilmesi ve işgal edilmesi istendi. İşgalini müteakip yeniden tertiplenme istendi. Mansura Erenköy Türk Bölgesi'nin işgali ise yeni bir emre bırakıldı.

7 Ağustos Cuma

Harekâta katılan birliklerin, harekât bölgesine geç intikalleri nedeniyle harekât saat 15:30'da başladı. Karanlık oluncaya kadar Türk direnişi kırıldı ve konan hedefler işgal edildi. Türk hedefleri topçu ve havan atışları ile çok ağır dövüldü. Lorovuno'nun zirvesi halen Türkler'in elinde duruyordu. Rum birliklerinden yerlerini muhafaza ederek, sabah erken saatte, son kalan Lorovuno zirvesinin de ele geçirilmesi istendi. Saat 21:00'de Larnaka'da olan 216. Piyade Taburu'na Baf üzerinden Pomo'ya intikal emri verildi. Saat 19:00'da RMMO Komutanı George Karayannis, Atina'dan döner dönmez Kıbrıs Rum Yüksek Askeri Komutanlık olan ASDAK Karargâhı'na gitti. Orada, George Grivas'ın Yunan Kontenjan Alay Komutanı Albay Psarrakin'e Kıbrıs Türk Alayı'na taarruz hazırlığı yapma emri verdiğini gördü. Albay Psarrakin ancak Türk müdahalesi durumunda Yunan Hükümeti emri ile herhangi bir harekâta katılabileceğini bildirdi. George Grivas, "Burada savaş yapıyoruz. Biz savaşacağız, sizler seyredecek misiniz?" cevabını verdi.

8 Ağustos Cumartesi

Sabah 07:00'ye doğru Lorovuno'nun işgali tamamlandı. Rum Kuvvetleri'ne Erenköy-Mansura Bölgesi'ndeki Türk direnişini kırıp, bölgenin temizliği icrası emri verildi. Bu karar Makarios – Grivas arasında 07.08.1964 akşamı saat 21:00'de alınmıştı.

Saat 08:00'de Georgiou Grivas helikopter ile harekât bölgesinden ayrıldı. Saat 19:00'a kadar General George Karayannis'in dönüşünü bekledi. George Grivas, saat 19:45'te karargâha geri döndü. Rum Birlikleri bölgenin temizlenmesine devam ederken, Türkler'in de bozguna uğradığı görüldü. Saat 14:30'da Türk Hava Kuvvetleri'nin müdahale ettiği, Rum birliklerine makineli tüfek ve roket mermisi yağdırdığı, Rum birliklerine büyük moral bozukluğu yarattığı Paşiammo Bölgesi'nde iki RMMO Bölüğü bozguna uğrayarak geriye çekilmeye başladı. Bombalama anından itibaren Rum birliklerinin ilerlemesi durdu. Erenköy-Mansura çevresindeki birlikler yerinde kaldı. 216. P.Tb. Saat 13:00'de Paşiammo Bölgesi'ne varır varmaz Erenköy istikametinde harekâta katıldı. Saat 17:30'da Türk Hava Kuvvetleri'nce ateş yedi. *Faethon* isimli RMMO Hücumbotu da battı.

Savunma Bakanı Garufalyas akşamüzeri Mansura – Erenköy Bölgesi'ndeki harekâtın geceleyin tamamlanmasını istedi. Ayrıca Türkiye'nin herhangi bir deniz çıkarmasına karşı da RMMO birliklerinin önlem almasını talep etti. Tüm sahil bölgesinin kontrolü; zafiyet, kuvvet bulundurulamaması ve çelişkili karamsar tutum yüzünden sağlanamadı. Saat 20:00 – 21:00 arası George Grivas, George Karayannis'in bulunduğu Bakanlar Kurulu toplantısında, Erenköy-Mansura Bölgesi'nin temizlenmesi için, o akşam tamamlanması kararlaştırıldı. Halbuki George Grivas, hazırlıkların tamamlanmadığı gerekçesiyle müteakip gün harekâtın gerçekleşmesini teklif etti. Makarios'u da Yunan Hükümeti'ne danışmadan harekâtın devamı kararını aldığı, ayrıca Kıbrıs sorununun ağır yükünü tek başına omuzlarına aldığını da, General George Karayannis ileri sürdü. Makarios, bu tenkidi olumlu buldu. Fakat bakanlar, harekâtın devamından yana olduklarından, Grivas'ın da ertesi gün taarruzdan yana olmasından dolayı, toplantıya katılanlar arasında ihtilaf çıktı. Savunma Bakanı Polikarpos Yorgacis, RMMO Komutanı olarak onun emrinde olmasına rağmen Yunan Savunma Bakanı Garufalyas'tan talimat aldığını gerekçe göstererek Makarios'a istifasını sundu.

9 Ağustos Pazar

Sabahtan itibaren Rum mevzileri roket ve makineli tüfek ateşi ile karşılaştı. Uçaklardan atılan napalm bombaları etrafı yakıp kavuruyordu. Öğleye doğru Bakanlar Kurulu toplanarak, ABD Büyükelçisi kanalı ile Türk Büyükelçisi'ne bir nota verilerek, eğer saat 13:30'a kadar uçak bombardımanları durdurulmazsa, Türk köylerine gelerek, genel saldırı emri verileceği kararlaştırıldı. Polikarpos Yorgacis, General George Karayannis'ten ilk iki Türk köyünün seçilmesini talep etti. General George Karayannis kendilerini savunmayan insan topluluğuna karşı harekât düzenleyemeyeceği cevabını verdi.

Yine Nihat Erim'in anılarından:

"10 Ağustos Pazartesi

Öğleden önceki Bakanlar Kurulu toplantısına İnönü beni de aldı, Kuvvet Komutanları da vardı. Komutanlar ve Bakanlar Güvenlik Konseyi ka-

rarına rağmen, askerî harekâta devam etmek istiyorlar. İnönü, 'Haksız duruma düşeriz, Makarios ateşkes kararına uyduğu sürece, biz de uyalım, öbür isteklerimizi diplomatik yollardan güdelim. Bombardımanlarımızı dünya hazmetti, bunu değerlendirelim. Sabırla ve sakınarak davranalım,' dedi.

Komutanlar ve bazı bakanlar, 'Fırsat bu fırsat, sonuna kadar gidelim,' diyorlar. Genelkurmay İkinci Başkanı, 'Asker çıkarıp Ada'yı işgal edelim,' dedi. İnönü razı olmadı."

Cüneyt Arcayürek, 1963-64 Kıbrıs olaylarında tutulan yol ile, uygulanan yöntem açısından, görüş ayrılıkları konusunda şunları yazıyor:

"İsmet Paşa, o tarihlerde Kıbrıs'a Türk jetlerini gönderdi. Bunların görevi, İsmet Paşa'ya göre, bir 'Polis harekâtı' idi.

Oysa o sırada Hava Kuvvetleri Komutanı olan İrfan Tansel, Kıbrıs haritası önünde resminin çekilmesine izin vererek Hürriyet'e bir açıklama yaptı.

Hava Kuvvetleri, yalnızca çok sınırlandırılmış bir hedefi değil, Kıbrıslı Rumların askerî sığınak yaptıkları her noktayı bombalamak konusunda hükümete karşı direnmişti.

İsmet Paşa ise bombardıman olayının bir uyarı niteliğinde olması yolundaki kararını değiştirmemiş, Orgeneral Tansel'in önerilerini geri çevirmişti.

Tansel'e göre yılanın başını ezmek, silah ve askerî alanda daha güçlenmesini önlemek için bombardımanların yaygınlaştırılması gerekirdi.

İkinci bir gözlemi o sırada Deniz Kuvvetleri Komutanı olan Oramiral Necdet Uran'la yaptığım bir telefon görüşmesinden çıkarmıştım.

1963-64 yılındaki çıkarma girişimimizin en hareketli günleriydi. Hürriyet olaya olanca gücüyle asılıyordu.

Muhabirimiz, Mersin'den bir gece yarısı aradı:

"Cüneyt," dedi, "askerî şileplere bindirdiler, gemilerin bir bölümü açıldı."

"Aman," dedim.

Daha sonra arayacağını bildirerek telefonu kapadı.

Ne yapacaktım? Çıkarma işlemine başlanıldığını doğrulatacak ve ardından hemen gazeteyi arayacaktım.

Deniz Kuvvetleri Komutanı Necdet Uran'ın 'özel' telefon numarası vardı bende. Çok sıkışırsam aramam için, daha önceden vermişti. Aradım. Necdet Paşa çıktı karşıma:

"Efendim, eh, artık galiba?.." dedim.

"Anlamadım," dedi.

"Şimdi muhabirimiz telefonla aradı, asker binmiş gemilere ve her biri birbiri ardından denize açılıyormuş..."

Necdet Uran sıkıntılı bir sesle, "Yahu Cüneyt," dedi. "Sende hiç akıl yok mu? Ya da kalmadı mı? Eğer çıkarmaya başlamış olsak, Deniz Kuvvetleri Komutanı şimdi yatağında olur ve seninle konuşur muydu?"

Sesimi çıkarmadım. Verdiği 'özel' numara yatak ucundaki telefonunmuş."[141]

General Karayannis'in anılarında Kıbrıs kıyılarına varan Türk gemileriyle ilgili şunları görüyoruz:

"9 Ağustos gecesi saat 23.30'da Türk gemileri Koççina (Erenköy) kıyısına yaklaşınca hücumbot olan üç tanesi üç mil açıkta ve aralarında birer mil mesafe bırakarak mevki aldılar. Askerî bir şilep olan dördüncüsü ise Koççina kıyısına bin metre kadar yaklaştı ve denize sandallar indirerek karaya 40 adam ve çeşitli malzeme çıkardı. Sabah saat 3.00'te Türk gemileri kuzey yönünde çekilip gittiler.

Ertesi gün Türk uçakları hücumlara geçtiler. Fakat bütün ada üzerinde keşif uçuşları yapmaya devam ediyorlardı. Bundan dolayı Kıbrıs hükümeti, Güvenlik Konseyine yeni bir başvuruda bulunarak 9-10 Ağustos gecesi Türk donanması tarafından karasularının ve ayrıca 10 Ağustos günü Türk uçakları tarafından hava sahalarının ihlal edildiğinden şikâyet etti. Güvenlik Konseyi, daha önceki tavsiyeleri yineledi. Türkiye ise uçuşların kesilmesi için hava birliklerine verilen emrin ilgililere geç ulaştığını ileri sürerek son uçuşları mazur göstermeye çalıştı. Fakat Türkiye, Rumlar hücum ettiği takdirde Kıbrıs Türklerini korumak için yeniden müdahale hakkını saklı tuttuğunu söyledi. 11 Ağustos'tan sonra Kıbrıs'ta tam bir sessizlik hüküm sürmeye başladı."[142]

---

141 C. Arcayürek, Cüneyt Arcayürek Açıklıyor, c.4, s:277-278.

142 Milli Arşiv, Rum Basın Raporu, sayı:171, s:12-14'ten aktaran F. Kürşad vd. Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi, s:216

Cumhuriyet Gazetesi, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Necdet Uran'ın, "Donanma sekiz aydır istim üstünde bekliyor," dediğini yazdı. (14 Ağustos 1964)[143]

Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Ali Keskiner, Cumhuriyet Gazetesine verdiği özel demecinde, "Sabır taştı, güneydeki birlikleri zor zaptediyoruz. Gerektiğinde her türlü icraatı uygulayacak planlara sahibiz. Birlikler tatbikat ve eğitimlerini aralıksız sürdürüyor," dedi. (16.8.64)[144]

Bütün bu sözlere karşın, Türkler yine Kıbrıs'a çıkmak için siyasal bakımdan hazırlıklı değildi. Türklere karşı tutumlarında ılımlı ve uzlaştırıcı olmalarına rağmen bağımsız Kıbrıs Cumhuriyetini korumakta ısrar eden Sovyetler Birliği Makarios'a silah göndermekteydi. Bu konuda Dışişleri Bakanımız Erkin, "Rusların davranışı duruma yeni boyutlar getiriyor," dedi.[145]

Amerikan hükümeti, Türk hükümetine, "Kıbrıs'a yapacağınız müdahale önlenmeyecek," dedi. Amerika Kıbrıs'ta 10.000 Yunan askerini müdahale olarak nitelendirmiyordu. (Cumhuriyet, 10.9.1964)[146]

Türkler 1963-1964 yılı olaylarında 114 ölü, 468 yaralı vermişlerdir.[147]

1967 Olayları

1964 olayları sırasında Türk savaş uçakları etkili bombardımanları sayesinde karadan saldıran Grivas kuvvetlerinin durdurulması ve Ksero limanındaki iki Rum hücumbotunun batırılması ile insanlık dışı saldırıda bulunan Rumlar durdurulmuştur.

Barış Gücü'nün de çabası ile dayangalar arasındaki çarpışmalar duraklamış, Türk bölgeleri arasında ilk zamanlarda Barış Gücü'nün korumasında az sayıda gidiş gelişler yapılmaya başlanıl-

143 Feroz ve Bedia Ahmad, Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971, s:278, Bilgi Yayınları, Ankara, 1976
144 F ve B. Ahmad, Türkiye'de Çok Partili... Kronolojisi, 278.
145 F ve B. Ahmad, Türkiye'de Çok Partili... Kronolojisi, 278.
146 F ve B. Ahmad, Türkiye'de Çok Partili... Kronolojisi, 278.
147 D. Manizade, Kıbrıs, s:157

mıştır. Fakat bu üç yıllık suskunluk döneminde EOKA ve Rumlar Türklere insanlık dışı davranışlarda bulunmuşlardır.

1967 yılı başlarında Kıbrıs Rumlarının yeniden silahlanmaya başladıkları görülüyor. Rumlar önce İtalya'dan silah alma girişiminde bulundular. Bir sonuç elde edemeyince Çekoslovakya'dan silah alma yolunu seçtiler.[148]

Ocak 1967 ortalarında, Lefkoşa yakınlarındaki köylerde, Türkler ve Rumlar arasında çatışmalar olmuş, olayların daha fazla büyümemesi için Barış Gücü araya girerek önlem almıştır.

Rauf Denktaş'ın anılarında Rumların Erenköy'e taarruzu ve Ankara'nın tavrı ya da serin duruşu anlatılıyor:[149]

> Türk uçakları Rum mevzilerine ver yansın etti. Ertesi sabah yeniden geldi!
>
> Rıza Bey içinde bulunduğumuz durum konusunda Ankara'ya çektiği mesaj için benim de imzamı istedi:
>
> "Bütün köylerden çekildik. Bu öğrencileri geri çekmek için takviye istiyoruz, Türk askerinin gelmesi lâzım!"
>
> Türkiye'den yanıt geldi.
>
> "Bu gece yirmi dörtte geliyorlar!" diye.
>
> Akşam sahile inip bekledik, gelen yok! Sabahın üçüne doğru gittik, gelen yok! Ertesi gece de sahile gittik. Hücumbotlar kıyıya kadar yanaşamıyor, insanlar gelenleri sırtında taşıyor! Karanlığın içinden bir ses! "Siz de talebesiniz, be!.." diye adamı cup, denize atıyor!
>
> Dört gözle asker gelmesini beklerken bize, eğitim yaptırdıkları öğrencileri gönderiyorlar.
>
> Rıza Vuruşkan, "Denktaş Bey, hiçbir şey anlamadılar, gidip anlatmanız lazım. Türk askerinin gelmesi şarttır!.." dedi.
>
> Dürbünlü bir silahım vardı; onu oradaki bir çocuğa verdim ve gelen hücumbotla Başbakan İnönü'nün yanına gittim. İnönü, Genel Kurmay Harekât Dairesi Başkanı Turgut Sunalp ile beraber oturuyordu. İnönü, "Sen gelinceye kadar BM araya girdi ve ateşkes kesinleşti," dedi. İnönü, bana ısrarla saldıran uçakların Yunan uçağı olup olmadığını soruyordu.

148 Sarıca/Teziç/Eskiyurt, Kıbrıs Sorunu, s:127

149 Rauf Denktaş, "Meğer", A. Mengüç, Anılar'da Erenköy, s: 426-427.

> Türk uçaklarından sonra iki uçak geldi, üzerimizden geçti ve geridöndü ve bizi mitralyöz ateşine tuttu. Yanımda oturan genç şehit oldu! İşte, İnönü bana, "Yunan uçağı mıydı? Emin misin? Saat kaçtı?" diye o saldırıyı soruyor. Meğer Yunanistan bizim bombardımandan sonra, "Kıbrıs Rumlarının maneviyatı bozuldu diye, moral vermek için Yunan uçaklarının Lefkoşa üzerinden uçması için İnönü'den izin istemişler. İnönü de buna "evet" demiş. Lefkoşa dönüşü bizi bombalayan işte o uçaklardı!..

Anlaşılan o ki, ABD baskısından bunalan İsmet İnönü gibi deneyimli birisi bu hatayı yapabilmiş.

Rum yöneticilerin Çekoslovakya'dan aldıkları silahları 31 Ocak 1967 günü askerlere dağıtacakları ve bunları Barış Gücü'ne teslim etmeyeceklerinin anlaşılması üzerine Dışişleri Bakanlığı sözcüsü, "Türk toplumunun güvenliği için tüm önlemlerin alınacağını, Türklere havadan silah yardımının yapılabileceğini belirtmiştir."[150]

21 Nisan 1967. Yunanistan'da küçük rütbeli subaylardan kurulu bir cunta, 28 Mayıs'ta yapılacak ve Yorgi Papandreu'nun Milliyetçi Merkez Birliği Partisi'ni iktidara getirecek olan seçimleri önlemek için bir ihtilal yaptı. Bu faşist darbe Yunanistan'daki ortanın solu akımına karşı idi ve bu darbenin Amerikan merkezi haber alma örgütü CIA tarafından yönetilmiş olduğu sonradan meydana çıktı. (Yorgi Papandreu'nun oğlu Andreas Papandreu, Democracy at Gunpoint-New York, 1970-bu olayın içyüzünü anlatır.)[151]

Yunanistan böylece yedi yıl sürecek faşist bir cunta yönetimine giriyordu.

Darbeden sonra işbaşına geçen yeni hükümet, Kıbrıs siyasetinde bir değişiklik olmadığını belirterek, ikili görüşmelerin sürdürülmesinde yarar bulunduğunu açıklamıştır.[152]

"Türkiye ile Yunanistan arasında ikili görüşmeler, ön koşullar öne sürülmeksizin Nisan 1966 tarihinde başlamış ve bu görüşmelerin gizli yürütülmesi kararlaştırılmıştır. Ancak esasları açıklanmayan bu görüşmelerin yapıldığı süre içinde, her iki devlet de tezleri-

150 Sarıca vd., Kıbrıs Sorunu s:128

151 F. ve B. Ahmad Türkiye'de Çok Partili... Kronolojisi, s:327

152 Dışişleri Belletini, 1967, sa:31, s:35-36 aktaran, S. Toluner, Kıbrıs Uyuşmazlığı, s:229

nin başlıca esaslarından vazgeçmediklerini açıklamak yoluna gitmişlerdir."[153]

1967 Eylül başında Demirel ile Kollias arasında geçecek olan görüşmelerin iki gün sürmesi ve bir gün Keşan'da öbür gün de Dedeağaç'ta yapılması kararlaştırıldı.

"Bu toplantı sonunda yayınlanan Türk-Yunan Ortak bildirisinde, iki devlet arasında iyi ilişkilerin yeniden kurulması için sorunun adil bir çözüme bağlanması gereği belirtildikten sonra 'bu konuya ilişkin görüşlerini yaklaştırmak olanaklarını uygun yollardan araştırmaya devam etmek hususunda mutabık' kalındığı açıklanmış ve Kıbrıs'ta gerginliğin artmasına engel olacak ve barışçı anlaşmalı bir çözüme ulaşmak yolunda sarf edilen gayretleri muhafaza ve kolaylaştıracak gerekli tedbirleri almak gereğini kabul etmişlerdir."[154]

Bu toplantının bir de perde arkası var. Sonucu açısından çok ilginç. Görüşme odasındaki durumu Cüneyt Arcayürek Başbakanın Özel Kalem Müdürü Muammer Ekonom'un ağzından şöyle aktarıyor:

"Ne olup bittiğini sordum.

'Ne olacak yahu,' dedi. Adamlar, toplantı başlamazdan önce bizim heyetin önüne de bir 'gündem' koymuşlar. Birinci maddesi 'Enosis'... Bunu gören Başbakan, 'Burada oturup konuşmaya gerek kalmadı, Türkiye bu masada 'Enosis' konuşamaz,' dedi. Kalkıyordu. İşte o sırada, Yunan Başbakanının arkasında oturan Papadopulos eğildi, bir şeyler söyledi. Yanlışlık olduğunu belirten bazı konuşmalar yaptı Yunanlılar. Ama herkes ayağa kalkmıştı. Çağlayangil ile Yunan Dışişleri Bakanı bir kenara çekilip bir şeyler konuştular. Yunanlıların güvence vermesi üzerine masaya yeniden oturuldu."[155]

Görüldüğü gibi, Yunanistan'da yönetimde kim olursa olsun tek istekleri ve düşünceleri olmuştur: Enosis...

Yönetimde Kral olmuş, demokrasi olmuş, faşist cunta olmuş, hiçbir şey değişmiyor. Yönetimlerin tek düşüncesi, gerçekleştirilmesi babadan oğula kalıt olarak aktarılan yılların düşü: Enosis...

153 Toluner, Kıbrıs Uyuşmazlığı, s:229

154 Dışişleri Belletini 1967 s:36, s:40-41, aktaran Toluner, Kıbrıs Uyuşmazlığı, s:230

155 Cüneyt Arcayürek Açıklıyor c:5, s:115

Boğaziçi-Geçitkale Olayları (15 Kasım 1967)

Olumlu bir sonuç alınamayan Keşan-Dedeağaç görüşmelerinden kısa bir süre sonra Kıbrıs'ta kanlı olaylar başladı.

Lefkoşa, Larnaka ve Limasol yollarının kavşağında bulunan 'Boğaziçi' köyünün Türk kesimi ile tüm yaşayanları Türk olan 'Geçitkale' köyünde, 20 Temmuz 1967 tarihinde Rumlar, Rum polis devriyeleri dolaştırmak istemişlerdi. Türk kesimi yetkilileri bu devriyelerin Türkleri kışkırtacağını ve birtakım olaylara yol açacağını Barış Gücü'ne bildirdiler. Buna karşılık Barış Gücü bir plan önerdi. Türkler de kabul ettiler.

14 Kasım günü Grivas, bu iki köydeki Türkleri toplayarak kendilerine Rum polis devriyelerine karşı gelmemelerini, bunların serbestçe hareket edeceklerini, karşı konulursa askeri kuvvetlerin gerekli müdahaleyi yapacağını bildirdi.

15 Kasım öğle üzeri Rum polis devriyesi 'Boğaziçi' köyünün Türk kesiminde dolaşmaya başladı. Bunu öğleden sonra ikinci bir devriye izledi. Buna karşın Türkler ses çıkarmadılar.

Az sonra ikinci devriyenin yoldaki bir dayangayı kaldırmaya girişmesiyle ilk tartışma başladı. Zırhlı araçların uzaktan koruduğu ikinci Rum devriyesi dayangayı kaldırmakta diretti. Türkler ise Barış Gücü Planında böyle bir hüküm olmadığını söylediler. Bir itiş kakış başladı. O anda Rum kesimindeki askerî yığınağın gittikçe büyüdüğü göze çarpıyordu. Çok geçmeden zırhlı araçlardan ateş açıldı ve çarpışmalar başladı.

Rumlar, olayları önlemeye çalışan Barış Gücü askerlerinin ellerindeki silahları da aldılar.

Bir süre sonra Türklerin direnişi kırıldı. Rumlar iki köyü olduğu gibi işgal ettiler.

Dayangalar yıktırıldı. Mücahitlerin hafif silah imalathanesi ile cephaneliği havaya uçuruldu.

Çarpışma sırasında 26 Türk öldürüldü. İki köy yağmalandı. 230 kadar kadın, kız, çocuk ve erkek tutsak edildi.

Ancak stratejik yollar Rumlar tarafından denetim altına alındıktan sonra ateş kesildi.

Haberler Ankara'ya ajanslar ve Lefkoşa Büyükelçiliği yolu ile geliyordu. Türkiye yeniden kaynamaya başladı.

Meclisin birleşik toplantısında Kıbrıs olayları görüşüldü ve daha sonra yapılan gizli oturumda hükümete Türk Silahlı Kuvvetlerini yurtdışında kullanma yetkisi verildi.

Öğrenciler Amerika ve Demirel hükümetine karşı gösteriler yapıyordu. Ortalık çok gergindi.

Türkiye'nin her an Ada'ya çıkarma yapması bekleniyordu.

Cüneyt Arcayürek, o dönemde Ankara'nın havasını şöyle yansıtıyor:

> Türkiye gene ayaklandı. Ada'ya müdahale etme zorunluluğu yeniden alevlendi.
>
> Bu kez daha bilinçliydik. Artık işin şaka kaldırır yanı yoktu. ABD de Johnson mektubuyla her zamanı gereksindiği ve gereksineceği Türkiye'yi elden kaçırmamak için daha özenli bir tutum izliyordu.
>
> 'Her şeye karşın' süregiden, Kıbrıs Türklerine ve Türkiye'ye karşı olan bu dengesizliği giderecektik.
>
> Artık başkent Ankara'da bir savaş havası esiyordu. Dışişleri Bakanlığıyla basın arasında oluşan işbirliği sonucu, Türkiye'de hangi hükümet olursa olsun, ulusal çıkarlar ortaya çıktığı zaman basının, kamuoyunun, halkın o hükümetin yanında yer alacağı gibi çok önemli bir olgu sergileniyordu.
>
> Hükümet, Kıbrıs'a asker çıkarılmasından yana olduğunu bildirdi. CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, bunalımın tam ortasında çağrılı olarak Başbakanlığa gelip Başbakan Demirel ve Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in verdiği bilgileri dinledi. Fikri soruldu.
>
> İnönü kimi kuşkularını dile getirmiş, deneyimlerinden edindiği sonuçlara göre hükümeti uyarmıştı. AP iktidarının bu uyarılara özenle eğildiği sonradan anlaşıldı.
>
> İsmet Paşa, Ada'yı çok iyi analiz etmişti.
>
> Paşa'ya göre Kıbrıs Adası, kişi başına düşen geliriyle bizden de öteydi. Bir ülkede, o ülkeye sahip olmak isteyenlerin en azından 25-30 bini bizzat savaşım vermeliydi. Ordu, denizaşırı hiç savaş yapmamıştı, buna çok özen gösterilmeliydi. Çıkarma kararı uygulanırsa, silahlı birliklerin gidip mağlup olması ya da geri çekilmesi sayısız 'felaketler' getirirdi, çok dikkat edilmeliydi.

İsmet Paşa sıcak savaşa hiçbir zaman yanlı olmamıştı. Bir yandan Türkiye'nin denizden yapacağı bir askerî harekâttaki olanaklarını biliyordu, öte yandan Kıbrıs'la birlikte başımıza uluslararası alanda büyük sorunların çıkmasından kuşku duyuyordu. Demirel'e, "Asker gider, bir de başarılı olmazsa, çok kötü öderiz," demeye getiren 'telkinlerde' bulunmuştu.

Demirel'in, İsmet Paşa'nın uyarılarından etkilenmediği söylenemezdi. Sonunda bir tarihsel deneyim konuşmuştu. Ordıların başarı ya da başarısızlık durumunda ülkelerin başlarına nelerin gelebileceğini çok yakından bilen bir önderdi İsmet Paşa.

İsmet Paşa, Başbakanlıktan çıkarken basına, 'hükümeti desteklediğini' bildirdi. Bu, ayrı bir coşkuya yol açtı.

Ordu önderleri hükümetin Ada'ya asker gönderme kararını öğrenir öğrenmez, Genelkurmay'a koşmuşlar, çalışmalara girişmişlerdi.

Ne çare, elimizdeki araçlar gene yetersizdi.

1963-1964 bunalımından gerekli dersleri çıkaramamıştık.

Ada'ya yine donanma gözetiminde askerlerle araçları şileplerle gönderecektik. Gemilerin altına mermileri, güvertesine askerleri yerleştirecektik. Bir çıkarma uygulamasının, bu koşullar altında, büyük yitirimlere yol açacağı belliydi. Ancak kıvançla söylemeliyiz ki, maddi ve manevi yitikler ne denli büyük olursa olsun, Türkiye kararını vermişti.

Kıbrıs'a müdahaleye olanak tanıyan karar Millet Meclisi'nde, 1964'te alınmıştı, yürürlükteydi, yeni bir parlamento kararına gereksinim yoktu. Hükümet, Genelkurmay Başkanı Cemal Tural ile öteki kuvvet komutanlarını başbakanlığa çağırdı.

"Bakanlar Kurulu, Kıbrıs'a askerî müdahale yapılması kararını aldı. Şimdi sözlü olarak sizlere bu kararı bildiriyorum. Yarın TBMM'den de geçecek. Müdahaleyi her an yapmak durumundayız. Bu konudaki hükümet kararı üç-beş dakika sonra elinizde olacak," dedi.

Komutanlar kalktı. Tural, "Baş üstüne," dedi. Fakat Kara Kuvvetleri Komutanı Refik Yılmaz Başbakana, "Hedef ne olacak?" diye sordu.

Tural, bu soruya bozulduğunu belirten bir davranış gösterdi. Oysa hükümet yıllar yılı böylesine ulusal bir sorun karşısında her türlü planın yapılageldiğini varsayıyordu. "Ordu gerekeni yapacaktır." Tural böyle söyledi.

Askeri bir harekâta kesinlikle karar verildiği, ordu önderlerinin "alınan hükümet kararını derhal yerine getireceklerini" askerce ifa-

de ettikleri sırada, böyle bir çıkarma için 6 helikopter, iki çıkarma teknesi ve 150 paraşüt bulunuyordu.

Komutanlar ayrıldılar, ama Demirel, bir süre sonra yanına Milli Savunma Bakanı Topaloğlu ile Dışişleri Bakanı Çağlayangil'i alarak Genelkurmay'a gitti. Herkes oradaydı, kimi konuşmalar, tartışmalar yapılıyordu.

1964'teki Rum saldırısından hayli deneyimli olan Hava Kuvvetleri Komutanı İrfan Tansel, kuvvet personeline gerekli buyrukları vermişti. Batı havaalanlarındaki jetlerin hepsi doğuya kaydırılıyordu. Özellikle Malatya'ya. Düşman güçlerinin bu alana sokulmasına olanak yoktu.

Deniz Kuvvetleri Komutan'ı Uran, "Peki Ada'ya nereden çıkalım?" diye soruyordu. "Girne, çok kayalık," diyordu. Demirel oradaki su kesimini sordu. Açık bir yanıt alamadı. Kara Kuvvetleri Komutanı, "Başarılı bir harekât için en azından bir kolordu ile 50 tank çıkarmamız gerekir," diye konuşuyordu. Bu kadar büyük gücü taşıyıp Ada'ya götürecek deniz araçlarından yoksunduk oysa. Ayrıca Komutanın belirttiğine göre, kuvvetlerin güneye doğru kaydırılması 4-5 gün sürerdi.

Oysa hükümet, "her an müdahaleye geçilmesi" buyruğunu verebilirdi.

4-5 gün?..

Genelkurmay'dan ayrıldıktan sonra, Demirel, Çağlayangil'e, "Müdahale eder de sonuç alamazsak... Olay biter, ama her biçimde biter..." dedi.[156]

16 Kasım: Kıbrıs'ta Rumlar, yeniden saldırıya geçti. 24 Türk şehit edildi.

17 Kasım: Demirel Hükümeti, Kıbrıs'a askeri müdahale kararı aldı. TBMM hükümetin kararını 18 saat tartıştı. Karar, "431 evet", "2 boş" ve "1 hayır" oyu ile onaylandı.

Bundan sonrasını bir de gazeteci Hulusi Turgut'un Demirel'le söyleşisinden aktarıyorum:

"Kara Kuvvetleri şunu yapacak, Hava Kuvvetleri bunu yapacak, Deniz Kuvvetleri şunu yapacak, diye kendi aralarında görev taksimi yaptılar ve o günden itibaren Türkiye'nin çeşitli hava mey-

156 Cüneyt Arcayürek Açıklıyor, c-4 s: 117 ve c-5 s: 280

danlarından, limanlarına kadar bir (G) gününün, (S) saatinde çıkarma hazırlıklarına girişildi.

Ve bu arada tabii, diplomatik faaliyetler başladı. Bu çıkarmanın başarılı olabilmesi için bir kolordu asker çıkartmak lazımdı. Kolordu çıkarmak da kolay değil.

Sonra baktık ki; çıkarmayı ne ile yapacaksınız? Şileplerle... çıkarma gemimiz yok!.. Tank çıkaracaksınız. Ne ile çıkaracaksınız?.. -Tank çıkarmadan bu işin yapılamayacağını daha sonraki askerler de söyledi- Tank çıkaracak gemi lazım. Yok! Paraşütle asker indireceksiniz, paraşüt yok! Nakliye uçağı yok! Helikopter yok!

Velhasıl amfibik (yüzergezer) bir harekât yapmak mümkün değil. 1974'te yapılmış amfibik harekâtın, başarı ile yapılmasını sağlayan hiçbir şey elimizde yok. Helikopter yok, paraşüt yok, nakliye uçağı yok ve layter denen çıkarma gemileri yok. Ama artık ok yaydan çıkmıştır. Ne pahasına olursa olsun, bunu yapacağız."[157]

18 Kasım - Savaş uçaklarımız, Kıbrıs üzerinden, alçak uçuş yapıyor. Yunan askerlerinin Kıbrıs'ı boşaltmasını istedik. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U-Thant, Rumları suçladı. Türk Deniz kuvvetleri, Girne açıklarında.

Başbakan Demirel, Kıbrıs Türk Lideri Dr. Fazıl Küçük'e güvence verdi.

Genelkurmay Başkanı Tural gençlere:

"Hareket halindeyiz. Herhangi bir endişeniz olmasın," dedi.

20 Kasım - ABD Başkanı Johnson, Türkiye'ye yolladığı mektupta, "NATO'ya ait silahları, Kıbrıs içinde kullanmayın," dedi. Yunanistan, Ada'ya ağır silahlar sokuyor ve Türkiye'nin her yanında gösteriler düzenleniyor.

23 Kasım - Bakanlar Kurulu; bildiri yayınladı: "Kararlıyız."

1967'deki çıkarma kararını ve askeri olayları, bir kez de, o günün ve 1974 harekâtının asker tanığı emekli oramiral Deniz Kuvvetleri Komutanı Kemal Kayacan'dan dinleyelim[158]:

«... *gece yarısı Genelkurmay'a çağırdılar.*

157 Hulûsi Turgut, Güniz Sokağı s:89-93 ABC Yayınları-İstanbul-1987

158 Bu kitap için, Deniz Kuvvetleri Komutanı (1974) Emekli Oramiral Kemal Kayacan'la yapılan bu söyleşi, 4 Şubat 1988'de gerçekleştirilmiştir.

Toplantı salonundayız. Her yer kıpırdıyor. Kıbrıs'tan kötü haberler alıyoruz. Kuvvet Komutanlarını bekliyoruz.

Yarım saat sonra, içeri kuvvet komutanları girdi. Necdet Uran, Deniz Kuvvetleri Komutanı, İrfan Tansel Hava Kuvvetleri Komutanı, Refik Yılmaz da Kara Kuvvetleri Komutanı idi. Az sonra da Genelkurmay Başkanı Cemal Tural geldi.

Kendi aramızda tartışıyorduk. Her ne kadar olanaklarımız ölçüsünde hazırlık yapmışsak da, bu yeterli değildi. En zor askeri harekâtlardan biri olan çıkarma yapmak için çok hazırlıklı değildik.

Otuz dakika sonra kapı açıldı. Demirel ve Topaloğlu (Milli Savunma Bakanı-e.m.) içeri girdiler.

Demirel, "Paşam, Kıbrıs için yapacak bir şeyimiz kalmadı. Oradaki Türkleri bu zulümden kurtarmak için Kıbrıs'a çıkmamız gerek... Kıbrıs'a çıkmamızı ve daima Türkiye'ye açık kalacak kıyı başı elde etmenizi istiyorum," dedi.

Tural, "Başüstüne efendim," dedi...

Demirel gitti. Askerler tartışmaya başladı. Mevsim kış.

Elimizde böyle bir harekât için gereksinme duyulan çıkarma araçları yok. Henüz özel bir birlik olan Amfibi Alay kurulmamış. Mevsim koşullarının da olumsuzluğuna rağmen çıkarma için gerekli hazırlıklara giriştik.

Hava-Deniz-Kara harita mühendisleri bir araya geldi. O zamanlar Kodak firmasının yaptığı özel bir film vardı. Onunla havada kilometrelerce uzaktan kıyı şeridinin fotoğrafını çekiliyor ve bu fotoğrafta deniz derinliği çok hassas biçimde ölçülmüş olarak karşınıza geliyordu. Santimetre düzeyinde hata çıkıyordu.

Kısacası kıyılar ve su derinliği hakkında çok ayrıntılı bilgiye sahiptik.

Üç kuvvetin harita mühendisleri kendilerinden istediğimiz nitelikleri taşıyan bölgeleri saptadılar.

Birkaç seçenek içinde, mevsim koşullarını da göz önünde bulundurarak en uygun çıkış yerine karar verdik.

Magosa'nın kuzeyinde Boğaziçi bölgesi denen bir yer vardır. Oraya çıkılacaktı. Burası, mevsim ve deniz koşulları ne olursa olsun en elverişli kıyıdır.

Çıkılacak kıyı saptandıktan sonra; her çeşit hazırlığa başladık.

Henüz Amfibi Alay kurulmamıştı. Asker taşımak için ticaret gemilerine el atıldı. Ancak, şunu da hemen söyleyeyim ki hiç kimseye Silahlı Kuvvetler borç bırakmadı.

Elimizde dört ufak çıkarma gemimiz vardı. Hatta yolda biri battı. Dört asker öldü.

Kara Kuvvetleri Mersin'e büyük bir yığınak yaptı. Bu kafileyi koruyacak savaş gemileri ayarlandı. Gemilere yüklenen askeri yük bir kolorduya yakındı.

Yıllardan beri beklenen olay gerçekleşmişti. Mersin'den hareket edildi. Büyük bir coşku vardı. Yarı yola gelindiğinde...

Ankara'dan emir:

"Geri dön."

İnanamadık. Olamaz dedik. Ancak, emir verilmişti ve buna uymak zorundaydık. Geri döndük.

Bu arada tabancayı kafasına dayayıp intihar etmek isteyen subaylar oldu, zor engellendi.

Ankara o kadar yoğun baskıya uğramıştı ki, Başbakan haklı olarak harekâtı kesmek zorunda kaldı.

Ancak bu geri dönüş, asker üzerinde de halk üzerinde de çok olumsuz etkiler yaptı. Bir yerde iyi oldu, 1974'e kadar gerekli önlemler almamızı sağladı. Gözümüzü açtı...»

Kıbrıs'a çıkarma yapılmasını kolaşlaştıran harita ve mekân çalışmalarını yapan ekipte bulunan Nejat Tümer, yıllar sonra şunları söyleyecekti:

«1961/62 yılında Deniz Kuvvetleri Harekât Plan Şube Müdürüydüm. Kıbrıs'a dahilden ve hariçten gelecek, bütünlüğe yönelik istila hareketlerini önlemek amacıyla Kıbrıs'ı savunma plan hazırlama grubunda ben de vardım. Bu savunma hazırlık planlarını Rumlarla birlikte yapıyorduk. Başkan, Sefir Emin Dirvana, Kurmay Albay İsmail Hakkı Güngör, Kurmay Alb. Mustafa Fetan, Yarbay Rüştü Kazandağı, Deniz Kurmay Albay Nejat Tümer, KTK Alay Komutanı Kur. Albay Turgut Sunalp bu grupta çalışan subaylardı. Müşterek karargâhta ise Kurmay Albay Necdet Üruğ ve Celil Gürkan da bulunuyordu.

1.5 ay süreyle Kıbrıs'ın denizden incelemesini yaptım; çıkılacak her yeri tespit ettim. Deniz haritalarını iki denizci üsteğmen ile birlikte yaptık. Kıbrıs'ın bütün kıyıları karış karış tarandı. Bu kıyıları çok iyi öğrendik.

1974 yılında çıkarma plajı seçildiğinde, bu çalışmanın çok büyük yararı olmuştur.»[159]

1959 yılından itibaren Kıbrıs sorunu içinde yaşayan Orgeneral Turgut Sunalp, Kıbrıs'a müdahale konusunda şunları söylüyor:[160]

«İngiliz general ile dostluğum sayesinde tüm (deniz) haritaları aldım. Kıbrıs'ın tüm kıyı haritaları 1960 yılından itibaren elimizdeydi. Ama haritayla iş bitmiyordu. Çıkarma gemimiz yoktu. Elimizde toplam çıkarma gemimiz 10-12 taneydi. Bu nedenle çıkamadık. ABD yardımından Türkiye'ye çıkarma aracı verilmemiş, halbuki Yunanlılara verilmişti. Üstelik Yunan askeri de iyi askerdir, savaşçı askerdir. Bütün bunları da göz önünde bulundurmak gerekiyordu. İnönü her zaman şunu söylerdi: "Bana, bir manganın, bir takımın karadan geçeceği bir bergâh (çıkış yeri) olsun Kıbrıs'a çıkın," diyeyim. İnönü dönmekten değil, çıkmaktan korkuyordu, çıkamayız diyordu.»

Ankara, 17 Kasım'da Atina'ya bir nota vererek Kıbrıs'ta düzenin sağlanması için ne gibi önlemler düşündüğünü soruyor, 18 Kasım'da Türk savaş uçakları Kıbrıs üstünde alçak uçuşlar yapmaya başlıyorlardı.

Sovyet Komünist Partisi yayın organı Prav da durumu 19 Kasım 1967'de şöyle yorumluyordu:

"Cuntanın Yunanistan'a getirdiği rejim yalnızca Yunan ulusu için bir trajediden ibaret değildir. Bu rejim Doğu Akdeniz'deki durumu vahimleştiren etkenlerden biridir. Kıbrıs'taki son olaylar sırasında Rum basını Atina'daki faşist yöneticilerin entrikasını açığa vurmuştur. Gerçekten, Yunan cuntası, Ada'daki adamı General Grivas'a Rum hükümetinin fikrini bile almadan harekete geçmesi için talimat vermiştir. Yunanlı diktatörlerin, Amerikalı emperyalistlerden direktif aldığı aşikardır. Amerikan emperyalizmi de Ada'da gerginliğin devamını arzuladığı için Altıncı Filo'yu Akdeniz sularında bir gerginlik unsuru olarak dolaştırmaktadır."[161]

---

159 Bu kitap için Cumhurbaşkanlığı konseyi Üyesi E. Oramiral Nejat Tümer'le yapılan 12 Ekim 1989 günlü söyleşiden.

160 Bu kitap için E. Orgeneral Turgut Sunalp ile 21 Ekim 1989 tarihinde yapılan konuşma.

161 M. Sarıca vd. Kıbrıs Sorunu, s:8

Kıbrıs, bir Yunan-Türk çatışmasının da ötesinde yoğun bir ABD-SSCB çatışmasına konu olmaktaydı. Türkiye 17 Kasım'da Yunanistan'a verdiği nota'da, Kıbrıs'ta yasalara aykırı olarak gizlice sokulan 12 bin Yunan askerinin derhal geri çekilmesini, Grivas'ın da görevinden uzaklaştırılmasını istiyordu.[162]

Yunanistan, 13 Kasım'da Türkiye'nin bu nota'sını reddederken, bu kez Kıbrıs yönetimi de, Türk uçaklarına karşı yine B.M.'ye başvuruyordu. Her zaman yaptıkları gibi...

Bunlar karşısında, Başbakan Demirel'in aynı gün Türkiye'nin çıkarma birliklerine denize açılma emri verdiği; Başkan Johnson'un da özel temsilcisi Cyrus Vance'i Ankara'ya göndererek bir daha uyarıda bulunduğu görülür.

Savaş öncesinin havasını taşıyan Ankara'ya gelen yalnızca Vance değildi. Öteki ülkelerden de gelenler gidenler Ankara'yı çıkarma yapmaktan vazgeçirmeye çalışıyorlardı.

ABD bu kez 6'ncı filo yerine Cyrus Vance adlı bir diplomatını gönderiyor, Vance, ABD'nin "askeri müdahaleyi engellemeye çalışan" hiçbir kararı olmadığını söylüyordu.

Ancak Vance, Kıbrıs'a yapılacak müdahalede Türk ordusunun ABD silah ve donanımını kullanmasının, "ikili antlaşmalara" aykırı olacağını yinelemiş ve Türkiye'nin adada hiçbir girişimde bulunmamasını istemişti.

Birleşmiş Milletler de tarafları "durumu daha da çıkmaza sokacak her türlü hareketten uzak durmaya" çağırmaktaydı.

Bunun üstüne çıkarma birlikleri o gün yeniden denizden geri çevrilirken Türkiye, Kıbrıs'ta yasadışı olarak bulunan Yunan birliklerinin en geç üç ay içinde geri çekilmesini ve Kıbrıs'ın toprak bütünlüğü ve bağımsızlığıyla Londra ve Zürih Antlaşmalarının varlığının tanınması koşulunu istemiştir.

Vance'nin çabalarıyla bunalım Kasım sonunda bu ilkelere yakın çözümlerle kapanıyor; Yunan birlikleri 950, Türk birlikleri ise 650 kişilik olarak Ada'da bırakılıyordu.

Ne var ki bir süre sonra Yunanistan, yine yasalara aykırı olarak ağır ve modern silahlarla donatılmış 20 bin askerini Adaya gönde-

162 M. Sarıca vd, Kıbrıs Sorunu, s:145

recektir. Silah ve asker dolu gemiler geceleri adaya yanaşıyor; sivil elbiseler giymiş "gönüllüler" Kıbrıs'a çıkarılıyor ve Kıbrıs birliklerine katılıyorlardı.[163]

1964 ve 1967 Kıbrıs bunalımından bazı dersler alabildik.

Çıkarma girişimleri, Türkiye'yi yeni bir arayışa itiyor ve özellikle ulusal savunmanın dışarıya bağımlı olmadan yapılabilmesi için "ulusal savaş sanayii" kurulması çalışmaları başlıyordu.

O günden sonra, ABD'den, İtalya'dan ve Fransa'dan on beş bin tane paraşüt satın aldık.

Yüz tane çıkarma gemisinin kendi tezgahlarımızda yapımına hızla başlanıyor, aynı sayıda helikopterle, 16 tane savaş uçağı alınıyordu. Transallar getirildi. Özel birlikler yetiştirilmesine (Amfibi Alay) hız verildi. Bundan sonra bir "süreç" başlıyordu... Ama bunun sonucunda ne olacaktı, ne olabilirdi!.. Kimsenin doğru yanıtı verme şansı yoktu. Ancak Türkiye'nin gözü açılmıştı. Kıbrıs'a bir gün asker gönderilecekti. Bu, tahmin değil öngörüydü. Savaş hataların bileşkesidir. Rum tarafı üst üste hata yapıyordu.

163 Andreas Papandreu, Namlunun Ucundaki Demokrasi, s:170, Üçüncü Dünya Yayınları, İstanbul 1977

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHİ KARAR: ASKERÎ MÜDAHALE

1974 OLAYLARI VE BİRİNCİ BARIŞ HÂREKATI

Kıbrıs'ta Türkler yokluk içinde Rumların silahlı ve düzenli kuvvetlerine karşı ölüm kalım mücadelesi verirken, ABD'nin olumsuz tavrı nedeniyle Ankara'nın çaresizliğini okuduk. 1963-1974 arası, 11 yıl boyunca soykırımla karşı karşıya kalan Türk toplumuna yardım edemeyişin ezikliğini Hasan Pulur *"Olaylar ve İnsanlar"* da, tanık olarak anlatırken (17 Ağustos 1974), 1974'teki harekâtın haklı nedenini de bir başka yönüyle ortaya koyuyor. Çıkarma beklentisi içindeki gazetecilerin ruh durumlarını da anlatmış oluyor.

> 1963'lerde de böyle sabahlardık gazetelerde...
> Bütün umudumuz manşet çekeceğimiz iki kelimeye bağlıydı:
> "Çıkarma yaptık!"
> Ama yapamadık.
> Mersin limanında bekleyip duruyorduk.
> Niçin çıkamıyorduk, neden çıkamıyorduk?
> Bir tane nedeni vardı bunun...
> Ama en büyük nedenin Johnson'un ünlü mektubu olduğu anlaşıldı. İsmet Paşa o mektuptan sonra, boşuna "Yepyeni bir dünya kurulur. Türkiye orada yerini alır" dememişti.
> İşte yepyeni bir dünya kuruldu ve Türkiye orada yerini aldı.
> Hem de bazılarının yorumladığı gibi değil!
> Nerede Johnson, nerede mektubu, nerede 6. Filo?
> Ve Türk askeri şimdi nerede?

Yepyeni dünya budur işte!

1963'lerde de böyle sabahlıyorduk, gazetede.

Ve evlat acısı gibi yüreğimizde taşıdığımız bir anıyı hiç unutamayız.

Gece bir Yunan gazetesi geçmişti elimize. Bir karikatür vardı birinci sayfada:

"Fesli, entarili, palalı bir adam denize arkasını dönmüş oturağa oturmuş."

Altında karikatürün yazısı:

"Türkler Mersin'de çıkarma yapıyor."

Unutamayız o karikatürü ve o gecenin milli onurumuzu ne hale soktuğunu...

Şimdi (1974) Kıbrıs'ta atılan her merminin nişangâhı o karikatürdü işte!

1973 Ekim seçimi sonucunda kurulan koalisyon hükümetinin Kıbrıs politikasına ilişkin soruları yanıtlarken Başbakan Bülent Ecevit şunları söylüyordu:

"Yeni Türk Hükümeti, Ada'da istikrar ve uyumlu ilişkiler sağlanması için bir federatif Kıbrıs devletinin en iyi bir çözüm biçimi olduğuna inanmaktadır. Bu çözüm yolu, Türkiye'nin Enosis kuşkusunu ortadan kaldırmış olacaktır. Türkler de, federatif çözümün sonunda Ada'nın bölünmesine yol açmayacağı konusunda her çeşit güvenceyi vermeye hazır olacaklardır. Türkiye'nin düşündüğü federatif sistem, Ada'da nüfus yer değiştirmesini öngörmemektedir. İki toplum Ada'nın her yanında, birbirine egemen olmadan, yan yana yaşayabilmelidirler. Bu coğrafi ayırıma dayanan federasyondan çok, karışık ya da komşu yerleşme düzenleri çerçevesinde dostane işbirliğine dayanan federatif bir sistem olmalıdır".[164]

Görüldüğü gibi, yeni koalisyon hükümeti, Kıbrıs sorununa çözüm şekli olarak federatif bir sistem öngörmektedir. Önerilen sistem, "Fonksiyonel Federasyon" kavramından da öteye gitmekle beraber, bunun coğrafi temele dayalı bir federasyon olacağı da kuşkuludur.[165]

---

164 Milliyet, 14 Nisan 1974 ten aktaran Sarıca/Teziç/Özyurt Kıbrıs Sorunu, 174

165 Sarıca, vd, Kıbrıs Sorunu, 174.

Ecevit Hükümetinin Kıbrıs politikası, özellikle çözüm biçimi olarak federasyon tezinin benimsenmesi, Başpiskopos Makarios ve Rum toplumu tarafından tepkiyle karşılannuştır. Bu tepki o derece büyük olmuştur ki, Kıbrıs'taki beşli görüşmeler 4 Nisan 1974 günü aniden kesilmiştir.[166]

Ecevit Hükümetinin, federasyon konusundaki kesin tutumu, Kıbrıs Rum kesiminde tepkiler yaratırken, Kıbrıslı Rumların arasında giderek yaygınlaşan bir sürtüşmenin mevcudiyeti gözlenmektedir. Cumhuriyet muhabiri I. Rıza Yalın'ın Lefkoşa'dan bildirdiğine göre, bu sürtüşme, Kıbrıs Rum kesimi için o derece tehlikeli bir hal almıştır ki, "bunun iç savaşa yol açabileceği" Rum gözlemciler tarafından belirtilmektedir.[167]

Bu durum karşısında Makarios yönetimi, ilk çare olarak tedhiş olaylarının kaynağı EOKA-B örgütünü dağıtmayı planlamıştır. Nitekim, 25 Nisan 1974 günü uzun bir toplantı yapan Kıbrıs Rum yönetimi, EOKA-B örgütünü kanun dışı ilan etmiştir. Yayınlanan bildiriye göre: "EOKA-B tedhiş örgütüne bağlı kollar ve bu bildiri çerçevesine girmesi halinde Enosis Mücadelesi Koordinasyon Komitesi (ESEA) de yasadışı sayılacaktır."[168]

Makarios yönetiminin bu tutumu, tedhiş hareketlerine son vereceği yerde, olayların genişlemesine ve büyümesine yol açmıştır. Makarios yanlısı polis güçleri ile EOKA tedhişçileri arasında bütün Ada'yı kapsayan şiddetli çatışmalar devam etmiştir.

Öte yandan, Makarios'un bu tutumu, Atina ile olan ilişkilerini de çıkmaza sokmuştur. Cunta yetkililerinin, Başpiskopos'a açıktan cephe alınalarına karşın, Kıbrıs Rum yönetimi ödün vermekten çok tutumlarını daha da sertleştirmekte ve çeşitli suçlamalarda bulunmaktadır. Nitekim, Kıbrıs Rum yönetimi resmi sözcüsü, 26 Haziran'da ikinci kez olarak EOKA-B'nin Yunanistan'dan verilen direktiflerle yönetildiğini ve Yunan Milli İstihbarat Teşkilatı ile işbirliğinde bulunduğunu açıklamaktan çekinmemiş, Yunan Genelkurmay Başkanlığına bağlı Yunan subaylarının yönetimindeki Rum Milli

166 Sarıca vd, Kıbrıs Sorunu.
167 Cumhuriyet, 25 Nisan 1974 aktaran M. Sarıca vd. Kıbrıs Sorunu, 178
168 Cumhuriyet, 26 Haziran 1974 aktaran M. Sarıca vd, Kıbrıs Sorunu, 179

Muhafız Gücünü kendisine bağlamak isteyen Rum yönetimi, bu gücü kendi organı haline getirmekte kararlı olduğunu açıklamıştır.[169]

Makarios, 5 Temmuz 1974'te verdiği bir demeçle sorunu daha açık bir biçimde ortaya koymuş, Yunan Cuntasını ağır bir dille suçlamıştır. Başpiskopos'a göre: "Yunan Cuntasının amacı, kendisini iktidardan uzaklaştırarak Kıbrıs'ta da dikta yönetimini kurmaktır".[170] Aynı demecinde Makarios, on bin kişilik Rum Muhafız Gücünün başındaki 650 Yunanlı subayın artık Atina'nın arzularına göre hareket ettiğini söylemektedir. EOKA-B örgütüne hiçbir yardımı esirgemeyen bu subayların gerçek planları kendisini iktidardan uzaklaştırmak, Kıbrıs'ta hükümete karşı darbe girişiminde bulunmaktır. Bu konuda Gizikis'e altı sayfalık sert bir mektup[171] yazdığını söyleyen Makarios, Yunanlı subayların yeraltı çalışmalarını belgelerle açıklamış, Rum Milli Muhafız Gücünün Yunanlı subayların yönetiminde bir işgal ordusu haline geldiğine değinerek, kendisinin halk tarafından Devlet Başkanı olarak seçildiğini, yoksa Atina'nın atadığı bir vali olmadığını cesaretle söylemiş, Yunanistan'ın 650 Yunanlı subayı derhal geri çekerek kendisine uygun davranışı göstermesini istemiştir.[172]

Makarios'un demeçleri çok uzun süredir aralarında anlaşmazlık olan Atina ile Lefkoşa arasındaki tüm bağların koptuğunu gösteriyordu.

Barış Harekâtı Öncesinde Rum ve Yunan Tarafındaki Gelişmeler

1967 olaylarından sonra Makarios, Enosis'ten vazgeçmemekle birlikte bunun, uzak bir hedef olduğunu anlamıştı.1970 yılı Ekim ayında, "Ben daima Yunanistan ile birleşme taraftarı oldum. Böyle olmakla beraber, bunun bugün için gerçekleştirilmesinin fazlasıyla güç oldùğunu idrak etmiş bulunmaktayım," demiştir.

169 Cumhuriyet, 27 Haziran 1974, aktaran M. Sarıca vd, Kıbrıs Sorunu, 179.
170 Cumhuriyet, 6 Temmuz 1974'ten aktaran M. Sarıca vd, Kıbrıs Sorunu, 179
171 Mektubun tam metni ek'ler bölümündedir.
172 Milliyet, 6 Temmuz 1974'ten aktaran M. Sarıca vd, Kıbrıs Sorunu, 180

Böylece o da, Kıbrıs'ın bağımsız konumundan mümkün olduğunca yararlanılmasını savunan, artan sayıda Kıbrıslı Rum'a katılmış oluyordu.[173]

Enosis gerçekleştirilirse, Kıbrıs, Yunanistan'ın bir kenti olacak ve AKEL partisi de yasadışı ilan edilecekti. AKEL (Komünist Partisi) Yunanistan'la birleşilmesini istemiyordu. Öte yandan eski EOKA'cılar ve bir takım kişi ve kuruluşlar Enosis'ten cayıldığını öne sürüp terör yaratmak için örgütlendiler.

Birçok terörist örgüt ve kişi ortaya çıktı. Bu kişiler içinde en dikkati çekenler Polykarpos Yorgacis ve gazeteci Nikos Sampson'du.

Bu teröristler 1970'ten itibaren Makarios'a karşı darbe ve suikastlere giriştiler. Bu arada eski ünlü EOKA'cı Grivas da adaya döndü.

Bütün bu iç olaylar gelişerek 1974'e gelindi. 1974 başlarında, hükümet, artan terörü önleyemiyordu. Makarios bir dizi önlem aldı. Bunlar içinde Enosis'i, gelenekçiliği ve komünizme karşı hareketi savunan PEON gençlik örgütünü güçlendirmeyi de denedi.

Yunanistan'daki Cunta, Enosis'e ulaşmak için Makarios'un devrilmesine karar vermişti. En kısa süre içinde de devirmek için harekete geçecekti.

19 Ocak 1974'te Grivas'ın ölümü üzerine EOKA-B'nin liderliğine Yunanlı subaylar getirilirken EOKA Karargâhı da Yunan Kontenjan Alayı Kışlasına taşındı. 24 Nisan 1974'te Makarios basın mensuplarına, EOKA-B eylemlerini Yunanlı subayların yönlendirdiğini, bu nedenle Ada'daki Yunan subay sayısını azaltmak için RMMO'daki zorunlu hizmet süresini 24 aydan 14 aya düşüreleceğini, yedek subay adaylarının seçiminin bundan böyle GKRY Bakanlar Kurulu tarafından yapılacağını açıkladı. Yunan Cuntası karşı önlem olarak önce AFRODİT sonra ERMİS Harekât planlarını hazırlayıp uyguladı. Fakat Makarios her iki öldürme girişiminden de yara almadan kurtuldu. Öte yandan Makarios, 2 Haziran 1974 tarihinde toplumlararası görüşmelerde uzmanların görüşmeye başlayacağını açıkladı. 4 Haziran 1974 tarihinde Makarios 74/A kurası yedek su-

173 Pierre Oberling-Bellapais'e Giden Yol s:119, Genkur. ATASE Bşk. Yayını, Ankara, 1987.

bay adaylarının seçimine yasalara uygun olarak Bakanlar Kurulunun karar vereceğini RMMO Komutanı Korgeneral Ndenisis'e bildirdi. Gerekçe olarak da RMMO kışlalarından çalınan silah ve cephanenin EOKA-B için yedek subaylar tarafından çalındığına dair elinde somut deliller olduğunu belirtti. 5 Haziran 1974 tarihinde RMMO Komutanı Korgeneral Ndenisis Atina'ya giderken, Makarios mektubun içeriğini 6 Haziran 1974 tarihinde basına açıkladı.[174]

Yunanistan Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Vlahos 29 Haziran 1974 tarihinde, Dışişleri Bakanı S. Tetenes ile siyasi işler dairesi müdürü Tzunis ise 8 Temmuz 1974 tarihinde Yunan Cuntası ile Kıbrıs sorunu konularında Makarios aleyhine bir tutum izlenmesine karşı çıkarak istifa ettiler.[175]

Makarios, RMMO'daki Yunan subaylarının geri alınması için 2 Temmuz 1974 tarihinde Yunan Devlet Başkanı F. Gizikis'e özel bir mektup gönderdi. Yunanistan'ın yeni Dışişleri Bakanı Kipreos, 10 Temmuz 1974 tarihinde Atina'daki Kıbrıs Büyükelçisini kabul ederek dilekçe ile ilgili olarak Kıbrıs'taki Yunan Büyükelçisi Lagakosi ile RMMO Komutanı Korgeneral Ndenisis'in karşılıklı görüşmelerde bulunması amacıyla Atina'ya çağrıldıklarını, kendilerine zaman tanınmasını, görüşmelerde Kıbrıs'ta görev yapan Yunan subaylarının ve RMMO'daki hizmet süresinin 24 aydan 14 aya indirilmesi konularının ele alınacağını bildirdi.[176]

Cunta lideri Tuğgeneral İoannides 2 Temmuz 1974 tarihinde RMMO Kurmay başkanı Tuğgeneral Papadakis, 3. Yunan Alay Komutanı Albay Georgitsis Komando Birlikleri Komutanı Albay K. Kombokis'i Atina'ya çağırıp ve artık Makarios'un devrilme zamanının geldiğini bildirdi ve APOLLON Harekât Planının hazırlanmasını emretti.[177]

---

174 Güvenlik Kuvvetleri Dergisi, Temmuz 1989-sayı:8, s: 16-17 (Hilmi Kılgın imzalı yazı) bu bilgiler, bu kitap için yapılan görüşmede Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği Genel Başkanı Halil Paşa tarafından da anlatılmıştır (11 Eylül 1989).

175 Güvenlik Kuvvetleri Dergisi, Temmuz 1989.

176 Güvenlik Kuvvetleri Dergisi, Temmuz 1989 ve Halil Paşa'nın anlattıkları (11 Eylül 1989)

177 Güvenlik Kuvvetleri Dergisi, Temmuz 1989 ve Halil Paşa'nın anlattıkları (11 Eylül 1989)

11 Temmuz 1974'te EOKA-B'nin Kıbrıs Rum liderleri operasyonlar sonucu tutuklandı.

Makarios 13 Temmuz 1974 tarihinde hafta sonu için Trodos'a gitmişti. RMMO Komutanı Korgeneral Ndenisis, Yunanistan Büyükelçisi Lagakos ve G-2 Albay M. Burlos görüşmeler için gittikleri Atina'da oyalanırlarken Kıbrıs'ta darbenin son hazırlıkları büyük gizlilik içinde yapıldı. Makarios'a bağlı yedek kuvvetler AKEL'in emrine verdiği 2000 genç, Yunan Alayı ve RMMO kışlalarını gözetleme ödevini gece esas alınarak planladığından darbe hazırlıklarını saptayamadılar.[178]

Yunanistan'daki Cunta'nın başında bulunan General Dimitrios İoannides, 1963-1964 olaylarında Kıbrıs Milli Muhafız Teşkilatında görevler almış ve bu yıllarda Nikos Sampson'la tanışmıştı. 1973'te Albay George Papadopulos'u deviren fanatik, dar düşünceli İoannides 1963-1964 yıllarında yapamadığı soykırımı şimdi gerçekleştirmeyi deneyecekti. Bunun için de öncelikle Makarios'un ortadan kaldırılması gerekiyordu.[179]

Araları iyice açılan Cunta ve Makarios, sonunda tüm bağları kopardılar. Makarios, Cunta'dan Milli Muhafız örgütünde bulunan 650 Yunan subayının geri çekilmesini isteyince Cunta da Milli Muhafız örgütüne yönetimi ele geçirmeleri ve Makarios'u öldürmeleri için emir verdi.[180]

RMMO'nun Birinci Barış Harekâtı Öncesinde Silah ve Personel Gücü

Türk Silahlı Kuvvetlerinin 20 Temmuz 1974 sabahı Kıbrıs'a müdahale ettiğinde karşısında bulunan güç neydi? RMMO bir Türk çıkarmasına karşı hazırlıksız mıydı? Bu soruları yanıtlamak için RMMO'nun alarm gücü durumuna kısaca bakmak konuya açıklık getirecektir.

178 Güvenlik Kuvvetleri Dergisi, Temmuz 1989.
179 Oberling- Bellapaise'e Giden Yol, 12
180 Oberling, Bellapais'e Giden Yol, 127.

RMMO'nun Tuğgeneral Mihail Georgitis komutasında tertibi ve yaptığı faaliyetler özet olarak şöyleydi:[181]

Magosa ilçe merkezinde konuşlanmış bulunan Yunanlı Yarbay Z. Konstantinu komutasında 1. Yüksek Askeri Komutanlığına bağlı birlikler, kale içini kuşattılar. Karakol Türk kesimini işgal ettiler. Sakarya, Baykal, Topçuköy, Kuruova, Avtepe bölgeleri de işgal edilirken, İnönü, Köprü, Validi, Turunçu, Mallıdağ, Çınarlı, Arıdamı, Altınova, Mehmetçik, Balalan, Zeybekköy, Sazlıköy kuşatılarak muhasara altına alındı. Destek birlikleri Kaleiçi, Sakarya, Baykal, Karakol bölgelerini havan, makineli tüfek, geri tepmesiz top atışları ile baskı altında tutarak Türkleri teslim olmaya zorlarken, Sahra topçusu Yeni İskele bölgesinde olası Türk çıkarmasına karşı mevzilendi. 173. tanksavar taburu da ateş altına alınan her dört bölgeye de ateş desteği sağlamaya başlamıştı.

Albay B. Antonic komutasındaki 2. Askeri komutanlığına bağlı birlikler Gaziveren, Lefke, Elye, Angolem, Çamlıköy, Cengizköy bölgelerini işgal ederek Yeşilırmak ile Erenköy'ü muhasara altına aldılar.

3. Askeri Komutanlığa bağlı birlikler Tuğgeneral P. Yannakodimos komutasında olarak genelde Lefkoşa, Girne ve uçakalanı bölgelerinde tertiplenen kuvvetler oldular, ayrıca bu komutanlığa Değirmenlik'teki 12. taktik grup birlikleri Serdarlı, Gönendere, Çamlıca, Gaziköy, Meriç'i muhasara altına alırken, Cihangir, Görneç, Kalavaç, Kurumanastır işgal edildi. 32. Komando Taburu ise Binbaşı Nikalus komutasında olarak Serdarlı Sancağına taarruz görevi verildi. 241. Piyade Taburu ise Değirmenlik, Beşparmak geçidi bölgesinde mevziye sokuldu.

Limasol'da bulunan 4. Askeri Komutanlık birlikleri Albay Sırmapulos komutasındaki taburlar ile Limasol Sancak merkezi, Evdim, Binatlı, Piskobu, Çanakkale, Bağlarbaşı, Alektora Türk köylerine taarruz ederek işgal ettiler.

5. Askeri Komutanlık Baf bölgesindeki sorumluluk sahalarında Yeşilova, Timi, Susuz, Kukla bölgeleri ile Poli Türk kesimi ile çevre Türk köylerini işgal ettiler.

---

181 Güvenlik Kuvvetleri Dergisi, sayı:2 Temmuz 1987

Bu arada II. Taktik Grup Lefkoşa, III. Taktik Grupu Girne, VI. Taktik Grup ise Larnaka bölgesinde görev aldılar.

Ayrıca Girne bölgesindeki muharebelere mevcut birliklere ilaveten 21. Keşif Taburu, 198. Dağ Bataryası, 31. ve 33. Komando Taburları, 195. uçaksavar bataryası, 23. Tank Taburu, 185. Sahra Topçu taburu takviye olarak katıldılar. Bunlara Yunan kontenjan alayının 2 piyade taburu ile Yunanistan'dan havayolu ile intikal ettirilen 35. Komando taburu da ilave edildi.

Yukarıda kısaca açıklananlardan da görüleceği gibi Kıbrıs Rumları 20 Temmuz 1974'te hazırlıksız yakalanmadılar. 19 Temmuz akşamı ilan edilen gizli seferberlik bunun kanıtıdır. Bunların dışında erken ikaz radarları ve havayolları kanallarıyla Türk çıkarma birliklerinin Mersin'den çıkışını anında saptamışlardır. Bütün bunlara karşın harekâtı başarıya ulaştıran en büyük etken Türk askerinin kararlı tutumudur.

Bu tarihte Milli Muhafız Teşkilatında 10.000 subay ve er vardı. Bunlardan 35 hava subayı adadaki radar istasyonlarında danışman olarak çalışıyor, 150 deniz subay ve eri de Leventis adlı kıyı koruma gemisi ve beş hücumbotun personelini teşkil ediyordu. Milli Muhafızın önemli bir hava kuvveti yoktu. Ama 38 tane T-34 tankı vardı.[182] (T-34 tankları Sovyetler Birliği yapımıdır.e.m.)

Makarios'un ise, 4000 kişilik Epikouriki (Taktik Yardımcı İhtiyat Kuvvet) kuvveti vardı. Bu kuvvetlerin envanterinde Sovyet yapısı AK47'ler (bunlar da Sovyet yapımı çok güçlü Kalashnikov otomatik tüfekleridir e.m.), Çekoslovak tanksavar topları ve ağır makineli tüfekler ve gümrükten "soğutma sistemli kamyon" damgalı ambalajlar içinde kaçak olarak Kıbrıs'a sokulan dört İngiliz tankı bulunmaktaydı.[183]

182 P. Oberling, Bellapais'e Giden Yol, 127
183 Oberling, Bellapais'e Giden Yol, 127

RMM Ordusunun elinde bulunan silahların genel durumu:[184]

T -34 tankı:	38 adet
Otomatik tüfekler:	AR-47 ve BRT-152 otomatik makineli tüfekleri
Zırhlı araçlar:	20'lik topuyla birlikte Marmaen Harrington zırhlı araçları
Tarık tabum:	21 ve 23. Tank taburu

Topçu tabum ve top miktarları:
2 tane 100mm'lik topçu taburu
5 tane 8.76'lık topçu tabum
120'lik havan bölükleri
Uçaksavar taburları (40 mm'lik Bofors)
70-80 bin kişiyi donatacak silah cephane vardı.

20 Temmuz Öncesi Yunanistan'ın Kıbrıs Politikası

Barış Harekâtına değin geçen süreçte Rumların silahlanması, Türkleri öldürmelerinin gerçek nedenlerini görmek için Yunanistan'ın Kıbrıs politikasına ana hatlarıyla da olsa bakmak gereklidir. Çünkü, 20 Temmuz 1974 harekâtını hazırlayan olayların yaratıcısı ve tasarlayıcısı Yunanistan'daki Cunta olmuştur. Kıbrıs'ta yaptırılan darbe ile hem ülkedeki iç yönetimsel başarısızlığı örtmek hem de Etniki Eteriya'nın tarihsel amacını bir an önce gerçekleştirmek istenmiştir.

Yunanistan'ın Kıbrıs konusundaki politikası Etniki Eteriya kapsamındadır. Daha önceki sayfalarda altını özellikle çizerek anlatmaya çalıştığımız gibi Enosis aslında büyük ülkü olan "Megalo İdea"nın bir parçasıdır.

Daha önce altı çizilmişti: Megalo İdea; yalnızca bağımsız bir Yunan devletinin kurulması değil, Antik Yunanistan'ı ve Bizans'ı da diriltmek hevesiyle Osmanlı topraklarında yayılmacı bir görüşün temsilcisi olmuştur.

Kıbrıs'ın karşımıza çözülmez bir sorun olarak çıkışının önemli bir etkeni olan Yunanistan'ın yayılmacılık isteklerinin ne denli yersiz, anlamsız ve haksız[185] olduğunu görmek için Türk Kurtuluş Sa-

184 Bu kitap için Halil Paşa'dan alınan bilgiler. 12 Eylül 1989

185 Bu konuda Nazım Güveng'in Kıbrıs Sorunu, (55-73) de ilginç ve çarpıcı yaklaşımına bakılabilir.

vaşına bakmak gerekiyor. Bilindiği gibi, ilk antiemperyalist savaşı veren Türkiye, sınırlarını Edirne ve Kars'ta tutmuştur. Türk ordusu o günün koşullarında Makedonya'ya da gidebilirdi. Ama gitmedi. Çünkü kendi topraklarını yabancı egemenliğinden kurtarmak için savaşmakla; yayılmacılık amacıyla savaşmak arasında uzlaşmaz çelişki vardır.

Yunanistan'ın Kıbrıs politikası, bu uzlaşmaz çelişkinin göz ardı edilmesiyle biçimlenmiştir. Geleneksel dış politikaları Etniki Eterya programında belirlenmiştir ve bu programda da Kıbrıs'ın Yunanistan'a katılması hedef ilkeler arasındadır.

Yunanistan'ın Kıbrıs politikası, Yunan Pan Hellenizminin bir parçası ve uzantısıdır. Zaman zaman, Yunanistan'ın Kıbrıs politikası Kıbrıs Rum yönetiminin politikası ile çatışsa da, amaç her ikisi için de Enosis ve Enosis'e varmak için Kıbrıs'ı tam bağımsız devlet durumuna getirmektir.[186]

Kıbrıs bağımsız "yapay bir devlet" olarak yaratıldıktan sonra üçlü garanti altına alınarak gerektiğinde yasal bir müdahalenin yolu açılmıştı. Yunanistan hep bu müdahale hakkının kaldırılması için savaşım verdi ve Kıbrıs'ın bağımsız devlet olduğunu öne sürdü. Halbuki tarihsel gelişim sürecine baktığımızda Türkiye'nin bu yasal hakkı olmasaydı Yunanistan'ın anında Kıbrıs'ı alacağını görüyoruz.

Daha önceki tarihlere gitmeden Yunan politikacılarının ve devlet yöneticilerinin bazı demeçlerine göz atmak, Yunan politikasını belirtmek için yeterli olacaktır.

Kıbrıs konusunda Yunan politikasının da çizdiği zikzakları belirtmek bakımından Yunan Dışişleri Bakanı Palamas'ın 23 Ocak 1964'te Cumhuriyet'e verdiği özel demece kısaca değinmekte yarar var. Palamas'a göre: *"Yunanistan için Enosis söz konusu değildir. Kıbrıs problemi Kıbrıslılarındır. Bırakalım onlar aralarında çözüm bulsun, haklı ve haksız yanları tartışılsın. Biz Türk-Yunan ilişkilerine bakalım, halkları fazla tahrik etmek müessif olaylara yol açar.* (Hürriyet gazetesinin yayınlarını kastediyor bakan). *Kıbrıs probleminin Birleşmiş Milletlere götürülmesinde Yunanistan ve Kıbrıs'ın yararı yoktur. Bu iş Birleşmiş Milletlere gitmeden halledilmeyecektir".*[187]

186 M. Sarıca vd, Kıbrıs Sorunu, 213
187 M. Sarıca vd, Kıbrıs Sorunu, 60.

Palamas'ın bu demecinden iki gün sonra 25 Ocak 1964'te EOKA, Türkleri öldürmek amacıyla eyleme geçiyordu.

Daha önce anlatılan soykırım olaylarının yoğun yaşandığı 1964 yılının ortalarında Yunan Başbakanı G. Papandreu seçim konuşmalarında Makarios'un Kıbrıs tezinin savunuculuğunu yapmıştır. Üstelik bu dönem Türk-Yunan dostluğu adına parlak söylevlerin atıldığı dönemdir.

Nisan 1964 ortalarında, Papandreu'nun Kıbrıs konusunda Yunan politikasını açıklayan on maddelik bildirisi Türk Yunan dostluğunun bunalıma girdiğini gösteren en açık kanıttır. Bildiriye göre:[188]

1. Yunan Hükümeti, Helenizmin Kıbrıs'taki halk mücadelesini kayıtsız olarak destekler.

2. Yunan Hükümetinin politikası şudur: Barış, fakat taarruz halinde savunma.

3. Zürih ve Londra Antlaşmalarının tatbik edilmediği ortaya çıkmıştır. Bu antlaşmalar, durumu bir çıkmaza sürüklemiştir. Milletlerarası askeri kuvvetlerin ve yeni bir siyasi çözüm aramakla görevli arabulucunun Kıbrıs'ta bulunmasının sebebi budur.

4. Makarios'un İttifak Antlaşmasını feshetmesi, gerçek durumu doğrulayan bir olaydır.

5. Milletlerarası askeri kuvvete itimadımız tamdır ve adadaki Yunan birliğini, milletlerarası kuvvet komutanının emrine vermeyi gönül rızasıyla kabul etmiş bulunuyoruz.

6. Kıbrıs'taki arabulucunun görevi, Kıbrıs Devleti için yeni bir siyasi çözüm yolu aramaktadır. Arabulucunun görevini başarıya ulaştırması için kendisine iyi niyetle yardıma hazırız.

7. Kanımıza göre, Kıbrıs meselesi için uygulanması mümkün bir tek çözüm şekli vardır: Milletlerarası adalet ve gerçek demokrasi ilkelerinin Kıbrıs'ta uygulanması. Yüzde on sekiz oranında küçük bir azınlığın, yüzde seksen oranındaki büyük çoğunluğa iradesini kabul ettirmesi, çağımızın anlayışına aykırı düşmektedir. Bu demokrasi değil, fetihtir ve bir başka çağa aittir. Papandreu'ya göre, gerçek bir demokrasi için tek çözüm yolu, çoğunluğun yönetim

188 M. Sarıca vd, Kıbrıs Sorunu, 65

haklarının tam anlamıyla korunması ve azınlığı denetleme haklarının teminat altına alınmasıyla mümkündür. Papandreu, bugünkü durumda Türk azınlık haklarının Birleşmiş Milletler aracılığı ile garanti altına alınmasının mümkün olduğu görüşündedir.

8. Tek çözüm yolu, Kıbrıs halkına egemenlik haklarını tam manası ile kullanarak geleceği hakkında karar verme imkânını sağlayacak tam ve kayıtsız bağımsızlıktır.

9. Arabulucunun Birleşmiş Milletler Anayasası ilkelerine uygun bir çözüm bulma çabaları sonuç vermezse, mesele Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna getirilecektir.

10. En büyük arzumuz, komşumuz Türkiye ile mükemmel münasebetlerin idamesini sağlamaktır. İki büyük lider Venizelos ve Atatürk tarafından kurulan dostluğun dayandığı karşılıklı yüksek menfaatler olmuştur. Bu yüksek menfaatler halen mevcuttur.

Papandreu'ya bu bildirinin yayınlanması ile ilgili olarak, tam bağımsızlık deyiminin kendi kaderini bizzat tayin hakkını kapsayıp kapsamadığı sorulmuş, Papandreu verdiği cevapta, "Evet, kendi kaderini tayin siyasi bir sistem değil, bağımsız bir Devlete ait olan bir haktır," demiştir.

1964 yılının Mayıs ayında, Alman Spiegel dergisine verdiği demeçte, "Bağımsız bir devlet olarak Kıbrıs'ın bir gün Akdeniz'in Küba'sı, yani komünistler için sıçrama tahtası olabileceği korkusuna Enosis son verecektir," demiştir. Enosis sonunda Kıbrıs'ın otomatikman NATO üyesi olacağını da belirterek Kıbrıs'ın İsviçre'deki kantonal sistem gibi taksim fikrini reddetmiş, bunun bir iç savaşa yol açacağını iddia etmiştir.[189]

Görüldüğü gibi Yunanistan Enosis'i bağımsızlığa götüren yol olarak benimsetmek istemektedir. Halbuki Enosis, Etniki Eteriya programına göre Kıbrıs'ın Yunanistan'a katılması anlamındadır.

Kıbrıs'taki Türklerin öldürülmelerinin doruğa tırmandırıldığı 1967 yılında Yunanistan'da 21 Nisan 1967'de Faşist Cunta ihtilal yaparak yönetime gelmişti. Acaba bu dönemde Yunanistan'ın Kıbrıs'a bakışı değişti mi?

189 M. Sarıca vd., Kıbrıs Sorunu, 70.

Mayıs sonlarında Lefkoşa'da yayınlanan Patris gazetesi Atina muhabirine atfen verdiği bir haberde Yunan askeri hükümetinin Kıbrıs konusundaki görüşünü şöyle özetledi: "1. Yunan hükümeti çözüm yolu olarak sadece Enosis'i görmektedir. 2. Enosis barışçı yollarla aranacaktır. Kraliyet konseyinin kararına göre ikili görüşmelere devam edilecektir. 3. Türkiye'ye ne Kıbrıs'ta ne de Yunanistan'da toprak tavizi verilmeyecektir. Federasyon veya taksimi öngörecek direkt veya endirekt bir idare şekli kabul edilmeyecektir. 4. Kıbrıs Türklerinin azınlık hakları garanti altına alınacaktır. 5. İngiltere ve A. B. D. gibi müttefiklere herhangi bir üs verilmesi düşünülmemektedir. 6. Herhangi bir çözümün Yunanistan tarafından kabul edilmesi için Kıbrıslı Rumlarca onaylanması gerekmektedir.[190]

Cunta'nın 15 Temmuz Darbesi

15 Temmuz 1974 sabahı dünya ajansları önemli bir haber geçiyordu. Uzun süredir beklenen olay gerçekleşmiş; Makarios Yunan Cuntasının Kıbrıs'taki subayları tarafından devrilmişti. Bu haber Ankara'da hiç de sürpriz karşılanmadı. Çünkü uzun süredir gelişmeler yakından izleniyordu. Eski bir EOKA'cı olan Nikos Sampson'un başkanlığında "Kıbrıs Elen Cumhuriyet"i ilan ediliyordu.

15 Temmuz Pazartesi:[191]

Başbakan Ecevit, o sabah haşhaş bölgesine yapacağı gezi için uçağa binmek üzereydi. Kıbrıs'taki darbeyi, Dışişleri Bakanlığı Kıbrıs Yunan Dairesi Başkanı Ecmel Barutçu, Başbakan'a havaalanında iletti. Ecevit, Başbakan yardımcısı Erbakan'a Bakanları toplayıp durumu izlemelerini, kendisinin erken döneceğini söyledi ve altı saat sonra da Ecevit Ankara'ya döndü.

Haşhaş ekimi Türkiye'nin başına büyük sorun açmıştı. Önce yasakladık sonra tanımının yapılmasına izin verdik. Ama ABD resmi görüşü tehdit etmeye başladı. Bu konu Türk deniz kuvvetleri komutanı oramiral Kemal Kayacan 1974 yılında ABD'yi resmen ziya-

190 M. Sarıca vd, Kıbrıs Sorunu, 134 ile Gerçek. yıl 2, Bülten 73, 29 Mayıs 1967 s:823

191 Milliyet, 25 Temmuz 1974'ten aktaran M. Sarıca vd., Kıbrıs Sorunu, 134

ret ederken karşısına çıkarılmıştı. Bu önemli tarihi görüşmenin tutanağına dikkat etmeliyiz.

20 Temmuz 1974 tarihinde Türk ordusu Kıbrıs'a ilk kez olarak üçlü konseptte başarılı bir amfibi harekâtla, Yunanistan'daki albaylar cuntasının soykırım girişimini önledi. Ama ardından Türkiye ABD tarafından konulan ambargoyla ekonomisi belini doğrultamayacak denli ağır bir darbe yedi. Ülke iç karışıklığa sürüklendi. Altı bine yakın evladını toprağa verdi. 12 Eylül askeri darbesini yaşadı. Ardından da önce Turgut Özal'ın ANAP'ı sonra Recep Tayip Erdoğan'ın AKP'siyle yörüngesini şaşırdı.

Bugün ise gelinen en son durum; ordusunun küçültülmesi, Ege ve Üçüncü ordunun kaldırılması ile PKK meselesinde arabulucu tayin edilmesi ve Lübnan'a asker gönderilmesiyle karşı karşıya. Bunları kim dayatıyor? Dost ve müttefik ABD ile AB.

Bu denli kritik bir dönemde bir tarihi belgeyi, bir görüşme tutanağını karar vericilerin dikkatine sunmak için açıklamaktayım.[192]

Tutanak cümle yapısına dokunulmadan aynen şöyledir.

ABD (orjinalinde A.Deniz K.Komutanı denmektedir... e.m.) Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Zumbelt beni bu andaki görevi bahriye nazırı olacak olan Mr. Mideendorf'un odasına götürdü. Vekilin (bakanın e.m.) odasında ziyarette bulunmaması gerekli kalabalık bir amiral topluluğu vardı. Vekil beni karşıladı ve yerine de oturmadı. Ben de ayakta yanında durdum, hal hatır ve seyahatimi sorduktan sonra bir albaya emir verdi ve albay bir dosya açarak Amerika Milli Savunma Bakanlığı'nın, onlarca, önemli görülen görevleri okuyarak M.S.B.lığının bana tevcih ettiği Lejyon Commander nişanının beratını okudu ve bunun üzerine 'bakan' nişanını boynuma astı. Bakana teşekkür ettim, mevcut amiraller ve subaylar beni tebrik ettiler. Ondan sonra Bakan eski bir deniz kuvvetleri

192 Kişisel arşivime emanet edilmiş olan bu tutanak, 26 Mart 1974 tarihinde Salı günü Türk Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Kemal Kayacan ile ABD Genelkurmay Başkanı Moorer ve Deniz Kuvvetleri Komutanı Zumbelt ile Deniz bakanı Umder Sek. Middendorf arasındaki görüşmedir. Görüşmenin tutanağı Kemal Kayacan tarafından bizzat el yazısıyla kaleme alınmıştır ve orijinal belge arşivimde durmaktadır. Ayrıca, Devsol tarafından suikasta kurban gittiği öne sürülen Kemal Kayacan'ın hemen tüm arşivi, sağlığında kendisi tarafından şahsıma verilmiştir.

komutanı olan amiral [Fahri] Korutürk'ün Cumhurbaşkanı olmasından duyduğu memnuniyeti bildirdi, ben de aynı hislerle dolu olduğumuzu söyledim.

Yine 26 Mart 1974 tarihinde Salı günü ABD'leri Genelkurmay Başkanı Oramiral Moorer ile görüşme tutanağı:

Oramiral Moorer büyük bir nezaket ile beni karşıladı, yanına oturttu, seyahatimi sordu, anlattım. Cumhurbaşkanımızın eski bir Deniz Kuvvetleri Komutanı olması dolayısıyla memnuniyetini belirtti, kendisine teşekkür ettim.

Oramiral ilk hoş geldin görüşmesinden sonra aşağıdaki şekilde görüşme zemini açtı:

Moorer: Oramiralim iptal ettiğiniz afyon ekimini başlatıyormuşsunuz, bu konuda ne düşünüyorsunuz? Amerika'da hayli tepkiler yaptı.

Kayacan: Bu yeni hükümetimizin ekonomimizin zorunluluk neticesi aldığı bir karardır. Endişelerinizi anlıyorum. Ben size bir sual soraym: 2 senedir Türkiye afyon ekmedi Amerika'da buna alışanlar üzerinde bir azalma var mı?

Moorer: Samimi söyleyeyim hayır... Bu sefer başka yollardan mesela Burma'dan geliyor.

Kayacan: 2 gün evvel Sandiago'daydım, resmi şahıslar afyonun Meksika'dan gelmeye başladığını ifade ettiler, yani yeni bir yol bulunmuş.

Moorer: Doğrudur.

Kayacan: Şunu samimi olarak söyleyeyim ki biz Türkler çocuk ve gençliği çok severiz. Onların zehirlenmesini hiçbir Türk istemez. Değil dost ve müttefikimiz Amerika gençliği, düşmanımız dahi olsa onun gençliğine bunu vermeyiz. Siz Hindistan'da yeniden ekime başlatmışsınız.

Moorer: Fazla bilgim yok, ben de duydum.

Kayacan: Türk Hükümeti de gerekli emniyet tedbirlerini alarak afyon ekimine geçecektir. Tasavvur eder misiniz Türk hükümeti kaçakçılık yapsın!

Moorer: Haklısınz. Böyle bir şey düşünülemez.

Kayacan: Bunu özel olarak, kanaatim olarak söylemek isterim ki, Türkiye'nin afyon ekimi kararının sizdeki tepkisi Cumhurbaşkanı Nikson'a karşı olanların bir siyasi oyunudur.

Moorer: Aynı fikirdeyim (devam ile...) *Springfield* kruvazörünü almadığınıza üzüldüm.

Kayacan: Bunu arzu ettik fakat geminin görev yapacak hale gelmesi için lüzumlu olan para çok büyüktü. Biz çok kritik bir bölgede bulunmaktayız. Karadeniz'de Ruslar'ın 350 harp gemisi var, bunları Karadeniz'den çıkarmamak için paramızı en uygun silaha, meselâ 'harpun'a (harpoon) yatırıyoruz. Bu yüzden (kruvazörü e.m.) alamadık. Şayet daha ufak fiyatı müsait bir gemi bulursak almaya hazırız.

Moorer: Size hak veriyorum... Irak konusunda düşünceniz nedir?

Kayacan: Irak 4 sene evvel kabul ettiği muhtariyet ilanı nedeni ile Barzani ile çatışmaktadır. Barzani'nin kazanması zannederim ki Batı alemi için iyi olmaz. Çünkü Rusya'nın bu bölgede de Türkiye'yi çevireceğine inanıyorum.

Moorer: Son harpte Ruslar Irak'a da yardım etti. Bunu anlayamadım.

Kayacan: Siz İsrail'e sempati beslediğinizden Rusya aksini yapmıştır. Barzani tam bir Rus taraftarıdır.

Moorer: Yardımı nereden alıyor?

Kayacan: Zannederim Irak'a antipati besleyen İran'dan almaktadır.

Moorer: İran hakkındaki düşünceniz nedir?

Kayacan: Çok eski bir dostumuz ve CENTO müttefikimizdir. Doğu kanadımızın bir kısmı bu suretle emniyettedir.

Moorer: Devam edecek midir?

Kayacan: Şahsi kanaatim Şah hayatta kaldıkça bu durum devam edecektir. Sonrası için bir şey söyleyemem.

Moorer: Yunanistan hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

Kayacan: Müttefikimizdir. Sulh ve demokratik bir sistem içinde olmasını çok isteriz ve bekliyoruz.

Moorer: Nasıl görüyorsunuz?

Kayacan: Mevcut rejim daha doğrusu Cunta demokrasi taraftarı görülmemektedir. Her zaman bir anti hareket beklenebilir.

Moorer: Bu değişmede size etki nedir?

Kayacan: Türkiye'nin üçte birlik kısmı hariç komünistlerle sarılmış durumdadır. Böyle bir değişiklik olursa durumumuz çok daha önemli olur.

ABD Genelkurmay başkanı ile görüşme tutanakları burada sona eriyor. Sorular, sonra olacak olan olaylar ve ABD'nin ileriye dönük planları hakkında ipucu vermektedir.

Oramiral Zumbelt ile görüşme tutanağı. Tarih 27 Mart 1974

Zumbelt: Size kruvazör vermek için çok uğraştık, olamadığına ben de üzüldüm.

Kayacan: Biz de arzu ediyorduk. Para durumu buna engel oldu. Paramızı bulunduğumuz bölgenin savunması için planladık. NATO'da ilk defa bize böyle bir gemi teklif etmeniz dolayısıyla size çok teşekkür ederim. Bu (okunamadı...) ... açık bulundurulmasını ve ileride daha ucuz daha küçük tonajlı 6-8 bin tonluk kruvazörün verileceğine inanıyorum.

Zumbelt: Biz de çok istiyoruz ancak Kongre'nin yeni gemi inşa programımızı kabul etmemesi nedeni ile bunu yapamayacağız. İstediğiniz gemiler 8-14 yaş arasında olup en yeni gemilerimizdir.

Kayacan: Ben bu izahatınıza teşekkür ediyor istikbal için fırsat bekliyorum.

Zumbelt: Rusların Karadeniz'de inşa etmekte olduğu tayyare gemilerinin Boğaz'dan geçmesi konusunda fikriniz nedir?

Kayacan: Bu konu için Türk dışişleri bakanlığı ile toplantılar yapmaktayız. Somut olarak tetkik edildiğinde bu gemi Akdeniz'e çıkamaz.

Zumbelt: Bu geminin tarafınızdan verilecek müsaade üzerine geçmesi halinde biz de tayyare gemilerimizin Karadeniz'e çıkmasını talep edeceğiz.

Kayacan: Bu takdirde Ruslar da denizaltılarını geçirmek isteyeceklerdir. Bunun neticesini yani Montrö'nün değişmesi demek olan bu durumu tetkik ettiniz mi?

Montrö değişirse en büyük zararı Türkiye değil müttefikleri çekecektir. (Bu arada Türkiye'nin Montrö ile aldığı haklar izah edildi. K.K.)

Zumbelt: Gemi ziyaretlerine kolaylık göstermenizi rica ediyorum. Bu arada atomik denizaltıların da Türk limanlarına girmesini çok arzuluyoruz.

Kayacan: Atomik olmayan gemilerin ziyaretleri normal bir konu olup hükümetimizin herhangi bir müşkülat göstermeyeceğine inanıyorum. Ancak atomcu gemilerin liman ziyaretlerinde benim desteğime rağmen hükü-

metinin vereceği karar hakkında kesinlikle bir şey söyleyemem. Nihayet ben bir askerim.

Zumbelt: Sizi çok iyi anlıyorum. Yardımlarınızı rica ediyorum.

Kayacan: Tavsiye olarak elimden geleni yapacağım.

Bundan sonraki tutanak notlarını yazmıyorum. Türkiye'de çok uzun zamandır, bir kısım çevreler ordunun politikadaki olumsuz rolünden, demokrasi önünde engel oluşturduğundan söz eder dururlar. Acaba bu tutanaktaki aktarılan konuşmalar ışığında baktığımızda, ABD ordusu mensuplarının tavırları nasıl açıklanabilir?

Bölgede olan biteni bir kez de bu tutanak notları göz önünde bulundurularak yorumlanmasında yarar görmekteyim.

Bıraktığımız yerden devam edelim...

Darbeciler Makarios'u ellerinden kaçırdıktan sonra hemen yeni bir Cumhurbaşkanı aramaya başladılar. İlk önce Yüksek Mahkeme Başkanı Triandafillidi'yi Cumhurbaşkanlığına getirmek istediler. Fakat o ada dışında olduğu için iş adamı Zinona Severl'ye önerdiler. Ancak o da öneriyi kabul etmedi. Bunun üzerine tedhişçi Nikos Sampson'da karar kılındı.[193]

Son haberler değerlendirildi. Milli Güvenlik Kurulu toplandı. Ecevit parti liderlerini toplayarak durumu açıkladı. Liderler toplandıktan sonra Bakanlar Kurulu yeniden toplandı ve Başbakan dünya kamuoyuna Türkiye'nin görüşünü açıkladı: "Bu bir Yunan müdahalesidir. Ada'daki anayasal düzen yıkılmış, gayri meşru bir askeri yönetim kurulmuştur. Türkiye bunu antlaşmaların ve garantilerin ihlali saymaktadır." Öte yandan Genelkurmay Başkanı Orgeneral Sancar, sakin bir tavırla, "Ada'da böyle bir olayı bekliyorduk," diyordu.

Atina susuyor buna karşılık İngiltere ve ABD'nin büyükelçileri derhal Türkiye'ye hareket ediyorlardı. Hükümet nasıl davranacağının ilk işaretlerini vermiştir. Silahlı Kuvvetler alarma geçiriliyor, Kıbrıs'taki Türk Alayı da teyakkuz haline getiriliyordu. Hükümetin görüşü daha o gün İngiltere ve ABD'nin Ankara maslahatgüzarlarına Dışişleri yetkilileri tarafından bildirilmiş, bunun Ada'da fiilî bir Yunan müdahalesinden başka bir şey olmadığını, Türkiye'nin bunu kabul etmeyeceğini kesinlikle açıklamıştı.

193 Güvenlik Kuvvetleri Dergisi, Temmuz 1989, sayı:8

Bakanlar Kurulunun üçüncü toplantısı sabaha kadar sürdü. Tüm kamuoyu ve basın kararı bekliyordu.

Darbe haberi alındığında bunun ne anlama geldiğini doğru değerlendirmekte zaman yitirilmedi. Güçlük çekilmedi[194]. Başbakan aynı gün Milli Güvenlik Kurulu toplantısında yaptığı konuşmada Sampson darbesinin Türkiye'nin güvenliği yönünden önemi üzerinde durdu. Ege'deki durum ortadaydı. Birkaç yıl sonra, hatta resmi seçim ile Kıbrıs'ta Enosis'in ilanı son derece basit bir olaydı. Böylece Akdeniz'de Türkiye'nin sıcak kamında bir Yunan adası ve bir Yunan üssü doğacaktı. Orta ve Güneydoğu Anadolu Yunan uçaklarının menziline girecekti... Şimdi tepki gösterilmediği taktirde Kıbrıs ileride Türkiye için büyük bir tehlike olabilecekti[195]. Bir başka temel kaygı konusu da Türk toplumuna karşı cankırıma girişilmesiydi: "... Sampson belki hemen yapmayacak, bir süre bekleyecektir; ancak biz bu durumu önlemezsek, birkaç gün sonra her şey yatışınca sözle bu saldırıları durduramayız. Geç kalmış oluruz."[196]

Kıbrıs'a müdahale o gece kararlaştırıldı. Daha önceden hazırlanmış olan planlar yeniden gözden geçirildi. 1967'den sonra değişen ve gelişen duruma göre yeni plan hazırlandı. Ancak, harekât için gerekli olan hazırlanma süresine değin, gerekli siyasi girişimlerle zaman kazanılmasına çalışılacaktı. O gece, çıkarmanın 20 Temmuz 1974 sabahı yapılmasına karar verilmişti.

Garantör devlet olması nedeniyle İngiltere ile görüşme isteğinde bulunuldu ve salıyı çarşambaya bağlayan gece Türk Başbakanı Londra'ya gitme hazırlığına girişti.

17 Temmuz'da Londra'ya gidildi. Yapılan görüşmelerde olumlu sonuç alınamadı. Başbakan Ecevit müdahale konusunda kararlı olduğumuzu kesin dille açıkladı. İngilizler, Makarios'un yeniden Ada'ya dönerek yönetimin başına geçmesini istiyorlardı. NATO çevreleri de aynı görüşü paylaşıyorlardı.

Türkiye için tek seçenek kalmıştı...

---

194 Nazım Güvenç, Kıbrıs Sorunu, s: 170

195 M. Ali Birand "30 Sıcak Gün" aktaran N. Güvenç, Kıbrıs Sorunu.

196 M. Ali Birand "30 Sıcak Gün" aktaran N. Güvenç, Kıbrıs Sorunu.

Ankara'da Bir Büyükelçinin Hatıra Defteri

Dimitris Kosmadopulos, o dönemde Yunanistan'ın Ankara Büyükelçisi'ydi. Yeni görevine 1974'ün Ocak ayında başlamıştı. Kosmadopulos Ankara'ya gelmeden önce, İskenderiye'de konsolosluk, Libya'da müsteşarlık, Paris ve Ankara elçiliklerinde 1. sekreterlik, Berlin'de başkonkonsolosluk ve Cezayir'de büyükelçilik görevlerinde bulunmuştu.

Büyükelçi Kosmadopulos, Atina'daki cunta yönetiminin 15 Temmuz 1974'te Makarios'a karşı düzenlediği darbenin ertesi günü, büyükelçilik görevinden istifa etmişti. Kosmadopulos, cunta yönetiminin izlediği siyasete bu yöntemle karşı gelmişti. Ancak ortalık birdenbire karışınca Kosmadopulos, Kıbrıs'a 20 Temmuz günü yapılan askeri operasyon gününe kadar Ankara'da kaldı. 21 Temmuz günü Suriye üzerinden Atina'ya dönen Kosmadopulos, Yunanistan'ın yönetimine gelen siviller tarafından 27 Temmuz'da yeniden Ankara'ya, büyükelçilik görevine gönderildi. 1976 yılına kadar Ankara'da kalan Kosmadopulos, 1977 yılında emekliye ayrıldı.

Kosmadopulos, eski bir alışkanlığının sonucu günlük anılarını kaleme alıyordu. Bu anılarını sonradan kitap haline getirdi. **"Ankara'da Bir Büyükelçinin Hatıra Defteri"** adlı bu kitabında Kosmadopulos, o sıcak Ankara günlerindeki deneyimlerini Atina'ya ilettiği ve Atina'dan aldığı **"kripto"** mesajları ile kendi düşüncelerini anlatıyor. Ve cunta yönetiminin Kıbrıs sorununun bugünkü haline gelmesindeki sorumluluğunu açık bir biçimde ortaya koyuyor.

Kosmadopulos, Temmuz ayı başlarında yıllık iznini almış, İstanbul'u ziyaret ettiği günlerde Atina'nın cunta yönetimi 15 Temmuz günü Makarios'u deviriyordu. Kosmadopulos, o gün Tarabya plajında güneşleniyordu. Kosmadopulos, o günü şöyle anlatıyor kitabında:[197]

197 Cumhuriyet gazetesinin Atina muhabiri Stelyo Berberakis, bu anıların bazı bölümlerini Türkçe'ye çevirdi. Cumhuriyet 21-22-23 Temmuz 1989.

15 Temmuz 1974. Ankara. Geceyarısı

Oldu bitti.

Atina'da yapılan hazırlıklar Kıbrıs'ın cinayetini öngörüyormuş demek.

İstanbul'da Tarabya plajında basın ateşesi **Surmelis** ile denize giriyorduk. Sahilden epey açılmıştık ki, Surmelis'in oğlu sahile geldi ve derhal dışarı çıkmamız için bağırmaya başladı. **"Çabuk dışarı çıkın, Makarios'u öldürdüler."** Az önce radyodan duymuştu haberi. Derhal çıktık ve aynı filmlerde rastlanan bir süratle eşyalarımızı topladık. Ankara'ya giden ilk uçağa yer ayırttık. Uçakta Surmelis ile pek konuşma ihtiyacını duymamıştık. İkimiz de Kıbrıs'ta başlayan kardeş savaşının ulusal bir felaketin başlangıcı olduğunu hissediyorduk. Ankara havaalanında bizi karşılayan elçiliğin danışmanı, **"Hele şükür papazı temizlediler"** derken ağzı kulaklarına varıyordu. Surmelis ile bakıştık. Makarios'un öldürüldüğü yolunda çıkan haberlerin en azından siyasi açıdan nelere yol açabileceğini idrak edemeyen Yunanlı bir diplomat vardı karşımızda. Bu diplomatla hiçbir işbirliği yapamayacağım ortadaydı.

Sefarete geldiğimde sekreterim **Theodora,** Türk Dışişleri Bakanı **Güneş'e vekâleten** (kendisi Çin'de bulunuyordu) Savunma Bakanı **Hasan Işık**'ın derhal beni görmek istediğini söyledi. Yarın sabah saat 10.00 için randevulaştık."

Kosmadopulos, burada anı defterine 16 Temmuz'da Hasan Esat Işık ile görüştükten sonra Yunan Dışişleri Bakanlığı'na geçtiği teleks mesajını açıklıyor:

"16 Temmuz 1974
Ankara Büyükelçiliği'nden
Yunanistan Dışişleri Bakanlığı'na
16.7.1974 (saat 12.30)
Kripto-teleks

Sabah saat 10.00'da beni davet eden Sn. Işık ile görüştüm. Bana aynen şunları söyledi:

Kıbrıs'a yapılan dünkü kabul edilmez müdahaleden sonra durum son derece ciddileşmiştir. Türkiye bu gelişmeler karşısında adadaki toplumların haklarını güvence altına alan anlaşma ve sözleşmelere aykırı gelecek hiçbir hareketi kabul etmeyecektir. Türkiye, bu son derece ciddi olaya bugüne kadar güvenle ve saygıyla baktığı tarafın karışmış olduğuna yönelik

belirtiler görmektedir. Bu, iki komşu ve müttefik ülkenin ilişkilerini, samimiyetini ve işbirliğini olumsuz yönde etkileyecektir.

Bu yöndeki niyetlerin ve sorumluluğun bütün Yunanistan için geçerli olduğunu söylemek istemiyorum. Çünkü Yunanistan yönetiminin kime bağlı olduğunu, bu operasyon için kimin talimat verdiğini kimse bilemez. En son ümidimiz, iki ülke arasındaki ilişkileri tehlikeye atmak isteyenlerin sayıca az olmasıdır.

Ancak Türkiye ile Yunanistan iki ayrı cephede bulunmaktadır. Dünkü 15 Temmuz operasyonu uzun zamandan bu yana planlanıyordu. Sonuç olarak Türkiye ile Yunanistan arasında samimi bir ilişki yoktur, ancak bu konuyu daha fazla yorumlamak istemiyorum. Lütfen Yunanistan hükümetinin konu ile ilgili resmi görüşlerini bize iletiniz. Darbeyi düzenleyenlerin kim ve amaçlarının ne olduğu hakkında Yunanistan hükümetinin tutumu nedir bize bildiriniz.

Kendisine şu anda konu ile ilgili bilgi vermekten yoksun olduğumu söyledim. Çünkü bu gelişmeler üzerinde şimdiye kadar hiçbir bilgim yoktu.

Bunun üzerine bakan sözlerini şöyle sürdürdü:

Türkiye oldu bittilere, bunlar her nereden gelirse gelsin, tahammül etmeyecektir. Kıbrıs'ın iç tüzüğü orada yaşayan iki toplumun güvencesini sağlamaktadır. Ancak Kıbrıs'a yapılan bu dış müdahale ile çok ciddi bir durum ortaya çıkmıştır. Türk hükümeti soğukkanlılığını korumaktadır. Ancak hiçbir durumda adadaki dengenin bozulmasına izin veremez. Özellikle Kıbrıs'ta var olan Yunan muhafız gücüne destek için hiçbir erin ya da mühimmatın gönderilmeyeceğine dair güvence verilmesini talep ediyoruz.

Sn. Işık ile görüşmemiz 10 dakika sürdü. Sn. Işık, bu arada bu gelişmelere karşın Yunanistan hükümetinin Ankara'daki temsilcisine kasıtlı olarak bilgi vermemiş olmasından ötürü duyduğu üzüntülerini dile getirdi.

[Büyükelçi Kosmadopulos, 16 Temmuz gecesi Ankara'daki büyükelçilik makamından Yunanistan Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği ikinci bir kripto-teleks ile istifasını sunmuştu.]

"Ankara Büyükelçiliği'nden Yunanistan Dışişleri Bakanlığı'na 16.07.1974 Kripto-Teleks (saat 21.00)

..... Kıbrıs adasındaki dünkü trajik gelişmeler Yunanlıları sonsuz bir düşünceye boğmuştur... Bir devlet memuru olarak şu ikilem içine düşmüş durumdayım: Hükümetimin talimatı olmadan ve insan olarak bilincimin kabul edemediği şiddet olaylarını ifade

etmekten yoksunum. Aynı zamanda bir diplomat olarak her türlü şiddet olayına karşı önlem alınmasını istemek ya da şiddet olaylarını kınamak zorundayım. Çünkü şiddet olaylarının uzun vade için hiçbir soruna çözüm getiremeyeceğinin bilinci içindeyim... Bu şartlar altında bana teslim edilen görevi yerine getirmeme yardım edecek güçler esirgenmiştir... Bu nedenlerle görevimden istifa etmek istediğimi bilginize sunuyor ve en kısa zamanda Atina'ya dönüyorum... Lütfen cevabi mesajınızı bir an önce iletiniz... Ulusumuzun bu gelişmelerden sonra bir felakete sürüklenmemesi dileğiyle.

Kosmadopulos, yukarıdaki teleksi Atina'ya çektikten sonra bürosuna kapanarak "16 Temmuz 1974 – Geceyarısı" başlıklı anılarını şöyle almış kaleme:

16 Temmuz 1974 - Geceyarısı

"Işık'ın bana söylediklerini Dışişleri Bakanlığı'na aktardıktan sonra evimdeki loş ışıklı kütüphaneme kapandım. Karşımdaki sarı renkli koltukta sanki bütün dostlarım teker teker gelip oturuyor, yüzüme bakıyorlardı. Sanki çocuklarım da oradaydı. Ve sanki bana heyecanla şu soruyu soruyorlardı: **"Peki, sen ne yaptın o günlerde baba?"** Saatlerce oturmuşum. Sonra kalktım, başımı musluğun altına koydum. Aynada yüzüme bakamıyordum. Sonra oturdum, istifa mesajımı yazdım. O kadar rahat yazıyordum ki sanki birileri bana dikte ettiriyordu. Bir daha Dışişleri'ne dönmek istemiyordum. Odacı bile olmak istemiyordum oraya. Bu nedenle yalnız büyükelçilikten değil diplomatik vücuttan ayrılıyordum."

17 Temmuz 1974

"Hiç uykum yoktu. Sabahın 6'sından beri ayaktayım. Geceyarısı Atina'nın ilk resmi açıklaması teleks ile iletildi. Çok, ama çok inandırıcıydı. Şöyle diyordu: "Kıbrıs'taki son gelişmeler bütünüyle Kıbrıs'ın bir iç meselesidir. Yunanistan'ın Kıbrıs üzerindeki siyasetinde hiçbir değişiklik yoktur. Bu siyaseti ise Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığının, bütünlüğünün korunması ile ilgilidir. Ve toplumlararası görüşmeler sürmelidir..." Bu açıklama ile dünyayı kandırmaya çalışıyorlar. Makarios'un katilleri anlaşmaları, anaya-

sayı ayakları altına almış, çiğnemiş, adayı kana boğmuştu. Ve ben bu insanların yaptığı bu resmi açıklamayı, Türk hükümetine resmen bildirmek zorundayım..."

Kosmadopulos, Savunma Bakanı Işık tarafından aynı gün kabul ediliyor ve Atina'nın resmi yanıtını iletiyor. Aynı gün Atina'ya Dışişleri Bakanlığı'na şu kriptoyu geçiyor:

"Ankara Büyükelçiliği'nden Yunanistan Dışişleri Bakanlığı'na,

17.7.1974

Kripto-teleks

Bu sabah Sn. Işık tarafından kabul edildim. Dünkü açıklamanın metnini kendisine iletirken Sn. Işık not tutuyordu. Sn. Işık, Türk hükümetinin bazı şeylerin bilincinde olduğunu, Atina'nın yaptığı açıklamanın ise gerçek olmasını dilediğini dile getirdi. Ancak Kıbrıs'taki olayların yapılan açıklamalarla ilgisi (concordance) olmadığını sözlerine ekledi. Bana söylediklerinden Kıbrıs'taki olaylara Yunanlı subayların da karışmış olduğunu ima etti. Bu arada Yunan askerinin Kıbrıs'taki varlığının konuyu yeniden gözden geçirecek kadar önemli olduğunu vurguladı. Sn. Işık, Türkiye ile Yunanistan arasındaki diyaloğun birkaç haftadan bu yana son derece kötü şartlar altında bulunmasına karşın Türk hükümetinin bu diyaloğun kesilmeyeceği doğrultusundaki ümitlerini koruduğunu söyledi. Bu nedenle de Bakanlar Kurulu toplantısını yarıda bırakarak benimle görüşmeye geldi. Ancak kendisine verdiğim resmi yanıttan sonra Yunanistan hükümetinin bu diyaloğu arzu etmediğinin anlaşıldığını söyledi."

Ve Kosmadopulos, aynı günkü anı sayfasını şu cümleyle bitiriyor:

"Elçilikteki büroma gittim. Kişisel eşyalarımı topladım. Çekmecelerimi boşalttım..."

Kosmadopulos, 18 Temmuz 1974'te, o günkü yerli ve yabancı basında çıkan haberleri işlemiş anı defterine. Bunlardan Assosieted Press şöyle diyordu:

"Atina – Kıbrıs'taki operasyon sürüyor. Yunan Silahlı Kuvvetleri, teyakkuz durumuna geçti. Trakya'da savaş mevzileri kuruldu. Ankara'da Yunanistan Büyükelçisi'nin istifa ettiği öne sürülüyor.

Nedenleri henüz açıklık kazanmadı. Ancak edinilen bilgilere göre büyükelçi, askeri yönetimin Kıbrıs ve Türkiye konularında izlediği siyaseti protesto etmek için istifa etti."

Bu arada Yunan basınından da alıntılar yapan Kosmadopulos, Hasan Esat Işık'ın şu açıklamasına yer vermiş:

"Benim şahsi kanaatime göre, Yunanistan büyükelçisi, Türkiye ile Yunanistan arasındaki dostluk ilişkilerine inanan bir kişi. Son gelişmelerin kendisini etkilediğini ve üzdüğünü sanıyorum."

18 Temmuz Perşembe... Londra:

Başbakan Bülent Ecevit, Londra'dan ayrılmadan önce, Türk Büyükelçiliğinde, gazeteci, radyo ve televizyon muhabirlerinin sorularını yanıtlıyordu.

Başbakan'ın sorulara verdiği yanıt şöyledir:[198]

Soru: Sayın Başbakan, kuvvetleriniz niçin Güney'de yığınak yapıyor? Kıbrıs'a müdahale mi edeceksiniz?

Yanıt: Şu safhada soruna barışçı bir çözüm ararken, diğer alternatifler üzerinde konuşmak istemem. Daha önce de söylediğim gibi, her ihtimale hazırlıklıyız. Kıbrıs'ta olup bitenler kaba kuvvete dayanmıştır. Bunu asla unutamayız ve Kıbrıs'taki olayların sorumlusu olanlar, bu kuvveti her saat takviye etmektedirler. Kıbrıs'ta bir sorumluluğumuz var, her şeyden önce insani bir sorumluluğumuz var... Bu sorumluluğumuz hava veya denize ulaşım yolları kapatılmış ve rehin vaziyette bulunan Türk toplumuna karşıdır. Bütün insanlar Rumların kontrolü altında, Lefkoşa havaalanını birkaç gün önce kapadılar. Fakat aynı havaalanı Yunanistan'dan gelen yüzlerce uçak dolusu insana açık tutuldu. Buna rağmen Türk toplumu bu olanaktan yoksun. Bu bakımdan her ihtimale hazırlıklı olmalıyız. Fakat esas olarak soruna barışçı bir çözüm yolu arıyoruz.

Soru: Sayın Başbakan, gidip gitmemek (Ada'nın istilası) hususundaki kararınızı almak için aradan ne kadar zaman geçmesi gerekiyor?

Yanıt: Bir günden fazla değil.

198 Niyazi Ahmet Banoğlu, Kıbrıs Dosyası, s:74-80, Kervan Yayınları, İstanbul 1974.

Soru: Sisco ile yaptığımız görüşmelerde Amerikan Hükümetinin ne gibi rol oynayabileceğine inanıyorsunuz?

Yanıt: Sisco ve İngiltere Başbakanı ile ayrı çerçeve içinde görüştük. Bay Wilson ve Bay Callaghan ile iki garantör devlet olarak meseleyi müzakere ettik. Bay Sisco şimdi Atina'ya gidiyor, yarın gece Ankara'da olacak, kendisi ile yeniden görüşeceğim.

Soru: Sayın Başbakan Yunanistan ve İngiltere ile görüşmeye razı mısınız?

Yanıt: Garantör devlet olarak değil. İngiliz hükümetine bu toplantı için çağrıda bulunurken, Yunanistan nezdinde teşebbüse geçmenin faydasız olacağını bildirdik. Zira, bizim görüşümüze göre, Yunanistan garanti ettiği bir antlaşmayı ihlal eden taraftır. Bir ihlalci ile garantör aynı tutulamaz. Aramızdaki çeşitli sorunlara gelince, kendilerine bir diyalog kurulması için çeşitli önerilerde bulunduk, hepsini reddettiler. Yunan Başbakanı ile Brüksel'deki son NATO toplantısı sırasında uzun bir görüşme yaptık. Fakat kendisi bu görüşmeyi bir toplantı mı, yoksa bir müzakere mi şeklinde dahi tanımlayamadı. Hiçbir şekilde antlaşmaya yanaşmadı. Yunanistan rıza gösterdiği takdirde biz ikili görüşmelere hazırız.

Soru: Bu barışçı çözümü Birleşmiş Milletler mi bulacak, yoksa Amerikalılar mı? Nereden doğacak bu çözüm şekli?

Yanıt: Birleşik Krallık ve Türkiye yasal olarak, herhangi bir ülkeden çok fazla sorumluluk altındadır. Tabiatıyla, Birleşmiş Milletlerin de sorumluluğu vardır. Fakat maalesef Birleşmiş Milletlerin sorumlulukları etkili müeyyideler ile desteklenmemektedir. Keşke böyle olsa idi. Örneğin, eğer Birleşmiş Milletler Koruma Kuvveti bir anlam ifade edecek ise o vakit Ada'daki kuvvetlerin dengesine nezaret etmelidir. Fakat Rumlar kendilerine böyle bir şans tanımadılar ve ısrar edecek durumda da değiller. Bu bakımdan, Birleşik Krallık ve Türk Hükümetleri, soruna bir çözüm aramak söz konusu olduğu vakit, sorumluluğun büyük bir kısmını yüklenmiş durumdadırlar.

Soru: Sayın Başbakan, İngiliz hükümeti ile yaptığımız temaslardan tatmin olmadığımız takdirde, tek taraflı bir harekete girişebilir misiniz?

Yanıt: Birkaç kez tekrar ettiğim gibi, ben barışçı çözüm yollarından söz ederken, beni diğer ihtimaller üzerinde konuşturamazsınız.

Soru: Barışçı bir çözüm için bir zaman limiti var mı?

Yanıt: Fazla vaktimiz yok.

Soru: Makarios'un tekrar işbaşına gelmesini ister misiniz?

Yanıt: Makarios bizi ilgilendirmez... Biz Kıbrıs'a ve Kıbrıs'taki Türk toplumuna neler olabileceğinden endişeliyiz. Ben bir insan olarak Makarios'un ölmediğini öğrenmekle memnun oldum. Fakat bizi ilgilendiren esas sorun Makarios değil. Esas sorun, Kıbrıs'ta barıştır... Ada'daki Türkler için güvenliktir.

Soru: Sayın Başbakan bir soruyu muğlak bıraktınız. Daha önce, savaş ve barış arasında bir tercih yapmak için bir günlük vakit kaldığını söylediniz, daha sonra zamanın çok kısa olduğundan bahsettiniz. Biraz açıklayabilir misiniz. Sadece yirmi dört saat mi var?

Yanıt: Fazla ayrıntıya giremem. Fakat şunu söyleyebilirim ki, geçen her saat içinde Ada'daki yasadışı Rum rejimi kuvvetlenmektedir. Bu demektir ki, her saat durum vahimleşmektedir. Bu gerçeği görmemiz lazım.

Soru: Şimdi ne düşünüyorsunuz?

Yanıt: Hâlâ barıştan söz ediyorum. Teşekkür ederim.

ABD, Türk müdahalesini engellemeye çalışıyor

ABD Kıbrıs'taki darbenin ardından olası bir Türk müdahalesini önlemek için yoğun çaba harcadı. Dışişleri Bakan Yardımcısı Dr. Joseph Sisco'yu Ankara ve Atina'ya gönderdi. Sisco devreye girişini ve ABD müdahale girişimlerini şöyle anlatıyor[199]:

"Kıbrıs krizi, Yunanistan'daki Albaylar cuntasının Lefkoşa'da bir darbe yaparak demokratik hükümeti devirmesiyle başladı. Makarios, adadan kaçmıştı. Adanın yürürlükteki statüsündeki tek taraflı bir değişiklik ise garantör devletlere gerektiğinde askeri müdahale olanağı tanıyordu. Yunan cuntasının Kıbrıs'ta gerçekleştirdiği darbe ise adanın yürürlükteki statüsünde tek yanlı bir tasarruf olarak değerlendirilebilecek nitelikteydi. Buraya kadar olanlar en-

199 Ufuk Güldemir, Kanat Operasyonu, s:45-46, Tekin Yayınevi İstanbul, 1985

dişe vericiydi, ama bizi asıl endişelendiren Türkiye'nin bu hareket karşısında yapabileceklerinin boyutuydu... Kıbrıs'taki darbenin daha ilk saatlerinde Dışişleri Bakanlığındaki ve Pentagon'daki (ABD Savunma Bakanlığı) toplantılarımızda başlıca gündem maddesi darbenin yapılmış olması değil, Türkiye'nin müdahalesinin nasıl önleneceğiydi.

Daha önce müdahalede Johnson mektubunun bir zamanlar sonuç almış olduğunu tabii ki unutamazdık... Türkiye'ye 20 Temmuz sabahı geldiğimde Nixon'dan Korutürk'e (Fahri Korutürk, dönemin Türkiye cumhurbaşkanı, e.m.) bir mektup getirmiştim. Hatırladığım kadarıyla Nixon mektupta Türkiye'nin askeri müdahalede bulunmamasını istiyordu. Aksi takdirde ABD'nin Türkiye'ye yardımını keseceğini belirtiyordu. Mektubun üslubu ciddi, açık ve direktti. Ama tehditkâr değildi."

Sisco, hem Kıbrıs'a Türk müdahalesini hem de olası bir Türk Yunan savaşını önlemeye çalıştı. Ancak Yunan cuntası Ecevit'in önerilerini kabul etmeyince Kıbrıs'a müdahale kaçınılmaz oldu.

Sisco'nun yorumuyla Yunan Cuntasının tutumu şöyleydi: "Biz bir savaşı durdurmaya çalışıyorduk, onlar fiili durumdan alabildiğince yararlanmaya, gündelik kazançlar peşinde koşmaya bakıyorlardı. Nitekim sonuç olarak Kıbrıs'ın yarısını kaybettiler."[200]

15 Temmuz 1974

15 Temmuz Pazartesi sabahı, saat 9'u geçiyordu. Dışişleri Bakanlığımızın Kıbrıs-Yunan Dairesine önemli bir haber geldi: "Kıbrıs'ta darbe oldu. Makarios devrildi. Başpiskopos'un öldürüldüğü bildiriliyor."

Bizim Dışişleri, Afyon'a hareket etmek üzere olan Başbakan Ecevit'e ancak, 10.50'de ulaşabiliyordu. Kısa durum değerlendirmesi yapan Ecevit ve beraberindeki Bakanlar Afyon'a uçtular. Türkiye gelişmeleri dikkatle izliyordu.

Makarios'un ölmediğinin öğrenilmesi sevindiriciydi ama darbeyi yapanın Türk düşmanı Nikos Sampson olması da endişe vericiydi.

---

200 U Güldemir, Kanat Operasyonu, 46. ABD'nin devreye girişiyle ilgili olarak M. Ali Birand, 30 Sıcak Gün ve Kayhan Sağlamer, Kıbrıs Harekâtı, Bir Başbakanın Doğuşu 3. cilt, adlı kitaplara bakılabilir.

Ecevit Afyon'dan, Genelkurmay Başkanı da İstanbul'dan Ankara'ya dönüyordu. Orgeneral Semih Sancar, gazetecilerin soru yağmuruna tutuluyordu:[201]

"Adana'ya gidiyor muşsunuz Paşam?"

"Adana'yı severim."

"Vaziyet nasıl Paşam?"

"Ani bir durum yok. Böyle bir şeyi bekliyorduk."

"Ordumuz alarma geçti mi?"

"Türk Silahlı Kuvvetleri daima alarmdadır."

Genelkurmay Başkanı ve Başbakan Ankara'ya dönünce hemen çalışmalar başladı.

Garantörlük antlaşması çerçevesinde İngiltere, Yunanistan ve Türkiye garantör devletler olarak birlikte müdahale etmeliydi.

Kıbrıs'taki darbe, Yunanistan'daki faşist cuntanın bilgisi ve isteği doğrultusunda yapılmıştı. Bu nedenle İngiltere ile görüşülmesi gerekiyordu. Bu görüşmeler sırasında geçecek günler askeri hazırlıkların tamamlanabilmesi için de gerekliydi.

Kıbrıs'ta Darbe... Adım Adım Amfibik Harekâta Gidiş...

15 Temmuz darbesini Pierre Oberling'in Bellapais'e Giden Yol adlı eserinden aktarıyorum:

«Makarios'a karşı Yunan hükümet darbesi (Başkanlık Harekâtı) kodu altında 15 Temmuz Pazartesi günü trafiğin yoğun olduğu saatte başladı. Başlıca hedefler, Başpiskopos, Başkanlık Sarayı, Uluslararası Hava Limanı, Haberleşme (Telekomünikasyon) Merkezi ve Kıbrıs Radyo ve Televizyon İstasyonuydu. Fakat harekâtın en önemli kısmı Makarios'un yok edilmesiydi. Yunan liderleri, Makarios'un saf dışı edilmesi (bırakılması) halinde, bütün direnmelerin kendiliğinden ortadan kalkacağını düşünüyorlardı.

Rum Milli Muhafız mensupları, budalaca bir harekette bulundular. Çok zayıf korumayla Trodos Dağları'nın eteğindeki yazlık konutunda günün erken saatlerinde Lefkoşa'ya dönerken Makarios'un

201 Kayhan Sağlamer, Kıbrıs Harekâtı, s:32, İstanbul-1977

arabasına saldıracakları yerde, oldukça güvenceli olan Başkanlık Sarayı'na gelinceye kadar beklediler (planları bunu gerektiriyordu). Saraya yapılan saldırıyı da yüzlerine gözlerine bulaştırdılar. 150 Epikouriki ve 40 başkanlık muhafızı ile korunan Başkanlık Sarayı 25 tank ve çok sayıda komando ile kuşatılarak, aynı anda her tarafından saldırıldı. Sarayı savunan asker mevcudu tahmin edilenden fazla olduğundan, çeşitli hücum timleri çok tedbirli ilerlediklerinden, çok fazla zaman kaybettiler. Ön ya da cephedeki tanklar muhafızların açtığı bazuka ateşi ile tahrip edildiğinde, öteki tankların hepsi, Makarios'un Kahire'den dönerken Yunan çocuk temsilcilerini karşıladığı yere ateş ettiler. Baraj ateşi sarayın önemli kısmını tahrip etti; fakat ters taraftan saldıran birçok komando da öldü. Epikouriki ve başkanlık muhafızları hemen hemen üç saat kahramanca çarpıştılar. Saldırganlar, görevlerinde başarılı olacakları umudu içindeydiler. Hatta, zamanından önce Makarios'un öldüğünü hemen ele geçirdikleri Kıbrıs Radyosundan sevinçle ilan ettiler: "Makarios öldü, Yaşasın Milli Muhafızlar. Yaşasın Kıbrıs'taki Helenizm". Oysa Makarios ölmemişti. Mermiler yağmaya başlar başlamaz, çocuklara döşemeye yatmalarını söyledi. Kendisi de papaz kıyafetlerini atarak Milli Muhafızların koordine noksanlığından, Rus yapısı tankların arızalanması (yüksek ısıya dayanamamaları ve bakımlarının yapılamamasından ötürü) ve sarayın gerisinden saldıran komandoların sarayın ön tarafından yapılan atışlardan yaralanma kargaşasından yararlanarak arka kapıdan iki kişinin yardımıyla Milli Muhafız askerlerinin arasından kaçmayı başardı.

Çatışma alanından çıkan Makarios ve yanındakiler, yoldan geçen bir arabayı çağırdılar. Fakat çok geçmeden arabanın benzini bitti. Talih eseri çok geçmeden başka bir araç göründü ve zorla yolundan çevrildi. Böylece Makarios kimsenin dikkatini çekmeden Lefkoşa'yı terk etti. Öğleden sonra deniz üssü hariç olmak üzere, Makarios yanlılarınca işgal edilen Paphos'a (Bafa) ulaştı. Bu sırada, Kıbrıs radyosu marşlar çalıyor ve Başpiskopos'un öldüğü yineliyordu.

Saat 13.00'te Lefkoşa'daki direnişin çoğu ortadan kalktı. Makarios'un ölüsünü Başkanlık Sarayında göremeyen Milli Muhafızlar kızarak, sarayda geri kalan ne varsa hepsini yaktılar. Bu olaylar olurken, Dr. Lyssarides Suriye elçiliğine sığındı ve Makarios'un özel ordusu da Trodos Dağlarına dağıldı.

Saat 14.50'de Milli Muhafız Teşkilatı'nca başkan yapılan Nikos Sampson and içti. Lider olarak bu tercih, felaket getiriciydi. Sampson yalnızca duygusal (ruhsal e.m.) yönden uygun olmaması (ilk basın konferansında bunu grafikman göstermiştir) değil, ayın zamanda yönetim yeteneğinden de yoksundu.

Öğleden sonra Milli Muhafızlar Kykko Manastırı'nı ve Epikouriki'nin direnek noktalarının olduğu ve çok fazlasıyla direnç gösterilen Limasol'daki Rum mahallelerini işgal ettiler.

Fakat Makarios'u destekleyen Paphos (Baf), üstünlüğünü ve direnme gücünü koruyordu. O'nu savunanları kaçmaya zorlamak için deniz üssüne saldırdılar. Ayaklanma sırasında kaçan personel, haberleşme aygıtlarını tahrip etmeyi unutmuştu. Bu durum, Makarios'un sağ olduğunu tüm dünyaya duyurma ve Kıbrıslı taraftarlarının yeni hükümeti tanımamaları için teşvikine fırsat verdi. Salı günü öğleden sonra, Milli Muhafızlar Paphos'u (Baf'ı) ele geçirdikleri zaman Makarios BM'ye sığındı ve helikopterle Akrotiri'deki İngiliz egemenliğindeki üs'se kaçtı.

Hükümet darbesi sırasında ölü sayısı 150'yi, yaralılar da 500 kişiyi geçmemiştir. Fakat Makarios'un devrilmesi üzerinden çok kısa bir süre geçmeden onu destekleyenlerin çoğu asiler tarafından öldürüldüler. Lefkoşa'daki Rum Ortodoks mezarlık memuru Papatsestos adında bir Rum papazı, darbeden hemen sonra 127 kişiyi gömdüğünü, yalnızca 17 Temmuz'da 77 kişiyi birden toplu olarak gömmeye zorlandığını; gömülenlerden birisinin canlı olduğunu söylemiştir (Papatsestos, bu bilgileri ilk olarak Atina'daki Ta Nea adlı günlük gazetede açıklamış ve 28 Şubat 1976'da da Kıbrıs Rum gazetelerinde yayımlanmıştır). Nitekim Kykko Manastır'ı dışında, Paphos (Baf) ve Limasol çevresinde de kırım (katliam) vardı.

1969'da "Türklere ölüm" sloganı ile Rum Temsilciler Meclisine Seçilen "Omorfo Kasabı"nın iktidara yükselişi, Kıbrıs Türk Toplumu tarafından korku ve endişeyle karşılandı. Kıbrıs Türk Toplumu Lideri Cumhurbaşkanı Yardımcısı Rauf Denktaş, "Adolf Hitler'in, İsrail Başbakanı olmasının kabulü mümkün değildir," demek suretiyle duygularını belirtmiştir.

Hükümet darbesiyle yalnız Kıbrıs Milli Muhafız Teşkilatındaki 650 Rum subay değil, aynı zamanda Ada'da bulunan 950 Yunan su-

bayı ve eri de ilgiliydi. Bundan başka News Week'in 29 Temmuz 1974 günlü sayısının 48. sayfasında şu bilgiler yayınlanmıştır:

"Hükümet darbesinin yapılacağı günün gecesi... Yunan ordusuna mensup 100 subay, sivil olarak planda olmayan Olympic Airlines 727 uçağı ile gönderildi. Subaylar Ada'da Ionnidis'in başyardımcısı Albay Michael Pylikhos tarafından karşılandı. 24 saat sonra ilave 100 kişi daha uçakla Ada'ya gönderildi."

15 Temmuz 1974, saat 21.50, Türkiye

Toplanan Milli Güvenlik Kurulunda, Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, Başbakan Bülent Ecevit, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Semih Sancar, Bakanlar ve Kuvvet Komutanları bulunuyordu. Son gelişmeler ışığında durum değerlendirilmesi yapıldı. Türkiye'nin müdahale hakkı doğmuştu ve bu hak kullarulacaktı.

Geçmişteki çıkarma girişimlerimizin sonuçlarını, daha doğrusu denizden geriye dönüşleri yaşamış olan Komutanlar "Yine aynı olaylar mı olacak?" diye soruyorlardı. Başbakan kendilerine güvence verdi ve hazırlıklara başlandı.

Milli Güvenlik Kurulu toplantısı gece yarısı sona erdi.

Genelkurmay Başkanı Sancar kararlılığımızı vurguluyordu:

"Türkiye bütün kuruluşlarıyla herhangi bir (emrivakiyi) oldu bittiyi önlemeye hazırdır. Biz silahlı kuvvetler olarak hazırız. Ne emredilirse onu yapacağız."

Soykırımla karşı karşıya bulunan Kıbrıs Türk'ü için geri sayım başlamıştı...

Askeri darbelerin ardından gelişmeler çok dikkatle izlenemez. Çünkü olaylar çok ani olarak ortaya çıkar ve gelişir. Buna karşılık politik gelişmeler daha önceden izlenmeye başlanır; çeşitli olasılıklar düşünülerek varsayımlar yürütülür. Ancak gerekli ve sağlıklı kararlar zamanında verilirse başarı kazarulır. Tüm bunlara karşın, 15 Temmuz darbesinin ardından, Türkiye gelişmeleri olabildiğince dikkatle incelemeye başlamıştı. Son derece kaygı verici boyutlara ulaşan öldürme olayları karşısında askeri harekâta karar verildi.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin 20 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs adasına karşı girişiği, Garanti Antlaşmasından kaynaklanan yasal hakkını kullandığı "Barış Harekâtı"nın nedeni, Yunanistan'ın Me-

galo İdea olarak adlandırdığı Büyük Yunanistan ülküsünü gerçekleştirmek ereğiyle Kıbrıs adasını Yunanistan'a bağlamak yani Enosis girişimleridir.

Yunanistan'ın bu erek doğrultusunda Kıbrıs'a gizlice asker yığması, Kıbrıs Milli Muhafız Örgütü arasında EOKA-B örgütü ile terör eylemlerine girişmesi, Türk toplumunu eritme politikası ve sonunda 15 Temmuz darbesiyle Kıbrıs'ı Yunanistan'ın Askeri Cunta yönetimine bağlama girişimi, Türkiye'yi "garantör" devletlerden birisi olarak tek başına Ada'ya askeri müdahale yapmaya zorunlu bırakmıştır. Türkiye çeşitli diplomatik girişimlerde bulunmuş, ancak olumlu ve müdahaleyi engellemesini gerektirecek karşılık görememiştir.

İki bölüm halinde gerçekleştirilen bu harekâtın *Birinci Barış Harekâtı* adı verilen ilk bölümü, Türk Kuvvetlerinin Ada'ya çıkışı, denizden bir çıkarma ve havadan helikopterle inme ve paraşütle atlama olarak, üç kuvvetin birlikte gerçekleştirecekleri bir "harekât" olarak tasarlanmış ve uygulanmıştır.

15 Temmuz darbesinin ardından verilen kararla girişilen "BARIŞ HAREKÂTI", 20 Temmuz 1974'te başladı ve 16 Ağustos 1974'te sona erdi.

Kıbrıs Türk Alayında Durum Değerlendiriliyor

15 Temmuz 1974

Kıbrıs'ta bulunan Türk piyade alayında Temmuz ayı içerisinde haftada bir gün (Perşembe) istihbarat toplantısı yapılmaktaydı. Bu toplantılarda son gelişen siyasi olaylar ve artan gerginlik hakkında bilgi verilirdi. Bu toplantıların sonunda yapılan değerlendirmelerde bir savaşın olmasının uzak bir olasılık olduğuna karar verilirdi. Savaşı gerektirecek bir olay olsa bile Türk ve Yunan hükümetleri arasında notalar gidip gelir ve bir savaşın çıkmasına izin verilmez görüşünde birleşilirdi.

Kıbrıs Rum bölgesinde darbe olduğu öğrenilince Türk Alayında gerginlik arttı, tedirginlik başladı. Haberin alınmasıyla birlikte hemen mevziler (dayangalar) işgal edildi. Bekleme dönemi başladı.

Saat 09.30'da Alay komutanı kurmay albay Mustafa Katırcıoğlu, alay komutan muavini, harekât-istihbarat subayı, personel subayı,

1. grup komutanı, bölük komutanı ile birlikte Gönyeli grubunun bulunduğu bölgeye geldi.[202]

Bu arada Gönyeli grubunun ödevini açıklayalım: "Sorumluluğuna verilen, Batı'da Çınar Dere ile Eski Kanlı köy yolunun kesiştiği nokta arasında kalan bölgeyi savunmak ve Gönyeli kuzeyindeki hava indirme bölgesini elde bulundurmaktı."

Bu amaçla Gönyeli yerleşim bölgesinin hemen güneyinde bir savunma hattı geçirilerek mevziler hazırlanmış ve iksa edilmiştir. 1973 yılında bu hattan savunulma uygun olmayacağı değerlendirilerek Çınar Deresi kuzey kenarında mevzi çalışmaları yapılmak istenmiş ancak Barış Gücünün olaya karışmasıyla bu çalışmalar durdurulmuştu. Barış Gücü, hazırlanması istenen bu mevzileri sık sık denetleyerek, gizlice kazılmak istenen her mevzi (dayanga) çalışmasını protesto etmiş ve buradaki çalışmalara son verdirilmiştir.

Barış Gücü tarafından dayanga yapılmasına onay verilmeyen bu bölgede, Türk Alayı, olabilecek bir Yunan taarruzuna karşı koyacaktı...

Alay komutanı, 81 numaralı gözetleme yerinden (sağır ve dilsizler okul yoluna yakın bölgede) makaslı dürbünle Yunan alayındaki hareketleri gözleyerek durumu değerlendirmeye çalışıyordu. Öğlene dek ortalık sakindi. Daha doğrusu askeri harekât hazırlığı görünmüyordu.

Öğle yemek zamanı bu bölgedeki takıma, mevzilerinden (dayangalarından) çekilip yemek düzeni aldırıldı. Yemek dağıtılmaya henüz başlanmıştı ki takım binasının 2 ev batısındaki binanın duvarına isabet eden bir top mermisi atıldı. Takım hemen dayangalara (mevzilere) dağıldı ve komutanlar bölgeden uzaklaştılar. Atılan bu ilk top mermisi Kıbrıs harekâtının başlangıç işaretiydi ancak bu olay o gün için değerlendirilemezdi.

---

202 **Gönyeli grubunda**: 1. grup komutanı (Kurmay Binbaşı Cengiz Varol) 2. Piyade Bölüğü (2. P. BL. Komutanı P. Yzb. Vasfi Yeşildağ), 3. Ağır Silah Bölüğü (P. Yzb. Yalçın Kızılçullu) mevcuttu 3. Piyade bölüğü 3 piyade takımından oluşmaktaydı. 1. Takım Komutanı P. Tğm. Doğan Erol, 2. Tk. Komutanı P. Utğm. Niyazi Külahlı, 3. Tk. Komutanı P. Tğm Şahin Sakarya ve 160'lık Havan kısmından ibaretti. Her piyade takımında 3 piyade mangası, her manga da 2 makineli tüfek timinden oluşmaktaydı. (Takım mevcudu: Takım çavuşu ile beraber iki kişi, her manga yedi kişi)

O günden sonra olay, Barış Gücü kanalıyla kınandı ancak verilen yanıtta merminin yanlışlıkla atıldığı bildirildi. Takımlar o günden sonra bir daha takım binalarına dönmediler, mevzilerde kaldılar.

Bölük komutanları, Türk Barış Kuvvetlerinin bir harekât yapacağını 19 Temmuz 1974 günü akşamı saat 21.30 sularında, takım komutanları da 24.00 sularında öğrendiler.

Takım komutanları 19 Temmuz'la 20 Temmuz arasında boş durmamıştı. Barış Gücünden gizleyerek, çevreden buldukları malzemelerle dayangaları muhkemleştirdiler.

20 Temmuz 1974 sabahı üçlü (deniz-hava-kara işbirliği) bir harekâtın başlayacağı ve radyoların açık bırakılması emredildi. Ödev sorumlulukları ne olursa olsun özellikle hava indirme sahası savunulacaktı.

2. *Ordu Komutanlığına Harekât kararı bildiriliyor..*

16 Temmuz 1974

1974 yılında 2. Ordu Komutanı olan Orgeneral Suat Aktulga, Kıbrıs Barış Harekâtını nasıl öğrendiğini şöyle anlatıyor[203]: «2. Ordu komutanının emrinde bulunan birlikler şunlardı: Kıbrıs Barış Kuvvetleri, Komando Tugayı, Paraşüt Tugayı ve savaş durumunda 28. Tümen de emrime girecekti. Kıbrıs Rum kesiminde darbe yapıldığında Diyarbakır ve Adana'da denetlemeler yapıyordum. 16 Temmuz'da denetlemeleri bitirip karargâha henüz dönmüştüm ki Kara Kuvvetleri Komutanı aradı. Telefonla konuştuk.

K.K.K.: Nasılsın? Seyahate gidiyorsun.

S.A.: Yeni geldim.

KKK.: Kıbrıs için gideceksin. Hemen hareket et.

S.A.: Ne zaman?

KK.K.: 19 Temmuz'da birlikler binmiş olacak.

Muhabere Alayı Konya'daydı, oradan Adana'ya 48 saatte gelebilecek ve gerekli şebekeyi kurarak deniz-hava ve Kıbrıs'la irtibat sağlayacaktı. Ne yazık ki bu irtibat hiçbir zaman kurulamadı. Öte yandan Paraşüt tugayının 2 taburu da yeterli eğitim görmemişti.

Hemen hazırlıklara giriştik. Kara Kuvvetleri Komutanlığı em-

203 Bu kitap için Orgeneral Suat Aktulga ile yapılan konuşma 24 Eylül 1989

rindeki 72 helikopter 2. Ordu Komutanı emrinde Ovacık'ta konuşlandırıldı. 19 Temmuz sabahına kadar helikopter Alayının tüm personeli Ovacık'ta toplanmıştı.

Diyarbakır'daki Kolordu da iki günde Adana'ya geldi. Hava 2. Taktik Komutanı Tümgeneral Hulusi Kaymaklı da orada konuşlandı. 19 Temmuz 1974 sabahı bütün birlikler bindirilmiş olarak harekâta hazır durumdaydı.»

Kıbrıs'a inecek ve çıkacak ilk birliklerimiz hazırlanıyor

16 Temmuz 1974

15 Temmuz'da Yunanlı subaylar yönetiminde EOKA-B örgütünün hükümet darbesi yaptığının duyulması ile 39. Tümenimize 15-16 Temmuz gecesi alarm verildi.

16 Temmuz sabahı 39. Tümen harekete geçti. İlk olarak 50. Piyade Alay Muharebe Grubu Kıbrıs'a çıkacaktı. 15-19 Temmuz günleri Mersin, Adana, İskenderun, Osmaniye ve Maraş yolları birliklerimiz tarafından dolduruldu. Birlikler gece ve gündüz, uyku uyumadan yürüyüş ve yükleme yapıyorlardı.

16 Temmuz öğleden sonra Adana Kolordu Karargâhının Komutan odasında bir toplantı yapıldı. Bu toplantıya başkanlık eden K.K.K. Orgeneral Eşref Akıncı, çıkarma gününün "20 Temmuz" olduğunu açıkladı. Kuvvet Komutanının konuşmasından, çıkarmanın kesinlikle yapılacağı anlaşılmakla birlikte yine de 1964 ve 1967'deki gibi geri dönüş yapılacağı korkusu belleklerde, düşüncelerde dolaşıyordu... O tarihlerde de gerekli olduğu halde yapılamayan çıkarmalar şimdi gerçekleştirilecek miydi? Evet, gerçekleştirilecekti. Kararlı olunduğunu ifade etmelerine karşın yine de 39. Tümen'in Kıbrıs'a çıkarma yapacağına kesin gözle bakılmıyordu. Bu sefer de daha öncekiler gibi bir (özellikle de ABD tarafından) caydırma olabileceği düşünülüyordu.

Elli yıldır savaşmayan bir ordunun mensupları olan personelin heyecanlanması çok doğaldı; bir takım karışıklıklar olması da doğaldı. Beklenilenin tam tersine bütün bunlar en alt düzeyde oldu. Çıkarma günü kıtalardan saklanıyordu. Birliklerin, daha önceki tatbikatında ve 1967 yılında olduğu gibi, Mersin ve Alata kumsallarında bekleme süresi aylarca uzayabilirdi. Bu nedenle Birlik Ko-

mutanları, kıtaları perişan olmasın diye fazla battaniye, çadır, masa, sandalye ve boya takımlarına varıncaya değin birçok eşya ve aygıtlarını yanlarına alarak Mersin ve Alata'ya getiriyorlardı. Ancak büyük bir kararlılıkla çıkarma uygulanınca bu eşyaların kullanılmasına da gerek kalmadı.

16 Temmuz akşamından itibaren 39. Tümen birlikleri Mersin askeri rıhtımında ve Alata kumsallarında grup grup toplanmaya başlamışlardı. Yürüyüşler kural olarak geceleri yapılıyordu. Ancak, gemilere bindirme gündüz de sürdürülüyordu.

Gemilere yükleme, pek çok zorluklara karşın 19 Temmuz sabahına değin sürdü. Bu sabah Mersin ve Alata'da yükleme tamamlanmıştı.

Genelkurmay'da da çok yoğun geliş gidişler ve hazırlıklar yapılıyordu. Her şey tamamlanmış olmasına karşın yine de işin şansa bırakılmaması için ne gerekirse yapılıyordu. Kolay değil, elli yıldır savaşmayan bir ordu dünyanın en güç savaşlarından birinin içine sokuluyordu. Gerçi olanaklar 1964 ve 1967'den çok farklıydı; siyasiler bu kez çok kararlıydı, ama yine de ne olursa olsun bir çıkarma (Amfibi) harekâtına gidiliyordu...

16 Temmuz 1974

BOLU Komando Tugayı yola çıkıyor...

Hangi ordu olursa olsun, hücum eden olduğu sürece gücü, saldırıya uğrayan gücün en az üç katı olması gerekir. Savaş alanına büyük bir gücün taşınması da çok zordur, taşınan yalnızca asker değil, araç, ikmal malzemesi, haberleşme aygıtları ve yardımcıları, cephane, sağlık gereçleri gibi kullanım zorunluluğu olan maddelerdir.

Bütün savaşlar çok zordur, fakat amfibi harekât (denizaşırı) tüm uzmanlara göre 'zor'un ötesinde olanaksız gibi bir şeydir.

Çünkü, amfibi harekâtı havadan indirmeyle denizden çıkarmanın birleşmek zorunda olduğu bir üçlü harekâttır. Yani deniz-hava ve kara kuvvetlerinin çok iyi biçimde işbirliği yapması gerekmektedir.

15 Temmuz 1974 günü saat 13.30'da "Kıbrıs Barış Harekâtına" karar verildiği kendisine bildirildiğinde Tuğgeneral Sabri Demirbağ da bu "harekâtın" zor olacağını fakat olanaksız olmadığını dü-

şündü. Bu zor harekâtın kesinlikle başarılmak zorunda olduğunun bilincindeydi, bu nedenle içi de biraz rahattı. Çünkü emrindeki kıtasına çok güveniyordu. Askerlerinin barış döneminde disiplinle çalıştıklarını, emir-komuta zincirinde kopukluk olmayacağını biliyordu. En önemlisi de Türk askerinin en olmazları bile başardığını tarih çok yazmıştı.

16 Temmuz saat 12.00'de Komando Tugayı 280 araçla Bolu'dan yola çıktı. 1100 kilometrelik yol boyunca tek bir kazaya yol açmadan 3.5 gün sonra Ovacık'a vardılar. Bu 1100 kilometrelik yol boyunca böylesine büyük bir askeri konvoyun hiç kaza yapmadan gelmiş olması olağanüstü bir başarıydı. Yıllardır Kıbrıs'a asker göndermenin özlemini çekmiş olan Türk halkı Bolu'dan Ovacık'a kadar yalnız geceleri yol alan bu konvoya elinden geldiğince katkıda bulunuyordu. Bazıları askeri araçlara üzüm dolu küfeler, sandıklarla domatesler atıyor, kimisi de ayranını, sütünü paylaşıyordu. Halkın göz yaşartıcı ilgisi ve desteğiyle büyük güç kazanan "Komando Tugayı", Ovacık'ta konakladı.

19 Temmuz akşamı "aş kazanı" kaynayan tek birlikti. Komando Tugayı askerleri, kuru fasulye, pilav ve halkın armağan ettiği meyvelerden oluşan akşam yemeklerini Ordu komutanı ve öbür Komutanlar ile karargâhta yiyorlardı.

Mersin'e intikal emri...

17 Temmuz 1974

15 Temmuz ile 20 Temmuz arasındaki günler gecesiyle gündüzüyle upuzun bir beş gündür. Zamanın göreceli olduğunu bu beş günü yaşayan insanlar çok iyi bilirler... Darbe haberiyle birlikte, hemen harekete geçildi. Siyasal girişimlere başlandı; askeri hazırlıklar hızlandırıldı.

1967-1968'deki çıkarma girişimlerimizin engellenmesine hep hayıflanıyoruz. Aslında bu engelleme bizim açımızdan çok yararlı oldu; çünkü, o gün çıkacak gücümüz yoktu. 1968'den 1974'e kadar geçen sürede her an çıkarma yapılacak diye bakılıyor ve buna göre hazırlanılıyordu. Bu süreçte Deniz Amfibi Alay Komutanlığı kuruluyor, geliştiriliyordu. Çok kısa bir sürede de, Türk Deniz Piyadeleri NATO ülkeleri içindeki en seçkin birlik oldu.

Amfibi Birlik (Deniz Piyadeleri) çağdaş dünya silahlı kuvvetlerinde denizaşırı harekâta göre eğitilmiş, donatılmış (teçhiz edilmiş), hazırlanmış, seçkin, nitelikli özel birliklerdir. ABD'de, SSCB'de, İngiltere'de en seçkin birlikler Deniz Piyadeleridir.

Türk Deniz Piyadeleri de kendilerine verilecek olası ödevlerin hazırlığı içindeydiler.

Çıkarma Birlikleri Komutanlığı Mersin'de konuşlanmıştı. Deniz Piyade Alayı da bu birliğin bir birimiydi (ünitesiydi). Gölcük'te geçici olarak yerleşmiş bulunan deniz piyadelerinin eğitimleri, orduevinin altında, eski Amerikan kampında yapılıyordu. Ocak 1974'te alay karargâhı İskenderun'a taşındı; eğitimler orada devam etti.

Antakya yolu üzerindeyiz. Yolun hemen sağında, Deniz Er Eğitim Alay komutanlığı tesisleri uzanıyor. Buradaki eski er okuma/yazma okulu yapılarına, Deniz Kuvvetlerimizin seçkin özel birliği olan "Amfibi Alay" yerleşmiş bulunuyor. Deniz aşırı-Amfibi harekât için bekleyiş içindeler.

Çok sıcak Temmuz günü Çıkarma Birlikleri komutanı Tuğamiral Emin Göksan *"Birliğinizin derhal Mersin'e intikali için hazırlığa geçiniz"* telefon «mesaj emri»ni verdi.

Amfibi alayın genellikle gençlerden oluşan tüm subay ve astsubayları ile toplanarak, Gülcihan kumsalına yapılacak olan taktik intikali planladılar. Daha sonra da, taburda bulunan alay personeline gerekli kısa ve ön bilgi verildi.

Aynı günün gecesi, İskenderun Orduevinde, Deniz Harp Akademisi öğrencilerinin bölgeye gelişi nedeniyle bir kokteyl parti veriliyor, bu sırada Amfibi alay da kumsala taşınıyordu. Araç konvoyları bütün gece İskenderun'un "Arsuz-Gülcihan" kumsalına taşındılar. Şafak sökmeden taşınma işlemi tamamlanıyordu. Henüz yakılan sigaraların keyfi başladığında yükleme hız almıştı. Sakin bir havada yükleme tamamlandı; refakat gemileri eşliğinde Mersin'e doğru seyre başladılar.

Çakmak Amfibi Özel Görev Kuvveti Karargâhı kuruluyor

18 Temmuz 1974

Kıbrıs'ta yapılan darbenin hemen ardından Türk kuvvetlerinin adaya çıkmasına karar verildikten sonra, Genelkurmay Başkanlığı

"Çakmak Amfibi Özel Görev Kuvvet" komutanlığını kurdu ve bu tugayın başına getirilecek komutanın seçimini Kara Kuvvetleri Komutanına bıraktı.

K.K.K.'ı Orgeneral Eşref Akıncı da 4. Kolordu Komutanı olduğu dönemde yakından tanıdığı, Kırıkkale'de 61. Alay Komutanlığı yapmış olan Tuğgeneral Süleyman Tuncer'i[204] bu yeni kurulan özel Tugayın başına komutan olarak atadı.

İstanbul'daki 1. Ordu komutanlığı Harekât Yar Başkanı Tuğgeneral Tuncer, 17 Temmuz 1974 günü İstanbul'dan hareket etti, Ankara'ya uğradı ve oradan da 18 Temmuz 1974 günü saat 06.00'da Adana'ya geldi.

Yeni kurulan özel Tugay'ın karargâhı şu personelden kurulmuştu: Komutan Tuğgeneral Süleyman Tuncer, Kurmay Başkanı Personel Şube Müdürü Kurmay Yarbay Erol Okşak, Harekât Eğitim Şube Müdürü Kurmay Binbaşı Timuçin Koçyiğit (66. Tümen'den), Balıkesir'den Ordonat Binbaşı Ayhan Kanık, Piyade Yarbay Ali Yünel, (Balıkesir'den) Ordonat Yarbay Bilgütay Tarcan, 2 tane de astsubay. Karargâh mevcudu bunlardı. Muhabere birliği ve emniyet birliği yoktu. Tugay komutanı Tuğgeneral Süleyman Tuncer'in ağzından dinleyelim:[205]

«Adana'ya geldikten az sonra Ordu komutanı (2. Ordu Komutanı Orgeneral Suat Aktulga e.m.) geldi. Öğleye yaklaşılırken de K.K.K.'ı geldi. Demirel Paşa (39. Tümen Komutanı tüm general Bedrettin Demirel e.m.) ile birlikte (Mersin) Alata'ya gidin, dedi.

Tümgeneral Demirel ile iki kişilik uçaklara ayrı ayrı binerek Mersin'e hareket ettik. Saat 12.00'de Mersin'e vardık. Hemen ciple Alata'ya gidildi. Alata'ya giderken köylülerin caminin çevresini sardıklarını gördük, yaklaştık. Bir Alman gazeteciyi casus diye yakalamışlar eziyet ediyorlardı; müdahale ettik.

Alata'da birliklerimizin durumunu gözden geçirdik, öğle karavanasını burada birlikte yedik. 50. Piyade Alay Komutanı Albay İb-

204 Çakmak Amfibi Özel Görev Kuvveti Komutanlığını atanan Tuğgeneral Süleyman Tuncer'in bir ad benzerliği nedeniyle yanlış atandığı söylenmektedir. Daha sonraki bölümde atama olayı "Yanlış Süleyman Olayı" başlığı altında ayrıntılı biçimde anlatılacaktır.

205 Bu kitap için E. Tümgeneral Süleyman Tuncer ile yapılan konuşma (15 Temmuz 1989)

rahim Karaoğlanoğlu'nu[206] da ilk kez burada gördüm ancak subaylarımı toplayıp tanışma fırsatı bulamadım. Birliklerin son durumunu gördükten sonra Alay Komutanı ile birlikte Mersin'e döndüm ve hemen Adana'ya gittik. Burada Barış Harekâtı'nın planlarının açıklandığı brifinge katıldım, Alay komutanım rahatsız olduğu için katılamadı. Plan[207] açıklandıktan sonra bazı kısımlar kafama takılmıştı, onları sordum.

Tuncer: Çakmak Amfibi Özel Görev kuvvetinin irtibat birliği yok. Bunun sonucu ne olacak?

Kolordu Komutanı[208]: Harekât emri 5'nci maddede var.

Tuncer: Fakat muhabere birliği olmayan kuvvetin irtibatı nasıl sağlanır?

KK.K.: 50. Alay'ın muhabere grubunun muhabere takımından istifade et.

Bu muhabere takımından hiçbir zaman istifade edemedim, çünkü araç gereçlerini eksik getirmişlerdi ve biz muhabere (iletişim, haberleşme e.m.) kuramadık.

Brifingten sonra Mersin'e geldik. Deniz Çıkarma Birliği karargâhında plaj yerinin seçimi için toplantı yapıldı.»[209]

Yanlış Süleyman olayı...

Kıbrıs Barış Harekâtına karar verildikten sonra, bu harekâtı yürütecek olan Çakmak Tugay Görev Kuvveti kuruldu. Genelkurmay Başkanı (Orgeneral Semih Sancar), bu Tugay'ın başına atanacak komutan seçimini Kara Kuvvetleri Komutanına bıraktı. Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Eşref Akıncı da çok yakından tanıdığı, ni-

206 Albay İbrahim KARAOĞLANOĞLU, 20/21 Temmuz 1974 gecesi Rum Taarruzunda bazoka ile öldürüldü.

207 Mevcut plan şuydu: Girne batısında uygun görülecek plaja (Çıkarma Birlikleri Komutanlığınca) denizden çıkılacak; Komando Tugayı ve Paraşüt Tugayının atlama eğitimi görmemiş taburları helikopterlerle 20 Temmuz 1974 sabahı saat 07.00'den itibaren üç sorti halinde havadan indirilecekti. İndirme bölgesi Kırnı çevresiydi. Paraşüt Tugayı da havadan Gönyeli bölgesine atılacak, Köprübaşı ve Havabaşı sağlandıktan sonra Çıkarma Birliklerinin arkasından çıkarılacak 39. Tümen'in kalanıyla erken birleşmeye gidilecek. Orgeneral (E.) Suat Aktulga'dan alınan bilgi-26 Eylül 1989

208 6. Kolordu Komutanı Korgeneral Nurettin Ersin (e.n.)

209 Bu kitap için General Süleyman Tuncer ile yapılan görüşme (Kalender Orduevi) 15 Temmuz 1989

teliklerini iyi bildiği Tuğgeneral Süleyman Tuncer'i bu Tugay'ın başına komutan atadı. Tuğgeneral Süleyman Tuncer de Kıbrıs'a çıkıp savaşacak tugayın komutanı olarak adaya çıktı ve savaştı. Harekâta katılan tüm subayların ortak görüşüne göre de kahramanca savaştı.

Buraya değin herhangi bir olağandışılık görünmüyor. Bu kitabı yazmaya başladıktan kısa bir süre sonra "Yanlış Süleyman" adını duymaya başladım. Bu adı ilk kez rahmetli Orgeneral Bedrettin Demirel'den[210] duydum. Çankaya'da Cumhurbaşkanı danışmanıydı. Daha sonraki konuşmalarımızda da bu konu geçiyordu. Kitap çalışmalarım ilerledikçe "Yanlış Süleyman" sözüyle sık sık karşılaşmaya başladım.

Anlatılanlara göre Çakmak Tugay'ının başına Tuğgeneral Süleyman Eyüboğlu atanacakken, yanlışlıkla ad benzerliği nedeniyle Tuğgeneral Süleyman Tuncer atanmış. Bundan dolayı da "Yanlış Süleyman" deyimi ortalığa yayılmış. Bu olayın gerçeğinden saptırıldığını ilk kez E. Tümgeneral Sabri Demirbağ'dan öğrendim ve General Tuncer ile konuşmayı çalışmamın bitmesine yakın bir döneme bıraktım. Tümgenerallikten emekli olan Çakmak Tugay Görev Kuvvet Komutam Süleyman Tuncer'in bu konuda anlattıkları şöyleydi:[211]

«Ben 1974 senesinde 1. Ordu Harekât Kurmay Yar Başkanı idim. 17 Temmuz 1974 günü Orgeneral Doğan Özgöçmen ile birlikte Birinci Ordu Hava Alayı helikopterlerini İkinci Ordu emrine sevk etmek üzere Tuzla Piyade Okuluna gittik. Birinci kafileyi gönderdikten sonra Ordu Komutanım beni hangarın köşesine çekerek, *"Herhangi bir şey geldi mi kulağına?"* diye bana sordular. Ben de, *"Hayır,"* diye cevap verdim. Gerçekten de hiçbir şeyden haberim yoktu. Ordu Ko-

---

210 Bu kitap için yapılan ilk konuşma, Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in danışmanı olarak Çankaya Köşkünde 3 Şubat 1976 tarihinde olup, E. Orgeneral Bedrettin Demirel ile bundan sonra çeşitli tarihlerde dört kez görüştüm. Her konuşmamızda bu "Yanlış Süleyman" olayını anlatmışlardır. Orgeneral Demirel'in, Kıbrıs anılarını anlattığı yazı dizisi Erbil Tuşalp imzasıyla Cumhuriyet gazetesinde 17 Temmuz 1989 tarihinde başlamış ve 11 gün sürmüştür. Hatıra defterinin tamamının yayınlandığı bu yazı dizisinde "Yanlış Süleyman" olayı gündeme gelmiştir. Orgeneral Bedrettin Demirel 10 Kasım 1988'de Ankara'da yaşama veda etti.

211 Bu kitap için 15 Temmuz 1989 günü yapılan konuşma. E. Tümgeneral Süleyman Tuncer, hem yanlış atama konusunda hem de Kıbrıs Barış Harekâtı konusunda, 3 Ağustos 1989 günlü Cumhuriyet gazetesine çok geniş açıklamalarda bulunmuştur. Bu kitap için yapılan konuşma, 27 Eylül 1989.

mutanı kısa bir süre düşündü ve dedi ki: *"Öyle* ise *KK.K. Komutanı size Kıbrıs'la ilgili bir vazife verecekler."* Ben de, *"Emrederler,"* dedim.

İkinci grup helikopteri gönderdikten sonra öğle yemeği için Ordu Karargahına geldik. Yemek sırasında bir subay geldi ve Ordu Komutanına, *"Sizi Kara Kuvvetleri Komutanı telefona istiyorlar,"* dedi. Ordu Komutanı masadan kalktığında içimden *"Benim için arıyor"* diye geçirdim.

Ordu Komutanı telefonla görüştü, geldi. *"K.K.K.'ı seni Ankara'ya istiyor,"* dedi. *"Hazırlığını yap, uçak Tuzla'dan (Piyade Okulu e.m.) kalkacak."*

Bu o kadar ani oldu ki, yanıma alacak valiz bulamadım da Kuleli'de (askeri lise e.m.) okuyan oğlumun spor çantasını aldım, gittim.

Eşim ve çocuklarım Fenerbahçe'de kamptalar (askeri sosyal tesisler e.m.) hemen onların yanına gittim, ayaküstü vedalaştım ve askeri uçakla Ankara'ya gittim.

Ankara'ya iner inmez hemen Kara Kuvvetleri Komutanlığına giderek K.K.K. Orgeneral Eşref Akıncı'yı gördüm. Komutan beni görür görmez, *"Nerede kaldın, çabuk git Harekât Başkanlığında seni oryante etsinler,"* diye emir buyurdular. Ben de, *"Emrinizi aldım, hemen geldim,"* dedim. Böylece *Çakmak Amfibi Özel Görev Kuvvet Komutanı* olarak tayin edildiğimi öğrendim.»

Bu kitap için Orgeneral Eşref Akıncı[212] ve o dönemde Personel Başkanı olan E. Tümgeneral (sonradan Giresun Valisi) Sami Oytun[213] ile görüştüm ve bu konuyu sordum. E. Orgeneral Eşref Akıncı'dan aldığım yanıt şöyle: *General Tuncer'i ben tayin ettim. Kendisi alay komutanımdı. Gayet kıymetli bir generaldir. Seçimde yanlışlık yoktur.*

E. Tümgeneral Sami Oytun'dan aldığım yanıt ise şöyledir: *Bu atamada yanlışlık yoktur. Seçim tesadüfi değildir. Tamamen bilinçlidir. Tuğgeneral (o zamanki rütbesiyle e.m.) Süleyman Eyüboğlu daha önce Kıbrıs'ta uzun süre görev yapmıştır, bu konu K.K.K.'ına söylenmiştir. Kendileri de, "General Tuncer, Kırıkkale'den alay komutanımdır, Tuzla'da atış hocalığı yapmıştır. Çok kıymetli bir piyade subaydır. Bunun için kendisini seçtim,"* demiştir.

---

212 Bu kitap için yapılan konuşmalar, 27 Eylül 1989

213 Bu kitap için yapılan konuşmalar, 26 ve 29 Eylül 1989

General Süleyman Tuncer, "Atama yapıldıktan sonra yanlışlık yapıldığı her an fark edilirdi... Diyelim ki orada fark edilmedi (atama yapıldığı an e.m.) Adana'da da mı fark edilmedi? Çünkü 18 ve 19 Temmuz 1974 günleri Tuğgeneral Süleyman Eyüboğlu ile Adana ve Mersin'de birlikteydik. İkinci Ordu Komutanı Orgeneral Suat Aktulga beni yanaklarımdan öperek *TCG Ertuğrul* savaş gemisine bindirdi, yanlışlık yapılsaydı gemiden indirirlerdi. **Ertuğrul** yola çıkana kadar hemen hemen her an Tuğgeneral Eyüboğlu ile beraberdik," derken olaya getirdiği yoruma Orgeneral Suat Aktulga da katılıyordu: *"Yanlışlık olduğunu sanmıyorum, tayini ben yapmadığım için bilemeyeceğim, ama yanlışlık olsaydı General Tuncer'i göndermezdik."*[214]

Adana Müşterek Harekât Merkezinin Kurulması...

18 Temmuz 1974

17 Temmuz 1974 günü yapılan MGK toplantısında harekâtın yapılacağı gün kesinleşmişti. Bu toplantıda Başbakan Bülent Ecevit her üç kuvvet komutanına da sordu:

«Ayın 20 sine hazır mısınız?»

Hava K.K. : Hazırım...

Deniz K.K. : Hazırım...

Kara K.K. : 20 gün zaman istiyorum...

Başbakan bu zamanı veremeyeceklerini, acele etmeleri gerektiğini söyledi. Yapılan tartışmalar sonucunda harekât günü olarak 20 Temmuz 1974 tarihi belirlendi.

II. Taktik Hava Kuvvet Komutanı Tümgeneral Hulusi Kaymaklı tatili yarıda kestirilerek Ankara'ya getirildi; durum anlatıldı. MGK toplantısında, havacıların 18 Temmuz 1974 günü Adana'da Müşterek Harekât Merkezinde olmaları kararlaştırılmıştı.

Tümgeneral Kaymaklı ve Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Eşref Akıncı bir C-47 nakliye uçağı ile, 18 Temmuz 1974 tarihinde Adana'ya (İncirlik) indiler. İntikal edecek birlik komutanları da İn-

214 Bu kitap için yapılan konuşma, 24 Eylül 1989. Bu konuda daha sonraları generaller arasında, basında (Cumhuriyet gazetesinde), polemik yaşanmıştır. Gerçek anlattığım gibi olmakla birlikte, tartışmanın farklı boyutu için kitabın "Arşivler Konuşuyor" başlığı altında aktardıklarıma bakınız.

cirlik'e çağrıldı. "Müşterek Harekât Merkezi" Adana Topçu Komutanlığı Garnizonunda konuşlanarak çalışmalarına başladı.

19 Temmuz 1974'te yer kademesi geldi. PTT devreleri açıldı. Hava desteği harekât planı hazırlanıp ilgililere ulaştırıldı.

Çıkarma Plajını temizleyecek ekip yola çıkıyor

İstanbul Boğaz'ının Anadolu Yakası kıvrımları Boğaz yolcularına hiç bitmeyecekmiş gibi gelir. Her tepe uzantısını döndükçe bir başka güzellikle karşılaşırsınız. Her semt ayrı güzeldir. Anadolu yakasındaki Çubuklu'ya geldiğinizde ardındaki yeşilliklerin içinde deniz komandolarının eğitim yaptıkları o güzel yapıları görürsünüz. Boğaz'ın güzelliğini bozmayan bu yapılarda, deniz komandoları inanılması güç eğitimlerini yaparlar. 15 Temmuz darbesi duyulduğunda yine eğitimlerini sürdürmekteydiler. - Bu darbenin, sonun başlangıcı olacağını düşünmeye başladılar. Harekât emrinin her an gelebileceğini düşünerek hazırlıklarını hızlandırdılar.

"Mersin'e ekibinle birlikte hareket et!" emrini alan Yılmaz Cengiz Binbaşı'nın 24 kişi içinden 20 kişilik SAT (Su Altı Taarruz) komando timini seçmesi çok zor oldu.

Mesleğini çok seven, görevinde sivrilmiş atletik yapılı komutan, Türk askerinin böyle günlerde yurt ödevinden kaçmayacağını, seve seve gözünü kırpmadan ölüme gideceklerini; kimsenin geride kalacak bu dört kişiden biri olmak istemeyeceğini çok iyi biliyordu. Bu nedenle, yurt ödevi için "Gönüllü var mı?" diye sormadı.

Tek sıra olarak tabura geçen 24 astsubaydan en sonda bulunan dört kişiyi ayırdı; geriye kalan 20 astsubay'a, *"Sizler katılacaksınız,"* dedi.

Binbaşı'nın sözünü bitirdiği anda, ayırdığı dört kişilik ekipten bir astsubayın bir adım öne çıktığı görüldü.

"Komutanım, arkadaşımın eşi çok acil ve tehlikeli bir ameliyat olacak, bu nedenle onun yerine ben gitmeye hazırım."

Pek çok tatbikata birlikte katıldığı, birçok tehlikeli dalışları birlikte yaptığı arkadaşları arasındaki bağlılığı çok iyi bilen Binbaşı, *"Madem öyle... kabul ediyorum!"* dedi.

18 Temmuz 1974 Perşembe

Birlik Komutanı askerlerine görevle ilgili kısa bir açıklama yaptı: *"Arkadaşlar, Güney'de alacağımız özel bir görev için bu gece saat tam 23'te, Yeşilköy'den askeri bir uçakla Adana'ya hareket edeceksiniz. Oradan sizi Mersin'e götürecek olan araçlar havaalanında bekleyecek. Geniş açıklamalı emir, Mersin'e vardığımızda Çıkarma Birliği Komutanlığınca verilecek. Hepinize başarılar dilerim."*

Havaalanında son denetimler yapıldı. Her hazırlık son kez gözden geçirildi; bir eksik olmadığı saptandı. Korkusuz bir avuç deniz komandosunu harekâttaki çok zor ödevlerine götürecek olan C-160 nakliye uçağı Yeşilköy'deki askeri havaalanından yurdumuzun göklerine yükselerek ayrıldı. Tim Komutanı Deniz Binbaşı Yılmaz Cengiz'le birlikte 21 SAT (Su Altı Taarruz deniz komando), 10 SAS[215] (Su Altı Savunma timi) olmak üzere 31 kişiden oluşan özel kurulmuş Tim böylece yola çıktı.

Uçakta hiçbir şey konuşulmadı. Hepsi alacakları olası ödevin tam anlamıyla yerine getirilmesi için neler yapılması gerektiğini tasarlıyordu.

Kalkıştan bir süre sonra önceden kendilerine verilen domates, salatalık, haşlanmış yumurta, köfte ve meyve suyundan oluşan yiyeceklerini naylon torbalarından çıkarıp yemeye başladılar. Piknik yemeği havasında, güle oynaya neşe içindeydiler. Onlar için, içinde bulundukları durum eğitimlerde yapılanların bir yinelenmesinden başka bir şey değildi.

Adana'ya indikten sonra Mersin'e askeri araçlarla getirilen deniz komandoları kendilerini tam anlamıyla bir savaş hazırlığı ve yoğun koşuşma içinde buldular.

---

215 SAT: Su Altı Taarruz (UOT -Underwater Demolation Team)
SAS: Su Altı Savunma (EOD-Explosire Ordinence Disposal)
SAT, Amfibi harekâtta üç buçuk kulaç ile kıyı arasındaki yapay ve doğal engelleri keşif ve tahrip ederek çıkarma araçlarının kıyıya kapak atmasına yardımcı olur. Bünyesinde (EOD-SAS) kursu da görmüş uzmanlar bulunabilir. Aynı timler düşman gemileri ve kıyı tesislerinin sabotajında da kullanılırlar. SAS, Karada ve denizde patlamamış durumdaki ordunansı (mayın, roket, füze, bomba vb.) zararsız duruma getirir, mekanizması sökülerek zararsız hale getirilmesi olanaksız olan ordunansı tahrip ederek de ödevini yerine getirebilir. Amfibi harekâtta MKT (mayın karşı tedbirleri) birlikleri bünyesinde yer alır.

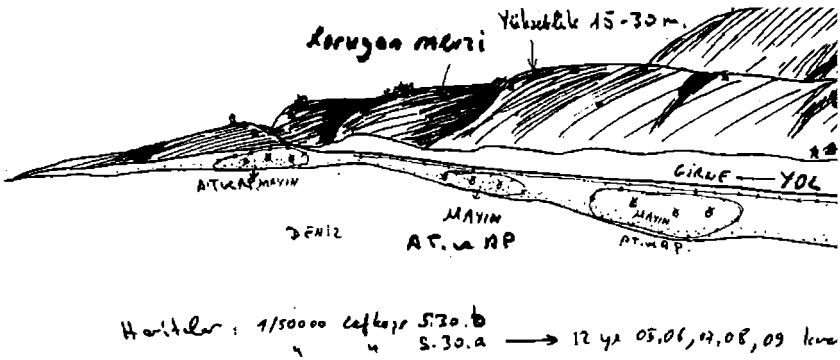

Batıda beklenen plaj. Lapta'nın batısında Lefke-Omorfo Yolu dönemecinde. (Bu kroki, harekât öncesi yapılan hazırlıklar sırasında istihbaratın çizmiş olduğu krokidir. Orijinali arşivimizdedir. e.n.)

Mersin'e vardıklarında, Çıkarma Birlikleri Komutanı Tuğamiral Emin Göksan Tim Komutanı Binbaşı'yı ve Su Altı Savunma subayı deniz yüzbaşı (Tuncer Güller) makamına kabul etti. Birliklerinin olanak ve yeteneğini kendilerinden dinleyerek, bu koşullarda neler yapılabileceğini saptadı.

Beraberinde getirdikleri teçhizat, mühimmat ve personel olanaklarıyla; havadan, su üstünden ve su altından intikal olanaklarımızın yeterli olduğunu ve emredilecek çıkarma plajının çıkarmaya uygun duruma getirilebilmesi için her türlü olanağımızın ve eğitim düzeyimizin yeterli olduğu arz edildi. Durum saptanmasının ardından her iki subay da Amiral'in yanından ayrıldılar.

Mersin, askeri kara araçları, tanklar ve denizcilerle tam bir savaş karargâhıydı. Bir barakaya yerleştirilen 31 kişi, sessiz sedasız günlük ödevlerini yapıyormuşçasına beklemeye koyuldular. Tim komutanı işini çok iyi bilen bir subay olarak tanınıyordu. Tim komutanı Binbaşı, erat gazinosundaki gece derslerinin yapıldığı kara tahtanın başına geçti; hem zamanı boşa geçirmemek, hem de birliğini ruhsal olarak hazırlamak gereğini duyuyordu. Aynı zamanda da SAT ve SAS'çıların bilgilerini tazelemek ereğiyle tahta başında ders vermeye başladı. Çünkü, SAT ve SAS ekipleri ayrı ayrı olarak eğitilmişlerdi. Şimdi bunları tek hedef için birleştirmek gerekiyordu. Aslında Binbaşı'nın gerçek düşüncesi, *"Ödeve ilk gidecek olan SAT'çılara bir şey olacak olursa; kısacası, ölürlerse aynı görevi SAS'çıların sürdürmesi gerekiyor,"* şeklinde idi.

İki ekibe birlikte açıklamalarda bulunurken dershanenin kapısı çalındı. Gelen kurye üsteğmen, *"Komutanım, sizi karargâhta bekliyorlar,"* dedi.

Binbaşı, en kıdemli astsubayı eğitim çalışmalarını tamamlaması için yerine bırakarak, yanında Yüzbaşıyla birlikte karargâha gitmek için ayrıldı.

1964 ve 1967 yıllarında yapılan hazırlıkları, yapılıp da gerçekleşemeyen harekâtı bilen Binbaşı bu kez de benzer olayların olmamasını diliyordu.

Alacağı *"geri dönün"* emrini duyacağı kuşku ve sıkıntısında, fakat telaşsız biçimde karargâh binasından içeri girdi. Toplantı salonunun kapısını açtı. Çıkarma Birliği Komutanı Tuğamiral Emin

Göksan'ı karşısında bulacağı beklentisiyle toplantı odasına girdiğinde kendisini subay kalabalığının içinde buluverdi. İçeride amiraller (Tümamiral Nejat Tümer ve Tümamiral Nejat Serim), komodorlar, gemi komutanları vardı. Onların yanında yerini almaya çalışırken Harekât Başkanı (Tümamiral Nejat Serim), *"Hoş geldin... Gel şöyle otur,"* diyerek Amiral Tümer'in karşısındaki boş koltuğu gösterdi. Komodorların ve kendisinden yüksek rütbeli subayların ayakta durduğu bir yerde, oturmasının doğru olmayacağını bilen Binbaşı, *"Sağ olun komutanım,"* diyerek esas duruşunu bozmadı. Bunun üzerine Amiral üçüncü kez "gel buraya" deyince ürkek biçimde koltuğun kenarına ilişti. Odada bulunan tüm yüksek rütbeli subayların bakışlarının üstünde toplandığını hissederek tedirgin oldu.

Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Harekât Başkanı konuşmasını sürdürdü: *"Biraz sonra Binbaşı'yı yanıma neden oturttuğumu anlayacaksınız... Genelkurmay Başkanlığından yetkili olarak geldim. 19 Temmuz 7.00'de Mersin'den hareketle kısmet olursa 20 Temmuz 1974 sabahı saat 7.00'de Kıbrıs'a Barış Harekâtı için kapak atmış olacağız..."* Bu sırada kapı vuruldu ve içeri iki general girdi, Tümgeneral Bedrettin Demirel, Tuğgeneral Süleyman Tuncer.

Amiral, *"Hoş geldiniz paşalarım,"* diyerek yukarıdaki konuşmayı bir kez daha yineledi ve konuşmasını sürdürdü.

Çıkarmaya katılacak birliklerin yüklenmiş olduğunu, daha önceden hazırlanmış bulunan harekât planlarına göre hareket edileceğini, harekât planımızın kusursuz olduğunu ve aynen uygulanacağını belirttikten sonra, *"Sizler lütfen üst katta bulunan Harekât Odasında çıkarma plajının seçiminde hazır bulunun,"* dedi.

Generallerin odadan ayrılmalarının ardından, amiral açıklamalarını sürdürdü: *"Çıkarma, Girne'nin batısına yapılacak. Ve önceden belirlenmiş olan bölgelerin dışındaki bir bölgeye yapılacaktır. Çıkarma plaj bölgeleri olarak Girne'nin batısında, meyilli ve engebeli araziyi kullanacağız. Bu durumda kapak atmakta bazı zorluklarımız olacaksa da arazi yapısı tutunmamızda avantaj sağlayacaktır. Kıyılarda, mayın olduğunu sanmaktayız. Çıkarma gemilerinin kıyıya kolayca kapak atabilmeleri için bu mayınlı bölgenin temizlenmesi gerekmektedir. Şu anda İzmir bölgesinde Deniz Kurdu tatbikatında bulunan mayın tarayıcı gemilerinin de, şu*

an için bölgeye intikalleri olanaksızdır." Odadakileri süzerek, "İşte bu çok zor ve tehlikeli görev için Deniz Binbaşı Yılmaz Cengiz'i özellikle seçtik. Binbaşı'yı neden yanıma oturttuğumu şimdi daha iyi anladığınızı sanıyorum," dedi. Binbaşı'ya dönerek, *"Eldeki olanaklarımızla SAT ve SAS timleri ile, su üstü birliklerimize taranmış ve temizlenmiş bir kanal açıp, selametle kıyıya kapak atmamızı sağlayabilir misiniz?"* diye sordu.

Yıllardır çok zor koşullar altında eğitimlerini ve tatbikatlarını sürdüren Binbaşı, ucunda ölüm olasılığı çok yüksek olan bu kutsal ödeve seve seve gidebileceğini belirtir tok bir sesle, *"Baş üstüne Komutanım... Yıllarca büyük emek verdiğiniz bu Birlik güveninizi kazanmayı hak ettiğini göstermek için verilen bu ödevi en iyi biçimde yapmaya hazırdır,"* dedi.

"Binbaşım, harekâtın başarısı bu bölgenin mayından arınmasına bağlıdır."

"Komutanım, bugüne kadar bize pek çok yardımlarda bulundunuz, bizleri bugün için yetiştirdiniz. Bana ve arkadaşlarıma olan güveninize çok teşekkür ederiz ve bu güveni sarsmamak için elimizden gelen her türlü çabayı göstereceğiz."

"Teşekkür ederim Binbaşı... Önce şu işi çözüme kavuşturalım. Denizaltı'ya gereksinmeniz var mı?"

Binbaşı, *"Hayır,"* dedi. Çünkü, bu durumda harekât beklenenden daha önce açığa çıkabilirdi.

Bundan sonra, toplantıda hazır bulunan iki denizaltı komutanının karakol (devriye) bölgeleri saptandı. Herkesin gözü önünde kura çekilerek belirlendi.

Amiral, iki kibrit çöpü uzattı; birinin ucunu kırdı ardından kura çekimine geçti. Uzun çöpü çeken Kıbrıs'ın güneybatısında[216], kısa çöpü çeken kuzeybatısında[217] silahlı karakol yapacaktı. Ödev bölgelerini öğrenen denizaltı gemi komutanlarına herhangi bir istekleri olup olmadığı soruldu. Komutanlar da tek gereksinmelerinin karakol bölgesinin savaş alanı olarak ilan edilmesini, su altında dost ile düşmanı başkaca bir yöntemle belirleyemeyeceklerini ve bunun da gemilerinin elden çıkmasına neden olabileceğini belirttiler.

---

216 *TCG İ. İNÖNÜ* denizaltı gemi komutanı Dz. Kd. Bnb. Gürol Etiz

217 *TCG CERBE* denizaltı gemi komutanı Dz. Kur. Kd. Bnb. Orhun Özdemir

Gemi komutanları herkes tarafından yanaklarından öpülerek uğurlandılar.

Gemi komutanlarının odadan ayrılmalarının ardından plajı temizleyecek olan tim komutanı Binbaşı, Amiral N. Serim'le konuşarak isteklerini belirtiyordu: *"Amiralim, timin araç gerecini İstanbul'dan getirdim. Bu konuda bir gereksememiz yok. Bunların dışında başka isteklerimiz var... İki jandarma botu ve kırmızı markalama şamandırası*[218]*; bir muhripin seyir olanaklarından desteklenerek Jandarma botlarının çıkarma kumsalına yönlendirilmesi ve gerektiğinde ateş desteğinin sağlanması..."*

Amiral hangi botların hazır olduğunu sordu. Yetkililer J.18, J.20 ve J.21 dediler. Amiral da, J.18 ve J.20'nin Binbaşının emrine verilmesini söyledi. Ellerinde şamandıra olmadığını öğrenen Amiral yeteri kadar pusisin[219] boyanarak verilmesini emretti. Ardından da Binbaşıya, *"Başka?.."* diye sordu.

Binbaşı, *"Çıkarma plajını öğrenmek istiyorum,"* dedi. Amiral, *"Çalışma grubuna katıl ve plajın yerini öğren,"* dedi.

Gerekli açıklamaları dinledikten, direktifleri aldıktan sonra odadan ayrılan Binbaşı, bir üst kattaki çalışma grubunun bulunduğu odaya çıktı.

18 Temmuz 1974... Girit

Girit'in Kastellio Havaalanında 20 tane F-84 filosu saat 13.15'te alarm durumuna geçirildi. Fakat görev verilmedi. Andravidas Hava üssünde 9 adet Fantom F-104, Tanagros Hava üssündeki 10 tane Fantom F-5 de alarm durumuna geçirildi. Ancak ona da görev verilmedi.[220]

---

218 **Markalama şamandırası:** Bunlar genellikle kırmızı renkli şamandıralardır. Deniz komandoları kıyılarda mayın arama taraması yaptıktan sonra, o bölgenin temizlendiğini göstermek için bu şamandıraları oralara bırakırlar.

219 **Pusis:** Gemi top mermilerinin içinde bulunduğu, daha doğrusu muhafaza edildiği ağzı kapaklı silindir biçiminde kutular. Top mermisi içinden alındıktan sonra bunların ağzı yeniden sıkıca kapatılarak ve kırmızıya boyanarak işaret şamandırası olarak kullanılmıştır.

220 Güvenlik Kuvvetleri Dergisi, Temmuz 1989, sayı:8

18 Temmuz 1974 gece... Mersin

Amfibi alay, 18 Temmuz akşamı Mersin'e vardı. Limanda ve kent merkezinde olağanüstü bir durum olduğu gözden kaçmıyordu.

Aynı gün Adana'da 6. kolordu karargâhında toplantı yapıldı. Harp Konseyi Başkanı Orgeneral Eşref Akıncı idi. Bu toplantıda Akıncı, *"Arkadaşlar, bu toplantıyı Genelkurmay Başkanı adına yapıyorum... Yetki ve sorumluluğum var. O'nun adına konuşacağım... Genelkurmay Başkanı adına emir veriyorum. 20 Temmuz saat 07.00 de Kıbrıs'a taarruz edilecek,"* dedi.

6. Kolordu Kurmay Başkanı[221], *"Çıkarma, Girne ile Girne'nin Batısında Platini köyünden geçen boylam arasındaki uygun bir plajdan yapılarak taarruz edilecek,"* dedi.

Aynı toplantıda, daha sonra üstünde çok durulacak olan muhabere eksikliği gündeme getirildi. Kuvvetler arasında muhabere yok; muhabere noksanı bir felaket olabilir denildi. Yapılan tartışmalar sonucunda da bu durumun geniş boyutlarda bir eksiklik olmadığı söylendi.

Gece Mersin'e dönüldü. Bütün karargâh ayaktaydı. Çıkarma Gemileri Komodoru Deniz Güverte Kurmay Albay Ahmet Özön arkadaşlarını harekete geçirdi. Yakıt, yiyecek, silah eksiklikleri giderilsin diye emir verdi.

Tam gece yarısı brifing odasına gidildi. Odanın konukları her an değişmekle birlikte odada bulunanlar: Deniz Kuvvetleri Harekât Başkanı Tümamiral Nejat Serim, Çıkarma Birlikleri Komutanı Tuğamiral Emin Göksan, Kurmay Başkanı Kurmay Albay Ertuğrul Üçler ve karargâhı, 39. tümen komutanı Tümgeneral Bedrettin Demirel ve Harekât nedeniyle yeni kurulmuş bulunan Amfibi Tugay komutanı Tuğgeneral Süleyman Tuncer ve karargâhı, Çıkarma Gemileri Komodoru Deniz Kurmay Albay Ahmet Özön, Amfibi Alay Komutanı Deniz Güverte Yarbay Neşet İkiz, Sualtı tahrip ve patlayıcı madde timleri "SAT ve SAS" komutanı deniz binbaşı (Yılmaz Cengiz), öteki ilgili personel; hep birlikte hızlı bir çalışma içindeler. Harp filosundan deniz topçu desteği için temsilci olarak *TCG*[222] *M.F. Çakmak*

221 Kur. Albay Mahmut Boğuşlu (Tümgenerallikten emekli oldu)
222 TCG : Türkiye Cumhuriyeti Gemisi

komutanı deniz kurmay yarbay Atila Erkan, *TCG Kocatepe* komutanı deniz kurmay yarbay Güven Erkaya, *TCG Adatepe* komutanı deniz kurmay yarbay Rıza Nur Öncü, denizaltı gemileri komutanları, refakat gemileri komutanları ve çıkarma gemileri komutanları da bulunuyordu.

Çıkarmanın başarılı olabilmesi için isabetli plaj seçimi temel koşuldur. Bu toplantıda, plajın etüdü için General Tuncer ve Albay Özön görevlendirildi. Birisi amfibi tugay komutanı öteki ise deniz çıkarma gemileri komodoruydu.

İstihbarat daire başkanı haritaların olduğu kitabı Albay Özön'e verdi. Kuzey kumsalları üstünde incelemeler yapıldı; Girne ile Pladini arasındaki plajlar üzerinde etüd yapılarak karar verilmesi emredildi.

1974 yılı Haziran ayı sonunda ve Temmuz ayı başında gönderilen yeni Kıbrıs Barış Harekât Planı'nda çıkarma yapılacak plajın seçiminde göz önünde bulundurulması ve uyulması gereken direktifler şunlardı: "Çıkarma Girne'nin batısında Yılan adası ile Karava arasına yapılacak, Girne'nin doğusuna ve Girne'ye çıkılmayacaktır."

Tarih boyunca Kıbrıs'a yapılan çıkarmalar hep Magosa'dan yapılmıştır. Gerçekten de Ada'nın doğal yapısı ve arazi değerlendirilmesi sonucunda, çıkarma bölgelerinin birinci derecede Magosa, Omorfo ve Larnaka körfezleri olduğu görülecektir. Rumlar bu çıkarma bölgelerindeki derinliğe düzenlenmiş savunma dayangaları hazırlamışlardır. Girne Bölgesi, amfibi harekâta en az uygun olan ve beklenmeyen bölgedir. Türk Barış Kuvvetleri yetkilileri bu bölgeyi seçmişlerdir. Çıkarmanın buradan yapılmasıyla da baskın[223] sağlanmıştır. Harekâtın en önemli bölümlerinden biri, bu plajın seçimidir.

223 Deniz harekât çeşitlerinden olan "baskın", düşmanın beklemediği yer ve zamanda başarı sağlamaktır.

ÁKDENÍZ

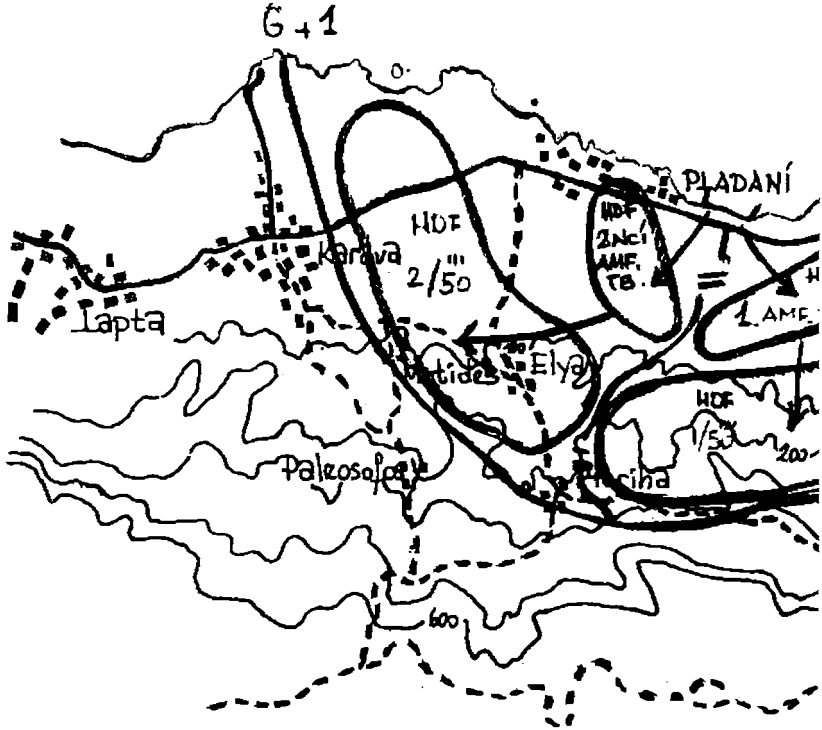

1A 4 PLANINA EK-D MANEVRA PLANI

şİ HARİTALAR: 1/50000 LEFKOŞA 53 a, b, c, d

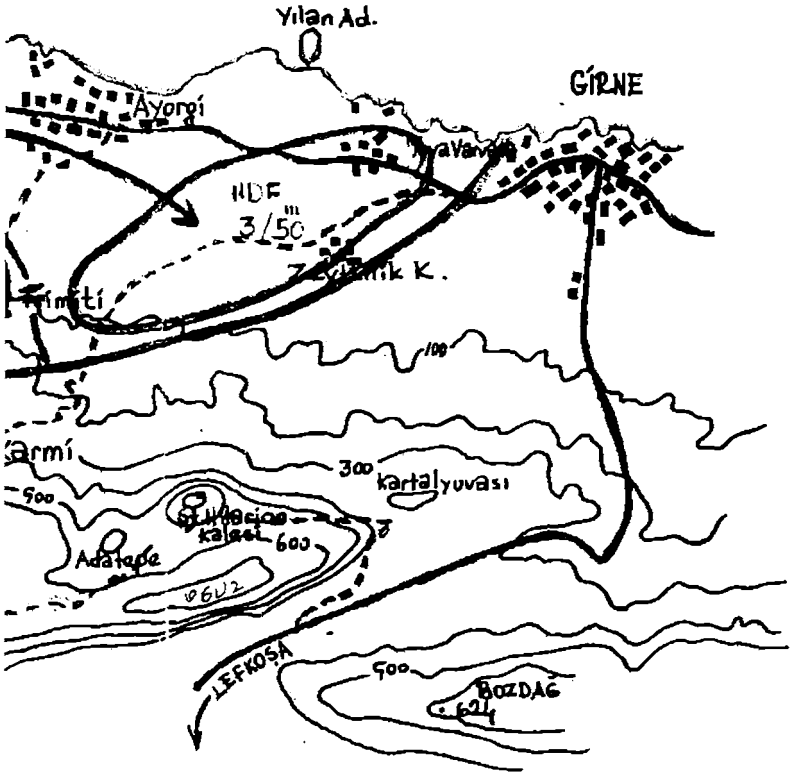

Çıkarma Plajının seçimi

Gece yarısını birkaç saat geçmiştir. Adana'daki toplantıdan gelmiş olan Çıkarma Gemileri Komodoru Albay Ahmet Özön, Kıbrıs'a çıkacak Amfibi Tugay Komutanı General Süleyman Tuncer ve Amfibi Alay Komutanı Deniz Yarbay Neşet İkiz ön değerlendirme çalışmalarını yapıyorlardı. Elde bulunan belgelerden Kıbrıs'ın kuzeyindeki kumsallarda incelemeler yapmaya başladılar; Girne ile Platini arasındaki kumsalları saptadılar; eldeki verilerden yararlanarak, belgelerden (dokümandan) E ve F kumsalları seçildi.

Seçilecek plajın yeri ilk olarak 18 Temmuz 1974 günü Adana'da yapılan toplantıda Kur. Albay Mahmut Boğuşlu (Tümgenerallikten emekli oldu) tarafından açıklandı: «Çıkarma, Girne ile Girne'nin batısından Platini köyünden geçen boylam arasındaki uygun bir plajdan taarruz edilecek.»

General Tuncer, seçeneklerle birlikte Amiral Göksan'ın yanına gitti. Kesin değerlendirme General Bedrettin Demirel'in de bulunacağı ekibe bırakıldı.

Aşağıdaki toplantıdan ayrılan Tim Komutanı Binbaşının üst katta katıldığı toplantıda, General Tuncer, General Demirel, Amfibi Alay Komutanı Yarbaz İkiz, Deniz Albay Özön ve Dz. Piyade Ütğm (Ahmet Aksu) bulunmaktadır.

Binbaşı Yılmaz Cengiz odaya girdiğinde harita üzerinde çalışıldığını gördü, bir süre sessizce izledi, harita üzerinde işaretli üç mavi ok dikkatini çekmişti. *"Bu oklar nedir Komodorum?"* deyince, harita üzerinden başını kaldıran General Demirel, birkaç adım gerisinde esas duruşta bekleyen fakat sorgu dolu bakışlarla haritayı süzen Binbaşıyla bir an göz göze geldi, ardından yanında bulunan Denizci Albay'a, *"Bu kimdir?"* diye sordu.

Komodor, *"Binbaşı Cengiz, çıkarma plajındaki engelleri temizleyecek olan birliğin komutanıdır,"* biçiminde yanıtladı.

Tümgeneral, binbaşıyı tepeden tırnağa süzerek konuşmasını sürdürdü:

"Niye soruyorsun?"

"Komutanım, beraberimde bulunan yirmi SAT ile, bir kezde, ancak bir plajın temizliğini yapabilirim. Örneğin en geniş olan bu plajın," diyerek parmağıyla işaret etti ve konuşmasını sürdürecekken

Tümgeneral araya girdi ve tek plaj istemediğini söyledi: *"Bizim kara manevra planımız, üç taburun aynı anda üç ayrı plaja çıkarma yapmasına göre hazırlanmıştır. İlave personel kullanmanız mümkün değil midir?"*

Burada konuşmaya Tuğgeneral Süleyman Tuncer de katıldı ve plaj seçimi konusunda şunları söyledi: *"Arı kovanına çıkar gibi bir yerden çıkmak düşman ateşlerini üzerimize toplar, onun için daha başka yerlerden de çıkamaz mıyız?"*

SAT -SAS timleri komutanı bunun hangi koşullarda sağlanabileceğini açıkladı:

"Komutanım, şu anda Ege'de devam eden Deniz Kurdu Tatbikatında görevli kırk SAT personeli bulunmaktadır. Eğer helikopter ya da uçak gibi bir olanak sağlanırsa onlardan da yararlanarak üç plajın temizliğini sağlayabiliriz..."

Çalışma grubunun aralarında yaptığı kısa bir görüşme sonucu bu sürede yeni personel katılımının olanaksız olduğuna karar verildi. Bunun üzerine Komodor, Ahmet Özön Kara Kuvvetleri Komutanlığı Taktik Talimnamelerinden de ilgili maddelerden örnekler vererek Tümgeneral'i, başlangıçta tek plajdan çıkarma yapmaya ikna ettiler.

Koylardaki plajlardan hangisinin çıkarmaya elverişli olduğunun saptanması amacıyla çalışmalar hemen başladı. Aydinger kağıda işlenmiş bilgileri içeren istihbarat EK'i, masa üzerine serilmiş bulunan 1/50.000 ölçekli harita üzerine yerleştirildi. Öbürlerine göre daha geniş olan plaj bölgesinde yalnız iki tane makineli tüfek yuvası görülürken, daha dar durumdaki iki plaj bölgesinde ise tüfeklerden başka top dayangaları (mevzileri) da görülüyordu.

Sonuç olarak; yamaçlarında Pladini köyünün de konuşlandığı, Girne'nin 7.5 km (5 mil) batısındaki Pladini plajına çıkarma yapılması, bu heyetçe kararlaştırıldı. Tartışmalardan sonra en uygun olduğuna karar verilen plajı harita üzerinde işaretleyen Tümgeneral (Bedrettin Demirel), plajın adının bir kez daha okunmasını, Amfibi Alay Komutanından (Dz. Yarbay Neşet İkiz) rica etti. O da haritaya eğilerek okudu ve *"PLATİNİ"*[224] dedi.

SAT -SAS Timleri Komutanı Binbaşı haritaya son bir kez bakarak, plajın Girne'ye göre konumunu, makineli tüfek dayangalarının yerlerini, aşağı yukarı 400 metre genişliğindeki koyun içinde bulunan, var-

224 "Pladini" adlı bu plaja, harekât sonrası şehit Üsteğmen Yavuz Sokullu'nun anısına YAVUZ adı verildi.

sayımla 50 metre çapında olduğu düşünülen küçük bir adanın konumunu belleğine yerleştirdikten sonra izin alarak odadan ayrıldı.

Geride kalan ekip bir süre daha çalışmalarını sürdürdü ve daha sonra durumu Harekât Başkanına ilettiler.

Çıkarma Plajı'nın seçilme nedenleri

1. Bu plaj öbürlerine göre biraz daha geniştir. Genişliği 400 metredir. Denizden yaklaşıma uygun yeri 250 metredir. Kumsalın gerisi taşlık ve kayalıktı. Kaç teknenin yan yana baştan kara yapmasına ya da kapak atmasına uygun olduğu tam belli değildi.

2. Kumsalın gerisinde çok dik ve duvar gibi kesik bir arazi görünüyordu. Bu uçurumun yüksekliği de on metre kadardı. Bu, kıyıya yanaşan çıkarma gemilerimizi düşmanın dik ve yatık yollu mermi silahlarına karşı oldukça koruyabilirdi. Kumsal bu bakımdan Beşparmak dağlarına karşı kısmen örtülü görünüyordu.

3. Kumsalın hemen sağında (batısında) küçük, taşlık bir adacık görünüyordu. Bu küçük adayı düşmanın silahlandırmış olması olası değildi. Tam tersine bu ada, çıkarma gemilerimiz tarafından kumsalın kolaylıkla bulunması açısından yardımcı olacaktı.

Plaj seçimi yapılırken düşünülen olasılıklar ne denli gerçekleşti?

20 Temmuz 1974 sabahı hava bombardımanlarından sonra Çıkarma Kuvvetleri hareket emrini geç almış olmalarına karşın saat 08.30'da kapak atmak olanağını bulmuşlardır.

Çıkarma planı uygulanırken altı gemiyle de Magosa yönünde bir aldatma seyri harekâtı uygulandı. Rumlar asıl taarruzu Boğaz'la Magosa arasından bekledikleri için karadaki mevcut kuvvetlerini uzun süre dayangalara (mevzilere) bağlı tutmak zorunda kaldılar. Girne kıyılarında yalnızca küçük kuvvetler bulundurduklarından küçük ölçüde de olsa stratejik baskına uğradılar. Nitekim sonradan ölü bir Yunan Yüzbaşının üstünden çıkan bir haritada Boğazköy-Magosa arası Yunan-Rum durumu incelendiğinde, bu bölgenin, denizde birbirini yalama ateşlerle koruyan beton yuvaları ve derinlemesine altı piyade taburunun mevzilenmiş olduğu görülmüştür. Bu plajın çok geniş bir tümen gücünü rahatlıkla barındıracağı düşünülürse, Boğazköy-Magosa arasına çıkılması halinde, Girne kıyılarına çıktığımızda vereceğimizin en az yirmi misli kayıp verileceği hesap edilebilir.

Ele geçirilen harita ve yukarıdaki düşünce plaj seçimindeki doğruluğu kanıtlamaktadır. Nitekim harekât da başarıya ulaşmıştır.

1/50000 lefkoşe

Haritalar: S.30.b ⟶ 10a 37, 38 kareleri.

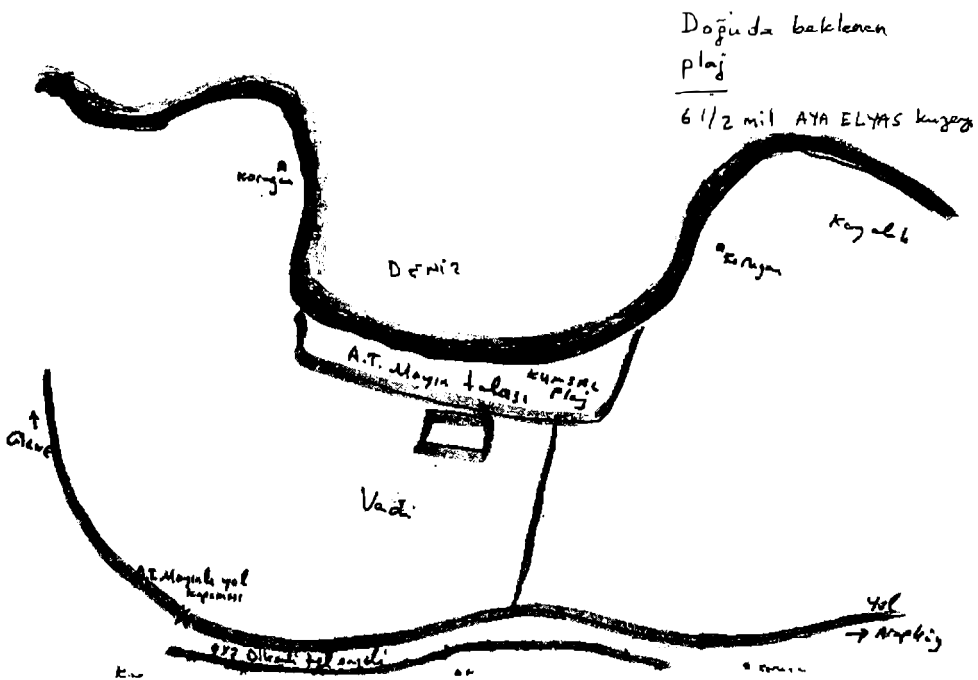

Ankara...

18/19 Temmuz gecesi Başbakan Bülent Ecevit Londra'dan döndü. Kendisini komutanlar karşıladı. Yanında Hasan Esat Işık ve Başbakan yardımcısı (Koalisyon ortağı) Necmettin Erbakan da bulunan Ecevit, Londra görüşmelerini, komutanlara tüm ayrıntılarıyla anlattı. Ecevit konuşmasını şöyle bitirdi: "O *halde Kıbrıs'a çıkarma 20 Temmuz'da...*" Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Kemal Kayacan, "*Çıkarma emrini yarın istiyorum. Çünkü gemiler altı mille gidiyor, zaman kazanmam gerekiyor... Yedi yıl önce de harekâta karar verildi. Olmadı... Bugün de geri dönülecek mi?*" diye sordu.

Ecevit, "*Hayır,*" diye yanıt verdi.

Türk heyetinin Londra görüşmeleri hakkında pek çok söylenti yayılmıştı. Cumhuriyet tarihinde ilk kez denizaşırı bir harekât yapılacaktı. Aslında askeriyle, öğrencisiyle, esnafı ve politikacısı tüm Türk halkı, son on yıldır hemen her gün bu kararı beklemişti.

Hasan Pulur, "Olaylar ve İnsanlar"da, (8 Ağustos 1974) bu görüşme sürecinde duyumlarını okuyucusuyla paylaşmıştır.

> Söylenti tümen tümen...
>
> İngiltere Başbakanı Wilson, Ecevit'e demiş ki:
>
> "Kıbrıs'a çıkabilir misiniz?"
>
> Ecevit'ten önce Callaghan atılmış:
>
> "Çıkarlar Başbakanım, çıkarlar!"
>
> Sisco, Ecevit'ten 48 saat mühlet istemiş:
>
> "Sayın Başbakan, bana 48 saat mühlet verin."
>
> Ecevit vermiş:
>
> "Değil 48 saat, 484 saat mühlet vereyim. Biz önce Kıbrıs'a çıkalım da..."
>
> Sisco, ünlü 6. Filoyu hatırlatacak olmuş. Ecevit sormuş:
>
> "Altıncı Filonuz bize müdahale eder mi, yani ateş açar mı?"
>
> "Ne münasebet!"
>
> "O halde biz de Altıncı Filonun yanından geçer, Kıbrıs'a çıkarız."
>
> Kissinger, Ecevit'e rica üzerine rica etmiş:
>
> "Yapma Ecevit, benim eski öğrencimsin. Senin büyük bir lider olduğunu her yerde söylüyorum. Memleketinde de ne kadar sevildiğini biliyorum. Biraz anlayışlı davran..."

"Hiç merak etmeyin, hocam olduğunuzu bilerek böyle davranıyorum."

Dedik ya, söylenti tümen tümen...

En son kulağınıza gelen de şu:

Çıkarmadan bir saat önce Sisco elindeki bütün kozları oynadıktan sonra, son defa şansını denemek istemiş ve Ecevit'e sormuş:

"Kıbrıs'a çıkıp ne yapacaksınız?"

"Meşru haklarımızı savunacağız."

"Onu sormak istemedim. Bütün Kıbrıs'ı işgal edecek değilsiniz ya!"

"Hayır! Bir istila niyetimiz yok."

"O halde belirli bir bölgeyi elinizde tutacaksınız."

"Evet!"

"Değer mi yani? Bir avuç toprak için savaşa değer mi? Elinizde kocaman Anadolu var. Bir avuç toprağı ne yapacaksınız?"

Ecevit, Sisco'nun bamteline basmış:

"Haşhaş ekeceğiz!"

Mersin...

Brifing salonundaki toplantıdan sonra tüm sorumlular kendilerini merakla bekleyen silah arkadaşlarının yanına döndüler.

Komodor bütün çıkarma gemi komutanlarını, çıkarma grup komutanlarını topladı: *"Arkadaşlar yarın sabah saat 08.00'de hareket edeceğiz,"* diyerek bütün harekâtı krokilerle tahtaya çizdi. Yüzer birliklerdeki eksik gemi komutanları tamamlandı.

19 Temmuz 1974 Cuma

Büyükelçi Kosmadopulos, istifa mektubunu ilettiğinden bu yana üç gün geçmiş, hâlâ yanıt alamamıştı. 19 Temmuz tarihli anı defterine şöyle yazıyor:

> Sabah sabah Atina'dan özel bir telgraf aldım. Ailem, almış olduğum istifa kararımı kutluyor. Ancak benimle telefonda konuşan Dışişleri Bakanlığı'nın kalın cüsseli memuru aynı fikirde değildi. Ayın 16'sından bu yana istifa etmek istediğimi bilmesi gerekirdi. Bana (ciddi) olup olmadığımı sordu. Ona telefon ahizesinden bağıra bağıra, şaka niyetli teleks mesajlarının altına imza atma alışkanlığımın olmadığını söylemek zorunda kaldım. Ve tek istediğimin istifamın derhal kabul edilmesi olduğunu anımsattım.

Bütün gün Türk filolarının hareket halinde olduğunu bildiren haberler geliyordu. Askeri ataşemizden bana sürekli bilgi vermesi için ricada bulundum. Bana o gün öğlen saatlerinde Türk filosunun Mersin limanından hareket ederek bilinmeyen bir yöne doğru yol aldığını haber verdi.

Atina'dan ses seda çıkmıyordu. Tek bir bilgi dahi verilmiyordu. Bizim için Yunanistan büyük bir boşluk haline gelmişti.

Gemiler gece 02.00'den itibaren yüklenmeye başlandı. Kore hariç, yarım yüz yılı bulan bir süre içinde hiç savaşmamış Silahlı Kuvvetlerimizi, hem de bir deniz aşırı harekât için gemilere yüklüyoruz. Deniz piyadeler sancak gemimiz *TCG Ertuğrul*'a yüklendi. Ankara'ya dönecek olan Tümamiral Serim'in iyi dilekler dileyerek ayrılmasının ardından, 2. Ordu Komutanı Orgeneral Suat Aktulga filoya geldi. Aylarca önce, İskenderun Garnizonunda personeli toplayan Aktulga böyle bir harekât için hepsini uyarmıştı. O günü anımsayanlar konuşmayı tüm netliğiyle belleklerinden geçirdiler: "Yıllardan beri 39. tümenin çalışmaları Kıbrıs'a müdahale içindi... İleride böyle bir görev çıkabilir. Ona göre hazırlanınız. Cumhuriyet ordularının başarısı için mükemmel bir hazırlık yapılmalıdır. Çıktığımız takdirde Cumhuriyet ordusu başarmak zorundadır."

Yunanistan ve Rum kesimi

Yunan Deniz Kuvvetleri Komutanı Petros Arapakis saat 13.15'te üç denizaltıya Girit-Rodos arasındaki sularda devriye yapmasını emretti.

Kıbrıs Rum kesiminde ise, 19 Temmuz 1974 akşamı seferberlik çalışmaları tamamlandı. Yunanlı subayların eş ve çocukları emniyetli bölgelere intikal ettirildi. Seferi Taburlar teşkil edildi. Hava ve deniz radarları Türk deniz kuvvetleri gemileri ve uçaklarının hareketlerini adım adım izlemekteydi.

35. Yunan Komando Taburu da alarm durumuna getirildi.

"Çakmak Tugayı" yola çıkıyor

Mersin ve Alata kumsalı, kıyıları, iskele ve limanları asker, araç ve gemilerle dolup taşıyordu.

50. Piyade Alayı muharebe grubu (3 piyade taburlu 50. piyade alayı, 10.5'luk 12 toplu bir obüs taburu, 15 tanklı bir tank bölüğü, bir kobra bölüğü, bir istihkâm bölüğü, muhabere, ordonat, sıhhiye müfrezeleri) ile iki taburlu Deniz Amfibi Alayından oluşan Çakmak Tugay Komutanlığı yola çıkıyordu. Bu iki alay, Çakmak Görev Kuvveti adı altında çıkarmadan iki gün önce bir komutaya bağlanmış ve Tuğgeneral Süleyman Tuncer'in emrine verilmişti. Bu tugayın ödevi kıyıya çıkmak, kıyı başını emniyete almak, havadan inen ve atılan birliklerle birleşmekti.

Birinci konvoy yirmi bir parça tekne ile denize açılmaya hazırdı. Çakmak Tugay Görev Kuvveti Komutanı *TCG Ertuğrul* gemisine, 50. Piyade Alay Komutanı ve bazı karargâh unsurları KÖYCEĞİZ gemisine binmişlerdi. Bu iki geminin hızı, öteki çıkarma gemilerinin hızına uymadığından, bu gemiler o zaman daha uzun bir rotayı izlemek zorundaydılar. Bu gemilerin hareket saati ayrı olarak saptanmıştı. Yirmi bir parça çıkarma aracına dağılmış olan Çakmak Tugay Komutanı'nın birlikleri ile yeterli bir irtibat ve muhabere yapması da güçleşmişti.

Savaş gemileri ileri harekâta geçiyor

Bir harekâtta, savaş gemileri, limanı aşağıdaki sırayı izleyerek terk ederler:

1. Denizaltılar çok önceden çıkar ve karakol sahalarına intikal eder.

2. Muhripler, çıkarma gemilerinden yeteri kadar önce çıkar (bu süre 4 ile 6 saat arasındadır) ve çıkış emniyet perdesini teşkil eder.

3. Çıkarma gemi ve araçları limandan hareket eder.

Daha önce savaş gemilerinin saat 06.00'da ileri harekâta geçmesi kararlaştırılmıştı. Ama saatler geçiyor, harekât emri gelmiyordu. Daha önce de denizden geri dönüşleri yaşayan Tümamiral Nejat Tümer ve Tuğamiral Emin Göksan kuşku sıkıntısı içindeydiler. Tümamiral Nejat Tümer tüm olasılıkların akıllardan geçtiğini ifade ediyor. "İleride bize zaman kazandırması için, gemileri limanın dışına çıkarmaya başladık... Gemilerin çıkışının gecikmesi tamamen Hükümetin, ABD'nin gönderdiği arabulucunun (J. Sisco) süre isteklerine evet denilmesinden kaynaklanıyordu... Her şeye karşın,

ne olursa olsun bu çıkarma yapılacaktı. Bundan en küçük bir kuşkum yoktu. Çünkü barış zamanında yapılan tatbikat ve hazırlıklar mükemmeldi."[225]

19 Temmuz sabahı Çıkarma Birlikleri tamamen binmiş olarak beklerken, Birlik Komutanı Tuğamiral Emin Göksan'ın karargâhında hareket emri beklendi. Bu emir saat 11.00'de geldi. 36 parça armada Mersin limanını terk etmeye hazırlandı. Bu sırada 2. Ordu Komutanı Orgeneral Suat Aktulga da bu karargâhta bulunuyordu.

Cumhuriyet tarihinde ilk kez savaşa giden donanmamıza ait savaş gemilerimiz verilen emirle ileri harekâta geçti. Ama kısa bir süre sonra, telsiz ile *"Limandan çıkmayınız... geri dönüyoruz"* emri verildi[226]. Bu emir yalnızca muhriplere verildi, çünkü öteki gemiler henüz limandan ayrılmamışlardı. Gerçi yükleme de zamanında yapılamamış, gecikmişti.

Çıkarma gemileri yeniden limana bağlandı. Birliklerin beklemesi devam etti. Bu bekleyiş personelin sinirlerini iyice gerginleştirdi. Daha önceki çıkarma girişimlerimizde, yoldan geri çevriliş anında intihara kalkışan subayları anımsayanlar bir anda ürperdiler. Eğer yine geri dönülürse bu kez personeldeki çöküşün önü alınamazdı. Bu bekleyiş saat 11.15'e kadar devam etti, nihayet harekâtın başlaması için Çıkarma Birlikleri Komutanı emir verdi. Sancak gemisi *TCG Ertuğrul*, halatları fora etmişken Vali ve Diyanet İşleri Başkanı gemiye geldi. Çıkarma Birlikleri Komutanı Amiral Emin Göksan'dan izin alıp çıktılar. Personele içten, son derece etkili bir konuşma yaparak, şeytan çarmığından inip gemiden ayrıldılar.

11.30'dan itibaren ileri harekât başladı.

TCG Ertuğrul, muhrip, avcıbot ve çıkarma gemileri dalgakırandan çıktılar. Kıyıya toplanmış mahşeri kalabalık, Donanma ve Birliklerimizi büyük bir coşkuyla uğurluyorlardı. *TCG Ertuğrul*, marşlarla inliyordu. Asker sanki savaşa gitmiyor da eğlenceye gidiyor gibiydi.

---

225 Barış Harekâtı sırasında Tümamiral rütbesiyle Güney Özel Görev Kuvveti komutanı olan E. Oramiral Nejat Tümer'den, bu kitap için yapılan konuşmada alınan bilgiler. (12 Ekim 1989)

226 Bu kitap için (harekât sırasında Çıkarma Gemileri Komodoru) E. Dz. Kur. Albay Ahmet Özön ile yapılan görüşme (16 Ocak 1988)

Dünya Silahlı Kuvvetlerinin uygulamada daima çeşitli güçlüklerle karşılaştıkları deniz aşırı harekât, görevekatılan "Deniz-Deniz Piyade-Kara ve Hava" kuvvetleri arasında tartışmaya ve yoruma yer bırakmayacak bir eşgüdüm ile, bilgi alışverişini ve komuta beraklığını zorunlu kılar. Bu başarılabilecek miydi?..

12.00... TRUVA gemisiyle birlikte hareket eden boş altı ticaret gemimiz de aldatma seyrine başladı.

Bu ticaret gemilerinden oluşturulan yalancı konvoyun rotası Magosa idi.

Deniz aşırı harekâtların başarısı "gemi-kıyı" bölümü olup bunu başaramayanlar hüsrana uğramışlardır.

14.03... Muhriplerimiz de ileri harekâta geçtiler. Kıbrıs'a kadar normal seyir halinde gidilecekti. Ancak, muhriplerdeki subay ve astsubaylarKıbrıs'a çıkarma yapılacağına inanmıyorlardı. Yine geri döneceğiz diyorlardı. Başbakan Londra'da; bakanlar kurulu toplanmamış; bir de yola çıkılıp geri dönülmüş (saat 11.00'deki)... Bir yandan böyle düşünüyorlar; öte yandan da bu kez çıkacağız diyorlardı. Çünkü, Mersin'den yurtdışı PTT görüşmeleri kesilmişti; yabancı bayraklı gemilerin telsizlerine el konulmuştu. Bu ikircikli durum içinde konvoy yol alırken, bir İngiliz karakol uçağı da Türkiye kara suları dışında Mersin limanı ile Kıbrıs arasında keşif uçuşu yapıyordu.

50. Piyade Alayı Muharebe Grubu ve Amfibi Alay Komutanlığından oluşturulan *Çakmak Tugayı*, 19 Temmuz günü öğle üzeri Mersin'den denize açıldılar. O sırada Orgeneral Suat Aktulga ve Tümgeneral Bedrettin Demirel dalgakıranın ucuna kadar yaya yürüdüler; konvoyu uzaktan izleyip uğurladılar. Çıkarma gemileri kıyıdan uzaklaşırken bazı gazetecilerin küçük sandallarla konvoyu uzaktan izledikleri göze çarpıyordu.

Generaller konvoyu iyi dileklerle Mersin askeri limanından uğurlarken uslarında yanıtını aradıkları pek çok soru vardı. Acaba bu konvoy, daha önce olduğu gibi, yarı yoldan geri çevrilecek miydi? Henüz iki gün önce seçilen kıyı başına çıkınca, kıyı başında ilerleme olanağı bulup başarılı olabilecek miydi? Düşmanın denizdeki ve kıyı başındaki direnme güçleri neydi, nasıl bir dirençle karşılaşacaklardı?..

Tüm bu sorulara karşın generaller yine de çok umutluydular. Yalnız iki general değil, konvoyu kıyıdan izlemiş olan öteki general ve amiraller de benzer kuşkuları taşımakla beraber harekâta umutla bakıyorlardı.

Kafalarında birçok sorular ve sorunlar bulunmakla birlikte son başarının bizim olacağını biliyor ve inançlarını hiç yitirmiyorlardı. 50. Piyade Alay Muharebe Grubuna çok güveniyorlardı. Bu Alay, herhangi bir savaşa girmemişti. Ancak iyi eğitilmiş, disiplinli bir birlikti. Alay Komutanı Albay İbrahim Karaoğlanoğlu her zaman, Çıkarma Birlikleri Komutanı Amiral Göksan'a, "Komutanım, biz bir kere Kıbrıs kıyılarına ayak basmayalım... düşman dağılır kaçar," diyordu.

Bütün komutanlar böyle umuyordu. Düşmanı hazırlıksız yakalıyorduk. Taktik alanda bir baskın yapılacağı belliydi. Özellikle Girne bölgesi çıkarma birlikleri için elverişli koşullar ve olanaklar sunuyordu. Bir kez Girne boğazı "Dar Boğaz" düşürülünce, çıkarma ve indirme birliklerimizin birleşmesi gerçekleşecekti.

Düşman birliklerinin bize göre eğitimi zayıf olabilirdi fakat silah ve teçhizat bakımından bizimkinin aynı olduğunu biliyorduk. Ellerindeki T-34 eski Rus tanklarının tatbikatta yolda kaldığını Kıbrıslı mücahitlerden duymuştuk. Değişik planlarımız arasında bulunan Girne kesimi, Magosa ve Omorfo'ya göre, Türk Silahlı Kuvvetleri için, işbirliği bakımından bazı kolaylıklar sağlıyordu.

Hükümet darbesinin gereği olarak, Rum Milli Muhafız Kuvvetleri adanın her yanına dağılmıştı. Özellikle bütün Türk köylerinin çevresi kuş uçurtmamacasına kuşatılmıştı. Bunun sonucunda da olası çıkarma ve indirme bölgeleri zayıf bırakılmıştı. Rum birlikleri içinde bölünme yaşanıyordu; darbeyi destekleyen ve desteklemeyenler ayrılmışlardı.

Kıyıda ve denizde şiddeti tahmin edilmemekle birlikte bir karşı koymayla karşılaşacağımız düşünülüyordu. Olası hesaplara göre düşmanın en az direnç gösterebileceği bir plaj seçilmişti.

Komutanların en büyük kaygısı düşmanın hava ve deniz birliklerinin müdahalesi ile ilk çıkarma dalgamızın başarısız olmasıydı.

Düşmanın, Rum Milli Muhafız Ordusunun, yapılan istihbarata göre kuvvetli deniz ve hava birlikleri yoktu. Fakat, Yunanistan'dan destek alınabilirdi.

Yunan hava ve deniz birlikleri daha önceden de Kıbrıs'a gelmiş olabilirdi. Ayrıca, SSCB ve ABD filoları da çıkarma ve indirmemizi engelleyebilirlerdi.

Sorular yanıtlar, düşünceler, kuşkular, hepsi bir aradaydı. Ve, yineleyelim: 50 yıldır savaşmamış Türk ordusu savaşa gidiyordu. Dillendirilmiyordu ama bunun gerginliği de vardı.

18.00... Gemilerde savaş yerlerine geçildi. Herkes çok sakindi. Sinir bozucu, kırıcı, dökücü hiçbir olay olmadı. Kıbrıs ile Anadolu arasında SSCB istihbarat gemisi harekâtı başından sonuna kadar izledi. O kadar ki, bizim gemiler, SSCB gemisine "kılavuzumuz" demeye başladılar.

Daha önce iki kez yüklenmiş gemilerin boşaltıldığını çok iyi bilen Tuğamiral Emin Göksan yine aynı kuşkuyu taşıyordu ve Tuğgeneral Süleyman Tuncer'e, *"Eğer yine geri dönün derlerse, burada (Mersin) indirme yapmayalım... gidelim bir plajda tatbikat yapalım,"* diyordu.

TCG Ertuğrul Akdeniz'in lacivert sularını yara yara giderken, gemi ve filo personeli, amfibi alay personeli, gerçek bir savaş öncesi hazırlıkları içerisindeydi. Silahlar temizleniyor, haberleşme aygıtları elden geçiriliyordu. Hiç kimse ölümü düşünmüyordu, yer gök marşlarla inliyordu.

Sancak gemimiz **Ertuğrul**'a Deniz Albay Ergun Çakırer komuta ediyordu. Tüm ilgililer, bütün gece ve seyir boyunca ayakta ve köprü üstündeydiler. Çıkarma Birlikleri Komutanı Tuğamiral Emin Göksan bir ara deniz piyadelerinin komutanına, "Radar skobu hedeflerle dolu, bakalım nelerle karşılaşacağız?" diyerek o andaki çok haklı kuşkularını belirtti. O gece Akdeniz'deki, Amerikan, İngiliz, Sovyetler Birliği'nin filoları rotalarını Kıbrıs Ada'sına çevirdiler.

Yalnız büyük devletlerin filolarının harekâtı değildi kuşku yaratan; karşılaşılacak başka olasılıklar üzerinde de duruluyordu.

1) Çıkarma sırasında çok ağır bir düşman gücü ile karşılaşılabilirdi. Çok ağır ve kanlı bir çatışmada birliklerimizin "komuta" sorunu oldukça önemli bir konuydu. Gerekirse kalabilen rütbeli ve hatta kıdemli bir er bile, komutayı almakta tereddüt etmeyecekti.

2) Çıkarma plajının yakın güvenliği deniz piyade alayınca alınacak ve 50. piyade alayı savaş grubu üzerlerinden aşacaktı. İçinde

bulunulan koşullar gereği bu geçiş, en ince ayrıntıların bile göz ardı edilemeyeceği eşgüdüm ve yönetim gerektiriyordu.

3) Kumsala yaş kapak atışta ise, büyük sorunlar doğabilirdi. Ayrıca kumsal bölgede karşılaşılacak düşman zırhlı birlikleri de kuşku kaynaklarından birisiydi.

Saat 04.49 ilk keşif sortisine başlandı

20 Temmuz 1974 Adana

Başlangıçta II. Taktik Hava Kuvvet Komutanlığı emrinde Diyarbakır'daki 8. üs, Malatya'daki 7. üs ve Merzifon'daki 5. üs'ler bulunmaktaydı. Kısa bir süre sonra 12. üs (komandoları Kıbrıs'a taşıyan uçakların üssü) de bu komutanlığa bağlandı. Ayrıca, Konya'daki 131. ve 132. Filolar da[227] gerektiğinde kullanılmak üzere Komutanlık emrine verildi. 5. üssün yarısı Antalya'ya (151. Filo), 152. filo ise İncirlik'e geldi. 151. filonun yarısı da Çiğli'ye gitti. 7. üssün yarısı Antalya'da (171 ve 172. filo) yarısı da İncirlik'te konuşlandı. 8. üssün 181. filosu İncirlik'te ve 184. filonun yarısı da yine buradaydı.

04:40... Genel alarm ilan edildi.

04.49... İlk keşif sortisine[228] başlandı

20 Temmuz 1974 Akdeniz

O sabah Akdeniz'de şafağın söküşünü bir başka gözle gördüler. Lacivert ve kızıllık çok değişik bir güzellikte kucaklaşıp ayrılıyordu.

05.30... Muhripler nihayet Kıbrıs'ı gördüler. Çıplak gözle bile çok berrak seçebiliyorlardı. Hafifbir sis tabakasının ardından görünen ada, seyri doyumsuz bir manzara yaratmıştı.

Konvoyla birlikte yola çıkan sahte konvoy (tamamen boş altı tane ticaret gemimiz) Karpas Burnundan sonra kayboldu; Magosa'ya yönelmişlerdi.

227 Filo: Yaklaşık 20 uçağı olan bir hava birliğidir.

228 Sorti: Uçağın yerden kalkıp, görevini yapıp yeniden alana dönme süresine sorti (çıkış) denir.

Deniz ve hava çok güzeldi. Deniz biraz kaba dalgalı; hafiften serpintili, sıcaklık 38-40 derece.

Ankara'dan üst makamlardan gemilere Rumlara yardım için Yunanistan'da bir konvoy teşkil edileceği biçiminde istihbarat veriliyordu. Bu daha sonra Girit ve Rodos'a kaydı. Konvoy toplanıyor dendi. Daha sonra Ankara'dan dokuz gemiyle korunmalı, çok sayıda nakliye gemisiyle seyreden bir konvoy raporu geldi. Ancak, bu doğrulanmamıştı (teyid edilmemişti)...

20 Temmuz 1974 Ankara'da Bir Büyükelçinin Hatıra Defteri

Kıbrıs'a operasyon yapıldığı gün Büyükelçi Kosmadupulos, Atina'ya Dışişleri Bakanlığı'na şu "ivedi" teleksi iletiyordu:

Saat 05.45'te Sn. Güneş, beni makamına davet ederek şunları söyledi: "Türk hükümetinin, garantörlük anlaşmasının 4. Paragrafı 2. Fıkrasını yürürlüğe sokmaya karar verdiğini bildirmek isterim. Türk hükümetinin bu kararı bütünüyle anlaşma maddeleri çerçevesinde olup, Kıbrıs'taki durumu anlaşmalar gereğince yeniden düzeltmeyi öngörmektedir. Türk birlikleri, adada bulunan güçler ateş açmadıkça silah kullanmayacaktır. Aynı güvenceler Sn. Sisko'ya da verilmiştir. Türk hükümetinin bu kararı Yunanistan ile savaşma amacı taşımamaktadır. Bilakis bu kararından sonra Yunanistan ile anlaşma ortamı yaratılacağını ümit etmektedir. Türk hükümeti NATO üyesi Türkiye ile Yunanistan arasında iyi ilişkiler kurulması gerektiğine inandığını tekrarlamak istemektedir."

Büyükelçi Kosmadopulos, o günkü anılarını şöyle kaleme alıyor:

"Atina'ya yıldırım mesajını saat 06.15'te çektikten sonra elçiliğin haberleşme memuru ile büroma kapandık. Telekten bir şeylerin gelmesini bekliyorduk. Hiçbir şey gelmiyordu. Her 15 dakikada bir bakanlığın teleks memurlarına soruyorduk, bir şeyler var mı diye. Nafile. "Hiçbir şey yok," diyorlardı. Herhalde birer paket sigara içmiştik. Saat 08.00'de teleks memurlarına, 'Atina Radyosu'nu bu saatlerde çıkaramıyoruz. Lütfen şu anda Atina radyo programlarında ne var bildirin,' dedik.

Teleksten gelen yanıt:
Atina Radyosu: Şarkılar
2. Program: Girit türküleri
Silahlı kuvvetler prog: Jimnastik müziği."

"Teleksten gelen bu şiirsel yanıtı sakladım. İki saatten bu yana Türk birlikleri Kıbrıs'a çıkarma yapıyor ve Yunan halkına hiçbir bilgi verilmiyordu. Sadece müzik ve jimnastik dersleri veriliyordu. Burada kaldım. Öğlen saatlerine doğru telefonlar, teleksler çalışmaya başlamıştı nihayet. Koştum. Ve gelen mesajları okudum:

'Yunanistan Dışişleri Bakanlığı'ndan Ankara Büyükelçisi Sn. Kosmadopulos'un dikkatine,

Kripto-teleks

Türkiye'nin Kıbrıs'a saldırısı karşısında derhal pasaportlarınızı alıp Atina'ya dönünüz.

KİPREOS

Evet. Bütün sabah Türkiye çıkarma yaparken Ankara Büyükelçiliği'ne gönderilen tek telgraf bu oldu. Yunanistan ve Bulgaristan sınırları kapatılmıştı. Bir askeri nakliye uçağı İzmir'deki NATO üssünde görevli Yunanlı subayları vatana götürecekti. Hemen telefon ettim ve beni beklemelerini istedim. Az sonra gelen yanıt şu oldu: **'Şu anda görevlilerin buzdolabı ve televizyonları yükleniyor. Motorlar çalışıyor ve ısınır ısınmaz uçak havalanacaktır.'** Yani büyükelçiyi kim takar. Bugünkü silahlı kuvvetler mensuplarının kendileriyle birlikte çanak çömleklerini de kurtarmaya çalıştıklarını düşünerek kendimi avutmaya bakıyorum.

Özel otomu, 15 Temmuz'da alelacele Ankara'ya geldiğim için İstanbul'da bırakmıştım. Danışmanım kendi otosunu bana tahsis etmeyi bir an olsun düşünmedi bile. Onun için işi bitmiş bir elçiydim. Ona göre Ararat'a kadar patenle gidip Sovyetler Birliği'ne kadar yolum vardı.

Benimle birlikte NATO'da görev yapmış bir Yunanlı deniz generali (amiral e.m.) de vardı. O da yurda dönmek için talimat almıştı. Az önce Türk Dışişleri Protokol Dairesi'ne telefon ettim. Eğer mümkünse bana Suriye sınır kapısına kadar bir oto tahsis etmeleri için ricada bulundum. Telefonda konuşan kişi anında yanıt verdi.

Bir üstüne sormaya bile gerek görmeden, **'Sayın elçi, arabanızın nerede ve saat kaçta hazır olmasını isterdiniz?'** idi yanıt. Yarın sabah saat 06.00'da dedim."

Plajın temizlenmesi

Çıkarma plajının seçimi ve karar verilmesi sürecindeki tartışmaların yapıldığı odaya geri dönelim...

Binbaşı (Yılmaz Cengiz) karşılıklı başarı dileklerinin ardından, haritadan plaj seçiminin yapıldığı odadan ayrıldı. Alt koridorda Harekât Başkanı Tümamiral'le (Nejat Serim) karşılaştı.

"Komutanım, öyle sanıyorum ki konvoy en fazla altı mil hızla yol alabilecek..." Amiral, *"Beş mil..."* dedi. Binbaşı da: J. Botlarının hızlı olduğunu, bu nedenle konvoydan daha geç hareket etmek istediklerini söyledi. Amiral onadı; yeniden başarılar diledi.

Gecenin karanlığı iyice çökmüştü. Belki de ilk kez, Binbaşıyla yanında yürüyen yazgı arkadaşı Yüzbaşıya bu karanlık ve sessizlik ürkütücü gelmedi. Karanlığın farkına varmadan durum değerlendirmesi yaparak pusisleri almaya gittiler. Kırmızıya boyalı pusisleri üçer üçer paylaşan iki kişi geri döndüklerinde yatacak yer bulamayan arkadaşlarının toprak üstüne serilerek uyuduklarını gördüler. Binbaşı pusisleri bir köşeye bıraktıktan sonra Yüzbaşı'ya da yatmasını söyledi. Ilık toprağa uzanan Yüzbaşı az sonra derin uykuya geçti.

Bir baba evlatlarını nasıl sevgiyle, şefkatle izlerse, Binbaşı da aynı duygularla uzunca süre hepsini seyretti; uyandırıp tasarlananları anlatmaya kıyamadı. Onları izlerken gözlerinin önünden birlikte katıldıkları tatbikatlar, yaptıkları dalışlar, paylaştıkları iyi kötü günler bir bir geldi geçti. Sabahın ilk ışıklarıyla birlikte hepsini ölüme götürecekti ve hiçbirisi de tek soru sormayacaktı.

Bütün gece uyku tutmadı. Mayınları temizleyeceği bölgeyi düşündü. Kumsalın tüm ayrıntılarını belleğine çizdi. Temizleme ve dalış planını yüzlerce kez yineledi; en küçük bir ayrıntıyı bile göz ardı etmemeye özen gösterdi. Saat 8.00'de gemilerin bir bölümü limandan ayrılmaya başlamıştı; onları izledi. Usundan bir kez daha, "Bu harekâtın başarısı bize bağlı," diye geçirdi.

Toprak üstündeki uykularına doymuş olarak uyanan personelini çevresine toplayan Binbaşı, dün akşamki planlamayı kısaca anlattı.

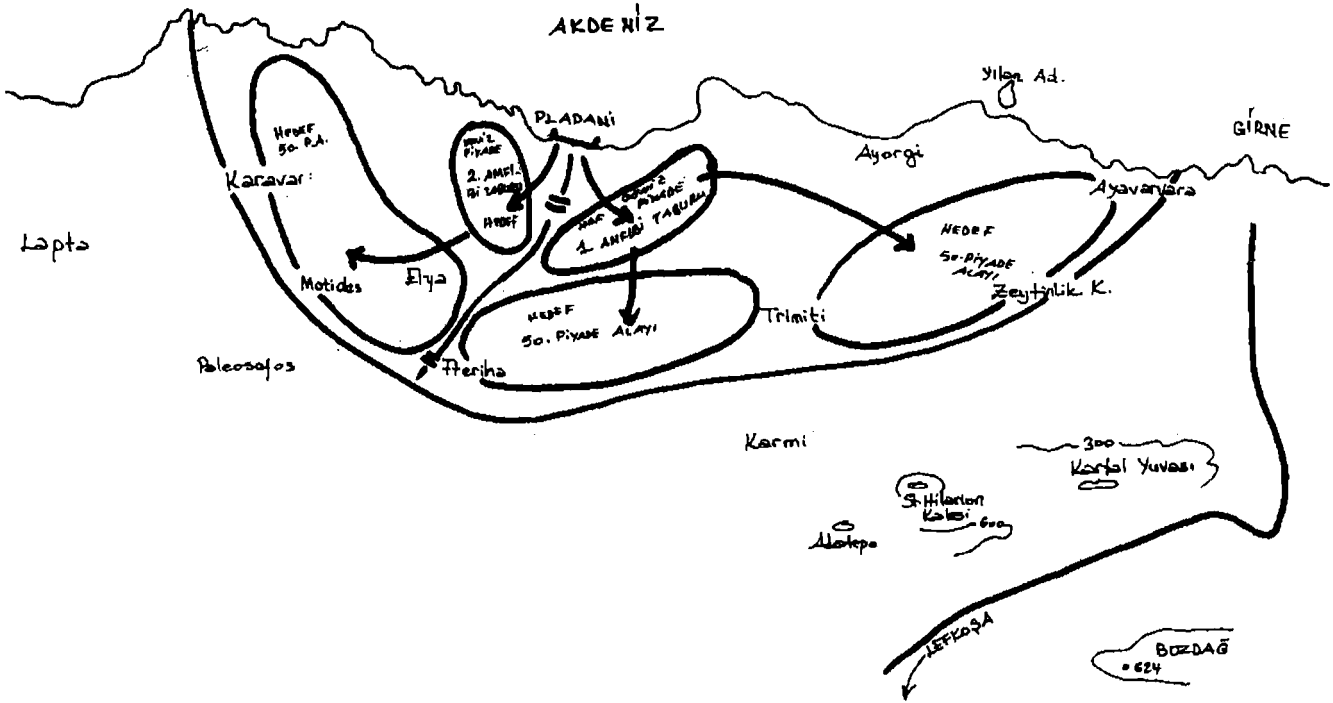

20 TEMMUZ 1974 AKŞAMI VARILMASI GEREKEN HEDEFLER VE ÇİZİLMESİ GEREKEN SINIR.

Kıbrıs'a Barış Harekâtı için giden konvoyun sağlıklı biçimde çıkarma yapabilmeleri için kendilerine tarihi ve önemli bir ödev düştüğünü çok açık biçimde vurguladıktan sonra, planı anlatmak için bir yazı tahtası bulmalarını istedi. Yazı tahtası bulunamadı. Bir astsubay elinde bir parça kırık soba mermeri ile geldi, çevreden bir de kömür parçası buldular. Binbaşı Yılmaz Cengiz, bir akasya ağacının gövdesine yasladığı mermer parçasına mayın temizleme tasarısını en ince ayrıntılarına dek çizdi. Temizleme yapacakları plajı, kumsalın arkasındaki köyü, köydeki iki makineli tüfek yuvasını ve arkadaki kaleyi birkaç kez anlattı. Hiçbirisi de, komutanım bizi bile bile ölüme götürüyorsunuz demediler, tek soru bile sormadılar.

Araç gerecin yüklenmesi saat 17.00'ye kadar sürdü. Tüm personel ve gerekli araç gereç, aygıt, iki bota eşit olarak yükleniyordu. J.18'de 11 SAT, 5 SAS ve J.20'de de 10 SAT, 5 SAS olmak üzere toplam otuz bir kişiyle yola çıkıldı. Bir binbaşı, bir yüzbaşı yirmi dokuz astsubay.

Bir gece öncesinden *TCG M.F. Çakmak* ile muhaberenin düzenli yürütülüp yürütülemeyeceğinin saptanmasına karşın Mersin dalgakıran çıkışında, 1. Botun telsizinin arıza yaptığı ve muhabere kurulamayacağı bildirildi.

Çıkarma kumsalının belirlenmesi, ancak duyarlı biçimde yer saptayabilecek, konum belirleyebilecek bir muhribin (*M.F. Çakmak*) desteği ile sağlanabileceğinden Tim'de bulunan sırt telsizinden bir tanesinin destek sağlayacak gemiye verilmesi zorunluydu. Bu yüzden, radarda görülen konvoya ulaşacak biçimde rota çizildi.

Konvoya ulaşıldığında gece koşulları ortalığı sarmıştı ve gözle gemi saptanması olanaksızdı.

Tüm gemiler karartma ve denizaltı tehdidine karşı sakınma manevraları yapar biçimde ileri harekâtına devam ediyorlardı.

J.18 ile Çıkarma Birliği Komutanının bulunduğu sancak gemisi *TCG Ertuğrul*'a yaklaşarak megafonla telsiz gereksinmesi bildirilmişti.

Yanıt olarak sabah 03.00'e kadar *TCG Ertuğrul* beraberinde seyir yapılması ve ayrıca emir verileceği bildirildi.

Sabah 03.00'de verilen emir, *"önceden planlandığı gibi görev mahalline hareket edilmesi, sahanın büyük olasılıkla mayınlı olduğu, çıkarma araçları için temiz kanal açılması ile sonucun bildirilmesi"* idi.

Emrin alınmasının ardından, J.18 konvoyun ön hattındaki gemilere yanaşarak sırt telsizi verilmeye çalışıldı. Botun hareketlerinden rahatsız olan bir muhrip ışıldak ile *"ne istendiğini"* sordu.

SAT'çılardan bir telsizci astsubayın kullandığı ışıldak ile: *"çıkarma kumsalına, doğru rotadan ulaşılabilmesi için gemiye bir sırt telsizi vermek istediklerini ve bu konuda yardıma gerekseme duyduklarını"* anlattılar. Alınan yanıt ise: *"gereksemenin TCG Ertuğrul tarafından karşılanacağı"* biçiminde oldu.

Temizlenecek kumsala zamanında gidememenin kaygısı ve üzüntüsü içinde seyyar telsiz aygıtı (SSB) ile *TCG Tınaztepe*'den *TCG Ertuğrul*'a 222 rotası önerisi sunuldu. Harp filosu Kurmay Başkanı, Çıkarma Birlikleri Komutanı ile konuştu; arzu edilen kumsalın doğruluğu bir kez daha saptanarak 220 rotasına gidilmesi uygun görüldü ve Kurmay Başkanının önerisi ile Amiral Göksan görüş birliğine varınca o rotada devam edildi. 222 rotasına gidilseydi düşmanın yoğun savunmasına karşı ağır kayıplar verilebilir, harekâtın sonucu tehlikeye düşebilirdi. Çünkü kıyıdan ateş açılmcaya kadar ateş açılmayacaktı. İlk kez ateş etme üstünlüğü düşmanda olacaktı; bu da ağır kayıp demekti.

TCG Ertuğrul'dan verilen 220 rotasına hareketten önce iki Jandarma Botu birbirlerine aborda olarak SAT'çılar J.18'e, SAS'cılar J.20'ye aktarıldılar.

J.20'ye, J.18 bünyesindeki SAT'çıların verilen ödevi hayatlarını yitirip yerine getirememe durumu ortaya çıkarsa, onların kaldıkları yerden sürdürmeleri direktifi verildi. J.18 botu ulaşabileceği en yüksek hıza (14.5 mil) çıkarak 220 rotasına hareket edildi.

Yol boyunca patlayıcılar bağlandı, silahlar gözden geçirildi. Saat 05.00'te gün doğmaya başladı. Havanın turunculuğu ile maviliği, kırmızılığı ile lacivertliği birbirinden keskin çizgilerle ayrılmaya başladı. Çok gizemli bir Akdeniz sabahıydı. Pruvada Girne kalesi belli belirsiz seçilmeye başlandı.

Arkalarına baktıklarında artık konvoy görünmüyordu. Önlerinde ise Girne kalesi belirginleşmişti.

1957 yılında Deniz Harp Okulu öğrencisi iken **Savarona** okul gemisi ile Kıbrıs'a gitmiş olan Tim komutanı Binbaşı o zaman öğretilmiş bulunan bir şarkının *"Girne'nin güzel kalesi"* dizelerini anımsayarak, Girne kentine gelinmiş olduğunu değerlendirdi. Bu kentin batısındaki plajı bulabilmek için kıyıya çok yakın seyretmelerini emretti.

Küçük küçük koylar birbirine benzemekte ve seçimde ikircimlik yaratmaktaydı. Bütün dikkatini Mersin'deki odada gördüğü 1/50.000 ölçekli haritadan belleğine yerleştirdiği küçük bir adayı ve iki makineli tüfek yuvasını bulmaya vermişti.

Önce bir koy ile önündeki küçük bir adaya yaklaştılar. İyice yaklaştıklarında adanın bir yapay dolgu ile karaya bitişik bir yarımada olduğunu (*Yılanlı ada* olarak bilinen ve harekât sonrası **Ertuğrul** *plajı* olarak adlandırılan bölge) anladılar.

Sonradan **Ertuğrul** *Plajı* olarak adlandırılan koydaki adanın yarımada durumuna dönüştüğünü görerek seyre devam ettiler. Küçük taş adayı ve dikkatli bakılınca da iki makineli tüfek yuvasını görünce, daha önceden belirlenen *Pladini kumsalına* geldiklerini anladılar. Daha emin olmak için çevredeki dik yamaçları saptamaya çalıştılar. Haritada gördükleri arazi niteliklerini bulunca, aradıkları kumsal olduğundan kesinkes emin oldular.

Jandarma botunun yanına taktıkları lastik bottan yararlanarak Pladini önünde 25 metre aralıkla 15 SAT yüzücüsü suya bırakıldı.

Son komando henüz suya atlamıştı ki, J.18'den aşağı yukarı bin metre uzaklıktan ve kumsalın batı bölümünde bir otelin önünden top sesi duyuldu. Top sesiyle birlikte kıyıdan mermi yağmaya başladı.

Dört tanesi botun iskelesine, bir tanesi botun köprü üstü altındaki telsiz bölümüne ve beş tanesi de sancak tarafta denize olmak üzere, on mermi üzerlerinde kümelendi.

J.18'in Komutanı, haklı olarak botun güvenliği açısından açık denize doğru açılmak üzere emir verdi. Ancak, Tim Komutanı, *"sudaki personelin korumasız bırakılamayacağını, bulunan yerden ayrılmadan eldeki silahı kullanarak -20 milimetrelik Orligon topu- düşman topunu tahrip etmeleri gerektiğini"* söyledi. Bunun üzerine J.18 olduğu yerden ayrılmadı.

Düşman topunun atışı ile kasaba uyanmış, suda kıyıya doğru ilerlemekte olan yüzücülere makineli tüfek ve öteki hafif silahlarla yoğun biçimde ateşe başlanmıştı.

Bottaki Binbaşı elindeki dürbünle kıyıyı tarıyordu. Bir yandan denizdeki adamlarını izliyor; bir yandan da otelin terasındaki topu kolluyordu.

Dazlak kafalı, uzamış sakallı; kısa boylu, göbekli; şortlu kıyafetli Rum, isabetsiz ilk atışlarının ardından topunu ikinci kez doldurmaya çabalıyordu. Bu kez bot için kurtuluş yoktu.

Omzundan geriye bakan Binbaşı, ufukta, önce baca dumanı gördü. Ardından üç atımlık salvo duyuldu.

Bir anda düşman topçusunun bulunduğu bölge toz duman içinde kaldı. Kıyıda sessizlik oldu. Duman bulutu dağıldığında ne top kalmıştı, ne topçu...

Ateş eden muhrip *TCG M.F. Çakmak*'tı. Topun caydırıcı unsuru ortadan kalkınca atışa hazırlanan J.18 botunun topu ve eldeki piyade silahları ile özellikle başta makineli tüfek yuvaları olmak üzere kasabadan yapılan atışlara karşılık verilerek sudaki yüzücülerin desteklenmesine devam edildi.

Dürbünle hareketleri izlenmeye çalışılan yüzücülerin kıyıya doğru insanüstü gayretleriyle yüzdükleri ve ilerlemelerinin çoğunu su altından gidecek biçimde sürdürdükleri görülüyordu.

Kıyıyla bot arasında karşılıklı atışlar aşağı yukarı yarım saat kadar sürdü. Daha önce yüzücülerle kararlaştırıldığı gibi beyaz sis kutusu denizde yakıldı ve atışa son verildi; hemen buluşma bölgesine hareket edildi.

Bu tehlikeli arama taramadan kaç kişinin sağ dönebildiği henüz belli değildi. Kuşku ile yaklaşılan buluşma yerinde hedef küçültmek için bir araya gelmiş sekiz SAT yüzücüsü görüldü. Bunun üzerine lastik bot koyun içinde durdurularak komando astsubaylarını toplama gereği duyuldu.

TV'de görülen filmlerde, komandoları bırakan bot, buluşma yerinden hızla geçerken yüzücüleri alırdı ya, burada öyle olmadı; çünkü savaş koşullarında her şey çok değişiyordu.

Botun kıyıya çok yakın uzaklıkta durdurularak yüzücüleri almaya girişti̇ği sırada yüzücülerin kıyıyı işaret ettikleri görüldü.

Tim komutanı dikkatli bakınca üç yüzücünün yüzerek yaklaşmakta olduğunu gördü. Bunun üzerine ateş yeme tehlikesi de göze alınarak önce yaklaşan yüzücülerin bulunduğu yere gidilerek sudan alındılar ve ardından öbür sekiz kişi toplandı; bu arada açık deniz tarafında ellerini kaldırarak işaret eden öteki dört astsubay görülerek en son onlar da toplandı.

On beş yüzücünün da eksiksiz döndüğünü gören Binbaşı'nın gözlerinden sevinç göz yaşları akıyordu.

Yüzücüler bir şenlikten çıkmışçasına coşkulu, şakacı, neşeliydiler. Botun içini bir sevinç dalgası kaplamıştı.

Tim komutanı keşif sonucunu öğrenmek için çaba harcıyordu; ancak yüzücüler kıyıdan atılan top mermilerini işaret ederek, *"bir armağan getiremedikleri için"* özür diliyorlardı.

Neşe kasırgası biraz dindikten sonra arama sonucunda, bir mayın engeline rastlamadıklarını, kumsalın doğu kesimine kapak atılması durumunda kıyıdaki kayalıkların çıkarma araçlarına zarar verebileceğini, yatlara ait olduğunu değerlendirdikleri su altındaki beton yığınlarını elbirliği ile derin suya yuvarladıklarını ve çıkarmaya engel olabilecek herhangi bir şeyin kalmadığını anlattılar.

Çıkarma birlikleri komutanına (SSB)[229] verilen rapor ile *SAT'çıların keşif harekâtından kayıpsız olarak döndükleri bildirildi.* "Çıkarma plajında mayın ve ötekiler dahil, çıkarmayı engelleyecek bir durum olmadığını, tarama yapılan alanın iki şamandıra ile markalandığı, plajın doğu kısmında su altı ve kıyıda kayalıkların bulunması nedeniyle çıkarma plajının Girne yönünde meyilli bir doğrultuda yaklaşınalan durumunda sözü edilen kayalıklardan uzak kalınabileceğini ve J.18 ile ilk çıkarma dalgasına kıyıya kadar öncülük de yapılabileceği iletildi.

Bu rapor verildiğinde kıyıdan 2-3 mil uzakta bulunan çıkarma araçları kıyıya hareket etmişlerdi bile...

Ortalığı, çıkarma araçlarının motor gürültüsünün yarattığı bir sessizlik kaplamıştı!

İlginç bir sessizlikti bu...

---

229 SSB: Tek kenar banta bindirilmiş telsiz yayın şekli.

Çıkarma araçları kıyıya yaklaşırken, koyun içinden kıçında Türk bayrağı ile yaklaşan bottan Binbaşı megafonla, *"Koy temizdir. Güvenlik içinde girebilirsiniz... Biz, size öncülük edeceğiz... Gazanız mübarek olsun,"* diyordu.

Motor gürültülerinin yarattığı sessizliği ilk bozan bu tümceler oldu. Hemen ardından da marşlarla yırtıldı sessizlik...

Botun kıçında dalgalanan 'Türk bayrağını' gördüklerinde heyecanlanan çıkarma araçlarının içindeki Mehmetçikler *"Dağ başını duman almış"* marşıyla, bayram yerine giden bir konvoy görüntüsü yarattılar. İnsanın tüylerini diken diken eden marşlar Akdeniz'in enginlerine yayılıyor; bir yandan da Girne'ye ulaşıyordu.

Kıyıya ilk olarak, LCM 314 saat 08.57'de kapak attı. Ardından öteki çıkarma araçları kapak atmaya başladılar. J.18 çıkarma dalgasından ayrıldı.

SAT tim komutanı ilk dalganın kıyıya kapak atışını dürbünle seyrediyordu. Mehmetçiklerin karaya ayak bastığını gördüğünde duyduğu mutluluğu arkadaşlarıyla paylaştı.

J.18 ve bir avuç SAT'çı *TCG Ertuğrul*'un yanına dönerken, kıçtaki Türk Bayrağı nazlı nazlı gururla dalgalanıyordu...

Ve Girne...

06.00... Karşıda Girne görünüyor; fakat ne olacağı belli değil. Savaş için emir verilmemiş durumda. Top mermileri namlulara sürülmeye hazır; kulaklıklar kulakta, ama emir veren yok...

Girne'ye 4 mil uzaklıktaydılar. Muhriplerimizde bulunanlar dürbünle kıyıyı tarıyorlar. Kumsallarda çok az otomobil göze çarpıyor. Bu arada TRT'yi dinliyorlar.

"Kıyıdan ateş açılmadıkça ateş etmeyiniz..." emri geldi. Savaşa hazırlanmışlar; iyiden iyiye bilenmişler. Çıkılacak denmiş. Ancak, şimdi gelen emirle birlikte düşünmeye başladılar: "Rumlar ateş etmezse çıkmayacak mıyız?" İkilem karşısında kaldılar. Rumlar ateş etmezse ne olacak? Yeni bir emir daha geldi: *"Sivil hedeflere ateş açılmayacak."* Ardından başka bir emir daha: *"Eğer askeri amaçlı sivil hedefler olursa onlara ateş açacaksınız."*

Kulaklar transistörlü radyolarda TRT radyosunu ve Bayrak radyosunu dinliyorlar.

TRT'den Başbakan'ın konuşmasını almaya başlamadan önce Bayrak radyosu yayına başladı. Herkes kulak kesilmişti.

Rauf Denktaş, Bülent Ecevit'ten bir saat erken davranarak Bayrak radyosundan konuşmaya başlamıştı bile. Kıbrıs Türküne mutlu haberi ulaştırıyordu. Kısa bir süre sonra radyo yayın kanalları üçe çıktı.

Bayrak radyosu, 20 Temmuz harekâtını, sabah saat 05.00'te veriyordu. Rauf Denktaş'ın mesajını Sözlü Yayınlar Şefi Üner Ulutuğ okuyarak Kıbrıs Türküne duyurdu. Bu mesaj aynı anda İngilizce ve Rumca olarak da yayınlandı.

Mesaj şöyleydi: *"Türk Silahlı Kuvvetlerimiz çıkarma ve indirme harekâtına başlamış bulunmaktadır. Gazamız mübarek olsun. Türk Silahlı Kuvvetleri, bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlık garantisi olarak Adaya gelmiştir. Bu geliş, 1960 yılında imzalanan antlaşmalara dayanmaktadır. Bu bir istila değildir. Sadece sınırlı bir polis hareketidir. Cunta adına yapılan darbeden, Rumları meşru haklarına kavuşturmak için yapılmıştır... Rumlara karşı herhangi bir nümayiş ve saldırıda bulunmamanızı rica ediyorum. Şu anda Türk Silahlı Kuvvetlerimizle aziz vatanımızda kucaklaşmanın mutluluğu içindeyiz..."*

Bu bildiri okunduğunda henüz Türk askerinin harekâtı başlamamıştı. Eğer Rumlar duymuş olsaydı, acaba ne olurdu?

Rauf Denktaş'a haber, Bayraktar Kurmay Albay Arif Eryılmaz aracılığı ile Türkiye'nin Kıbrıs Büyükelçisi Asaf İnhan tarafından, 19 Temmuz gecesi saat 21.00'e doğru bildirilmişti. Sonrasını Denktaş şöyle anlatacaktı:

> "Sarılıştık, ağlaştık, sevinçten gözlerimiz yaşarmıştı. Bana verilen talimat, "Sabah 05.00'e kadar kimseye bir şey söyleme," şeklindeydi. Ancak söylemeden yapılacak işler de vardı. Karargâhın toplanması, taşınması, radyoya televizyona verilecek beyanatların hazırlanması, tercümesi. Bunun için saat 22.00'yi zor bekleyebildim. Bundan sonra arkadaşları bir bir çağırdım. Bakan arkadaşları, müsteşarları. Kendilerine her tebligatı yaptığımda, yarın sabah geliyorlar dediğimde, evvela bir sevinç, öpüşme, ağlaşma; sonra eve gidip geleyim istekleriyle karşılaştım. "Hayır, artık bu kapıdan çıkamazsınız, Türk Ordusu gelinceye kadar burada kalacaksınız," dedim ve öyle yaptık..."

Rauf Denktaş, radyo konuşmasından sonraki heyecanını da açıkladıktan sonra şöyle devam eder:

> "Gecikmeyle de olsa, evvela derinden top sesleri gelmeye başladı, sonra arkasından uçakların paraşütçüleri indirmeye başladıklarını gördük. O an etrafımda olanların yerlere kapanıp, toprağı öpüp, şükürler olsun dediklerine tanık oldum."[230]

Transistörlü radyolar, Girne açıklarında net biçimde dinleniyordu. Başbakan Bülent Ecevit, harekâtın nedenlerini R. Denktaş'tan tam bir saat sonra saat 06.10'da şu sözlerle açıklıyordu:

"Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kıbrıs'a indirme ve çıkarma harekâtı başlamış bulunuyor. Allah milletimize, bütün Kıbrıslılara ve insanlığa hayırlı etsin. Bu şekilde insanlığa ve barışa büyük hizmette bulunmuş olacağımıza inanıyoruz. Öyle umarım ki, kuvvetlerimize ateş açılmaz ve kanlı bir çatışma olmaz. Biz aslında savaş için değil, barış için; yalnız Türklere değil, Rumlara da barışı getirmek için Ada'ya gidiyoruz. Bu karara ancak tüm politik ve diplomatik yolları denedikten sonra mecbur kalarak vardık. Bütün dost ülkelere, bu arada son zamanlarda yakın istişarelerde bulunduğumuz dost ve müttefiklerimiz Birleşik Amerika'ya ve İngiltere'ye meselenin ***müdahalesiz*** *halledilebilmesi, diplomatik yollardan halledilebilmesi için gösterdikleri iyi niyetli çabalar için şükranlarımı belirtmeyi borç bilirim. Eğer bu çabalar sonuç vermediyse, elbette sorumlusu, bu iyi niyetli gayretleri gösteren devletler değildir. Tekrar bu harekâtın insanlığa, milletimize ve tüm Kıbrıslılara hayırlı olmasını dilerim.*

Allahın milletimizi ve bütün insanlığı felaketlerden korumasını dilerim."[231]

06.15... Kara bombardımanı için dört muhribimiz dizilmiş, travers (belli bir aralıkta ve konumda) yapıyorlar. Transistörlü radyodan Başbakanın konuşmasını dinliyorlar. Şu ana kadar çıkarma ve savaş için bir emir gelmemiş ancak, Başbakan konuşuyor. Gemilerde bulunanlar şaşkınlık içindeler. Acaba bizden önce birileri mi çıktı? Ya da ateş etmeye mi başladılar!.. Muhriptekilerin gözü kulağı

230 Rauf Denktaş'ın Mesut Günsev'e anlattıkları: Kuzey Kıbrıs Dergisi Ağustos-Eylül-Ekim 1988 sayısı.

231 Mehmet Ali Birand, 30 Sıcak Gün-S: 117 İstanbul, 1980

Kıbrıs'ta. Karşıdan yalnızca horozların sabahı müştulayan sesleri geliyor. Bu sırada Bayrak Radyosu "Çıkıyoruz," diyordu.

Bayrak Radyosundan bir konuşma yapan Rauf Denktaş, "*Kurtuluş günümüz gelmiştir. Bir asırlık hasretimizi gideriyoruz. Türk ordusu Kıbrıs'a çıkmıştır. Bağımsızlığımızın ortak kurucusu olan Rum halkına karşı saldırıda bulunmayın. Bu hareket Rum halkına karşı değil, Cuntaya karşı sınırlı bir polis harekâtıdır. Huzur içinde evinizde bekleyin. Bugünleri bize gösteren Tanrıya dua edin*," diyordu.

06.20... Türk uçakları[232] çıkarma gemilerinin ve muhriplerin üzerinden geçerek Kıbrıs'a doğru gidiyor. Demek ki; hava kuvvetleri önce yumuşatacak, sonra deniz kuvvetleri bombardıman edecek; daha sonra da çıkarma gemileri kapak atacaktı.

TCG Ertuğrul'da bulunan deniz piyadeler, tahsisli indirme noktalarında indirme planlarına göre son hazırlıklarını gözden geçiriyorlardı. Başlarının üstünde Türk uçakları, helikopterleri gökyüzünü doldurmuştu. Hedef Kıbrıs...

Denizde seyir halindeyken deniz piyade erlerini LCM'lere bindirip, yedeklemiyorlardı. Zaman kazanmak için Çıkarma Birlikleri Komutanı yeni bir taktik uygulamaktaydı. *TCG Ertuğrul* 5 mille yol almaktaydı. Botlar da hızlarını 5 mile düşürerek *TCG Ertuğrul*'a yanaştılar. Sancak gemisinden atılan ağlar botlarla birleşti. Deniz Piyade erleri bu ağlardan inerek botlara yerleşeceklerdi.

Helikopterler havalanıyor

20 Temmuz, saat 06.50

İkinci Ordu Komutanı Orgeneral Suat Aktulga askerlerinin bir bölümüne başarı diledi. Helikopterlerin pervaneleri dönmeye başladı. Birkaç dakika sonra pervane gürültüsünün yarattığı sessizliği

232 Birinci gün hava indirme harekâtı yerden yoğun bir uçaksavar ateşi ile karşılaştı. Buna karşın uçaklarımız indirmeyi büyük bir başarıyla yaptı. Birinci gün toplam: 117 av bombardımanı, yarım av, yarım keşif-30 hava savunma, 18 keşif ve 64 ulaştırma sortisi yapılmıştır. 2 tane F-100 uçağımız yerden açılan ateşle isabet aldı, pilotlar paraşütle atlayarak kurtuldu. RF-84F keşif uçağımız Kıbrıs üzerinde isabet alarak parçalandı. Pilotu (İlker Karter) şehit oldu. Daha sonra adı vapura verilmiştir.

bozacak hiçbir şey duyulmuyordu.[233] Bir helikopterde 10 kişi vardı ve 70 helikopter havalanıyordu. 64 helikopter 1. Komando Taburunu, 6 helikopter ise Korgeneral Nurettin Ersin'in komutasındaki kolordu ve tugay karargâhını taşıyordu.

Bu harekâtın en zor yanı indirme yapılacak olan bölgede helikopterlerin çok az süre kalmak zorunda olmasıdır. Bu çok kısa sürede yerden 1- 1.5 metre yükseklikten, askerlerin atlamaları gerekmektedir. Bu da barış döneminde yapılacak olan disiplinli çalışmayla sağlanabilir.

Son helikopter de havalandıktan sonra, yerdekiler farkında olmadan dua ediyorlardı. Uçuş ekibi yıllardır beklenen, arzulanan harekâtın başarısı için, konvoyun yarı yoldan geri döndürülmemesi için dua ediyorlardı.

Konvoy, Akdeniz'in ortasına geldiğinde öndeki helikopterlerde bulunan General Demirbağ, 3. şube müdürü yüzbaşı İbrahim Tekinoğlu'nun sesiyle düşüncelerinden sıyrıldı.

Yüzbaşı, *"Komutanım aşağıya bakar mısınız..."* dedi.

General, lacivert denizin ortasındaki Amiral Emin Göksan'ın komutasındaki Çıkarma Birliklerini bir süre sessizce inceledikten sonra, bakışlarını biraz geriden gelmekte olan hava kuvvetlerinin jetlerine kaydırdı. Bunlar komandoları taşıyan helikopterleri düşman uçaklarından koruyan savaş uçaklarıydı.

"Manzaraya bak...", Komutanın bu soğukkanlı sözlerine yardımcı pilot, *"Manzaranın zamanı mı!"* diye karşılık verdi. Gerçekten de görülmeye değer bir manzaraydı. Elli yıldır savaş yüzü görmeyen Türk ordusu savaşa gidiyordu. Hem de paraşütle atlama, indirme ve çıkarma birlikleri bir arada...

Kıbrıs'a giden ilk birliklerimizin harekât planı neydi?

Barış Harekâtının birinci aşaması, Türk kuvvetlerinin Ada'ya denizden çıkarma, havadan helikopterle indirme ve uçaktan para-

233 Helikopter Alayında 72 helikopter, 2'şer pilot, bakımcı subay ve astsubay sayısı 250 kişiydi. Dünya tarihinde ilk kez bu denli çok helikopter havalanarak harekât yapıyordu. Vietnam'da bile ABD bu kadar çok helikopter havalandırarak harekât yapamadı. Helikopter Alay Komutanı Kara Pilot Albay Ahmet Sağ idi. Bu kitap için Orgeneral (E) Suat Aktulga ile 26 Eylül 1989 tarihinde yapılan konuşma.

şütle atlama olarak üç kuvvetin birlikte bir harekâtı olarak planlanmış ve uygulanmıştır.

Bu plan içinde birliklerin ayrı ayrı görevleri şöyleydi:[234]

- Amfibi Alay plaja çıkacak, kıyı başını tesis edecekti/tutacaktı.
- Tuğgeneral Sabri Demirbağ komutasındaki "Komando Tugayı" Kırnı (Pınarbaşı) Havaalanına indikten sonra ilk gün bulundukları bölgeye yerleşecek, ikinci gün St. Hilaryon kalesinin bulunduğu "Beyaz ev" bölgesine çıkacak ve ardından da Girne'ye taarruz edecekti.
- Hava İndirme Tugayı ise Gönyeli'ye inecekti. Hamid Mandırasına inecek olan tabur, Türk Alayı'nın batısını koruyacak biçimde tertiplenecekti. Hava İndirme Tugayının ilk iki taburu Dikomo (Dikmen) köyü bölgesine ve Rumboz dağına çıkacaktı.

Bu planda, birlikler daha Ovacık'tayken bir küçük değişiklik yapıldı. Ordu ve Kolordu komutanının kabul ettiği bu değişikliğe göre ilk Komando Tugayı indikten sonra Kırnı'da kalınmayacak, bir taburla St. Hilaryon, bir taburla da Beyaz ev bölgesine çıkılacaktı.

Yine komando Tugayının bir taburu Girne istikametinde, 1. taburu ile de St. Hilaryon'un batısına yani Beşparmak dağlarına batı istikametinde taarruz edecekti. Böylece daha sonra Pladini kumsalı bölgesine çıkacak olan 39. tümenin batıya taarruzu ve çıkarma birlikleri ile Girne düşürüldükten sonra Mirtu istikametinde toprak kazanılması sağlanacaktı.

07.05... Muhriplerimize hava indirmesinin başladığı haber verildi (mesajla). Girne kalesine yerleştirilen toplarla ve uçak savarlarla uçaklarımıza ateş ediliyordu.

07.15... Kara bombardımanının başlaması emrinin ardından ilk salvo atıldı. Kıyı bir anda karıştı. Bu arada gemiler iki mile kadar yaklaşmışlardı. Çünkü dört millik uzaklıktan hedefler açık seçik belli olmuyordu. İki mile yaklaşınca kıyıdan biraz uzakta bir otel olduğunu düşündükleri bembeyaz bir yapı dikkatlerini çekti. Bu sırada **Kocatepe**'nin topçu subayı, "Orada bir koşuşturma var... Bir

234 Bu kitap için E. Tümgeneral Sabri Demirbağ ile 8 Mart 1986 tarihinde yapılan konuşma. Bazı bölümleri de E. Tümgeneral Cemal Eruç tarafından 12 Eylül 1989 tarihinde düzenlenmiştir.

reo getiriyorlar, arkasında top var... Adamlar içeri girip çıkıyorlar..." diyordu. Kısa bir süre sonra da bu top atışa başladı.

Bu arada öteki top yuvalarının yerlerini, namlularından çıkan alevlerden (fem) anlıyorlardı. Henüz, karadan irtibatı sağlayacak kimse olmadığı için, tamamen gemilerin denetim ve sorumluluğu altında atışlar başladı.

Beyaz otele **Kocatepe** de, **M.F. Çakmak**'ta salvo gönderdi. **Kocatepe'nin** salvolarıyla, otelin[235] ikinci katıyla üçüncü katı arasında bir delik açıldı. Bu atışlarla oteldeki top bataryası susturulmuştu.

İlk bombardıman için yaklaşıldığında **M.F. Çakmak** baca çevresinden bir roket isabeti aldı. **Kocatepe'nin** çevresine de top mermileri düşmeye başladı. Karşıdan tanzim atışları (hedefi vurabilmek için yapılan ön atışlar) yapıyorlardı. Top mermileri 400 metreye kadar düşüyordu. **Kocatepe,** manevralarla hızla yükseldi.

TCG Adatepe Girne önünde bulunuyorken mendirekten iki Rum hücumbotu çıktı. Kaçmak mı istiyordu saldırmak mı, anlaşılamadı. Birisi Girne içinden hava taarruzu ile havaya uçtu. Ötekisi de çıkınca, **Adatepe'nin** atışı başladı; o anda havada bir uçak belirdi ve ateşe başladı. Yükselen su sütunları denizle kucaklaştığında hücumbot hareketsiz kalmıştı.

Çıkarma Birlikleri Komutanı Amiral'den izin alarak, *TCG Ertuğrul*'un köprü üstüne çıktı, koca gemiden çıt çıkmıyordu. Mehmetçikler ve Leventler verilecek emri bekliyordu. Deniz Piyade Alay Komutanı (Yarbay Neşet İkiz), gemi anons devresinden emri verdi: *"Bismillah,*[236] *indirme noktalarını tahsisli çıkarma botlarına boşaltınız."* Deniz Piyadeleri ok gibi fırladılar. İndirme ağları bir anda Mehmetçiklerle doldu.

Burada uygulanan Limbo adı verilen bu harekât daha sonra ABD dahil olmak üzere pek çok ülkenin askeri akademilerinde örnek olarak anlatıldı.[237]

Amfibi harekât dünyanın en zor harekâtıdır. Çok duyarlı bir eşgüdüm gerekmektedir. Zamandan kazanmak amacıyla, amfibi ha-

235 Bu otel Zephyros oteli idi.
236 Bismillah, bir gemicilik deyimidir.
237 E. Koramiral Işık Biren'den alınan bilgi

rekât sabahın erken saatlerinde başlatılır. Çünkü ne kadar çok malzeme atabilirseniz, kıyı başını tutma olanağınız da o kadar çok artar. Kıyı başının çok güçlü biçimde tutulması gerekiyor ki, ilk dalga atılsın ve kapak atan çıkarma araçları da geri dönebilsinler.

Çıkarma üç kademeli olarak planlanmıştı. Önce Deniz Amfibi Alayı, ardından 50. Alay Muharebe Grubu, son olarak da Amfibi Tugay Destek Birlikleri çıkacaktı.

Yunan Alayı Türk uçaklarını seyrediyor

saat 07.30...

Hava aydınlanmış güneş doğmuştu. Radyodan dönemin Başbakanı Bülent Ecevit'in bildirisi yayınlanıyordu. Bu sırada Yunan Alayında bir olağandışılık görülmüyordu. Her zamanki gibi ayakta dolaşanlar vardı ve kilise istikametinde alt taraflarda birkaç araç yük taşıyordu. Dürbünle yapılan gözetleme sonuçları bölük komutanlarına bildiriliyordu.

Türk Alayı Personeli heyecan içindeydi. Saat 07.30 sıralarında Batıdan Lefkoşa havaalanına doğru uçan bizim nakliye uçaklarını gördüler. İlk anda sayılamayacak kadar çoktu. İki günün uykusuzluğu, yorgunluğu, heyecanı birleşti.

Uçaklar, Lefkoşa havaalanı istikametinden Yerolakko (Alayköy) Gönyeli istikametine döndüler. Bu arada Yunan Alayını gözetliyorlardı. Onlar da (Yunan alayı) şaşkınlık içindeydiler. Dürbünle, gelen uçakları seyrediyorlardı.

18 Temmuz 1974 akşamı alacakaranlıkta 12 taneden fazla (karanlık basınca 12 taneden fazlasını sayamadılar) ağır nakliye uçağı Yunanlıların Lefkoşa havaalanına inmişti. Yunanlılar, Türk uçakları mı yoksa kendi uçakları mı diye ayırt etme ikilemiyle şaşkınlık içindeydiler. Ancak kısa bir süre sonra Türk paraşütçüleri Gönyeli gerisine inince Yunanlılar olayı kavrayıverdiler.

Saat 09.00 sıralarında Yunan alayı bölgesinde kimse kalmadı. Herkes mevzilerine (dayangalarına) girmişti. Türk Alayının çevresinde top ve havan mermileri paralanmaya, atılan mermilerden Türk alayı mevzilerinin gerisindeki tarlalar yanmaya başladı. Buğday sapı balyalarının alevi göklere yükseliyordu. Tarlaların yanma-

sıyla bölüklerle takımlar arasında haberleşmeyi sağlayan telefon kabloları da yandı. Haberleşme de kesildi.

Akşama değin iki alayın mevzileri arasında karşılıklı olarak makineli tüfek atışları oldu. Ancak hava iyice kararınca Yunanlılar taarruza geçtiler.

Hava İndirme Tugayı Harekâta Katılıyor

18 Temmuz 1974 günü saat 10:40'ları gösterdiği sırada Ankara'dan Hava İndirme Tugay Komutanlığı'na ivedi ve şifreli bir emir geldi. Aynı gün saat 18:45'te şifreli emir Mehmet İyier tarafından çözüldü. Emirde Hava İndirme Tugayı ve Komando Tugayı'nın 18 Temmuz 1974 saat 11:00'den itibaren II. Ordu emrine verildiği bildiriliyordu.[238]

Bu bir harp emriydi. Ertesi gün, o dönemin Tugay Komutanı Tuğgeneral Sabri Evren, Zincidere Garnizonundaki kilise binasında bütün subay ve astsubaylara bir konuşma yaparak, planlara uygun olarak icra edilecek harekât için emir verdi. Bundan sonra bütün Tugay'da yoğun hazırlık faaliyetleri görülmeye başladı.

Saat 15:50'de de 2'nci Ordu Komutanlığı'na gönderilen bir mesajla Hava İndirme Tugayı'nın hazır olup, icra emri beklemekte olduğu bildirildi.[239]

Plan gereğince Tugay Komutanlığı'nca verilen emre göre harekâta birinci kademede;

- Tugay Karargâhı ve Karargâh Bölüğü
- Serbest Paraşüt Müfrezesi
- 1'nci Paraşüt Taburu
- 2'nci Paraşüt Taburu
- 7,75/18 cm'lik Otobüs Bataryası katılarak tarihimizdeki ilk hava indirme harekâtını gerçekleştireceklerdi. İlk kademede gidecek olan bu birlikler, Zincidere'den muharebe bindirme alanı olan Erkilet Havaalanı'na intikallerini 19 Temmuz 1974 günü ikindi vaktine kadar tamamladı.

238 Belge No: HRK. 1223-55-74, Hv. Ind. Tug. Arşivi, Kayseri, 18 Temmuz 1974.

239 Belge No: HRK. 1700-2. 37-74, Hv. İnd. Tug. Arşivi, Kayseri, 1974.

Serbest Paraşüt Müfrezesi, Yüzbaşı Sami Akbulut emir komutasında 5 subay, 7 astsubay, 16 erbaş ve erle saat 16:30'da,

1'nci Paraşüt Taburu, 25 subay, 25 astsubay, 478 erbaş ve erle saat 17:30'da,

2'nci Paraşüt Taburu, 22 subay, 17 astsubay, 401 erbaş ve erle saat 16:30'da,

Topçu Bataryası, 5 subay, 1 astsubay 47 erbaş ve erle saat 16:30'da havaalanına intikallerini tamamladılar.

Top Bataryası'nın havadan atılması için gerekli malzeme olmadığı için harekâta katılınama kararı alınmıştı. Ancak 18 Temmuz 1974'te Ankara'dan Hava İndirme Tugayı'na gönderilen telefon emri ile Top Bataryası'nın da harekâta katılacağı bildirilmişti.

Erkilet Havaalanı'ndaki Faaliyetler

Erkilet Havaalanı'na intikallerini tamamlayan birlikler personel olarak faaliyetlerini devam ettirirlerken, lojistik faaliyetlere de olanca hızıyla devam ediliyordu. Bir gün önceden alınan emirle hazırlanan ağır yükler Ulaştırma Taburu'nun yanında bulunan cephanelikten alınarak öğle vakti kamyonlarla Erkilet Havaalanı'na intikale başlanmıştı. Her birlik kendisine tahsis edilen uçaklara ağır yüklerini yerleştirdiler.

2'nci Paraşüt Taburu, kendilerine tahsis edilen 221. filodan 3 tane C-160 uçağına, astsubay Cengiz Yalçın ve astsubay Müslim Özkan komutasındaki 4'er kişilik timler vasıtasıyla saat 16:30'da tamamlayarak, bütün konteynır ve platformların paraşütlerini bağladılar.

Bu arada 12. Ulaştırma Üs Komutanı Tuğgeneral Safter Necioğlu, Erkilet Havaalanı'na gelmiş hazırlıkları yerinde teftiş ederken, 20 Temmuz 1974 sabahı saat 07:00'de Kıbrıs'a atlayışların yapılacağını söyleyince oradaki personelin çalışma azmi bir kat daha artmıştı.

Hava kararmak üzereyken 221. filonun yanındaki 2'nci Paraşüt Taburu, Tugay cephaneliğinden alınan er payı cephaneyi erlere dağıtıyorlar, erler de almış oldukları cephaneyi şarjörlere dolduruyorlardı. Erat üzerine iki günlük kıt'a yükü verilmiş, 5 günlük demir-

baş erzak ise uçaklara yüklenen platformlardaki sandıklara konmuştu.

Bütün birlikler akşamüzeri saat 19:00'da Erkilet Hava Üssünde düzenlenen genel brifinge katıldılar. Personel hazırlanan manifestolardan binecekleri uçakları ve sıra numaralarını öğrenirlerken, uçaklarda görevli şef ve jumpmasterler da açıklandı.

Saatler 20:00'yi gösterdiği sırada Erkilet Hava Üssündeki hazırlıklar büyük ölçüde tamamlanmıştı. Taburlardaki subay ve astsubaylar sırasıyla Kayseri'ye aileleri ile vedalaşmaya gidiyorlardı. İlk grup saat 20:00'de, ikinci grup saat 22:00'de vedalaşma işini tamamladılar.

Havaalanındaki maddi hazırlıklar bütün hızıyla devam ederken askerlerin maneviyatı da düşünülmüş ve bu amaçla havaalanına Kayseri Müftüsü çağrılmıştı. Bilindiği üzere Silahlı Kuvvetlerimizin dayandığı iki önemli güç kaynağı vardır ki; bunlardan ilki maddi güç, ikincisi manevi güçtür. Şanlı tarihimize baktığımız zaman görürüz ki pek çok zaferlerimizi manevi gücümüzün etkisiyle kazanmışızdır. Aynı geleneğe uygun olarak Kayseri Müftüsü, personelin maneviyatını artıracak bir söylev vermiş, Silahlı Kuvvetlerimizin başlatacağı Barış Harekâtında kahramanlıklar ve başarı göstermesi için Allah'a dua etmiş, geçmişteki ve gelecekteki şehitlerimiz için rahmet dilemiştir.

Ertesi sabah atlanacak olan bölgenin işaretlenmesi ve çevre emniyetinin sağlanması için görevlendirilen, Atma Bölgesi İşaretleme Ekibi, yüzbaşı Sami Akbulut ve üsteğmen Ferruh Sezgin bir Dornier uçağı ile Erkilet Havaalanından saat 21:00'de Adana'ya hareket ettiler. Orada müşterek karargâh ile yapılan koordinasyon sonunda saat 02:06'da Atma Bölgesi İşaretleme Ekibi Adana'dan Kıbrıs'a gitmek üzere havalandılar. Ancak 03:30'da Kıbrıs'a varmalarına rağmen inecekleri Kırnı Havaalanı'nın işaretlenmediği gerekçesiyle inemediler ve Adana'ya geri döndüler. Fakat atma alanının her halükârda işaretlenmesi gerekliydi. Bu sebeple Atma Bölgesi İşaretleme Ekibi 06:00'da tekrar Adana'dan Kıbrıs'a hareket ettiler. Saat 07:15'te Kırnı Havaalanı'na inen ekip süratle görev yerlerine hareket ederek zor ve geç de olsa bölgeyi işaretlediler.

İlk kademede harekâta katılacak olan personelin o gece hemen hemen sabaha kadar süren hazırlıklar esnasında yorgunlukları gözleniyordu. Fakat moral açısından çok iyi durumda oldukları gözlerinden anlaşılıyordu. Aynı zamanda yapılacak harekâtın heyecanı içinde oldukları da her hallerinden belliydi.

Uçakların havalanması ve indirmenin gerçekleşmesi

Bütün personel gece saat 02:30'da uçak başı yapmış bekliyordu. Harekâtın bir an önce başlamasını isteyenlerin, sabırsız, heyecanlı bekleyişleri sürerken, nihayet saat 04:58'de ilk uçak havalanıyor, peşinden de diğerleri...

2'nci Tabur 440 personelinden başka, Tugay komutanı Tuğgeneral Sabri Evren ve Tugay Karargâhı 5 numaralı C-47 uçağında olmak üzere (8 Subay, 1 Er) toplam 449 personel 20 adet C-47 uçağına manifesto sırasıyla binmişlerdi.

Serbest Paraşüt Müfrezesi personelinin bir kısmı C-47, bir kısmı C-130, bir kısmı da C-160 uçaklarında görevli olarak, Kıbrıs'a hareket ederken bir kısmı da Atma Bölgesi İşaretleme Ekibi olarak Kıbrıs'a intikâl etmişti.

1'nci Paraşüt Taburu ile Topçu Bataryası da C-130 ve C-160 uçakları ile aynı saatlerde Erkilet'ten hareket ettiler. Yaklaşık iki saat süren bir uçuştan sonra atma bölgesi üzerine gelindiği o tarihi anda saatler 07:05'i gösteriyordu.

1'nci Paraşüt Taburu, Fota Köyü (Dağyolu) ile Boğaz-Lefkoşa asfaltı arasına indiler. 2'nci Paraşüt Taburu, Gönyeli Köyü'nün kuzeydoğusuna, Topçu Bataryası da Fota-Pınarbaşı-Boğaz bölgesine ilk hava indirmemizi gerçekleştirdiler.

Yere İniş ve Görev Bölgesine İntikal

1'nci Paraşüt Taburu, Fota Köyü ile Boğaz-Lefkoşa asfaltının batısında Kanlı Barajın kuzey bölgesine inişten sonra toparlanma başlamış ve bölükler saat 10:00'da Fota Köyü'nün 1 km. kadar güneydoğusundaki sırtlar hattında toplandılar. Alınan ilk personel yoklamasında Tabur Karargâh Bölüğünden 3'er atlayıştan hafif yaralanmışlar, bunlardan ikisi tedavi görerek birliklerine katılmışlardı.

Toplanmayı tamamlayan bölükler hemen görev yerlerine intikal etmeye başladılar.

1'nci Bölük, Fota-Sultan Çukuru mevkiine,

2'nci Bölük, Karatepe mevkiine,

3'ncü Bölük, Fota Köyü'nün 1 km. kadar güneydoğusuna,

Tabur Karargâh Bölüğü ve Karargâh Destek Bölüğü, Kanlıköy Barajı civarına intikâl ettiler.

2'nci Bölük intikalleri sırasında düşman ateşine maruz kaldıysa da gerekli tedbirleri aldıklarından bir zayiat olmadı.

Personelin yere inişinin ardından 5-10 dakika içinde ağır yükler atıldı. Bazı konteynırlar açılarak mühimmat ikmali yapıldı. Ağır yükler toplanırken Kıbrıs Türk halkının büyük yardımları olmuştur. Yine onların temin ettikleri vasıtalarla mühimmatlar, Tabur mühimmat dağıtma noktasına getirildi.

2'nci Paraşüt Taburu, Gönyeli'nin kuzeydoğusuna inişini başarıp saat 07.15'te Tabur'un ağır yükleri ve cephaneleri atıldı.

İlk toplanma yerlerinde, Tabur'dan üsteğmen Halil Şenbaş, Sağlık Astsubay Cemal Uyanık ve 8 erin atlayışta çeşitli yerlerindeki kırık ve travmalardan dolayı sakatlandıkları öğrenildi. Yaralılar Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı hastanesine ve Kızılay hastanesine civarda bulunan araçlarla sevkedildiler.

Tabur'un Gönyeli Barajı'na ilerlemesi esnasında saat 09:30'da Yunan Alayı'nın havan ve tank atışları Tabur'u ateş altına almış, ateş altında ilerleyen Tabur da ancak 17:00 sularında Lefkoşa-Girne asfaltına çıkarak otobüslerle Girne Boğazı'na intikal edebilmişlerdir. Otobüslere biniş sırasında açılan havan ateşi ile 3 er yaralanmıştır.

Tabur'un 1'nci Bölüğü, Kıbrıs Türk Alayı'nı takviye maksadı ile Zafer Tepe bölgesine tıkama mevzii işgal etti. Diğer bölükler ise harekâtın ilk günü Hava İndirme Tugay Karargâhı'nın Girne Boğazı'nda emniyetini sağlama görevi aldı.

Topçu Bataryası, saat 07:20'de Fota-Pınarbaşı-Boğaz bölgesine inmişti. İnen personel 09:50'de toplanmış ve hemen Batarya 4 mangaya ayrılmak suretiyle, 3 manga ile Kanlı Baraj sırtlarında savunma tertibi alırken ihtiyat olarak ayrılan 4. manga da paraşütleri toplamıştı. Atlayış sırasında yaralanma ve sakatlanma olmamıştı.

Kanlı Baraj sırtlarında savunma tertibi halinde ağır atma beklendi. Ancak bu atma saat 20:05'te gerçekleşti. Atılan 4 adet 7,5/18 cm'lik otobüs ve 2 platform cephane atma zamanının geç olması ve bölgenin görüşe imkân vermemesi sebebi ile saat 22:00'ye kadar yapılan arama neticesinde toplar ve cephane bulunamadı.

Serbest Paraşüt Müfrezesi

Serbest Paraşüt Müfrezesi, 20 Temmuz 1974 günü Atma Bölgesi İşaretleme Ekibi ile Kırnı ve Gönyeli atma bölgelerini işaretleyip, emniyet görevlerini icra ederlerken 3 ve 4'ncü Taburlarda görevli jumpmasterler ikinci sorti için Erkilet Havaalanına geri döndüler. Saat 08:30'da uçaklar Erkilet Havaalanı'na inmelerine rağmen tekrar hemen havalanamadılar. Çünkü 3 ve 4'ncü Paraşüt Taburları hazırlıklarını ancak saat 10:15'te tamamlayabildiler ve uçaklar ancak bu saatten sonra Kıbrıs'a doğru hareket edebildiler. İkinci kez atma bölgesine varan uçaklar saat 11:30'da personel atma işini başarı ile tamamladılar.

Gönyeli atma bölgesinde, yüzbaşı Sami Akbulut emir komutasında görev yapan Hava Kılavuz Timi, kabul görevi esnasında düşman uçaksavar makineli tüfeği ateşine maruz kaldı. Bu yoğun ateş altında görev yapan timin komutanı yüzbaşı Sami Akbulut burada şehit olmuştur (20 Temmuz 1974). Kırnı ve Gönyeli atma bölgesinde görevli Serbest Paraşüt Müfrezesi timleri, personel ve malzeme atmasının tamamlanmasını müteakiben saat 21:00'de Tugay Karargâhının emniyetini sağlamak üzere Boğaz bölgesinde toplanarak, Karargâh çevresine emniyet tesis ettiler.

3'ncü ve 4'ncü Paraşüt Taburları'nın Hazırlıkları ve Ada'ya İntikalleri

1'nci ve 2'nci Paraşüt Taburları'nın Kıbrıs'a intikal ettikleri saatlerde 3'ncü ve 4'ncü Taburlar, 20 Temmuz 1974 Cumartesi sabah 05:00'te Zincidere'den hareket ederek Erkilet Havaalanına intikal ederler.

3'ncü Paraşüt Taburu'nda 24 Subay, 20 Astsubay, 453 erbaş ve er, 4'üncü Paraşüt Taburu'nda ise 24 Subay, 19 Astsubay, 416 erbaş ve er hazır mevcut vardı. İki gün önce alınan harekât emri uyarınca bütün taburlar hazırlıklarını (ağır yüklerini) iki günden beri uzman personeli aracılığı ile tamamlamışlardı. Ancak bu yüklerin nakliyesi ve paraşüt kuşamlarının zaman alması, sabah 08:30'da havaalanında olan uçakların bir süre beklemelerine yol açmıştı.

3'ncü Paraşüt Taburu, 10:05'te 3 tane C-130 ve 6 tane de C-160 uçağı ile hareket ederek saat 11:15 sularında Kırnı-Gönyeli istikametindeki paraşüt hücumunu, çok fazla rüzgâr düşman ateşi altında tamamladı. Çok zor şartlar altında yapılan atlayış 1 şehit ve 6 yaralı ile tamamlanırken, düşen mermilerin etkisiyle yanmaya başlayan ekili arazide koruma ve yangın söndürme yapılamadığından personel konteynırı ve kapı yüklerinin paraşütlerinin hemen hemen tamamı ile bir kısım konteynır da yanmıştır.

Atlayış anında arızalanmış olan gerekli telsizlerin pek çoğunun çalışmaması nedeniyle taburun toplanması ve görev bölgesine intikali geç oldu. Tabur büyüklü küçüklü gruplar halinde ve yaya olarak Boğaz Sancağı'nın bulunduğu bölgede saat 15:30'da toplanabildi. Tabur personelinin tamamının toplanması Ağustos başlarına kadar devam etti.

3'ncü Paraşüt Taburu, 20 Temmuz 1974 saat 17:00'de Türk Boğazına intikal ederek saat 18:00'de Delik Tepe bölgesine taarruz emri aldı. Tabur'un Boğaz'dan Türk Boğazı'na intikali yaya veya araçla yaklaşık bir saatlik bir zamanı gerektirmekteydi. Tabur Komutanı, Bölük Komutanlarıyla, Mücahitlerin elinde bulunan Türk Boğazı'ndaki düşmanın silah mevzilerini, kuvvetini ve arazi keşfini bölgedeki Mücahit Bölük Komutanı ile koordinasyon yapmak suretiyle öğrenmişti. Tabur emredilen yere düşman havan ateşleri ve yer yer aydınlatma mermilerinin bölgeyi aydınlatmasına rağmen 21 Temmuz 1974 saat 00:30'da Bozdağ'a intikallerini tamamlamıştı.

4'ncü Paraşüt Taburu 9 adet C-160 uçağı ile hareket eder. Ancak Tabur'a tahsis edilen uçak sayısı 8 idi. Tabur S-3 Subayı Harekât Şubeye başvurarak bir uçak daha istedi ve böylece 9 adet C-160 uçağı tahsis edilmiş oldu. 4. Tabur 7 atlatıcısını, I. Tabur'a verdiğinden ve Serbest Paraşüt Müfrezesinden 8 atlatıcı alacağından uçakları ehli-

yetsiz subay ve astsubaylar hazırlamak zorunda kaldılar. Çünkü Serbest Paraşüt Müfrezesinden gelecek olan atlatıcılar C-47 uçaklarıyla gitmişlerdi ve henüz daha dönmemişlerdi. Dönen bir kısım da Erkilet Havaalanına değil Hava İkmal Merkezine indiler. Bu arada Erkilet Havaalanında hazır olan uçaklar havalanmak üzereydiler. 6. ve 8. uçaklar atlatıcı olmadığından havalanamadılar ve saat 11:15 ile 11:30 arasında Gönyeli'nin doğusuna paraşüt hücumu düzenlediler. Aynı bölgeye sabahın erken saatlerinde 2'nci Paraşüt Taburuda paraşütle inmişlerdi.

2'nci hava indirme harekât sortisinin (3'ncü ve 4'ncü paraşüt taburları) gecikmesi çeşitli nedenlerden dolayı olmuştur.

Birinci sortide 2'nci paraşüt taburunu Kıbrıs'a atıp gelecek C-47 uçakları 2'nci sortide 4'ncü paraşüt taburunu atmaya götürecekti. Planlama bu şekildeydi. Büyük uçakla da (C-130, C-160) malzeme atacaktı. C-47 uçaklarının dönüşlerinin gecikmesi, arızalanıp diğer meydanlara inmeleri üzerine planlamada son anda yapılan değişiklik gecikmeye neden olmuştur.

Ayrıca, birinci sortide personel atmasını yapan atlatıcı subay ve astsubayları C-47 uçaklarında olduklarından ikinci sortiye yetişemediler. Ya da gecikmeye neden oldular. 4'ncü paraşüt taburu da büyük uçaklarla (C-130 ve C-160) Kıbrıs'a ikinci sortide hava indirme hücumu yapmıştır.

Plan değişikliği atlatıcı ihtiyacı gerektirmiş, bu da kıdemli yüzbaşı Cumhur Gökdemir'in kişisel sorumluluğu ile Türk Hava Kurumu'nda serbest paraşüt müfrezesinde görev yapan, güvendiği ve tanıdığı 7 erbaş ve ere atlatıcı görevi vererek olaysız olarak giderilmiştir.

Görevlerini eksiksiz yerine getiren bu personel (Ceyhun Demirkol, Naci Çelikok, Osman Özencik, Orhan Özcan, Caner Çetin, Osman Öz ve Recep Niğde) savaş alanında kıdemli yüzbaşı Cumhur Gökdemir'i bularak tekmil vermişlerdir.

Büyük uçakların planlı malzeme atmaları komutanlıkça, daha sonra akşamüstü gerçekleştirilmiştir. C-47 uçaklarının görevlerini tüm olumsuz koşullara rağmen yaptığının kanıtı olarak ilk sortide sabahın erken saatinde kalkan 2'nci paraşüt taburuna ait personeli atması gereken bir C-47 uçağının akşamüstü 4'ncü paraşüt taburu-

nun bulunduğu Göçmenköy kuzeyine atma yapmıştır. Sonradan atlayan 2'nci paraşüt tabur astsubayı Recep Aslan, C-47 uçağının Akdeniz üzerinde arızalandığını, Adana'ya dönüp tamir edildikten sonra tekrar havalandığını ve geciktiğini, uçağın tek motorla atmayı yaptığını ve Antalya'ya ineceğini söyledi.

4'ncü Tabur'un bütün bölük komutanları atlatıcı olduğundan ve atlama anında Kabul Ekip Komutanı yüzbaşı Sami Akbulut'un ifadesine göre 22 knot rüzgâr olduğu için tabur dağınık düşmüştü. Hem inerken hem de indikten sonra devam eden düşman ateşi neticesinde ekili arazi yanmaya başladığından, verilen toplanma noktasından yaklaşık 2 km kadar doğuya çekilmek zorunda kalınmıştı. Ağır malzemeler de Kırnı bölgesine atıldığından, o gün için 4'ncü Tabur ağır muharebe malzemesinden yoksundu. Yunan Alayı tarafından Dikomolar bölgesi ve Domuz Burnu istikametlerinden yoğun ateş altına alınan Tabur, o geceyi Tabur Komutanının emri ile Gönyeli'nin doğusunda HAMİT MANDRA'da geçirdi.

Komando Harekâtı Başlıyor

saat 07.30

Helikopterler geçerken Rumların ateşi başladı. Saat 07.30'da önce Hava İndirme Tugayının bir taburu indi. İki-üç dakika sonra da Komando Tugayının bir taburu indi.

İlk tabur, helikopterleri 2.5 dakikada boşalttı. Bu da çok yüksek disiplini gösteriyordu. Komando tugayının birinci kademesi olarak 1. komando taburu ve kolordu ve tugay karargâhı saat 08.35'te indi.

Atlama ve inme birlikleri Beşparmak dağları üzerinden geçerken Rumların yoğun ateşi ile karşılaşıldı. Daha önceden planlanan inme bölgesine ateş altında gelinirken yalnız bir helikopter deposundan isabet aldı, o da deponun yapılmış olduğu maddenin niteliği gereği hemen onarıldığından bir kayıp olmadı. Bir asker paraşütünün açılmaması nedeniyle; üç asker de düşman ateşi sonucu kurşunla ölmüştür. Komando tugayında ise bir er'in yaralanması dışında başka bir olay olmamıştır. Böylesine zor bir harekât için dört şehit hiç de önemli bir sayı değildir. İndirme harekâtının dünyanın takdirini kazanmasının en önemli nedeni kayıp oranının çok az olmasıdır.

Daha önce Ovacık'ta yapılan plan değişikliğine göre Komando tugayının 1. taburu Kırnı'da St. Hilaryon'a doğru çıkmaya başladı. 2. taburun da Kırnı'ya öğleden sonra inmesinin ardından, tabura yön veren General Demirbağ, Boğaz üssünden sağlanan bir Türk mücahidin kullandığı özel otomobil ile birliklerin tertiplenmesini görmeye çıktı; taburun tertiplenmesini denetledi ve yeniden Kırnı'ya döndü. 2. tabur da çıktıktan sonra aynı otomobille yukarı çıkıp son emirleri verdiği anda 1. taburun bölgesinden havan ateşleri, geri tepmesiz top atışları ve makineli ateşleri başladı. Tabur bölgesinde orman yangını başlamıştı. Bu yangınla harekâtın gizliliği ortadan kalkacak kuşkusu taşınıyordu. Bundan sonra geriye dönen General, Jandarma taburunu plan gereğince Lefkoşa-Girne yolundaki Dikomo (Dikmen) köyü istikametinde yerleştirdi. Gönyeli bölgesine inen 3. taburunu (1 bölüğü hariç) Kırnı havaalanının çevresine tertipledi.

Jandarma taburu, kolordu komutanından emir almadığı sürece kullanılmayacağı emrini aldı. Komando tugayının 2, taburu ile beraber kolordu komutanı Korgeneral Nurettin Ersin de Kırnı havaalanına indi ve saat 10.30'da Boğaz bölgesindeki kolordu komuta yerine gitti.

Çıkarma Araçları Harekete Geçiyor

TCG Ertuğrul'dan sarkıtılan ağların üstü deniz piyadelerinden görünmüyordu. Tam teçhizatlı olarak yıldırım hızıyla inen piyadeler çıkarma araçlarında yerlerini alıyorlardı.

Çıkarma araçları bot toplanma bölgesinden buluşma bölgesine, oradan da varış hattına yöneldiler. Karşılarından kumsalı temizlemekle görevlendirilmiş timin komutanı botla hızla geliyordu.

Kıyıya yönelen çıkarma araçları içindeki Mehmetçikler marşlar söyleyerek gidiyorlardı.

Çıkarma araçları kıyıya doğru yol alırken *TCG Ertuğrul*'da bulunan komutanların uslarında kuşkular beliriyordu. Bu kuşkularında çok haklıydılar. Çünkü, barış koşullarında yapılan eğitimlerde bile kuşku duyulan bir konu da, hava ve deniz koşulları ile hücum edilecek plajın dip yapısına ilişkin bilgilerdir. *Çıkarma Filotilla-*

sında bulunan çıkarma araçları gerek taşıma gücü (tonaj), gerekse tekne biçimleri nedeniyle özellikle deniz ve hava koşullarından çok fazla etkilenmektedirler. Bunlara ek olarak, çıkış yapılacak kumsal bölgesinde kıyıdan denize doğru 20-30 metre uzaklıkta deniz ve rüzgâr durumuna bağlı olarak kum tepeleri oluşmakta ve bunlar zaman zaman ortadan kaybolduğu gibi; zaman zaman da yer değiştirmektedirler. Yükleme-bindirme ve denizi geçiş aşamaları başarıyla yapılmış bir eğitim ya da tatbikatın son aşamasını oluşturan kıyıya hücum bölümünde son hızları ile kıyıya hücum eden dalgalardaki çıkarma araçlarının birden bire kum tepelerine oturmaları ve içindeki tanklar, kariyerler ve öteki yükleriyle kıyıdan 30 metre uzaklıkta kalmaları, bütün çaba ve emeklerin bir anda yok olmasına neden olabilirdi. Buna ek olarak kum tepelerinin olmadığı zamanlarda bile araçların kıyıdan kopma anlarında makinelerini tam yol tornistan çalıştırmaları sonucunda pervaneler kumları bir yerden alıp başka bir yere fırlatmakta ve biriken bu kumlar kıyı önünde kum tepeleri ortaya çıkarmaktadırlar.

Bu çıkarma araçları LCM-LCT-LCU tipindedir. LCM-8'lerin küçük oluşu, çok az su çekimi ve manevra yeteneklerinin fazla oluşu nedeniyle bu konuda bir sorun yaratmamaktadır. Buna karşın LCT ve özellikle fazla su çeken LCU tipi çıkarma araçları genellikle bu sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır.

Bazı durumlarda gel-git (med ve cezir) olayları da bu çeşit sorunların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. BARIŞ HAREKÂTI'nın kıyıya hücum aşamasında bu tür sorunlarla karşılaşma olasılığı, gizli tutulmaya çalışılan kuşku kaynağıydı.

Kıyıya hücumda birinci dalgayı LCM-8'ler indireceklerdi. Bunların kıyıya hücumlarında herhangi bir terslik olmayacağı biliniyordu. Ancak, öteki dalgalarda LCU ve LCT'ler bulunmaktaydı. Kıyıya hücumda sorun çıkacak mıydı? İşte bu soru Ertuğrul'daki komutanları, özellikle de Çıkarma Birlikleri Komodorunu yiyip bitiriyordu...

08.15'te, muhriplerimize helikopter indirmesinin başladığı bildirildi. Saat 08.45'e kadar Amfibi Alay, çıkarma botları içinde dalgalı denizde bir inip bir çıkıyordu. Bu ara beyinleri kemiren başka bir soru belirdi: Bir-iki Yunan uçağı gelirse çıkarma araçlarının du-

rumu ne olurdu? Bu ürkütücü sorunun yanıtı "felaket" olurdu. Ancak hemen rahatlatıcı yanıtlar geldi. Yunanistan'dan uçakların kalkıp buraya gelmesi olanaksızdı; Kıbrıs'takiler de etkisiz duruma getirilmişlerdi. Anlatılamayacak ölçüde rahatladılar.

Çıkarma araçlarının rahatça boşaltma yapabilmesi için muhriplerimiz atışlarını kesti; 5 mile çekildiler.

Muhriplerimiz kara bombardımanı ve yumuşatma yaptılar. Okul, kilise, hastane gibi kamu binalarına hasar verilmemesi konusunda emir vermiştim. Buna da uyuldu. Bunun dışında destek atışları yapıldı.[240]

Hücum edilen kumsal, koyun batı iç kesiminde kaldığı için denizden hücumun gelişmesini izlemek olanaksızlaşıyordu. Bu nedenle kuşku ve heyecan son kerteye ulaşmıştı ki kıyıya hücumu tamamlayan, 2. dalga komutanı (Deniz Binbaşı Fikret Inık) kumsaldan ayrılır ayrılmaz şapkasını sallayarak işlerin yolunda gittiğini, herhangi bir terslik olmadığını iletiyordu Komodor'una (Deniz Kurmay Albay Ahmet Özön). Havada sallanan defne yapraklı şapka, harekâtın denizden yapılan çıkarma bölümünün başarıyla yürütüleceğini muştuluyordu.

Bu arada ilk şehit haberi geldi. Çıkarma araçlarından birisinde bulunan onarım işçisi (Ahmet Ersoy) şehit oldu.[241]

Pladini Kumsalı

saat 08.57...

20 Temmuz 1974 Cumartesi LCM 314 ilk olarak *yaş kapak*[242] atıyor. Artık arka arkaya çıkarma araçları kumsala kapak atıyor. Daracık yere kapakların atılıp, araçların çekilmesi hiç de kolay olmu-

240 Bu kitap için Oramiral (E) Nejat Tümer ile 13 Ekim 1989 tarihinde yapılan görüşme

241 Ahmet Ersoy: Deniz Sivil İşçi, İş yeri numarası 089-1949 yılında İçel'de doğdu. Mehmet Bey'in oğludur. Mersin Onarım Destek Komutanlığında görevliyken Kıbrıs Barış Harekâtına katıldı.

242 **Yaş kapak**: Denizle kumsalın birleştiği yere yanaşan çıkarma araçlarından çıkan personel, önce denize girip, oradan karaya çıkarsa buna yaş kapak denir. Denizin içine kapak atılırsa yaş kapaktır. **Kuru kapak**: Denizle kumun birleştiği yer kuru kapaktır.

yor. Yer yer beli aşan sulardan Türk deniz piyadeleri hedeflerine doğru ok gibi fırlıyorlar. Mehmetçik sonunda Kıbrıs'a ayak basıyordu.

Çıkarma araçlarının öncüleri Leventleri kumsala fırlatırken, çevreden açılan ateş sonucu çıkarma araçlarının bordalarına mermiler saplanıyordu. Ancak koya giren araçlar düşmanların görüşünden çıkıyordu. Baskın şeklindeki bu çıkış başarıyla yürütülüyordu.

Deniz Piyade Alayı, görev emrinde belirtilen "kumsal alanının yakın güvenliğini" hızla sağlayabilmek için çok yoğun biçimde çaba harcıyordu. Önlerinden geçen "Girne-Lapta-Karava (Alsancak)" ana yolunu trafiğe kapattılar. Uçaklarımızın attığı bombalarla yer yer yanan bölgeden, makineli sesleri geliyor. Batıdaki 2. Amfibi Tabur Komutanlığı, sorumluluk alanına henüz girmiş bulunan bu bölgedeki iki düşman topunu etkisiz hale getiriyor. İkinci kademenin çıkışı gecikiyor, bu da endişeye yol açıyordu.

Hemen çekme ve onarım ekipleri kuruldu.

İlk dalgada çıkmış bulunan kara istihkâm timinin komutanı astsubay (Oğuz Serçinlioğlu[243]), dozeri ile kumsalda kuru kapak atabilecek bir bölge meydana getirebilmek için insanüstü çalışıyordu. Kumsalın hemen önünde uzanan ana yoldan, düşman, bölgeye kolaylıkla kuvvet kaydırabilirdi. Telsizle, **Ertuğrul**'da bulunan Çıkarma Birlikleri ve Amfibi Tugay komutanlarına *"Amfibi alayın emredilen yakın emniyet görevini almış olduğunu"* rapor ettiler.

Türk birliklerinin çıkarması sırasında uygulanan sahte çıkarma konvoyu, düşmanın dikkatini Pladini'den Karpas-Magosa bölgesine kaydırmıştı. Tam bir başarı ile uygulanan "sahte konvoy" harekâtı ada Rumları ile adadaki Yunanlı ilgilileri büyük bir şaşkınlık ve yanılgıya sürükledi. Deniz ve kara kapılarını mayınlayarak Magosa surları içine çekilmiş bulunan Kıbrıslı Türk mücahitleri ile birleşileceğini sanan Rumlar, bölgeye oldukça büyük güç yığdılar. Kaydırılan bu kuvvetler, çıkarmanın, hiç beklenilmediği Pladini kumsalına baskın şeklinde başarılı olmasında etkili olmuştur.

---

243 Astsubay Oğuz Serçinlioğlu, burada gösterdiği başarıdan dolayı altın madalya ile ödüllendirilmiştir.

Başbakan Bülent Ecevit saat 09.15'te yaptığı ikinci konuşmasında şöyle demekteydi:

Kıbrıs'taki son Yunan hareketi yalnız bir hükümet darbesi değildi. Onun ötesinde bağımsız Kıbrıs devletini temelinden yıkmayı amaçlayan ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yasa niteliğindeki anlaşmalarını çiğneyen bir hareketti. Türkiye'nin davranışı ise bir garantör devlet olarak uluslararası anlaşmalara göre Kıbrıs'ın bağımsızlığından, toprak bütünlüğünden, anayasal düzeninden sorumlu bir devlet olarak Türkiye'ye düşen bir yetkinin ve görevin yerine getirilmesidir.

Türkiye bu harekâta geçmeden önce başka her çareyi denemiştir. Fakat sonuç alamamıştır. Kıbrıs'ta zorbalıkla ve meşruluk dışı yollardan kuvvet dengesizliği bu harekâtla giderilmiş olacaktır. O zaman, ancak o zaman Türkiye hakkın değil, kuvvetin dilinden anlayanlara Kıbrıs sorunu için de müzakereyi kabul edecektir.

Bu sıralarda Genelkurmay Başkanı Orgeneral Semih Sancar da yayınladığı mesajda şunları söylüyordu:

«Şanlı Türk Silahlı Kuvvetleri ve Ulusum,

Mesajımı yayınladığım şu anda kahraman Türk Silahlı Kuvvetleri, milletimin emrinde ve onun yüce varlığından aldığı güçle, devletlerarası antlaşmaların kendisine tanıdığı haklara dayanarak Kıbrıs'ta ve bölgede barışı sağlamak, yavru vatanda yaşayan ırkdaşlarımızın güvenliğini sağlamak maksadıyla birleşik bir harekâtta bulunmaktadır.

Türk'ün kahramanlığını ve barış severliliğini bir kere daha cihana ispat eden Silahlı Kuvvetlerimiz,

Bu hareketinizle şanlı tarihimize ve insanlığa unutulmayacak bir sayfa açmaktasınız.

Kahraman Türk milletinin yıllarca bu barışı gerçekleştirmek yönünde gösterdiği metanet de ayrı bir övgüdür.

Yüce Türk ulusu zafer haberlerinizi beklemektedir.

Tarihimize ve ulu Atamıza layık olacağınıza inancım sonsuzdur.»

Saat 10.00 sıralarında 50. Piyade Alayı muharebe grubunu taşıyan ikinci dalga kumsala kapak attı. Denizde seyirden sarsılmış bulunan karacı erler, yer yer beli aşan sulara atlayınca büyük bir şaşkınlık geçiriyorlardı. Onları toparlamak oldukça zaman alıyordu. «Bunu gidermeye çalışırken, bir çıkarma aracımızın orligon topu

ile yanlışlıkla kendi uçağınuza açtığı ateşi de güçlükle durdurabiliyoruz.»[244]

Planlanandan geç çıkan ikinci dalga ile dört tank ve üç zırhlı araç çıkıyor. 50. Piyade Alayı Komutanı Albay İbrahim Karaoğlanoğlu cip ve alay sancaktarları ile görünüyor. Yarbay İkiz, *"Düşmanın her an muhtemel bir karşı taarruzuna, en kısa anda toparlanmakta büyük yarar olabileceğini"* anlatmaya çalışırken, Albay Karaoğlanoğlu, *"Merak etme kardeşim; şimdi her şey dilediğimiz gibi olur. Türk askerine güveniyorum. Göreceksiniz... Bu asker yenilmez,"* diyerek, kumsal bölgesinden ayrılıyordu.

Çıkarma kumsalının hemen sağ tarafındaki tesis ve kabinleri esir, yaralı ve enterne edilmiş ada sakinleri ile turistlere ayırdılar. Kumsalın hemen üstündeki iki katlı motelin altı da, sahra sağlık merkezi için ayrıldı ve genç bir askeri doktor göreve başladı.

«Hiç ateş edilmezse çıkılacak, Rumlar enterne edilecekti.

Zephros'a (otel e.m.) bayrak çekildi. Bayrağı görünce Çıkarma Birlikleri Komutanı Tuğamiral Emin Göksan, "Tuncer Paşam, bizim görev bitti" dedi. *"Tamam biz almaya hazırız,"* dedim. Anık plaja çıkma zamanı gelmişti. Göksan, "Çıktığınızda yemek bulamazsınız, yemek yiyip öyle çıkın," dediler. Denizdeki son yemek mönüsü, kuru fasulye, makarna, hoşaf'.

Saat 12.00 civarında karargâh çıktı. Gördüğüm manzara: Düşman havan mermileri isabetsizdi. Plaj bölgesinin oradaki gazinonun bahçe ve çatısına düşüyordu.

244 Bu kitap için E. Dz. Albay Neşet İkiz ile yapılan görüşme 21 Ocak 1987

BİRİNCİ BARIŞ HAREKATI

(20Temmuz:14 Ağustos 1974'e kadar gelişen durum)

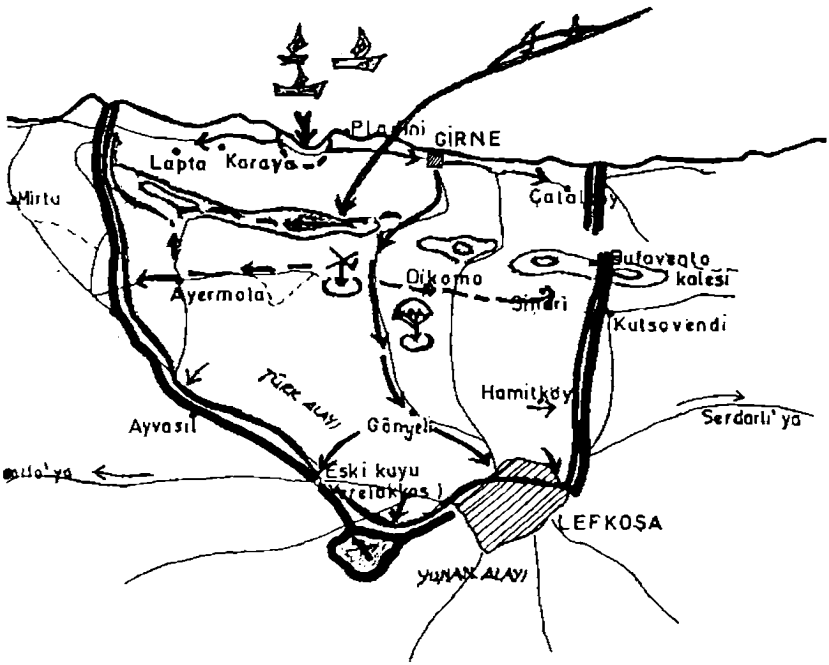

ÖLÇEK : 1/250 000

Erlerin bir kısmı ateş tutmayan bölgeye, bir kısmı da gazinoya girmiş barın önünde meşrubat içiyordu. Hava çok sıcaktı. Telefonlar çalıyordu. Esirler getiriliyordu, yaralılar da geliyordu.

Karaoğlanoğlu'na, (50. P.A. Komutanı Albay İbrahim Karaoğlanoğlu e.m.) *"Bütün gücünle Girne istikametine hücum edeceksin, birliğinin başına git, Karava istikametinden, yani senin gerinden gelecek olan düşmanı kollayacağım,"* dedim.[245]

Saat 12.00 sıralarında Amfibi Tugay Komutanı ile karargâhı kumsala çıktı. Sahra hastanesi durumuna getirilen motelde toplanılarak durum değerlendirmesi yapıldı. Toplantı sırasında, 50. Piyade Alayı sancağını çatıya çekince ağır bir havan atışı başladı. Bu arada Kara Top taburundan bir batarya ana yolun güneyinde, örnek bir çabukluk ve düzenle mevzilenerek; derhal göreve hazır hale geliyordu.

Birliklerden, sivil araçlara binmiş kişilerin ateş açtıklarına dair raporlar geliyordu. Bu, tereddüt ve güç durumlar yaratıyordu. Kumsal bölgesinde yer yer atılmış üniformaların çokluğu dikkati çekiyordu. Ancak, sivillerin özel araçlarından açtığı ateşler Türk kuvvetlerine zor anlar yaşatıyordu.

Bu sırada General Sabri Demirbağ komutasındaki birliklerimiz duvar gibi düz dağa tırmanmaya çalışıyordu. Sarp kayalıklara tırmanmak bir şey değil de, susuzluk birlikleri kasıp kavuruyordu. Susuzluğa bir çare bulunmalıydı. Bulundu da. Daha önce Kırnı'da gördükleri havuzdan mücahit birliklerinden sağlanan su tankeri ile 1. ve 2. taburun bulunduğu bölgelere su yetiştirildi. Tüm birlikler daha önce belirlenen planda saptanan yerlerde konuşlandırılmaya çalışılıyordu.

Denizdeki birlikler, saat 12.27 sıralarında Deniz Kuvvetleri komutanından mesaj alıyordu: *"İnandığımız hak yolundan ayrılmamak, asil geçmişimize ve kendimize olan saygımızdan fedakarlık etmemek için icraasına başladığımız mukaddes görevde iftihar verici gelişmeler kaydetmekteyiz.*

245 Amfibik Özel Görev Kuvveti, E. Tümgeneral Süleyman Tuncer ile bu kitap için 15 Temmuz 1989 tarihinde yapılan görüşme.

Komutanları olmakla müftehir olduğum bütün deniz kuvvetleri mensuplarına büyük Türk milleti ve onun yüce gururu için olan bu hizmette devamlı başarılar diliyorum."

Aynı gün toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi de şu kararı aldı:

> "Dış siyasi olayların ortaya çıkardığı şartlar sonunda ve TBMM'nin 16.3.1974 gün ve 93 sayılı 17.11.1964 gün ve 148 sayılı kararları ile verilen izne dayanılarak Kıbrıs'a yapılan indirme ve çıkarma harekâtının meydana gelmesi muhtemel ihtilaflar karşısında, gerekliliği, sınırı ve miktarı hükümetçe takdir ve tayin olunacak şekilde, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine Anayasa'nın 66. maddesi uyarınca izin verilmesi TBMM Birleşik Toplantısının 20.7.1974 tarihli 3. birleşiminde kararlaştırılmıştır."[246]

Düşmanın tank taarruzu

Düşmanın çıkarma kumsalına bilinçli ilk taarruzu saat 14.00 sıralarında gerçekleşti. Makarios'un 1964 yılında Sovyetler Birliği'nden yardım antlaşması çerçevesinde almış olduğu (T -34) Rus tankları, doğuda Girne yolundan üç ve batıda Lapta-Karava yolunda ise dört tankla taarruza geçtiler. Tanklara karşı kobra bölüğünden atılan kobralar çoğunlukla elektrik tellerine takılarak, isabet etmiyordu. Amfibi Tugay Komutanı Tuğgeneral Süleyman Tuncer ana yolun kenarında, bir narenciye bahçesinde ağaca dayanmış, bekliyordu. Bu sırada tam isabet alan 106 mm'lik bir geri tepmesiz topumuzun personeli, tümü ile havaya uçarak şehit oldu. Yolun kenarına mevzilenmiş başka bir geri tepmesiz topun nişancısını göremeyen komutan yeri göğü inletiyordu. Emirler yağdırdığı karargâhı, anında bölgeye dağılıyordu. Komutan Tuğgeneral Tuncer, Yarbay İkiz'e dönerek, *"Öleceğiz ama, burayı terk etmeyeceğiz,"* diye bağırıyordu.

Bu sırada doğudaki taburumuzun 57 mm'lik geri tepmesiz topu, düşman tankına tam isabet kaydetmesine rağmen yine de etkili olamadı ve tankın karşı ateşi sonucunda top personeli şehit oldu. Doğudan taarruza geçen düşman tanklarından biri piyadelerde bu-

246 Karar no: 303. Resmi Gazete 21 Temmuz 1974. sayı: 14952

lunan tanksavar silahıyla, öteki de bölgede bulunan tanksavar silahıyla imha edildi. Artık tank taarruzu olasılığı ortadan kalkmıştı; rahat nefes aldılar.

«50. Alay muharebe (15 tank-12 kariyer) grubunun hepsi Girne istikametine yöneldi. Batıda (Karava tarafında) hiç tankımız yoktu.

Saatini tam hatırlamıyorum. Tank sesleri duyulmaya başladı. *"Geri tepmesiz topu mevziye sokup ateş edin,"* dedim. Topçu üsteğmen, *"Mermi yok, ben mermi ikmaline gideceğim,"* dedi, fırladı gitti ama orada, plajda şehit oldu.

Yolun iki tarafına Low silahları mevzilere girdiler. 5 tankla gelen düşmanın 3 tankı Low ve geri tepmesiz topla saf dışı edildi. Öbür iki tankı da mürettebatı bıraktı kaçtı. Tankların yok edilişi büyük moral kazandırdı. Hava kararırken karargâh yerini değiştirdi.»[247]

Bu sırada muhriplere bir emir geldi: *"Girne stadyumunun oralarda zırhlı araçlar bulunuyor. Onları imha ediniz!"* Haritada bu stadın yerini sağlıklı olarak saptayamadılar. Aynı bölgede deniz piyadelerimiz de harekâtını sürdürüyordu, bu nedenle atışa da cesaret edemediler. O anda havada beliren uçaklarımız sözü edilen tankları bir anda yok ettiler.

Bir yeni emir daha geldi: "Amfibi alay bir yerde tıkanmış durumda. Hafif silahlarla mukavemet edemiyorlar. Rumları imha ediniz." Gemilerin olayın geçtiği yerin belirtilmesi istekleri üzerine de, kıyıda bulunan irtibatçılar, *"Beyaz kilise var... Altında Türk bayrağı bulunuyor... İşte bu kiliseyi bombalayın"* diyordu. Tanıma uyan birkaç tane kilise bulunduğundan sağlıklı atışlar yapılamıyordu. Yine havada beliren iki uçağımız belirtilen kiliseye yaptıkları isabetli atışlarla, cephane yuvasına dönüştürülmüş bu kiliseyi ortadan kaldırdılar.

Bu arada kıyıdaki birliklerimize bir uçağımızın dalış yaptığı görüldü. Hava irtibat subayımız ancak hava harp okulundaki takma adını kullanarak (takma adı "yamyam"dı) uçağın pilotunu birliklerimizin üstünden kaçırdı. Yoksa çok büyük bir felaket olacaktı.[248]

---

247 Bu kitap için E. Tümgeneral Süleyman Tuncer ile 15 Temmuz 1989 tarihinde yapılan görüşme

248 Bu kitap için E. Tümgeneral Süleyman Tuncer ile 15 Temmuz 1989 tarihinde yapılan konuşmadan.

İlk dalga çıkarma gemilerimiz, askerlerimizi boşaltmış, ikinci kademede çıkacak olan asker ve yüklerini almak üzere Mersin'e dönüyorlardı.

Bütün kademeler (dalgalar) kıyıya çıkışlarını tamamlamışlardı. Harekâta katılan tüm çıkarma gemi araç ve personeli, ada Türklerinin yıllardır çektiği acıların sona ereceğinin mutluluğu içinde geri dönüyordu. Yeniden verilecek taşıma görevleri için Mersin'e yönelirken, iki çıkarma aracı yük ve personeli kıyıya çıkartmış olmalarına karşın kıyıdan kendilerini kurtaramamışlar ve kumsala saplanıp kalmışlardı. Kendilerine yardım için eldeki tüm olanaklar kullanıldıysa da kıyıdan kopmaları sağlanamadı.

İkisi dışındaki son LCT ve LCU'lar kıyıdan ayrılırken son derece yoğun havan atışı yapılıyordu. Art arda düşen havan mermileri su kümelerini göklere yükseltiyorlardı. Bu yoğun atıştan hiç kimse yara almadı. Düşmanın havan ateşi zaman zaman şiddetini arttırmaktaydı. Kıyıda hareketsiz ve havan mermilerine karşı umarsız kalan çıkarma araçları büyük bir tehlikeyle burun buruna bulunmaktaydılar. Araçların havaya uçma olasılıkları çok fazlaydı. Düşman ateşinin çok şiddetlendiği bir anda, saat 16.00 dolaylarında araçlarını kurtarmaya uğraşan LCT-108'den, *"Üzerimize yağmur gibi havan mermisi yağıyor. Emrinize intizar edilmektedir,"* mesajı alındı. *TCG Ertuğrul*'dan *"Derhal menzil dışına çekil!"* emri LCT-108'e verildiğinde, LCT-113 ve LCU-214'ün kurtuluşlarından umut kesilmişti. Çıkarma Birlikleri Komutanı ve Komodoru bu umutsuzluk içinde kıvranırken, araçlar kurtarılamazsa bile kendilerine verilen görevi başarıyla yerine getirdiklerini düşünerek ıstıraplarını hafifletiyorlardı.

Yoğun havan ateşinin sürdüğü bu anda LCT-113[249] komutanı gönderdiği mesajda, *"Gösterilen gayretlere rağmen, gemiyi kurtarmak mümkün olmadı. Yoğun ateş altında araç ile birlikte personeli de kaybetmek durumu ile karşı karşıya bulunmaktayım,"* diyordu. Buna karşılık, Ertuğrul'da bulunan Tuğamiral Emin Göksan derhal emrini verdi: *"Bu durumda personelinle birlikte Deniz Piyade Alayına katılarak göreve*

249 13 rakamının uğursuzluğuna inanılarak sonradan borda numarası değiştirildi.

devam edeceksiniz. Şartlar müsaade eder etmez tekrar gemiye dönerek kurtarma ameliyesine devam edilecektir." İçinde yaşanılan koşullarda en uygun karan veren komutanın, Amfibi Deniz Piyade Alayına personeli ile birlikte katılarak göreve devam etmesi, görevin denizde ve karada, her zaman her yerde yapılmaya hazır bulunduğu ve bu konuda yapılan yemine bağlılığın en güzel örneği ateş altında veriliyordu. Aradan 15 ya da 20 dakika geçmişti ki ikinci bir mesaj geldi. Bu kez mesajı gemi baş çarkçısı (Astsb. Kd. Bşçv. Tahsin Önaz) gönderiyordu. Mesajda, *"Ben LCT-113 çarkçıbaşısı Astsb. Kd. Bşçv. Tahsin Önaz. Yanımda kalan elektrikçi bir er ile gemiyi kurtarmaya çalışıyoruz. VATAN SAĞ OLSUN"* diyordu.

Her ne kadar kendisine gemiyi terk etmesi ve birliğe katılması birkaç kez söylendiyse de bir yanıt alınamadı. Gemi baş çarkçısının gönderdiği bu mesaj **Ertuğrul**'un haber uyarı devrelerinden bütün gemilere yayınlanıyordu. Mesaj bittiğinde köprü üstünde bulunan tüm personelin tüyleri diken diken olmuş ve gözleri dolmuştu.

18.00... Bu saate kadar Kıbrıs açığında bulunan muhripler atış alanından çekiliyordu. Çünkü çıkarma araçları boşalmış ikinci dalgayı (kademeyi) almak için geri dönmüşlerdi. Bunların korunması için de muhripler görevliydiler.

Muhripler ayrılırken yer yer yangınlar devam ediyor; Beşparmak dağlarını yakıp yıkan uçaklarımızın gürültüsü ara verdiği zaman hafif silah sesleri duyuluyordu.

Hedef bölgesinde kendilerine verilen tüm görevleri tamamlayıp en son grup ile Mersin seyrine başlayan **Ertuğrul**, biraz sonra LCT-113'ten bir mesaj alıyordu. Mesajda her iki aracın da kendi olanaklarıyla kıyıdan koptukları ve birliğe katılmak üzere harekete geçtikleri bildiriliyordu. Bu haber **Ertuğrul**'un köprü üstünün bir anda bayram yerine dönmesine yol açtı. Böylece çıkarma gemileri komutanlığı olarak, tüm çıkarma gemi ve araçlarıyla, başladıkları harekâtın ilk günü, herhangi bir kayıp ya da hasara uğranılmadan sona eriyordu.

Gece olmuştu ve Türkiye'ye dönüş olaysız geçiyordu. Bu arada muhriplere resmen doğrulanmamakla birlikte, Yunan konvoyu haberi geliyordu. Bu haber Ankara kanalıyla sık sık gelmeye başladı.

Muhriplerin subay salonuna savaş hastanesi kurulmuştu. Yemek yedikleri masa ameliyat masasına dönüştürüldü. Özel güçlü

ışıklar, serumlar, ameliyat malzemeleriyle tam bir hastaneydi burası. Hemen hemen tüm ameliyatlar yapılabiliyordu.

Kocatepe'nin olaysız seyri sürerken, ameliyat düzeneğinden arta kalan boşlukta personel yere oturmuş günün yorgunluğunu atmaya çalışıyor, durum değerlendirmesi yapıyor, bir yandan da ellerinde yarım ekmek içinde biber, patlıcan kızartması, çok az et ve kızarmış yarım patatesten oluşan akşam yemeklerini yiyorlardı. Az ötede çarkçıbaşı[250] dün akşamdan bu yana okuduğu kitabına devam ediyordu. Bir ara, "Dün akşamdan beri **Graff von Spee**'nin harekâtını okuyorum. Adamlar iyi savaşmış fakat sonunda ölmüşler..." deyince SHM subayı[251] söze girdi: "Çarkçıbaşım, bu savaş kitaplarını okuya okuya bizi savaşa soktunuz. Bırakın bu kitabı da başka şeyler okuyun..."

Gece, kumsal bölgesi ile öteki bölgelerde düşmanın karşı taarruzu bekleniyor ve önlemler alınıyordu. Bir yandan da şafakla birlikte yapılacak Türk taarruzunun ayrıntıları gözden geçiriliyordu.

Çıkarma yapılan kumsalın kesinlikle korunması, düşmanın karşı saldırısıyla buranın terk edilmemesi gerekliydi. Harp Filosu Komutanı Tümamiral Nejat Tümer'den gemi isteğinde bulundular. Filo Komutanı bu görev için derhal bir gemi tahsis etti. Karadan olası her türlü sızma, baskın ve sabotajlara karşı da etkin önlemler alınıyordu.

50. Piyade Alay muharebe grubu, komando tugayı ile birleşecekti. Deniz Piyade de harekâtta görev alacaktı. Ancak ilerleyen saatlerde kopukluk baş gösterdi ve plan gerçekleştirilemedi.

«Görev: Amfibi Tugay Komutanlığı Kıbrıs'a, hava indirme ve Komando Tugayı ile koordineli olarak müdahale ederek, Türk mukavemetinin emniyetini sağlamak amacıyla G günü S saatinde Pladini plajına çıkarak Karava-Elya-Trimiti[252] Zeytinlik-Girne hattını ele geçirerek Komando Tugayıyla müteakip harekâta hazır olacaktır.

1. Safha : Amfibi Alay plaj sahasının yakın emniyetini sağlayacak.

---

250 Çarkçıbaşı Deniz Binbaşı Metin Sülüş, *TCG Kocatepe*'nin kendi uçaklarımız tarafından bombalanışı sırasında şehit oldu

251 SHM (Harekât) Subayı Deniz Üsteğmen Özhan Bakkalbaşıoğlu ise İsrail gemisi tarafından kurtarıldı, Kurmay Binbaşı iken **Kocatepe**'nin İkinci Komutanı'nın amiral yapılmasına tepki gösterip istifa etti.

252 Karava: Alsancak, Elya: Doğancı, Trimiti: Edremit

2. Safha : 50. Piyade Alayının muharebe grubunun 1.,2.,3. piyade taburları köprü başı hattını G gününde ele geçirerek bu hatta Komando Tugayı ile birleşmeye hazır olacaktır.

Bu safhada Amfibi Alay (Deniz Piyade) bölgenin deniz kıyısında toplanarak müteakip görevlere hazır olacaktır.

3. Safha : Komando Tugayı ile 50. Piyade Alayı muharebe grubunun köprü başı hattında birleşmelerini mütekip, indirme bölgeleri çevresinde (Kırnı-Gönyeli) toplanacaktır.

Kıbrıs Rumlarının o geceki saldırıları nedeniyle bu görev yapılamadı. 50. P. A. komutanı da çıkarma plajının hemen doğu tarafındaki, bugünkü şehitliğin yanında şehit oldu. O gün ve o gece tek düşüncemiz vardı; "kıyıbaşına sahip olmak".»[253]

Kıyıbaşında bunlar olurken, komando tugayımızın bulunduğu bölgede de bir takım çalışmalar yapılıyordu.

Emrindeki tüm birliklerin daha önce belirlenen plan gereği mevzilenmelerini sağlayan General Demirbağ saat 19.30 sıralarında St. Hilaryon'a çıktı. 1. ve 2. tabur komutanı[254] ile son hazırlıkları gözden geçirdi ve saat 24.00'den itibaren Karmi orman bölgesine yapılacak Türk taarruzunun emirlerini verdi.

General Demirbağ yukardan henüz karargâha dönmüş Kolordu Komutanına (Korgeneral Nurettin Ersin) bilgi veriyordu ki ortalığı çok şiddetli mermi, roket, top sesleri kaplamaya başladı. Patlayıcıların çıkardığı gürültü inanılmayacak derecede şiddetliydi. Tertiplenme sırasındaki çeşitli zorlukların ardından aniden başlatılan Rum saldırısı çok güçlüydü.

Karargâhta bulunanlar ne olup bittiğini anlamak için dışarı çıktılar. Kolordu karargâhının çevresi çok kuvvetli havan ve makineli tüfek ateşi altına alınmış; Boğaz üssünden Girne'ye giden yol kapatılmıştı. St. Hilaryon'da da karşılıklı çok güçlü atışlar başlamıştı.

Kolordu Komutanı, Komando Tugay Komutanı ve öteki subaylar durum değerlendirmesi yapmaya çalıştıkları sırada, Rum Bozdağ tarafından gelen bir mücahit subay durumu aydınlattı. Daha önce Lefkoşa-Dikomo arasına inen Hava İndirme Tugayının 2. Ha-

253 Bu kitap için E. Dz. Albay Neşet İkiz ile yapılan konuşma (5 Ocak 1988)

254 1. tabur komutanı Yarbay Cemal Eruç (Şu anda emekli Tümgeneral) ve 2. tabur komutanı Binbaşı Vural Çetin

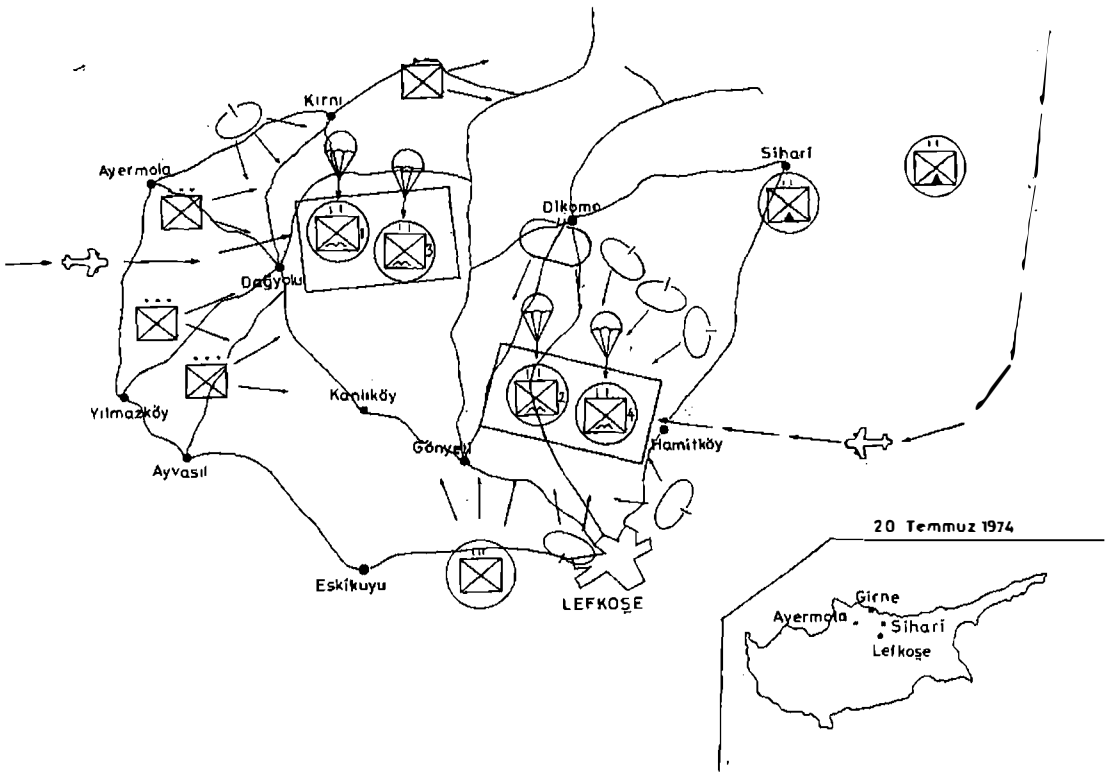
Kirnı
Ayermola
Sihari
Dikomo
Dağyolu
Yılmazköy
Kanlıköy
Gönyeli
Hamitköy
Ayvasıl
Eskikuyu
LEFKOŞE
20 Temmuz 1974
Girne
Ayermola
Sihari
Lefkoşe

şında, karargâhla Rum Bozdağında mevzilenen Rumlar arasında bir mücahit birliği bulunuyordu. Bu mücahitlerin varlığı Türk birlikleri için bir güvence kaynağıydı. Fakat, gece ortaya çıkan olay bu güveni boşa çıkardı. Beyazevler bölgesini tahkim ederken, bu tarafı, yani Hava İndirmenin bir taburunun çıkacağı bölgenin savunulmasını burada uzun süredir bulunan mücahitlere bırakılması "harekât planında" belirlenmişti. Ancak mücahitlerin, bir Rum taarruzu sırasında burasını terk edecekleri hiç tahmin edilmemişti.

Rumlar Rumboz dağından yürüyüp mücahitleri püskürttükten sonra, St. Hilaryon'a çıkmış bulunan 1. ve 2. komando taburlarının gerisine sarktılar. Böylece Boğaz üssü tamamen kapanmıştı. O gece sabaha değin muharebe, her geçen dakika şiddetlenerek sürdü gitti.

Ellerindeki tanklarla birlikte Gönyeli ve Boğaz üssüne doğru taarruza kalkan Yunanlılara, Ada'nın çeşitli bölgelerindeki Rum Milli Muhafız Teşkilatı da katıldı. Omorfo çevresindeki üs'te bulunanlar "Küçük Kaymaklı" köyü yakınındakiler ve en önemlisi Trikomo'daki tam teşekküllü üs'ten kaydırılan kuvvetler dört yönden Boğaz-Gönyeli-Lefkoşa üçgenini tutan Türk ve TMT kuvvetlerine saldırdılar. Bölgeyi çok iyi bildiklerinden yan yollardan sızmışlar ve saldırıyı hazırlamışlardı.

Gönyeli güneyindeki Türk alayını ve Hava İndirme Tugayının iki taburunu sıkıştırırlarken, geri kalan RMM birlikleri de Türk yerleşim bölgelerini sarıyordu. Lefkoşa ve batı bölgesinden Yunan alayı ve RMM birlikleri ile, Dikomo bölgesinden batıya, Ayvasıl ve Siskilip bölgesinden Kırnı istikametine RMM harekâta başlamıştır.

Hem aldatmaca konvoy nedeniyle; hem de kendi tasarılarına göre, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Magosa'nın kuzeyindeki Boğaz bölgesinden çıkarma yapacaklarını bekleyen Rumlar, buralara çok önemli ölçüde askeri yığınak yapmışlardı. Trikomo-Boğaz üssünde silahtan arındırılmış birlikler, yelpaze gibi açılarak bir kıskaçla Serdarlı köyünü sararken, öteki kıskaçta, Magosa'daki Türkleri çevirdiler. Girne'nin doğusundaki Karatepe ve İngiliztepe'deki Rum komando üssündeki kuvvetler de takviye alıp, Beşparmak dağlarına yüklendi. Böylece üç cephe birden açılmıştı.

Boğaz çevresine indirilen Türk birlikleri karşılarında yaklaşık sekiz bin kişilik bir Rum kuvveti bulurlarken, Yunan alayı da harekete geçiyordu...

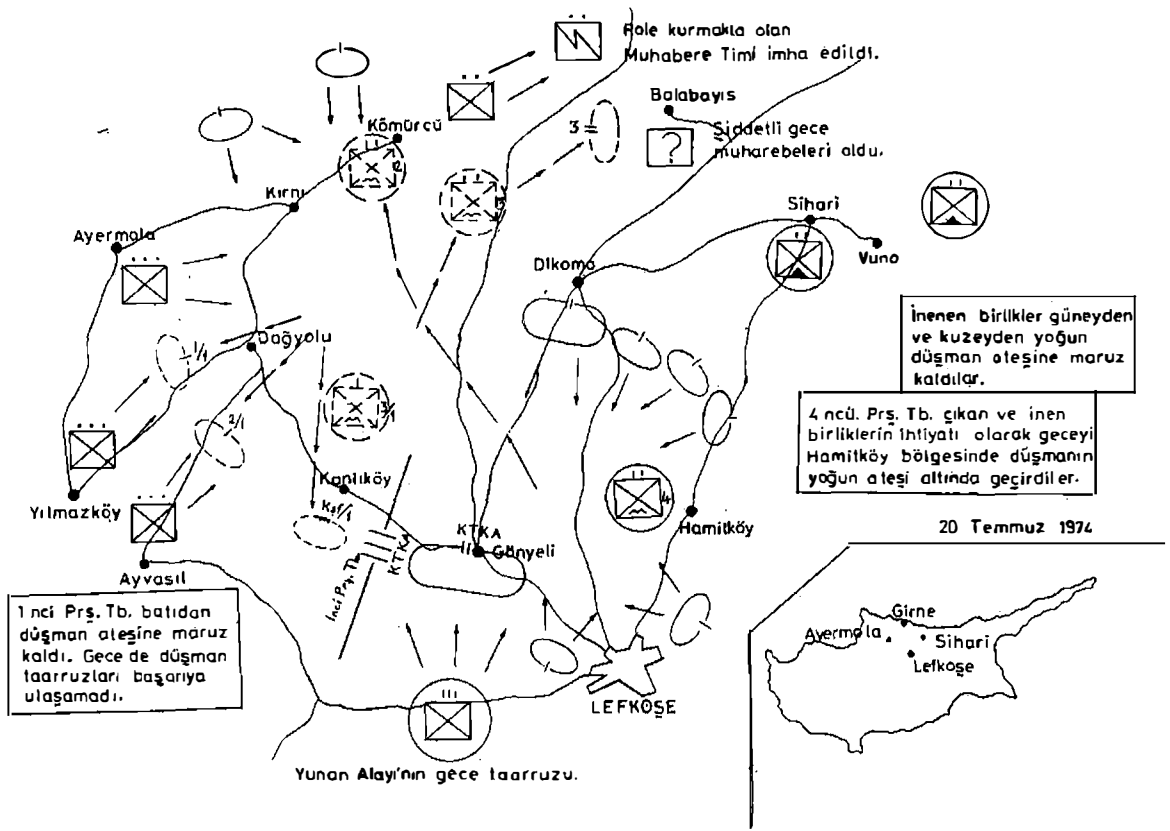
Role kurmakta olan
Muhabere Timi imha edildi.
Balabayıs
Şiddetli gece
muharebeleri oldu.
Kömürcü
Kırnı
Ayermala
Sihari
Vuno
Dikomo
Dağyolu
İnenen birlikler güneyden
ve kuzeyden yoğun
düşman ateşine maruz
kaldılar.
4 ncü. Prş. Tb. çıkan ve inen
birliklerin ihtiyatı olarak geceyi
Hamitköy bölgesinde düşmanın
yoğun ateşi altında geçirdiler.
Kanlıköy
Yılmazköy
KTKA
Güneyli
Hamitköy
20 Temmuz 1974
Ayvasıl
1 nci Prş. Tb. batıdan
düşman ateşine maruz
kaldı. Gece de düşman
taarruzları başarıya
ulaşamadı.
1 nci Prş. Tb.
LEFKOŞE
Girne
Ayermala
Sihari
Lefkoşe
Yunan Alayı'nın gece taarruzu.

Türk birlikleri öyle bir kıskaca girdiler ki hem Dikomo ve kuzeyi istikametinden hem de Rumboz dağı bölgesinden Kolordu komuta yerine sürekli ateş yağıyordu. Aşağıdan üç taburlu Yunan alayı da Boğaz'a taarruz etmişti. Yunan alayının karşısında bulunan Türk alayı da bu tanklı taarruza karşı fazla dayanamayarak geri çekildi. Yunan alayı Lefkoşa'dan gelen asfalt istikametinde Fota köyü ve Boğaz bölgesine 1-1.5 kilometre uzaklığa kadar yaklaşmıştı. Doğuda Dikoma köyünün batısında 100 metre uzaklıkta bulunan Dikmentepe'yi düşürmüşlerdi. Batıda Kırnı köyünü yeniden aldılar, denizden Boğaz üssüne doğru taarruzlarını geliştirdiler.

Denizden çıkan Türk çıkarma birlikleri de Beşparmak dağlarındaki koruganlardan birdenbire başlayan ateşin içine düştü. Zaman ilerledikçe ateş daha da yoğunlaştı. İzli mermiler havada uçuşuyordu. Çeşitli yönlerden düzenli ve şiddetli atışlara hedef olmuşlardı. Bir anda başlayan mermi sağanağı ve izli mermiler Türk birliklerinin atış disiplinini bozdu; bu atışlardan taburlarda yaralanan askerler oldu. Komutanlar olağanüstü çabalarla askerlerini toparladılar. İlk panik atlatıldıktan sonra mevziler kazıldı, içine yerleşildi. Bölge, top, havan ve hafif silah sesleri ile cehenneme dönüyor, ışık ve izli mermiler havada uçuşuyordu.

50. Piyade Alayı ile Komando Tugayı bu gece köprübaşında birleşeceklerdi; Rum ve Yunan birliklerinin yoğun karşı harekâtı gelişince bu birleşmenin sonucu öğrenilemiyordu. Kıyıbaşı bu durumdan çok hoşnutsuzdu. Arada haberleşme de kurulamadı. Zaten bu haberleşme harekât boyunca önemli ölçüde aksadı, ancak ilk gece hiç kurulamadı dense yeridir. 50. Piyade Alayının durumunun ne olduğunu öğrenmenin tek yolu şafağı beklemekti.

Her yerdeki Türk birlikleri imha edilmek üzere kıskaca alınıyordu. 21 Temmuz, saat 03.00 sıralarında şimdiki Karaoğlan şehitliğinin 150 metre kadar doğusundaki bir villada kurulan karargâh, öteki birlikler gibi yoğun ateş altındaydı.

O gece piyade alayının komutanı Albay Karaoğlanoğlu ve yardımcısı piyade yarbay Cevdet Ayken, hava binbaşı Fehmi Ercan ve öteki subaylar yukarıda belirtilen komuta yerinde bulunuyorlardı. Çevreden bütün gece düzensiz olarak devam eden ağır ve hafif silah sesleri birden çoğaldı, aniden sözü edilen villanın bahçesine gi-

ren bazokalı bir Rum asker, villanın kapısından çıkmakta olan subaylarımızı bazoka ile vurdu. Albay Karaoğlanoğlu sokak kapısının hemen önünde şehit oldu.

Albay İbrahim Karaoğlanoğlu'nun şehit oluş biçimiyleilgili olarak anlatılanlar birbirleriyle çelişir durumdadır. Kimisi roket atar mermisiyle, kimisi bazoka ile, kimisi geri tepmesiz top ile, kimisi de kendi askerlerimizin açtığı ateş sonucu şehit olduğunu söylemektedir. Biz bazoka ile vurulduğunu saptadık. Ama yine de gerçeğe en yakın olabileceğine inandığımız bir tanıklığı yazıyoruz.

Karaoğlanoğlu'nun Alayında tabur komutanlığı yapmış bir subayımızın[255] o geceyi anlatan tanıklığını da aktarmadan geçemedik. *«50. P.A.; 20 Temmuz günü Kıbrıs'a çıktı. Alay komutanı forsu açık ciple dolaşıyordu. Rumlar daha baştan beri yerimizi saptamışlardı. Gerçi forsu kapıttım, aracın önündeki Alay Komutan aracı olduğunu belirten forsu da çamurla örttüm. Ama yine de iş işten geçmişti.*

Rumlar, karaya çıktığından bu yana Alay komutanını izlemişlerdi ve karargâhı öğrenmişlerdi. Karargâh çok güzel bir villaydı. Taburum Girne istikametindeydi. Gece çok şiddetli bir taarruza uğradık. Ateşin şiddetinden, şimdi neredeyse mevzilerimize girecekler diyordum. Çarpışmaların en şiddetli olduğu bir anda, Alay karargâhının olduğu tarafta birdenbire aydınlık oldu. Bu geri tepmesiz bir topun yapabileceği bir etkiydi. İlk anda komutanın ölmüş olduğunu hiç düşünmedim. Daha sonra karargâha gittiğimde öğrendim. O zaman gördüm ki, alay komutanını şehit eden mermi bir geri tepmesiz top mermisiydi. Binadaki hasar bunu gösteriyordu.»

Alay Komutanı Karaoğlanoğlu, Hava irtibat subayı hava pilot binbaşı Fehmi Ercan'ın şehit olduğu, komutan yardımcısı yarbay Cevdet Ayken'in ağır yaralandığı patlamadan birkaç saniye önce villadan ayrılmış bulunan hava irtibat subayları Binbaşı Necdet Karademir ve Yüzbaşı Akın Giray ise, ölümden kılpayı kurtuluyorlardı... İki hava irtibat subayımızın tesadüf eseri kurtulmuş olması birliklerimiz açısından büyük şans oldu. Tüm harekât boyunca, uçaklarımızla muhabere kurarak, büyük hizmetlerde bulunarak daha fazla askerimizin ölümünü engellediler.

---

255 50. P.A. 3. tabur komutanı Yarbay Hasan Tek

BBC'ye ve Yunan radyolarına göre kıyı başındaki birliklerimiz çok ağır yenilgiye uğramışlardı.

Çıkarmada kendilerine önemli ödevler verilen Serdarlı köyü başta olmak üzere, Magosa, Limasol, Larnaka, Erenköy ve Baf'taki Türk yerleşim bölgeleri de kıskaca alınıyordu. Bu bölgeleri koruyan mücahitlerin ellerinde etki gücü yüksek olmayan hafif silahlar vardı. Dayanmalarına olanak yoktu. Ama, mücahitlerin direnişleri müthişti.

Zaman geçtikçe çarpışmalar daha da gelişiyor ve Türk birlikleri mücahitlerle birlikte biraz daha sıkışıyordu. Her yandan havan, uçaksavar mermileri yağıyordu.

Rumların harekâtının hedefi, havadan inen birliklerle, denizden çıkanların birleşmesini engellemek ve birliklerimizi imha etmekti. Rum ve Yunanlılar, bu işi bu gece bitirme kararındaydılar. Her yerden yağmur gibi her cins mermi yağdırıyorlardı.

Aslında böyle bir karşı harekâta girişileceği bekleniyordu. Türk Genelkurmayı tarafından önlemleri de alınmıştı. Bekleniyordu, fakat bu denli büyük bir kuvvetin bu bölgede toplanabileceği düşünülememişti. İlk çıkarmada fazla sayıda asker yollayabilmek için, birkaç tane geri tepmesiz topla yetinilmek zorunda kalınmıştı.

Yukarıda adı geçen bölgede ellerindeki zırhlı vasıta ve tanklarla saldırıya geçen, sekiz bin kişi olduğu tahmin edilen Rum ve Yunanlılara karşı 2000 kişilik Komando birliği, 650 kişilik Türk alayı, 2000 kişilik Hava İndirme Tugayı ve hafif silahlarla donatılmış olan Mücahitlerin de 2000 kişilik bölümü, inanılmaz bir mücadeleye giriştiler. Hava kararttığı için Türk Hava Kuvvetlerinden yardım istenemez, takviye silah da alınamazdı.

O geceyi anlatırken General Sabri Demirbağ şunları söylüyor: *«Kıbrıs harekâtının kaderinin, Kıbrıs'ta bulunan birliklerin o geceki direnmesine bağlı olduğunun bilincindeydik. Tüm düşüncemiz elimizdeki bölgeleri sabaha kadar korumak ve ertesi sabahı kucaklayabilmekti.*

Hava aydınlanır aydınlanmaz, hava kuvvetlerinin yardımıyla taarruza geçecektik. İndirme sırasında edindiğimiz düşünceye göre, Rumlar gündüz savaşmak istemiyorlardı... Gece Kırnı indirme bölgesine giderken Boğaz bölgesindeki TMT (mücahitler) tabur komutanından Dikmentepe'nin Rumlar tarafından işgal edildiğini öğrendik... Lefkoşa yolunun em-

niyeti bakımından bu Rum taarruzunun püskürtülmesi gerektiği kanaatine vardık. Asfaltın batı bölgesindeki jandarma taburunun bir bölüğü ile gece taarruz edip tepeyi almasını tabur komutanı binbaşı Hasan Cemil Erdem'e emrettim.

Mücahit komutanı yüzbaşı Mahmut'a, "Dikmentepe neresi?" diye sordum. Yüzbaşı parmağı ile, "Şurası," diyordu. Gösterdiği istikamette zifiri karanlıktan herhangi bir yeri göremiyordum. Ben, 3. şube müdürüm ve yüzbaşı bir hendeğin içine yattık; kafalarımızı giysilerimizin pançolarıyla örttük ve bu örtünün altında fenerin ışığıyla haritadan Dikmentepe'yi bulduk. Meğer 100 metre ilerimizdeymiş. Hemen jandarma Binbaşı Hasan Cemil'e Dikmentepe'yi almak emrini verdim. Her ne pahasına olursa olsun tepe alınacaktı... İki saat sonra yani yerden geçerken tepenin alındığı tekmilini aldım ve memnun oldum. Binbaşı Hasan Cemil ve bir avuç Türk askeri iki saat gibi bir sürede tepeyi almakla kalmadılar aynı yerde sabaha kadar boğaz boğaza dövüştüler ve o tepe jandarmanın canı pahasına elimizde kaldı.»[256]

Kıbrıs'ta köprübaşlarında bu kanlı çarpışmalar olurken, Genelkurmay'da toplantı üzerine toplantı yapılıyordu. Ankara sokaklarında halk coşkun gösterilerde bulunuyordu. Kıbrıs'taki Türkler ise katliamla karşı karşıyaydılar. Köprü başını tutamama olasılığı komuta heyetini endişeye düşürüyordu. Hatta bir ara bombardıman yapılması bile düşünüldü. Ancak, gece olması nedeniyle doğurabileceği olumsuz sonuçlar da göz önüne alınınca bundan cayıldı. Sabaha dek endişeli bir bekleyiş başladı.

Barış harekâtının en kanlı çarpışmaları, en çok şehit verilen boğuşmalar 20 Temmuz gecesi oldu. Mehmetçik Yunanlıların tanklarını ellerinde yeterli tanksavar olmamasına karşın, birer birer yok ediyordu. Kıskaç gittikçe daralıyordu. Denizden çıkan birliklerle bağlantı kurulamamıştı ve sabaha kadar da kurulamayacaktı. Türk alayı, geri çekilmesine karşın son vardığı çizgiden bir adım bile geri atılamadı. Beşparmaklardaki savaş da boğaz boğaza sürüyordu.

Rum koruganları yıllarca uğraşılarak hazırlanmıştı. Son derece mükemmel tesislerdi. Boğaz'ın batısında 20/21 Temmuz gecesi bu

256 Bu kitap için General Sabri Demirbağ ile 22 Ocak 1986'da yapılan konuşma.

koruganlardan fırlayan bir Rum komando (700 mevcutlu) taburu, Balapais'den hareket etti. Türklerin Boğaz batısındaki Doğruyol karakolunu bastı, Boğaz doğusundaki Şahinler karakolunu ele geçirdi. Bu karakollarda 40 mücahitimizi şehit ettiler, bir bölümünü de yaraladılar. Bu gece Mehmetçikler kadar mücahitler de müthiş bir direniş gösteriyorlar ve en çok şehidi bu bölgede veriyorlardı. Rum komando taburu da o gece Balapais'ten sonra FİN Barış Kuvvetlerinin kışlasından geçerek ve Darboğaz'ın boyun noktasından atlayarak Kadifekale'ye hücum etti, buradaki haber merkezini düşürdüler. Oradan da, Siskilip'ten gelen iki Rum taburu Doğruyol'a tırmanarak Doğruyol karakolunu ele geçirdiler. Düşman, Beyazev ile St. Hilaryon kalesine ve Boğaz sancağına hücum ederek Kolordu Karargâhının bulunduğu Boğaz sancağının 500 metre kuzeyinden Darboğaz'dan geçerek Kadifekale bölgesindeki Türk komando taburunun gerisine; aynı zamanda Siskilip Boğazı bölgesindeki 2. taburuyla da doğu istikametinde hareket ederek, önce Doğruyol'daki mücahit bölüğünü esir alıp imha ederek, St. Hilaryon ve batısındaki komando tugayının 1'nci taburuna taarruz etti. Ancak, Rumların iki komando taburu, Türk komando tugayının 1'nci komando taburunu aşamadılar.

Öte yandan Rum kuvvetleri Boğaz'daki mücahitleri atarak tepeyi ele geçirmişlerse de, bir tesadüf muharebesi sonunda paraşüt taburunun bir kısmıyla yapılan savaşta burası alınmıştır. Yapılan şiddetli çarpışmalardan sonra Rumlar buradan geri püskürtülmüştür.

20 Temmuz gecesi başlayan savaş 21 Temmuz'a girilirken göğüs göğüse devam ediyordu. Türk birlikleri ve mücahitler çevresindeki çember bazen daralıyor, bazen de gevşer gibi oluyordu. Ancak büyük bir baskı altındaydılar. 1'nci Komando taburunun 2'nci bölüğü 700 kişilik Rum birliğine mahkûm araziden hakim araziye yanan ormanın içerisinden taarruz ederek çemberi kırdılar ve St. Hilaryon, Oğuz Tepe bölgesine yeniden hakim oldular. Böylece Boğaz'ın emniyeti sağlanmış oldu.

Yunan ve Rum taarruzlarının ardı arkası kesilmiyor fakat her defasında da püskürtülüyordu. Sayıca çok fazla olan düşman birliklerine karşı tek çıkış yolu havanın bir an önce aydınlanmasıydı.

Görüş uzaklığının açılmasıyla birlikte Türk savaş uçakları yardıma geleceklerdi.

Ankara da sabırsızlıkla havanın bir an önce uçuşa uygun hale gelmesini bekliyordu. Haberleşmenin tam olarak sağlanamamasının sıkıntısı bu gece çok çekildi. Beklemekten başka yapacak hiçbir şey yoktu. Yunan konvoyu da gerçeklik kazanmıştı...

Genelkurmay bombardıman kararı aldı. Mersin'e dönmekte olan *TCG M. F. Çakmak, TCG Kocatepe, TCG Adatepe, TCG Tınaztepe*'ye tornistan edip destek atışı sağlamaları emredildi. Rum taarruzunu durdurmanın tek yolu havadan ve denizden destek atışı sağlanmasıydı. Havanın aydınlanmasıyla birlikte girişilecek hava bombardımanı hem düşman taarruzunu kıracak, hem de Türk birliklerine ve mücahitlerine cephane yardımını kolaylaştıracaktı.

20/21 Temmuz gecesi Kıbrıs'taki birlikler için bir ölüm kalım gecesiydi.

Darboğaz kesiminden ve batıdan Doğruyol'a sızan düşman unsurları Barış Kuvvetleri Komuta yerine kadar yaklaşmayı başarmışlardı. Bu durum karşısında komuta yeri terk edildi ve planlar yakıldı.

Türk Alay Sancağı kaçırılıyor...

Yunan Alayı ilk önce karşısında bulunan Türk Alayına taarruz etti. Yunan Alayı önce (2. bölük bölgesine) Sancak Tepe istikametinde taarruz etti. Taarruz eden alay tank takviyeliydi. 2. Bölük tanksavar silahları olmamasına karşın yine de karşı koydu; bir süre tanklarla savaşıldı. Yunan taarruzu burada başarılı olamadı ancak 2. Bölük de taarruz karşısında mevzilerini terk ederek geriye çekildi. Yunanlılar karanlık iyice çöktükten sonra bu kez 3. Bölük bölgesine Domak Yaka'ya aynı kuvvetle taarruz ettiler.

Gece bir ara aydınlatma mermisi atıldı. Ortalık bir anda gündüz gibi oldu. Çınar deresinden beş Yunan tankının arkalarındaki piyadelerle yaklaştığı ve piyadeleri dereye bıraktıktan sonra geriye dönüp yenisini dereye taşıdığı görülüyordu. Tanklarla takviyeli bir bölükten fazla kuvvet vardı. Eğer bu kuvvetler dereden çıkarsa karşılarında bulunan Türk takımını (3. takım) imha edebilirlerdi.

Birdenbire makineli tüfeklerin karşılıklı atışı başladı. Bu sırada Bölük Komutanından yardım için asker göndermesi amacıyla geriye bir haberci çıkarıldı. (Daha sonra bu yardım geldi.)

Tankların Çınar deresi kenarına geldiği Gönyeli camisinin hemen doğusundaki binada bulunan Alay Karargâhına haber verildi. Karargâhta bir panik baş gösterdi. Hemen planlar alındı; Alay komutanı emir subayı sancağı[257] aldı ve alay komutanı Gönyeli düştü diye Barış Kuvvetleri Komutanından (Korgeneral Nurettin Ersin) yardım istemeye gitti. Bu arada karargâhta, harekât istihbarat subayının *"Herkes kendi başının çaresine baksın"* dediği duyuldu; askeri dokümanlar alınarak karargâh Boğaz'a doğru çekildi.

Tuzla Tepe'de (Boğaz yolunda güneyde bir takımın bulunduğu bölge) bir binbaşı (o zamanki rütbesiyle Kurmay Binbaşı Cengiz Varol) geri çekilenleri durdurdu. Yapılan kısa bir durum değerlendirmesiyle o bölgede bir hat tutulmaya çalışıldı. Emir subayı da Alay Komutanının arkasından bir araçla Boğaz'a gitti.

Gönyeli'deki 3. bölük imha olmuş ve Yunan Alayı Gönyeli'ye girmişse hiç olmazsa bir yaralı Boğaz tarafına gelirdi! Beklenmesine karşın kimse gelip gitmiyordu. Bu kısa durum değerlendirmesi sonucu büyük bir umut belirdi, o zaman Gönyeli düşmemiş diye hüküm yürütülmeye başlandı. O ara Lefkoşa'dan Boğaz'a doğru gitmekte olan bir taksi otomobili Binbaşı C. Varol tarafından durduruldu.

Sürücüye, Gönyeli'de tanklara rastlayıp rastlamadığı soruldu. Sürücü de kesik kesik yanıt verdi: *"Çok mermi atılıyordu.. Cehennem*

257 Alay Sancağının, Alaydan, Kolordu komutanının (Barış Kuvvetleri Komutanı) bulunduğu karargâha kaçırılışını, ordu komutanlığı yapmış iki generalimiz şöyle yorumluyorlar: «Alay sancağı, bir alayın şerefidir ve bu şerefin korunması da Alay Komutanına emanet edilmiştir. Alay Komutanı bu emaneti nasıl uygun görüyorsa öyle koruyacaktır. O geceki Yunan saldırısında sancağın Yunanlılar eline düşme kaygısını taşıyan Komutan sancağını korumak için Savaş Karargâhına götürmüştür. Kimi komutan, Kore'de Albay Celal Dora'nın yaptığı gibi beline dolayarak savaşır, çemberi yarar çıkar; kimi komutan elinde sancağı ile savaşır, ama ölür, ama yaşar; kimi komutan da sancağını korumak için daha güvenli gördüğü başka bir karargâha taşır. Sonuç olarak sancak savaş alanında kalacak diye bir kural yoktur. Kıbrıs Türk Alayı Komutanı, komutanlık yetkisini kullanarak, kendine göre en doğrusunu yapmıştır.»

gibiydi... Yem fabrikası yanıyor ama tanka rastlamadım... Yollarda hiç araç yok."

Bunun üzerine orada bulunan "bir takım" ve karargâh mensupları Gönyeli'ye yaklaşmaya başladılar ve Çınar deresi kenarında çatışmaya devam eden 3. Bölükle irtibat kurdular. Bölük komutanının ileride olduğunu ve yardım istediğini öğrendiler.

Bu arada Alay Komutanı (Albay M. Katırcıoğlu) da, Korgeneral Nurettin Ersin'e durumun çok kritik bir aşamada olduğunu ve yardım edilmesini bildirdi. Hava indirme tugayının 4. Paraşüt Taburu atlayışının hemen ardından alay komutanının emrinde Gönyeli muharebelerine katılması için ayrılmıştı. Kırnı'ya ilk gün geç saatlerde helikopterlerle taşınan Nevşehir Jandarma Komando Taburu henüz Kırnı'da savaşa sokulmamıştı. Kolordu Komutanının emri üzerine, bu tabur da Kıbrıs Türk Alay Komutanı emrinde Gönyeli savaşına sokuldu[258].

Bütün bu gelişmeler olurken Çınar deresindeki boğuşma da devam ediyordu. Rumlar ve Yunan askerleri tank desteğine karşın cesaret edip dereden yukarı çıkmıyorlardı. Bu gelişmeleri gören paraşüt taburunun bölük komutanı Gönyeli gerisinde havanlarını mevzilendirerek karşı taarruzla Çınardere bölgesini ele geçirmek için hazırlıklarını tamamladı. Ancak taarruzdan hemen önce derenin öte yakasındaki 3. Bölüğün (Türk) gönderdiği haberci bölük komutanına ulaştığı için, bölüğün yeri ve durumu öğrenildi de paraşüt taburunun taarruza hazırlanan bölüğünün taarruzu durduruldu. Saatlerdir Yunanlıların imha edemediği Türk bölüğünü, az kalsın Türk havancıları imha edecekti...

Yunanlılara karşı direnen bölüğün elinde tanksavar silahı olarak 5 tane Low silahı vardı ve erlere nasıl kullanılacağı bir gece önce gösterilmişti.

Ateşlenen Lowdan çıkan mermi isabetli olmadı. Bu arada aydınlatma da bitmişti. Ama, makineli tüfeklerin nişancı erleri karanlıkta tanklara çarpıp seken izli fişeklerden hedeflerini buluyorlar ve

258 20 Temmuz 1974 gecesi çarpışmaların ayrıntıları daha önceki sayfalarda anlatılmıştır. Burada, Türk Alayının kahramanca karşı koymasından örnek verilmeye çalışılmıştır.

tanklara sürekli olarak ateş ediyorlardı. Artık, tanklara ateş ederek karanlıkta hedeflerini bulmaları nişancılara haz veriyordu; hiç yitirmedikleri güvenleri iyice pekişmişti. Yine de karşıdaki kuvvet karşısında ne kadar dayanabilirlerdi.

İşte bu sırada Alay Karargâhı geri dönmüştü ve onlarla irtibat kuruldu, yardım alındı, çatışmaya daha istekle ve güvenle devam edildi.

Boğaz boğaza gün ağarıncaya değin süren karşı taarruzlarla (hem Türk alayı birlikleri hem de paraşüt tugayının dördüncü paraşüt taburu ve ikinci paraşüt taburunun iki bölüğünün desteğiyle) Rum birlikleri ve Yunan alayı ağır bir yenilgiye uğratılıyordu.

Artık gün ağarmaya başlamıştı. Hedefler az çok seçilebiliyordu. Çınar deresindeki tanklar hareketsiz duruyordu. Birkaç Yunanlı yerde yatıyordu. Önce mevzilenmiş sandılar. Ama hareket yoktu. Hava iyice aydınlandığında Türk tarafı ateşi kesti. Karşı taraftan da ateş edilmediği görüldü. Yalnızca ara sıra infilak eden top ve havan mermilerinin sesi duyuluyordu.

Bölükten bir manga komutanı yanına iki er alarak Çınar deresi içine gitti. Derede kimse kalmamıştı. Dere içinde yirmiden fazla çelik başlık, teçhizat, mermi kutuları, 6 tane makineli tüfek, 4 tane (M3A5) otomatik tabanca, bir astsubay iki de er cesedi bulunmaktaydı.

İlk andaki çözülmeye karşın Kıbrıs Türk Alayının tüm bölükleri mevzilendikleri her bölgede Çınar derede olduğu gibi kahramanca çarpıştılar.

21 Temmuz Pazar

Havanın aydınlanmasıyla birlikte Genelkurmay Türk savaş uçaklarına havalanmaları emrini verdi. Saat 04.30'dan itibaren hedeflerini elde edemeyen Rum birlikleri hareketi durdurdular ve ardından hızla geri çekilmeye başladılar.

Her ne kadar düşman ateşi şiddetini hafiflettiyse de havan atışları devam ediyordu. Zayıf olduğu inancında oldukları noktalardan da taarruza devam ediyorlardı. Ancak, bu saldırılar sonuç alıcı değildi. Kolordu komutanının bulunduğu karargâhtakiler hava-

nın atmasını iple çekiyorlardı. Özellikle serseri kurşunlarla kayıp vermek istemiyorlardı.

Rum baskınının hissedilir biçimde azalmasıyla birlikte çıkarma birliklerimiz arasında haberleşme kurulabildi ve yeniden toparlanıp daha önce Genelkurmayca hazırlanan plan uygulanmaya başlandı.

Kıyı başında amfibi alayın tabur komutanları toplanarak kalan cephanenin çok dikkatli kullanılmasını, gerekirse süngü savaşı yaparak, kıyı başını ikinci çıkarmaya kadar tutmaya zorunlu olduklarını belirttiler.

«21 Temmuz sabahı taburlarımdan aldığım zayiat (kayıp), cephane durumlarını kontrol ederek tabur komutanları ve kilit personeli amfibi alay karargâhına davet ettim. Cephane, muhabere aygıtları için pil ihtiyacı ve ilk yardım malzemesi istediğimiz Harp Filosu aracılığıyla Çıkarma Birlikleri Komutanlığı Mersin'e iletildiğini bildirdim.

Personelimi doğabilecek, muhtemel durumlara karşı uyarmaya çalışarak, gerekirse süngü savaşı bile yaparak plaj sahasının yakın emniyetini[259] *ikinci çıkarmaya kadar mutlaka tutmamız gerektiğini bildirdim.*

Tek tek dikkatle izlediğim silah arkadaşlarımda soylu bir ulusun davranışını gördüm. Saygıyla selamlayarak ayrıldılar.»[260]

Uçaklar, kendilerine yerden verilen hedefleri yerle bir ediyorlar... Yunan alayı ile RMM üsleri ortadan kaldırılıyordu.

Genelkurmay büyük ağırlığı hava kuvvetlerine vermişti. Yapılan son durum değerlendirmesinde tehlikenin atlatıldığı kesinlikle belirlendi. İlk önce Beşparmak dağlarındaki direnme yuvalarını temizleyip, Girne-Lefkoşa bağlantısını bir an önce kurmaktı. Girne-Lefkoşa bağlantısı saat 07.00'den itibaren kuruldu.

21 Temmuz, sabah saat 07.00'de Paraşüt taburu Darboğaz batısı Ozanköy yönetimde taarruz etmek üzere bölgeye gönderildi. Üçgen bölge yoğun topçu, havan ve makineli tüfek ateşlerine hedef oluyordu. Yer yer karşı taarruzlarla bölge sürekli olarak tehdit ediliyordu. Özellikle helikopter indirme dalgaları gelişinde, gerek

259 Yakın emniyet: Düşmanın, çıkarmaya gelecek kuvvetlere zarar vermeyecek biçimde plaj sahasını ele geçirmek.

260 Bu kitap için, E. Dz. Albay Neşet İkiz ile 5 Ocak 1988 tarihinde yapılan görüşme.

uçuş kolları ve gerekse iniş bölgeleri ile toplanma bölgeleri çok şiddetli topçu, havan ve makineli tüfek ateşi altında tutulmuştur. Bu yoğun ateş, toplama ve tertiplenmeyi oldukça güçleştirmiş ve kayıpları artırmıştır. Hava kuvvetlerimizin ağır baskısı başladıktan sonra bu bölgedeki birliklerimiz de rahat nefes alma olanağına kavuştu.

Plan gereğince Kıbrıs'ta ikinci dalgada (kademe) çıkması gereken 39. tümen, o sırada Mersin'de gemilere bindiriliyor, tank ve zırhlı araç sayısı arttırılıyordu. "**Truva**" feribotu Deniz yollarından, "**Sadık Altıncan**", "**Köyceğiz**" gemileri de sahiplerinden alınmış gerekli askeri yükle doldurulуyordu. Ne kadar hızla hareket edilirse edilsin, ikinci dalga 22 Temmuz'dan erken Kıbrıs'ta olamayacaktı. İkinci dalgayı çıkarana kadar hava kuvvetlerinin desteği sürdürülecek, böylece birinci dalgada çıkmış olan birliklerimizin direnmesi sağlanacaktı. Bu arada helikopterlerle asker ve cephane indirilmeye devam ediliyordu.

Türk savaş uçaklarının gelmesiyle iyice kırılan düşman taarruzunun yavaşlamasıyla birlikte, Türk birlik komutanları birliklerini bir gün önce sevk ettikleri noktalara koştular.

Kolordu Komutanından izin alınarak, jandarma binbaşı Hasan Cemil'in canları pahasına tuttukları Dikmentepe'nin güvenlik içinde olduğu görüldükten sonra rahat bir nefes alındı. Binbaşı'ya hemen yeni bir emir verildi: "*Dikmentepe'yi tutmakla olmaz, Dikomo'ya taarruz edip düşmanı püskürteceksiniz.*" Geceki göğüs göğüse boğuşmanın hemen ardından jandarmalar, Çubuk alayının bir taburu ile beraber yarım günde bu emri yerine getirip Dikomo'ya girdiler. Ardından, mücahit taburu gece terk etmek zorunda kaldığı eski yerine yerleştirildi.

Paraşüt taburu Rum Bozdağı'nı ele geçirdikten sonra Dikmentepe'ye Türk bayrağını dikti.

Her iki taraf da Amerikan yapısı AN/PRC tipi muhabere aygıtları kullandıkları için çok güzel Türkçe konuşan Rumlar çevrimlerimize girerek özellikle kıyı başındakileri çok zor durumda bırakıyorlardı. Askerlerimiz de yedek frekanslara geçerek, bir an için rahatlıyorlardı. Rumlar, gemi, uçak ve kara birliklerimize karşı olanakları ölçüsünde "mukabil elektronik savaş" uygulamaya çalışı-

yorlardı. Bir ara kendi uçağımızın çıkarma kumsalına saldırıya geçmesi üzerine, parola yerine zorunlu olarak başka bir uygulama durumunda kalındı. Rumlar çok güzel Türkçe konuşarak pilotumuzu aldatıp kendi birliklerimizin üstüne çevirdi. Yerdeki hava irtibat subayımız pilotun takma adını kullanıp çok önemli boyutlara ulaşacak bir faciayı önledi. Bu tür müdahalelerle karşı tarafın aldatmacaları etkisiz hale getiriliyordu.

20/21 Temmuz gecesi yapılan muharebelerde, Kadifekale bölgesindeki (St. Hilaryon bölgesi) 1. ve 2. komando taburlarından 14 şehit vermişti. Bu şehitler ve yaralılar, 21 Temmuz sabahı Boğaz üssüne tahliye edildi. 2. taburla 3. tabur yer değiştirdi ve 3. tabur Girne'ye taarruz düzeni aldı. Genelkurmay Başkanlığı planı gereğince ertesi günü Girne'nin düşürülmesi gerekiyordu. 2. tabur Kadifekale bölgesinde fazla yorulduğu için, Kırnı bölgesindeki 3. tabur araçlarla, 2. taburla yer değiştirdi. Taarruz düzeni aldırıldı. (Yarbay Cemal Eruç komutasındaki) 1. tabur Beşparmaklar doğrultusunda batıya, 3. taburun da (1 bölükle takviyeli) Girne'ye taarruzu emredildi.

Türk savaş uçaklarının etkili bombardımanı ve birliklerimizin karşı taarruzları Rum ve Yunan kuvvetlerini sindirmişe benziyordu. Ancak, Kolordu karargâhı ihtiyatı elden bırakmıyor, gece yine saldırı olabileceğini düşünerek planlarını ona göre yapıyordu. İlk gün Ada'ya çıkanlar, ikinci dalganın 21 Temmuz 1974 günü çıkmasını bekliyorlardı.

21 Temmuz saat 11.00 civarında Kadifekale'den Girne yönünde hareket eden birlikler büyük bir düşman baskısı altında kalmadan (yalnızca evlerin içine giren Rum askerleri tarafından açılan ateşler hariç) saat 15.00 ile 16.00 arası Girne'den Pladini kumsalı doğrultusunda asfalta kadar indiler. Bu sırada Rum Bozdağı bölgesindeki Hava İndirme Tugayının taburu da Bellapais[261] köyü batısındaki bölgeye inmişlerdi.

Çıkarma birliklerinin Girne yönünde hareket etmemeleri üzerine Kolordu Komutanına bilgi verilmiş ve komutanlığın emriyle bu birlikler Girne güneyindeki Kadifekale kuzeyindeki futbol sahası

261 Burarın adı Beylerbeyi'dir.

bölgesinde hava kararmadan önce toplanmış ve geceyi orada geçirmeleri emredilmiştir.

1. tabura da Doğruyol ve St. Hilaryon bölgesinde toplanıp geceyi orada geçirmesi emredilmişti.

Hava kararınca daha önce beklenen olay gerçekleşiyor, Rum birlikleri saldırıya geçiyordu. Türk kuvvetleri de ilk geceye göre daha düzenli biçimde karşı koyuyor, düşman saldırısını etkisiz duruma getiremese bile ilk gecenin sıkıntısı yaşanmıyordu. Hatta istenen düzeyde olmasa bile Girne-Lefkoşa-Gönyeli üçgeni kurulabilmişti.

Kıyı başında da karşılıklı çatışmalar oldu. İlk geceye oranla, daha sakin ve ateş disiplini daha iyi idi.

21 Temmuz gecesinden 22 Temmuz sabahına değin çatışmalar yine devam etti. Komando Tugayı birlikleri Beşparmak dağlarındaki direnme yuvalarını, daha doğrusu silah depolarını saf dışı edebilmek için insanüstü çaba harcıyorlardı. Sabahın ilk ışıklarıyla birlikte bazı komandolar Girne'nin dış yerleşim bölgelerinde görülmeye başladı. 3. tabur, öğlene doğru Girne-Pladini kumsalı asfaltına varmıştı.

Havadan inenlerle denizden çıkanlar birleşmek üzereydi. İki gün boyunca hiçbir takviye almadan direnmek ve Genelkurmay Başkanlığı'nın planında belirtilenleri yerine getirmek başlı başına "büyük bir başarıydı".

Çıkarmanın ikinci gününde. Kıbrıs'taki Rumların Türklere işkence yaptıkları öldürme olaylarının arttığı haberi hızla yayılmaya başladı. Bunun üzerine Kıbrıs Türk Kuvvetleri ve Adana, Hatay, İçel illeri Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Suat Aktulga bir bildiri yayınladı:

"Kıbrıslı Rumlara hitap ediyorum. Türk köylerinde kadın, çocuk ve ihtiyarlara taarruz edildiği haberi alınmıştır. Bu hareketlere devam edildiği takdirde, misliyle mukabele edilecektir."

TÜRK UÇAKLARI TÜRK GEMİLERİNİ BOMBALIYOR VE *TCG KOCATEPE* BATIYOR

20 Temmuz 1974 Yunanistan

Saat 15.00'de Yunan Deniz Kuvvetlerine ait **Glatkos** ve **Nireis** denizaltılarına Kıbrıs'a hareket ederek Türk deniz araçlarını vurma emri verildi. Bu denizaltı gemileri herhangi bir görev yapamadan 21 Temmuz 1974 tarihinde saat 13.00'de geri çekildi.

21 Temmuz 1974 Yunanistan

573. Piyade Taburu ve 550 gönüllü, Albay Papakostalu komutasında Retimnon muhribi ile Kıbrıs'a gönderildi. Fakat 22 Temmuz 1974 gece yarısı gemi komutanı Albay Zulias'a geri dönüp personeli Rodos'a çıkarması emri verildi. Daha önce alarma geçirilen 35. Yunan Komando Taburu 21 Temmuz gece yarısı 15 tane Moratlas uçağı ile Kıbrıs'a intikal ettirildi. Bunlardan ikisi yolu şaşırıp geri dönerken dört tanesi de Lefkoşa havaalanında RMM ordusu askerlerinin ateşiyle tahrip oldu.

Ada'daki görev süresini tamamlayan Yunan Kontenjan Alayı personelini alan **Lesbas** çıkarma gemisi de 21 Temmuz 1974'te Yunanistan'a giderken geri çevrilerek personelini Bal'a çıkardı.

20 Temmuz gecesi RMM ve Yunan alayıyla birlikte Yunanlı subayların da katıldığı püskürtme harekâtı daha önce de belirttiğimiz gibi çok kanlı ve boğaz boğaza geçti. Böylesine güçlü bir direnişle karşılaşılacağı hiç akla gelmemişti.

O geceki kanlı çarpışmaların ardından Genelkurmay Başkanlığı Genel Sekreterliği Basın ve Halkla İlişkiler Şubesince yapılan açıklamada, Kıbrıs'taki Yunan ve Rum güçlerinin beklenenin üstünde olduğu açıkça görülebiliyordu:

«Sürdürülmekte olan Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında Kıbrıs Rum topluluğunda, bilinenin çok üstünde tank, silah, malzeme ve cephane olduğu tespit edilmiştir. Ada'da bulunan Yunan subaylarının sayısı da öne sürülenin çok üstündedir. Bunların Kıbrıs'a darbeden önce sokulduğu anlaşılmıştır.

Kıbrıs Rumlarına yapılan bu yardım ve destek Yunanistan'ın Ada'da ne türlü karanlık emeller beslediğini göstermektedir. Bütün bu çabalar, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin ileri harekâtını yavaşlatmamıştır.»[262]

Kıbrıs'ta kanlı çatışmalar olanca hızıyla devam ederken Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi büyük bir aceleyle 353 numaralı kararını çıkardı. Bütün ülkeleri Kıbrıs'ın egemenlik, bağımsızlık ve toprak bütünlüğüne saygı göstermeye çağırarak yabancı güçlerin (Türkiye ve Yunanistan) derhal adayı terk etmeleri isteniyordu. BM ateşkes öneriyor, NATO dahil olmak üzere bütün kuruluşlar da buna uyulmasını istiyordu.[263]

21 Temmuz sabahı uçaklarımız, adadaki birliklerimizin yardımına koşarak onları rahatlatırken, ortada geceden bu yana bir konvoy lafı dolaşmaya başlamıştı.

On parçalık Yunan savaş gemileri konvoyunun Rodos'tan güneye doğru indiği bildirilmişti. 20 Temmuz saat 11.00'de deniz/karakol uçağımız tarafından- Beşadalar güneyinde[264] beş muhrip görüldüğü bildiriliyordu. Konvoy lafının dolaşmasıyla birlikte harekâtın geleceği de tartışılmaya başladı. Sonunda harekâtın geleceği "bu konvoyun durdurulmasına bağlıdır" düşüncesinde düğümlendi.

---

262 Hürriyet Gazetesi 23 Temmuz 1974

263 Sisco'nun Atina görüşmeleri için M. Ali Birand, 30 Sıcak Gün adlı incelemeye bakılabilir. s:168-174 arası

264 Bunlar, harekâta bilahare katılan Arama-Tarama gemileridir.

Yunan konvoyu lafı dolaşmaya başladıktan kısa bir süre sonra, özellikle ABD, iki NATO üyesi ülkesinin savaşın eşiğine geldiği kuşkusuyla olaya müdahale etme gereği duyuyordu. Yunanlılar üzerinde yoğunlaşan baskı sonucu, Türkiye ile savaşacağız demekten çark edip, Atina'ya apar topar gelmiş bulunan Sisco'ya, Arapakis (Yunanistan Deniz Kuvvetleri Komutanı) aracılığıyla ilginç bir yanıt veriyordu: «**Kıbrıs'a doğru giden hiçbir Yunan gemisi yoktur. Bulurlarsa Türkler batırabilirler.**»[265]

Keşif uçağımız S-2, S2-A tipindeydi. Bu uçaklar silahsızdır. Daha çok denizaltı keşfi ve göz keşfinde kullanılırlar. Pilotumuz bölgeye geldi. Kıbrıs'ın karşısında savaş durumlarını almış olan *TCG M. F. Çakmak, TCG Adatepe, TCG Kocatepe* ve *TCG Tınaztepe* bu uçaklarla yapılan telsiz konuşmalarını alıyordu...

21 Temmuz günü, ortak deniz-hava harekâtı olmadığı için gemilerde hava irtibat subayı da yoktu. Ancak, tesadüf olarak, *TCG M.F. Çakmak*'ta bir pilotumuz vardı. Bir gün önce düşen uçağımızın pilotu bu gemimiz tarafından kurtarılmıştı. Kendi uçaklarımızın gemilerimize taarruzları sırasında bu pilotumuz da muhripteydi.

Ankara'da, İnönü caddesinin iki yanında Genelkurmay Başkanlığı ile Hava ve Deniz Kuvvetleri Komutanlığının birlikte kullandıkları binalar karşılıklı olarak bulunmaktadır. Burada Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Kemal Kayacan ile Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Emin Alpkaya ortak olarak paylaştıkları yapının üçüncü ve dördüncü katındaydılar.

Deniz Kuvvetleri Komutanı, kendi harekât merkezinden gelen bilgilere dayanarak *"o bölgede Yunan konvoyu var"* diyordu. Karar verilmesi çok güç bir andı. Çünkü, Yunanistan bayrağı taşıyan gemiye ateş açmak demek iki ülkeyi savaşa sokmak demekti. Hiçbir kuvvet komutanı ülkesini savaşa sokacak bu kararı gönül rahatlığıyla veremezdi. Bu anlarda çekilen sıkıntı her iki kuvvet komutanının ömürlerinin birkaç yılık bölümünü yemiştir. Hava Kuvvetleri Komutanı da, Yunan Cuntasının başlatacağı bir saldırıya karşı Eskişehir'de konuşlanmış olan filo da dahil olmak üzere, Mürted'ten, Malatya'dan uçaklar kalkmasını emretti.

265 M. Ali Birand, 30 Sıcak Gün. s: 173

Burada ülke çıkarları söz konusuydu. Sözü edilen gemiler gerçekten Yunan gemisiyse bunlarla savaşmamak vatan hainliği ile suçlanmak demekti. Bunu kimse göze alamazdı. Savaş koşulları da göz önünde bulundurularak ve her türlü sorumluluk yüklenilerek gemilerin batırılması kararı alındı.

Olaylar gelişiyor...

İlk çıkarma bitince, muhriplerimiz (**Kocatepe, Adatepe, Tınaztepe, M.F. Çakmak**) bu kez boş gemileri koruyarak, 20 Temmuz akşamı saat 19.00 dolaylarında Türkiye kıyılarına doğru gelmeye başladılar.

Ankara'ya her yerden istihbarat yağıyordu. Muğla Valisi, Bodrum Kaymakamı, MİT, akla gelen gelmeyen her yerden ve herkesten istihbarat geliyordu. İstihbarat bilgisine göre Rodos'tan Kıbrıs'a doğru savaş gemileri desteğinde şilepler gelmekteydi. Bu istihbaratların yoğunlaşması üzerine deniz keşif uçağının havalanıp konvoyu saptaması emredildi. Gelen bilgilerin çok sağlıklı değerlendirilmesi gerekiyordu, ancak, işler barış dönemindeki gibi düzenli yürümüyordu. Çünkü, savaş bambaşka bir ortam yaratmıştı.

20 Temmuz 1974 günü saat 19.30'da Muğla'daki Jandarma Komutanlığından (karakol komutanlığı olabilir e.m.) Deniz Kuvvetleri Komutanlığına bir mesaj geldi. Bu mesajda «Akdeniz'e giden bir Yunan konvoyu var...» deniliyordu.

Bu mesaj çok kısa bir süre sonra Muğla Valiliği kanalı ile de gönderildi.

Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Kemal Kayacan'a Yunan savaş gemileri desteğindeki şileplerin Baf'a doğru yol aldıkları, bunların deniz keşif uçağımız tarafından da saptandığı rapor edildi.

Genelkurmay'da...

Genelkurmay Başkanlığında kurulmuş olan Savaş Harekât Merkezi'nde, Yunan konvoyu söylentisi çıktıktan sonra neler olduğunu dönemin Kara-Hava Kuvvetleri koordinatörü, Pilot Kurmay

Albay Behçet Tamuroğlu'nun Hürriyet gazetesine yaptığı açıklamalardan aktarıyorum:[266]

«Harekâtın birinci günü akşamı, yani 20 Temmuz günü, çeşitli kaynaklardan bir haber geldi bize... Bir Yunan konvoyu Rodos yönünden Baf'a doğru yola çıkmış. Bunun üzerine akşam geç saatlerde, Deniz Kuvvetlerinin oralarda uçan bir keşif uçağı oraya gitti. Tabii ki en garantili keşif, denizcilerin yapacağı keşiftir. Havacı pilotlar ne kadar eğitimli olursa olsunlar, gemiyi bir denizci kadar iyi değerlendiremezler. Herkesin kendisine göre mesleği var. Bu uçaktaki iki denizci pilot konvoyu gördüler ve ön değerlendirmeyi yaptılar. O gece uzun ve heyecanlı bir gece oldu bizim için. Konvoyla ilgili ilk bilgiler bizim merkeze geldi.»

Gazetedeki açıklamalar daha sonra şöyle devam ediyor:

«Harekât Merkezinde konvoyu haber aldıktan sonra, bizim dışımızda bazı gelişmeler oldu. Zannederim hükümet yetkilileri, Genelkurmay Başkanı Semih Sancar ve kuvvet komutanları, bu durumu bizim dışımızda uzun uzun tartıştılar. Fakat bize uzun süre haber gelmedi. Biz de gereken kararın alınmasını bekliyoruz ki, gereken hazırlıkları yapalım. Sanıyorum 20 Temmuz gece yarısı idi... Merkeze Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Emin Alpkaya geldi. Bazı havacı arkadaşların, Alpkaya'ya bazı şikâyetleri oldu. Bu şikâyetler üzerine, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Kemal Kayacan'ın odasına gittik. Albay Hikmet Öztekin, Albay Necdet Hızel vardı. Dört kişi gittik. Orada iki komutan arasında sert tartışma oldu.»

Bu tartışmanın kara harekâtını desteklemek konusunda iki kuvvetin de ortak olarak yük paylaşımı konusunda olduğu belirtilen açıklamalarda, konvoy olayının gerisi şöyle anlatılıyor:

«... daha sonra da, o Yunan konvoyu konuşuldu. Deniz Kuvvetleri Komutanı Kayacan bu konvoyun hem kendi keşif uçakları, hem de bir denizaltı tarafından görüldüğünü ve garanti olduğunu söyledi.»

Sözü edilen konvoya taarruz biçimi konusunda iki komutan arasında karar alındığını belirten açıklamalar şöyle sürüyor:

---

266 Genelkurmay Başkanlığı Savaş Harekât Merkezinde olan olayları hava kuvvetleri temsilcisi tanıklığıyla anlatmak istediğimden, kendisine baş vurduğum Albay Tamuroğlu, tüm tanıklıklarını ve bildiklerini gazeteye açıkladığını; oradan yararlanmamı söyledikleri için Hürriyet Gazetesinin 27 Temmuz 1987 tarihli sayısından alıntı yaptım.

«Girne önlerinde bulunan üç muhribin, Baf bölgesinde bulunan düşman konvoyuna bizim uçaklarla birlikte koordineli bir taarruza girişmesi... Ancak muhriplerimiz Arnavutburnu'nu geçmeyeceklerdi... Bu plan daha karargâh aşamasına gelmeden, iki komutan arasında oldu...»

Yunan konvoyu lafı dolaşmaya başladığından bu yana, içinde bulunulan savaş ortamı değerlendirmelerin (durum muhakemesinin) gerektiği biçimde yapılmasını engelledi. Çok sağlıksız yollardan aktarılan bilgiler sonunda konvoyun varlığına kesin olarak inanıldı. Daha da önemlisi bunun Yunan konvoyu olduğuna karar verildi.

Alınan bilgilere göre bu konvoy gerçekti ve asker, savaş malzemesi taşıyordu. Eğer bunlar Baf'a çıkarılırsa çok büyük tehlike olacaktı. Gece ilk dalgada çıkan askerlerimiz ateş altında kalıp çok zor anlar yaşamıştı. Bir de bu konvoy yükünü Baf'a boşaltırsa kara kuvvetlerimiz çok zor durumda kalacaktı. O halde bu konvoy durdurulmalıydı. O ana kadar Yunanistan'la savaşa girilmemişti. Konvoyu koruduğu söylenen Yunan savaş gemilerine ateş açılırsa Yunanistan'la savaşa girilmesi kaçınılmaz olacaktı. Kısacası, bir Türk Yunan savaşının çıkması an meselesiydi.

Tüm bu varsayımlar irdelendikten sonra hava kuvvetleri komutanıyla deniz kuvvetleri komutanı, 20 Temmuz gecesi deniz kuvvetleri komutanının odasında buluştular. Son durum görüşüldü, olaylar değerlendirildi. Deniz kuvvetleri komutanı bu konvoyun deniz keşif uçağımız kararından görüldüğünü ve kesinlikle Yunan gemileri olduğunu söyledi. Hava Kuvvetleri Komutanı da aynı şeyi söyledi.

Yapılan durum değerlendirmesinde, konvoyun hızına göre Baf'a ulaşması 21 Temmuz öğlen saatlerini bulacaktı. Uçaklarımız buna göre kalkış yapacaklar ve konvoyu Baf'a iyice yaklaşıp durduğunda veya yavaşladığında, kısacası, en uygun anda vuracaklardı. Uçakları vurup konvoyu dağıttıktan sonra durum Deniz Kuvvetlerine bildirilecek, Arnavutburnu'nda bekleyen gemilerimiz de Baf bölgesine inip geri kalanlara saldıracak ve konvoy ortadan kaldırılmış olacaktı.

İki kuvvet komutanı arasında taarruz kararı alındıktan sonra durum Genelkurmay Başkanına götürüldü; taarruz kesinleşti. Bun-

dan sonra Genelkurmay Başkanı Başbakanla görüşüp, açıklamalarını yaptı ve taarruzdan başka çözüm yolu olmadığını belirtti. Başbakan da bakanlar kuruluna konuyu götürüp, Genelkurmayın istediği doğrultusunda taarruz için kesin emir ve yetki verildi.

Bundan sonra her iki kuvvet komutanlığı da gerekli hazırlıkları hızlandırdılar. Muhripler deniz üzerindeydi ve Türkiye'ye doğru gelmekteydiler. Onlara geri dön emri verildi. Kalkmasına karar verilen uçakların bomba ve yükleri değiştirildi. Olası Yunan saldırısına karşı bekleyen Eskişehir'deki uçaklarımıza hazır ol emri verildi. Artık sabahın olması bekleniyordu. Kıbrıs uçaklara göre 25-30 dakika uzaklıktaydı.

Deniz Kuvvetleri Komutanlığı gemiler hakkındaki bilgileri ve parolayı hava kuvvetlerine aktardı. Bekleyiş başladı...

Akdeniz'de...

01.00... Verilen emirle dört muhribimiz geri döndü. 20-21 Temmuz gecesi, bu kez ikinci çıkarma konvoyunu koruyarak gene Girne önlerine doğru yola çıktılar. Seyir olaysız geçti.

02.00... Her iki kaynaktan da konvoy mesajını alan Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, bu mesajı Hava Kuvvetleri ve Kara Kuvvetleri Komutanlığına geçti.

Hemen S-2A keşif uçağı kaldırıldı. "Panter-7" kod adlı uçak konvoyun olası yaklaştığı bölge üzerine gitti ve o mevkide «perde nizamında 6'lı ve 5'li iki grubun olduğunu» saptadığını belirttikten sonra «yakıtım kalmadı» diyerek bölgeden ayrıldı.

03.30... "Panter 7" gördüğü gemilerin durumunu bölgede uçan "Panter 8"e söyledi ve bu bilgileri, kendisi bağlantı kuramadığından dolayı "Panter 8"in Ankara'ya iletmesini istedi. "Panter 8" de, "Panter 7"nin gördüğünü söylediği gemilerin varlığını Ankara'ya anlattı.

"Panter 7" ekibi Bandırma'ya indikten hemen sonra Deniz Kuvvetleri Komutanlığını doğrudan doğruya arayarak, daha önce "Panter 8"in verdiği bilgileri tamamladılar. Görevi devralan "Panter 8" ve daha sonra havalanan "Panter 9" konvoyu göremediklerini söylediler.

04.00... "Panter 8" Baf'a doğru yol alan 3 ile 8 gemi olduğunu söyledi. (Bu mesaj Adana Müşterek Harekât Merkezi tarafından da alındı.)

04.58... Anamur radarı AMHM'ne[267], 8 tane gemi saptandığını iletti.

05.50... Hava Kuvvetleri Komutanı, AMHM'den keşif isteğinde bulundu. 05.32'de kalkmış bulunan keşif uçağına görev değişikliği yaptırılarak «Baf'a» keşif yapılması istendi.

Pilotun verdiği rapor: «Arama bölgesinde 2 yük ve bir yolcu gemisi Baf'ın batı yönünde gidiyor» biçimindeydi.

06.15... *TCG İzmit* de konvoyun desteğine verildi ve dört muhrip ile hedef bölgesine vardı.

06.45... Muhriplerimiz tarafından destek bombardımanı yapıldı. Çok etkili oldu.

08.00... Muhriplerimiz hedef bölgesine vardılar. Kıyı başındaki Deniz Piyade alayı ile temas kuruldu. Geceki olaylar öğrenildi. Muhriplerimize bir gün önce düşen uçağımızın pilotunu arama emri verildi. Önce *TCG Akhisar* aradı fakat bulamadı. 21 Temmuz sabahı hava aydınlandıktan sonra, kıyı gözetleniyordu. Bu sırada denizde bir parıltı görüldü ve daha dikkatle bakıldı. Kıpırtı görülür gibi oldu. Bunun üzerine *TCG Adatepe*'nin komutanına "biz kıyıya sokuluyoruz, bizi koruyun" mesajını ileten *TCG M. F. Çakmak* kıyıya sokulmaya başladı. Portakal renkli can salı üstünde yarı baygın durumda pilot yatıyordu. Pilotu deniz üzerinde baygın durumda görünce hemen kurtarma girişimleri başladı. *TCG M. F. Çakmak*'ın personeli olan deniz üsteğmen Kemal Gökberk'i ayaklarından bağlayıp denize sallandırdılar. O da, paraşüt iplerine dolanmış olan pilotun iplerini cebinden çıkardığı çakı bıçağıyla kesti ve böylece pilotu yukarı çektiler. Hemen gemiye aldılar. Önce Yunan pilotu sanıp hırpalayacaklardı, gemi komutanı müdahale etti ve revire yatırdılar. Pilot kendine gelince 172. Filo'dan Kd. Üteğm. Sadık Dülger olduğunu öğrendiler. İlginç bir yazgı sonucu denizde bir gün kalıp kurtarılan pilot, kendi uçaklarımızın saldırısını yaşayacaktı...

---

267 AMHM: (Adana Müşterek Harekât Merkezi)

09.20... "Panter 10" Kıbrıs güney batısı genel rotasında gelen 10 tane su üstü gemisi saptadığını, bunlardan birinin muhrip, tamamının konvoy olduğunu Adana'daki Deniz Kuvvetleri Harekât Şubeye bildirdi. Bu gemiler 2.5 saat süre ile izlendi ve "Panter 11"e devredildi. "Panter 11" radarı olmadığı için temas kuramadı, görerek arama yapmaya çalıştıysa da olumlu bir sonuç alamadı ve gemileri "**göremedim**" dedi.

09.40... Kıyı başındakilerin gece hücuma uğradıkları öğrenildikten sonra kıyıdaki düşman hedefleri denizden bombalandı. Muhripler tarafından açılan yoğun ateşle silah yuvaları yerle bir edildi.

Bu sırada Ankara'da, bir gün önce görüldüğü ve Yunan konvoyu olduğu şüphe götürmeyen konvoyun ne pahasına olursa olsun durdurulmasına karar verilmişti. Harekâtın geleceği bu konvoyun durdurulmasına bağlanmıştı...

Kıbrıs'ın karşısında bombardıman düzeni almış olan *TCG M. F. Çakmak, TCG Adatepe, TCG Kocatepe, TCG Tınaztepe* muhripleri, Yunan konvoyunun havadan saptayıp bilgi verecek olan deniz/karakol uçağıyla yapılan telsiz konuşmalarını alıyorlardı. *Pilot, "11 gemiden oluşan konvoy Kıbrıs yönünde seyrediyor; ancak, hava puslu, alçalıp gözle tespit yapamıyorum,"* diyordu. Bu durumda taşıdıkları yükler ve bayrakları saptanmamış oluyordu. Bu sırada radarda da bazı gemiler saptanmıştı. Silah ve asker yüklü olan *TCG Donatan*'ı bırakıp gitmeyi de göze alamıyorlardı. Çünkü Kıbrıs'taki Rum hücumbotlar torpido silahıyla yüklüydü.

O sırada Ankara'da dört ayrı savaş merkezi vardı. Bir de Adana'da müşterek harekât merkezi kurulmuştu. Adana'daki, Kıbrıs'a yapılan çıkarma nedeniyle kurulmuş olan kara-deniz-hava ortak harekât merkeziydi. Ayrıca Ankara'da, Genelkurmay'da kuvvetlerin ortak harekât merkezi ve her kuvvetin ayrı ayrı harekât merkezleri bulunmaktaydı.

Harekâtın yönetim ve denetimi, birinci gün Adana'da kurulmuş olan ortak harekât merkezi tarafından yürütüldü. Konvoy söylentileri ortaya çıktıktan ve taarruz kararı alındıktan sonra harekâtın yönetimi Ankara'ya alındı. 21 Temmuz günü, Ankara'da hava-deniz olarak kurulmuş ortak komuta merkezi bulunmamaktaydı. İnönü caddesinin iki yanında Genelkurmay Başkanlığı ile Hava ve Deniz

Kuvvetleri Komutanlığının birlikte kullandıkları binalar karşılıklı olarak bulunmaktadır. Ancak ikinci harekâtta hava ve deniz birlikte bir merkezde toplanmıştır.

Gece sabaha değin süren durum değerlendirmeleri sonucu Yunan gemilerine taarruz kararı alındı ve bir de plan yapıldı. Buna göre: *"Girne önlerinde bulunan üç muhribimizle, Baf bölgesinde bulunan düşman konvoyuna önce uçaklarımızın taarruzundan sonra gene uçaklarımızla birlikte bir taarruza girişilecekti. Muhriplerimiz Arnavutburnu'nu geçmeyecekler, daha aşağıya yani Baf'a doğru inmeyeceklerdi"*

Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, Güney Özel Görev Kuvveti Komutanı Tümamiral Nejat Tümer'e, *"dokuz muhrip tarafından korunan bir Yunan konvoyunun Rodos'tan hareket ederek Kıbrıs'a indiklerinin saptandığını ve bu konvoyun durdurulması için bir kuvvet ayrılması"* emrini verdi.

09.44... Amiral Tümer de, Komodor, Kurmayalbay İrfan Tınaz'a emri ileterek; *«Baf'ın 60 mil batısında rapor edilen düşman çıkarma gemilerinin imha edilmesi için Güney Özel Görev Kuvveti Komutanlığı emrindeki gemilerden üç tanesini emrine verdiğini ve adı geçen bölgeye gitmelerini»* istedi. Gemilerin seçimini Komodor Tınaz'a bıraktı.

Komodor, önce *TCG M. F. Çakmak, TCG Adatepe* ve *TCG Tınaztepe* gemilerini seçti. Amiral Tümer'in *TCG Tınaztepe*'de olması nedeniyle kararını değiştirdi. *TCG Tınaztepe*'nin bölgede kalarak harekâtı yönetmesi daha uygun olacaktı. Üstelik iki komutanın birden savaşılacak alana gitmesi hatalı olacaktı. *TCG M. F. Çakmak* (Komodor Tınaz bu gemideydi), *TCG Adatepe* ve *TCG Kocatepe*'nin gitmesine karar verildi.

09.55... Üç muhripten oluşan birlik, Barın 60 mil batısında olduğu bildirilen düşman konvoyuna karşı yola çıkartıldı. Önde *TCG M. F. Çakmak*, ortada *TCG Adatepe*, arkada ise *TCG Kocatepe* olmak üzere Girne'den Baf'a doğru kıyıları tarayarak ve Kıbrıs'ın kuzey kıyılarına paralel olarak seyrediyorlardı.

2'nci Muhrip Filotilla Komodoru Kur. Alb. İrfan Tınaz, **Mareşal Fevzi Çakmak** muhribi Komutanı Kur. Yarbay Atilla Erkan, **Kocatepe** muhribi komutanı Kur. Yb. Güven Erkaya, **Adatepe** muhribi komutanı Kur. Yb. Rıza Nur Öncü'nün komutasında bu görev yerine getirilecekti.

09.57... Amiral Tümer'den, Komodor Tınaz'a gönderilen emirde şöyle deniyordu: *"Emrinize TCG M. F. Çakmak, TCG Kocatepe ve TCG Adatepe'yi alarak 09.20'de Baf'ın 60 mil batısında bulunan konvoy ile temas sağlayınız, ikaz ederek geri döndürünüz, dönmediği takdirde taarruz ediniz.*

Konvoy dönerse, bir saat süre ile rotaya döndüğünü takip ediniz ve müteakiben Baf bölgesine yaklaşarak kıyıdaki mevcut askeri birlikleri tespit ettiğinizde bombardıman ederek Girne bölgesine dönünüz.

TCG Tınaztepe'yi hedef bölgesindeki atış desteği için bırakınız. Bu gemi Harp Filo Komutanının emrine göre hareket edecektir. (Bu emir, daha önce verilmişti.)

Konvoy ikaza rağmen geri dönmezse taarruzunuzla koordineli olarak havadan destek talebinde bulununuz.

Müteakip safhalarda durum ve şartlara göre **Tınaztepe** *ve* **İzmit** *sizinle koordineli olarak hareket için denizde buluşacaktır.*

Herhangi bir durumda muhriplerimiz kuzeye çekilecektir.

Harekât sahamızda denizaltı savunma harekâtı yapılmayacaktır. (Bunun anlamı, denizaltı teması olursa bunların dost olduklarını bilin demekti. Çünkü *TCG Cerbe* ve *TCG II. İnönü* denizaltıları harekât sahasında bulunmaktaydı. e.m.)

Her zamanki başarılarınızın devamını dilerim."

10.00... *TCG Adatepe*, deniz-karakol uçağıyla konuştu. Pilot Deniz Üstğm. Adem Bilgili'den gemilerin seyir nizamı hakkında bilgi istiyorlardı. Önde kaç gemi var? Aralarında hücumbot var mı? Bayrakları saptanıyor mu? Bütün bu sorular; pilot tarafından yanıtlanıyordu. Tüm konuşmalar aynı anda gemiler tarafından alınıyordu. *"Yedi gemi ile emniyete alınmış gemiler gördüm. Hava puslu olduğu için bayraklarını göremedim. Pus nedeniyle üzerlerine gelemiyorum..."*

10.05... Komodor Tınaz, yapılacak konvoy harekâtı ve amfibi harekâtın sevk ve yönetimi bakımından bölgede bulunulması konusunda Harp Filosu Komutanının düşünce ve emirlerini sorduktan sonra, üç muhribin kalkmasına karar verildi.

Arnavut Burnuna kadar İskenderun hava radarı ile irtibattaydılar. Arnavut Burnu'ndan sonra Anamur radarıyla irtibat kuramadılar. Radarın kendilerini görüp göremediğini bilmiyorlardı. Bu durumda muhripleri hiçbir Türk radarı göremiyordu. Ancak Ankara gemilerin mesajlarından nerede olduklarını anlıyordu.

10.07... Deniz Kuvvetlerinden bildirilen emre göre, Rodos kanalından hareketinden bu yana deniz-karakol uçağınca izlendiği söylenen konvoyun, Harp Filosu Komutanlığınca tam olarak saptanması istendi.

Uçak kontrol gemisi olarak görev yapan *TCG Kocatepe*, deniz karakol uçağından alınan raporları yayımlıyordu. Aynı anda öteki muhriplerimiz de uçak tarafından gönderilen bilgileri alıyordu. Alınan raporlara göre konvoyun 40 mil uzaklıkta bir dağılma gösterdiği ve 2 muhribin varlığından söz ediliyordu.

10.40... Hava Kuvvetlerinden görevli albay, «Kıbrıs adası batısındaki Yunan konvoyunun, Kıbrıs adasının arkasında kaldığını (tabii ekosuna girdiği)" belirterek "bu nedenle Anamur radarından kontrol yapılamadığını" AMHM'ne bildiriyordu.

10.52... *TCG Kocatepe*'den (265°-18500 <9 milde> yardada) gözle görülebilen 2 su üstü teması olduğu yayınlandı. Bu arada *TCG Tınaztepe*, kıyı başındaki birliklerimizin isteği üzerine atışlarına devam ediyordu. Bu atışlar çok isabetliydi ve kıyı başını tutan birliklerimizi rahatlatıyordu.

11.05.. *TCG Kocatepe*, deniz-karakol uçağından aldığı yeni bir gönderiyi yayınlıyordu: *"Bizim muhriplere benzeyen 2 muhrip konvoyla beraber Baf rotasına seyretmektedir. Gemiler genel doğu rotasına kıvrıla kıvrıla ilerliyorlar. Konvoya 4 mil yaklaşıldı."*

11.12... Hava Kuvvetleri Komutanlığından üst düzey görevlisi Tümgeneral AMHM'ne çok önemli direktif veriyordu: «Kıbrıs'ın 25-30 mil batısında 4 muhrip ve 7 düşman gemisi bulunmaktadır. Kendilerine 11.30'a kadar geri dönmelerinin ihtar edildiğini» belirterek «Bir F-100 Türk uçağı 20.000 feet'te konvoy üzerinde bekleyecek, eğer konvoy geri dönmezse hava birlikleri tarafından çıkarma öncesi ve çıkarma anında taciz edileceklerini; Taarruz için 181, 141 ve 111'nci filolar tahsis edilmiş ve bunların harekât kontrolü de Eskişehir'e verilmiştir» diyerek açıklamalarını bitirdi. (Tümgeneral Tevfik Alpaslan)

11.25... Havalanan RF'den göz keşfi ile Baf bölgesi batısı 45 milde iki tekne görüldüğü rapor edildi. (RF, keşif uçağıdır.)

11.33... Deniz-karakol uçağı konvoyun Kıbrıs batısında 53 mil uzaklıkta olduğunu bildirdi.

Komodor, Harp Filosu Komutanlığına uçak tanıtma panolarının serildiğini bildirdi ve durumun havadaki birliklere duyurulmasını istedi. Çok kısa bir süre sonra da (11.35'te) uçak tanıtma panolarının ilgili talimatta belirtildiği üzere ayın tek günlerinde kullanılması gerekenlerin kullanılmakta olduğunu bildirdi.

Muhriplere "baş ve kıç gönderlere millî bayraklarınızı da çekiniz" mesajı geldi. Muhripler de bayraklarını çektiler.

11.36... Kıyıdaki hava irtibat subayı, havada yabancı uçakların bulunduğunu ve saldırıya karşı hazırlıklı bulunmalarını haber verdi. Bunun üzerine muhriplere bir hava saldırısına karşı hazırlıklı bulunulması iletildi.

Komodor, uçaklar ile muhabere olanağının olmadığını, eğer muhabere kurabilirse muhriplere de haber verilmesini istedi.

11.40... Hava Kuvvetleri Komutanı (Orgeneral Emin Alpkaya) II'nci Taktik Hava Kuvvet Komutanını (Tümgeneral Hulusi Kaymaklı) telefonla arayarak **"Konvoyun yaklaşmakta olduğunu ve konvoyun saat 11.30'a kadar geri dönmeleri için uyarıldıklarını, saat 12.30'da da ateş serbest"** emrini vereceğini söyledi.

11.46... *TCG Kocatepe*, deniz-karakol uçağının konvoya yaklaştığını fakat bandırasını ve borda numarasını saptayamadığını bildirdi. Bunun üzerine gemilerin bacası soruldu. Uçaktan **"bizimkilerin tipinde"** diye yanıt geldi. *TCG Kocatepe*,'nin muhabere subayı ısrarla konvoydaki gemilerin milliyetlerini öğrenmek istiyordu.

Deniz Kuvvetlerinden bu sırada gelen emirde, ilk önce Baf'ta karada gördükleri askeri hedeflerin bombardıman edilmesi emrediliyordu. Muhripler aldıkları bu emre göre hedeflerini haritaya işlediler. Bu hedeflerin ne biçimde imha edileceğini saptadılar. Bu emirde Yunan savaş gemilerine ateş edilmeyeceği özellikle belirtilmişti.

Muhripler, Deniz Kuvvetleri Komutanının emrine göre, görüldüğü ısrarla belirtilen konvoya gitmeyeceklerdi. Harita üzerinde belirledikleri karadaki askeri hedefleri bombardıman etmeye hazırlanıyorlardı.

Bu sırada Komodor, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Harp Karargâhı ile doğrudan doğruya görüşebiliyordu.

12.02... 184'ncü Filo'dan havalanan RF keşif uçağı pilotu **iki tekne gördüğünü** söyledi.

12.16... Muhripler, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'ndan Genelkurmay'ın son emridir diye iletilen emri aldılar. Bu emirde, "*Yasak bölgede bulunan Yunan savaş ve yardımcı gemilerine ateş ediniz. Komutan* (Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Kemal Kayacan) *takiple bir veya iki düşman gemisini batırmanızı istiyor,*" deniyordu. Ayrıca, önce uçaklarımızın konvoyu bombalayacağı, bundan sonra muhriplerin işe karışması ve muhriplerimizin bombardıman bitene kadar o bölge içine girmemeleri belirtilmişti. Bu bölge neresiydi? Belirli bir hat çizilmişti ancak, muhriplere bu hat ulaşmadı.

Bu mesajın alınmasından sonra muhriplerde bir rahatlama oldu. Ne de olsa üçe karşı dokuz muhriple savaşacaklardı. Bizim uçaklar gelip konvoyu bombalayacağı için kuzeye, Türkiye tarafına doğru çekilmeye başladılar. Böylece bir güneye, bir kuzeye inip çıkıyorlardı. Artık daha aşağıya, Baf önlerine inmiyorlardı, buna gerek kalmamıştı.

Kaba dalgalı denizde bir yandan kuzeye çıkıp güneye inerken, gözler ufuk çizgisinde her an belirecek Yunan savaş gemilerini arıyordu. Bütün dikkatler Akdeniz'in sonsuzluğundaydı. Gökyüzünün denizle kesiştiği çizgide çıkacak konvoyu bekleyen gözler bir anda gökyüzüne kayıyor, kara hedeflerini bombalayan, dalıp çıkan, dalışa hazırlanan savaş uçaklarıyla kucaklaşıyordu. Bu uçaklar olduğu sürece bir hava hücumu olamazdı. Hele Kıbrıs üzerinden hiç olamazdı...

12.30... Görevli hava subayı albay tarafından 181'nci Filo'ya bizim 4 muhribimizin saat 12.15'te bulundukları mevkileri (35 12 N-32 22 E olarak) verildi.

Daha önce 20.000 feetde Yunan konvoyunu izlemekle görevlendirilen uçağın pilotu «**Anamur radarının söylediği mevziîde gemi görmediğini**» söyledi.

12.31... Su üstü savaşı için, Komodor'un emri muhriplere yayıldı:

1. Niyetim muharebeyi halihazır bulunulan nizamda icra etmektir. Muharebe menzili 14-15.000 yarda olacaktır. Hedef taksimi esasları batıdan doğuyadır. İki gemi olması halinde önde ve-

ya batıda olanı üzerine *TCG M.F. Çakmak* **ve** *TCG Adatepe* **ile ateş birleştirilecektir.**

2. Muharebe harici kalırsam, komuta *TCG Adatepe* **komutanında ve sonra** *TCG Kocatepe* **komutanındadır.** (Komodor, *TCG M. F. Çakmak*'ta bulunuyordu. e.m.)

3. Genel çekilme istikameti kuzeydir.

Muhriplerimiz su üstü savaşı için hazırlıklarını bir kez daha gözden geçirdiler. Her türlü hazırlık yapılmıştı. Eksik yoktu. Artık uçaklarımızın saldırısından sonra sıranın kendilerine geleceğinin beklentisi içine girdiler. Toplar ateş emrini bekliyordu.

12.35... Harp Filosu Komutanlığı tarafından telsizle haberleşme olanağı denendi. Ancak, ne öbür muhriplerle; ne de Çıkarma Birlikleri Komutanlığıyla muhabere sağlanamadı.

12.41... Deniz-karakol uçağından gelen bilgiler doğrultusunda, *TCG Kocatepe*, konvoyun Baf'ın 15-18 mil güneyinde, genel güney batı istikametinde seyretmekte olduğunu yayınlıyordu.

Bu sırada Harp Filosu Komutanlığı sürekli olarak muhabere olanağı araştırıyordu. Telsizle bağlantı kurma çabalarına karşın *TCG İzmit* ve muhripler bağlantı çağrısına yanıt vermiyorlardı. Çünkü çağrıyı alamıyorlardı.

Muhripler Kıbrıs'ın kuzey batısında bulundukları sırada, iskele (sol) tarafında, kıyıda hücumbot saptadılar. Kıyıya dikkat kesilmişlerdi. Lara burnundan hücumbot olduğu sanılan üç küçük bot çıktı. Muhriplerimize doğru geliyorlardı. Komodor atış taksimi yaptı. Hedeflerini noktalayan toplar atış komutuyla birlikte gürlüyorlardı. **M. F. Çakmak** ve **Kocatepe**'nin salvolarıyla birer hücum bot batırıldı. Hem hücumbotlar infilak ederken; hem de muhriplerin toplarının yükselttikleri su sütunları denizde sönümlenirken, hasara uğrayan üçüncü hücumbotun kıyıdaki kayaların arasında kaybolduğu izleniyordu. **Kocatepe**'nin topçu kulesinden "denizde yüzen insanlar var" dendiği duyuldu. Bu sırada kıyıdan tam olarak saptanamayan birkaç yerden top atışı yapılıyordu. Fakat bu atışlar gemilerimizi bulamadan denizde sona eriyordu.

(13.07) Muhriplerimiz yeniden ilk muharebe düzenlerine döndüler ve Baf önüne ilerlemeye başladılar.

13.15... Taarruz için ayrılan filolar ve bunların harekât kontrolü II'nci Taktik Hava Kuvvet Komutanına verildi. Hava Kuvvetleri Komutanlığı Harekât Merkezi, bu birliklere taarruz kalkış emrinin II. Taktik tarafından verilmesini istedi.

13.30... Aynı binayı paylaşan Deniz Kuvvetleri Komutanıyla[268] Hava Kuvvetleri Komutanı[269] arasında telefon konuşması yapılıyordu.

Amiral: *Sayın General'im, bu konvoy Baf'a yaklaşıyor. Siz henüz kuvvet göndermediniz. Aman geç kalmayın... Sonra çok geç olabilir...*

General: *Sayın Amiral'im, bunların Baf önüne ne zaman geleceğini hesapladık. Ne zaman orada olurlar biliyoruz. Hiç endişelenmeyin. Biz mecbur kalmadıkça, açık denizde harp gemilerine taarruz etmeyiz. Çünkü, hareket eden gemi kıvrak olur ve kaçınma yapar... O zaman da isabet çok zorlaşır.*

Amiral: *Benim endişem geç kalmak...*

General: *Hiç endişe etmeyin. Bunlar limanda (Baf e.m.) durdukları anda veya yavaşladıklarında vuracağız. Hesaplarımıza göre saat tam 14.10'da tepelerindeyiz. Amiral'im sizden bir ricamız olacak... Müşterek Harekât Merkezine verdiğiniz albaymız, pek yetenekli değil. Bir hata olabilir. Bunu lütfen en kısa sürede değiştiriniz...*

Amiral: *Anlaşıldı General'im... Albayı da en kısa zamanda değiştireceğim.*

13.35... **"Konvoy halinde üç büyük savaş gemisi BAF'ın 15-18 mil kuzey batısında güneye doğru seyrediyor."** Bu haber üzerine Türk ve Yunan gemilerinin yerleri Adana Müşterek Harekât Merkezinde bulunan deniz harekât şubesine soruldu. «*Türk gemileri Arnavut burnu ile Drepana burnu arasında olup, kuzeye doğru seyretmekte*» olduğu söylendi.

13.45... ***"Yunan deniz filosunun Arnavut burnu 235° kerterizinde, takriben (yaklaşık olarak) 20 milde olduğu ve taarruzda nakliye gemilerine öncelik verilmesi (önce nakliye gemileri bombalanacaktı e.m.), muhriplerde radarlı uçaksavar top ve taretlerin bulunduğu",***

268 Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Kemal Kayacan (suikast sonucu öldürüldü).

269 Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Emin Alpkaya (öldü).

«İlk taarruz eden kolların öbür kollara hedef tarifi yapmaları»,

«Bizim gemilerimizin daha kuzeyde oldukları, güvertelerinde bayrak serili olduğu»,

«Taarruzda çapraz taarruz tekniğinin tercih edilmesi»,

«Taarruzdan sonra Akrotiri üzerinden geçilmemesi» emir ve direktifleri Türk savaş uçağı filolarına veriliyordu.

13.50... Muhriplerde sessiz bir bekleyiş sürmekteydi. *TCG Adatepe*'de öğlen kumanyaları dağıtılmış, ekmek içindeki kavurma büyük bir iştah ile yeniyordu. Herkes savaş yerlerindeydi. Deniz Kuvvetleri Komutanlığının **"Türk Hava Kuvvetlerinin taarruzu başlamıştır, bölgeye yaklaşmayın"** emri, genel haber yayım devresinden muhriplerin her köşesine yayılıyordu. Az sonra kuzeyden gelen gümüş renkli gövdelerin güneş altındaki parıltıları göze çarpıyordu. Muhripler uçakların kara hedefleri üstüne dalışlarını izlemeye başladılar. Uçaklar üzerlerinden geçip Kıbrıs'a gidiyorlardı. Güvertedekiler, "Helal olsun pilotlara," diyorlardı.

13.58... II'nci Taktik Hava Kuvvetleri Komutanı (Tümgeneral Hulusi Kaymaklı) 759 numaralı keşif uçağı filo komutanını (Binbaşı Görgüner) adı geçen konvoyun yerini ve durumunu saptaması için görevlendirdi. Binbaşı da havadan yaptığı keşfin sonucunu rapor etti: «**BAF'a yaklaşan 15-20 mil mesafede 3 adet gemi bulunmaktadır.**»

14.10...Keşif uçağımızdan Adana'ya keşif sonucu bildiriliyor: «*Yunan gemilerinin yeri Baf'a göre 240° istikametinde, (Baf'a göre daha güneyde) 16 mildedir. Türk gemileri Arnavut burnuna göre tam batıda (270°), 8 mildedir.*»

14.15... Kalk emrini alan 111. Filo 16 uçak ile kalktı.

14.26... Adana'ya ulaşan 184. Filo keşif raporu: **"Konvoy halinde 3 büyük askeri gemi BAF'ın 15-18 mil kuzeybatısında güneye doğru seyretmektedir."**

14.30... Komodor, Harp Filosu Komutanına, Deniz Kuvvetleri Komutanlığından aldıkları emir gereğince, Drepan Burnu batısındaki Türk Hava Kuvvetleri uçaklarının hücumunun bitmesinin beklendiğini iletiyordu.

Deniz-karakol uçağıyla irtibat kuran *TCG Kocatepe*'ye uçağın gönderdiği mesajlar öteki muhriplerimiz tarafından da alınmakta-

dır. Bu gönderilen bilgiler gemilerin genel yayım devresinden tüm gemiye yayılmaktadır.

Daha önce radarlarda iki hedef görülmüştü ve bunların saptanması istenmişti. Uçak pilotu saptamaları söylüyordu: «**Gemilerin üzerinde üstü ağlarla örtülmüş malzemeler var... Bacasındaki işaretleri tarif ediyorum**». Bacasındaki işaretler sözüyle birlikte bir takım terslikler olduğu anlaşıldı. Çünkü savaş gemisinin bacasında işaret olmazdı.

Kocatepe'nin radarında bir takım işaretler (eko) beliriyordu. Önde ayrı ayrı iki gemi, daha aşağılarda ise bir topluluk beliriyordu. Bu konvoy **Kocatepe**'ye 15 mil uzaklıktaydı.

Pilotun verdiği bilgiler arasında çelişkiler bulunmaktaydı. *Önce dokuz muhriple korunan konvoy diyordu, sonra bu sayı yediye düştü. Daha sonra milliyetlerini saptayamadığım gemiler... bizimkilere benziyorlar gibi...*

Çelişkili bilgiler karşısında kalan muhrip komutanları daha açık bilgiler almak istiyorlardı.

TCG Kocatepe'nin komutanı: "**İyice alçalıp bak oğlum...**"

"**Alçalıyorum... yükleri kamufle (örtülmüş)... üstü örtüyle, ağla örtülmüş... taksi tipi otomobil var... mavi bacalı birinin adını okuyabiliyorum. LİNE MESSİNA**"

Muhriptekiler **Messina** adından dolayı bunun bir İtalyan ticaret gemisi olabileceğini düşündüler. Ancak, bir anda uslarından şimşek hızıyla bir soru dolandı. Dokuz muhripli Yunan konvoyu neredeydi?

Komutan, yeniden pilota, "*Öteki gruba bak oğlum,*" dedi.

"*Benim silahım yok. Bu nedenle dalamıyorum.*"

Böylece radarda görülen gemilere bir keşif yapılamadı. Bu görülen konvoy, aslında tesadüfen bir araya gelmiş çeşitli ulusların ticaret gemileriydi. Bu gemilerin bir bölümü **Tiger helikopter gemisi** ve İngiliz aileleri almaya gelen gemilerdi. Bir bölümü de çeşitli ulusların ticaret gemileriydi. Bu gemiler yasaklanmış bölgenin dışındaydılar ve bir an önce savaş sularından kaçmak istiyorlardı. Bir anda bütün gemiler aynı yöne gidiyorlarmış gibi dizildiler. Büyük olasılıkla, deniz-karakol uçağı bu diziliş anını saptadı ve konvoy olarak değerlendirdi. Oysa bir süre sonra her gemi grubu kendi rotasına yönelecekti.

Bunların dışında başka gemiler de vardı. Harekâtı başından beri izleyen bir Rus mayın gemisi, ABD gemileri, İngiliz gemileri vardı. Ancak bunların müdahalesi söz konusu değildi. Bir İngiliz uçağı da, gemilerimizin harekâtını başından sonuna kadar izledi (bu olay 19-20 Temmuz gecesi oldu).

Deniz-karakol uçağının son verdiği bilgilerin Ankara'ya ulaşıp ulaşmadığı bilinmiyor.

Muhripler radarda görülen alıntıları (ekoları) kaybetmeyecek biçimde güneye-kuzeye sürekli olarak hareket ediyorlardı. Uçağın rapor ettiği tek gemi nasıl olsa kolay bir av; asıl 15 mil uzaklıktaki konvoyu kaçırmamak gerekir diye düşünülüyordu. Bu nedenle radardaki alıntıları yitirmeyecek biçimde hareket ediyorlardı. Daha önce aldıkları emirde, "Önce uçaklarımız konvoyu vuracaklar, siz sonra geri kalanlara taarruz edeceksiniz," denmişti. Bunun anlamı çok açıktı. Uçaklarımızın hedefi, konvoyu koruyan gemiler değil; silah, cephane, yardım malzemesi taşıyan gemilerdir. Çünkü, bu gemiler Kıbrıs'a ulaşıp da yardım malzemelerini Baf'a indirirlerse Rumların direnmelerini kırmak güçleşirdi. Bunları koruyan muhripler ise en fazla Baf açıklarından destek atışı yapabilirdi. Komodor gemisinde bu durum muhakemesi yapılınca Baf'ın kuzeyine çıkıldı. Nasıl olsa önce uçaklarımız taarruz edecekti.

Öte yandan deniz-karakol uçağınızla konuşmalar sürerken, savaş uçaklarımız muhriplerimizin üzerinden geçerek Kıbrıs'taki hedeflerini bombalıyorlardı.

14.43... Toplam 12 uçağı kalkan 141. Filonun uçakları da kalktı.

15.00... Komodor Albay İrfan Tınaz tarafından Deniz Kuvvetleri Komutanına ve Harp Filosu Komutanına son durum raporu veriliyordu: «*Deniz-karakol uçağının son raporuna göre Baf güneybatısındaki iki gemiden biri bordasında Lines Messina yazılı, mavi bacalı yolcu veya ticaret gemisidir. Kuzeydeki ikinci gemide güvertede taksi otomobilleri vardır. İtalyan olması muhtemel iki ticaret gemisi olarak değerlendirilmiştir.*

Şimdiye kadar hiç Yunan savaş gemisine rastlanılmamıştır.»

Muhriplerde bulunanlar az sonra olacaklardan habersiz uçaklarımızın hücumunun bitişini bildirecek emri beklerken üzerlerinden geçip giden çelik gövdeli kartallar onlar için övünç kaynağı oluyordu.

Üzerlerinden 181. Filonun uçakları geçiyordu...

"Arnavut Burnunda 240 derecede konvoy var. Öncelikle konvoy gemileri vurulacak, bulamazsanız savaş gemileri vurulacak..." filonun aldığı emir buydu.

Filo kalktı. Arnavut burnundan kuzey, güney, batı yönlerinde 70 derece uçuldu. Sözü edilen konvoydan eser yoktu. Hava açıktı. Berraktı. Güney'de Kıbrıs'ın çok aşağılarında ticaret gemilerini görüyorlardı.

Pilotlardan bazıları altlarındaki muhriplerdeki bayrakları, serili panoları gördüler; bazıları görmediler.

Kol başkanı daha önceki yıllarda da Kıbrıs üzerine gelmişti. Rumların çok iyi Türkçe konuştuklarını, aldatmaca yaptıklarını biliyordu. Bu işin sonunda aldanıp vatan haini damgası yemek de var diye düşündü. Ateş emrini verdi...

15.03... Toplam 12 uçağı kalkan 181. Filonun son uçağı da kalktı.

15.05... 111. Filo Eskişehir-Baf arasını 50 dakikada uçarak 15.05'te Baf civarında hedef üzerindeydi ve taarruzlar başladı.

Genelkurmay'da...

Savaş uçaklarımızın kalkışından sonrasını yine hava subayı Albay Behçet Tamuroğlu'nun açıklamalarından aktarıyorum:

"Hava Savunma Harekât Merkezi'nde uçaklarımızın kalkışını izliyoruz... Evet, uçaklarımız kalkış yaptılar. Çizgileri izlemeye başladık, ekrandan... Uçaklarımız Akdeniz üzerinde alçaldılar ve bir süre sonra bizim ekranlardan da kayboldular. Artık birkaç dakika sonra hedefin, Yunan konvoyunun üzerinde olacaklardı. O sırada, Hava Savunma Harekât Merkezinde korkunç bir sessizlik var... Taarruz devam ediyor. Aradan iki üç veya dört dakika geçmişti ki, Harekât Merkezi'nin kapısı bir anda mermi gibi açıldı ve içeriye birisi yıldırım gibi daldı... Bu durum, her türlü askerlik kuralının ve disiplininin dışında bir şeydi. İçeriye böyle hızla giren, deniz kurmay Albay Tevfik Erkmen'di... İçeriye girer girmez, ***"Komutanım, bizim gemiler taarruza uğradı"*** *diye bağırdı. Yüzü kıpkırmızı olmuştu... Ve hepimiz, kısa da olsa, bir şok geçirdik. Hatta hiç unutmuyorum, rahmetli Genelkurmay Başkanı Semih Sancar, başını iki eliyle tuttu*

*ve Kemal Kayacan'la Emin Alpkaya'ya dönüp heyecanla, "**Eyvah şimdi ne olacak Emin?**" "**Ne olacak Kayacan?**" diye bağırdı. Bıçak şok, belki beş saniye kadar sürdü ve Alpkaya hemen ardından aşağıya, Hava Savunma Harekât Merkezinin Amiri Hava Albay Esat Özen'e, "**Esat, havadaki bütün tayyarelere söyle... Derhal geriye dönsünler. Harekât durdurulmuştur!**" diye bağırdı.*

Alpkaya'nın bu emrinden sonra, uçaklarımızın cephane yüklü olduğu belirtilerek, hücumu kesecek olan uçakların, mermi yüklerini boşaltmak için Baf limanındaki cephane yüklü Rum depolarını bombalamaları için izin vermesini istediklerini ve Baf limanının bombalandığı belirtiliyor adı geçen açıklamalarda.

Ve taarruz başladıktan iki dakika sonra saat 15.07'de Adana'ya Deniz Harekât Şubesinden ve Ankara Hava Kuvvetleri Komutanlığından telefon edilerek, «**uçaklar Türk gemilerine taarruz ediyor**» mesajı geçildi. Anamur ve İskenderun radar mevzileri gard kanalından (doğrudan doğruya mesaj iletebilen kanal) yayın yaparak, «**Gemilere yapılan taarruzun kesilmesi emredildi.**»

Akdeniz'de...

15.05... Üç muhripte de tüm personel savaş yerlerinde bulunuyor. **Kocatepe**'de, köprü üstünde çarkçıbaşı, muhabere subayı, komutan, SHM (savaş harekât) subayı bir aradaydı. Birdenbire pruvadan üstlerine dalış yapan uçağı gördüler. Gümüş renkli gövde, karanlık dev bir gölge gibi iniyordu.

"Uçak dalış yapıyor... Uçak mı saldırıyor..."

Ne olduğunu kavrayamadan uçak bombayı bırakmıştı bile. İlk isabeti **Kocatepe** aldı. Atılan bomba 52 top adı verilen kıçtaki topa isabet etti. Top başındaki personel paramparça oldu. Kol, bacak, gövde bir anda birbirinden ayrıldı. Uçak hücumu deyip koşuşturmaya başlarken gemide bir infilak oldu ve arkada da bir tarama sesi duyuldu.

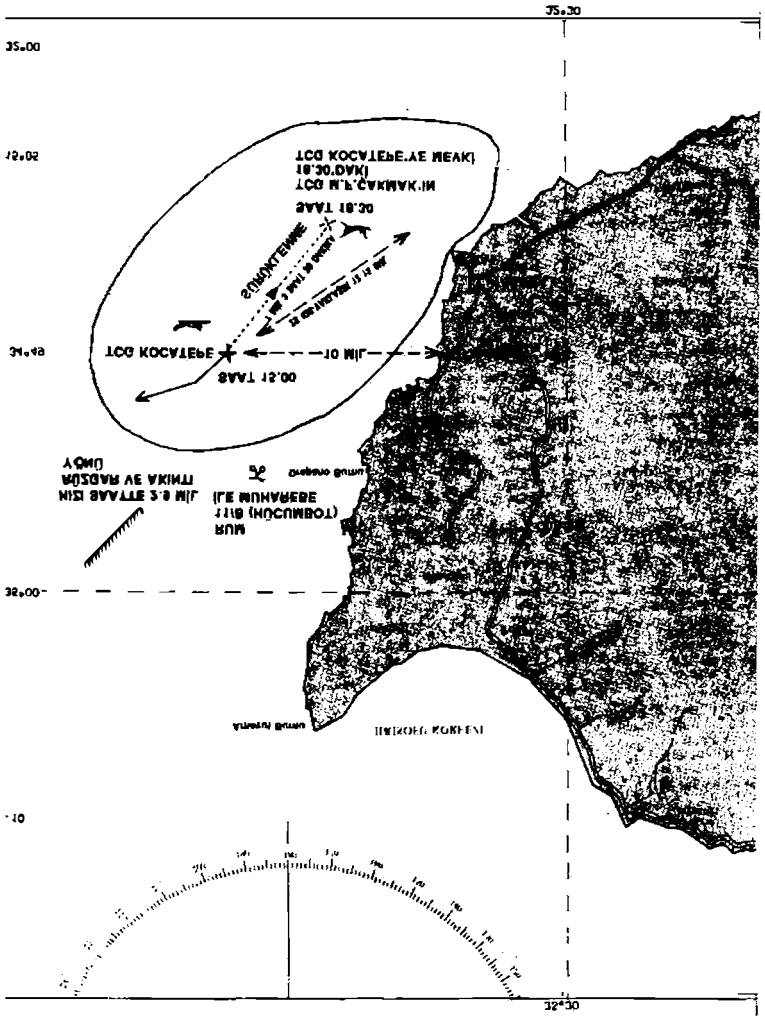

Komutan dümene komuta ederek sancak iskele büyük dümen
ları yaptırarak geminin de hızını artırdı. Topçu subayı "radarda
ıkları takip ediyorum, edemiyorum" derken SHM (Savaş Hare-
Merkezi) ile topçu kulesi irtibat kurarak uçaklara radarı kilitle-
er ve toplar atışa başladı.

Gökyüzü birdenbire kararmıştı. Uçaklar karadan, Kıbrıs'tan ge-
ordu. Şüphesiz Yunan uçaklarıydı. "Uçak hücumu... uçak hücu-

mu..." anonsları gemilerin dahili yayın devresinden tüm gemiye yayılıyordu. Her üç muhribe birden saldırıyorlardı.

Kocatepe'den yayılan, uçak hücumu yayınından çok kısa bir süre sonra *TCG M.F. Çakmak* da ilk bombayı yedi. Bir anda ortalık karıştı. Kıç tarafta çok büyük bir sarsıntı oldu. Komodor ve komutan bir an göz göze geldiler. *"Galiba isabet aldık,"* dedi komutan. "Sancak alabanda... iskele alabanda..." komutlarıyla sakınma hareketleri yaparak, 28 mile çıkarılan hızla *M.F. Çakmak* uçaklardan korunmaya çalışıyordu.

Savaş Harekât Merkezinden, gelen uçakların kerterizleri topçu kulesine bildirilmesiyle birlikte hemen baraj ateşine başladılar. Bu kargaşada **Kocatepe**'den yayılan ses duyuldu: "İsabet aldık." Bu sözlerden sonra bir daha hiçbir şey duyamadılar.

Adatepe de payına düşenleri alıyordu. **Kocatepe**'den, "Uçak hücumuna uğruyorum..." sözlerinin duyulmasından birkaç saniye sonra geminin hemen yanında suyun içinde bir bomba patladı.

İki bacasının arasından geçerek, sancak su altı kesiminde patlayan bomba o kadar güçlüydü ki, geminin her yerinden, "Bomba yedik!" bağırışları yükseldi. Bir anda üç yerde birden yangın çıktı. Yangın kısa sürede yedi sekiz yere yayıldı. Başkazan çöktü, her yanı duman sis kapladı. Borda da çatlak ortaya çıktı ve gemi su almaya başladı. Hız üç mile düştü. Küpeşte putrelleri (dikmeler) eğrilmişti. Bombanın şiddetinden yangın tulumbası bulunduğu yerden bir anda yukarı fırlayıp sancak alabandaya vurup kayboldu.

Sarsıntının şiddetinden bütün gemide alarm çalmaya başladı. Telsiz aygıtları devreden çıktı. Cayro pusula kullanılmaz hale geldi.

Makine dairesinde kazanlar yerlerinden kaydılar. Borular patladı; kondanserde su kaybı oldu. Buharlı jeneratörler durduğu için gemi karanlığa gömüldü. Hemen dizel jeneratörler devreye sokuldu.

M. F. Çakmak, hava hücumuna uğradıklarını hemen Adana Müşterek Harekât Merkezine ve İskenderun'a bildirdi. Aynı anda **Adatepe** de uçak hücumunu bildiriyordu. Bu arada Anamur'a da bildirdiler ve "çok acele hava desteği" istediler. Doğrudan görüşme yapılabildiği için uçak hücumunu Ankara anında öğrendi.

M. F. Çakmak, sağa sola ateş ederek kuzeye çıkıyordu. Önce baş taraftan bir bomba yediler, sonra kıçtan bir bomba daha yediler. Gemi titriyordu. Baş tarafta patlayan bomba geminin baş tarafını olduğu gibi suya gömdü. Uçakların önü ardı kesilmiyordu. Yapılan baraj atışları sayesinde uçakların daha büyük hasar vermeleri önlenmiş oldu.

Köprü üstüne sağdan sola doğru biçen bir makineli atışı oldu. Bir anda savaş harekât merkezi (SHM) karıştı. Herkes bir yerlere yıkıldı; bir çatırdama oldu. Birkaç saniye sonra "yaralı var mı?" sorusuna, "var" yanıtı verilince sinirler bir anda gerginleşti. Topçu kulesiyle de irtibat kesildi. Kulenin tahrip olup, oradakilerin öldükleri düşünüldü. Bu da ayrı bir gerginlik kaynağı oldu. Bir subay, iki astsubay ve üç er yaralanmıştı. Derhal savaş hastanesine indirildiler. Tedavileri yapıldı. Topçu kulesinde ölüm olmamıştı. Yaralanma vardı.

Uçaklara atışı sürdürerek kuzeye çıkmaya devam ettiler. Saldırının ilk 15-20 dakikasında, saldıran uçakların Yunan olduğundan çok emindiler. Ancak, bir gün önce denizden kurtarılan pilot (üsteğmen Sadık Dülger) bu uçakların Türk olduğunu anladı. Pilotumuz Balıkesir'den kalkan 111 ve 112'nci Filolara mensup, F-100'leri tanımıştı. "Bunlar bizim uçaklarımız," dedi.

M. F. Çakmak'taki pilotumuz, frekansı verip hemen uçaklarla teması sağladı. Havadaki pilotlara kendini tanıttıktan sonra bombaladıkları gemilerin Türk gemileri olduğunu söyledi. Pilotlar da parolayı sordular. Denizden kurtarılan pilot o günkü parolayı bilmiyordu. Gemiden verilen parola da uçaktakini tutmuyordu... Çünkü bu uçaklar, I'nci Taktik Hava Kuvvetlerine bağlı Filoların uçakları idi. Onlarda bulunan parola Kıbrıs Barış Harekâtında kullanılan parola değildi. Kıbrıs Barış Harekâtına 2'nci Taktik Hava Kuvvetleri tahsis edilmişti. (E.Amiral Atila Erkan'dan alınan bilgi)

Adatepe'de, harekât subayıyla muhabere subayı telsizlerden uçaklarımızla irtibat kurdular. "Bunlar Türk gemileridir. Ateş etmeyin," dediler. Uçakların lideri de, "*Orospu çocukları çok iyi Türkçe biliyorlar. Kanal değiştirin*," diye öteki pilotları uyardı.

Ateşler altındaki muhripler durumu Ankara'ya bildirdiler. Henüz, Ankara'nın, olandan bitenden haberi yoktu. Kendi uçaklarımızın hücumuna uğradığımızı açıkça Ankara'ya geçen muhriplere,

"Bu mesajları açık olarak vermeyin, kriptolayın," yanıtı veriliyordu. Ancak üç beş saniye sonra Ankara işin farkına varacaktı...

Uçaklar ardı ardına geliyorlardı. Hemen baraj atışına geçildi. **Adatepe** kuzeye dönüp, sakınma hareketleri yaparak Türkiye'ye doğru seyretmeye başladı. *Hızı iyiden iyiye düşmüştü. Üç mille seyrediyorlardı.*

Uçaklar kısa bir süreden sonra yine saldırmaya başladılar. Bu kez makineli tüfekle de ateş ediyorlardı. **Adatepe** de ateş ediyordu.

İlk taarruza 15.22'de çok kısa bir süre ara verildi. Aynı anda Anamur parola kanalından yayın başladı: **"Ateşi kesin bunlar Türk gemileridir."** 14 uçakla kalkıp, hiç kayıpsız dönen 111. ve 181. filo pilotları alana indikten sonra durumu öğrenince üzüntüden perişan oldular. Ancak kısa bir süre sonra bunların Yunan gemileri olduğu söylendi. Bu filo bundan sonra bir daha havalanmadı. Taarruzları Mürted'den, Eskişehir'den kalkan F-104'ler sürdürdü.

TCG Kocatepe'de...

İlk bombayı yedikten hemen sonra, uçakların kerteriz mesafeleri yakalanıp topçu subayına verilmeye başlandı. O'da, "Tamam yakaladım. Ateş ediyorum," diyordu. Uçaklarla kısa süreli karşılıklı atış oldu.

Bu sırada santralden de *"Bu gürültü nedir?", "Ne oluyor?"* soruları yükseliyordu. Hava radarının bulunduğu bölgede bir er ölmüş, birkaç er de yaralanmıştı. Elektronik harp kamarasında bir delik görülüyordu. Orası da taranmıştı.

Topçu subayının, *"Kule hasar aldı. Ben top başına dönüyorum,"* dediği duyuldu.

Komutan sancak-iskele yaptırarak (kıvrıla kıvrıla gidiş amacıyla) son hızla kuzeye çıkılması emrini verdi. Fakat, uçakların bırakmaya hiç niyeti yoktu.

Eskişehir'den havalanan 112. Filo'nun F-104'leri metal gövdeli kartal gibi tepelerinde dolanıyordu. Filo harekât günü yüklerini değiştirerek, bomba yüklenip havalanmıştı. Sözü edilen konvoyu vuracaklardı. Kıbrıs'a geldiklerinde sözü edilen konvoyu göremediler. Ancak, aldıkları emirde *"Yüzen bütün cisimleri vuracaksınız,"* dendiği için konvoy olmamasına karşın gördükleri savaş gemileri-

ıi vurmaya başladılar. Muhriplerin üzerine geldiklerinde **Kocate-**
ɔe kıçtan yara almıştı. Yunan gemilerinin borda numaralarının
gövdenin ortasına doğru vurulduğunu biliyorlardı, ancak bu kar-
ğaşada bunun ayrıntısına varamazlardı ki! Nitekim varamadılar.
Bayrakların farkına vardılar. Oldukça siyahlaşmışlardı. Yunan ge-
nileri olsaydı daha yeni bayrak asarlar diye de bir an düşündüler.
Bu kadar küçük ayrıntıyla iki ulusun gemisi ayırt edilebilir miydi?
Buna kimse cesaret edemezdi. Üstelik, havalandıklarında "Yunan
gemilerini vurmaya gidiyorsunuz," denmişti.

"Belki de Türk'tür," düşüncesiyle kuzeye rota veren *TCG Adate-*
ɛ'nin üzerinden geçerken parolayı sordular. Verilen parola pilotla-
ınkini tutmuyordu. Acaba hangisi yanlıştı? Yunanistan'a karşı ko-
ıuşlanmış ve parolayı oraya yapılacak harekâta göre belirlemiş
12'nci Filo pilotlarınınki mi? Yoksa, doğrudan doğruya Kıbrıs'a sa-
ɾaşa giden muhriplerinki mi? (Bizim araştırmalarımız, uçaklarınki-
ıin yanlış ya da eksik olduğunu gösteriyor. Bu sorunun yanıtını an-
ɔak askeri tarihçiler verecektir.)

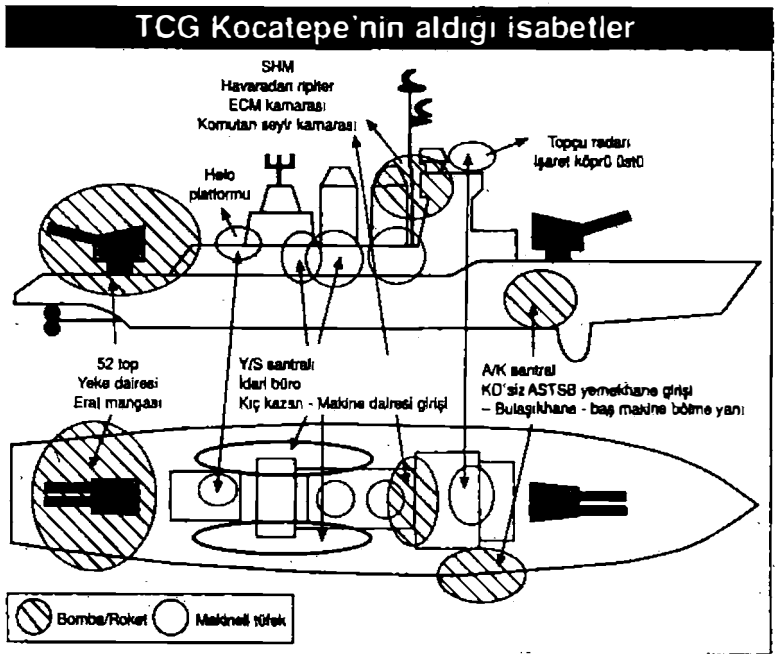

Uçaklar, **Kocatepe**'nin üstüne geldiklerinde aşağıdan ateş yemeye başladılar. Bu atışlardan korunarak parolayı sordular. Yarıt onlardaki parolayı tutmuyordu. Ancak aşağıdan küfürler yağıyordu. Küfürler çok net ve temiz Türkçe'yle gelince, pilotlar bir ara bunda bir terslik olabileceğini düşündüler. Eğer, gemiler Yunan olsa, çok iyi Türkçe konuşsalar bile, bu kadar 'ince' özellikli küfür edemezlerdi. Uçaklar, durumu Anamur'a sordular.

Anamur, çok kısa bir süre sonra yanıt verdi: **"Yunan gemileri... ateş edin..."**

Pilotlar için yapacak hiçbir şey kalmamıştı. F-104, kuzeye çıkmaya çalışan yaralı **Kocatepe**'ye daldı; bombayı bıraktı. SHM'ye düştü ikinci bomba. Pilot *birkaç saniye bombanın düşüşünü ve yaptıklarını* izledi; ardından makineliyle de taramaya başladılar...

İkinci bomba savaş harekât merkezinde patlayınca, ortalık bir anda karanlığa gömüldü. Üç beş saniye sonra da her yerde yangın çıktı.

Zifiri karanlık SHM'de panik yaşanmasına yol açtı. Yaralanıp acıdan bağıranlar, ağlayan, dua eden, ortalığı yatıştırmaya çalışanlar... Herkesin bağırışları, haykırışları birbirine karışıyordu. Birkaç dakika süren bu kargaşa, sonunda yatıştırıldı. Yapılması gerekenler hızla yerine getirilmeye başlandı.

"Panik yok, panik yok... savaşa devam..." Ve savaşa devam edildi.

Bu sırada işaret köprü üstünde bulunanların tamamı şehit olmuştu. Düşen bombalar bedenleri tanınmaz hale getirmişti. Komutan seyir kamarası bile yanmaya başlamıştı. Geminin her yerinde yangın başladı.

Baş top ateş ediyordu... SHM'de çıkan yangından sonra personel bir alt güvertede toplandı ama, hiçbir şey yapılamıyordu. Komutan SHM'ye girdi.

Subay: *"Yaralımız var; bazı sistemlerimiz de elimizden çıktı."*

Komutan: *"Telsizle haber verin; taarruza uğradığımız her yere bildirilsin"*. Bundan sonra komutan SHM'den ayrıldı. SHM subayı, astsubaya, *"Dolaptan ilk yardım malzemelerini çıkarın,"* dedi. Çıkarılırken, bir iki asker geldi; yaralarını gösterdiler. Yapılması gerekenler yapıldı.

Her yer kapalı. Top sesi insanı çıldırtacak gibi. Duman, yangın içinde ölü ve yaralılarla toplam 25 kişi bu küçücük odadaydılar. Bir

köşede astsubay radarını ayarlamaya uğraşıyordu. İki er yaralıydı, bir er de şehit olmuştu.

Bombanın ve roket atışlarının ilk şaşkınlığı geçer geçmez, düzenli çalışmalar başladı.

Geminin hızı paraketede düşmeye başladı. 28 milden hızla düşüyordu. Düştü... düştü ve gemi durdu.

İkinci bombayı yiyince komutan yeniden SHM'ye geldi. Buradakiler boğulacak duruma gelmişlerdi. Mendillerle ağız ve burunlarını tıkadılar. Kimse yerinden ayrılmıyordu. Tamirci parti geldi. Söndürme işlemlerine başlandı. Komutan, SHM'nin kullanılamaz duruma geldiğini görünce, *"SHM'yi terk edin. Alt kompartımanda bulunan elektronik kamarasına geçin,"* emrini verdi. Personel yerini terk etmeye başladı.

Sonar kamarasındakilere de emir iletildi. Sonarın kapısı açılıp dışarı bakıldığında **Adatepe**'nin çapraz ateş ederek yükseldiğini (Türkiye'ye doğru gittiğini) gördüler.

Torpido platformuna inen merdivenlerden indiler. Vasıta motoru yanıyordu. Hemen alt kattaki kamaraya girdiler. **Kocatepe** de atışını yapıyordu. Uçaklar da taarruz ediyordu.

Bir ara sesler kesildi. Dışarı çıkan SHM subayı, topçu subayını gördü; bir an göz göze geldiler. Birbirlerine çok şey anlattılar. Uçaklar ateş etmiyordu. Cehennemde soluk alma fırsatı yakalamışlardı. Geri dönüp personele de dışarı çıkmalarını söylediler.

İkinci çarkçı elinde fener, sırılsıklamdı. *"Allah kahretsin... bitti artık... bu gemi kullanılamaz,"* dedi. Bu sırada açılan kaportalardan birisinden koridora dumanlar fışkırdı. Kaporta hemen kapatıldı.

Geminin her yanından sular fışkırıyordu. Çelik tamamen erimişti. Topun başında bir astsubay ağlıyordu.

"Hepsi öldü!.." Yine hıçkırıklara boğuldu.

Y/S (Yara Savunma) subayı, *"Her yer elden çıktı. Gemi bitti artık. Komutana çıkıp durumu rapor edeceğim. Karar versin,"* diyerek komutana gitti.

Bütün gemi çökmüştü. Terk etme emri verilmeden hemen az önce astsubay (Mehmet Kurt) baş emergency (acil) dizeli çalıştırmak üzere yoğun çaba harcıyordu. Böylece savaş hastanesine elektrik verildi. Burada çok başarılı ameliyatlar yapıldı. Ağır yaralılara

dikiş atıldı, pansumanlar yapıldı. Tıbben ümit kesilenlere morfin yapılarak yazgılarına bırakıldı.

Muhabere subayı (Necati Gürkaya)[270] seyyar telsiz cihazının alınmasını söyledi. "Sala yükleyin," dedi. Telsiz alındı, sala kondu.

Denize atılan sallar, deniz kaba dalgalı olduğu için kendi başına yol alıyordu. Bazı sallar da beklemeden açılıyordu.

Muhabere subayı, *"Gemi jurnalini* (seyir *defteri) torbaya koyuyorum. Bayrağı da indireceğiz,"* dedi. Eski denizcilik inanışında gemilerde sancak inmedikçe savaşa devam eder deniliyordu. Bir de bu geminin sonu ne olacaktı... Henüz belli değildi. Sancağın başkalarının eline geçme olasılığı da vardı; bunu da hiç kimse istemiyordu.

Bu anda **Adatepe** bol duman çıkararak kuzeye doğru çıkıyordu.

Kocatepe'de her yanı alevler ve duman sarmıştı. Bütün devreler bir bir elden çıkıyordu. Çok kısa bir süre sonra bütün makineler durdu.

Ankara...

15.20... Ankara'daki Harekât Merkezlerinde bir telaş ve koşuşturma başladı. Az önce taarruza uğrayan, ateş altındaki muhriplerin komodoru Ankara'yla doğrudan konuşuyordu: *"Muhriplere taarruz eden uçaklar bizim uçaklar olmasın?"* diye mesaj göndermişti.

Deniz Harekât Merkezindeki Amiral hemen Hava Harekât Merkezi ile telefon bağlantısı kurdu.

Amiral[271]: *Generalim gemilerimiz taarruza uğradı... Barın kuzeybatı'sında... Sakın bizim uçaklar olmasın?*

General[272]: *Kesinlikle olamaz. Bizim uçaklar olamaz. Bizimkiler Yunan gemilerine saldırıyorlar. Taarruzu edenlerin tipi ne?*

Amiral: *Komutanım... Uçak taarruzları devam ediyor. Orada Yunan uçağı olmadığına göre, bunlar bizimkiler olabilir. Tipini gemilere sorduk. Bilmeyebilirler. Siz bir defa daha sorun. Yanlışlık olabilir. Taarruzu durdurunuz.*

---

270 Şehit oldu. Şehir Hatları vapurlarından birisine adını koydular.
271 Amiral, o günkü rütbesiyle Tuğamiral Orhan Serim'dir.
272 General, o günkü rütbesiyle Tümgeneral Tevfik Alpaslan'dır.

General: *Bölgede Yunan gemileri var. Adamlar aldatmaca yapmasınlar?*

Amiral: *Gemilerin kimliklerini tespit ettiriyorum...*

Deniz Harekât Merkezindeki Amiral ile muhriplerin Komodoru arasında kimlik saptaması konuşmaları başladı.

Aslında, Amiral Komodor'u çok uzun yıllardır tanıyordu ve sesini hemen almıştı. Komodor da, ***"Biz ateş altındayız, siz nelerle uğraşıyorsunuz,"*** diyordu.

Amiral: *İşte tespit ettik. Bunlar Türk gemileri. İşaretleri, her şeyleri var.*

General: *Gemilerin yerlerini tekrar verin araştırayım.*

TCG Kocatepe'de...

Saat 15.30 sıralarında hafif cephanelerin bulunduğu kıç cephanelik yanmaya başladı. Artık baş makine, baş kazan ve köprü üstü de kullanılmaz duruma gelmişti. Dumandan hiçbir kapak açılamıyordu. Elektrik dağıtım kablosunun aldığı isabet sonucunda yangın devreleri çalışamaz duruma geldi ve yangın pompaları da kullanılamaz oldu. Seyyar yangın tulumbaları yakıtı bitene değin çalıştı.

Şu ana dek hiç kimse bunların Türk uçakları olabileceğini düşünmemişti. Yunan uçakları tarafından bombalandıklarını düşünüyorlardı.

Yara savunma subayı, "Yapacak hiçbir şey kalmadı," deyince, Komutan Güven Erkaya, gemiyi terk emri verdi.

Kocatepe'de yangın genişlemeye başladı. Yaralı sayısı her geçen an artıyordu. **Adatepe** ve **M. F. Çakmak** kuzeye çekilirken, uçakların saldırısı da devam ediyordu. **Kocatepe** hareketsiz kalmıştı ve uçaklara çok kolay bir hedefti artık. Ağır yaralı bir balina gibi soluyordu. Yangın ana cephaneliğe kadar gelmiş, mazot deposu tutuşmuştu. Pompalar çalışmadığı için mazot denize akıtılamıyordu.

Ankara'da...

Ankara'da, aynı binayı paylaşmalarına rağmen Deniz ve Hava Kuvvetleri Harekât Merkezleri arasında telefon konuşmaları sür-

dürülürken, Akdeniz'in ortasındaki gemilerimiz uçaklarımızın saldırısına hedef olmaya devam ediyorlardı.

Deniz Harekât Merkezindeki açık haberleşme kanallarından gemilerdeki personelin feryatlarını, bağırış çağırışlarını duyuyorlar, yardım edememenin ıstırabını, çaresizliğini yaşıyorlardı.

Vurulan gemilerin Türk gemisi, taarruz eden uçakların ise Türk uçağı olduğu kesinlik kazanmıştı. Gemilerden sürekli olarak taarruza uğruyoruz mesajları gelmeye devam ediyordu.

Tuğamiral yeniden hava Tümgeneral'i aradı.

Amiral: *General'im, gemilerimiz devamlı ateş altında, az önce yeniden hücuma uğradılar.*

General: *Bizim uçaklar değil.*

Amiral o sırada, Harekât Merkezinde bulunanlara döndü ve, *"Çok önemli dakikalar yaşıyoruz. Ağzımdan çıkanları dakikası dakikasına not alın,"* dedi. Harekât Merkezi çok kalabalıktı. Orada Oramiral Hilmi Fırat da bir koltuğa oturmuş tüm konuşmaları dinliyordu[273].

Amiral: *Gemilerimiz devamlı taarruz altında olduklarını ve yara aldıklarını bildiriyorlar. Muhribimiz yara aldı. Bir muhribimiz sarktı.*

General: *Uçakların tipi ne?*

Amiral: *Tipini sorduk. Tam bilemiyorlar. Yine ateş altındalar. Lütfen yardımcı olun.*

General: *Bizim uçaklar olamaz.*

Amiral: *Baf'ın 320 derecesinde 11 mil mesafede gemilerimize hücum ediyorlar.*

General: *Bizim uçaklar Yunan gemilerine taarruz ediyor.*

Amiral: *Bizim gemiler devamlı ateş altında. Hava desteği istiyorlar. Üç gemimiz de yara aldı. Başta ve kıçta Türk bayrakları asılı. Ateşi kesin. Bölgedeki hiçbir gemiye ateş etmeyin. Yunan bayraklı bile olsa hiçbir gemiye ateş etmeyin.*

General: *Taarruz eden uçaklar bizim değil.*

---

273 Bu konuşmalar o gün Harekât Merkezinde bulunan kişilerin tuttukları defter, kâğıt ne bulunduysa yazılan notlardan yararlanılarak yazıldı. Ve Amiral Orhan Serim tarafından da doğruluğu onaylandı (5 Şubat 1989). Burada yazılan konuşmaların bir bölümü SABAH Gazetesinin 21-24 Haziran 1987 günlü sayılarında «Gizli Bantları Yayınlıyoruz» başlığı altında yayımlanmıştır. Ortada 'bant' yok ama tutulmuş notlar var.

Amiral: *Gemilerimiz kuzeye doğru seyrediyorlar. Hiç değilse, kuzeye doğru giden gemilere ateş edilmesin. Bir gemimiz yaralı, ötekilerde isabet var. Gemilerimize taarruz, roket ve makineli tüfekle yapılıyor. Bizimkilerin yükü roket ve makineli tüfek yükü mü?*

General: *Evet.*

Amiral: *Komutanım lütfen ateşi durdurun.*

General: *Bölgede geminiz olmadığını söylemiştiniz. Derhal durduruyorum.*

Bu konuşmalar bu denli yalın ve saygılı olmamış, tanıkların ifadesine göre çok ağır küfürleşmeler olmuştur.

TCG Kocatepe'de...

15.48... Komutanın emri duyuldu: *"Kaportaları açın."* Kaportaları açmak zorundaydılar. İçeride kalanlar dumandan boğulacaklardı. Yangının daha fazla ve hızla büyümesini göze alarak kaportalar açıldı. Bu durumda yangın daha da arttı.

Gemiyi terk için erler yukarı çıkarılıyordu. Bu sırada uçak taarruzu devam ediyordu ve makineliyle taranmak olasılığı çok yüksekti. Artık son anlarına gelmiş olan gemi her an havaya uçabilirdi.

Ankara'da...

15.50... Ankara'da, Harekât Merkezleri arasında yeniden telefon konuşmaları başladı. Çünkü gemiler yeniden uçak taarruzu altındaydılar.

Amiral: *Gemilere taarruz devam ediyor. Baf'ın kuzey batısındaki takriben 11 milindeki gemilerimizi himaye edin.*

General: *Şu anda o bölgede hiçbir uçağımız yoktur.*

Amiral: *Arnavut Burnu'nun batısındaki 6.5 mil mesafede gemilerimiz ateş altında.*

General: *Araştıralım...*

Adana'da...

16.00... Hava Kuvvetleri Komutanlığı telefon ederek Hava Kuvvetlerine bağlı bir keşif uçağının gemilerin durumu hakkında bilgi vermesi için görevlendirilmesi emrini verdi.

Keşif uçağı, 2 geminin Baf limanı 5 mil mesafede yanmakta[274]; 2 geminin de kuzey batıya doğru seyrettiğini bildirdi. Uçaktan bu bilgileri alan Adana Harekât Merkezi bunları hemen Hava Kuvvetleri Komutanlığına aktardı.

Hava Kuvvetleri Komutanlığı yeniden Adana'yı arayarak «**İstihbarat bilgilerinden, Yunan konvoyunun büyük bölümünün geri çekildiği ve taarruzun yeniden başlayacağı bildirildi. Bu amaçla da 191. ve 192. Filolar** (Balıkesir'de konuşlanmışlardı) **II. Taktik Hava Kuvvetleri Komutanlığı emrine verildiği açıklandı.**»

Adana'daki Deniz Harekât Şube'den, Türk gemilerinin yeri soruldu:

«**21 16 16 Arnavut Burnu batısı 10 mil, üç muhrip rota 000 (kuzey)**»,

«**Arnavut Burnu enlemi güneyine geçen gemimiz yoktur**» yanıtı alındı.

Akdeniz'de...

16.00... Öteki iki muhriple uzun bir süre haberleşme kuramayan **Adatepe**, uçakların saldırıya ara vermelerinden sonra **M. F. Çakmak**'la bağlantı kurabildi.

Komodor, gemideki durumu sordu. Verilen yanıt, "Can kaybı yok, ama hasar var," oldu.

Bunun üzerine komodor emir verdi: "... *o halde siz Anamur'a emniyetli bölgeye doğru gidin. Ben de* **Kocatepe**'*ye* **M. F. Çakmak**'*la yardıma gidiyorum. Bizimle irtibatı kesmeyin.*"

Adatepe sekiz mile düşen hızıyla yavaş yavaş Türk kıyılarına seyrederken **M. F. Çakmak** da, **Kocatepe**'nin yardımına geliyordu.

Kocatepe terk edilmeye başlandı. (SHM) Harekât subayı seyyar telsizi bir erin sırtına verdi. Komodor'a da bilgi verildi. Harita ve seyir defterini aldılar. Bayrak indirilememişti. Serende dalgalanıyordu. Köprü üstünde bir tek canlı kalmayan gemi bayrağıyla birlikte sulara gömülecekti.

---

274 Eğer keşif uçağının verdiği bilgiler doğruysa, uçaklarımız o gün bir de Yunan muhribi vurmuşlar demektir. Halbuki böyle bir olay olmadı. (e.m.)

Tahliyeler başladı. Bu arada uçak saldırıları olmuyordu. Saldırılar durmuştu. Can salı açılıyor, denize atılıyor fakat hemen batıyordu. Çünkü çoğu isabet almıştı. Aslında bu sallar çok bölmelidir, kolay kolay batmaz. Ama hava tüpleri açılan ateş sonucunda isabet almış olduğu için hemen batıyordu. Bu arada bir kargaşadır yaşanıyordu.

Can yelekleri nasıl giyilecekti? Bacağına şarapnel girip de bunları çıkarayım mı diye soran askerler "sakın çıkarma" yanıtını alıyorlar ve o durumda denize atlıyorlardı. Denize atlayıp sulara kaynayıp gidenler; can salına son bir gayretle saldıranlar ve güçlerinin kalanını harcayarak yukarı çıkanlarla, bir süre sonra kollarındaki derman bitip salı bırakmak zorunda kalıp da çırpınıştan sonra denizin karanlıklarına gömülenler; denizdeki her cisme tutunmaya çalışanlar... Tam bir cehennem yaşanıyordu. İnancı olanlar, herhalde cehennem bu olsa gerek diye düşündüler.

16.15... Ankara'da Milli Güvenlik Kurulu toplanmıştı. Kuvvet Komutanları, Genelkurmay Başkanı, Başbakan, Cumhurbaşkanı ateşkes'i konuşuyorlar, askeri durumu gözden geçiriyorlardı. Kuvvet Komutanları gemilerin vurulduğunu bilmekle beraber, olaydan emin olmadıkları için Cumhurbaşkanına bir şey söylemediler.

Milli Güvenlik Kurulu toplantıdayken Hava ve Deniz Kuvvetleri Harekât Merkezi arasındaki telefon konuşmaları da devam ediyordu.

General: *Uçak hücumu durmuştur.*[275]

Amiral: *Uçak hücumu durdu. Ancak, yeniden başlayabilir. Arnavut Burnu batısında takriben 10 mildeki gemilere av himayesi istiyoruz.*

191 ve 192'nci filolar, 10 dakika ara ile, 171 ve 172'nci filolar da, 112'nci filodan 10 dakika sonra kalkacaktı.

16.20... *TCG Kocatepe* hemen hemen boşalmıştı. Gemide, komutan, topçu subayı, harekât subayı, muhabere subayı ve SHM subayı, 4-5 astsubay ve 8-10 er kalmıştı. Bu son topluluk da atlayacaktı ancak sal kalmamıştı. Bir iki dakika sonra köşede kalmış bir sal bulundu ve onu attılar. Salın gemiden uzaklaşmamasına çaba harcı-

275 Anakara'da Hava ve Deniz Kuvvetleri Komutanlıkları Harekât Merkezleri arasında bu konuşmalar sürerken, Adana'da saat 16.00'da alınan emir üzerine filolar hazırlanmış, kalkış saatleri verilmişti bile...

yorlardı. Kendileri de yangın hortumundan kayarak indiler. O bölgede bulunan birkaç kişiyi daha sala aldılar. Bazı subaylar da atladı.

Gemide son kalanlar da atladılar. En son komutan ve harekât subayı da baş üstünden atladılar. Saat 16.28'di...

16.28... Sancak tarafından çıkan salda komutan, topçu subayı, harekât subayı bulunuyordu. SHM subayını da denizden aldılar, dört astsubay ve dört er olmak üzere toplam on iki kişi bindiler. Topçu subayı deneyimli olduğu için hemen her şeyi almıştı. Kabaca bir hesap yapıldı; dokuz günlük suları vardı. Bunun dışında, yiyecek, su torbaları ve hafif silahlar (tabanca, sten) bulunmaktaydı.

Bu durumda bile şaka yapabiliyorlardı. SHM subayı (üsteğmen Özhan Bakkalbaşıoğlu) daha yeni sudan çektiği sol kolunu gösteriyordu.

"Su geçirmez diye satmışlardı... gerçekten de geçirmedi..."

Saldaki tüm olaylar bu saate göre yazıldı.

Öteki sallarda da durum aynıydı. Yiyecek ve su sıkıntısı olmayacaktı. Daha önce atlayanlar salları birbirine bağladılar. Bu *elektronik subayının* düşüncesiydi. Havadan ve sudan aranırsa hemen bulunabiliriz diye düşünüyordu.

Komutan, *"Ayrılmayalım,"* dedi. Öteki personel de geri dönmek umudunu taşıyordu. Geminin çevresinden ayrılmamaya çaba harcıyorlardı. Bu arada denizle de boğuşmaya başladılar.

TCG Kocatepe tahliye edilirken, Harekât Merkezlerine her yerden mesajlar geliyordu. Aslında bombalama olayı açığa çıktığından bu yana Harekât Merkezlerinde de gözle görünür bir karışıklık başlamıştı. Bir yerlerden mesajlar geliyor, telefonlar ediliyor, durum muhakemeleri yapılıyordu.

Adana Müşterek Harekât Merkezinde görevli Albay, Deniz Harekât Merkezine saat 16.20'de çektiği mesajda, *"Gemilerimize taarruzlar Yunan uçakları tarafından yapıldı. Mukabil harekâta geçildi,"* diyordu.

Bu mesajdan birkaç dakika sonra gönderilen başka bir mesajda ise, *"Gemilerimize Yunanlıların taarruz ettiği kesin olarak tespit edildi,"* deniyordu.

Amiral: *Hava desteğinin gemilerimiz üzerinde oluş zamanı bize bildirilecekti.*

Adana: *Evet, düşmanın mevkiî ne idi?*

Amiral: *Düşmanın saat 13.11'deki en son mevkiî Baf'ın 240 derecesinde 10 mil mesafesindeydiler. Belki şimdi limana girmiş olabilirler...*

16.30... Adana'daki Müşterek Harekât Merkezinden Yunan gemilerinin bulunduğu yer hakkında bilgi veren yeni bir mesaj geliyordu:

"13.30 C'de Akrodite Burnu batısında 2 adet hüviyeti bilinmeyen gemi tespit edilmiştir."

Amiral: *Bizim taarruz en son saat kaçta kesildi?*

Adana: *15.40'ta taarruz bitmiştir.*

Amiral: ***Şu anda gemiler Arnavut Burnunun 10 mil batısındalar. Kuzeye doğru seyrediyorlar. Her an hava taarruzu bekliyorlar. Hava himayesi istiyorlar.***

Bu görüşmelerin hemen ardından, Deniz Kuvvetleri Harekât Merkezi değişik frekanslardan Hava Kuvvetlerine çağrı yapıyordu:

"Hava Kuvvetlerine... Baf'ın 270 derecesinde 10 mil mesafede hareketten sakıt bir gemimiz var. Geminin muhabere cihazları arızalı. Muhaberemiz yoktur. Hava himayesine ihtiyaç vardır. Geminin muhaberesi olmadığı için üzerine gidecek himaye uçaklarını düşman zannedip ateş açabilir. Himaye uçaklarımız 20 bin yardadan az bir mesafeye yaklaşmasın."

16.42... Komodor Albay İrfan Tınaz Deniz Kuvvetleri Komutanlığına mesaj çekiyor ve durumu bildiriyordu:

"1.T-11-A devresinden 745 sayılı mesaj emri ile verilen Baf bölgesi ve güneyindeki göreve giderken saat 15.05 (mahalli saat e.m.)'de hava hücumuna uğranıldı.

2. Saat 16.00'ya kadar devam eden hava hücumunda **Mareşal Fevzi Çakmak** *ve* **Kocatepe** *isabetler almıştır.* **Adatepe** *tek makine ile 8 mil yapmaktadır. Her üç gemide de hasar vardır.*

3. Birlik ARNAVUT BURNU kuzey batısında 8 mil mesafesindedir. Rotası 0.60, sürati 8 mildir. İvedi hava himayesi talep ediyorum."

Gemilerden gelen bu istek alında Hava Kuvvetleri Harekât Merkezine iletiliyordu.

Genelkurmay'da...

Kendi savaş uçaklarımızın muhriplerimizi vurdukları anlaşıldıktan sonra ilk akınlar durduruldu. Ama kısa bir süre sonra ikinci kez taarruzlar başladı. Bu taarruzların başlama nedenleri ve gelişimi Genelkurmay'da nasıl izlendi, tepkiler ne oldu... Albay Behçet Tamuroğlu'nun açıklamalarından alıntı yaparak aktarıyorum:

«Bize gelen habere göre, gemilerimiz Baf'tan Arnavutburnu'na doğru seyretmeye başladılar. Bu durum, üst kademede de tartışılmaya başlandı. Hatta iki Orgeneral, Esener ve Tolunay bana geldiler. Bazı şeyler sordular, açıklamalarda bulundum... Ve olay, bundan sonra gelişti. Bu arada; Kara Kuvvetleri, tekrar ısrar etmeye başladı. Dediler ki, "Pus yüzünden bu konvoy tam olarak görülememiş olabilir. Bunlar Baf'a çıkarma yaptıkları takdirde harekâtın bundan sonraki aşamalarında zarar görürüz. Bu nedenle o bölgeyeyeniden operasyon yapılsın ve konvoyun bütün elemanları imha edilsin"...

Generaller, tekrar bir hava operasyonu düzenlesin ve konvoya saldırılsın, bunu istiyorlar. Gün, uzun bir yaz günü. Bu durumda Hava Kuvvetleri, ikinci bir operasyon için hazırlık emri verdi. Tayyareler yüklenecek, yüklü ve hazır bekleyecek diye en sonunda karar verildi. Denildi ki, "Hava Kuvvetleri hazır olduğu an bildirilsin"... *Operasyon, kısa bir süre sonra başlayacak. Bu arada, Hava Kuvvetleri Harekât Başkanı Tevfik Alpaslan Paşa, Nejat Serim Amiral'e (Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Tümamiral Harekât Başkanıydı. e.m.) telefon açtı... Yanında ben de vardım, başka arkadaşlar da vardı. Alpaslan Paşa dedi ki:* "Amiralim, sabah müessif bir hadise oldu. Biraz sonra ikinci hava operasyonuna başlayacağız. Sizin denizci arkadaşlar, gemilerin oradan Arnavutburnu yönüne doğru çekildiğini bize bildirdiler. Ama gemilerin oradan çekildiğini bir de sizden duymak istiyorum... çünkü sizinle bu konuşmayı yaptıktan sonra Hulusi Kaymaklı Paşa'ya tayyareleri kaldırma emri verilecek" *...İnsan hafızası bazı şeyleri olduğu gibi saklıyor... Nejat Serim Amiral de, Tevfik Paşa'ya aynen dedi ki: "Sayın Paşam, üç gemimiz de Arnavutburnu'nun kuzeyindedir. Bölgeyi seyrediyorlar. Sabahki müessif olayda şehit düşen arkadaşlarımızın intikamını alın. Bu bölgenin güneyinde bulunan tüm gemileri batırabilirsiniz. O bölgede gemimiz yok"... Tam bu sırada Hulusi Kaymaklı Paşa, Tevfik Alpaslan Pa-*

şa'yı aradı... Alpaslan'ın elinde iki telefon birden var. Nejat Serim'e tekrar sordu... Bakın Amiral'im; öbür telefonda Kaymaklı Paşa var. 'Kalk' emrini veriyoruz. Tekrar soruyorum, oralarda geminiz olmadığına emin misiniz?" Nejat Serim yeniden, *"İntikamımızı alın paşam," dedi. Alpaslan da bu telefonu kapatıp, diğer telefonda Kaymaklı Paşa'ya "Operasyon başlasın" diye emir verdi.»*[276]

İkinci taarruzun gerçek nedenini Genelkurmay'da görevli havacı Albay Tamuroğlu'nun açıklamalarından öğreniyoruz ama, uçaklarımızın sonra anlatacağımız üçüncü saldırılarının emrinin kaynağını göremiyoruz. Aynı gün saat 19.20'de gemilerimiz üçüncü kez taarruza uğramışlardır. Buna neden karar verildiğini araştırmamızda biz de öğrenemedik.

Akdeniz'de

16.43... Uçaklar yeniden taarruza geçtiler. Denizdekilere ateş etmiyorlardı. Ancak, uçakların gelişini gören öteki sallar iplerini kesmeye başladılar. Panik de baş gösterince ayrılan sallarının bir bölümü alabora olmaya, bir bölümü de gemiden uzaklaşmaya başladı.

Uçaklar, **Kocatepe**'ye roket atıyorlar, makinelilerle mermi yağdırıyorlar, ateş kusuyorlardı.

Kısa bir süre sonra taarruz durdu. Yaralı **Kocatepe** dumanlar içinde hareketsiz duruyor, yavaş yavaş kabaran denize batıp çıkıyordu. Öte yandan deniz de kabarmaya başlamıştı. Ortada hiçbir gemi görünmüyordu. Terk edilmişlik duygusu kapladı her yanlarını. Kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Bir tek, umut, kalmıştı geriye... İşte o ölmemişti.

16.52... Komodor İrfan Tınaz, Deniz Kuvvetleri Komutanlığına bir mesaj çekiyordu:

"1. **Adatepe***'nin tek kazanı devrede olduğu halde tek makine ile 8 mil yapabilmektedir. Mevkiî ARNAVUT BURNU kuzeyi rotası 0.60 sürati 8 mildir.*

2. **M. F. ÇAKMAK** *ile* **KOCATEPE***'ye yardım etmek üzere ARNAVUT BURNU kuzeybatısı 10 milde kalıyorum."*

---

276 Bu kitap için E. Koramiral Nejat Serim'le yapılan üç görüşmemizde de sözü edilen konuşmaların geçmediğini söylemişlerdir.

Komodor, muhriplerin yerlerini ve durumlarını her an bildirerek yeni bir hava saldırısında hedef olmayı engellemeye çalışıyordu.

17.20... **M. F. Çakmak, Kocatepe**'yi gördüğünü Ankara'ya bildiriyordu: *"Baf batısı 10 milde TCG Kocatepe tespit edildi. Üzerine gidiliyor. (hareketten sakıt vaziyette) -Durumu muntazam köprü üstü boş, baca bölgesinden yükselen siyah ve sarı renkli dumanlar yükseliyor"*

17.40... General Nejdet Volkan, koordinatör olarak kalktı.

17.44... **M.F. Çakmak**'tan (Komodor Kur. Alb. İrfan Tınaz) Ankara'ya son durum bildiriliyordu:

*"***Kocatepe** *hareket edememektedir, bütün muhabere irtibatı kesiktir.* **M.F. ÇAKMAK** *ile yanına gidiyorum, durumu bildireceğim."*

M.F. Çakmak*'ın makine hasarı yoktur.*

M.F. Çakmak *ve* **Adatepe***'de mermi yaraları bulunmaktadır. Telsiz antenleri ve topçu radarları isabet almıştır. Çalışmamaktadır.*

Adatepe*'de yaralı yoktur.* **M.F. Çakmak***'ta iki yaralı vardır.* **Kocatepe***'nin durumu halen bilinmiyor.*

M.F. Çakmak*'ın mevkii 270 ARNAVUT BURNU 10 mildir.*

Rotası 170 sürati 18 mil **Kocatepe***'nin yardımına gitmektedir."*

17.45... **Kocatepe**'den denize dökülenler uzaktan bir geminin geldiğini gördüler. Bir anda heyecan dalgası yayıldı. **Gelen M.F. Çakmak**'tı. Demek ki, terk edilmemişlerdi.

Kocatepe'ye yardım için dönen **M.F. Çakmak** onu radarında görüyordu.

Can salları içinde **Kocatepe** personeli de büyük bir umut ve sevinçle **M.F. Çakmak**'ın gelişini izliyorlardı. Kurtuluş umudu doğmuştu. Aralarında 8-10 mil uzaklık kalmıştı.

M.F. Çakmak gittikçe yaklaştı. Aralarında 1.5-2 mil kalmıştı. **Kocatepe**'nin her yerinden dumanlar çıktığı için kesin bir hükme varamıyorlardı. Geminin iskele tarafında hiçbir hasar göze çarpmıyordu. Muhabere subayı, iskele kırlangıçta haberleşme aygıtlarıyla **Kocatepe**'yle bağlantı kurmaya çalışıyordu. Daha önce birinci saldırıyı atlattıktan sonra Arnavutburnu'nu dönüp, İskenderun ve Anamur'a bilgi aktarıp hava desteği istemişlerdi. Kendilerine bu desteğin verildiği iletilmişti. Hücuma uğradıkları bilindiğine göre gönderdikleri bütün haberler de alınmış demekti...

17.50... 191. Filo kalktı. 112. Filo'dan bir uçak kalkacakken bariyere girdiği için bu filo planlanandan geç kalktı. Bu filonun kalkışı saat 18.45'i buldu.

18.20... **Kocatepe**'ye çok yaklaşan **M.F. Çakmak**'ta bulunan Komodor (İrfan Tınaz) Ankara'ya bir mesaj çekerek bulunduğu mevkii bildiriyordu:

"Hiçbir muhabere irtibatım olmayan **Kocatepe** *hareketten sakıttır. Yardım için* **Kocatepe***'ye doğru geri gitmekteyim. Mevkiim 215 ARNAVUT BURNU 10 mildir.* **Kocatepe***'nin mevkiî 191 ARNAVUT BURNU 17 mildir."*

18.20... İlk kolun taarruzunun hemen ardından, Hava Kuvvetleri Komutanlığının gönderdiği «Türk gemilerinin yeniden taarruza uğradığı» emri, Adana Harekât Merkezince alındı.

Adana Müşterek Harekât Merkezindeki Deniz Şubesine gemilerin yeri soruldu: «**Arnavut burnunun güneyinde Türk gemileri yoktur, gemiler Arnavut burnu 8 milde, yönleri kuzeyedir**» yanıtı alındı.

18.22... Hava Kuvvetleri Komutanlığından Adana'ya «**yine Türk gemilerine taarruz edildiği ve taarruzun derhal durdurularak, uçaklarımızın Baf liman ve tesislerini bombalaması**» emredildi.

Adana Harekât Merkezi, bu emir üzerine hemen harekete geçti; İskenderun ve Anamur kanalından havadaki uçaklarımıza duyuru yapılmaya çalışıldı. Ayrıca iki tane F-5 (hava savunma uçağı) kaldırılarak, gard kanalından, yayınla, Türk gemilerine taarruzun devamı önlendi.

AMHM, bu sırada *TCG M.F. Çakmak*'tan verilen mevkii raporunu aldı; (E. Korgeneral Hulusi Kaymaklı'nın arşivinde bu rapor şöyle geçiyor: "Anamur Burnu 270° kerterizi 10 kts olduğu ve **Kocatepe**'nin yardımına gidiliyor")

18.25... Uçaktan AMHM'ne verilen raporda «Baf batısında 4 ile 6 mil açıkta bir muhrip yanıyor, mürettebatın botlarla denize indirildiği» bildiriliyordu.

18.40... **Kocatepe**'ye yaklaşırken uçak sesine benzer bir ses duyuldu. Biraz ürküldü. Fakat, uçak desteği istemiş oldukları için kendi uçaklarımız geliyor diye düşündüler. İkinci komutan, *"Birin-*

ci hücumdan tesir altında kaldınız... Sürekli olarak uçak sesi duyuyorsunuz... Bacadaki tomar[277] *sesi bu...*" dedi. Bacadan bu tür ses çıktığı için hak verdiler. Bu konuşmalar henüz bitmişti ki uçağı ve bıraktığı bombayı gördüler.

Can sallarında bulunan **Kocatepe** personeli de bu uçağı büyük bir şaşkınlık ve dehşetle izliyordu.

Göz açılıp kapanıncaya dek bırakılan bomba, havada daireler çiziyor, uzunca bir yayın halkalarını oluştururcasına yatay bir yörünge çizerek gemiye doğru geliyordu. Uçak çoktan kaybolmuştu bile. Yerini arkadan gelene bırakmıştı.

Bomba pruvaya düştü. "*Hava hücumu!*" diye bağırdılar. Bombanın etkisiyle karina yükseldi, su kesimi dışarı çıktı, yeniden direğin tepesine dek sulara gömüldü.

Saldırıya geçen uçaklara baraj atışına başladılar. Uçaklar sürekli olarak ateş ediyor; **M.F. Çakmak** da olanca gücüyle karşılık veriyordu. Can salındakiler ise korku ve heyecanla olayı izliyorlardı. Gemidekiler canlarını kurtarabilecekler miydi? Artık kendilerini unutmuşlar, **M.F. Çakmak**'ı düşünüyorlardı. Demek kendileri de bu korkunç boğuşmanın içinden kurtulmuşlardı.

İki gemi arasında bulunan sallar, fazla uzaklaşmamak için birbirlerine bağlı duruyorlardı. Bu saldırıda toplu hedef göstermemek için salların bağlantılarını kestiler ve başı boş kalan sallarda can kaybı hızla artmaya başladı. Burada, ne komutanın sesi duyulabiliyor; ne de başkalarının çabaları sonuç veriyordu. Yani emir-komuta ve disiplin kaybolmuştu.

Bu anlarda tüyler ürpertici nice olaylar yaşandı. Bilincini yitirip denize atlayanlar, serap görüp suların karanlığına kendilerini bırakanlar... En korkuncu da **M.F. Çakmak**'a yapılan bu saldırıyı izlemekti.

TCG M.F. Çakmak'ta ise cansiperane bir uğraş vardı. Ellerine hangi mermi geliyorsa kullanıyorlar, baraj atışını sürdürmeye çalışıyorlardı.

---

277 Tomar: Gemi bacasında kurum birikir, Çarkçıbaşı, gemi komutanından izin isteyerek "tomar yapacağım" der; gemi komutanı da uygun rüzgâra göre yön vererek "tomar izni verir"; yapılan işlem sonucunda uğultuyla baca temizlenir.

Bazı konuşmalar duyuyorlardı. Ancak o zaman da, bugün de yalın ve net olarak anımsanmayan konuşmalardı bunlar...

"Talim yaptığımız gemiler Türk gemileri... Ateş etmeyin altımızdakiler Türk gemileri...", "Ateşi kesin, atış yaptığımız gemiler Türk gemileridir..." ve bir ara *"Talim bitti..."* diye konuşma duyulduğu anımsanıyor.

M. F. Çakmak'la uçak arasında haberleşme kurulmaya çalışılıyor, bunun Türk gemisi olduğu anlatılmaya uğraşılıyordu. Ne yapsalar sonuç vermiyordu. Bir gün önce denizden kurtarılan uçağımızın pilotu devreye sokularak "uçak-uçak" özel kanalından geminin Türk olduğu anlatılmaya çalışıldıysa da, uçakları inandıramadılar. Karşılıklı küfürleşmelerle geçen zaman boşa harcanmıştı.

Hareketsiz kalan **Kocatepe**, uçaklar için bulunmaz bir av olmuştu. Can salındakiler, içleri burkularak, yürekleri sıkışarak, atış hedefine döndürülen gemilerini seyrediyorlardı. Bu gemiyi, çocuğu, evi gibi sevenler için ne dayanılmaz dakikalardı bunlar... **Kocatepe** iyideniyiye yanıyordu.

18.42... **M.F. Çakmak**, **Kocatepe**'ye yaklaştığı sırada hava hücumuna uğrayınca durumu hemen Ankara'ya bildirdi:

"TCG Kocatepe'ye 4-5000 yarda mesafeye gelindiğinde denizde sarı turuncu sallar görüldü aynı anda ikinci hava hücumu başladı. Uçaklar TCG M. F. Çakmak ve TCG Kocatepe'ye hücuma başladılar. Denizde 2-3 can salı görüldü. TCG Kocatepe'nin bulunduğu mevkii 270 Bafşehri 10 mil."

Bu mesajın hemen ardından Harekât Merkezleri arasında telefon konuşmaları hızlandı.

Amiral: *Gemilerimiz hâlâ Hava taarruzuna maruz... gemilerimiz hâlâ hava taarruzuna maruz...*

General: *Biz Türk gemilerine taarruz etmiyoruz. Yunan gemilerine taarruz ediyoruz. Düşman muhabere aldatması yapabilir.*

Amiral: *Öbür telefonda İrfan (Komodor) var... Ben İrfan'ın sesini iyi tanırım. Şu anda kendisiyle konuşuyorum.*

Bu sırada Komodor Kurmay Albay İrfan Tınaz'ın sicil numarası, doğum yeri, doğum tarihi soruldu. Hepsi doğruydu. Düşmanın aldatma yapabileceği kuşkusu nedeniyle özel sorular sorulmaya başlandı. Kaç çocuğu olduğu, çocuklarının adı, Deniz Harp

Okulundaki takma adı, hepsi doğruydu. Yine de aldatmaca yapılabilir, bütün bu bilgileri düşman istihbaratı elde etmiş olabilir, sakın yanlışlık yapmayalım dediler. Bunun üzerine Amiral başka sorular sormaya başladı. Gemideki subaylar içinde sicil numarası en küçük olan subayın adını sordular... Parolaya da doğru yanıt alındı.

Bütün bu bilgiler Komodor'dan alınıp Hava Harekât Merkezine aktarılırken, Komodor, **"Biz burada ateş altında inlerken sizler orada nelerle uğraşıyorsunuz?"** diyordu.

Hava Harekât Merkezi ile Deniz Harekât Merkezi arasında ki telefon konuşması sürüyordu:

Amiral: *Generalim, siz Yunanlılara hücum ediyoruz diyorsunuz, bizim gemiler ateş altında. Hiç değilse bir anlık hücumu durdurunuz. Parola sordukcevap aldık. Komodorun sicil numarasını sorduk cevap aldık... Atışı durdurunuz.*

General: *Biz Türk gemilerine ateş etmiyoruz.*

Amiral: *Gemilerden sürekli rapor alıyoruz... Ateş altındalar. Ne olursunuz ateşi bir anlık durdurun. Yunan gemisi de olsa atışı durdurun. Sizden hiçbir gemi batırmanızı istemiyoruz.*

General: Biz Yunan gemilerine ateş ediyoruz.

18.51... **M.F. Çakmak,** olanca hızıyla kuzeye çıkarken toplarıyla da baraj atışına devam ediyordu. Bu anda uçakların ateşi kesildi.

M. F. Çakmak'ın kuzeye çıkışı salda bulunanlar için umutların bitişiydi. Son umut kırıntılarının da yitip gidişiydi.

Artık saldırılar bitti diye düşünülüyordu... Ama yanıldıklarını bir süre sonra anlayacaklardı. Çok geçmeden uçaklar yeniden gelmeye başladılar.

19.10... **M.F. Çakmak'ın** radarlarından bir görüntü alıyorlardı. Bu *TCG Tınaztepe* olabilirdi. Uçaklar onun üstünden geliyordu.

Saldırıya uğrayan muhriplerin yardımına koşan **Tınaztepe,** Mersin'e rota veren **Adatepe'yi** görüyor ve öteki iki muhribin yardımına tam yolla geliyordu. Ancak yine uçaklarımız tepesine üşüştü.

Uçaklarla **Tınaztepe** aynı parolayı kullanıyordu. Bu nedenle anlaşamadılar.

Gemiden hiddetle bağırıyorlardı: *"Allah cezanızı versin. Sizden kim yardım istedi? Gidin üstümüzden. Gemilerimizi vurdunuz."* Gemi-

nin açık olan haberleşme devresinden, bütün gemiye yayılan sözler herkesin kanını dondurdu. "Yahu, bunlar Türk galiba?"

En son çözüm olarak Genelkurmay'ın özel parolasını kullanarak uçakları durdurdular[278].

Az sonra, uçaklar **Tınaztepe'nin** üstünden çekildiler ve **M. F. Çakmak'a** yollandılar.

Bu kez gelen uçaklar bomba yüklü değillerdi. Makineliyle ateş ediyorlardı. Gemi de **(M. F. Çakmak)** baraj ateşiyle karşılık veriyordu. Aynı zamanda da 26 mille kuzeye çıkıyordu.

19.26... Komodor Ankara'ya bir durumu raporu veriyordu: *"İkinci defa hava hücumuna maruz kaldım.* **Kocatepe** *yanıyor. Personel kısmen gemiyi terk etti.* **M.F. Çakmak** *kuzeye doğru sakınmalar yaparak seyretmektedir."*

Akdeniz'de gemilerimiz sürekli olarak uçaklarımızın saldırısına uğrarken, Ankara'da Deniz ve Hava Kuvvetleri Harekât Merkezleri arasında telefon konuşmaları da olanca hızıyla ve yoğunluğuyla sürdürülüyordu. Bu kez Amiral'in karşısında hava subayı bir yarbay bulunmaktadır.

Amiral: *Baf'ın batısında 8-10 mil mesafedeki hareketten sakıt gemimiz devamlı ateş altında. Personel gemiyi terk etmeye hazırlanıyor. Buyurun geminin ve gemidekilerin sesini dinleyin, feryat ediyorlar.*

Yarbay: *Siz bize o mevkîde geminiz olduğunu bildirmediniz.*

Amiral: *Bildirdik güzel kardeşim. Fakat şimdilik biz bunun münakaşasını yapmayalım. Sizden tek ricam, Yunan da olsa hiçbir gemiye ateş açmayın.*

Saat 19.26'da Komodor Albay İrfan Tınaz, telsiz başına çağrılarak doğum yeri, doğum tarihi ve sicil numarası soruldu. Parola verildi.

19.45... Uçak hücumları durmayıp devam ediyordu. Gemilerden de devamlı olarak taarruz altındayız haberleri geliyordu. Amiral yeniden Hava Kuvvetlerini aradı.

Amiral: *Baf'ın batısında her iki gemiye taarruz devam ediyor. Lütfen ateşi durdurunuz. Sizden hiç kimse gemi batırmanızı istemiyor.* **Kocatepe** *gemi personeli gemilerini terk ediyorlar. Atışı durdurun.*

278 E. Koramiral Işık BİREN'den alınan bilgi - Bu kitap için E. Oramiral Nejat Tümer ile yapılan görüşme (13 Ekim 1989)

Yarbay: *Amiral'im çok büyük üzüntü içersindeyim. Kendi gemilerimize bizim hücum ettiğimiz kat'i...*

Amiral: *Sevgili kardeşim, hiç üzülmeyin bizim gemiler hâlâ ateş altında. Ateşi durdurun.*

Yarbay: *Ateş durduruldu...*

19.51... Uçaklar hücumu kestiler. Esasen biraz sonra da alaca karanlık başladı.

Can sallarında bulunanlar ikinci saldırıya kadar kendilerini bombalayan uçakların Türk uçakları olabileceğini hiç düşünmediler. İkinci saldırıdan sonra uçakların gemileri bombalayıp Kıbrıs'a doğru yönelmeleri üzerine soru işaretleri doğmaya başladı. Bu nasıl iştir? Yunanistan'dan kalkan uçaklar bu kadar süre havada kalamazlardı. Halbuki bu uçaklar rahatlıkla hareket ediyorlardı. Üstelik gemilerden sonra kara hedeflerine gidiyorlardı. Yunan uçağı kara hedeflerine yönelir miydi? Ancak, bunların Türk uçağı olabileceğine olasılık tanımıyorlardı; yine de...

Üçüncü saldırıdan sonra, Türk uçakları mı? "Hayır olamaz" diyerek, kabullenmek istemediler.

Uçak saldırısının kesilmesinin hemen ardından **M. F. Çakmak** 26 mille kuzeye çıkarken, **Kocatepe** yazgısıyla baş başa kaldı.

Komutanın bulunduğu saldakiler, komutan hariç olmak üzere aralarında vardiya yaparak kürek çekmeye başladılar. Kuzeye çıkmak istiyorlardı. Güneye inip Rumların eline düşmek istemiyorlardı.

Öteki sallarda bulunanlar da aynı düşünce içindeydiler. Ancak, bir süre sonra kürek çekmenin eziyetten başka bir şey olmadığına karar verdiler ve bir bölümü kürek çekmeyi bıraktı.

20.00... Komutanın salı, **Kocatepe**'den 1.5-2 mil uzaklaşmış durumdaydı. Dumanlar çok yoğunlaştı, alevler her yandan fışkırmaya başladı. Yangın gittikçe büyüyordu.

20.05... Birinci Kuvvet 112. Filo'dan Antalya'ya inen bir pilot gördüklerini Adana Müşterek Harekât Merkezine rapor ediyordu:

«BAF 1 mil açıkta iki gemi tahrip edilmiş yanıyor, 5 mil açıkta ise bir başkası yanıyor. 10 mil'de de bir muhrip Arnavut Burnu'na doğru hareket ediyor[279]*.»*

---

279 21 Temmuz 1974 günü, harekât bölgesinde üç gemimiz bulunmaktaydı. Verilen raporda toplam dört gemiden söz ediliyor. Bu dördüncü gemi bir Yunan savaş gemisi miydi? Pilot da yanılmış olabilir mi? (e.n.)

22.10... **Kocatepe**'de şiddetli patlamalar başladı. Alevden diller gökyüzüne çıkıyordu. *"Artık bitti,"* diye düşünüyorlardı. Göz yaşlarını herkes birbirinden saklamaya çalışıyordu.

Tınaztepe de tam yolla gelmeye çalışıyordu. Radarlarında tek bir görüntü alıyorlardı. Sonra bu ikiye üçe çıkıyordu.

22.22... **Kocatepe**'de ikinci büyük patlama duyuldu. Ana cephanelik ateş almıştı. Bir anda gökyüzüne metrelerce ateş yumağı fırladı; orada açıldı, dağılarak çevreye yayıldı, Akdeniz'in karanlığı aydınlığa dönmüştü. Kıpkızıl bir aydınlık...

Gemiyi terk edemiyorlardı. Son patlamayla geminin battığı an arasında çok şey düşündüler. Düşünceler, duygular karmakarışıktı. Kimisi kıymetli bir varlığını yitirmiş gibiydi; kimisi ne yitirdiğinin farkında değildi; kimisi de şimdi kayboldu fakat yerine daha iyisi gelir diye düşünüyordu.

Gemilerini, subay-astsubay birlikte boyamışlardı. Yurtdışına gittiklerinde liman ziyaretinde *ceplerindeki* paralarını birleştirerek davet vermişlerdi. Bir aile gibiydi buranın personeli. *Çağrı* tatbikatına iki kez katılmışlar, Deniz Kurdunda başarılı tatbikat yapmışlardı. Bu kadar iyi eğitimli gemi nasıl oluyor da şimdi batmakla yüz yüze geliyordu...

Bu durumda bile neler anımsanmıyordu ki... 18-19 Temmuz akşamı gemiden çok az personel çıkmıştı. Nöbetler dört saate inmişti. Yakıt ikmali yapılmaya başlanmıştı. 19 Temmuz öğleden sonra, bir hava hücumu senaryosuna göre savaş talimi yapmışlardı. O sırada ikinci komutan Mersin'de bulunuyordu.

Komutan, savaş talim planını üsteğmen SHM subayına yaptırmıştı. İlginçti komutanın planı. Sanki başlarına geleceği bilmişti. Bu plana göre gemi, bir hava hücumunda yara alacaktı, personel de saptanacak yerlere gidip yerleşecekti. Bu senaryo uygulanmıştı. Personel gemi terk yerlerine gitti. Tamirci parti de (yara savunma ile ilgili işlerle eğitilmiş elemanlardır. Bunların aygıtları başta, vasatta ve kıçta bulunur) yapılması gerekenleri yaptı ve tatbikat bitti. Şimdi, denizin ortasındaydılar ve bazılarının belleğine bunlar geliyordu.

Kimisinin belleğine de başka yaşanmış olaylar geliyordu. 19 Temmuz akşamı Mersin limanı karartılacak denmişti. Gerçekten de her yer karanlığa büründü, ATAŞ yanık kaldı. Denizdeki bütün ge-

miler de sönmüştü, yalnız iki gemide ışıklar yanıyordu. **Albay Hakkı Burak** gemisinden yakıt almakta olan *TCG Kocatepe* ışıl ışıldı o gece. Belki de iki gün sonra ışıkları sonsuza dek sönük kalacağı için, o gece ışıkları sönmemişti... O gece sular açıldı ve bütün personel yıkandı, temizlik yapıldı.

Karşılarında gemileri yanarken, cephanelikler patlarken NATO tatbikatında yaptıkları atışlar gözlerinin önüne geldi, dikildi... Önce İngiliz Plymouth, ABD Samson, *TCG Kocatepe*, İtalyan İnterpido, Yunan Temistokles sıralanmıştı; İtalyanlar uzaktan kumandalı uçak kaldırmışlardı. İngiliz ve ABD'li boş attı. **Kocatepe** ise İkinci Dünya Savaşı'ndan kalma Mark 25 atış kontrol radarı ile yakaladığı uçağı 5.38'lik topu ile düşürdü. Bu büyük başarı dediler. Bugün ise karşılaştıkları olaya bir türlü inanamıyorlar, bu başarılı atışları yapan geminin, hava hücumunda gafil avlanmış olmasını akılları almıyordu.

Anlaşılmaz, ürkütü verici bir sessizlik vardı. Her yandan sesler duyuyorlardı... Belki de bu sesler hiçbir zaman olmadı. Fakat onlar duydular. Kimin sesiydi bunlar? Belki gemide kalan ağır yaralıların, belki de boğulmak üzere olanların son çırpınışlarıydı... Geride kalanlar bunları yaşıyordu.

Acaba savaş gemilerimizi vuran pilotlarımız ne düşünmüştü? Duyguları neydi?

Bu soruların yanıtını gazeteci Emin Çölaşan'ın çok ses getiren röportajında[280], Kıbrıs Harekâtına filosuyla katılan jet pilotu Zeki Kılıç verdi.

Bu uzun söyleşiden bazı bölümleri okuyalım:

- Herhalde o sırada bilmeden Türk gemilerini bombalıyorsunuz. Peki bunların bayrağına falan bakmıyor musunuz hiç?

- Sayın Çölaşan, siz birisiyle kıran kırana bir kavgaya girmişsiniz. Bütün amacınız o adamı nakavt etmek. Bu yüzden de sürekli olarak onun yüzünü, midesini ve diğer hassas noktalarını hedef alıyorsunuz. Bu durumda onun gömleğinin etiketine veya göğsünde-

280 Emin Çölaşan, **Milliyet ve Hürriyet gazetelerinde** Kıbrıs Barış Harekâtı ile ilgili çok önemli bir dizi röportaj yapmıştır. Bunları daha sonra (2000 yılında) kitaplaştırmıştır. Emin Çölaşan, **"Unutulmayan Söyleşiler Tarihe Düşülen Notlar"**, (1. baskı Ümit Yayıncılık, 2000-8. Baskı Doğan Kitap 2006)

ki bir işarete bakabilir misiniz? Siz orada can pazarındasınız. Biz de o sırada öyleyiz ve aldığımız emri yerine getiriyoruz. Bizim uçaklardan top atışları alçaktan yapılır. Biz top atışlarına geçtiğimizde, kavga ettiğimiz bu rakiplerimize göre üstün olduğumuzu anlamış olduk. O yüzden de, "Aaa, bunun gömleğinde yazı varmış" deme olanağını bulduk. Dayak yeseydik, tabii ki yine göremezdik... Ve biz üstün duruma geçtiğimiz için, saldırdığımız gemilerdeki Türk bayrağını ve Türk panosunu (güverteye serilen özel tanıtma işareti) gördük. Biz bunu son anda gördük ve çektik (yükseldik). Orada üç muhrip, bir de bot şeklinde küçük bir yüzen cisim vardı. Hiç kimse bize, "Bunlar Türk gemisidir, ateş etmeyin," diye anons etmedi. Etse bile, bize parolayı vermesi gerekir. Ancak istasyonun birinden, "Efendim Baf açıklarında Türk gemileri hücuma uğramıştır. Bütün havadaki Türk uçakları yardıma gitsinler," diye bir anons duydum. Arkadaşlar da duymuşlar bunu... Ancak bu Rum Türkçesi değildi... Rum şivesiyle değil, çok güzel bir Türkçe'yle konuşuyordu. Ben kendisine, "Yayın yapan istasyon, parolayı söyle," dedim. Fakat her saat değişen parolayı adam bilmiyor... Parolayı veremedi... "Ben size komutanın emrini iletiyorum," dedi. Ben de bunun üzerine, bu çok güzel Türkçe konuşan adamı Yunanlıların kullandığını düşündüm... Yani bu bizi şaşırtmak isteyen düşmanın bir oyunu olabilirdi. Aksi halde parolayı vermesi gerekirdi. Bu adamın, çok güzel Türkçe konuşan, ama Yunanlılara hizmet eden bir Türk olduğunu düşündüm ve telsizden ona çok özür dilerim, "Birkaç saat sonra senin de ananı ...ceğiz orospu çocuğu," diye küfrettim... Çünkü bu adamı ben satılmış bir Türk olarak kabul ettim. Bana, "Komutanın emri," diyor, parolayı bilmiyor... Bu sırada biz zaten dönüyorduk. Yakıtımız azalmıştı. Yani istasyon bize parolayı verse bile, oralarda daha fazla kalamazdık. Cephanemiz bitmişti, yakıtımız azalıyordu.

- Evet, ikinci saldırıyı da yaptınız ve yeniden Mürted'e döndünüz. Nasıl öğrendiniz durumu?

- Biz yine alarmdayız, uyumuyoruz. Sadece biraz dinleniyoruz. Ertesi sabah da, bir kara görevine gideceğiz Kıbrıs'a... Kara desteğine gideceğiz. O sabah erken saatlerde, onların bizim gemilerimiz olduğunu kesinlikle öğrendik ve çok büyük üzüntü yaşadık. Sabah

saat 9'da, o zamanki Hava Kuvvetleri komutanı, nur içinde yatsın Orgeneral Emin Alpkaya, o zamanki genel sekreteri Kurmay Albay Necdet Hızer'le birlikte bizim 141. Filo'ya geldiler. Bizim filonun gazinosunda oturduk. Rahmetli Alpkaya, "Bakın çocuklar, harekât başladığı andan beri bütün telefon konuşmalarını teybe kaydettim. Şimdi size bu konuyla ilgili konuşmaları dinleteceğim," dedi. Emir subayı teybi açtı. Bu teyp bandı mutlaka bir yerlerde arşivlerde vardır. O gün dinlediğim bandı, bugün bile o kadar iyi hatırlıyorum ki... Bizim komutanı arayan Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Kemal Kayacan şöyle diyor: "Sayın Generalim, bu konvoy Baf'a yaklaşıyor ve siz hâlâ kuvvet göndermediniz. Aman geç kalmayın." Alpkaya da diyor ki, "Sayın Amiralim, biz bunların Baf önüne ne zaman geleceğini biliyoruz. Bunun hesabını yaptık. Biz mecbur kalmadıkça açık denizdeki harp gemilerine taarruz etmeyiz, çünkü hareket eden gemi kıvrak olur ve kaçar. O zaman isabet ettirmek zorlaşır. Siz hiç endişe etmeyin. Bunlar Baf Limanı'nda durdukları anda, biz bunları vuracağız. Saat tam 14.10'da bunların tepesindeyiz. Amiralim sizden bir de ricamız olacak... Müşterek hareket merkezine verdiğimiz albayınız pek yetenekli değil. Bir hata yapabilir. Bunu lütfen en kısa zamanda değiştiriniz..." Deniz Kuvvetleri Komutanı Kemal Kayacan da, "Anlaşıldı generalim... Albayı da en kısa zamanda değiştireceğim," diyor ve teyp kapanıyor. Bu teyp konuşmasına o günkü bütün 141. Filo personeli şahittir... Sonra rahmetli Emin Alpkaya orada bize dedi ki: "Ben kendilerine yirmi defa sordum ve ilk taarruz sırasında bu gemilerde pilotlarımızın Türk bayrağı ve panosu gördüklerini söyledim. O bölgede kesinlikle Türk gemisi olmadığını ve bunun bir Yunan aldatmacası olduğunu söylediler. Ayrıca bu cevabı bize vermeleri de tam üç saat sürdü. Bu süre içerisinde de, zaten olan oldu..." Komutanımız bize aynen bunları söyledi... Deniz Kuvvetleri, Hava Kuvvetleri'ne böyle söyleyince, yani orada bizim gemilerimiz olmadığını söyleyince, uçak filolarımız da gemilere gidip habire saldırıyorlar.

- Bunların bizim gemilerimiz olduğunu kesin olarak öğrendiğiniz zaman çok üzüldünüz mü?

- Üzülmek ne demek? Mahvolduk Emin Bey... İlk taarruzdan sonra, size anlattığım gibi sevinçten şapkalarımızı havaya atmış-

tık... "Düşman gemilerini mahvettik!" diye bağırıp birbirimize sarılmıştık. Ama kendi gemilerimize saldırdığımızı öğrenince, o büyük sevinç elbette ki bir anda yok olup gitti. Ama bu hata bizim değildir. Bize, "Baf Limanı'ndaki bütün yüzen cisimleri batırın," diye emir verilmiş. Diyelim ki ben orada gemilerde Türk bayrağını gördüm ve uçaklarıma ateşi kestirdim. Meğer o gemiler de düşman gemileriymiş ve bizi aldatmak için Türk bayrağı çekmişler. Bu durumda bir pilot üstlerine nasıl hesap verir?

- Sayın Kılıç, olaydan sonra haklı veya haksız da olsanız, hiç vicdan azabı çektiniz mi onları bombalayan pilotlardan biri olarak? Orada çok sayıda subay, astsubay ve erimiz şehit düştü... Hiç vicdan azabı çektiniz mi?..

- Vicdan azabını, hatayı yapanlar çeksin. Vicdan azabı şöyle çekilir... Diyelim ki evde çocuğunuz, salona bırakılan bir bardağı kırdı ve elini kesti. Burada çocuğunuza kızamazsınız, çünkü bir kaza olmuştur. Ama çocuk o bardağı bilerek kırmışsa, onu döversiniz. Bilerek yaparsa, o bir suçtur. Biz de o durumdaydık. Elimiz masaya çarptı ve bardak kırıldı. Ama o bardağı bizim elimiz çarpacak şekilde masaya kim bıraktı? Bardak rafta olur, mutfakta olur. Getirip de herkesin geçtiği bir yere bardak bırakılmaz. İşte bardağı oraya kim koymuşsa o suçludur. Bizim elimiz çarptı ve bir kaza sonucunda bardak kırıldı. Bir kaza oldu Emin Bey... Dolayısıyla bunun suçluları, gemileri oralara gönderenler ve kendi gemilerinin nerede olduğunu bilmeyenlerdir. Biz kendimizde suç görmüyoruz ve vicdan azabı da çekmiyoruz.

22 Temmuz Pazartesi

01.20... Son ateş kalıntıları da sulara gömüldü. Artık ne **Kocatepe** vardı; ne de olaylar. Sanki Akdeniz'in bu köşesinde hiçbir şey olmamıştı. Deniz, yaşayanların üstüne koyu lacivert örtüsünü çekiverdi. **Kocatepe** "bayrağıyla" birlikte sulara gömülmüştü.

Denizde bir dizel motor sesi duydular. Komutan, "El fenerini söndürün, şu sesi dinleyelim," dedi. Duyulmaz oluncaya değin sesin geldiği yeri bulmaya çalıştılar ancak bulamadılar.

54 şehit (3 subay, 14 astsubay, 37 er) şimdi Akdeniz'in derinliklerindeydiler.

Saldaki insanların yaşamla mücadeleleri başlıyordu. Hemen hemen hiç kimse konuşmuyordu. Yalnızca kürek çekiliyordu. Sabaha değin kuzeye kürek çektiler.

Hava aydınlanmıştı. Kıbrıs gözüküyordu. Acaba neredeydiler? Soruya yanıt bulmaya çalışıyorlardı.

Su durumuna baktılar. Sigara bile içtiler. Şekerli vitamin tabletlerini aldılar.

Denizin ortasındaydılar. Öğlene doğru denizi yalayarak geçen deniz-karakol uçağını gördüler. Pilot onları görmedi. Bir umut hemen söndü.

Uzaklara baktılar. Belli bir seyir düzeninde, aralıklarla giden üç tanker gördüler. Yine umutsuzluk... Acaba biz neredeyiz, diye düşündüler.

Yoksa savaş bitti mi?

Rumların eline düşmesinler de, ne olursa olsun. Saat 17.30 civarında bir küçük balıkçı teknesi gördüler. Teknenin sereninde dolanmış mavi-beyaz bayrak vardı. Hemen akıllara Yunan bayrağı geldi.

Adamakıllı ürperdiler. Buraya kadarmış, diye düşündüler. Komutan, *"Herkes rütbelerini söksün atsın. Kimin ne olduğu anlaşılmasın..."* dedi. Elleriyle kendi rütbelerini sökmek çok ağır geldi. Bazıları yarı çıplaktı. Bunlar çok şanslı sayıldılar. Topçu subayı silahları hazırladı." Hiç olmazsa çarpışarak ölelim," dedi.

Tekne iyice yaklaştı. İçindekiler bir şeyler söylediler. Rumca konuştuğunu sandılar. Komutan İngilizce konuştu. Onlar da İngilizce yanıt verdiler. Bu bir İsrail teknesiydi. Çok rahatladılar.

Aralarında kısa bir konuşma geçti.

Kaptan: *"Nereye gideceksiniz?"*

Komutan: *"Siz nereye?"*

Kaptan: *"Hayfa... Sizi gemiye alalım?"*

Komutan: *"Almayın... Bizi kuzeye çıkarın."*

Kaptan: *"Nerede olduğunuzu biliyor musunuz? Baf'ın güneyindesiniz. Gerçi yukarı çıkamam, orası yasak bölge. Buna olanak yok. İsterseniz sizi gemiye alırım. Sizi İsrail'e götürürüz."*

Komutan: *"Gemiye çıkmayacağız. Halat verin, size bağlanalım. Bizi çekin."*

Uzatılan halatla salı tekneye bağladılar. Fakat deniz kaba dalgalı olduğu için bot şekil değiştirmeye başladı. Yassı oldu. Hemen halat fora edildi. Tekneye çıkmak istediklerini söylediler. İsrailli kaptan da kabul etti, ama silahsız gelmelerini söyledi.

Komutan da, kısa bir süre düşündükten sonra, *"Arkadaşlar, eğer ben geminin komutanıysam, şimdi buranın da komutanıyım demektir. O halde emrediyorum; silahlarınızı teslim edin. Tekneye çıkıyoruz,"* dedi. Personeldeki tereddüt kayboldu. İsrail teknesine çıktılar.

Su isteyenlere hemen su vermediler, limonlu şeker verdiler. İsrailliler çok iyi davranıyorlardı.

Komutan, kaptandan çevrede biraz daha arama yapmasını istedi. Kaptan da geniş bir daire çizerek çevreyi taradı. İki sal daha buldular. Şimdi kurtulanların sayısı 42 kişi olmuştu.

İsrailli kaptan içten davranıyordu. Ne olup bittiğini hiç sormadı. Olayla ilgili olarak tek bir soru yöneltmedi. Önce, limonlu çay ikram ettiler. Sonra muhallebi verdiler. Tıraş olmak isteyenlere takım vererek tıraş olmalarını sağladı. Çıplak olanlara giysi verdi. Battaniye dağıttı. Kaptanın davranışları ve ilgisi, insanlık adına unutulmaz bir örnekti ve hiçbir zaman unutulmayacaktı.

Radyo dinlemelerini sağlamak için BBC'yi açtı. Türk-Yunan savaşı başlamamıştı. İşte o zaman Türk uçakları tarafından bombalandıklarını anladılar. Hepsi yıkıldı.

Bu, tesadüfen oradan geçen bir balıkçı eğitim teknesiydi. İçinde üç yaşlı, sekiz genç balıkçı vardı. Savaş başladığında yasak sularda oldukları için İsrail yetkililerince geri çağrılmışlardı. Bu tesadüfle geçen tekne hayatlarını kurtarıyordu.

Biraz dinlendiler. Akşam yemeği, haşlanmış tavuk, mısır, karpuz, peynir ve çeşitli konserveden oluşuyordu.

Kaptan moral kazandırmak için başka konulardan söz açıyordu. Akdeniz'deki balık türlerini tanıtmaya başladı. Bir dönemler İskenderun kıyılarında da avlanırmış, sonra bir gün Türk jandarmaları onları kovmuşlar; onlar da bir daha Türk sularına gelmemişler. Bütün bunları neşe içinde anlatıyordu. İsrailli kaptan oldukça düzgün Türkçe konuşuyordu.

Kaptan, "Ayakkabı numaralarınızı ve giyecek türlerinizi söyler-

seniz, İsrail yetkililerine bildiririm, bunları elçiliğinize iletirler," dedi. Hemen liste hazırlandı, kaptan da gerekli her yere bildirdi.

Hayfa'ya geldiler. İsrail hücumbotu onları karşıladı. Limanda bulunan Rum teknelerinin çevresi güvenlik güçlerince sarılmıştı. Rumlar aleyhte tezahüratta bulunuyorlardı. Doktorlar, hemşireler, tüm sağlık ekibi geldi. Doktorlar hemen muayeneye başladılar. Hiç kimseye rahatsızlık duyuyor musunuz diye sormadan, tepeden tırnağa muayene ediyorlardı. Yatıştırıcı iğneler yaptılar. Geçici pasaport verdiler. İsrail'den geçici pasaport almanız için toprağı çiğnemeniz gerekir. Bu nedenle, tekneden çıkarılarak barakaya kadar yürüdüler. Biraz ürktüler, sonra ilk gidenlerin geri döndüğünü görünce ürklikleri kayboldu. Toprağı çiğnedikleri için de geçici pasaport alabildiler. Bunlar olurken hava ataşemiz geldi. "Kusura bakmayın, geliş saatinizi yanlış söylediler, biraz geç kaldım; istediğiniz her şeyi temin etmek mümkün olmadı," dedi ve iki paket sigara uzattı. Yalnızca iki paket! Ataşemizin parası yok herhalde, diye düşündüler.

Hayfa'da herkese tavuk etli sandviç ve portakal verdiler. İsrailliler, otobüsle Tel-Aviv'e getirdiler. Boğaziçi uçağı geldi, havalandılar. Radyodan ateşkesi öğrendiler. Pilot hamasi konuşmalar yapıyordu. Bu konuşma çok da iyi oldu. Biraz rahatladılar. Çikolatalar, sigaralar, sinir yatıştırıcı haplar verdiler.

Saat 18.40'ta Esenboğa'ya indiklerinde önce doktor geldi. "Şikayeti olan var mı?" diye sordu. Kimse şikâyet etmedi; İsrail'deki doktorları anımsadılar!

Daha sonra suçlu ya da kaçak gibi Ankara'nın arka yollarından Deniz Kuvvetleri Komutanlığına götürüldüler. Misafirhanenin üst katına çıkarıldılar, alelacele yerleri hazırlandı. Önce Kuvvet komutanı geldi; ardından da öteki amiraller geldi. Sarıldılar öpüştüler, ağlaştılar. "Sizin için her şey yapılacak, sakın merak etmeyin," dediler.

Gelenler ayrıldıktan sonra akşam yemeği verdiler. Kazan dibinde kalmış hissi uyandıran taze fasulye, karpuz, makarnadan oluşan akşam yemeğini yiyecek istekleri kalmamıştı. Zar zor yıkandılar, köpek balıklarına karşı kullandıkları boyalarını çıkardılar, ne düşündüklerini bile bilemeden uyudular.

Gece yarısı uyandırıldılar. Açtırılan Beymen mağazasına götürüldüler ve ne isterlerse almaları söylendi. Başlarındaki Amiral, "Size

her şey fedadır. Bütün ihtiyaçlarınız giderilecek, maddi manevi kayıplarınız karşılanacaktır," diyordu. Tepeden tırnağa giyindiler.

Daha sonra Lübnan'dan gelenlerle birlikte Gülhane'ye (asker hastanesi) götürülüp muayene ettirildiler.

İki gün sonra evlerindeydiler. Her şey göz açıp kapayıncaya değin olup bitmişti.

Savaş uçaklarımızın, kendi savaş gemilerimizi batırma olayına ve Akdeniz'deki öteki bahriye personelimizin akıbetine geri dönmek üzere, araya bir röportajdan alıntı yapıyorum.

İsrailli Kaptan Anlatıyor

22 Mart 1998 tarihli Hürriyet'te Gila Benmayor imzasıyla bir haber röportaj yayınlandı. Başlığı: *İsrailli Kaptan Hürriyet'e konuştu- 24 Yıllık Suskunluk...*

Kaptan Reuven, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan bir gün sonra yanlışlıkla batırılan **Kocatepe** kazazedelerinin yardımına koşan İsrailli kaptan...

Adı ilk kez Emin Çölaşan'ın eski Deniz Kuvvetleri Komutanı, emekli Oramiral Güven Erkaya ile yaptığı bir sohbeti aktarmasıyla gün ışığına çıkıyor.

Kocatepe olayının adsız kahramanlarından. Kaptan Reuven kim?

Ona telefonla ulaşmak zor olmuyor. Kendisiyle görüşmek istediğimi söyleyince şaşırıyor. Türkçesi temiz ama kelimeleri bulmakta zorluk çektiği kesik kesik konuşmasından belli oluyor. **Kocatepe**'nin batmasından sonra Akdeniz'in ortasında yaşananları anlatmasını istiyorum. "Bırakınız bunları," diyor. "Aradan 24 yıl geçti. Artık kimse ilgilenmez. Ben görevimi yaptım. Benim durumumda olan herkes aynı şeyi yapardı."

Konuşmak istemediğini anlıyorum ancak üsteliyorum. "Konuşamam. Bu benim dışımda bir olay. Kimsenin başının ağrımasını istemiyorum. Lütfen bu işin üzerine gitmeyiniz," diyor. O zaman Güven Erkaya'nın, **Kocatepe**'nin batmasından sonra başından geçenleri Emin Çölaşan'a zaten anlattığını ve bunun gazetede yayınlandığını söylüyorum. "Güven tamam derse konuşurum," diyor. Emekli Oramiral Güven Erkaya'nın sadece ilk ismini kullanması, ondan "Güven" diye söz etmesi dikkatimi çekiyor.

Kaptan Reuven, ancak Güven Erkaya'nın kendisini telefonla aramasından sonra konuşmaya razı oluyor. Emin Çölaşan, 20 Temmuz 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'nın bir gün sonrasında olanları yazmamış olsa, 24 yıldan beri kimseye anlatmadığı anılarını birlikte götürecek.

Hayatı Roman

Telefonla görüşmemden tam 24 saat sonra, yağmurlu bir havada Kaptan Reuven'ın portakal bahçelerinin ortasındaki küçük evinin kapısını çalıyorum. Kaptan Türkçe konuşmakta fazla zorlanmasın diye yanımda İbranice tercüme yapacak olan Tel Aviv Büyükelçiliğimizden Tuna Dinar var. Kaptan Reuven Pinhasi ufak tefek. Saçları bembeyaz. Masmavi gözlerinde deniz adamlarının görmüş geçirmiş bakışını yakalıyorum. Daha sonra onunla sohbeti ilerlettikçe, bir deniz adamının bildik özelliklerine sahip olduğunu fark edeceğim: Açık sözlülük, içine kapanıklılık, bilgelik. Bizi kapıda geniş bir gülümsemeyle karşılıyor. Eşi Roma'da tatilde. Evi, kendisi gibi mütevazı, hemen girişteki yemek masasının üzerinde bize ikram edeceği kahve için fincanları dizmiş. Bana vereceği belgeler, resimler zarfların içinde duruyor. Belli, sabahın erken saatlerinde kalkmış, Türkiye'den gelecek konuğu için hazırlanmış.

Kocatepe olayına geçmeden önce Türkiye'den nasıl koptuğunu anlatmasını istiyorum. Kaptan Reuven'ın hayatı roman gibi.

Kendisi Rus Musevileri'nden. Rus Devriminden sonra ailesi birkaç kez Karadeniz üzerinde Türkiye'ye kaçmaya teşebbüs etmiş. Her seferinde aksilikler olmuş. Nihayet 1930 yılında babası, kendi annesi, karısı ve iki çocuğuyla kapağı İstanbul'a atmayı başarmış. Reuven Pinhasi o sırada üç yaşında. Aile, o dönemlerde azınlıkların tercihi olan Beyoğlu'nda Amerikan Konsolosluğu'nun karşısında bir apartınana yerleşiyor. Ve Reuven'ın babası İstanbul'da Türkiye'nin ilk ipek çorabı fabrikası Triumpheu'u kuruyor. Reuven Avusturya Lisesi'nde okuyor. Avusturya Lisesi'nde okuduğu yıllardan resimlerini hâlâ saklıyor. Baba öldükten sonra 1943 yılında, 16 yaşında iken Filistin'e göç ediyor. Önce toprakla uğraşmayı, çift-

çiliği öğreniyor, ardından denize merak sarıyor, "Babam fabrikatördü, ben denizci oldum," diyor gülerek.

Kocatepe'nin batışıyla ilgili anılarına gelince ciddileşiyor. Ondan en ince ayrıntısına kadar hatırlamasını ve anlatmasını rica ediyorum. İşte, Kaptan Reuven'in ağzından **Kocatepe** komutanı Güven Erkaya, subay, astsubay ve erlerinin nasıl kurtarıldıklarının ilginç hikâyesi:

Denizde Turuncu Bir Nokta

«Şimdi oturduğum bu küçük kentte Mevuot Yam adında bir Denizcilik Okulu var. Öğrencilere kaptanlıktan balıkçılığa kadar denizle ilgili her şey öğretilir burada. Okulun aynı adı taşıyan gemisiyle 1974 yılının Temmuz ayında, 13 öğrenciyle Ege'de tatbikat turuna çıkmıştık. Santorini Adası 90 mil açıklarında seyrederken telsiz Türkiye ile Yunanistan arasında sıcak saatlerin yaşandığını, Kıbrıs'ta her bir an savaş çıkabileceğini bildiriyor, bize dönüş talimatını veriyorlar. Bizi sürekli haberleri izlememiz konusunda uyarıyorlar. Yunan sularından çıkarken Rodos'tan izin almamız gerekiyor. Ancak olağanüstü bir durum yaşandığı için İsrail'den konsolosluk aracılığıyla formaliteler hallediliyor. Böylelikle Kıbrıs krizi yüzünden güzergâhımız değişiyor, Rodos'a hiç uğramadan dümeni Girit'ten Kıbrıs'ın güneybatısındaki Paphos'a kırıyoruz. Genellikle Paphos'un 10 mil uzağından geçeriz. Ancak bu kez 20 mil açığından geçmeye karar veriyorum. Bu arada kulağımız sürekli telsizde. Ayrıca gözden bir şey kaçmasın diye bir yerine iki nöbetçi dikiyorum. Öğleden sonra 16:30 sularında ansızın sol tarafta, nöbetçi, "İleride turuncu bir nokta!" diye bağırıyor. Hemen o noktaya doğru dümeni kırıyoruz ve yaklaştıkça lastik bir bot olduğunu görüyoruz.»

Kaptan Reuven, küçük gemisindeki tüm öğrencilerin o anda heyecanla o tarafa yöneldiklerini, bir tanesinin fotoğraf makinesine davranarak lastik botun resmini çekmeye başladığını anlatıyor ve şöyle devam ediyor:

«Lastik bot bize doğru yaklaştı ve bize doğru bir kafanın uzandığını gördüm. İngilizce, "Kimsiniz?" diye sordum. Bana, "Siz kim-

siniz" diye sordu. Soruma soruyla karşılık verenin Güven Erkaya olduğunu o sırada bilemezdim. İsrailli olduğumuzu söyledim. İlk anda bana pek inanmadı Kaptan.» Burada İsrail bayrağıyla Yunan bayrağının aynı renklerde olduğunu hatırlatıyor ve Güven Erkaya'nın ilk anda kendilerini Yunanlı sanmasının doğal olduğunu söylüyor. "Siz Türk müsünüz?" diye sorunca Güven Erkaya oldukça şaşırmış. Kaptan Reuven'e bottakilerin Türk olduğunu nasıl anladığını soruyorum. Muzipçe gülüyor. "Üniformalarının renginden ve Güven'in aksanından," diyor.

Güven Erkaya, aralarında İngilizce olarak geçen birkaç cümleden sonra Mevuot Yam Gemisi'ne binip binemeyeceklerini soruyor. Kaptan Reuven, "Tabii binebilirsiniz," diyor. Ardından saldaki 20 kişi tekneye tırmanıyor. Üniformalarındaki apoletlerin sökülmüş olduğuna dikkat ediyorlar. Kaptan, "Subay olduklarını bu yüzden anlamadım," diyor. Bu arada Güven Erkaya, kaptan ile konuşmaya başlar başlamaz teknedeki genç İsrailli öğrencilerden fotoğraf çekmemelerini rica ediyor. Kendi botlarının dışında iki botun daha yakınlarda olduğunu söylüyor. Diğer iki bot da bulunuyor. 42 kişinin kurtarılması yaklaşık bir buçuk saat içerisinde tamamlanıyor.

Güven Erkaya'nın Listesi

Peki o sırada, bu üç lastik botun dışında bölgede **Kocatepe**'den sağ kurtulan başkaları da olamaz mıydı? Soruma kaptan, "Evet vardı. Güven bölgede 10 salın daha olduğunu söyledi. 150 kişi sağ olabilir diyordu. Ancak, 20 metrelik teknemize kapasitemizin üzerinde adam almıştık. Teknedeki 13 genç öğrencimin sorumluluğu da bana aitti. Üstelik telsizle bölgeden hemen uzaklaşmamız konusunda talimat yağıyordu. Yapacak başka şey yoktu. Üzerimize ateş de açılabilirdi. Pozisyonumuzu gerekli yerlere bildirip, yardım anonsları yaptık. Bir İskandinavya gemisinden sinyal aldık. Birkaç saat zarfında bölgede olacağını bildiriyordu. Oradan uzaklaştığımızda İngiliz helikopterlerinin de yaklaştığını gördük," diye cevap veriyor.

24 yıl sonra, Kıbrıs açıklarında yaşananları en ince ayrıntısına kadar hatırlayan Kaptan Reuven hikâyesine şöyle devam ediyor: "Kazazedeler tekneye bindiklerinde bitkindiler. Hemen hemen 24

saatten beri denizin ortasında, aç, susuzdular. Üzerlerine köpekbalıklarına karşı sarımtrak bir sıvı sürmüşlerdi. Kötü kokuyordu ama sıvı belki de hayatlarını kurtarmıştı çünkü denizde köpekbalığından geçilmiyordu. Bazıları da botun üzerinde değildiler, denizde botun iplerine tutunmuşlardı. Tekneye çıktıklarında soru yönelttiğim bir iki kişinin cevap vermeyerek bakışlarını Güven'e çevirdiklerini fark ettim. O zaman Güven'in komutan olduğunu anladım. Diyaloğumu Güven ile sürdürmeye karar verdim."

Kocatepe'nin komutanı Güven Erkaya, 41 personeliyle Mevout Yam teknesine bindikten sonra bir süre sıkıntısını üzerinden atamıyor. Bunun üzerine Kaptan Reuven, kendisini rahatlatmak, güvenini sağlamak için Türkiye'deki günlerinden söz etmeye başlıyor. Beyoğlu'nun arkasına düşen Meşrutiyet Caddesi üzerindeki evinden, Pera Palas'tan, aynı caddede basket oynadığı halkevinden konuşuyor. Avusturya Lisesi'ndeki arkadaşlarını, özellikle Karaca soyadını taşıyan yakın arkadaşını anlatıyor, birlikte Heybeliada'ya yaptıkları doyumsuz gezilerinden dem vuruyor. Niyeti Güven Erkaya'nın kafasındaki tüm kuşkuları dağıtmak. "Tekne senin teknen sayılır, istediğin zaman dümenin başına geçebilirsin," diyor. Güven Erkaya sonunda ona güveniyor ve **Kocatepe** muhribinin komutanı olduğunu söylüyor. Ardından nereye gittiklerini soruyor.

Kaptan Reuven, "Hayfa limanına. Merak etmeyin her şey yolunda," diye cevap veriyor.

Güven Erkaya'nın yaptığı ilk iş kendisiyle birlikte kurtulan 42 kişinin adını yazmak oluyor.

Teknedekilerden bir kâğıt istiyor ve hemen oracıkta kendisi dahil 42 kişinin ismini teker teker yazıyor. Kaptan Reuven, arkasında İbranice matbu harflerin olduğu sararmış kâğıdı, diğer belgelerle birlikte bugüne kadar özenle saklamış, bana veriyor.

Botu da Tekneye Aldık

"Hem bizim, hem Türkler'in şansı vardı," diye devam ediyor kaptan, "Teknemiz, balıkçılıkta kullanılan bir trol teknesiydi yani alçaktı. Bu yüzden bitkin oldukları halde gemiye kolaylıkla çıktılar. Botlarını da tekneye aldık. Allah korusun Mevout Yam'a da bir şey

olduğu takdirde botların olması garantiydi. Teknede istemediğiniz kadar battaniye vardı. O sırada onların tek ihtiyaç duydukları şeydi battaniyeler. Aralarında yaralı yoktu. Bu çok önemli. Aslında 24 saat denizde kaldıktan sonra yine iyi durumdaydılar. Bitkin olmalarına rağmen, hiçbir yardım almadan tekneye çıktılar. Suyumuz yıkanmaları için yeterli değildi. O iğrenç sıvıyı sürdükleri gömleklerini çıkardılar. Güven Erkaya'ya, subaylarını alıp yemek salonunda karnını doyurabileceğini söyledim. Peynirli, salamlı sandviçlerimiz, kahvemiz, şarabımız, bol miktarda meyvemiz vardı. Üzüm filan. Öğrencilerimiz servisi yaptı. Ancak o kadar yorgundular ki fazla bir şey yiyemediler."

Kaptan Reuven, **Kocatepe'nin** komutanıyla aralarında hemen sıcak bir bağın kurulduğunu söylüyor. Misafirin fazla soru sorulmasını pek istemediğini de anlıyor. "Onlar için yaşadıkları acı bir deneyimdi. Anlıyordum. Hava Kuvvetleri'yle Deniz Kuvvetleri arasında bazen koordinasyonsuzluk olabilir. Biliyorsunuz Körfez Savaşı'nda yaşandı bunlar. İsrail'in de öyle tatsız deneyimleri var," diyor.

Silahlar Ambara

Bu arada Güven Erkaya silahlarının olduğunu ve bunları temizlemeleri gerektiğini söylüyor.

"24 saat denizde kalan bir insanın yapacağı ilk şey silahını temizlemekti. Güven de öyle yaptı. Yağ ve diğer gerekli malzemeyi verdik. Temizlenen silahları daha sonra bizimkilerin yanına ambara kaldırdık. Ben, ertesi sabah varacağımız Hayfa limanında zor saatler geçireceği ve güç toplaması gerektiği gerekçesiyle yatağını Güven'e verdim. Söylediklerimde haklıydım çünkü ertesi sabah Hayfa limanı ana baba günü gibiydi."

Kaptan Reuven, burada, "Ah siz gazeteciler yok musunuz?" diyor.

"Güven Erkaya Hafya'da en fazla gazetecilerden çekti. Tekne kiralayıp bizi abluka altına alan gazeteciler bile vardı. Limanda İsrail Donanması mıydı, yoksa İsrail Dışişleri Bakanlığı mı şimdi tam olarak bilmiyorum birileri karşılama töreni hazırlamıştı. Türkiye ile

ilişkiler o sırada alt düzeylerde. Şimdi adını hatırlamadığım Türk konsolosu da kazazedeleri karşılayanlar arasındaydı.

Kocatepe'den kurtulanlara yiyecek, içecek ikram edildi. Güven Erkaya fotoğrafçıların resim çekmelerini hiç istemedi ama kim dinler!"

Kocatepe'nin komutanı 41 personeliyle birlikte Mevuot Yam gemisinden ayrılırken lastik botlarını İsrailli öğrencilere bırakıyorlar. "Uzun süre kullandık onları," diyor Kaptan Reuven. Hayfa'ya ayak basar basmaz bir otobüsle Tel-Aviv'e gidiyor ve orada kendilerini Ben Gurion Havalimanı'nda bekleyen THY uçağıyla Türkiye'ye dönüyorlar.

İki gün sonra Türk Konsolosluğu'ndan kaptanın Mihmoret'teki küçük evine muhteşem bir buket geliyor. Kısa bir süre sonra da Güven Erkaya'nın teşekkür mektubu **Kocatepe**'nin komutanı, mektubuna batan muhribin ve kendisinin bir resmini de iliştirmiş.

Aradan yıllar geçiyor. Kaptan Reuven, Güven Erkaya'nın Deniz Kuvvetleri Komutanı olduğundan habersiz. Yıl 1996. Erkaya, günün birinde İsrail'i ziyaret ediyor. Gerisini Tel-Aviv Büyükelçimiz Barlas Özener'den dinleyelim: "Güven Paşa'yı havalimanında karşıladık. VİP salonunda valizleri beklerken, "Biliyor musunuz; **Kocatepe**'nin batmasından sonra bizi Türk asıllı bir İsrailli kurtardı. 42 kişi canımızı ona borçluyuz. Onu bulabilir misiniz" diye sordu. "Elbette Buradaki Türk derneklerine sorarız." Ancak Türk derneklerinden bir şey çıkmadı. Sonunda İsrail Deniz Kuvvetleri'ne rica ettik. Geminin adı aynı zamanda Denizcilik Okulu'nun da adıydı. Birkaç saat içerisinde Kaptan Reuven'in hayatta olduğunu öğrendik. Adresini aldık. Güven Erkaya'nın şerefine Büyükelçilik'te resepsiyon vardı. Kaptanı davet ettik. Çok şaşırdı. Önce, "Gelemem, çok yaşlıyım," filan dedi. Makam arabasını göndereceğini söyledim. Razı oldu. Onu kapıda karşıladım. "Gel bak, kimi göreceksin," dedim. Sonrası son derece duygusal. Güven Paşa'yı görünce ağlamaya başladı."

Hayatımın En Güzel Hediyesi

Güven Erkaya Türkiye'ye döner dönmez Kaptan Reuven ve eşini bir hafta İstanbul'a davet ediyor. "Bu hayatımda aldığım en güzel hediyeydi," diyor kaptan. Dile kolay tam 53 yıl sonra İstanbul'a dönmek. "Antalya, Fethiye, İzmir'i ziyaret etmiştim. Ama İstanbul'a gitmek hiç nasip olmamıştı. Krallar gibi ağırlandık. Karım sevinçten deliriyordu. Her şeyi görmek istiyordu. Evimizin olduğu Meşrutiyet Caddesi'nden geçtik. Her şey rüya gibiydi. Ama Heybeliada beni müthiş hayal kırıklığına uğrattı. Orasını cennet gibi bırakmıştım. Döndüğümde insanlar denize giremiyordu."

Üç çocuk, sekiz torun sahibi Kaptan Reuven, portakal bahçeleri arasındaki minik evinde sakin yaşamını sürdürürken işte böyle bir anda kendini göklerde buluyor. Ayrılırken, "Biliyordum Güven'in yükseleceğini. Üzerimde son derece iyi bir izlenim bırakmıştı. Sağlam karakterli, ilkeleri olan biriydi. Karıma, göreceksin günün birinde başbakan bile olabilir demiştim," diyor.

İstanbul, 18 Ağustos 1974

Sevgili dostum...

İnsanların birbirleri ile tanışmaları daima tesadüflere bağlıdır. Kader, seni benim karşıma hayatımın ve 41 personelimin kurtarıcısı olarak çıkardı. 20 saatlik bir beraberlikten sonra da belki de birbirimizi hiç görmemek üzere ayrıldık. 22 Temmuz günü denizden kurtardığımız 42 kişi **Kocatepe** *gemisinin personelinin bir kısmı idi ve ben de o geminin komutanı idim.*

Bu mektubu size, size olan şükran duygularımı ve hayranlığımı belirtmek ve iletmek için yazıyorum. Denizde bulunan kazazedeye her denizci yardım etmek ister. Ancak, sizin ve bizim içinde bulunduğumuz şartlar içinde bu yardımı yapabilmek hem büyük bir insanlık, hem de büyük bir cesaret işiydi. İşte sizde bu iki unsur vardı. Ve size olan hayranlığım buradadır.

Çok kısıtlı imkânlarımızla geminizde gösterdiğiniz alaka ve yardım her denizcinin örnek almasını gerektirecek kadar mükemmeldi. Geminizde ge-

çirdiğim 20 saat bende daima tatlı bir hatıra olarak kalacak. Sizin ve ufak geminizin bir resmine sahip olmayı ve bunu albümümde saklamayı çok arzu ederim.

Size ve personelinize, şahsım ve 41 personelim adına çok teşekkür eder, en derin minnet ve şükranlarımızı iletirim.

Güven Erkaya
Dz. Kur. Yb.
Kocatepe Gemisi Komutanı

İsrailli Kaptan'ın Kurtardığı Kocatepe Personeli

1. Güven Erkaya
2. Ercan Dinçol
3. Ersan Atasoy
4. Özhan Bakkalbaşıoğlu
5. Kıvanç Erkal
6. Zühtü Gümüşçağlıyan
7. Muhsin Kırlı
8. Ali Akdoğan
9. Yılmaz Ünsal
10. Ahmet Pekin
11. Ali Kocacan
12. Zeki Buzkan
13. Mehmet Güleç
14. Sabri Çevik
15. Türker Bingöl
16. Ali Suseven
17. Hasan Genç
18. Süleyman Avcı
19. Nevzat Amasyalıoğlu
20. Fahri Ertürk
21. Ali Marangoz
22. Ahmet Ay
23. Mustafa Ersoy
24. Necip Kansoy
25. Turhan Bozkurtlar
26. Ali Ünver
27. İsmail Sodacı
28. Faruk Tosun
29. E. Sacit Kemancı
30. Hamza Karataş
31. Erol Gök
32. İsmail Kaya
33. Mustafa Artut
34. Gökhan Kural
35. Ali Aksu
36. İhsan Haşlaman
38. Erol Kurtuluş
39. Hasbi Atakol
40. Süreyya Hatipoğlu
41. Ali Öner
42. Mehmet Göz

Akdeniz'e Gömülen Umutlar

Akdeniz'in bir başka köşesinde, İngiliz silahlı kuvvetlerine ait bir helikopter saldaki Türk denizcilerini alıyordu.

Bu grubun denizde üçüncü günleriydi. İlk gece ne kadar da sakindiler. Yanlarındaki suyun kaç gün yeteceğini hesapladılar. Sala, iki kutu su, konserve, jöleler ve yön uçurtması almışlardı.

Gece boyunca, kendilerini hangi uçakların batırdığını düşünüp durdular. Ancak, Türk olabileceği hiç akıllarına gelmiyordu. Ya da geldi de, olamaz dediler.

Bütün gece kürek çektiler, hiçbir işe yaramadı. Salın üstündeki korumalığı kapatamamışlardı. Bu nedenle çok üşüdüler. Sabahı dört gözle beklediler. Yiyecek paketini yirmi dört saat açmamaya karar verdiler. Jöleler nemden bayatlamıştı. Yenmedi.

Sabah oldu. Devrilen sallar vardı çevrelerinde. Deniz kabarmıştı. İmdat bağrışları duyuluyordu. Devrilen sala tutunanlar sekiz saat denizde kalmışlardı. Zar zor salı düzelterek üstüne çıktılar. Can salındakiler birer yudum su içtiler; bir sigarayı dört kişi paylaştı.

Salın üstünü açamadıkları için, bu kez de gündüz kavruluyorlardı. Doğa koşulları onları yıpratmaya başladı. Ne kadar dayanabiliriz diye düşünmeye başladılar. Bir gece önce salın en kıdemlisi olan subay serap görmüştü. Bir yanda cami, öte yanda yemyeşil orman. Çabuk toparladı kendini ve atlattı.

Şimdi de öteki arkadaşlarına destek olmaya çalışıyordu. Birinci gün doğa ve kendileriyle mücadeleyle geçti. İkinci gün, deniz-karakol uçağı denizi yalarcasına geçti, ama salı göremedi. Umutları kayboldu. Gece üşüyor, gündüz kavruluyorlardı. Doğayla mücadele edecek durumda değillerdi. Yıpranmaya başladılar. Gece gemiler gördüler. Onlar da bunları gördüler fakat gelip almadılar.

Üçüncü gün, gündüz yine gemiler gördüler. Bu gemiler de salı görmelerine karşın gelip kurtarmadılar. İyice yıpranıyorlardı. Sinirleri iyice bozulmuştu, ancak dengesiz davranışlar görülmüyordu. Yalnız bir er sürekli olarak denize atlıyor, yüzüp geri geliyordu. Bir türlü engel olamadılar. Erin bünyesi dayanıyordu. Nihayet deniz-karakol uçağı yerlerini saptadı. Bir İngiliz savaş gemisi geldi; havalanan helikopter onları denizden topluyordu.

Kollarının altından taktıkları taşıyıcılarla yukarı çekilen Türk denizcileri tekneye götürüldüler. Birer sigara içebildiler. Onları yeniden bir helikopter alarak Limasol'a götürdü. Götürüldükleri hastanede 3-4 saat kaldılar. Bardakta çorba içerek açlıklarını bastırdılar. Güneş ve soğuk onlarda direnç bırakmamıştı. Burada kendilerine giyecek verdiler.

Akşam Kızılhaç gemisine helikopterle nakledildiler. O gece orada yattılar. Hepsi hastalanmıştı. Kızılhaç gemisi *TCG Berk* muhribiyle buluştu. Yeniden aktarma oldular. Bir astsubay (Ayhan İncekara) bu yorgunluğa dayanamayıp **Berk**'te yaşamını yitirdi. Saldan kurtulanlar üç gün içinde on kilogram zayıflamışlardı. **Berk**'te elbise verdiler. Mersin'de sahra hastanesine yatırıldılar. Daha sonra Ankara'ya götürüldüler ve orada daha önce gelenlere yapıldığı gibi, Beymen'den giydirildiler. Gereksinimlerinin karşılanacağı söylenerek, evlerine uğurlandılar.

Denizde sekiz gün kalan vardı; Libya kıyılarına giden vardı; yabancı gemiler tarafından kurtarılanlar vardı.

Sonuçta savaş kendi kurallarını işletmiş, olması gerekenler olmuştur.

* * *

Gemide şehit olduğu tahmin edilen personel:

İşaret köprü üstü 4	vardabanda 2 serdümen
52 top	9 top personeli
Kazan/makine dairesi	13 çark/kazan/makine personeli
Shm	2 shm personeli

Denizde kaldığı süre içinde veya terk sırasında 10 veya 15 personelin şehit olduğu tahmin ediliyor.

Şehit olan personelin bir bölümü de geminin geri kalan bölümlerinde yaşamlarını yitirmiştir. Bu bölümler;

Tamirci partiler içinde
Y/s santralı içinde/civarında
Cephaneliklerde
Ağır yaralananlar
Bu olay süresince 54 denizci şehit olmuştur.

Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında batan Türk Deniz Kuvvetlerine ait **Kocatepe** muhribi 3410 tonluk, 119 metre boyunda, 12.5 metre eninde bir savaş gemisiydi. 280 kişilik mürettebatı bulunan **Kocatepe** muhribi, Deniz Kuvvetlerinde "D-354 **Kocatepe**" adı ile kayıtlı bulunmaktaydı. **Kocatepe** muhribi 1944 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde yapılmış ve büyük yenilikler taşıyarak Aralık 1971'de Türk Deniz Kuvvetlerine katılmıştır. Saatte 33 mil hızı olan **Kocatepe** 4 tane 5.38'lik namlu, Homing atabilen altı kovanlı torpidoya, denizaltılara karşı kullanılan iki grup Hacok'a ve onlu su bombalarına sahip bulunuyordu. **Kocatepe**'nin makine gücü ise 60 bin beygir idi.

21 Temmuz 1974 günü saat 15.05'te başlayan ilk hücumda devreden çıkan bataryalar:

+ SHM (Hava radarı, ana rıpıter-Hava durum levhası-ECM
+ Komutan seyir kamarası
+ Yeke dairesi
+ 52 top
+ y/s santralı
+ Kış tamirci parti istasyonu
+ Baş makine dairesi/kış kazan
+ Vasıta motoru
+ Can sallarının pek çoğu makineli tüfek atışı ile delindi

Geminin devreden çıkmasıyla

+ Telsiz

Emercensy dizel devreye alınarak

+ 51 top ve harp hastanesine elektrik verildi
+ Kış cephanelik sel bastılar devresi tahrip oldu.
+ Fleyşırlar devreden çıktı
+ Y/S santralı elden çıkarak yangınla mücadele merkeziyeti kayboldu.

Gemi terke hazırlanırken çalışır durumdaki bataryalar:

51 Top (Top başında ve topçu subayı taret içinde)

Harp Hastanesi (Doktor ağır yaralıların başında)

Telsiz (İrtibat kurma çalışmalarının devam etmesi için içinde kalan personelle birlikte)

Emergency dizel

Baş makine

TCG Kocatepe'nin Batışından Sorumlu Kim?

1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'nın üstünden 32 yıl geçti. Artık tarihteki yerine yerleşti bile. Harekâtın bütününü ele alıp ayrıntılarınak askeri tarihçilerin yapacağı bir çalışmadır. Bugün, harekâtı gerçekleştirenlerin yaşayanları o günleri daha soğukkanlı, duygusallıktan uzak olarak değerlendiriyorlar. **Kocatepe'nin** batışını savaşa katılanların yorumlarını bir araya toplayarak veriyorum.

Barış Harekâtı bir takım eksikliklerine, aksaklıklarına ve hatalarına karşın son derece başarılı olmuş bir harekâttır.

Dünya savaş tarihine baktığımız zaman hatasız yapılmış, aksaklıkların olmadığı bir savaşı göstermek hemen hemen olanaksızdır.

Uzağa gitmeden, yakın dönemden birkaç örnek verirsek **Kocatepe'**nin uçaklarımız tarafından batırılış nedenini daha kolay anlayabiliriz.

İkinci Dünya Savaşı sırasında, ne zaman üs'se döneceği sorulan bir İngiliz denizaltı komutanının yanıtı dünya savaş tarihine geçmiştir. Komutan yanıtında, "Eğer Atlantik'i tarayan İngiliz savaş uçaklarından kurtulabilirsem, yarın akşam üs'se dönebilirim," diyordu.

Yine aynı savaşta 10 Alman muhribi, Alman uçakları tarafından Norveç'te denizin dibine gönderilmiştir.

İkinci Dünya Savaşından örnekler vermeye devam ediyorum. Japon savaş uçakları Amerikan uçak gemisine, Amerikan savaş uçakları ise Japon uçak gemisine inmişlerdir.

Daha yakın dönemde ise, ABD'nin Vietnam'da onlarca kez kendi birliklerine ateş etmiş olması; İngiltere'nin Falkland adalarındaki hataları; Sovyetler Birliği savaş uçaklarının Afganistan'da kendi birlikleri üstüne ateş açması dünya kamuoyunca bilinen olaylardır.

En son Körfez Savaşı sırasında yaşanan olaylar bellektedir. Son derece gelişmiş teknik aygıtlarla donatılmış ABD savaş gemisi yolcu uçağını düşürmüştür. Başka bir savaş uçağı da gemiye ateş açmıştır.

Bu örnekler de göstermektedir ki, bir harekât sırasında bu tür yanlışlıklar olağandır. **Kocatepe'**nin batması da savaşan her ülke ordularının başına gelebilecek türden bir olaydır.

Hepimizi, özellikle de o dönemde Deniz ve Hava Kuvvetlerimizde komuta kademesinde olanları üzen ve hırpalayan bir gerçek ortada durmaktadır. *"TCG Kocatepe* **muhribimiz Türk uçakları tarafından bombalanmış ve batırılmıştır. Hem de beş saat gibi oldukça uzun süren bir taarruz sonucunda."**

Barış Harekâtı sırasında o kadar çok titizlenilmiş, ayrıntılar üzerinde o kadar çok durulmuş, önemli bir hata yapılmamaya çalışılmıştır ki, bu titizliğin sonucunda **Kocatepe** batırılmıştır...

*Kısacası, **Kocatepe** hata yapmamak uğruna batırılmıştır.* Bu olayın ters yüzüne de bakmak gerekir. Eğer konvoy gerçek olsaydı ve Baf'a yükünü çıkarsaydı da, Türk Hava Kuvvetleri, "Biz bunları Türk sandık, o nedenle ateş etmedik," deseler ne olacaktı?

Sözü edilen, Yunan konvoyu yükünü boşalttıktan sonra savaş dengesi bozulacak, Kıbrıs'taki birliklerimiz çok zor durumda kalacaktı. Bunu göz önünde bulunduran Türk Genelkurmayı da, gelen istihbaratların tutarsızlığına ve çelişkisine karşın hücum emrini vermiştir.

Burada hava kuvvetleri ya da deniz kuvvetleri suçludur denemez. Her iki kuvvet de bu olaydan kendileri için gerekli olan dersleri çıkarmıştır. Çok pahalı bir bedel ödemişlerdir. Bu nedenle "sansasyon haber" olarak işlemeye çalışmak hiç kimseye yarar sağlamayacaktır.

Hiçbir zaman arzu etmiyoruz ancak, koşullar zorlar da yeni bir savaş gündeme gelirse, bütün bu yaşanan olaylara karşın yeni bir **Kocatepe** olayının yaşanmayacağını hiç kimse garanti edemez. Bu boyutlarda olmasa bile yine de bazı olaylar daima yaşanabilir...

Kocatepe olayında ne olmuştur? Kuvvetlerin Savaş Komuta merkezleri arasında devamlı bir iletişim kurulamamıştır. Bugün de üstünde durulan elektronik karıştırma nedeniyle bazı mesajlar yerine ulaşamamış olabilir.

Her yıl 20 Temmuz'un yıl dönümünde basında çıkan yazı ya da anılarda üstünde durulan iki konuyu görürüz: Birisi, gemilerin bulundukları yer, ikincisi de parola. Alınan mesajlara göre, adı geçen konvoydaki taşıyıcı gemiler uçaklar tarafından vurulacak, ondan sonra muhriplerimiz devreye girecekti. Emir bu kadar açıkken muhripler, belirlendiği söylenen alana girebilirler mi? Kaldı ki,

muhripler hava kuvvetlerinin hücumunu beklemek için **Drepana Burnu** çevresinde oyalanmışlar **Baf** ağzına bile inmemişlerdir. Bu durum, Harp Filosuna saat 14.30'da mesajla bildirilerek, uçak hücumlarının bitmesinin beklendiği, uçak hücumlarının bitişinin de ivedi bildirilmesi talep edilmiş, bildirileceği yanıtı alınmıştır.

Deniz-Karakol uçağı keşifleri ve radar tespitleri değerlendirilerek 50-60 mil çevresinde hiçbir konvoy olmadığı anlaşılmıştır. Tüm bu değerlendirmeler Komodor (Kurmay Albay İrfan Tınaz) tarafından mesajla bildirilmiştir.

Saat 14.50'de karakol uçağından Baf'ın 50 mil batısı Baf'ın 50 mil doğusu ve Baf'ı birleştiren hatlar arasındaki alanda arama ve keşif yapılması istenmiştir.

Baf'tan geçen enlemin kuzeyinde kıyıdan 10 mil uzaklıkta oyalanılırken saat 15.05'te hücuma uğramışlardır.

Her üç gemideki devrelerle anında Ankara'ya, Harp Filosuna, Adana'ya kısacası her yere, muhriplerimize hava hücumu yapılmakta olduğu sürekli olarak bildirilmiştir. Nitekim saat 15.07'de Adana'ya Ankara'dan gemilerimizin saldırıya uğradığı bildirilmiştir.

Olay günü sabahı **M.F. Çakmak** tarafından Girne önünde denizden kurtarılan Hv. Pilot Üsteğmen'in verdiği uçak-uçak frekansları bile kullanılmıştır.

Uçak kontrol gemisi **Kocatepe** Adana Müşterek Harekât Merkezine saat 14.07'deki mevkiî (201 Arnavut Burnu 16 mil olarak) verdiği gibi **M.F. Çakmak** telsiz devresinden saat 13.50'de ve saat 16.42'de (Durum raporu 1, durum raporu 3) sürekli olarak bildirmekteydi. Parola konusu ise çok karmaşık ve teknik bir konudur. Bundan dolayı olay tek başına ele alınamaz.

Denizdeki Birlik komutanına su üstü muharebesi için hazır olması emredilmişti. Bu durumda muhriplerin Baf'ın 10 mil açığında olması da çok doğaldır. Asıl hedefi konvoy olan uçaklar tahsisli sahaların dışında bulunan (10 mil uzakta) muhriplere taarruz etmişlerdir. Eğer söylendiği gibi bir konvoy olsaydı, bu taarruzun sonunda çoktan Baf'a varmış olurdu. Taşıdığı cephane ve silahları da yerine ulaştırmış olacaktı.

Pilotlarımız bu harekâtın bütününde ve **Kocatepe** olayında son derece başarılı olmuşlardır[281]. **Kocatepe** olayında ise, aradan 14 yıl geçtikten sonra yaptıkları değerlendirme ile, olay anında yaptıkları değerlendirme arasında bir çelişki olmamıştır. Çünkü verilen emirde, "Belirlenen bölgede yüzen bütün deniz araçlarına ateş açacaksınız, Türk bayrağı da taşısalar, Türkçe de konuşsalar ateş açacaksınız," denmiştir. Bu harekâta katılan pilotlardan bazıları 1967 Kıbrıs olaylarını yaşamış kişilerdir ve orada yapılan aldatmacaları da unutmamışlardır.

Kocatepe saldırısında Türkçe uyarılara ve denize düştükten sonra kurtarılan pilotumuzun da araya girmesine karşın, hücumu durduramamışlardır. Gerçekten de bunlar Yunan gemisi olsaydı ve oyuna gelselerdi bunun sonucuna kim katlanacaktı. Pilotlar gemilere serilmiş olan panoları ve asılı Türk bayraklarını görmüşlerdir ama, saldırıyı kesememişlerdir. Sonuçta pilotlar kendilerine verilen vur emrini başarıyla yerine getirmişlerdir.

Üzerinde durulması gereken esas sorun, aralıklarla yaklaşık beş saat süren hava hücumunun hangi anlaşılmaz nedenlerle durdurulamamasıydı. Eğer ilk saldırıdan sonra durdurulmuş olsaydı **Kocatepe** elden çıkmayacaktı.

Muhripleri, İskenderun radarı, Arnavutburnu'na değin izledi, ondan sonra görevi Anamur radarına devretti. Yani Anamur radarı gemilerin Arnavut Burnu'ndan aşağı sarktığını biliyordu. Gemilerden de konumlarını belirten, uçak hücumlarını uyaran mesajlar iletildiğine göre bu bilgiler nasıl oldu da birleştirilip değerlendirilemedi. Bunlara keşif uçağının istenen düzeyde keşif yapıp değerlendirmeleri iletememesi de eklenince hatalar ortaya çıktı. Kişisel bir takım hatalar da vardır; insan olmanın getirdiği bir takım hatalar. Ancak, olay iletişim eksikliği sonucudur. İkinci harekâtta gemi-

281 Yetkili makamlarda bulunan üst rütbeli hava subaylarımız bu görüşteyken, olayı yaşayan deniz subaylarımız ters görüştedir. "Bombardımanın, baraj ateşi nedeni ile oldukça yüksekten yapılması gemilerin tanınmasına öncelik verilmesini engellemiştir ve pilotlarımızın deniz üzerinde mevkii tayininde (eğitimsizlikten kaynaklanabilir, önce uçağımı kurtarayım düşüncesinden kaynaklanabilir) çok hatalı oldukları görülmüştür."

lere hava irtibat subayı verilerek, deniz ve hava harekât merkezleri bir araya getirilerek bu giderilmiştir.

Dört yıldan fazla süren çalışmaların sonucunda, deniz ve hava subaylarının hemen tamamının ortak görüşü şu noktada toplanıyor: **Burada suçlu aramak belki gereklidir, ama bir suçlu yaratmak yanlıştır. Yalnızca "sansasyon haber" peşinde koşanların işine yaramaktadır. Bir hata olmuştur, bir gemimiz batıp, 54 askerimiz şehit olmuştur. Bu unutulamaz. Unutulmamalıdır. Kuvvetler gereken dersleri de çıkarmıştır. Parola, saha tahsisi gibi konular ikinci planda kalan konulardır. Esas konu iletişim ve birlikte çalışmama eksikliğidir.**

Kocatepe olayı Genelkurmay Başkanlığı açısından da soruşturması yapılıp kapanmış bir olaydır.

22 Ocak 1977 tarihli Cumhuriyet gazetesinde, **Kocatepe** olayının soruşturmasıyla ilgili sonucu açıklayan bir haber var, hiç değiştirmeden aktarıyorum:

«**Kocatepe muhribinin** Türk uçaklarınca yanlışlıkla batırıldığı ve olaydan kimsenin sorumlu tutulmadığı açıklandı.

ANKARA (ANKA)- Genelkurmay Askeri Savcılığının **Kocatepe** *muhribinin Türk uçakları tarafından yanlışlıkla batırıldığı, bunun savaşın doğal sonuçları arasında bulunduğu, olayda herhangi bir komutan veya personelin sorumlu tutulamayacağı sonucuna vardığı açıklanmıştır.* **Kocatepe** *dosyası, Genelkurmay Savcılığının olayda hiçbir ihmal ve kusur bulunmadığı görüşüne varması, hükümetin de bu görüşe itiraz etmemesi üzerine kapanmış, herhangi bir soruşturma yapılmamasına karar verilmiştir. Milli Savunma Bakanı Ferit Melen'in CHP Manisa Milletvekili Veli Bakırlı'nın bu konudaki sözlü soru önergesine verdiği cevapla şöyle denilmiştir:*

21 Temmuz 1974 günü Türk Hava Kuvvetleri uçaklarının taarruzuna maruz kalarak batan **Kocatepe** *muhribinin batırılmasına ilişkin bilgi ve belgeler Genelkurmay Harekâtı Dairesi ve Hava Kuvvetleri Komutanlıklarına celbedilerek bir dosya halinde gerekli aslı tahkikata dayanmak üzere, Genelkurmay Askeri Savcılığına gönderilmiş ve yapılan adli tahkikat sonucunda* **Kocatepe***'nin uçaklarımız tarafından batırılması olayı savaşın doğal bir sonucu olup bu olayda savaşı her kademede yürüten ve sa-*

vaşa katılan bütün komutan ve personelin herhangi bir surette ihmal ve kusuru olmadığı, olayın savaş psikolojisi içinde vukua gelen, önlenmesi arzu edilmesine rağmen mümkün olmayan bir olay olduğu, bu itibarla olayda cezaî sorumluluğu gerektirecek bir fiilin mevcut olmaması karşısında Genelkurmay Askerî Savcılığınca 15 Temmuz 1976 gün ve 1976-540 sayılı kararla kovuşturmaya yer olmadığı sonucuna varıldığı ve kararın itiraz edilmediğinden kesinleştiği bildirilmiştir.

Öğrenildiğine göre, Genelkurmay Askeri Savcılığı kararları ancak hükümetin itirazı üzerine değişebilmektedir. **Kocatepe** meselesinde, yasal süre içinde hükümetten herhangi bir itiraz gelmemiş, böylelikle askeri savcılık kararı otomatikman kesinleşmiştir.»

«Bu olay sonucunda bir kurul oluşturulup, gereken titizlik gösterilerek kusurun kimde olduğu belirlenmiştir. Ama isabetli karar verilerek cezalandırma yoluna gidilmemiştir. Cezalandırma yoluna gidilseydi bu çok yanlış olurdu. Çünkü bundan sonra yapılacak herhangi bir harekâtta ya da olayda en küçük bir birliğin komutanı bile sorumluluk yüklenmez; hemen üst makamları arar, ona göre davranır. Halbuki öyle olaylar vardır ki, bunlar çok değişkendir ve anında karar verilmesi gerekir, bir an bile gecikilse tüm planlar alt üst olabilir. Burada verilecek ceza komutanların karar verme yetkisini kullanmayı (inisiyatif kullanma) çok zedelerdi. Üstelik hiç kimse benim gemim batsın, uçağım düşsün demez.

Bu olaydan Silahlı Kuvvetlerimiz çok dersler almıştır. Eksik aksak görülen yanlar tamamlanmıştır; en azından tamamlanmaya çalışılmıştır. Bir savaş olursa, yine uçaklarımız gemimizi batırmaz, ya da gemimiz uçağımızı düşürmez diyemeyiz...»[282]

Uçak-Uçak, Uçak-Gemi Arasındaki Telsiz Konuşmalarının Bant Çözümleri

Barış Harekâtı'nın gerçekleştirildiği 1974 yılından bu yana, basında savaşın çeşitli cepheleri işlenir. Ancak en çok **Kocatepe** gemisinin

282 Soruşturma kurulunda görev alınış üst rütbeli iki subayımızın, ayrıca Ordu komutanlığı ve kuvvet komutanlığı yapmış orgeneral ve oramiralларımızın görüşüdür.

batırılışı üzerinde durulur. Genelkurmay belgeleri ve ses bantlarını açıklamadığı sürece de bu sürüp gidecektir.

Daha önce, telsiz konuşmalarını açıklıyoruz ya da ses bantlarını açıklıyoruz, başlığı altında bazı yayımlar yapıldı. Türk basınında ilk kez, hava taarruzu sırasında UHF frekansındaki telsiz konuşmalarının deşifresini 1995 yılı Temmuz ayında Cumhuriyet gazetesinde yayımladık. Bu bilgiler, **Tınaztepe** tarafından magnetik banda kaydedilmiştir. Elimize gelen belgeyi hiç değiştirmeden, herhangi bir ekleme yapmadan olduğu gibi yayımlıyoruz. Eğer bir açıklama gelirse yayımlamaya hazır olduğumuzu belirtiriz. Aşağıdaki bilgiler, 21 Temmuz günkü Kıbrıs Adası'nda yapılan taarruzi hava harekâtında geçen UHF frekansındaki telsiz telefon konuşmalarından çıkarılmış olup bilgilerin esası, **Tınaztepe** tarafından magnetik banda alınmıştır.

Teybin birinci Yüzü Konuşmalar:

-.....Irmak kontrol, Irmak kontrol 4(5)21.

(Noktalı kısımlar anlaşılamamıştır.)

-Irmak devam ediniz

- Milli santral ile temas temin edemiyorum.

-..... 921 ... şu anda... Koc..... seni arıyorum.

- Anlaşılmadı.

-..... şu anda..... kanalda seni arıyor. Beni duyuyor musun?

- Anlaşıldı... misin?

- Hayır değilim.

- Tamam. 1 numaralı sahaya yaklaşacağız.

- 921..... Temas temin edemedi.

- Sahamıza yaklaşmamıza devam ediyoruz.

- Temas kuramadık. Takip ediyor musun 2 numara?

- 3 numara bir de sen ara.

- .....

- 20 ... (kanalda) dinlemede kalın. Dinlemede kalınız.

- Anlaşıldı. 4 numara 10-11.

- ... anladık. Tırmanıyoruz.

- 2 numara... (arafınız) irtifa... 130..... kuzey yönünde değişik. Girne'yi gördün mü? Şu anda Girne üzerindeyim... ve 1 a... kadar öndeyim.

- ..... var mı?
- Anladım, ama bulamadım.
- ..... santral, santral.... 921....
- 015'e efendim.
- Evet Girne üzerinde bekliyorum. Ben talimatları... anlaşıldı ben dinlemedeyim.
- ..... burası Akın kontrol. Akın kontrolle mi çalışacaksınız?
- Evet 17'yi arayalım.
- Anlaşıldı.
- ..... sesinizi duyamıyorum.
- Tamamdır.....
- 921 921 burası Irmak devam ediniz.
- ..... Gazi kontrol..... vadi (?) 921 sizi arıyor. Şu anda Girne üzeri 8000 fit. 245'te dönüyorum. Talimat verin.
- Anlaşıldı. Sizin istikametinizde bir üçlü gidiyor. Doğudan. Tamam.
- Gördünüz mü?
- Sizi görmedim. Başka bir üçlü gidiyor.
- Tamam. Onların tamam..... batısında.
- Ben onların doğusundayım.
- Akın, Akın... (vurguyu) tarif edin. Kaç fittir irtifanız?

(Parantez içindeki kelime duyulduğu gibi yazılmıştır.)

- 12000
- Akın kontrol... vurguyu (burguyu?) tarif edemeyeceğim. Vurguyu tarif edemeyeceğim.
- .....
- ..... Konuşan Irmak..... 921..... tamam..... çalışıyor.
- ..... gördüm. Tamam.
- .....
- Burguyu gördünüz mü?....
- Burgu 7..... 921 sizi duyuyorum. Lütfen talimat verin.
- .....
- ..... temas temin edin. Tamam.
- Anlaşılmadı Irmak.

- K..... temas edin. Tamam.
- 202 bakım saatleri normal. Herhangi bir şey yok.
- Pancar (Konca) 7. Konuşan Mavi 921. Duyuyorsanız cevap verin.
- 921 konuşan Irmak. Gene veriyorum talimat size. Burgu 7 ile temas temin edemezseniz, Burgu 8 ile temas temin ediniz. Tamam.
- Anladım. Burgu 8 bur.... 921
- 921 hedefi tarif ediyorum.
- Mutabıkız.
- Anlaşıldı. Şu anda Akın kontrol üzerinden geçtiniz.
- Anladım.....
- 921 Burgu 8 ile temas ediniz. 921 Girne batısı 8000 fit .... Buralara sahibiz (?) Tamam.
- Burgu 8, burgu 8 921 hedefiniz 221 (?)
- ..... konuşan Irmak.
- Irmak devam edin.
- Burgu 8, Burgu 8 sizin hedefiniz 221 .... Girne güneyi 1 mil. Saat 0.....
- Tamam. Girne güneyi 1 milde mutabık mıyız?
- Mutabıkız. Hemen geriye Girne'ye gelelim.
- Anladım geriye dönüyorum. Tam gaz.
- Tabii.... Biz nereye kadar gittik. Fakat 921 Irmak.
- Devam edin.
- Yanlış talimat alıyorsunuz. YG (20) YG (20) YG (20)....
- .... güneyi 1 mil.
- ..... (Datça/Fatsa) güneyi bir mil anladım.
- Buradan dağa çıkan bir şose var. Anlaşıldı mı?
- Anladım, anladım, anladım.
- Bu şosede tanklar ilerliyor. Tanklar kamuflajlı. Gizleniyorlar ve Burgu 8'i zor duruma sokuyorlar. Burası (albay) sahasına giriyorlar. Burgu 8 tarafından.
- ..... bir şey söyleyecek misin, gösterecek misin?
- Akın kontrol 24
- .... 09 hangi.....
- .....
- Sağ taraf neresi?

- Mutabıkız.
- Akın Irmak.
- Öncü 921
- Akın Irmak, Akın kontrol Irmak
- Burası Irmak
- Ne oldu?
- 10 tane..... Girne'de burgu 8 temas ediniz. Tamam. Temas ederseniz benim tarifime göre hareket edin ve Burgu 8'e, Burgu 7'nin yeri.... tamam.
- Irmak, Irmak konuşan Akın. Devam edin.
- Akın Irmak..... ... .
- Anlaşılmadı. Tekrar eder misiniz?
- .....
- Anlaşıldı, anlaşıldı.
- Burgu 8 şu anda Lefke'nin güneyinde iki mildeyiz. Lütfen hedef tarif edin.
- Irmak kontrol, Irmak kontrol lütfen devam edin.
- Akın..... 2 dakika..... 2 dakika uzak.
- Ayrıca..... 921 Lefke'nin .....daha var.
- Anlaşıldı. Bizle temas etmiyorlar onlar. Bizle temas etmiyorlar onlar. Sizle temas için devamlı dinlemede kalıyorum.
- Akın..... burası Irmak. 921'i burgu ile buluşturun. Burgu 7 ile temas edemiyorlar. Burgu 7'nin bana bir .....ati vardı. Ona göre .....dinliyor musunuz?
- Anlaşıldı. Acele ihtiyacımız oldu. Acele ihtiyacımız oldu. .....Diğer kanalda temas ediyorum.
- .... Anlaşıldı, anlaşıldı.
- .....
- Mutabıkız. Otelin denize olan tarafında iki tane bina var. Bu binanın deniz kıyısında olan... bir damlı, geride olan ise kırmızı çatılı.
- Mutabıkız. Şu anda üstünden geçtim.
- ... Tank var. Onların imhasını istiyoruz.
- Anlaşıldı. Şimdi üstünden geçtim. Onların imhasını istiyorsunuz.

- Mutabıkız. Tekrar tarif ediyorum. Çıkarma sahasının batısındaki büyük otelin deniz tarafındaki iki ev arasına gizlenmiş, arkasına gizlenmiş 2 veya 4 adet tank olabilir.

- Akın kontrol, Akın kontrol (Naci) 24.

- Uçaksavar olma ihtimali var. Uçaksavar olma ihtimali var. Dikkat edilmesi.

- Anlaşıldı. O iki bina tahrip edilecektir. Akın kontrol malumat verilecek midir?

- .. 86...

- ... tanklar.....

- 4 8 daha.

- Anlaşıldı. Şimdi ben o binaların yerlerini biliyorum. Gördüm de biraz önce.

- 300.

- Alo devam edin.

- Benim atış yaptığım yere bilahare napalm atışı yapacağız.

- Mutabıkız. Deniz kenarına gizlendiklerini tahmin ediyorum. Anlaşıldı mı?

- Mutabıkız, mutabıkız. Deniz tarafındaki ev ile büyük otelin yan tarafında önde... kırmızı....

- Anlaşıldı.

- Tamam Akın kontrol tahrip edeceğiz tamam.

- ..... kontrolleri sayıyorum. Kara... atış 225 10derece zaviyeli olarak.....

- Görü.... Binbaşım. Şimdi saate, saat 10:25 bir bina.

- Dikkat ediniz. Dalış istikametiniz doğu-batı mı, batı-doğu mu?

- Anlaşıldı. Batı-doğu batı olarak.... A .....

- Anlaşıldı. Doğu-batı atmanız mümkün olur. Çünkü dost birliklerimiz var. Batı-doğu kat ederseniz bize tesir edebilir.

- Anlaşıldı. Bilahare... gireceğiz.

- Anlaşıldı.

- Anlamadım. Ben Girne üzerinde .... Girne üzerindedir 08 heli....

- Ne zaman atış edeceksiniz?

- Devam edin 3, numara konuşuyor.

- Anlaşıldı. Bu az önce 28... bu bölgenin ötesindeki hedeflere taarruz edin. Tamam.

- Taarruz etmeyeceğiz. Tamam.

- Anlaşıldı.

- Arkadaşlar.... Türk uçakları kontrol konuşuyor. Hava Kuvvetleri Komutanı'nın emridir. Baf limanındaki hedefler tamamen imha edilecek.

- Anlaşıldı. Tekrar... .... Baf limanı tamamen imha edilecek.

- Yeni görev bu:

- 238 kontrol.

- ..... çok fazla gürültü var.

- Anlamadım. İkinci rakam...

- Akın kontrol ile konuşuyorum. Birlikler taarruz için ilerliyorlar. Bizim taarruz edeceğimiz yönde en önde... daha ilersinde.

- .....gitmeyelim.

- Arkadaş, ağaçlık yerlere taarruz edelim... parklarında.... Silahlı keşif yapılacak. Tanklar.... vardır. Tamamen tahrip edilecek:

- 3 hulana şamık runulu... ... .

- Şu anda..... den biraz fazla.

- 2 3 8.

(üç çevrim birbirine karışmış durumda)

- Anlaşıldı.

- Hedeflere dönerek taarruz edeceğiz. Şimdi kanal iki. Son rakam 5. ikinci rakam 2 3.

- 08 (9)7 konuşuyor. Sahil içersinden binanın yanından ilerleyen..... beni takip edin. Baf'a gidiyoruz.

- Akın 238

- 238 devam edin.

- Anlaşıldı mı?

- Bundan önceki sortide bir tesise taarruz ettik. Bu tesisin batısındaki noktalara taarruz edelim. Mutabık mısınız?

- Anlaşıldı. Hali hazırda birliklerimiz taarruz ediyor. Hali hazırda, birliklerimiz taarruz ediyor. Sizin mevkiiniz?

- Girne kuzeyi 3 mil.

- Akın 238'e hedef tarif edebilecek mi?

- 2 3 8 dinlemede kalın. Hedef değiştireceğim.

- Anlaşıldı.
- .....Akın kontrol
.....
- 2 3 0 konuşan Irmak.. . ... kontrol... Talimat veriyorum. 2 4.... Irmak. Hedef Baf limanı. Liman ve .....Irmak. Tamam.
- Akın 28 talimat bekliyoruz.
- Anlaşıldı. Anlaşıldı. Kara Kuvvetleri ile müşterek çalışıyorum. Onlardan emir alıyorum.
- Havada bulunan Türk uçakları. Irmak kontrol konuşuyor. Irmak kontrol konuşuyor. Hava Kuvvetleri Komutanı'nın emri Baf limanı ve tesisleri tarımar edilecek. Baf limanı ve tesislerine taarruz edilecek.
- Kırmız isyan) Galiba orası Baf olsa gerek, kanaatim.
(Bu yabancı bir ses ve yavaş konuşuyor. Kıbrıs Türkçesi gibi.)
- Kontrol anlaşıldı.
- Şu anda... doğru Baf orası bütün hazırlıklar tamam.
- Havada bulunan Türk uçakları Irmak kontrol konuşuyor. Havada bulunan Türk uçakları Irmak kontrol konuşuyor. Hava Kuvvetleri Komutanı'nın emridir. Hv. K.K. emri Baf limanı ve tesislerine taarruz edilecek. Bir de bu bölgede bir Yunan helikopteri var.
- ....işareti..... işareti.
- 2 numara tamam.
- 7 2 3 evet sol taraf,
- 2.
- Bu kanalda konuşan (ihlaller)
- Akın 208
- 208 dinlemede kalın.
- Anlaşıldı.
- Bütün havadaki Türk uçakları? Konuşan Irmak kontrol. Talimat vereceğim. Tamam.
- .....Akın kontrol..... lütfen dinlemede kalın.
- .....Irmak kontrol. Talimat veriyorum. Baf limanı tamamen tahrip edilecek. Baf limanı kara tesisleri tamamen imha edilecek. Körfezde tespit edilen Yunan gemileri imha edilecek. Tamam.
- 83 designatör 238 talimat anlaşıldı mı? Mutabık mıyız?
- Anlaşıldı. Irmak kontrol bildiriyor.

- Hv. K.K.'nın emriyle Baf limanı tahrip edilecek. Yunan gemilerine taarruz ve imha edilecek.

- Anlaşıldı.....

- Bu kanaldaki Türk tayyareleri. Konuşan Irmak. Talimat veriyorum. Lütfen telsiz sükûtu. Tamam. Bu kanaldaki bütün tayyareler. Hedef Baf limanı. Hedef Baf limanı. Baf limanı ve kara tesisleri tamamen imha edilecek..... tespit edilip gemiler batırılacak.

- Tamam.

- 8 .....

- Irmak kontrol konuşuyor. Lütfen telsiz sükûtu. Beni dinleyin.

- Akın.....devam edin.

- Anlaşıldı. Lütfen dinlemede kalın. Verilen talimatlara riayet edeceksiniz. (Taarruz).... 4 geçe yapılacak.

- Anlaşıldı... (Lefkoşe) Girne batısında.....taarruz edeceğiz.

- Anlaşıldı. Bizim tank ve piyade birliklerimiz taarruz ediyor. Dikkatli olun.

- Anlaşıldı.....

- Konuşan Irmak, Irmak. Anlaşıldı Akın.

- İki... cevap vermeyin bir talimat vereceğiz.

- Hv. K.K.'nin emri "İkaz.....

- Akın, Akın Irmak. Akın kontrol Irmak. Cevap verin. Bu kanaldaki bütün tayyareler. Konuşan Irmak. Dinlemede kalınız. Akın kontrol Irmak'a cevap ver.

- .....

(anlaşılmayan konuşmalar.)

Birinci kanalda sinyal bitmiştir. Aşağıdaki bilgiler 21 Temmuz günü Kıbrıs Adası'nda yapılan taarruzi hava harekâtında geçen UHF frekansındaki telsiz telefon konuşmalarından çıkarılmış olup bilgilerin esası *TCG Tınaztepe* tarafından magnetik banda alınmıştır.

Teybin İkinci Yüzü Konuşmalar

- ..... Anlaşıldı tamam.

(Noktalı kısımlar anlaşılamamıştır.)

- Gemiye taarruz edilmeyecek. Çağrı yapacağım. Siz bu kanalda kalın. Sonra .....talimatım.... tamam.

- Anlaşıldı..... anladıklarını bize söylemediler. Bizden parola istediler.

- Parola.....

- Mutabıkız. Verdim onlara parolayı. Anlaşıldı. Taarruz.. onlara doğru. Tamam.

- .....

- Mutabıkız.

- .....

- Taarruz eden uçakları ikaz edin. Tamam.

(Hava radar istasyonu)

- Anlaşıldı.... İkaz ediliyor.

- Mevki veriyorum. (?)

- Bulunduğunuz mevkiî tam tespit edemiyorum. Mevki veriyorum. Arnavut burnu 10 mil açıkları tamam. Arnavut burnu 10 mil batısı bizim gemimiz var. Arnavut burnu batısı 10 mil civarında bizim gemimiz var.

(Hava radarı)

- ..... talimat anlaşıldı mı?

- ..... veriyoruz.

- .....ben soruyorum.....

- ..... anlaşıldı.

(Teyp çok bozuk. Anlaşılmıyor.)

- Hazır mıyız şimdi?

- .....

- Bizim gemilerimizin üzerine göndereceğim. Tamam.

(Zannedersem hava radarı.)

- .....mevki verir misiniz?

- ..... Anlaşılmadı.

(Hava radarı)

- Şu anda bulunduğumuz mevkiî?

- Bulunduğumuz mevki şu anda... (Bilfin) güney batısı... (inemi) *(parantez içindeki yazılar duyulduğu gibi yazılmıştır. Harita üzerinde incelenmesi lazım.)*

- Anlaşıldı.

- .....

- 0800 ismi?
- .....
- Anlaşıldı....
- Anlaşıldı.
.....*(teypte çok gürültü var. Anlaşılmıyor.)*
- 1220 b... 8...
- ..... Nasıldı?
- Anlaşıldı... 2 3 0 230 derece oldu.
- ..... gemiler mi?
(tam anlaşılamadı.)
- Mutabıkız. Saat 2.....
- .....anlaşıldı.....
- .....bizim gemiler olma ihtimali de var.....
- .....evet.....
- .....

- 2 numaralı gard kontrolünden gemilere taarruz edilmemesi için çağrı yapsın. Siz bu kanalda kalınız. Talimatımı dinleyiniz. Tamam.

- Anlaşıldı. Ağrı (?) yapsınlar mı? Sizi... yoksa anladıklarını bize söylemediler. Bizden parola istediler.

- Yalnız parola Fehmi Galiptir.

- Mutabıkız. Verdim onlara parolayı.

- Anlaşıldı. Taarruz eden gemilere doğru sizi yöneltiyorum. Tamam.

- O ikinci yanlışlık bugün, ikinci yanlışlık oluyor gemilerimize taarruz. Tamam.

- Anlaşıldı.

- Şu anda sol yönümüzde bir tek.... Var.

- 232 bizim gemilerin arasında veyahut arkasında Yunan gemileri olabilir. 8 8 çizerseniz iyi olur tamam.

- Anlaşıldı.

- Mutabıkız. Muhribi geçtiniz. Muhribi geçtiniz. Türk muhribi. Mutabık mıyız?

- Mutabıkız. Öyle olması lazım.

- Anladım. Şimdi saat 12 nizde 10 milde, 10 milde gemilerimiz var. Tamam.
- Sayısı?
- 3 3 tamam.
- Mutabıkız.....
- İyice alçalınız ve teşhis yapınız. Tamam. Teşhis yapınız. Tamam.
- Anlaşıldı.
- ....(günışıkı) saat 12'de. Mesafe şu anda 8.

(Parantez içindeki yazı duyulduğu gibi yazılmıştır.)

- Anlaşıldı. Saat 1 veya 11'inize almak için baş değiştiriyorum. Saat 11'e alacağım. Baş.....
- 12 başı.....
- Şu anda 210'da uçacağım.
- Mutabıkız. 210.
- 210 saat 11'de olacağım.
- Mutabıkız. Mutabıkız.
- .....konuşan kontrol.
- Devam edin.
- .....konuşan yine kontrol. Parola Fehmi Galip. Bir, bir karakol ile temas edin. Gemilere taarruz durduruldu. Tamam.

(Bir karakol belki Deniz kontrol olabilir)

- Anlaşıldı ses değişikliği var.
- Mutabıkız. Konuşanı dinleyin. Konuşanı dinleyin. Tamam.
- Talimatınızı söyleyin.
- Konuşanı dinleyin..... Parola Fehmi Galip, Fehmi Galip
.....
- Anlaşıldı.
- .....
- Anlaşıldı. Talimatınızı bekliyoruz.
- Anlaşıldı. Sola dönüşe giriniz: Gemilerimiz
.....
- Mutabık mıyız?
- Mutabıkız.
- Güneşi arkana al.

- 2 2'de dönüşe devam ediyorum. Başımız 1 2 0 120 derece. Kıbrıs'a doğru yaklaşacağız. Akın kontrolle, Akın kontrolle temasa geçiniz? Tamam.

- Anlaşıldı.

- Neler gördünüz? Mutabık mıyız?

- Görmedim.

- Anlaşıldı. Saat 1'inizde 5 milde olabilir. Tamam.

- Şimdi saat 11'i 2000 fit, 11'i mesafesi 2.

- Anlaşıldı. Taarruz..... irtifa..... kaybettim.

- ..... yanına geliyorum.

- Rotamız 090

- 090

- .....090'ında.....090'ında azami, azami..... Tamam.

- Anlaşıldı.

- Saat 2'de (İkaz edin İkaz Edin)

- ..... bu kanalda (gürültüler)

(Parantez içindekiler çok zayıf olarak duyulmakta. Zannıma göre gemi muhabere yapmak istiyor. Gemiden ikaz var. Fakat anlaşılmıyor.)

- 80 yaklaşmaya devam edin.

- Tamam.

- .....uçaklara ateş kesmelerini söylüyor. Gard kanalında bağırıyor. Durumu bildiriyorum.

(Zannedersem uçaklardan biri lideri ikaz ediyor.)

- Akın isminin çağrı adının esasını biliyor musunuz?

- Esası....

- Mutabıkız, mutabıkız.

- Anlaşıldı. 282'nin görevi başladı zaten. Diğer uçaklara ...t... yapıyorlar.

- Akın 232'nin parolası.

- .....sormayın.

- Tamam.

- Talimat bekliyoruz.

- Biz henüz taarruza başlamadık.

- 232..... Girne'nin 1.5 km batısında Akın'ın durumu çok acil Akın'ın mevkii Girne sahili 1.5 km batısı.

- Anlaşıldı. Anlaşıldı. Yalnız.... Parola istiyor. Tayyare cevap vermiyor.
- İsminiz Ah.... Ahy...
- İsmim Al, Al.....
- Mutabıkız.
- Girne sahili 1.5 km batısı.
- .....
- .....
- Gazi herhangi bir uçak görüyor musunuz burada?
- Devam edin.
- Anlaşıldı. Ben... sormuyorum da, başka uçak gönderecek misiniz buraya?
- Anlaşılmadı.
- Başka uçak gönderecek misiniz Akın'ı aramaya?
- Mutabıkız, mutabıkız. Başka uçak da yardıma gidiyor. Durumu çok acil. Akın'ın durumu çok acil. (sizi) oraya sevk ediyorum. Talimat tamam.
- Anlaşıldı.....
- Anlayamadım tekrar edin.
- .....
- Frekansında arayın. Tamam.
- Anlaşıldı.
- ....kanalını biliyor musun?
- .....
- .... Gazi kanalını verir misiniz?
- 232 arıyor. Gemi... mutabık mıyız?
- Anlaşıldı. Akının kanalını... .. bilmiyor.
- Mutabıkız. Ben size frekansını vereceğim. Tamam.
- Anlaşıldı.
- 232
- ,...
- Şu anda mesafe 20 mil, 20 mil. Tamam.
- Anlaşıldı.
- .....
-.....kaç..... sıfır mı

(zannıma göre, frekans veriyor.)

- Irmak kontrol Deniz kontrol....
- *(Gemi Anamur Radarı'na çağrı yapıyor.)*
- Kontroller. Burası Deniz Kontrol. Sizi dinliyorum.
(Çağrı yapan gemiye kimse cevap vermiyor. UHF'ler sakin).
(Ses Yok)
- Irmak kontrol, Gazi kontrol. Burası Deniz kontrol.
- *(Gemi Anamur ve İskenderun radarlarını çağırıyor. Kendisine cevap veren yok. Devreler sakin.)*
Teypte sinyal bitmiştir.

İşte **Kocatepe**'nin batırılışı, öteki gemilerimizin yara alışı sırasında hücum eden uçakların telsiz görüşme kayıtları bunlar.

Generallerin 'Kocatepe' Tartışması...

'Kocatepe'nin batırılışı sonrası, bu olayın tartışması ve karşılıklı suçlama yıllarca sürdü. Hava kuvvetleri mensupları suçu deniz kuvvetleri mensuplarına attılar. Kitapta bu olayı tanıklarından ve arşivlerden dakika dakika ayrıntılarıyla okudunuz.

Bir kez de medyada yapılan tartışmalardan, o günün yetkili komutanlarından **'Kocatepe'** için üç görüş aktarıyorum.

Gazeteci Yener Süsoy, Milliyet gazetesinde 14 Haziran 1987'de Hava Korgeneral Faruk Koralp, Hava Korgeneral Hulusi Kaymaklı ve Koramiral Nejat Serim'le gerçekleştirdiği sohbeti yayımladı. Takdim ederken şöyle deniyor: "Amacımız, küllenen bir yarayı kaşıyıp, kanatmak değil. Tarihe yeni belgeler bırakmak."

Yener Süsoy'un 'sohbetinde' üç ana konu öne çıkmıştır: 1. Harekâtın ikinci gününde Türk-Yunan uçakları karşılaştı. Çanakkale'deki radarı bozmaya çalışan Yunan F-5'lerinden biri, havadan havaya atılan füzelerle düşürüldü. 2. **Kocatepe, M.F. Çakmak ve Adatepe** gemilerine, Hava Kuvvetleri'ne bağlı uçaklar üç ayrı taarruzda bulundular. **Kocatepe**, akşam 19.20'de yapılan hücumdan sonra battı. 3. Türk gemileri, daha önceden Genelkurmay'ın belirlediği hattın güneyine indiler. Bu nedenle hata ortaya çıktı."

O günün sorumlu komutanlarının açıklamalarını okumak konunun üzerinde bir kez daha durulmasına ışık tutabilir.

Hulusi Kaymaklı anlatıyor

Kısa boylu, tıknaz, beyaz saçlı ve hareketliliği gözlerinden fışkıran bir emekli komutanla daha konuşuyoruz. Burası, Türk Hava Kuvvetleri'ni Güçlendirme Vakfı'nın genel merkezi... Gözleri gülen genel müdür ise, emekli Hv. Korg. **Hulusi Kaymaklı**...

Hulusi Paşa, Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında Diyarbakır'daki 2. Taktik Hava Kuvvetleri komutanıydı. Aynı zamanda Adana'da kurulan Kıbrıs Harekâtı'nı sevk ve idare eden Müşterek Harekât Merkezi'nin (MHM)'nin Hava Kuvvetleri sorumlusuydu.

Uçak maketleriyle dolu, genel müdürlük makam odasında **"Kocatepe"**olayını enine, boyuna konuştuk **Kaymaklı Paşa**'yla...

- Sayın Kaymaklı, 'Kocatepe' olayında Hava ve Deniz Kuvvetleri'nin hataları sizce nelerdir?

- Yener Bey, Amiral Kayacan, açıktan Hava Kuvvetleri'ni suçlamış, sizinle yaptığı konuşmada. Elbette, anayasal hak, insanlarımızın konuşması. Ama bence, bir sınırın ötesine geçmiş. Hava Kuvvetleri'nde, bu konuda bilgi ve hesap verecek üst rütbedekiler vefat etti. Komutan **Emin Alpkaya,** Kurmay Başkanı **Ethem Ayan** yoklar... Biz emekli olduk, halen görevdekiler, bu konulara sahip çıksın. Yeniler söylesin. Bütün evraklar, harp cerideleri onlarda. Aradan bunca zaman geçmiş, bunları açık açık konuşmakta hiçbir mahzur yok. Silahlı Kuvvetlerimiz olgundur. Hepsi kardeş kuvvetlerdir.

- Sizin bu olayda tanık olduğunuz, bildiğiniz farklı bir bilgi yok mu Paşam? Sizce hatalı davranışlar hangi kuvvette oldu?

- Efendim, rahmetli **Emin Paşa**'yla, **Kayacan** Amiral arasında bir telefon görüşmesi oldu. Bu konuşma, **Emin Paşa** tarafından banda alındı. Bu konuşmada, Deniz Kuvvetleri Komutanı **Kayacan** hatalı olduklarını, 3 geminin belirlenen harekât hattının güneyine geçtiklerini kabul ediyor. Dolayısıyla, **Kocatepe**'nin batırılması olayında hatanın kendilerine ait olduğunu kabul etmişti. Hatta **Emin Paşa 'Demek hatanızı kabul ediyorsunuz Amiralim'** diye birkaç kez tekrar ettirmişti. Bu bandın halen nerede olduğunu bilmiyorum. Belki de deşifre edilerek, dosyasına kaldırılmıştır.

- Türk gemileri, Yunan gemileri olarak kabul edildi o zaman?

- Yener Bey, her Türk bayrağı açan, her Türkçe konuşulan gemiyi hele bir savaşta mutlaka Türk gemisidir diye kabul edemeyiz. Onun için bu gemiler, bir Yunan oyunu olarak kabul edildi. Zaten Deniz Kuvvetleri de, bizim hedefler içinde herhangi bir Türk gemisinin olmadığını söylüyordu. Adana'daki merkezde bir de denizci albay vardı. Ona tekrar tekrar sordum. **'Hücum ettiğimiz gemilerin, Türk gemileri olduğu iddia ediliyor. Ne dersiniz, böyle bir şey olabilir mi?'** dedim. Albay da bana, o noktada Deniz Kuvetlerimize ait hiçbir geminin olmadığını ısrarla söyledi. Bu gemilerin, bize ait olduğunu nasıl bilebilirdik ki?

- Paşam eğer gerçekten inanılsaydı, siz veya Ankara'dakiler saldırıyı gerçekleştiren uçaklarımızı durdurabilir miydiniz? Yani böyle bir harekât içinde, uçaklarla doğrudan telsiz görüşmesi yapmamız mümkün müdür?

- Hayır... Harekât anında uçaklarla konuşmak mümkün değildir. Daha önceden kendilerine verilen planı uygulayıp, üslerine dönerler.

- Siz de Kocatepe olayında, Hava Kuvvetlerimizin hatası olmadığını savunuyorsunuz herhalde?

- Elbette... Zaten bu konu, **Alpkaya** ile **Kayacan** arasında banda alınan konuşmayla da kapanmıştır. Hatanın Deniz Kuvvetleri'nde olduğu, bizzat **Kayacan** tarafından da kabul edilmiştir.

- Sayın Kaymaklı, 'Kocatepe'nin batırılması olayın'dan, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin çıkarması gereken dersler nelerdir?

- Harekât emirlerine titizlikle uyulmalı... Her üç kuvvet de, bunlara titizlikle itaat etmeli...

Faruk Koralp anlatıyor

Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında Hava Kuvvetleri Kurmay Yar Başkanı E. Korg. **Faruk Koralp**'la konuştuk. Askerlikteki disiplini sürdürdüğü belli olan **Faruk Paşa,** Cumhurbaşkanlığı Konseyi üyesi **Tahsin Şahinkaya**'nın sınıf arkadaşı. Hatta orgeneralliğe **'haksız olarak terfi ettirilmediği'** için mahkemeye bile başvurmuş-

tu. Ama Hava Kuvvetleri Komutanlığı beklerken, **'kadrosuzluk nedeniyle'** emekliler ordusuna katıldı.

Faruk Koralp, barış harekâtı sırasında Ankara'da, Hava Kuvvetleri'nde görevli. Hava harekâtını yöneten kişilerden biri. Ünlü **Kocatepe** olayını bir de ondan dinlemek gerek.

- 1974 yılındaki Kıbrıs Barış Harekâtı'nın hava bölümünü siz mi yönettiniz paşam?

- Bütün harekât bana bağlıydı. Harekâtın başında ben bulunuyordum.

- Kocatepe'nin battığı gün hava harekâtı nasıl oldu?

- Rahmetli **Emin Alpkaya** gelip, bana **'Faruk, Yunan muhriplerinin varlığı söylendi. Onlara taarruz edeceğiz'** dedi. Ben de kendisine, **'Paşam, biz oraya keşif tayyaresi yolladık. Ne Yunan gemisi, ne Yunan muhribi var. Hatta fotoğraflarını bile çektirdim,'** deyip, onları gösterdim.

- Fotoğraflarda hiç gemi yok muydu?

- Yük gemileri görülüyordu. Üzerinde vasıtalar filan vardı. Ama tamamiyle ticari gemiler bunlar. Harp gemisi hiç yoktu. Yener Bey, Hava Kuvvetleri'nin bir deniz savaş gemisine taarruz etmesi zordur.

- O neden efendim?

- Gemilerde, havaya karşı büyük silahlar vardır. Biz av bombardıman tayyareleriyle tek tek taarruz edecektik. **'Bizi tek tek düşürürler'** dedim... Paşaya ardından ekledim: **'Ama gerekiyorsa, Hava Kuvvetleri, intihar etmesini de bilir. Ama gemi yok. Onun için böyle bir hava harekâtı yapmayalım paşam'** dedim.

- Rahmetli Alpkaya, sizin tavsiyenize uydu mu?

- Bu konuşmadan sonra yine yukarı, odasına çıktı. Belki Genelkurmay Başkanı'yla filan görüştü. Sonra bana, **'Faruk, gemilere taarruz edeceğiz'** dedi. Ben de kendisine, **'O halde Deniz Kuvvetleri'yle koordineli bir taarruz yapalım. Onlar aşağıdan, biz yukarıdan gidelim'** dedim. Bu maksatla Deniz Kuvvetleri Harekât Başkanı Tüma. **Nejat Serim**'i çağırdım.

- Bu konuşmalar sırasında orada kimler vardı?

- Hava Kuvvetleri'ne ayrılan harekât odasında toplandık. Rahmetli komutanımız **Emin Alpkaya,** ben, Tümg. **Tevfik Alpaslan**

(Hava Kuvvetleri Harekât Başkanı), Genel Sekreter Kur. Alb. **Necdet Hızer** vardı. Sonra aramıza **Nejat Serim** de katıldı. Ben, Serim'e **'Nejat, sizlerle koordineli bir taarruz yapacağız. Gemileriniz neredeyse söyleyin'** dedim. Nejat, bana **'Faruk Paşa, bizim gemilerimiz İnceburun civarında'** dedi. **'Mesafe uzak, yetişmesi mümkün değil'** dedi. Ben de **'Denizaltılarımız var, onlarla yapalım'** dedim. Nejat, **'Mümkün değil. Onlar ya şnorkellerini doldurmak için, ya da bizimle temas kuracakları zaman su üstüne çıkarlar. Bizim irtibatımız yok. Müstakil harekât yapıyorlar,'** diye cevap verdi.

- O zaman, Hava Kuvvetleri bu harekâtı tek başına yaptı demek?

- Elbette, başka çaremiz kalmamıştı. Napoli'deki NATO müsabakalarına hazırlanan 141'nci filomuz vardı. Bunun yanı sıra, 112'nci filoya da zırh delici bomba yüklemelerini emrettim. Bunlar kalkıp taarruza gittiler.

Nejat Serim Anlatıyor

Nejat Serim'i konuşmaya ikna etmek, doğrusunu isterseniz çok kolay olmadı. Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında Deniz Kuvvetleri Harekât başkanı olarak tümamiral rütbesiyle görev yapan **Serim,** Ankara'da **Koralp Paşa**'yla yaptığımız konuşmada, adı çok geçtiği için **Kocatepe** olayını anlatmaya razı oldu. Dört kuşaktan denizci çocuğu olan, Deniz Kuvvetleri'ndeki takma adıyla **"Büyük Reis"** ilk kez **Milliyet**'e, o günleri anlatırken, gözleri sık sık buğulandı.

Deniz deyince içi titreyen, askerlik deyince yüreği fırlayan **Serim, Kocatepe** olayına bir başka boyut daha getirdi. 12 Eylül'den bir yıl sonra Donanma Komutanlığı'ndan emekliye ayrılan **E. Koramiral Nejat Serim,** hem anlattı, hem üzüldü... Ama, hepimizin ortak amacı **'gerçeği bulmak'** değil mi?

- Sayın Serim, Ankara'da Faruk Paşa ile konuşurken, kendi keşif uçaklarının bir Yunan konvoyuna rastlamadıklarını, yalnızca ticari gemiler gördüklerini anlattı. Sizin istihbaratınız farklı mıydı?

- Anamur radarından önemli bilgiler aldık. Biz de, kendi sorumluluğumuzda olmakla, deniz karakol uçaklarımıza keşif görevi ver-

dik. Onlar da, böyle bir gemi topluluğunun Baf rotasında ilerlediğini bize defaten teyit ettiler. Bütün bunların mesajlarının örnekleri, sorumlu makamların kasalarında halen durmaktadır.

- Bu gemilerin askeri amaçlı olmadığı söyleniyor.

- Efendim, konvoy tabir ettiğimiz birlik, çoğunluğuyla zaten sivil gemilerden teşekkül eder. Malzemeyi de, personeli de bunlar taşır. Bunların korunmalarını askeri gemiler yapar. Ama asıl konvoy, sivil gemilerden oluşur.

- Sayın amiral, harekâtın ilk günü için bir hat belirlenmiş. Gemilerimizin bu enlem boylam dışında olmaları istenmiş. Genelkurmay harekât planında böyle olduğu ifade edildi. Bunu Ankara'da görüştüğüm Kaymaklı Paşa da anlattı. Ama bizim üç gemi de, belirlenen o hattın güneyine geçmiş. Karışıklığın buradan kaynaklandığı öne sürülüyor. Siz o zaman harekât başkanı olarak, bunu bilebilecek tek yetkiliydiniz. Doğru mudur paşam?

- Yener Bey, Türk gemilerinin o hattın güneyine geçtiğini kabul ediyoruz. Kişileri suçlamadan, hataları ortaya koyalım. Türk gemileri, bu çizginin altına geçmekle hata etmişlerdir.

- Neden geçmiş olabilirler paşam?

- Nedeni, o günkü komutanlar (gemi komutanları e.m.) bilir. Görevi bir an önce yapmak hevesi olabilir, sonucu kati olarak almak hevesi olabilir, mevkii tespitinde hata yapılmış olabilir. Ama o hat geçilmiş ve hata edilmiştir. Buna mukabil, Hava Kuvvetlerimize bağlı uçaklar da kendilerine verilen hedefin, 30 mil kuzeyindeki bir hedefe taarruz etmişlerdir. Bu da bir hatadır. Enteresandır, **Kocatepe** başta olmak üzere, Türk gemilerinin taarruza uğradığı zamanki mevkileriyle, hedef olarak verilen mevki arasında 30 mil fark vardır."

- Siz tek değil, birkaç hava hücumu yapıldığını söylüyorsunuz. Faruk Paşa da, tek hücum yapıldığını, sonradan durumun anlaşılarak bombaların denize atıldığını söylüyor.

- Sayın **Süsoy**, muhabere jurnalleri, mesajlar, harp cerideleri bugünkü sorumluların kasalarında... Türk gemilerinin ilk taarruzu 20 Temmuz günü saat 15.03'tür... Yaz saati kullanıyorduk.

- Sayın Serim, gemilerin komutanları kimlerdir, oradan başlayalım.

- **Kocatepe**'nin komutanı halen, tümamiral olan Bnb. **Güven Erkaya** idi. Mareşal Çakmak gemisinin komutanı halen emekli tuğa. **Atilla Erkan** idi. **Adatepe**'nin komutanı ise, halen Genelkurmay Plan-Prensip Başkanı olan Kora. **Işık Biren**'di (doğrusu Rıza Nur Öncü olacak e.m.). Harp Filosu Komutanı da Tüma. **Nejat Tümer**'di.

- Gemilerden, uçak saldırısı mesajları aldığınızda neler yaptınız?

- Hava Kuvvetleri'yle aynı karargâhta çalışıyorduk, anında bildirdik. Adana'daki Müşterek Harekât Merkezi (MHM) sorumlusu Hv.Korg. **Hulusi Kaymaklı**'yla irtibatımız vardı. Resmi veya gayri resmi, Hava Kuvvetleri'nden bu işle görevli olduğunu bildiğimiz, zannettiğimiz herkesi alarm ettik. Bu da vesikalarda kayıtlıdır. Taarruz emriyle kalkmış bir hava birliğinin geri döndürülmesinin nasıl yapıldığını bilmem. Onun için hep beraber birinci harekâtın sonunu bekledik.

- İlk harekât ne kadar sürdü?

- 10-12 dakika kadar sürdü. En ağır darbeyi **Kocatepe** yedi, ötekiler de küçük isabetler aldılar. Uçaklara, bizim gemiler de maalesef ateşle mukabele ettiler. Can pazarı, başka çaresi yoktu.

- Peki, ikinci hava hücumunu ne zaman haber aldınız?

- **Adatepe** gemisi de, bir makinesi arıza yaptığı için, tek makineyle Türk kıyılarına doğru rota vermişti. *Mareşal Fevzi Çakmak* gemisi de o sırada, **Kocatepe**'ye yardıma gitti. Saat zannediyorum 18.43'te, biz tekrar **'Hava Kuvvetlerimiz yine taarruz ediyor. Bombalar altındayız, acele yardım edin'** diye mesaj almaya başladık.

- Bu, aynı harekâtın devamı olamaz mı?

- Dikkatinizi çekerim... Saat 15.00 gibi bir taarruz, sonra 18.00'in sonlarında bir taarruz... Bunu, bir harekâtın devamı olarak kabul etmek mantıken mümkün değil. Uçaklarımız, bu kadar süre havada kalamazlar ki... Ve maalesef *Mareşal Çakmak* gemisi, öncelikle kendini kurtarmak zorunda olduğu için, **Kocatepe**'ye yardım edememiştir. **Kocatepe** gemimiz, benim değerlendirmeme göre, bu ikinci taarruzda da batmadı.

- Çok ilginç... Bir taarruz daha mı oldu paşam?

- Aynı gün, 19.20'de, biz denizdeki birliklerimizden, gemilerimizden yeniden hava saldırısına uğradıkları hakkında mesajlar almaya başladık. Hepsi taarruzun durdurulmasını, yardım edilmesini istiyorlardı.

- Bütün bunları hava komutanlığı karargâhına bildirmiyor muydunuz?

- Halen emekli olan bir amiral arkadaşımız, hele ilk taarruz devam ederken, heyecanından dayanamayıp havacı arkadaşlarımıza, **'Ayaklarınızın altını öpeyim, şu taarruzu durdurun'** diye ricada bulundu.

- Sayın Serim, biraz konuyu değiştirelim isterseniz. Çok heyecanlandığınızı, duygulandığınızı gözlerinizden okuyorum. 1967 Kıbrıs olayları sırasında siz hangi görevdeydiniz?

- Ben Güney'de komodordum, **Bülend Ulusu,** Harp filosu Komutanı'ydı. Yine o zaman Mersin'e birlikler geldi. Yine koordinasyon çalışmalarımızı yaptık, planlarımızı gözden geçirdik. Harekâta hazır olduk, ama uygulamak mümkün olamadı.

- Çıkarma gemilerimiz yoktu, Türk askeri, adaya hangi araçlarla çıkacaktı paşam?

- Türk askerlerini, Türk şilepleri taşıyacaktı. Denizyolları'nın Victoria sınıfı gemileri vardı, şilepleri vardı. O devirde, Deniz Nakliyat'tan en muteber, hürmet ettiğimiz ağabeylerimiz kaptanlar, Prens Abbas'lar süvariydi. Çıkarmayı mutlaka yapardık. Belki gemi sahil harekâtında biraz daha fazla zayiat verebilirdik. Ama dünyanın en modern amfibik harekâtları böyle yapılıyor.

BORA ÖZEL GÖREV KUVVETİ

21 Temmuz 13.30

Akdeniz'in bir köşesinde **Kocatepe** muhribimiz inanılmaz biçimde batarken Kıbrıs'ta da savaş devam ediyordu. İlk gün olanaklarımızın kısıtlılığı nedeniyle tankları çıkaramamıştık. Asıl ağır vurucu gücümüz ancak bugün yola çıkabilecekti.

Adadaki ordumuz kendilerini koruyup savaşı sürdürebilirlerdi ama Türk sancakları ivedi yardıma gereksinme duyuyordu. İlk gün Lefke ve Limasol sancakları düşmüştü. Daha önceki bölümlerde anlatıldığı gibi Mücahitler, kendilerinden sayı ve silah üstünlüğü çok fazla olan Yunan ve RMM (Rum Milli Muhafızları) saldırıları karşısında ağır kayıplar vermişlerdi. Bu iki sancağın dışındaki sancaklar her ne kadar dayanabildilerse de direnişleri daha ne kadar sürecekti. Bu arada, Rumların tutsak aldıkları Türkleri toplu olarak öldürdükleri haberleri de Ankara'da kaygı uyandırıyordu.

İlk gün çıkan birliklerimiz daracık bir alanda sıkışmıştı. Denizden çıkanlarla havadan inenler birleşememişti. Ankara, ateşkes baskılarının yoğunluğuyla bunalıyordu. Ecevit, Kıbrıs'taki Türklerin can güvenliğine ve birliklerimizin güvenli hedeflere ulaşıncaya değin ateşkes'i kabul etmeyeceğimizi belirtiyordu.

Bu arada Atina'nın savaş ilan edip etmeyeceği endişesi de havada dolanıyordu. Açmaz içindeki Cunta ne yapacaktı?

20 Temmuz sabahı Yunan cuntası lideri Ioannides, Türk çıkarmasının haberini aldığı zaman, fevkalade sinirlenmiş ve ne demekse, Türkiye'nin kendisini aldattığını söyleyerek, Türkiye'ye Kıbrıs'ta ve **"belki de başka yerlerde"** mukabele etmek üzere, genel seferberlik ilanını emretmiştir.[283] Fakat seferberlik emri tam bir kaosa neden oldu. Açıkça görüldü ki, Yunanistan'ın savaş planlarında ciddi bir karışıklık ve hazırlıksızlık vardı. Gregorios Bananos, Andreas Galatsanos, Aleksandros Papanicalaou ve Petros Arapakis gibi yüksek rütbeli generaller, Kıbrıs yüzünden Türkiye ile **bütün cephelerde sınırsız bir savaş** ihtimali karşısında durakladılar. Şu neticeye vardılar ki, Yunanistan savaşa çok kötü hazırlanmıştı. Böyle bir savaş Türkiye kıyılarına çok yakın olan ve savunmasız bulunan Yunan adalarının kaybı ile neticelenecekti. Daha kötüsü, kuzeyde toplanmış olan Yunan kuvvetlerinin büyük bir kısmı, İstanbul'a değil, Atina'ya yürümeye hazır olduklarının işaretini verdi.[284]

Amerika da Yunanistan'ın bir Türk saldırısını karşılama gücünde olmadığını Atina'ya telkin etmişti.[285]

Gerçekten, Türk kuvvetlerinin Kıbrıs'a çıkması üzerine, Trakya'da bulunan ve Türk sınırı boyunca yerleştirilmiş bulunan Yunan 3'ncü Ordusu'ndan 250 subay, 21 Temmuz'da hükümete yönelttikleri ve Londra-BBC ve Almanya'nın Sesi (Deutsche Welle) Radyolarında yayınlanan ültimatomlarında, bir yandan Türkiye'den Kıbrıs'taki harekâtı durdurmasını isterken, öte yandan da, Cumhurbaşkanı Ghizikis ile kuvvet komutanları ve iki büyük siyasi parti liderinin katılacağı ve başkanlığını Karamanlis'in yapacağı bir "Milli Selâmet Konseyi" kurularak, Türkiye ve İngiltere ile Kıbrıs konusunda müzakerelere geçilmesini ve serbest seçimlerin yapılmasını istemişlerdir.[286]

---

283 Couloumbis; The United States, Greece and Turkey, p.93- aktaran F. Armaoğlu, a.g.b.

284 Couloumbis; The United States, Greece and Turkey, 94 aktaran Armaoğlu a.g.b.

285 Bkz: U.S. Congress, House of Representatives, Foreign Affairs committee congressional-Executive Relations and the Turkish Embargo, Washington, D. C., U. S. Government Printing Office, June 1981, p. 12 aktaran Armaoğlu a.g.b.

286 Keesing's; 1974, p. 26667. aktaran Armaoğlu a.g.b.

3'ncü Ordu'nun bu başkaldırması üzerine Cunta 23 Temmuz'da çöktü. Eski başbakanlardan Karamanlis 23-24 Temmuz'da Paris'ten Atina'ya geldi ve ertesi gün de kendisine yeni hükümeti kurma görevi verildi.

Cunta'nın darbenin ardından Türkiye ile savaşı planladığını Sampson'un anılarından öğreniyoruz... Bu anılar hem Yunanistan'ın Kıbrıs politikasını hem de Kıbrıs Türklerinin umutsuz, karanlık geleceğini açık biçimde gözler önüne sermektedir.

15 Temmuz 1974 darbesiyle Rum Yönetimi başına getirilen Nikos Sampson, Şubat 1983'te yayımlanan anılarında bunu açık bir biçimde belirtmekten çekinmemişti. Nitekim Sampson'un anılarının yayınlandığı kitabın 95'nci sayfasında, 22 Temmuz 1974 günü Yunan Cumhurbaşkanı Gizikis ile Sampson arasında yer alan telefon konuşmasında Enosis'in ne zaman ve nasıl ilan edileceği konusunda anlaşma yapılmıştı. Bu konuşmayı, burada Rum-Yunan niyetlerini açıkça göstermesi bakımından kısaca almakta yarar görmekteyim.

Konuşmadan bölümler:

Gizikis : **Savaş Konseyi, Tuğgeneral Yuannides'in tavsiyesi üzerine Türkiye'ye savaş ilan etmeye karar verdi. Türkler, tamiri ve telafisi imkânsız bir yenilgi alacaklardır. Bay Sampson, sen de Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını açıklamaya hazırlan.**

Sampson : *Gizikis'in verdiği cevap, Yunanistan'ın kana bulanan kızının yardımına koşacağını ve sonunda Kıbrıs ulusal gövde ile birleşeceğini (Enosis) doğrulamaktaydı. Yaşaran gözlerle kendisine sordum:..*

Sayın Başkan, Anavatan'ın askeri yardımı ne zaman gelecek ve savaş ne zaman ilan edilecek?

Bana cevap verdi:

- 22 Temmuz 1974 pazartesi sabahı saat 00.11'de. Buna neden de Kıbrıs'a yaklaşmakta olan denizaltılarımızın Kıbrıs'a ulaşmasını mümkün kılmaktadır. Denizaltılarımız halen Kıbrıs'a doğru yol almaktadır.

Kendisine sordum:

- Peki, Enosis'i ne zaman ilan edeyim?

"Yunanistan'ın Kıbrıs'ta, Meriç'te ve öteki cephelerde saldırılarının başlamasından hemen sonra Enosis'i ilan edebilirsin," diye cevap verdi.

Kendisine şöyle konuştum:

-Teşekkür ederim Sayın Cumhurbaşkanı, şimdilik size veda ediyorum. Kıbrıslıların rüyası ve beklentilerinin gerçekleşmesinin başlayacağı saat 11.00'e kadar sizden ayrılıyorum.

Cevap verdi:

- Evet Sayın Cumhurbaşkanı, rüyalarınız ve beklentileriniz nihayet gerçekleşecektir.[287]

Karamanlis göreve başlar başlamaz, Türkiye'ye savaş ilan etmek ve Türk kuvvetleri ile Kıbrıs'ta ve mecburiyet olursa başka cephelerde de karşılaşmak istedi. Lakin Atina'da toplanan Savaş Konseyi'nde ordu komutanları, uzak bir mesafede olan Kıbrıs'ta savaş yapmak için Yunan Silahlı Kuvvetleri'nin yeterli hazırlığı bulunmadığını ve aynı zamanda da açıkta kalan Ege Adalarını savunmanın mümkün olamayacağını bildirdiler. Bunun üzerine, gayet sinirlenen Karamanlis, Kıbrıs'ta ateşkesi kabul etti ve ertesi günü de Yunanistan'ı NATO'nun askeri kanadından çıkardı. NATO Türkiye'yi durdurmadı diye...[288]

20 Temmuz 1974 tarihinden sonraki birkaç günlük süreçte tüm olaylar hızla gelişip Yunanistan'da bu değişimler olmasına oldu da, 21 Temmuz sabahına girerken bu gelişmelerin olacağını düşünüp, rahatlamak falcılık olurdu...

Bir yandan yurtdışı siyasi baskılar göğüsleniyor; bir yandan da asıl ağır silahlı gücümüzün denize açılma çalışmaları hızlandırılıyordu.

Pek çok düşünce sıkıntıları ve belirsizlikler içinde 21 Temmuz 1974, öğlen saatleri kucaklaıuyordu...

Mersin çıkarma birlikleri rıhtımından 22 çıkarma aracı ve *TCG Donatan* gemisi ayrılıyordu.

Sıcaktan ve yükleme sıkıntısından kurtulan kafile denizdeki seyirle birlikte biraz rahatlamıştı. Ferahlık ve sükunet göze çarpıyordu. Fakat yarın ne olacağı belli değildi. Seyir sırasında General Demirel'in yanında bulunan Kıbrıslı Münir Bey sürekli olarak radyo-

287 Üçüncü Askeri Tarih Semineri, Türk Yunan İlişkileri Bildirileri, Dr. Vehbi Zeki Serter -Genkur. Basımevi, Ankara-1986

288 Couloumbis; The United States, Greece and Turkey, p. 97 aktaran Armaoğlu a.g.b

dan Kıbrıs ve Atina'yı dinliyor ve ağlıyordu. Dinlediklerini, çevresine söylemek istemiyordu. Yalnız bir kez, çıkarma yapılan birliklerimizin denize döküldüğünü söylemişti. Yapılan kısa durum değerlendirmesinde kıtalarımızın tamamının imha edilemeyeceği sonucuna varıldı. Yine de, "acaba", sorusunu uslardan söküp atamıyorlardı.

Ç-107 numaralı LCT'de, Tümgeneral Bedrettin Demirel, Tuğgeneral Hakkı Borataş, Binbaşı Özcan Kerimoğlu, Binbaşı Dündar Gürlüoğlu, Binbaşı Önder Sürel, Üsteğmen Yavuz Sokullu, Emir subayı Asteğmen Mustafa Konuk ve bazı astsubaylar vardı.

Yolculuk olaysız geçiyordu. Akşam kumanya dağıtıldı. Hiç kimseyi uyku tutmuyordu. Çıkarma gemisinde bulunan subaylar gece yarısına dek harita üzerinde çalıştılar.

21/22 Temmuz gecesi verilen yazılı ve sözlü bir tümen emri ile Tuğgeneral Hakkı Borataş Komutanlığında "Bora Özel Görev Kuvveti" oluşturuldu.

22 Temmuz 1974 Pazartesi

Kocatepe gemimizin batırılışının dayanılmaz acısı, Ada'daki birliklerimizin birleşme kuşkusu, ada Türklerinin toplu öldürülme korkusu, yorgunluk, uykusuzluk ve sıkıntılar içinde, 22 Temmuz 1974 sabahı başlıyordu...

Başbakan Bülent Ecevit saat 10.00'da yaptığı basın toplantısında akşam saat 17.00'de ateşin kesileceğini söylüyordu.

Basın toplantısının yapıldığı sıralarda Kıbrıs'ta savaş olanca şiddetiyle sürüyordu...

Ateşkes kararının bildirildiği saatlerde, daha önce gönderilmesi gerektiği halde adadaki darbe gelişmeleri nedeniyle gönderilemeyen 350 kişilik Kıbrıs Türk Alayı değiştirme Birliği de, Alay Komutanlığı'nı devralacak olan Kurmay Albay Eşref Bitlis komutasında, Ovacık'tan (Mersin) helikopterlerle Kıbrıs'a gönderilmiş ve Gönyeli ovasına inmişti.

Ateşkes için gelen dış baskılar göğüslenecek gibi değildi. Hükümet de Ada'daki askeri konumumuzu göz önünde bulundurarak ateşi durdurmaya karar verdi. 22 Temmuz'a girildiğinde hava ve

kıyı başları tutulmuş sayılırdı ve ağır silahlı gücümüz de bugün çıkarılacaktı. Artık bundan sonra sürekli olarak yardım da gönderebilirdik. Tüm bu koşullar ve eldeki olanaklar değerlendirildikten sonra ateşin kesilmesinde bir sakınca olmayacaktı. Üstelik bu kararla dünya kamuoyunu da yanımıza alabilirdik.

Zor geçen bir gecenin sabahıydı...

Kıbrıs Barış Harekâtının ana düşüncesi, kısaca, harekâtın baskın tarzında icrası, çıkan ve atlayan birliklerin son hızla birbirleriyle birleşmesi ve Kıbrıs'ta ilk aşamada güvenli bir askeri bölgenin ele geçirilmesiydi.[289]

General Demirel, General Borataş ve Binbaşı Gürlüoğlu 22 Temmuz sabahı LCT çıkarma gemisinin güvertesinde akşamdan bu yana devam ettikleri durum değerlendirmesini yukarıda belirtilen ana düşünce çerçevesinde karar ve uygulama aşamasına getiriyorlardı.

«Kıyıdaki ve "üçgen bölgedeki" birliklerin son durumu konusunda herhangi bir bilgimiz yoktu. Bu bilgi yoksunluğu içinde varsayımlarla çeşitli hareket tarzları belirledik.

1. Kıyıya ayak basar basmaz Doğu'ya veya dosdoğru Güney'e taarruz.

2. Kıyıbaşı'nda belirli bir kesimde geçici olarak birlikleri toparladıktan sonra yine aynı yön ve doğrultularda taarruz.

3. Kıyıya, gemilerdeki hafif silahların desteği ile zorla Çıkış ve uygun bir Kıyıbaşı dayangası ele geçirmek.

Bütün bunlar yapılırken, daha önce Kıbrıs'a ayak basmış bulunan birliklerimizin toptan yok edildiği düşünülüyordu.»[290]

Belirlenen hareket tarzlarından en önemlisinin, kıyıya ayak basar basmaz hiç beklemeksizin taarruz olduğuna karar verdiler. Bu taarruz için eldeki kuvvetlerin cins ve miktarlarına bakılmayacaktı. Bu taarruz, havabaşı ile en çabuk biçimde birleşme sağlamak amacıyla, Girne'den sonra düşene kalkana bakmadan ve durmaksızın Darboğaz'a yönelecek ve Darboğaz'ı düşürerek 20 Temmuz sabahı Gönyeli çevresine indirilen ve atlayan Hava İndirme ve Ko-

289 Orgeneral Bedrettin Demirel'in bu kitap için 29 Ocak 1987'de anlattıkları

290 Orgeneral Bedrettin Demirel'den bu kitap için 29 Ocak 1987'de alınan bilgi.

mando Tugayları ile birleşmeyi sağlayacaktı. Harekâtın başarısı için bu birleşmenin sağlanması zorunluydu. Çünkü 20 Temmuz sabahı Kıbrıs kıyılarına çıkan "Çakmak Tugayı" ile Gönyeli bölgesine atılan tugaylar, 22 Temmuz akşamına kadar cephane ve yiyecek bakımından desteklenmezlerse savaş güçlerini yitirebilirlerdi.

Bunun dışında, en önemli konu, Türk Hükümeti tarafından da 22 Temmuz 1974 günü saat 17.00 için "ateşkes" imzalanmıştı.

Temel soru daha önce Kıbrıs'a çıkanların ne durumda olduğuydu... Alay komutanı şehit, yardımcısının ağır yaralı olduğunun bilinmesi LCT'dekilere, Kıyı başındaki kuvvetlerin iyi durumda olamayacağını düşündürüyordu.

Tümgeneral Demirel, Tuğgeneral Barataş'a, "Kıyıya ayak basar basmaz Bora Özel Görev Kuvveti komutanız altında derhal Girne istikametinde taarruza başlayacaktır," diye emir verdi.

General Barataş'ın ayrılmasından sonra, Üsteğmen Yavuz Sokullu geldi.

"Komutanım, en sonunda bir şerefe ulaşıyorum," dedi. *Komutanın* yüzündeki *hayret ifadesini* fark edince *de hemen* ekledi: *"Birkaç kez Kıbrıs'a gitmek için dilekçe verdim, çeşitli nedenlerden dolayı göndermediler. Şimdi artık Kıbrıs'a ayak basıyorum. Hayatta bütün isteğim buydu. İşte bu şerefe şimdi kavuşuyorum... Amacım Kıbrıs'ta çarpışmaktı. Hakkımızı korumak ve Türk kardeşlerimizi kurtarmak gerek... Şimdi, bizler bu göreve gidiyoruz..."*

Komutan konuşmanın akışını değiştirmek için ona Beşparmak dağlarını gösterdi.

Bu sırada Kıbrıs'ta Kolordu Komutanı, 39. tümenin hareket ettiğini ve 22 Temmuz sabahı kapak atılacağını bildirdi. Komando taburuna (1. ve 3. tabura) da, sabahın ilk ışıklarıyla birlikte bir gün önce yaptıkları taarruza devam etmeleri ve Girne'nin düşürülmesi emredildi.

Bugün, daha önce (15 Temmuz 1974) darbeci Rum askerlerin ele geçiremediği Papaz'ın evini paraşüt taburu, bir teğmenin (Ulvi Berberoğlu) komutasında, boğaz boğaza çarpışarak ele geçirdi. Burada bol miktarda silah ve cephane ele geçirildi. Papaz'ın evi 58 kişinin silah deposu haline getirdiği bir direnekti ve Girne'ye giden birliklerimize ateş kusmuştu.

21 Temmuz gecesi Mersin'de Deniz Piyade Alayının isteği olan cephane, ilkyardım malzemesi ve pil yüklenen J-17 botu, 22 Temmuz sabahı 08.00'de Pladini kumsalına geldi. Kıyı başındakiler sevinç içinde kucaklaştılar. Balık adamlar, kauçuk botları ile derhal cephane ve öteki malzemeyi boşaltmaya başladılar. Boşaltmanın başlamasıyla birlikte, botun çevresine havan atışı başladı. Ateş o kadar yoğunlaştı ki, avcı bot kalan malzemeyi indiremeden koydan ayrılmak zorunda kaldı. İndirilen malzemeler ise hazır bekleyen araçlarla, derhal birliklerimize iletildi.

J-17'nin karşılaştığı yoğun ateş "İkinci dalganın" hangi koşullar altında kapak atacağının göstergesiydi. Bu da ayrıca endişe kaynağı olmaya başladı.

Ateş her geçen an daha da yoğunlaşıyordu. Beşparmak dağlarının hakim tepelerinden top ve havan ateşi giderek artıyordu.

Atışların etkili olmaya başlaması üzerine; "Çıkarma plajının Beşparmaklara bakan Güney hatlarının da emniyete alınması" emri bildirildi. Harp Filosundan da deniz topçu destek atış desteği istendi. Bölgedeki düşman ateşlerinin yoğunlaşması ikinci dalganın çok zor koşullarda olacağını, düşmanın buna izin vermeye niyeti olmadığını gösteriyordu. Bu sırada hava irtibat subayının yakın hava desteğindeki uçaklarımıza, "Galiba sarılıyoruz," dediği duyuldu.

Kıyı başındaki birliklerin komuta merkezine karşı tesir atışına geçmiş olan havan atışları ve damı yalayarak geçen mermiler, yol ve deniz arasına mevzilenmiş 50. piyade alayının bir bölüğüne ağır kayıplar verdiriyordu. Durum çok umutsuz değildi ancak, hiç de iyi görünmüyordu.

Deniz topçu desteği, savaş uçaklarımızın etkili bombardımanı, kıyı başındakilerin olağanüstü çabalarıyla düşman saldırısı yumuşatılmıştı. Beşparmak dağlarının yamaçları alev alev yanıyordu. Bu yangınlarda 30.000 dönüm orman yanmıştır.

Savaşın sıcak nefesi

Kıyıya ayak basmadan on beş dakika önce bütün çıkarma hazırlıkları tamamlanmıştı. Kimi personel araçlarda, kimisi tankların üzerinde savaşa girme hazırlığını bitirmişti. Tüm personel çelik başlıklarını giymiş, silahlar doldurulmuş ve emniyete alınmıştı.

Saat 12.00

Denizdeki fırtına nedeniyle ikinci dalgayı indirecek olan gemiler ancak öğle üzeri kapak atabiliyorlardı. Bu dalgada bulunan tanklar elde edilen bölgeyi güven altına alacaktı.

Endişe, heyecan ve özlemle beklenen an geldi. Çıkarma gemilerimiz ikişer ikişer Pladini kumsalına yaklaşıyor ve kapak atıyordu.

Çıkarma kumsalının bitiminde bulunan zeytin ağaçlarıyla kaplı tepeden dost ve düşman birliklerinin bakışları altında ikinci dalga kapak atıyordu. İlk gün karaya çıkan birliklerimizin keyfine diyecek yoktu...

İkinci dalganın çıkışını kıyı başındakiler de büyük bir heyecanla bekliyorlardı. Kapak atmaya yönelmiş çıkarma araçlarımıza adeta ateş yağıyordu. Müthiş ateş karşısında önce dağılan çıkarma araçlarımız hemen toparlandılar ve düzenli olarak kapak atmaya başladılar. Çıkarma araçlarının yeniden "çıkarma nizamında" toplanarak kapak atmaları gururla izlendi. Bu kadar yoğun ateşe karşın çıkarma araçlarımız tek bir isabet bile almadılar...

Saat 12.20

39. Tümen Komutanı Tümgeneral Bedrettin Demirel ile Tuğgeneral Hakkı Boratağ komutasındaki "Bora Özel Görev Kuvveti" Pladini'ye çıktı.

Düşman mermilerinin şiddetli, topların kulakları sağır edici gürültüleri arasında kıyıya ayak basan kıtalarımız göğüslerine kadar denize gömülerek kıyıya çıkmaya çalışıyorlardı. Kıyıya çıkan herkes çenesine kadar ıslanmıştı. Cipler sürücü koltuklarına kadar suya gömülüyordu. Düşman mermileri seyrek aralıklarla gelmekle birlikte hedeflerini buluyordu.

Tanklar yarı yarıya suya gömülerek hızla kumsala fırladı. 20 Temmuz sabahı, 15 tanklı bir piyade bölüğü çıkarılmıştı. 22 Temmuz günü de 15 tank 10 kariyer çıkarıldı[291]. 20 Temmuz sabahı çıkarılan birliklerin, 22 Temmuz'a kadar kıyı başında sıkışıp kalmaları nedeniyle tanklar sürekli olarak çalıştırıldıklarından benzinleri

291 Bu kitap için 29 Ocak 1987 günü E. Orgeneral Bedrettin Demirel ile yapılan görüşme.

bitmek üzereydi. Daha önce gemilere yüklenen iki benzin tankeri yardıma yetişti ve bu tanklardan da yararlanma olanağı doğdu.

Genelkurmayın planına göre 69. Tümen Lapta-Karava istikametinde; ilk gün çıkan General Süleyman Tuncer'in emrindeki birlikler de Girne istikametine taarruz edeceklerdi. Ancak, hava başındakiler bu planın değiştirildiğini bilmiyorlardı. Tepeden çıkışı izleyen komandoların komutanı General Sabri Demirbağ ve asfalt kenarındaki komando askerler resmi geçit izlercesine fakat şaşkınlıkla, tankların hareketlerini izlediler.

Komando Tugay Komutanı General Demirbağ'ın yorumu:[292] "Plana göre hareketi Lapta-Karava istikametinde beklerken (Girne) ters istikamete yönelmeleri bizi çok şaşırttı. Böyle yeni bir durum ortaya çıkınca biz kalakaldık... Taburlarım henüz Girne merkezine girmemişlerdi fakat Girne'nin dışındaki mahallelerdeydik. 3 tank 5 kariyerin arkasından kıt'a gelmeyince Girne'ye girmiş olan komando bölükleri evlerin içerisinde kaldılar. Bunun üstüne hava kararduktan sonra Kolordu Komutanına gittim. Durum kendisine arz edildi. Hava iyice kararmıştı. Birlikleri bir gün önceki gibi toplama müsaadesini aldım. Fakat bu birlikleri, hava karardığı için toplamak olanaksızlaşmıştı. Bunu geçekleştiremedik... O gece, her ev, her villa bir silah deposu, bir makineli tüfek yuvası oldu çıktı. 22 Temmuz gecesi, komandolar o bölgede tam 23 şehit verdiler..."

Genelkurmayca yapılan ana plandaki bu değişiklik şundan kaynaklanıyordu. (General Demirel'in yorumu)[293]

---

292 Bu kitap için E. Tümgeneral Sabri Demirbağ ile 17 Şubat 1988'de yapılan görüşme.
AÇIKLAMA: Bu kitap yayına hazırlanırken, Cumhuriyet gazetesinin Ağustos 1989 sayılarında E. Orgeneral Bedrettin Demirel'in, "Kıbrıs'a Nasıl Çıktık" adlı harekât anıları yayınlandı. (Bu anıları Demirel'in sağlığında okumuş, üçüncü ya da ikinci kişilere doğrulatabildiklerimizi ben de kullanmak şansını bulmuştum.) 13 Ağustos 1989 günlü Cumhuriyet'te bu anılara bir açıklama gönderildiği yazılıdır. Dönemin Hava İndirme Tugayı Komutanı Tuğgeneral Sabri Evren'e ait bu açıklamalardan bir bölümü alıntılıyorum: «... Bora Özel Görev Kuvveti bir veya iki M-113 kariyer ve bir tank takımı (5 tank) ile 22 Temmuz 1974 günü Aya Yorgi'deydi...». Bu açıklama, kitabımız için Komando Tugay Komutanı Tümgeneral Sabri Demirbağ ile yapılan konuşmada anlatılanları doğrulamasına karşın E. Orgeneral B. Demirel'den aldığım bilgilerle çelişmektedir.

293 Bu kitap için E. Orgeneral Bedrettin Demirel ile 29 Ocak 1987'de yapılan görüşme.

«Türkiye radyoları Girne'nin düştüğünü söylüyorlardı. Halbuki Atina ve Kıbrıs radyoları Girne'nin düşmediğini ileri sürüyorlardı. Yunanlılar ve BBC'den yapılan yayınlar, çıkan ve atlayan birliklerimizin yenildiği ve denize döküldüğünü tekrarlıyorlardı.

Kıbrıs'tan gelen savaş haberleri de pek iyi değildi. Girne batısında, Pladini çıkarma kumsalından ses yoktu. Beşparmak dağlarında, Girne Boğaz'ının iki tarafı Bozdağ'ı ve Doğruyol düşmanın eline geçmişti. Lefkoşa kuzeyinde düşmanın "Aşağı Dikomo", "Yerolakko"dan Gönyeli istikametine koordineli olarak yaptığı taarruzlarla birliklerimizi imha ettiğini Rum ve Atina radyoları tekrarlıyordu. Yanımızda götürdüğümüz kılavuzumuz ve tercümanımız Kıbrıslı eski bir mücahitimizin (Mersin İş bankasından Münir Bey) Rum radyolarını dinleyip gözlerinin dolduğunu görüyorduk. Bize, dinlediği her şeyi anlatmak istemediği anlaşılıyordu..."

Biz de buna dayanarak ana planda olmayan bir değişiklik yaptık. Ama, bunun izni Genelkurmay'dan alındı.»

Doğru istihbarata dayanmayan bu değişiklik, tam 23 komandomuzun hayatını kaybetmesine yol açmıştır.

Tanklar yarı yarıya suya gömülerek hızla kumsala fırladı. Komutanın işareti üzerine tanklar durmadan, dönemeçli toprak yolu kıvrılarak, yukarıdaki dik setin üzerine çıkmaya başladı. Yolun sağındaki açık bir gazinonun bahçesine 50 kişiden oluşan, ellerini havaya kaldırarak oturmuş bulunan tutsaklara zafer işareti yaparak yollarına devam ettiler.

Tanklar hızla setin üstüne ve asfalt yola çıktı. Bir süre sonra durdular. Komutan önüne çıkan ilk evin bahçesindeki çardağın altına girdi. Yavuz Sokullu'nun, kıyıbaşındaki merdiven üstünde bir havan mermisiyle şehit olduğu burada öğrenildi.

Subaylar birkaç dakika sonra çardağın altında toplandı. Durum değerlendirmesi yapıldı. Az sonra ilk gün çıkan birliklerin komutanı General Süleyman Tuncer geldi. Üç gündür hiçbir şey yememiş, uykusuz ve yorgunluktan direncinin sonuna geldiği her halinden belli olan general son durumu kısaca açıkladı. Düşman taarruzlarının daha çok batıdan geldiğini ve batıya taarruz edilmesi gerektiğini vurguladı. Birliklerimizin sıkıştıkları bu bölgeden kurtulmaları

için derhal taarruza karar verildi. Bu sırada uçaklarımızdan ve deniz kuvvetlerimizden atış desteği yapılmıyordu.

İhtiyat olarak üç tank bıraktıktan sonra geri kalanlarla taarruza başlandı.

Çıkarma kumsalından Aya Yorgi köyüne kadar olan 3.5 kilometrelik yolu tanklarla üç saatte alabildiler.

Bu taarruz televizyonda görülen askeri tatbikatlardaki gibi kolay geçmiyordu. Taarruzun hemen başında çok kayıp verildi. Subay, astsubay ve erler şehit oldular. Subay ve astsubaylarımızın hemen tamamı tankların kulesinde makineli tüfeklerini kullanırken başlarından vuruldular.

Savaşın kuralları öylesine acımasızdı ki, şehit olanların ölmeden önceki feryatları telsizden duyuluyor, feryatları içler paralıyor, geri dönüp kendilerini kurtarmak için yakarışlarına karşın kimse geriye dönemiyordu. Aslında dönseler bile yardım edemezlerdi. Taarruz sırasında 50. piyade alayı da yeni komutanları komutasında tanklara eşlik ediyordu. Taarruza devam eden birlikler, bunu sürdürüyordu. Hedef, düşmanı yok etmek; Darboğaz'ı açmak ve havabaşı ile birleşmekti.

Taarruz adım adım ilerliyordu. Aya Yorgi köyü düşürülmüştü. Mehmetçikler gözü kapalı ateşe dalıyordu.

Aya Yorgi'den sonra yapıların sıklaşması nedeniyle ilerleme ağırlaştı. Girne'ye[294] yaklaştıkça düşman ateşi artıyordu. Girne'ye çarpmadan, kenti güneyden dolaşarak, Boğaz'a saldırmayı düşünüyorlardı. Fakat düşman ateşini arkalarında bırakarak Boğaz'a saldırmayı göze alamadılar.

Tanklarımız böylece, ister istemez, birer ikişer Girne'nin içine sokak aralarına dalmak zorunda kaldı. Girne'nin kenar semtlerinde komandolarımız da bulunuyordu.

Kumsala ayak bastıklarından bu yana, hareketleri ve taarruz Beşparmaklardaki dost ve düşman birlikleri tarafından gözleniyordu. Fakat bu birlikler herhangi bir müdahalede bulunmuyorlardı.

294 Girne üçgen bölgeye en kısa yoldu; çıkan ve inen birliklerin birleşmesi için en uygun merkezdi.

Bunun dışında, Beşparmak dağlarının ötesinde, dağların güney eteklerinde ve Darboğaz köyünde bulunan 6. Kolordu Karargâhı ve çevresindeki *mücahit örgütü*, Hava İndirme ve Komando Tugayları ile kıyı başındaki birliklerimiz ve Bora Özel Görev Kuvveti arasında henüz muhabere kurulamamıştı. Kurulacağa da benzemiyordu.

Yavaş yavaş akşamın alaca karanlığı çöküyordu. Türk tanklarının ikişerli ya da üçerli timlerle Girne'nin kenar semtlerinde yaptığı savaşlar, şiddetli ve etkili atışlar Rumların Girne dışındaki direnmelerini kırmaya başlamıştı. Düşman ateşinin seyrekleşmesi bu izlenimi veriyordu.

Düşman ateşinin etkisizliği ve ardından oldukça uzun bir süre kesilmesi kıtalarımızı hamle hamle ileri fırlatıyordu. Her fırlayışta Rumların ortaya çıkan isabetsiz bir ateşi hemen karşılık görüyor ve ateş edilen hedef Türk atışlarıyla yok ediliyordu. Son derece neşeli bir duruma gelen ilerleme harekâtı bu heyecan ile yerleşim bölgesi içinde adım adım ilerliyordu.

Tanklarımız tek tek Girne'ye girmeye çalışırken beklenmedik ve çok tehlikeli bir durum ortaya çıktı. Birkaç tankımız bir aralık Girne içerisinde küçük bir meydanda bir yol kavşağında durmak zorunda kaldı. Öndeki tanklar gidecekleri yöne karar veremiyorlardı. Arkadan gelen tanklar da bunlara katıldı. Bu meydan şimdiki Girne Belediyesinin bulunduğu yol kavşağıydı. Bu kavşaktan güneye, batıya birkaç yol ayrılıyordu. Arkadan gelen öteki tanklarda öndekilere katılarak durunca ortalık bir anda karıştı. Tanklar sokak içinde arka arkaya sıkışmışlardı. Çok büyük bir karışıklık oldu. Arka arkaya dizilen tanklar bir trenin vagonları gibi birbirine yanaşmıştı.

Her an bir felaketle karşılaşılabilirdi. Telsizler de duyulmuyordu, işaret flamalarıyla haberleşiyorlardı. Bu açmazdan çıkmanın yolları düşünülürken, Girne kalesi çevresindeki dar bir sokağın içinden esir alınmış üç Rum askerinin tanklara doğru getirildiklerini gördüler.

Birliğin komutanı general, askerlere, "Lefkoşa (Nicosia) yolu neresidir?" diye sordu. Girne çıkışı bulunamıyordu.

Tutsaklardan biri bir süre tereddüt ettikten sonra yolu gösterdi. Tutsağı da tankın üstüne aldılar ve tanklarımız birer ikişer Gönyeli yoluna doğru ilerlemeye ve bu kez Darboğaz'a taarruza başladılar.

Darboğaz'a Taarruz

Darboğaz, tankların yol dışındaki hareketlerini birçok yerde olanaksızlaştırıyordu. Bu nedenle Girne'den sonra tank ve kariyerlerin kol düzeninde Darboğaz'a saldırmaları tankların hareket yeteneklerine uygun değildi. Bununla beraber, eğer yol kapalı değilse tanklarımızın ateş gücü ile düşmanın yakın sağında ve solundaki sınırlı direnmelerin kırılmasının kolay olacağı düşünüldü. Türk kurmaylarına göre, bu ana kadar, düşmanın kırılan ve dağılan kuvvetlerinin tanklardan önce hızla toparlanarak, Darboğaz'da güçlü ve yeni bir direnme gücü ve direnç yuvaları kurabilme olasılığı çok zayıftı.

Taarruz gelişiyordu. Girne'den Pladini kumsalına kadar uzanan kıyı boyları ve derinliklerini yaklaşık olarak takviyeli bir Türk alayına eşit olan bir Rum birliği savunuyordu.

22 Temmuz'da Türk birlikleri ve Bora Özel Görev Kuvveti Pladini-Ayayorgi yol ekseni boyunca baskın taarruzuna geçince, Rumların bu alayı o ana kadar beklemedikleri yönden, batıdan doğuya doğru kuşatılmış oldu. Oysa Rum alayı, Türk kuvvetlerinin kıyıdan çıkacağını düşündüğünden buna göre önlem almıştı. Girne ve Pladini kumsalı arasındaki kıyıları denize karşı savunacak biçimde kıyı boylarını ve derinliklerini savunmaya hazırlanmıştı. Bu amaçla kıyı boyunda ve derinliklerinde birçok koruganlar yapmıştı. Bu koruganları Girne kentine ve Darboğaz'ın derinliklerine kadar uzatmıştı. Türk kuvvetlerinin taarruzu düşmanın koruganlara gitmesine olanak ve zaman bırakmaması nedeniyle Rumlar koruganlarından gereği gibi yararlanamıyorlardı.

Rum piyade alayının 8 kilometrelik yan ve gerileri Türk güçlerinin eline geçmişti. Rum birlikleri dağıtılmış, bir bölümü de Girne doğusuna ve Girne kalesine çekilmişti.

Yunan Alay komutanının otomobilinin çalışır durumda ele geçirilmiş olması, komutanın sevk ve idareyi yitirdiğini açıkça gösteriyordu.

Darboğaz'a yönelen Türk tankları sağdaki ve soldaki direnme yuvalarını kırmaya başladılar. Tanklar Boğaz'a başarı ile taarruz ediyorlardı. Bir tank yol boyunca ilerlerken, bir başkası dönemecin bir köşesinde hedef olması olası tepeleri, koruganları ateş baskısı altına alıyordu. Sonra ilerideki tank ateş himayesini yapıyor ve arkadaki tank bundan yararlanarak sıçramalarla ileri yanaşıyordu.

Artık boğaz yavaş yavaş açılıyordu. Düşman atışları da isabet gösteremiyordu. Türk tanklarında hasar yoktu. Bölgede bulunan ormanlar daha önce uçak taarruzları ile yakıldığından, Rum hedeflerini görülmesi ve bulunması çok kolay oluyordu.

Tank ve kariyerler düzenli biçimde ilerleyerek Darboğaz'ı düşürmeye çalışıyorlardı. Tanklar, dönemeçli yolu dönerek sağdaki ve soldaki hedeflere ateş ederek, Boğaz'ın boyun noktasına doğru adım adım yaklaşıyordu. Bir ara sağdaki bir tepenin üstünde dalgalanan mavi-beyaz bir bayrak altında birileri göründü. Tank topumuz derhal o tarafa döndü. Bayrağın altındaki askerler ayaktaydı ve tanklarımızı selamlıyorlardı. Bunların Rum ya da Yunan olamayacağını bir an düşünen Türk komutanlar tankın ateşini son saniyede durdurdular. Sonradan öğrenildiğine göre bunlar Barış Gücü'nün FİN askerleriymiş. Boğaz'ı düşüren tanklarımızı birer birer saygı ile selamlıyorlarmış.[295]

---

295 Daha önce sözünü ettiğimiz yazı dizisinden (Tuğgeneral Sabri Evren'in açıklamasından) alıntı yapmaya devam ediyoruz: "20 Temmuz 1974 gecesi Gönyeli muharebelerine katkıda bulunan 2. Paraşüt Taburu 21 Temmuz gün ağarırken Boğaz-Şahinler Tepe ve Ozan Köy istikametinde taarruzla Şahinler Tepe'yi ele geçirdi. Geceyi aynı bölgede geçiren 2. Paraşüt Taburu 22 Temmuz 1974 sabahı Şahinler Tepe'den taarruza başladı. Orgeneral Demirel, Ayayorgi-Girne istikametinde taarruz ederken, 2. Paraşüt Taburu da/Girne-Ozan Köy istikametinde taarruzunu sürdürüyordu. Eğer doğu istikametine uzanan Beş Parmak Dağları Delik Tepe-Stavroz harabeleri dahil 22 Temmuz 1974 öğleye kadar temizlenmemiş ve 2. Paraşüt Taburu Bahçapais ve Ozan Köy'e ulaşmamış olsaydı; Orgeneral Demirel'in tankları aynı gün saat 17.00'da Girne-Boğaz yolunu kat ederek kolordu karargâhının bulunduğu Boğaz sancağı'na ulaşamazdı. Delik Tepe-Stavroz Harabeleri alınmış, 3. Paraşüt Taburu kendisine emredilen hedefe ulaşmış, taarruzlarına devam ediyordu. Dolayısıyla artık Beş Parmak Dağları 22 Temmuz 1974'te Girne Dar Boğaz istikameti için bir tehlike olmaktan çıkmıştır. Bu nedenledir ki, Birleşmiş Milletler askerleri, Orgeneral Demirel'i, emniyet içinde ayakta ve topluca saygı ile selamlamışlardır."

Darboğaz'ın boyun noktasına yakın yerlerde tek tek mücahit ve komando erleri görülüyordu. Bu erlerle karşılaşmalarda daha önceden belirlenen bir parola olmadığı için karşılıklı olarak ateş edilmesi kaçınılmazdı. Bir çatışmayı önlemek için en öndeki kariyerlerden birinde bulunan General (Hakkı Boratağ) yolda rastladığı bir er'i çeviriyor, önce "Kelime-i şahadet" getirtiyor, Türk olduğunu anlayınca hep beraber "Dağ başını duman almış" marşı eşliğinde harekâta devam ediyorlardı.

FİN askerleriyle selamlaştıktan sonra tanklarımız son hızla birer ikişer Boğaz'ın boyun noktasına ve oradan durmadan Gönyeli'ye doğru ilerlemeyi sürdürüyorlardı. Boğaz Sancağı civarında tanklarımız 19.00'da görünmeye başladı. Tanklar hedeflerine birer ikişer geliyorlardı. Hedefte yeniden toparlanmak zorundaydılar. Susuzluk, açlık ve yorgunluk etkisini gösteriyordu. Belirledikleri harekâtın ilk hedefine ulaştırılmış olması bunların tümünü unutturmuştu. Tanklarımız yol kenarında, Boğaz Sancağı'na ait olan bir çeşme kenarında duruyorlar ve çeşmenin Temmuz sıcağı suyunu kana kana içiyorlardı. Çeşme kenarında bir aralık Tuğgeneral Boratağ, Tümgeneral Demirel'in yanına gelerek, "Bora Harekâtı bitmiştir," diye askerce rapor verdi. İki general ve orada bulunan subaylar teker teker kucaklaştılar.

Girne henüz tam olarak ele geçirilmemişti. Tanklar Girne'nin içine girmeden Darboğaz'a yönelmişti. Daha önce Girne'nin kenar semtlerine girmiş olan komandolar havanın kararmasıyla birlikte yerleşim bölgeleri içinde kaldılar. Askerleri toparlayıp geri çekilmek olanaksızlaşmıştı. Birer cephaneliğe dönüştürülen evlerin arasında kaldılar.

Geceyle birlikte Rumların yoğun ateşiyle karşılaştılar. Sabaha değin süren çatışmalarda 23 şehit verildi. Günün ilk ışıklarıyla birlikte ev ev aranan kenar semtlerden sonra merkez yerleşim bölgesine girildi. Direnme yuvalarıyla tek tek boğuşulan Girne 23 Temmuz'da General Sabri Demirbağ tarafından tamamen ele geçirilmişti. 24 Temmuz'da da Kolordu Komutanına (Nurettin Ersin) teslim edildi.

Başlıca Muharebeler

15 Temmuz darbesinin ardından verilen kararla "BARIŞ HAREKÂTI" 20 Temmuz 1974'te başladı, 16 Ağustos 1974'te sona erdi.

Genel olarak, Ada'da 20 Temmuz ile 16 Ağustos arasındaki 27 günde 15 muharebe olmuştur. Bu muharebeler çoğunlukla taarruz, bir bölümüyle de savunma muharebeleriydi.

22 ve 30 Temmuz ateşkes anlaşmalarına uyulmamasından dolayı ortaya çıkan süreç de dahil olmak üzere, muharebeleri üç bölümde inceleyebiliriz.

Birinci bölüm muharebeleri (20-22 Temmuz)

İkinci bölüm muharebeleri (23 Temmuz-13 Ağustos)

Üçüncü bölüm muharebeleri (14-16 Ağustos)

Her bir bölümde beşer muharebe yapılmıştır. 20-22 Temmuz 1974 tarihleri arasında Girne-Kıyıbaşı ile Pınarbaşı-Gönyeli hava başı tutulmuş, bu iki bölge Beşparmak dağları üzerinde birleştirilerek GİRNE köprübaşı meydana getirilmiştir.

23 Temmuz-13 Ağustos arasında, Rum tarafından yapılan atışlar sonucunda bu köprübaşı, 60 kilometrelik bir çevreye, (Çatalköy-Bufavemo-Değirmenlik batısı-Hamit Mandırası-Küçük Kaymaklı-Yerelokko-Ayvasıl Doğusu-Ayermola Batısı-Siskilip, 1023 rakımlı tepe ve Lapta Batısı) hattına kadar genişletilmiştir.

14-16 Ağustos arasında da 100 kilometrelik Lefke-Omorfo Güneyi-Lefkoşa-Magosa Güneyi hattına varılmıştır.

Bu savaşlar sırasında pek çok zorlukla ve engelle karşılaşılmıştır. Bütün olumsuz koşullara karşın 16 Ağustos'ta varılan hedef çekilenleri unutturacak, Kıbrıs Türk'üne huzur verecek nitelikte olmuştur.

Kıbrıs'a düzenlenen harekât, uygulanması en zor olan, başarı şansı en az olan bir harekâttır.

Bu harekât deniz-kara-hava, yani üç kuvvetin işbirliğiyle yürütülmüş ve başarılı olmuş bir harekâttır.

Hava Kuvvetlerine bağlı savaş uçakları destek atışları yaparak inecek ve atlayacak birlikleri helikopterleriyle taşıyarak üstlerine

düşen görevi yerine getirmişlerdir. Pilotlar verilen hedefleri olağanüstü bir beceriklilikle yok etmişlerdir.

Deniz Kuvvetleri Birlikleri de, tam bir örnek harekât olacak biçimde yürütmüşler ve sonuçlandırmışlardır.

Çıkarma harekâtının hava indirmesiyle eşgüdümlü olması gerekiyordu. Donanmaya bağlı gemiler bunu sağlayabilmek için ve arada doğabilecek açığı kapatabilecek biçimde süratli ve yavaş varış düzeninde hareket ettiler. Bu da başarıyla uygulandı.

Çıkarma gemilerine bindirilen kafile çok ağır ilerleyen bir konvoy olduğu için güvenlik önlemleri alınması gerekiyordu. Bu da Deniz Kuvvetlerimizin muhripleriyle sağlanmıştır.

Kıyıya çıkışta botların indirme-bindirme alanına yanaşmaları doğal koşullar altında yapılamayacağı için (düşman ateşi ve havan atışları olacağı için) konvoy seyir halindeyken **Limbo** yapmıştır. Bu da dünyada ilk kez gerçekleştirilmiştir.

Takviye birliklerini (2 Tb ve 50. P. A) zamanında kıyıya ulaştırmak ve güvenlik içinde yol almalarını sağlamak için taşıyıcı LCT ve LCU'lara J botlar da eşlik etmişlerdir. Verilen rota en yüksek verimlilikle (high-way) kullanılmıştır. Boşalan araçlar zaman yitirmeden J botlar eşliğinde hemen geri gönderilmiş; yeniden yüklenen ikinci dalganın zamanında çıkışı sağlanmıştır.

Bütün bunlara karşın hava kuvvetleriyle, deniz kuvvetleri arasında kurulamayan eşgüdüm, muhabere ve deneyimsizliğe bir de elektronik karıştırma eklenince bugüne değin tartışmaları süren **Kocatepe** olayı ortaya çıkmıştır.

20-22 Temmuz Muharebeleri

Birinci "Barış Harekâtı" adıyla da anılan bu muharebeler:

(1) Amfibi Tugayın (Çakmak Görev Kuvveti; 50. P. A Muharebe Grubu ve 2 taburlu Deniz Piyade Alayı) Girne batısında kıyıya hücumu ve kıyı başı muharebesi.

(2) Hava İndirme Tugayı ile Komando Tugayının Pınarbaşı ve Gönyeli çevresinde havadan hücum ve havabaşı muharebesi.

(3) Kıyıya çıkan bir ve havadan inen iki Tugayın, Beşparmak dağları St. Hilarion-Bozdağ kesiminde birleşmesi ve köprübaşını kurma ve koruma muharebesi.

(4) Ortaköy'de K. T. K. A Yunan Alayı Muharebesi.

(5) Lefkoşa'da T. M. T. Lefkoşa sancağının Küçük Kayınaklımuharebesi.

Bu muharebelerde, bir takım aksaklıklar, çok zor anlar yaşanmıştır. Muhaberedeki (haberleşmedeki) yetersizlik nedeniyle çok zor koşullarda savaşılmıştır.

Kolordu karargâhının ileri kademesinin, deniz yoluyla 21 Temmuz 1974'te adaya varması gerekiyordu. Nitekim bu kafile Mersin'den hareketi tasarlanan Köyceğiz şilebine yüklendi. Ancak, şilepteki vinç arızası ve **Kocatepe** 'nin batırılması gibi nedenlerle, bu konvoy ikiye bölündü. Hızı daha az LCU ve LCT konvoyu, ikinci dalgayı yüklemiş olarak, kendilerinden daha hızlı olan Köyceğiz Şilebinden önce, 21 Temmuz günü öğleden sonra yola çıktı. Ertesi gün sabahleyin Girne'ye vardı.

22 Temmuz'da kıyıya çıkan 39. Tümen Komuta Grubu, tank ve kariyerlerin içinde ateş hattından geçerek akşama doğru Boğaz'a vardı.

Bu tümenin karargâhı ileri kademesi ile, Kolordu Karargâhı ileri kademesinin içinde bulunduğu Köyceğiz Şilebi de 22 Temmuz gecesi geç saatlerde Girne'ye ulaştı. Ancak, denizin sertliği, LCT ve LCU'ların yeni yüklemeler için geri dönmüş olmaları nedeniyle, geriye, Taşucu limanına dönmek zorunda kaldı.

Köyceğiz Şilebi 23 ve 24 Temmuz günlerini de denizde, Girne ve Taşucu arasında gidip gelmekle geçirdi. Son iki gün deniz çok dalgalıydı. Bunun yanında su üstü ve denizaltı gemileriyle, hava saldırısı olasılıkları da söz konusuydu. 23 Temmuz günü geminin radar ekranında Karpas'tan **Köyceğiz**'e doğru yol alan üç hücumbot görülüyordu. Bayrakları saptanamayan bu botlar oldukça heyecan yarattılar.

23 Temmuz akşamı yeniden Girne açıklarına varıldığında, bu kez de sivil İngiliz vatandaşları tahliye eden Hermes helikopter gemisine çattılar. Bir kez daha Taşucu'na dönüldü. Gemideki araç gerecin, cephanenin zamanında ulaşması Hermes yüzünden gecikti.

24 Temmuz akşamı, saat 19.00 sularında Girne kıyılarına 700 metre uzaklığa kadar sokulan Köyceğiz, Beşparmak Dağları üzerinden yapılan ateşler nedeniyle demir tarayarak geri çekildi. Ertesi sabah (25 Temmuz) LCT ve LCU'larla kıyıya çıktılar, Köyceğiz gemisindeki vinç arızasıyla geciken, geciktikçe de bölünen, bölündükçe de ufalan Kolordu karargâhı gene de Kıbrıs'ta üzerine düşeni yapmıştır.

50 Piyade Alay komutanı Albay Karaoğlanoğlu'nun zamansız şehit düşmesi bu alayın toparlanmasını çok güçleştirmiştir.

Lefkoşa Havaalanı bombalanıyor

22 Temmuz 1974

«21 Temmuz, yani ilk gün Kıbrıs Hava meydanının (Lefkoşa) tarafımızdan kullanılmaz hale getirilmesi için Genelkurmay'dan müsaade istedim. Genelkurmay Başkanı, *"Olmaz... Meydan İngilizlerin,"* dedi. Buna karşılık, *"Halen Rumlar kullanıyor, kirada,"* dedim. Ama yine de *izin* vermedi.

22 Temmuz'da bir helikopter pilotu, *"Lefkoşa havaalanında Onasis'in şirketinin 6 tane uçağı duruyor,"* dedi. Bunun üzerine Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Adnan Ersöz'ü aradım. *"Şu anda Lefkoşa meydanında 6 büyük uçak var. Alanı bombalama izni istiyorum,"* dedim. Genelkurmay'dan, *"Bombalayın,"* izni çıktıktan sonra Korgeneral Hulusi Kaymaklı (II. Taktik Hava Kuvvetleri Komutanı) ile anlaşarak, *"Kazara bomba düşürmek taktiğiyle havaalanı üç yerden bombalandı.»*[296]

Birinci Barış Harekâtı sonunda uçak kaybımız:

20-23 Temmuz 1974 tarihleri arasında toplam 733 sorti yapılmıştır.
Bu süreçte düşen uçak sayımız 10'dur.
Düşen uçakların günlere dağılımı şöyledir:
20 Temmuz 1974 3 tane F-100 - 1 tane RF-84 (pilotu şehit oldu)
21 Temmuz 1974 2 tane F-100 - 1 tane F-104
22 Temmuz 1974 1 tane F-100- 1 tane F-102
23 Temmuz 1974 1 tane F-102

296 Bu kitap için, E. Orgeneral Suat Aktulga ile yapılan konuşma, 25 Eylül 1989

23 Temmuz-13 Ağustos muharebeleri:

Ateşkes anlaşmalarıyla ihlallerinin ve iki taraf arasındaki "temas hattı tespit" çalışmalarının yer aldığı bu dönemde de beş muharebe yapılmıştır.

1) Köprü başı doğu ve kuzeydoğu kesiminde hava indirme tugayınca yapılan Dikoma'lar Sihari-Vuno ve Bufavento muharebesi (23-27 Temmuz)

2) Batıda, Komando tugayının (39. tümenden piyade alayı destekli. 5 tank 3 kariyer bir batarya) Ayermola-Siskilip Aypavlos Muharebesi (26 Temmuz)

3) Kuzeybatıda. 28. tümen. 61. piyade alayı muharebe grubunun katıldığı 1023 Lapta güneyi (Dağ geçit) muharebesi.

4) Kuzey kıyı yolunda. Girne doğusunda. 39. tümen. 49. piyade alayı muharebe grubunun Çatalköy muharebesi (26-27-28 Temmuz)

5) Girne batısı ve güneybatısında, 28. tümenden 61. piyade alayı muharebe grubu komando tugayı ve Çakmak Görev Kuvvetinin (Deniz piyade alayının) iki taraflı kuşatma şeklinde yaptıkları Lapta-Karava muharebesi. Bu muharebe 6 Ağustos sabahı 03'te başladı. Doğuda Deniz Piyade Alayı saat 06.30'da, batıda komando tugayı da 08.30'da hedeflerine vardılar. Merkezde. Aypavlos'tan Lapta doğusu (yönetimde) istikametinde güneyden kuzeye harekâta katılan 28. Tümen 61. piyade alayı muharebe grubu verilen hedefe zamanında ulaştı.

Ateşkes yürürlüğe giriyor

22 Temmuz akşamı Dikomo köyü, Kızılbaş, Yerolako, Fota, Siskilip, Keskinsırt henüz Rumların elindeydi. Rumların egemenliğinde bulunan bu bölgelerden Türk tanklarının bulunduğu Boğaz Sancağına ve Kolordu Karargâhına rahatlıkla ateş edilebilirdi. Fakat herhangi bir yandan Boğaz Sancağı'na ve Karargâha ateş edilmiyordu. Herhalde Rumlar Türk tanklarının Sancağa girdiğini görmüş olacaklar ki kendiliklerinden ateşkes ilan etmişlerdir. Aslında

ateşkes saat 17.00'den bu yana yürürlüğe girmişti. Türk Hükümeti ateşkes anlaşmasını imzalamıştı.[297]

«Genelkurmay ateşkes emri bildirdi. Ateşkes yapmam dedim. Çünkü köprübaşı ve havabaşı tutulamadı. Bu safhada harekâtın durdurulması demek birliklerimizin imhası demekti. Ancak, Birleşmiş Milletler Güvenlik Kuruluna verilecek cevaplara destek olmak üzere, ... Rumların devamlı ateş ettikleri ve bu ateş eden silahların mevzileri zapt edilmedikçe susturulamayacağı, dolayısıyla askerlerimizin mahdut hedefli taarruzlarla bu işleri yapmak zaruretinde oldukları söylenebilir. Ama, Genelkurmay bu önerimi kabul etmedi. Siyasiler ateşkesi kabul etmişlerdi.»

Kıyı başı ve hava başındaki birlikler kısa bir süre önce birleşmemiş olsalardı, sonuç ne olurdu? Ateşkes kararı zamanlama açısından çok yanlış olmuştur.

297 Bu kitap için, 25 Eylül 1989 tarihinde E. Orgeneral Suat Aktulga ile yapılan konuşma.

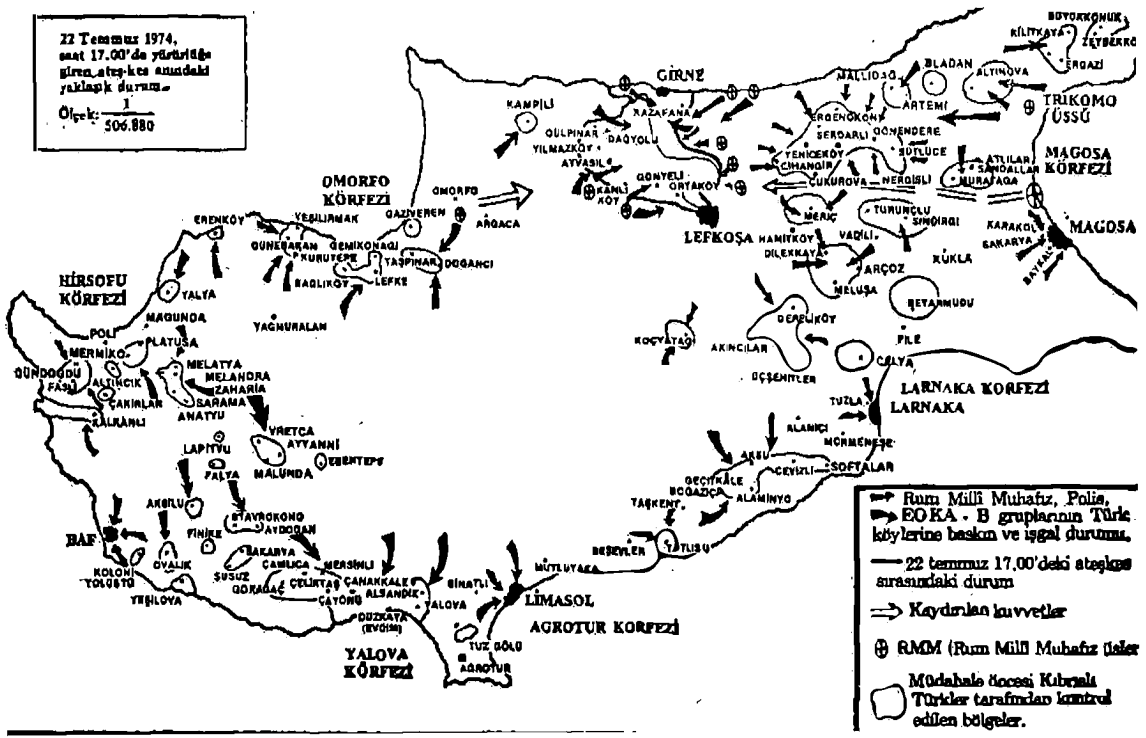
22 Temmuz 1974, saat 17.00'de yürürlüğe giren ateş-kes anındaki yaklaşık durum.
Ölçek: 1/506.880
GİRNE
KAMPILI
KAZAFANA
OULPINAR
YILMAZKÖY
AYYASIL
DAGYOLU
GONYELI
ORTAKÖY
KANLI KÖY
OMORFO KÖRFEZI
OMORFO
AĞIRDAĞ
GAZIVEREN
ERENKÖY
YEŞILIRMAK
GÜNEŞKARAN
GEMIKONAĞI
KURUTEPE
TAŞPINAR
DOĞANCI
BAĞLIKÖY
LEFKE
YAĞMURALAN
HIRSOFU KÖRFEZI
YALYA
MAGUNDA
POLI
PLATUSA
MERMIKO
GÜNDOĞDU
ALTINCIK
ÇAKIRLAR
KALKANLI
MELATYA
MELANDRA
ZAHARIA
SARAMA
ANATYU
VRETCA
AYYANNI
LAPITYU
PALYA
MALUNDA
EBENTEPE
AKDELU
BAF
FINIKE
STAVROKONO
AYDOĞAN
KOLOM TOLGETO
OVALIK
SUSUZ
KARAVA
CAMLICA
MERSINLI
YEŞILOVA
ÇELIKTAŞ
ÇANAKKALE
ALSANDIK
ÇATONG
GÖRAÇAÇ
DUZKAYA (EVCILER)
YALOVA
BINATLI
MÜTLUYAKA
LIMASOL
AGROTUR KÖRFEZI
TUZ GÖLÜ
AGROTUR
YALOVA KÖRFEZI
LEFKOŞA
HAMITKÖY
DILEKKAYA
VADILI
ARÇOZ
MELUŞA
KÜKLA
BETANMUDU
DEREBOYU
KOÇYATAĞI
AKINCILAR
FILE
ÇELYA
LARNAKA KÖRFEZI
LARNAKA
TUZLA
ALANÇIK
MORMENEŞE
AKDU
ÇEVIZLI
SOFTALAR
DEÇIRMENLER
BOĞAZIÇA
ALAMINYO
TAŞKENT
BEŞEVLER
TATLISU
MALLIDAG
BLADAN
ARTEMI
ALTINOVA
TRIKOMO ÜSSÜ
ERDEMOKONU
SEROARLI
DEMENDERE
YENIKÖY
ÇIMANDIR
ÇUKUROVA
SÜTLÜCE
NERGISLI
ATILLAR
SANDALLAR
MURATAGA
MAĞOSA KÖRFEZI
MAĞOSA
TÜRNÜÇLU
SINDIRGI
KARAKOL
KARARYA
BAYRAKLI
BÜYÜKKONUK
KILITKAYA
ZEYBEKKÖ
ERGAZI
Rum Millî Muhafız, Polis, EOKA - B gruplarının Türk köylerine baskın ve işgal durumu.
22 temmuz 17.00'deki ateşkes sırasındaki durum
Kaydırılan kuvvetler
RMM (Rum Millî Muhafız üsleri
Müdahale öncesi Kıbrıslı Türkler tarafından kontrol edilen bölgeler.

22/23 Temmuz gecesi savaşları

Üçgen bölgede kolordu karargâhı da içinde olmak üzere bütün birliklerimiz kıyı başında olduğu gibi, düşmanın etkin gözetleme ve ateşi altında kalmışlardır. 22 Temmuz akşamı içinde bulunulan "torba" doğuya ve batıya doğru genişletilmeliydi. Bu kitabın yazılmasına katkıda bulunan Generallerin görüşüne göre: "o akşam, bulunulan bölge her istikamete göre genişletilmeli ve bizi doğudan veya batıdan yöneltilecek düşman ateşlerinden korumalı ve düşmanı mümkün mertebe uzaklaştırmalıydı".

Yaşanan savaş ortamı ve koşullarına göre 23 Temmuz sabahı çok geç olabilirdi... Doğuya, batıya, güneye doğru hızla ilerlemek, sıkışık cebi genişletmek, "torbayı" açmak gerekli görünüyordu. Bu amaçla tanklarımız, kolordu komutanının emriyle geçici olarak takımlar halinde, doğuya, batıya ve güneye taarruz eden birlik komutanlarının emrine verildi.

22/23 Temmuz gecesi tanklarımızın top ateşleri Dikomo, Yeralako, Lefkoşa, Siskilip taraflarında gürleyip durdu. O gece, ertesi gün ve geceler süresince yapılan taarruzlarla "torba" yavaş yavaş genişletildi. Bu taarruzlarla, batıda Siskilip, doğuda Dikomo ve Sihari, güneyde ise Lefkoşa kesimlerinde önemli ölçüde ilerlemeler kaydedildi. Tankların müdahalesi çok etkili oluyordu. Çünkü, hava başındaki birliklerimiz o ana kadar, ağır silah desteğinden yoksun kalmışlardı. Rumlar da bu kesimde tanklarını ve topçusunu istediği gibi kullanamamıştı. Hava İndirme ve Komando Tugaylarımız ve Türk Kuvvetleri Alayımız için o ana kadar herhangi bir topçu ve tank desteği sağlanamamıştı. Rumlar, bundan yararlanarak Türk Alayını geriye atmış, doğudan ve batıdan yaptığı taarruzlarla Lefkoşa-Gönyeli-Darboğaz yolunu birkaç kez üç yerinden kesmişlerdi.

Bu sıkışık durumda, gece, tank toplarımızın ve zırh delici mermilerimizin gücü ve yorgunluklarına karşın birliklerimizin gayretleriyle düşmanın yerleşim bölgelerindeki direnmeleri kolaylıkla kırılıyordu. Rumların tanklarımıza karşı koyabilecek yeterli sayıda ve güçte silahları kalmamıştı. Düşmanın elindeki tanklarından yaklaşık olarak yedi veya sekizi Girne kesiminde, çıkarma bölgesi çev-

resinde tahrip edilmişti. Kalanlardan üç, dört tanesi de 20 ve 21 Temmuz günlerinde Yerolako ve Fota kesimlerinde görülmüş ve sonra kaybolmuşlardır.

Rum topçu güçleri ise etkisiz kalıyordu. Kolordu ve Tümen karargâhlarının bulunduğu Darboğaz Sancağı ve **Kocatepe**, dört tarafından düşmanın topçu menzili içinde olmakla beraber, düşman topçu ateşi görülmüyordu. Düşman topçusunun Hava Kuvvetlerimizin baskısı altında hareketleri gecikmiş ve aksamıştı. Sihari dağ yolundan Dikomo'ya doğru sevk edilen sekiz ile on toplu bir Rum topçu taburu 20 ve 21 Temmuz günleri Hava Kuvvetlerimiz ve Hava İndirme Tugayı'mız tarafından tamamen tahrip edilmiş ve personeli ile beraber yanmıştı. Düşman topçusunun yetersizliği, moralinin kısa zamanda çökmesine neden olmuş ve düşman, birliklerimizle yakın savaşa girmekten korkmuştu.

22 Temmuz'da tanklarımızın Darboğaz'a inmesi ve hava başındaki duyarlı kesimleri ateşle desteklemesi üzerine, düşmanın 22/23 Temmuz gecesi ve ertesi günler için düşündüğü direnme güçleri önceden kırılmış oldu. Havabaşının her kesiminde düşman gerilemiş, hava-kıyıbaşlarımızın ortak güvenliği sağlanmıştı.

Çıkarma birliklerinin Girne'yi düşürmesi ile kıyıbaşının güvenliği sağlanmış sayılmazdı. Birliklerimizin Girne'yi doğuya geçerek, en az Çatalköy'e kadar ilerlemeleri gerekiyordu.

Pladini kumsalının batı kesimi üzerinde özellikle durulması gerekiyordu. Lapta-Karava üzerinden çıkarma kumsalına yapılacak bir taarruz, birliklerimizin Anavatan'la olan "deniz" ilişkisini kesebilirdi. Bu tehlikeyi önlemek için, Çakmak Tugayı'nın ateşkese karşın, kıyı başında doğuya ve batıya doğru genişlemesine, taarruz etmesine karar verildi.

Bu amaçla 49. piyade alayının ve ardından 50. Alay 3. taburun hızla Girne'yi doğuya geçerek Çatalköy yönünde ilerlemeleri ve 50. Alayın öteki taburu ve Deniz Piyade Alayı'nın birlikte Lapta kesimini emniyete alması için emirler verildi.

«Ateşkes yapılmıştı ama köprübaşı ve hava başı tutulamamıştı. Rumların devamlı olarak ateş ettikleri ve bu mevzilerin susturulması gerektiği, Rumların devamlı olarak takviye aldıkları gibi bir-

çok bahaneler uydurularak Lapta-Karava gibi yerlere de el atılmak suretiyle köprübaşı mevzi istenen genişliğe uzatıldı.»[298]

22/23 Temmuz gecesi harekete geçen birlikler verilen emirleri yerine getirdi.

23 Temmuz... Kıbrıs Harekâtının en büyük pusu harekâtı gerçekleşti. Saat 02.00 sıralarında 40-50 araçlık bir Rum-Yunan konvoyunun Larnaka-Lefkoşa yönünde ilerlediği bildirildi. Gece sakin geçti. Aynı gün Dikomo-St Avros Bellabais yolu üzerinde 29 parçalık bir düşman konvoyuna 3. Paraşüt Taburu tarafından pusu kuruldu ve araçların tamamı havaya uçuruldu.

Temmuz ayı sonunda ve Ağustos başlarında 28. tümenin güneyden Siskilip üzerinden 1023 rakımlı tepeyi düşürmesiyle, çıkarma kumsalının Beşparmak dağlarına karşı güvenliği daha uzaktan sağlanmış oldu. Deniz Piyade taburlarının da katılmasıyla Karni ormanları temizlendi.

Girne Liman Komutanlığının Kurulması

Lefkoşa havaalanının Rumlar'ın elinde bulunması nedeniyle güvenli bir limana gereksinme vardı. Bu liman Mersin Kıbrıs arasındaki taşımanın başarıyla yapılabilmesi için de çok gerekliydi.

20 Temmuz gecesi Girne'de Liman Komutanlığı kurulmasına karar verildi. Bu iş için bir denizci albay ve yüzbaşı görevlendirildi.

21 Temmuz'da 25 deniz komandosu, Dr. Fazıl Küçük ve liman komutanlığını kurmakla görevlendirilen subaylar J (Jale) Botla hareket ettiler.

Deniz kaba dalgalıydı. Sonraları çok şiddetlendi. J Bot dev gibi dalgalar altında ceviz kabuğu gibi sallanmaya başladı. Botta bulunanlardan hiçbiri cesaret edip de geri dönelim diyemiyordu.

Bu denizden sağ kurtulmak olanaksızdı. Genç yüzbaşının [Atilla Kıyat; Koramirallikten emekli oldu.] gözleri önünde son iki günün olayları akmaya başladı:

«19 Temmuz akşamı Türk Hava Yollarına ait bir uçakla 21.00 sularında Adana'ya inmişti. Uçaktayken pilotlar çıkarma yapılacağı-

298 Bu kitap için, E. Orgeneral Suat Aktulga ile yapılan konuşma, 25 Eylül 1989

nı söylemişlerdi... Mersin'e varıldığında donanma çoktan hareket etmişti.

20 Temmuz sabahı Ankara'ya çağrıldı. Ancak, hiç araç yoktu. Bütün taşıma araçları askeri amaçla kullanılıyordu. Sonunda Mersin Valisine gitti. Vali de telsizle polisleri arayarak Ankara'ya giden ya da gidecek olan otobüs olup olmadığını sordu. Bir otobüsün Ankara'ya hareket ettiği öğrenildi. Vali otobüsün Tarsus'ta durdurulmasını emretti. Yüzbaşı da bir askeri araçla Tarsus'a gitti. Otobüsün tüm yolcuları indirilmiş bekletiliyordu. Çok uzun süre bekletilmiş olmalarına karşın yolculardan hiç kimse niye bekletildiklerini sormadı bile... Hepsi anlayışlı davranıyorlardı. Yeniden yola çıkıldı. Otobüs şirketi, yüzbaşının ısrarla ödemek istediği bilet bedelini kabul etmiyordu.

Ankara'ya vardıklarında, deniz kuvvetlerine gitmek için tuttuğu taksiye bir ana kız da gelmek istedi. Yüzbaşı da kabul etti. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı binasına geldiğinde taksi ücretini ödemek için çok uzun süre tartışmak zorunda kaldı. Sonunda orta yaşlı bayan, böyle günde o'na ücret ödetemeyeceğini söyledi... Tartışmanın yararı yoktu. Halk elinden geldiğince yardımcı olmaya çalışıyordu. Harekât boyunca kimisi yiyeceğini paylaştı; kimisi suyunu, ayranını...

Ankara'da aynı gece Deniz Kuvvetleri Komutanının huzuruna çıktı.

Komutan: "Girne Limanı elimize geçti. Burada liman komutanlığı kurulacak. Sen de bu iş için görevlendirildin," dedi.

Yüzbaşı, liman komutanı olacak olan albayla birlikte 21 Temmuz'daki ikinci partiyle Kıbrıs'a gidecekti. Kuvvet Komutanı Girne'yi aldık demişti ancak, Girne alınmamıştı.

21 Temmuz sabahı ordu komutanı Orgeneral Eşref Akıncı alınlarından öperek uğurlamıştı onları.»

J Bot kudurmuş denizde yol alamıyordu. Hiç kimse de ağzını açıp geri dönelim demiyordu. Denizde ölmeye razıydılar ancak, "savaştan korkuyor, geri dönmek istiyor" dedirtmek istemiyorlardı.

Dalgalar botu havaya kaldırıyor sonra yeniden denizin yüzeyine çarpıyordu. Bottaki personel toparlanamadan ikinci bir dalga

botu havalandırıyor, yeni dalga gelmeden aşağı çekip şiddetli biçimde sarsıyor, ondan sonra yeni dalgaya teslim ediyordu. Artık sarsıntı dayanılmaz olmuştu.

Bir süre sonra, liman komutanı olarak görevlendirilen Albay, "Yahu Rumlarla çarpışıp ölelim ama denizde ölmeyelim," dedi. Bu sözlerden sonra herkeste geri dönüş için bir cesaret belirdi. Nitekim az sonra da geri döndüler.

Deniz ertesi gün de durulmadı. Daha sonra da terslikler oldu ve 24 Temmuz'da **"Sadık Altıncan Şilebiyle"** yola çıktılar.

Rumlar, Girne'yi 23 Temmuz'da terk ettiler. Türk ordusu Lefkoşa'yı ve Beşparmakların stratejik noktalarını almaya uğraştıklarından Girne'nin merkezine girememişlerdi. 22 Temmuz saat 17.00'da ateşkes ilan edileceği için çok acele ediyorlardı. Girne merkezi, 23 Temmuz'da komandolarımız tarafından tamamen ele geçirildi.

Liman komutanlığını kurmakla görevlendirilenler bu gelişmeleri bilmedikleri için "Nasıl olsa Girne alınmıştır. Burada askeri birlikler vardır ve bizi karşılarlar," diye düşünmekteydiler. Ancak şilep demir atıp, kimsenin onları karşılamadığını görünce hayrete düştüler. Kent merkezine girdiklerinde, sanki salgın hastalık geçmiş gibi kent bomboştu. Bu terk edilmişlik onları çok ürküttü. Rumlar evlere saklanmış olabilirlerdi ve her an, her yerden ateş açılabilirdi. Tedirgin olarak çevreyi dolaşmaya başladılar. Gıcırdayan her panjur ellerin tetiklere gitmesi için yeterli neden oluyordu. Bir süre sonra her yerden gelen top sesleri, boşluğun yarattığı korkuyu silip götürmeye başladı. Çevreyi dolaşıp araştırma yapmaya başladılar. Gazinolar, çay bahçeleri açıktı ve ağırlamak için konuklar bekliyorlardı...

Denize yakın bir otel seçerek içine yerleştiler. Görev bölümü yaptılar. Bir iki saat sonra birkaç kişi geldi. Bunlar evlerine saklanmış olan Türklerdi. Ne olup bittiğini bilmiyorlardı. Az sonra, Lefkoşa'dan bir askeri araç geldi. Bir Albay başkanlığında bir kadın ve Kıbrıslı gençler gelmişti. Yanlarında getirdikleri telsizle Ankara ile bağlantı kurulmasını sağlayacaklardı. Nitekim bağlantı kısa bir süre sonra sağlandı.

Daha sonra bir Binbaşının başkanlığında yabancı gazetecileri getiren bir otobüs geldi. Gazeteciler Girne'yi göreceklerdi.

Gazetecilerin bir bölümü henüz otobüsten inmişti ki, makineli tüfek sesleri ortalığı kapladı. Ateşkes imzalanmıştı ancak kimse uymuyordu.

Ruck Ruby oteli karargâh haline getirildi. 100 asker ve 20 astsubayla Girne Deniz Komutanlığı kuruldu.

Hemen çalışmalara başlayan komutanlık, çok kısa bir sürede liman içine ve liman dışına rıhtımlar yaptırdı. Taşımayı yönetmeye başladı. Taşıma sorunları daha rahat çözülmeye başladı. Limana yanaşamayan gemiler, özellikle de yakıt gemileri çok büyük sorun oluyordu. Yakıt da çok büyük gereksemeydi. Bu durumda yakıt gemileri hortumlarını denize atıyorlar, deniz komandoları da dalgalara aldırmadan, denizin tüm olumsuz koşullarına karşın hortumları kıyıya taşıyorlardı. Böylece araçlara yakıt ulaştırılabiliyordu.

Elli yıldır savaşmayan bir ordunun beceri yoksunu olması doğal sayılmalı; ne var ki böyle bir yoksunluk görülmedi ve başarıyla kurulabilen Girne Liman Komutanlığı çok önemli görevler yaptı.

ARŞİVLER KONUŞUYOR

Türkiye Cumhuriyeti devletinin silahlı kuvvetleri cumhuriyetin kuruluşundan 51 yıl sonra ilk kez bir denizaşırı harekâtı, üç kuvvetin koordinasyonunda amfibi harekâtı zaferle sonuçlandırdı. Ama komuta kademesi gazetelerde anılarını yayınlayınca, üst üste eleştiri ve düzeltme yazıları, açıklamaları yayınlandı.

Savaşın üzerinden 15 yıl geçtikten sona generaller ve küçük rütbeli subaylar birbirini suçladı, birbirlerini eleştirdiler. Hatta mahkeme koridorlarında hesaplaştılar. TÜm bunları da tarihe ve askeri tarihe yanlış bilgilerin geçmemesi adına yaptıklarını ifade ettiler.

Bunların en önemlisi Cumhuriyet gazetesinin Erbil Tuşalp imzasıyla Orgeneral Bedrettin Demirel'in anıları **'Kıbrıs'a Nasıl Çıktık'** başlığıyla 17 Temmuz ile 13 Ağustos 1989 tarihleri arasında on gün süreyle yayınlandı.

Bu kitabı yazarken Orgeneral Bedrettin Demirel ile ben de konuştum ve anlattıklarını okudunuz. B. Demirel'in anılarına karşılık harekâta katılanlar tarafından Cumhuriyet'e eleştiriler gönderildi. Bu imza sahibi subayların bazılarının anılarını ben de dinlemiştim ve yazmıştım. Bu nedenle Bedrettin Demirel anılarına yapılan eleştiriler "bu kitabı" da ilgilendirdiğinden buraya alınmıştır.

Orgeneral Nurettin Ersin'in Açıklaması

*Org. Bedrettin Demirel'in gazetemizde yayımlanan "**Kıbrıs'a Nasıl çıktık?**" dizisine ilişkin olarak Cumhurbaşkanlığı Konseyi üyesi **Nurettin Ersin** bir açıklama gönderdi. Nurettin Ersin açıklamasında Adana'da Kolordu Komutanı olarak bulunduğu sırada aldığı bir emir ile 20 Temmuz 1974 günü saat 11.30'dan itibaren Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Komutanı olarak adadaki tüm kuvvetleri emir ve komuta altına aldığını belirtiyor.*

20 Temmuz 1974'ten 16 Ağustos 1974 saat 18.00'e kadar Birinci ve İkinci Harekât'ta en yetkili komutan durumunda olan emekli Orgeneral Nurettin Ersin'in "Merhum Orgeneral Bedrettin Demirel'in Kıbrıs Barış Harekâtı'ndaki anılarına açıklık getirmek üzere kaleme aldığı" açıklamayı okuyucularımıza aynen sunuyoruz:

"Merhum Orgeneral Bedrettin Demirel'in, 20 Temmuz 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'na ait gazetenizde yayınlanan anıları hakkında gazetenize bir yazı göndermek zorunda kaldığım için üzgünüm.

Anıları dikkatle okudum. Anıların kaleme alınış tarzı, harekâtın sorumlu komutanı olarak beni ne kadar üzmüşse inanıyorum ki meslektaşlarımı da o nispette üzmüştür, özellikle harekâta katılan arkadaşlarımı. Nitekim bazı meslektaşlarım bu konudaki üzüntülerini gazetenize gönderdikleri yazılarla ifade ettiler. Anılarda kabul edilmesi mümkün olmayan hissi hususlar var.

Bu yazımda merhuma cevap vermek ve fikirlerini tartışmak istemiyorum ve bunu doğru bulmuyorum. Fikirler muhterem olup sahiplerine aittir. Bu konuda verilecek hüküm ise tabiidir ki tarihin olacaktır.

İki asker arasında açıktan yapılacak tartışma Silâhlı Kuvvetler'de kabul edilemez. Rahmete kavuşmuş bir kişinin arkasından ise hiç düşünülemez ve esasen dinimiz de bunu emreder. Harekât zaferle sonuçlandığına göre tartışmaya da gerek yoktur.

Kıbrıs Barış Harekâtı, kara, hava, deniz birliklerimizin [39. Tüm. 50. P.A. Muh. Gr. (Çakmak görev kuvveti], Deniz Amfibi A., Hv. İndirme ve Komando Tugayları, J. Komando Birlikleri, Kıbrıs'taki alayımız) iştiraki ile yapılan amfibi harekât ismini verdiğimiz icrası zor harekât türüdür. Ama görülmüştür ki, bu harekâtta görev alan Türk Silâhlı Kuvvetleri'nin her ferdi ve birliği, amfibi harekât

için yetersiz sayılan araç ve gereçlere rağmen büyük bir fedakârlık örneği göstererek görevlerini yapmışlar ve kahramanca çarpışmışlardır.

20/21 Temmuz 1974 gecesi, birliklerimizin henüz adaya çıkış ve inişlerini tamamlayamaması nedeniyle vaki zafiyetimizi değerlendiren düşman, dört cepheden saldırarak kuvetlerimizi takviye almadan çok dar olan hava başında (kıyıda ve üçgen bölgede) imhaya yönelmiştir. Ancak Türk Silâhlı Kuvvetleri'nin yenilmez gücü karşısında muvaffak olamayarak savunmaya geçmek zorunda kalmıştır.

Bundan sonra Rum Milli Muhafız Kuvvetleri'nin bize karşı herhangi bir taarruz hareketi de görülmemiştir. Böylece kuvvetlerimiz 20/21 gecesi verdikleri kanlı savaşlarla imha çemberini yarmışlar ve 21 Temmuz 1974 günü Girne Boğazı'nı açarak çıkan ve inen birlikler evvelce emredilen kıyıdan 5 km. içerideki koordinasyon hattında birbirleriyle birleşmeyi gerçekleştirmişlerdir.

Uzun süredir çevrilmiş olan Saint Hilaryon kalesindeki mücahitlerimizle de 21 Temmuz sabahı boğaz üzerinden birleşme sağlanmıştır.

21 Temmuz günü de muharebeler devam etmiş ve 22 Temmuz 1974 günü Tümgeneral Bedrettin Demirel'in komutasında gelen II'nci kafile ile güçlenen kuvvetlerimiz karşısında Girne şehri ve kalesine çekilerek savunmayı sürdürmeye çalışan düşman birlikleri, birliklerimizin Bellapais istikametinden de doğuya doğru giriştikleri kuşatıcı hareketleri karşısında tutunamayarak şehri ve kaleyi terk zorunda kalmışlar ve daha doğuya çekilmişlerdir.

22 Temmuz 1974 günü saat 17.00'de Birleşmiş Milletler'ce ateşkes ilan edilmiş ve I'nci Harekât diye isimlendirdiğimiz bu harekât tam bir başarı ile sonuçlanmıştır.

Burada Kıbrıslı mücahitlerimizi de anmadan geçemeyeceğim. 11 yıl Rum mezalimi altında yaşamak bedbahtlığına uğrayan bu kahramanlar ve şüphesiz tüm Kıbrıslı soydaşlarımız, birliklerimizin adaya inmeye ve çıkmaya başladıklarını gördükleri zaman hayatlarının en mesut anlarını yaşıyorlardı. Her sahada bize yardım için hayatlarını bile hiçe saydıklarını müşahade ettiğim bu kahramanlar karşısında çok duygulanmıştım.

20 Temmuz 1974 günü Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri'nin Komutanı sıfatıyla saat 11.30'da adaya indiğim andan itibaren adadan ayrıldığım güne kadar mücahitlerimizin, amfibi harekâtın en zayıf anı olan atlama, indirme ve çıkarmada yetersiz ve demode olmuş silahlarla, hatta çakmaklı tüfeklerle ve ellerine ne geçirdilerse, göğüslerini bile siper ederek üçgen bölge çevresinde (hava başında) mevzilenme suretiyle birliklerimizin bu bölgeye güvenli inmelerini sağlamış olmalarını unutamıyor ve kendilerini minnet, takdir ve şükranla anmayı bir borç biliyorum.

Türk Silâhlı Kuvvetleri ve mücahitlerle birlikte gerçekleştirilen başarılı I'inci, II'nci Harekât ile iki harekât arasında sayıca artmış ve güçlenmiş olan birliklerimiz için yeterli yerleşme, hazırlık, manevra sahası sağlamak maksadıyla düzenlenen yine başarılı taarruzi muharebelerde tüm birliklerimiz, mensup olmaktan daima gurur duydukları büyük Türk milletine layık olmak için olağanüstü gayret ve fedakârlık göstererek kahramanca savaşmışlar ve düşmana ağır zayiat verdirerek mağlup etmişler, bu suretle hak ettikleri zaferi kazanmışlardır.

14 Ağustos 1974'te başlayıp 15 ve 16'ncı günleri devam eden, sonunda yine Birleşmiş Milletler'in 16'ncı gün, saat 18.00'de ateşkes ilanı ile sonuçlanan II'nci Barış Harekâtı da I'nci ve aradakiler gibi taarruzi olarak cereyan etmiş ve başarılı olmuştur. II'nci Harekât, I'nci Harekât'a nazaran normal muharebe şartları ve düzenleri içinde üstün kuvvetlerle yürütülmüştür. I'nci Harekât, Kıbrıs Harekâtı'nın mukadderatını tayin edecek güç şartlarda cereyan etmiş, nevi kendine özgü, özel tedbir ve kararlar isteyen, iç hat manevrası ile muharebeyi gerektiren güç bir harekât idi. Ama Türk Silâhlı Kuvvetleri üstün eğitim ve moral gücü ve göreve bağlılığı ile sonucu zafere çevirmekte güçlük çekmemiştir. II. Harekât'ta birliklerimiz (I. Harekât'takilere ilaveten 39. ve 28'nci tümenlerle zırhlı birlikler) büyük bir düşman mukavemeti ile karşılaşmadan kendisine hedef olarak verilen Magosa ve Lefke'yi üç gün içinde ele geçirerek her iki tarafta da kıyıya kadar ulaşmışlardır.

II. Harekât sona erdikten sonra ayrılana kadar birliklerin savaş düzeninden barış düzenine geçmelerini sağladım. Müteakiben Tümgeneral Bedrettin Demirel ile beraber birliklere ve Sayın Denktaş başta olmak üzere ilgililere ve onun şahsında tüm Kıbrıslı so-

daşlarıma veda ziyaretlerinde bulundum. Ve Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Komutanlığı görevini Tümgeneral Bedrettin Demirel'e devir ve teslim ederek 27 Ağustos 1974 günü Kıbrıs'tan helikopterle ayrılarak anavatana döndüm.

Yukarıda da belirttiğim gibi, merhum Orgeneral B.Demirel'in harekât hakkındaki anılarında geçen düşünce ve değerlendirmeleri tamamen şahsına aittir. Tabiidir ki bizleri bağlamaz. Buna tarih karar verecektir. Esasen tarihe ışık tutacak, harekâta ait resmi belge, rapor ve harp cerideleri zamanında üst makama sunulmuş olup gerekleri yapılmıştır.

Geçmişin strateji üstadları, savaşı, dünyanın en karmaşık sosyal olayı olarak tarif etmişler ve savaşta başarının, en az hata yapan ve moralini sağlam tutan tarafa geçeceğini kitaplarına geçirmişlerdir. Özellikle Birinci Harekât buna tipik bir örnek teşkil etmektedir.

Kıbrıs Barış Harekâtı, amfibi harekât gibi en güç muharebe şekillerinden birisi ile uygulanması ve bunun sonucu yeni hata ve eksiklerin ortaya çıkması karşısında bile Türk Silâhlı Kuvvetleri'nin üstün eğitim, disiplin, savaş gücü ve üstün morali sayesinde zaferle sonuçlanmıştır.

Kazanılan bu zaferin payı, kuşkusuz başta büyük milletimize ve onun bağrından çıkan Türk Silâhlı Kuvetleri'nin en üst komutanından tarihi Mehmetçiğe kadar herkese aittir. Ve herkes kendilerine düşen görevi en iyi şekilde yapmıştır. Bu sonuçtan o günlerde büyük bir kıvanç ve övünç duyduk, duymakta haklı idik, duymaya devam edeceğiz ve etmeliyiz de.

Merhum Orgeneral Bedrettin Demirel'in 20 Temmuz 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı hakkındaki anıları vesilesiyle kaleme aldığım yazı burada sona eriyor. Harp Akademisi sıralarından itibaren okul hayatında, barışta ve savaşta muhtelif birliklerde ast üst münasebetleri içinde birlikte çalıştığım merhum arkadaşım Orgeneral Bedrettin Demirel, Kıbrıs Barış Harekâtı'nda da 39'uncu Tümen Komutanı olarak emrimde görev yapmıştır. Kendisini burada rahmetle anıyor, ruhunun şad olmasını temenni ediyorum.

Bu vesile ile burada, rahmete kavuşmuş keza emrimde 28'inci Tümen Komutanı olarak görev yapmış olan merhum Korgeneral O. Fazıl Polat'ı da rahmetle anmak istiyorum.

Ayrıca Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılarak kahramanca çarpışıp şehadet mertebesine erişmiş şehit arkadaşlarımı da rahmetle anıyor, hayatta olan gazi ve malûl gazi arkadaşlarıma, sağlık ve mutluluk, vefat etmiş olanlara rahmetler diliyorum.

Tümgeneral Süleyman Tuncer'in Açıklaması

Orgeneral Bedrettin Demirel'in "Kıbrıs'a Nasıl Çıktık" dizisine ilişkin olarak emekli Tümgeneral Süleyman Tuncer'in gazetemize gönderdiği açıklamayı okuyucularımıza sunuyoruz.

Cumhuriyet gazetesinde 17 Temmuz 1989 tarihinden itibaren yayınlanmakta olan Orgeneral Demirel'in anıları dizisinde;

Demirel Paşa'ya göre; General **Süleyman Tuncer** bir isim benzerliği nedeniyle Kıbrıs'a gidiyordu. **"Tuğgeneral Süleyman Tuncer ile Tuğgeneral Süleyman Eyüboğlu'nun isim benzerliği dolayısıyla bir yanlışlık olmuştur. Tuğgeneral Eyüboğlu daha önce Kıbrıs'ta bulunmuş ve bu sebeple Çakmak Tugayı'nın başında bulunması emredilmiş ise de yanlışlıkla yerine General Tuncer atanmıştır,"** diye yazılmıştı.

Demirel Paşa bu hususta hilafı hakikat beyanda bulunmuştur. Bunun sebebi de gazetenizdeki hatıraları okudukça anladım ki şudur: **"Çakmak Özel Görev Kuvveti teşkilinde 39'ncu Tümen Komutanı Muavini General Borataş dururken benim komutan olarak seçilmem ve atanmam"** bir kırgınlık doğurmuş ve benden hınç almak, beni kötülemek, küçümsemek için bu beyanda bulunulmuştur.

Tuğgeneral Süleyman Tuncer'in Çakmak Amfibi Özel Görev Kuvveti Komutanı olarak atanması kanaatimce şöyle olmuştur:

K.K.K.'ı Orgeneral **Eşref Akıncı** bir taraftan benim atanmam için kendi karargâhına emir vermişler, diğer taraftan Birinci Ordu Komutanı Orgeneral **Hüseyin Doğan Özgöçmen**'e telefonla Ankara'ya K.K.K.'na gönderilmemi bildirmişler. Ben o sıralarda Birinci Ordu Harekât Kurmay Yar. Başkanı idim. 17 Temmuz 1974 günü Orgeneral Özgöçmen ile birlikte Birinci Ordu Hava Alayı helikopterlerini İkinci Ordu emrine sevk etmek üzere Tuzla'ya gittik. Birinci kafileyi gönderdikten sonra hangarın bir köşesinde Ordu Komu-

tanım, **"Herhangi bir şey geldi mi kulağına?"** diye bana sordular. Ben de, **"Hayır,"** diye cevap verdim. Hakikaten de hiçbir şeyden haberim yoktu. **"Öyle ise K.K.K.'ı size Kıbrıs'la ilgili bir vazife verecekler,"** dediler. Ben de, **"Emrederler,"** dedim.

Öğle yemeği sırasında Ordu Komutanını K.K.K.'ı telefonla aradılar. Benim Ankara'ya uçakla gönderilmemi istemişler. **"Haydi hazırlığını yap, Ankara'ya askeri uçakla gideceksin,"** diye emir buyurdular. Uzatmayalım, ben hemen hazırlığını yaptım. Eşim ve çocuklarımla vedalaştım ve uçakla Ankara'ya K.K.K.'a gittim. K.K.K.'ı Orgeneral Eşref Akıncı beni görünce, **"Nerde kaldın, çabuk git Harekât Başkanlığı'nda seni oryante etsinler,"** diye emir buyurdular. Ben de, **"Emrinizi aldım, hemen geldim,"** dedim. K.K.K.'ı daha önce ben Kırıkkale'de 61'nci Alay Komutanı iken 4'ncü Kolordu Komutanı olarak benim komutanlığımı yaptılar. Beni oradan yakınen tanırlar.

Tuğgeneral Eyüboğlu da o günlerde K.K.K.'da görev yapmakta idi. Bir orgeneral emir ve komutasındaki generalleri tanımaz mı ki isim benzerliği ile bir yanlışlık yapsın.

Benim de kulağıma geldiğine göre Orgeneral Eşref Akıncı benim atanmamı emredince Personel Başkanı, emredersiniz deyip yanlarından ayrılıp makamına gidince düşünmüş; Tuğgeneral Süleyman Tuncer daha önce Kıbrıs'ta bulunmadı, herhangi bir görev almadı, bunda bir yanlışlık olmasın, daha önce barış zamanında Kıbrıs'ta görev yapmış olan Tuğgeneral Süleyman Eyüboğlu'nu mu kastettiklerini K.K.K.'a tekrar giderek sormuş. K.K.K.'nı da yanlışlık olmadığını söyleyerek Birinci Ordu Harekât Kurmay Yar. Başkanı Tuğgeneral Süleyman Tuncer'in Çakmak Amfibi Özel Görev Kuvveti Komutanı olarak atanmasını yapın diye emir vermişler. Orgeneral Hüseyin Özgöçmen'in K.K.K.'nın ikinci emirlerini beklemesinin sebebini şimdi daha iyi anlayabiliyorum.

Hem Tuğgeneral Süleyman Tuncer ile Tuğgeneral Süleyman Eyüboğlu'nun soyadları da adları gibi birbirlerinin aynı veya benzeri değildir ki yanlışlık yapılmış olsun.

Tuğgeneral Süleyman Eyüboğlu 18 ve 19 Temmuz 1974 günleri Adana ve Mersin'de idi ve Ordu Komutanı Orgeneral Suat Aktul-

ga beni yanaklarımdan öperek **Ertuğrul** *Harp Gemisi*'ne bindirirken dahi, bir yanlışlık olsa orada beni gemiye bindirmez, Tuğgeneral Süleyman Eyüboğlu'nu gönderirlerdi. Benim Çakmak Amfibi Özel Görev Kuvveti Komutanlığına atanmamı emreden Orgeneral Eşref Akıncı Ankara'da, atanmamı yapan Personel Başkanı emekli Tümgeneral **Sami Oytun** (Halen Giresun Valisi) hayattadırlar. Herhalde General Demirel'in hangi duygularla hatıratında bu konuyu ele aldığını bilmektedirler.

General Bedrettin Demirel'in hatıratında, **"Çıkarma Plajı'nın yeri henüz bilinmiyordu,"** deniliyor.

Kanımca Bedrettin Demirel'in Haziran 1974 sonları ve Temmuz 1974 başlarında gönderilen yeni Kıbrıs Barış Harekât Planı'ndan haberi yoktu. Yeni gönderilen Kıbrıs Barış Harekât Planı'nda, **"Çıkarma Girne'nin batısında Yılan Adası ile Karava arasına yapılacak, Girne'nin doğusuna ve Girne'ye özellikle çıkılmayacak,"** diye yazılıdır. Bu bölge içinde çıkarma yeri veya yerlerinin seçimi ise çıkarma yapacak kara birliği ile deniz çıkarma birliğinin müştereken kararlaştırmaları ile yapılır. Bu çalışma da 18 Temmuz 1974 günü akşamı Mersin'de Deniz Çıkarma Birliği Karargâhı'nda harita ve hava fotoğraflarının incelenmesi ve eldeki mevcut istihbarata göre yapıldı. O çalışmada bizzat ben de vardım. Üst komutanlığın bu bölgeyi seçmesinin sebebi ise şudur:

Yılan Adası tarafeyninden çıkılınca hemen karşıda güneyde Türklerin elinde bulunan Zeytinlik Köyü ve onun da güneyinde yine Türk mücahitlerin elinde bulunan Senthiloryan Kalesi ve daha güneyde Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilâtı'nın karargâhının bulunduğu Boğaz bölgesine el atılmış ve kıyı başı ile hava başı birleşmiş olacaktır.

Eğer çıkarma Girne'nin hemen batısında Yılan Adası tarafeyninden yapılmış olsa idi bir defa düşmanın en kuvetli olduğu yere çarpılmış olunurdu. Çünkü sonradan da gördüğüm, burada tahkimat ve koruganlar ile Rum kışlası mevcut idi. Bir başka husus da çıkarma başarılı olsa dahi, çok dar bir sahada sıkışıp kalınmış olacaktı.

Yine de çıkarma yeri seçimine Yılan adası tarafeyninden başlanıldı. Hava fotoğraflarına göre çıkarma gemilerinin yanaşıp kapak

atacakları yerlerde sivri sivri kayalar görülmekte ve kıyı tanksavar koruganları ile korunmakta idi. Daha batıdaki Ayayorgi bölgesi de gemilerin yanaşmasına elverişli olmadığı ve kuvvetli tutulmuş olması sebebiyle tercih edilmedi. Daha da batıdaki Platani Plajı'na gelindiğinde burada sadece bir makineli tüfek yuvası bulunduğu söylendi. Zaten daha batısı da Karava idi. Bize çıkarma için verilen bölgenin batı sınırı oluyordu. Platani Plajı'na çıkmaya müttefiken karar verdik. Ben, **"Arı kovanına çıkar gibi bir yerden çıkmak düşman ateşlerini üzerimize toplar, onun için daha başka yerlerden de çıkamaz mıyız?"** diye sorunca denizciler, **"Daha başka yerlere dağılamayız,"** dediler. Velhasılı çıkarma yeri de böylece seçilmiş oldu.

General Bedrettin Demirel'in hatıratında **"Mersin'den uğurlanan Çakmak Tugayı önce Karpazburnu yönünde bir rota izleyip sonra Girne kıyılarına döndü. Konvoyun bu şaşırtma hareketi Rum birliklerini şaşırttı. Türk çıkarma birliklerinin ilk dalgasını ateşle karşılayamamıştı"** deniliyor. Demirel bunda da yanılıyor. Çakmak Tugayı doğruca Çıkarma Plajı istikametinde yol aldı. Karpazburnu istikametinde Denizcilik Bankası'nın *Truva* isimli yolcu gemisi boş olarak sevk edildi.

Çakmak Tugayı'nın ilk dalgası da, son dalgası da şiddetli bir düşman ateşi altında karaya çıktı. İlk çıkan Deniz Piyade Alay Komutanlığı'nın İkinci Tabur Komutanı Yarbay Tahsin hangi suretle yaralandı acaba? 4 deniz subayı ve 2 deniz astsubayı neden şehit oldular?

Yine, **"Ancak düşman üçüncü dalgadan sonra kıyı başında topçu ve havan ateşlerini toplamaya başlamıştı ve böylece Ellinci Piyade Alayı Muharebe Grubu kıyıya plansız bir şekilde çıkmaya mecbur kalmıştı"** deniliyor.

20 Temmuz 1974 sabahı oradaki, yani Çıkarma Plajı'ndaki olayları Bedrettin Demirel yaşamadı. Ben ve benimle birlikte çıkan komutan ve erler yaşadı. Daha önce de söylediğim gibi Çakmak Tugay ilk dalgasından son dalgasına kadar şiddetli düşman ateşi altında karaya çıkmıştır. Demirel'in dedikleri gibi **"Çakmak Tugayı karaya çıkıp saplanıp kalmamıştır"**, ilerlemiş, yeterli sahayı ele geçirmiş ve Komando Tugayı ile Zeytinlik Köyü civarında birleş-

meyi gerçekleştirmiş, görevini yapmıştır. Dümenci neferinden en büyük komutanına kadar herkes görevini yapmış olmanın vicdan huzuru içindedir.

18 Temmuz 1974 öğleden sonra Adana'da Kolordu Karargâhında verilen brifingde ben Çakmak Görev Kuvveti'nin muhabere irtibatının olmadığını söyledim. Komutanlar birbirlerine baktılar ve sonunda, **"Harekât emrinin 5'inci maddesinde var"** denildi. Ben de **"Muhabere birliği mevcut olmayan bir birliğin muhabere irtibatı nasıl olur?"** dedim. Onun üzerine **"Ellinci Piyade Alayı Muharebe Grubu'nun muharebe timinden istifade edersin"** denildi. Bunu niye anlatıyorum. Çünkü deniliyor ki Çakmak Tugayı'ndan haber alınamadı. Evet hiçbir raporumuzu ve hatta Ellinci Piyade alay komutanı'nın ve arkadaşlarının şehadet haberini dahi kolorduya ve de orduya bildiremedik. Çünkü Demirel'in de dediği gibi benimle çıkan 39'ncu Tümen birlikleri, muharebe sahasında lüzumlu olanı değil lüzumsuz olan şeyleri de getirmişlerdir.

Muharebede her şey olabilir. Alay komutanı değil ben de şehit olabilirdim. Bu demek değildir ki alay ve tugay başsız kalsın. Hemen en kıdemli olan şehit olanın yerine geçer. Onun için iki kurmay subay, bir piyade, bir ordu donatım, bir de personel subayından ibaret olan karargâhtan en kıdemli olan Piyade Yarbay **Ali Yünel**'i 50'nci Piyade alay Komutanlığı'na verdim. Girne istikametinde taarruza devam etti.

3. gün 39. Tümen çıkarken sahilde kendilerini ben karşıladım. Düşmanın hiçbir ateş tesiri yoktu. Tank Üsteğmen **Yavuz Sokullu** kıyıda vurularak şehit oldu deniliyor. Benim bildiğime göre Üsteğmen Yavuz Sokullu muharebe heyecanı ile kendi üzerindeki taarruz el bombasını yanlışlıkla patlattı ve şehit oldu. Esasen 39'uncu Tümen çıkınca plan gereği durmadan ve topluluk yapmadan Girne-Boğaz istikametinde ilerlemesi gerekirken plajın üst kısmında bir yığılma oldu.

Bir de rütbe sökme işinden bahsediliyor. Bu da denildiği gibi Korgeneral **Nurettin Ersin** tarafından emredilmedi. 3. gün 39'uncu Tümen kıyıya çıkıp Demirel benden izahat alırken rütbelerimizi sökelim düşman rütbeli olduğumuzu anlamasın dediler ve rütbe sökme işi de böyle oldu.

Saatler geçtikten sonra 39. Tümen'i Girne-Boğaz istikametinde sevk edebildik. Daha sonra bu yığılmanın zararını biz çektik. Tabii Beşparmak Dağları'nın Çıkarma Plajı'na hâkim tepelerindeki düşman, bizim üzerimize ateş planlamış. Aniden düşman havan ateşine maruz kaldık. Düşmanın bir mermisi benimle Harekât Subayım Kurmay Binbaşı **Temuçin Koçyiğit**'in arasına düştü. Kurmay Binbaşı Temuçin gözetleme yerinde bir çukurun içinde idi. Ben de karargâhtan gözetleme yerine gidiyordum. Aramızda 200 m. kadar mesafe vardı.

Ben hemen yanımdaki binaya sığındım. Takriben yarım saat kadar sonra düşman ateşi kesildi. Bizim kobra takımımız ile ilk gün düşman tanklarını vuran geri tepmesiz topumuz ve mürettebatı safdışı kalmış ve şehit olmuştu.

Bedrettin Demirel'in hatıratından anlaşıldığına göre üst komutanlar yanlış iş tutmuşlar. Bu kadar birlik ve kişiler yerine iş bilen, cesur Bedrettin Demirel'i bu işe görevlendirseler kâfi olacaktı.

Bedrettin Demirel'in hayal ettikleri ve bazı talimname maddeleri ile kaleme aldığı hatıratını asker kişiler daha iyi anlar, bilir ve okumuşlarsa takdir etmişlerdir.

Netice olarak:

1974 Temmuzunda başlayan Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılan dümenci neferinden en büyük komutanına kadar herkes görevini başarı ile yapmıştır.

Tuğgeneral Sabri Evren'in Açıklaması

Orgeneral Bedrettin Demirel'in gazetemizde yayımlanan anılarına, dönemin Hava İndirme Tugay Komutanı emekli Tuğgeneral Sabri Evren'den bir açıklama gelmiştir. Okuyucularımıza sunuyoruz.

Orgeneral **Bedrettin Demirel**'in Kıbrıs Barış Harekâtı ile ilgili anılarını gazetenizden takip ettim. Orgeneral'in bu anısına cevap vermek veya vermemek için çok düşündüm. Harekâtı yaşayan ve bilen astlarımdan devamlı telefon ve mektuplar almaya başladım. Yanıt vermezsem sadece vatanları için toprağa düşen şehitlerin ruhları muazzep olmayacak, her zaman yad ettiğim kahraman gazi arkadaşlarımı da haklı olarak üzmüş olacaktım. Bir diğer neden

de eğer hiç kimse bu anıyı ciddiye alıp yanıt vermez veya tekzip etmezse, yıllar sonra olaylar çarpıtıldığı şekli ile topluma mal olacak ve Orgeneral Demirel'in de işaret ettiği gibi Büyük Ata'nın **"Tarih yazmak yapmak kadar mühimdir. Tarih yazan yapana sadık kalmazsa olaylar insanı şaşırtan bir içerik kazanır"** sözü maalesef bu anı ile gerçekleşmiş olacaktır.

Ayrıca 1976 yılında Orgeneral Demirel, bir askeri dergide, Hava İndirme Tugay Komutanlığı'nın taburlarından 3. Paraşüt Taburu ve bilahara emrine gönderilen Jandarma Komando Taburu tarafından karış karış döğüşülerek alınan Beş Parmak Dağları'nı bir krokide kendisi almış gibi göstermiştir. 3. Paraşüt Taburu 20-26 Temmuz tarihleri arasında Beş Parmaklar üzerinde katiyen 39. Tümen personeline rastlamamıştır. O zamanlar dergideki yazıyı Orgeneralimizin heyecanlı ve romantik mizacına vererek üzerinde fazla durmamıştık.

Ama aynı zihniyet, aynı düşünceler bir anı olarak tekrar yayımlandı. Okuyan sanki Kıbrıs'ı harekâtın başlangıcından 2 gün sonra adaya ayak basan Orgeneral Demirel almış zannediyor. Oysa Orgeneral adaya ayak bastığı günün akşamı, ateşkes yürürlüğe girecekti (22 Temmuz 1974, saat 17.00)

Ben sadece Hava İndirme Tugay Komutanı olarak sorumluluk bölgemle ilgili yazılanları yanıtlayacağım:

Hava İndirme Tugayı 20 Temmuz 1974 Cumartesi günü sabah Türkiye saatiyle 6.05'te plan esaslarına göre Girne-Lefkoşa asfaltının doğusuna ve batısına (Üçgen bölge) muharebe atlayışını gerçekleştirdi ve hava başı hedeflerine taarruzlarını süratle sürdürerek kısa zamanda hedeflerini aldı ve savunmaya geçti.

Komando Tugayı'nın aynı gün saat 09.00'a kadar helikopterlerle Kırnı Bölgesi'ne intikalini müteakip, her iki tugay koordineli olarak, Hava İndirme Tugayı Girne boğazının doğusuna (2 taburu ile 2. ve 3. Paraşüt Taburları), Komando Tugayı Girne boğazının batısına taarruzlarına başlamışlardır.

Orgeneral Bedrettin Demirel'in **"Hava İndirme Tugayı'nın bir taburu yanlışlıkla "Hamit Mandıra"sına inmiş, kendilerine açıkça emir verilmediği için gelişi güzel savunmaya geçmişlerdir"** ifadesi tamamen gerçek dışıdır. İşaret ettiği tabur 2. Paraşüt Taburu'dur. Ben tugay komutanı olarak bu taburla beraber ve karargâ-

hımla Gönyeli bölgesinde (Beş Parmak Dağları'nın güneyi) atladık, evet bu tabur ve tugay karargâhı, Rum mevzilerinden açılan ateş çemberi içinde savaşarak ve zayiat vermeden hedefini ele geçirmeye muvaffak olmuştur.

Ben yapı olarak övünmekten hoşlanmayan ve gölgede kalmayı tercih eden bir kimseyim, nitekim 20 Temmuz sabahı kıtasının başında ilerlemiş yaşına rağmen ateşin içine paraşütle atlamış, kıtasını başarıya ulaştırmış bir komutan olarak bugüne kadar hep susmayı tercih ettim. Ama bunun da çok zararını gördüm. Çünkü vazifemi yaptım diyordum.

Barış Harekâtı'nın her seneyi devriyesinde herkes doğru, eksik veya yanlış bir şeyler yazdı ve daha da yazacaklar, ama bu yazılacak anılar hakikatı yansıtmalı ve görevlerini bihakkın yapmak üzere şehit düşen ve gazi olan silah arkadaşlarının birliklerini suçlamamalıdır. Hatta eleştiri de ders verici şekilde yapılırsa kanımca daha yararlı olur.

20 Temmuzu 21 Temmuza bağlayan gece üçgen bölgeye yoğun bir Rum taarruzu başlamış olup Doğru Yol – Bileli düşmüş ve düşman Gönyeli'ye girmişti. Dikmen Tepe'de boğaz boğaza kanlı muharebeler devam ediyordu. Dikmen Tepe'nin kolordu ve tugay karargâhına olan mesafesi sadece 3,5 km. kadardı. Yani Kıbrıs'taki Yunan alayı ve Rum birliklerinin taarruzları çok kritik bir safhada bulunuyordu. Saat gece yarısını biraz geçmişti.

Alay Komutanı ve harekât subayı kolordu karargâhına geldiler. Kolordu Komutanı, Korgeneral **Nurettin Ersin**'e ve karargâha durumun çok kritik bir safhada olduğunu ve yardım edilmesini bildirdi. Hava İndirme Tugayı'nın 4. Paraşüt Taburu atlayışı müteakip alay komutanının emrinde Gönyeli muharebelerine angaje olmuştu. Kırlı'ya ilk gün geç saatlerde helikopterlerle taşınan Nevşehir Jandarma Komando Taburu henüz Kırlı'da muharebeye sokulmamıştı. Kolordu Komutanı'nın emri üzerine bu tabur da Kıbrıs Türk Alay Komutanı emrinde Gönyeli muharebelerine sokuldu. Boğaz boğaza gün ağarıncaya kadar devam eden karşı taarruzlar sonunda Rum birlikleri ve Yunan alayı ağır bir yenilgi ve zayiat vererek çekilmek zorunda kaldılar.

Dikmen Tepe; Lefkoşa-Girne Asfaltı'nı kontrol eden bir arazi yapısına sahiptir. Bu tepenin düşman eline geçmesi halinde anayolun iki tarafındaki arazide taarruzlarını sürdüren tugayların arasına Rum ve Yunan alay birlikleri dalacak, tugayların görevlerini zorlaştıracak veya gün ağarmadan tugay unsurlarını parça parça imha edeceklerdi. 20 Temmuz 1974 günü 2. sortide saat 11.15'te Kırnı bölgesine atlayışını gerçekleştiren 3. Paraşüt Taburu süratle toparlanarak taarruz planına göre tabur komutanı komutasında Türk Bozdağı'na doğru taarruza başladı ve hava kararmadan Türk Bozdağı'nı Rum birliklerinden aldı. Bu dağı da mezar yaptı. 20 Temmuz 1974 gecesi Gönyeli muhaberelerine katkıda bulunan 2. Paraşüt Taburu 21 Temmuz gün ağarırken Boğaz-Şahinler Tepe ve Ozan Köy istikametinde taarruzla Şahinler Tepe'yi ele geçirdi.

Geceyi aynı bölgede geçiren 2. Paraşüt Taburu 22 temmuz 1974 sabahı Şahinler Tepe'den taarruza başladı, yani Orgeneral Demirel, Ayayorgi-Girne istikametinde taarruz ederken, 2. Paraşüt Taburu da Girne – Ozan Köy istikametinde taarruzunu sürdürüyordu. Eğer doğu istikametine uzanan Beş Parmak Dağları Delik Tepe – Stavroz harabeleri dahil 22 Temmuz 1974 öğleye kadar temizlenmemiş ve 2. Paraşüt Taburu Balabays ve Ozan Köy'e ulaşmamış olsaydı; Orgeneral Demirel'in sözünü ettiği Bora Özel Görev Kuvveti bir veya iki M-113 kariyer ve bir tank takımı (5 tank) ile 22 Temmuz 1974 günü saat 14.00'de Ayayorgi'de olduğu halde saat 17.00'de Girne-Boğaz yolunu katederek kolordu karargâhının bulunduğu Boğaz-Sancağı'na ulaşamazdı. Bunun olamayacağını anlamak için asker olmaya gerek yoktur. Kıbrıs'ı bilen her insan, Girne-Boğaz yolunun Beş Parmak Dağları'nın tabanında bir vadi içinde bol virajla Boğaza doğru kıvrıla kıvrıla giden kesimlerini ve hemen kenarlarında yükselen tepeleri görünce durumu anlar. Bilhassa Delik Tepe temizlenmeseydi bu geliş mümkün olamazdı.

Nitekim Orgeneral anılarında, **"Ağustos ayının başlarında çıkarma plajımız Pladini daha uzaktan emniyet altına alınmıştı. Beş Parmak Dağları'na çıkıp plaja baktığımız zaman 20-21-22 Temmuz günleri ne kadar tehlikeli bir ateş ve imha çemberi altında sıkışıp kalındığını görmek mümkündür. Genç subaylara Beş Parmak Dağları'na çıkıp durumu kendi gözleri ile görmele-**

rini tavsiye ediyorum," diyor. O Kıbrıs'a ayak bastığı sırada o dağlara Hava İndirme Tugayı'nın 3. Paraşüt Taburu ve 2. Paraşüt Taburları hükmediyordu. Gene kendileri, **"22 Temmuz 1974 sabahı gece karanlığından kurtulmuş, fakat köpüklü mavi dalgaların itişine kapılmış gidiyorduk. Saatler ilerledikçe Beş Parmak Dağları'nı daha yakından görüyorduk. Yaklaştıkça ormanlar içindeki kızıl alevler, siyah dumanlar ve kıvılcımlar büyüyordu. Dağlar sanki ormanlarla birlikte yanıyordu. Herkes birbirine bu alevler içinde bizim birliklerimizin nerede olması gerektiği soruyordu,"** diyor.

Orgeneral'in pek güzel ve romantik olarak tasvir ettiği o yerlerde ve hava indirme tugayının 3. Paraşüt Taburu ile emrine verilen Jandarma Komando Taburu vardı.

Delik Tepe – Stavroz Harabeleri alınmış, tabur kendisine emredilen hedefe ulaşmış, taarruzlarına devam ediyordu. Dolayısıyla artık Beş Parmak Dağları 22 Temmuz1974'de Girne Dar Boğaz istikameti için bir tehlike olmaktan çıkmıştır. Bu nedenledir ki, Orgeneral'in buyurdukları gibi Birleşmiş Milletler askerleri kendilerini emniyet içinde ayakta ve topluca saygı ile selamlamışlardır. Orgeneral'in boğaza gelirken çok heyecanlı olduğu anlaşılıyor. Halbuki yukarıda belirtildiği üzere tamamen emniyet altındaydı.

Orgeneral Demirel'in kendinin ve birliğinin methedilmesini isteyen ve bundan da haz duyan bir huyu vardı.

Orgeneral Nurettin Ersin hakkındaki yanlış düşüncelerine katılmak imkânsızdır. Orgeneral Nurettin Ersin'in kolordu karargâhı ve hava indirme tugay karargâhı her iki harekâtın başından sonuna kadar beraber olmuşlardır ve sayın komutanın emirleri ışığında hareket edilmiştir. Ve hiçbir zaman da karargâhının ve birliklerinin başından ayrılmamıştır. Orgeneral Demirel'in "Nurettin Paşa ortalarda yoktu" sözü çok yakışıksız ve gerçekleri yansıtmadığı için de çok üzücüdür. Keşke bu sözü hiç sarfetmemiş olsaydı. Ve kendisi de Orgeneral Nurettin Ersin kadar sabırlı ve hakikatleri gören bir komutan olsaydı.

Şu önemli noktayı da yazmadan geçemeyeceğim: 20 Temmuz 1974'te Kıbrıs'a çıkan, atlayan ve inen birlikler için 22 Temmuz 1974 günü, harekâtın soluklandığı, artık Rumların ümidi kesip taarruzi

harekâttan vazgeçtiği ve hatta birliklerimizin taarruzları karşısında yer yer çekilmeye başladıkları gündür. Artık ilk geceki baskın atlatılmış ve birlikler planlarını 21 Temmuz 1974'ten itibaren uygulamaya başlamışlardır. Kıyıda ciddi bir mukavemet olsaydı Pladini hallaç pamuğu gibi atılırdı. Çünkü orgenerallerimizin geldiği gün artık gizlilik ortadan kalkmış, çıkarma yapılan kıyı açığa çıkmıştı.

Dolayısıyla 20-21 Temmuz günlerini bilmeyenler hep konuşacaklardır. Her şeyin kendileri ile beraber başladığını zannedeceklerdir. Çünkü 20-21 Temmuz gece ve gündüzlerini bilmemektedirler. Bilmediği halde 20-21 Temmuz kıyı ve hava başlarında yapılan başarısız savaşların seyri ve mukadderatı diye cüretkârane ve insafsızca yazılan yazılar orgeneral rütbesinin büyüklüğüne yakışmıyor, keşke Orgeneral Bedrettin Demirel bunları sağlığında yayımlasaydı.

Harp Malulü, Emekli Piyade Kıdemli Yüzbaşı Ulvi Berberoğlu'nun Açıklaması

Orgeneral, merhum **Bedrettin Demirel**'in anılarının Kıbrıs birinci harekâtı ile ilgili bölümlerinin büyük bir çoğunluğu gerçek dışıdır.

Sayın generale göre Kıbrıs yalnızca kendisinin emir ve koordinesi ile General **Hakkı Burataş**'ın komuta ettiği Bora Özel Görev Kuvveti tarafından kurtarılmıştır.

Her şeyden önce Orgeneral **Nurettin Ersin** hakkında yanlış değerlendirme yapılmaktadır. Ersin, Kıbrıs'a 20 Temmuz 1974'te saat 11.30'da helikopterle inmiş ve derhal yayımladığı günlük emir ile inen, çıkan ve Kıbrıs'ta bulunan birliklerin emir ve komutasını üstlenmiştir. Oysa Bedrettin Demirel ve Burataş kendi birlikleri Kıbrıs'a intikal ettiği halde ancak üçüncü gün 22 Temmuz'da Kıbrıs'a ayak basmışlardır.

Müşterek Hava İndirme Harekâtı'nı ve amfibi harekâtını bilmeyen okuyucuyu biraz aydınlatmak isteriz.

Düşman derinliğine paraşütle ve helikopterlerle inen birliklerin, denizden çıkan birliklere ulaşıp kıyı başı ve hava başının birleştirilmesi, muharebe türlerinin en zor ve zayiat verenidir. Birliklerin birleşmeyi gerçekleştirmesinin 72 saat içinde olması beklenir.

Kıbrıs gibi inen ve çıkan birlikleri birbirinden ayıran, düşman tarafından da tahkim ve savunulmakta olan Beşparmak dağlarına sahip bir harp sahasında muharebe güçtür. Tüm güçlüklere rağmen Hava İndirme Tugayı (230 P.Tb. dahil) ve Komando Tugayı (Jandarma Komando Tb., dahil) kendilerine önceden verilmiş hedeflere adım adım ilerlemiş ve almışlardır.

Girne 2'nci Komando Tb. batıda, 2'nci Paraşatü Tb. doğuda olmak üzere 2 Temmuz 1974 sabah saat 07.30'da Şahinler Tepe'den başlayan taarruzla 2'nci Paraşüt Taburu Ozanköy ve Balapayıs'a ulaşmış, 2'nci Komando Taburu ise çıkarma birlikleriyle (Çakmak Özel Görev Kuvveti) birleşmiştir.

Bedrettin Demirel'in sözünü ettiği Bora Özel Görev Kuvveti, birinci harekât için, iki adet M-113 kariyerden (her birisinin 10 kişi taşıdığı zırhlı araç) ibaret olup yegâne başarısı, birleşme sonrası, Ayayorgi'den Kolordu Karargâhı'nın olduğu Darboğaz'a gidebilmektir.

Birinci Kıbrıs Barış Harekâtı'nda muharebeye giren dört birlik vardır. Hava İndirme Tugayı, Komando Tugayı, Kıbrıs Türk Alayı ve Çakmak Görev Kuvveti (Bedrettin Demirel karargâhına bağlıdır.)

Kıbrıs Türk Alayı'nın yeri ve görevi bellidir. Diğer ilk iki birlik ise muhtemel bir Kıbrıs harekâtı için eğitilmiş, önceden hazırlanan harp planlarını uygulamak için de tabur seviyesinde bağımsız görevler alınmıştır. Elbette bu birliklerde de korkanlar, kaçanlar hatta birliğini terk edenler olmuştur. Ancak bunlar çok düşük seviyededir ve önceden beklenir. Hal böyleyken bu seçkin birliklerin görevlerini yapmadıklarını iddia edebilmek; paylaşıldığında yetmeyeceğini düşündükleri başarıyı kendilerine mal etme ihtiyacından olmalıdır.

Kıbrıs Barış Harekâtı'nın her ikisine de fiilen katıldım, 20 Temmuz gecesi muhtemel bir Rum taarruzuna karşı Ersin'in karargâh emniyetini sağlamakla görevlendirilenlerdenim. Hava İndirme Tugayı Harp Ceridesi'ne **"Kahraman"** olarak geçen tek subay olmama rağmen, şehit ve gazi silah arkadaşlarımın anıları önünde saygıyla eğilirim.

Eleştiri bir toplumun gelişimi için mutlaka gereklidir. Bedrettin Demirel'in anılarına hapsettiği değerli görüşlerinden çok daha

ağırlarını biz resmen, harekâttan hemen sonra ve daha sonra yaptık, ilgili yerlere ulaştırdık. Ancak hiçbir şekilde görevlerini bihakkın yapmak üzere şehit, gazi olan insanların birliklerini suçlamadık.

Emekli Piyade Kurmay Albay Bedii Sevinç'in Açıklaması

Sayın ve rahmetli Em. Org. **Bedrettin Demirel**'in anılarını, **"Kıbrıs'a nasıl çıktık"** başlıklı yazı dizisin ilgiyle okuyorum. İlgiyle diyorum, çünkü anıları anlatan Org. Demirel, yazıda adı geçen Em. Org. **Nurettin Ersin**, Em. Tuğg. **Hakkı Boratağ** ve Alb. **Karaoğlanoğlu'nu** harekât öncesi, 3 yıl görev yaptığım 39. Tümen'de (İskenderun) iken türlü münasbetlerle yakından tanıyorum. Tümen Kurmaybaşkanı Kur. Bnb. **Dündar Gürlüoğlu** (şimdi Kur. Alb.) ve Kur. Bnb. **Sedat Metin** (general) benim sınıf arkadaşlarımdır.

1971-73 yılları arasında o zaman 39. Tümen komutanı olan Tümg. Demirel'in çok yakından tanıdığım askerlik sanatını, yönetimini, iki yıl sonra Kıbrıs Barış Harekâtı ve ertesindeki olaylarda çizdiği çizgiyle birleştirmekte sıkıntı çekmedim. Org. Demirel ile harekât sonrası Ekim 1974'ten Nisan 75'e kadar aynı çatı altında Girne Kolordu Karargâhında çok yakın mesaimiz oldu. Onu daha da yakından tanıma olanağını buldum. Sonra yerine rahmetli Korg. **Vahit Güneri** geldi. 1968 yılında Erzurum-Kandilli'de emrinde çalıştığım Gn. Güneri'ye çok şey borçluyum.

Org. Demirel'in belirttiği gibi çıkarma araçlarının yetersizliği nedeniyle benim taburum (Üteğm. Külekçi'nin 6. bölüğü hariç) ancak 28 Temmuz günü sabahı Pladini kıyılarına çıkmış ve birinci harekâtın ateşkesle sonuçlandığı 31 Temmuz gününe değin olan son dört gününe katılmıştır.

Ancak Kıbrıs'ta kaldığım bir yıl içinde 20-23 Temmuz 1974 günlerinde yaşanan kritik saatleri, yaşayan arkadaşlarımdan fırsat buldukça dinlemiş, not etmiş ve bilgi sahibi olmuştum.

Bu açıklamadan sonra Demirel'in anılarına karşı görüşlerimi aktarmayı, bu harekâtın öncesini (Türkiye'deki tatbikatlar) ve harekâtı yaşamış bir subay olarak yararlı görürüm.

Demirel "..... Halbuki çıkarma plajının veya plajlarının kesin bir nokta olarak önceden bilinmesinde ve buna uygun olarak prova yapılmasında zorunluluk vardı. Girne ve Magosa demekle iş bitmiyordu" diyerek plaj kesimlerinin üst makamlarca saptanmadığından yakınır görünmektedir. Çıkarma yapan bir birliğin düşman kıyılarını, Demirel'in dediği gibi **"nokta"** olarak bilmesine olanak yoktur. Ancak haritadan, hava fotoğraflarından veya varsa başka istihbarat araçlarından değerlendirebileceğini harp tarihi okuyanlar hatırlar. 1/25.000 ölçekli bir haritadan ancak **"Çıkarma Bölgesi"** saptanabilir. **"Nokta"** değil. Çünkü bundan daha büyük ölçekli kıyıyı daha ayrıntılı gösteren harita elimizde yoktu. Aslında en büyük ölçekli askeri haritalar da bunlardır.

Eğer Genl. Demirel'in dediği gibi **"baştan kara"** kapak atmak (çıkarma aracının kapağının kıyıya oturması) ki buna denizciler **"kuru kapak"** atmak derler, mümkün değilse **"yaş kapak"** atılır. Yani kıyının özelliği nedeniyle gemi tam kıyıya yanaşamıyor. Kapağını yanaşabildiği ölçüde kıyıya yakın, fakat deniz üstünde açıyor. Bu durumda erler suya girer, tanklar su derinliği 110 cm. geçmemişse, zırhlı araçlarda yüzerek çıkabilir. Çıkacak birlik **"çıkarma bölgesi"** doğrultusunda seyir halinde iken kıyıya yaklaştıkça gözün görebildiği mesafede, **"nokta"** seçilir. Çıkarma harekâtının güçlüklerinden biri de budur.

Mersin kıyılarında çıkarma yeri seçiminde tartışmalar olurken Demirel, **"Tartışmaların sonunda en akla yakın gelen bir plajı noktalayarak adını Deniz Yarbay Neşet İkiz'den okumasını rica ettim. O haritaya dikkatle eğilerek** 'Platini' **dedi... Harekât sonrası Girne kıyılarında yapılan incelemede, bu plajın çıkarma için taktik ve teknik yönden en elverişli olduğunu görmüş ve kararımızdaki isabetten dolayı hayret etmiştik,"** demektedir.

Haritadan **"kuru kapak"** atacak yeri okuyup çıkarmanın ne denli güç olduğunu ve bunda **"isabet"** kaydetmenin ölçüsünü meslektaşlarımın takdirine bırakırım.

General Demirel'in **"portre"**sinde geçen **"sertliği"** konusunda da bir abartma var. Demirel hiç de sert bir asker değildi. Çok kez astlarına **"bey"** diye hitap etme alışkanlığı vardı. Kızdığı zamanlar herkeste görülebilecek sinirliliği olmuştur.

Demirel **"Çıkarma öncesi Mersin'de yaşayan keşmekeş"** dediği bölümde **"Çıkarma Birlikleri Komutanlığı Mersin'de kara birliklerinden ayrı bir makam olarak kendilerini mütalaa ediyordu. Bu eğilim tarih boyunca insanların ruhuna hâkim olan ayrıcalık duygusundan ileri geliyordu. Başkalarının emrine girmemek, ast olmamak, özgür ve bağımsız olmak..."** ifadelerini kullanıyor.

Bu bir ölçüde doğrudur. İkinci Dünya Savaşı'nda yaşanmış örnekleri var. Bizde de her üç kuvvet kendilerini ayrı özellikte, bir bakıma üstün görürler. Bunu da şaka yoluyla dile getirirler. Ama bu gerçek, Demirel'in belirttiği ağırlıkta değil.

General çıkarma ve indirme harekâtını engelleyecek düşman Hava ve Deniz Kuvvetleri'nin olabileceğinden, **"Bunlar yeterince Kıbrıs Rum Muhafız Ordusu bünyesinde yoksa bile, Yunanistan'dan geleceği konusundaki"** kuşkusunu dile getirmektedir. Ayrıca Akdeniz'de bulunan Amerikan ve Rus kuvvetlerinin de çıkarma ve indirme harekâtımıza müdahale edebileceğinden kuşku duymaktadır.

Rum tarafının değil de Amerikan ve Rusya'nın kuvvetlerinin sürekli Akdeniz'de dolaştıkları dikkate alınırsa, Demirel'in bu kuşkusuna katılmamak elde değil. Doğal olarak bizler gibi asker olan Demirel'in, ABD veya Sovyetler'in bu harekâtımıza karşı tavırlarının ne olacağını kestirmesi mümkün değildi. Çünkü bu iki gücün durumu askeri olmaktan çok **"politik"**ti. Bunu da ancak hükümet bilebilirdi. Ama Yunanistan'dan gelecek hava ve deniz gücünün Kıbrıs'ta havadan ve denizden müdahalede bulunabileceğini düşünmek olası değil. Yunanistan'ın hava gücünü Girit'ten kaldırabileceğini varsaysak bile, uçakların 600 kilometreyi aşkın bir mesafeyi aşıp Akdeniz'i geçmesi, Kıbrıs'a gelmeden önce ve Kıbrıs hava sahasında kesin olarak karşılaşacağı Türk hava gücü ile yapacağı mukabil hava harekâtından sonra, yer birliklerine hava destek harekâtı vermesi ve bundan sonra üslerine dönmesi, menzil bakımından olanaksızdır.

Deniz gücü için de benzer engeller mevcuttu. Özellikle deniz gücünün harekete geçirilmesi her şeyden önce **"zaman"**a bağlı idi. 15 Temmuz'da harekâta hazırlık safhasını aşarak 20 Temmuz'da Kıbrıs sularında olması maddeten imkânsızdı. Kaldı ki bu deniz

gücü seyir halinde bir hava desteğine ihtiyaç duyacaktı. Bu nedenle de olanaksızdı. Özetle Kıbrıs'ın, Türkiye'ye çok yakın, ama Yunanistan'a çok uzak olması, Türk Deniz ve Hava Kuvvetleri'nin kullanılmasını olanaklı kılarken, karşı tarafın bu güçlerini kullanmasını engelliyordu.

Tümen Komutanı Demirel, 50. Alay K. Albay Karaoğlanoğlu'nun şehadet haberini 21 Temmuz günü Mersin'de aldığını, bunun şok tesiri yarattığını söylerken, çevresindeki subaylar için, **"Bu arada adlarını yazmayı lüzumsuz gördüğüm birçok kimsenin dilleri tutulur gibi oldu,"** demektedir. Savaş bu, ölüm var içinde. Demirel'in bu ifadesi **"doğasına uygun"** bir üslup taşır gibi geliyor bana.

Mersin kıyılarında iken yerli halktan gördüğümüz maddi ve manevi yardım, teşvik, gözlerde okunan heyecan, subayından erine kadar ölüm korkusunu büyük ölçüde silmiştir. O günlerde yaşanan duygusal tutum ve kenetleşme bir kitabı dolduracak ölçüde geniş boyutludur. Ben, dünya tarihinde bu denli ulus-asker coşkusu, bu denli halk-ordu kaynaşması örneklerinin çok sayıda olduğunu sanmıyorum.

Bana ilginç gelen bir nokta da Demirel'in, Ordu Komutanı Org. **Suat Aktulga**'dan naklen **"Tahliye Planı"**mızın olmayışından yakınmasıdır. Bu yakınmayı da, 21 Temmuz günü dinlenilen Yunan radyosundan Türklerin denize döküldüğü biçimindeki haberlerle ilişkili olarak yazmaktadır. Benim askerlik bilgilerime göre çıkarma ve indirme harekâtında tahliye planı olmaz. Hele bu düşman topraklarına yönelik **"Deniz Aşırı Harekât"** olursa. Başarısız olmuş bir çıkarmanın tahliyesi (geriye taşınması) bu birliklerin o anda düşman ateşi ve gözü altında olması nedeniyle zaten mümkün değil, gerçekleşemez. Böyle bir durumda ölüm veya tutsaklıktan başka bir seçenek yok. Böyle bir plan yapıp ast kademelere dağıtmak başarıya değil, başarısızlığa prim vermek demektir.

İkinci Dünya Savaşı'nda İngilizler, Alman taarruzunun Fransa topraklarına yayılması üzerine birliklerini Dunqerk'ten tahliye etmişlerdir. Bu tahliyeye de her nedense Alman Kuvetleri'nin seyirci kaldığını harp tarihi yazmaktadır. İki örnek arasında hiçbir benzerlik yoktur. Biri düşman ateşi altında, diğeri çok uzağında iki ayrı

nitelik taşımaktadır. Demirel'in belirttiği gibi henüz **"kıyı başı"** elde edilmemiş, yani birlikler yeterince kıyıya çıkamamış, lojistik destek bir ölçüde kıyıya alınamamışken, **'tahliye'**yi nasıl düşünür ve uygularsınız? 21 Temmuz günü Platini bölgesinde karaya gelişi-güzel çıkmış birkaç bölük ile, genişlik 600-700 m, derinlik bundan daha az bir saha elde edilmiş bir durumda, tahliye ne askeri bakımdan ne de fiziki olarak düşünülemez.

Yunan radyosunun bu yayını üzerine, Türk ulusu için bir onur meselesi haline gelmiş bir harekâtın daha ilk gününde tahliyeyi düşünmek sağlıklı bir mantığın ürünü olmasa gerek.

Tarık Bin Zeyyat'ın Cebeli Tarık Boğazı'nı aşıp Endülüs'e ayak bastıktan sonra gemilerini yaktırması tarihte ilginç bir olaydır. Deniz aşırı harekâtta **"birleşme"** gerçekleştikten sonra, hasar görmüş malzemenin ve yaralıların geri çekilmesi söz konusu ise, tahliye düşünülebilir.

Kaldı ki General Demirel, **"Elimizde yeterince çıkarma aracı olmaması nedeniyle birlikleri Kıbrıs'a dalgalar halinde gönderdik,"** demektedir. Böyle olunca denize dökülenleri hangi araçla tahliye edeceksiniz. (Bence bu anda tahliye planı olmaması doğal ve doğrudur. Tahliye daha çok **"çekilme"** hareketlerinde, yani başarısızlıkta yer alan bir terimdir.)

General Demirel, **"Sevk ve idareden sorumlu 20 makam"** başlıklı bölümde **"Koordinasyon yapacak olan karar kargâhlarının mevcudu, katılan kıtaların mevcudundan fazla idi"** diyerek, yakınmaktadır. Bu, teori olarak doğrudur. Çok sayıda koordinasyon makamı **"sadelik"**i yitirir, karışıklığa yol açar. Ama Demirel 'Koordinasyonu gerektirmeyen birliklerin karargâhlarını da koordinasyon makamı saymıştır. Örneğin Ankara'daki Zırhlı Birlikler Okulu ve Eğitim Merkezi, harekâta katılan alaylar, Mersin'deki Çıkarma Birlikleri Komutanlığı gibi. Koordinasyon, harekâta katılan her üç kuvvetin ana birlikleri arasında, yani üst düzeydeki karargâhlar arasında söz konusu. Geriye kalan ve sayın generalin saydığı gibi çok sayıda birliklerin ilişkisi, kendi aralarında **"işbirliği"** veya kendi aralarında **"yerel koordinasyon"**dur.

Çok yakından tanıdığım rahmetli Demirel'in en büyük zaafı **'övülmek'**ten hoşlanmasıdır.

Bu zaafını bilen kimilerinin onu övdüklerini, duygularını okşadıklarını gördüm. İşte bir olayı kendi anılarından alıyorum.

"1974 yılında..... komutasında Kıbrıs'a gönderilecek birliği uğurlarken rüzgârlı bir Şubat günü yaptığım konuşmada, Kıbrıs'ta kahramanlık destanları yaratacaklarını söylemiştim. 39. Tümen'in de muhtemelen Kıbrıs'ta kendilerinin yanında bulunabileceğini ifade etmiştim. Sonradan yazılan harp ceridelerinde Kur. Binbaşı (şimdi general) Sedat Metin bu konuşmayı bir kehanet olarak belirtiyordu."

Oysa ortada bir kehanet yoktu. Kıbrıs olayları 1964'ten beri gündemdeydi. (O tarihten bu yana T.S.K. yasal hakkını kullanmaktan kaynaklanan **"müdahale"** için sürekli hazırlık yaptı. Rum kesiminin tutumu bu hazırlığı hızlandırdı. Koşullar yeterince hazır olunca müdahale Demirel'in 39. Tümen Komutanı olduğu zamana denk geldi. Şimdi çıplak gerçek karşısında **kehanet**'i nerde arayacağız. Sonra askerlikte **"kehanet"**e yer yoktur. Binbaşı, Komutan'ın duygularını okşamak için bu yola başvurmuş olabilir. Komutan bunu anında geri çevirmesi gerekirken, harp ceridesine alıyor, üstelik bunu anılarında yayımlayabiliyor.

(Yakından tanıyıp sevdiğim arkadaşım Sedat Metin oldukça neşeli bir yapıya sahip. Zengin espri ve fıkra repertuarıyla her zaman bizi güldürmüş, hoş vakit geçirmemizi sağlamıştı. Anlatma yeteneği de gayet üstündür. Ben Girne'de karargâhta görevliyken Metin Gnl. Demirel'in genel sekreteri idi.)

Demirel'in **"39. Tümenin idaresi"** başlığı altında şu tümcelerini okuyoruz. (yazar kıta hizmetinin dolduğunu ve 39. Tümen'den ayrılmanın zamanı geldiğini ifade ettikten sonra) **"İki yıldan beri emek verdiğimiz birliklerden ayrılamıyordum. Tümeni emanet edecek bir kimse göremiyordum. Hasan Sağlam'ın verileceğini duymuştum. O yıl korgeneralliğe terfi sırasında olmam ikinci planda kalıyordu. Asıl sorun çok kritik bir görevi olan 39. Tümen'in kime teslim edileceği idi."**

Bu ana kadar kendini ön planda tutmaya çalışan, bırakın astlarının gayretini 20 Temmuz günü havadan birliklerle inen Kolordu K. Korg. Nurettin Ersin'den bile söz etmeyen Demirel, burada baklayı ağzından çıkarıyor ve **"vazgeçilmez"** bir general olduğunu

açıkça ortaya koyuyor. Bu noktada general anılarında Kıbrıs Barış Harekâtı'na ışık tutmaktan çok kendini övmeye çalışıyor. Evet, Demirel'e göre onun ayrılığında 39. Tümen'e komuta edecek general Türk Ordusu'nda yoktu. Hasan Sağlam bile yetersizdi ona göre.

Bizler yıllardır, atandığımız birliklere gittiğimizde subay ve astsubaylarımıza **"Hiçbir hizmet kişilerle kaim değildir. Sakın böyle bir vehme kendinizi kaptırmayın"** der dururduk. Bu inanç da Türk Ordusu'nda bir tür gelenek haline gelmiştir. Şimdi biz mi haklıydık, yoksa sevgili ve rahmetli General Demirel mi?

Bir askerin kendi terfiini önemsemeyerek, birliğinden ayrılması halinde, yokluğunda birliğinin akıbetinin ne olacağını birinci plana almasının eşyanın tabiatına aykırı olduğunu vurgulamak gerçekçi bir tutum olur. Ama yanılgı da insanoğluna özgüdür.

Tuğgeneral Hakkı Barataş, tümen komutanı yardımcısı durumunda idi. 20 Temmuz günü Kıbrıs'a 50. Piyade Alayı ve bir deniz piyade alayı çıkarken, çıkan bu iki alayın harekâtını sevk ve idare edecek bir generale gereksinim vardı. Bu görev de General Barataş'a düşerdi. Oysa Sayın General 22 Temmuz'da Tümen Komutanı ile birlikte harekâta katılıyor. Ben inanıyorum ki General Barataş, 20 Temmuz günü harekâta katılsaydı, Albay Karaoğlanoğlu'nun düşman karşısında alay sancağını açmasını önler ve belki de Albay Karaoğlanoğlu şehit olmazdı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İKİNCİ BARIŞ HAREKÂTI

CENEVRE GÖRÜŞMELERİ

Birinci Cenevre Görüşmesi

22 Temmuz 1974 saat 17.00'de yürürlüğe giren ateşkes'in hemen ardından, barışın yeniden kurulması amacıyla üçlü görüşmelerin hazırlıkları da başlamıştı.

Birinci Barış Harekâtı, Kıbrıs'ta Cunta uzantısı Nikos Sampson darbesini ortadan kaldırmakla kalmadı, Yunanistan'da da politik değişikliklerin yapılmasına yol açtı.

23 Temmuz'da Cunta yerini sivil hükümete devrediyordu. Yunanistan'daki bu değişikliğin hemen ardından Cunta kuklası Nikos Sampson ortadan kayboldu. Kıbrıs Rum kesimini Glafkos Klerides temsil edecekti.

Kıbrıs'ta sürekli bir barışın yeniden kurulmasını amaçlayan üçlü görüşmeler, 25 Temmuz'da Cenevre'de başladı. Üç garantör ülkenin dışişleri bakanlarının katıldıkları görüşmelerde, Türkiye'yi Turan Güneş, İngiltere'yi James Callaghan, Yunanistan'ı ise Yorgo Mavros temsil ediyordu.

Bu görüşmede Türkiye, Türklerin güvenliğinin yine Türk polisi tarafından güvence altına alınması; Türk askerlerinin geri dönüşü için baskı yapılmaması; Rauf Denktaş'ın Başkan yardımcılığı görevine hemen başlatılması; her iki toplumun geçici olarak otonom yönetim ile yönetilmesi üzerinde durmuştur.

Türkiye, görüşmelere götürdüğü koşullardan ödün vermeden sürdürdüğü üçlü görüşmelerin sonucunda "Birinci Barış Harekâtı"nın yasal temellerini, burada imzalanan anlaşmayla da pekiştirmiştir.

Cenevre'deki birinci görüşmeler 25-30 Temmuz tarihleri arasında altı gün sürmüştür. Bu görüşmelerde ABD, Sovyetler Birliği ve BM gözlemci bulundurmuşlardır.

İlk görüşmeler, bir hafta sonra yeniden başlamasına karar verilerek dağıldı.

Cenevre'de 5 Gün 5 Gecenin Öyküsü

CHP İstanbul Milletvekili Haluk Ülman, Cenevre Barış Konferansının birinci bölümüne müşavir olarak katıldı. Kıbrıs sorununu öteden beri yakından izleyen Siyasal Bilgiler Fakültesi eski öğretim üyesi Haluk Ülman, Siyasi Tarih Profesörüdür. 1973 Ekim ayında yapılan genel seçimlerde kontenjandan gösterilerek İstanbul Milletvekili seçildi. Dışişleri Bakanı Turan Güneş ve Maliye Bakanı Deniz Baykal'a birlikte Başbakan Bülent Ecevit'in yakın çevresinde yer alan Haluk Ülman, kendisine özgü renkli uslubuyla Cenevre'de geçirilen uykusuz beş gün beş gecenin öyküsünü Cumhuriyet gazetesine [4 Ağustos 1974, Yalçın Doğan] anlattı.

"Geride kalan on beş gün nasıl da geçmiş...

Atina, Kıbrıs, Amerika, Cenevre... Nasıl da yoğun yaşamışız son günleri...

Yirminci yüzyılın üçüncü çeyreği sona ererken faşizm daha sık senaryo yazar oldu. Şili'de, Yunanistan'da, Filipinler'de, Brezilya'da... Durduk aniden...

Yirminci yüzyılın üçüncü çeyreği sona ererken faşist senaryolar daha sık geri teper oldu. Vietnam'da, Kamboçya'da, Afrika'da...

Ve işte Kıbrıs'ta...

Ağaçlıklı yolun sonuna geldik. Yolun bitiminde hemen üç ev sıralanmış arka arkaya. Üçüncüsüne yöneliyoruz...

- Özür dileriz efendim, biraz sizinle görüşmek...

Siyasi Tarih Profesörü, İstanbul Milletvekili ve Cenevre'deki Türk Heyetinin üyesi Haluk Ülman hemen oturtuyor bizi.

Rahat yaz giysileri içinde. Biz de bu rahatlığa uyarak kamuoyunun bildiğinden izlediğinden çok, bilmediklerine, başka bir deyişle olayların perde arkasına inmek istiyoruz. Silah seslerinin, anlaşma metinlerinin ötesine geçmek istiyoruz...

Konumuz Cenevre elbette...

- Efendim, bizim heyet orada çok iyi çalıştı. Türk Hariciyesinin en iyi çalışmalarından biri bu. Biz bir partiden geliyoruz. Birbirimizi iyi tanırız. Turan [Güneş] da yıllardır arkadaşım. Ağzını açtığı anda, ne söyleyeceğini bilirim. Dışişleri Bakanı olduktan sonra, belki ilk kez, Ecevit'in yürüttüğü kişilikli politika ile de, hariciyecilerimiz gerçek kişiliklerini buldular.

- *Darbe sabahından başlasak... Dışişleri açısından yani...*

- Olaylar başlamıştı. Kıbrıs'ta darbe olmuştu demek istiyorum. O andan itibaren dünyada ne kadar dış temsilciliklerimiz varsa hepsinin dikkati çekildi. Ankara'dan, sürekli talimat gidebilirdi...

- *Haberleşme konusunda bazı eleştiriler yöneltiliyor Dışişlerine?..*

- Haklısınız. Haberleşme olanaklarımız son derece sınırlı. Harici temsilciliklerimizden Ankara'ya gelen haberlerin gerçek yerine ulaşması çok zaman alıyor. Hâlâ telsiz ve teleksle çalışıyor Hariciye. Bir haber vereceği zaman da şifreli göndermek zorunda kalıyor. Şifre oradan geliyor. Çözülüyor. Cevabı hazırlanıyor. Yeniden şifrelendiriliyor. Ve geldiği yere gönderiliyor. Bu olacak şey değil. Hele de Kıbrıs'a asker çıkaran bir devletin bütün olanakları bu şekilde... Yok canım, olmaz böyle şey...

- *Peki Cenevre'den sürekli nasıl konuştunuz Ankara ile?*

- Cenevre ile Ankara arasında direkt bir hat kurmuştuk. Telefon doğrudan Ecevit'e bağlıydı. Telefonu açtınız mı, karşınızda Başbakanı buluyordunuz. Ben doğrudan bir hat olduğunu biliyordum, ama Ankara ile olduğunu biliyordum. Yani doğrudan Ecevit'e değil. Ankara ile konuşmak istediğimizde karşımıza hemen Başbakan çıkıyordu. Ayıp oluyordu doğrusu Ecevit'e. Bir keresinde bizim Deniz'i (Maliye Bakanı Deniz Baykal) aramak istedim. Baktım karşımda Başbakan. Bir Başbakanla bu kadar kolay görüşme olanağını hiç görmemiştim daha önce...

- *Bizim çıkarma yaptığımız sabaha dönersek...*

- Olaylar gelişirken zaten dış temsilciliklerimiz hazır bekliyordu. Bakanlar Kurulu çıkarma harekâtına karar verdiği anda, bütün temsilcilerimiz, nezdinde bulundukları ülkelerin devlet başkanlarına derhal haber verdiler. Birçoğu tabii, başkanları yataklarından kaldırmış.

- *Cenevre'ye gelirsek...*

- Ben hariciyecilerimiz açısından şunu gördüm: Bizim züppe dediğimiz, o kokteyl kuşları dediğimiz insanlar kendilerine yer verilince gayet iyi çalışıyorlar. Hariciyecilerimiz bir eziklikten kurtulmuşlar. Zamanında da çalışma temposuna hemen giriyorlar. Sandviç yemekten bağırsaklarımız büzüldü. Bütün diplomatik misyon da buna ayak uydurdu.

Hani nerede o kuşkonmaz, nerede o Bourbon şarabı.

- *Diplomatik misyon dediniz. Buna nasıl ayak uydurdular?*

- Cenevre, Hatay'dan sonra Türk dış politikasının en büyük zaferidir. Yani tarih sırasına göre demek istiyorum. Lozan daha önce ya. Bizim hariciyecilerimiz hayatlarının en iyi çalışmasını yaptılar. Onlara biz bir heyecan verdik. Şimdi siyasi otoriteden talimat alıyorlar. Gece-gündüz uykusuz çalışıldı. Hiyerarşiden ziyade karşılıklı anlayış vardı heyette. Ama bizim iç politikadaki muhalifler bunu hemen kendilerine yontarlar. Eleştirmeye kalkarlar. Yok efendim, emir verilecek. Onlar da yerine getirecek. Gördük işte yirmi – otuz yıldır nasıl yerine getirildiğini.

- *Karşılıklı anlayış içinde çalışmanın eleştirilecek nesi olabilir ki?*

- Yok. Onlar başka şeyler düşünürler. Hiyerarşi olmalı'yı kafalarına sokmuşlar. Böyle bir şey olmadı mı, tamam kim bilir neler düşünmeye kalkarlar. Baksanıza bizim Turan'ın bile esprilerini nasıl anlamak istiyorlar. Aslında anlıyor da, işte böyle güçlü bir hükümete, böyle güçlü bir zamanında başka nasıl bir muhalefet yapsınlar.

- *Dışişleri Bakanının esprileri nasıl karşılandı dışarıda?*

- Bir örnek vereyim size. Hani bir basın toplantısında Makarios'tan söz ederken, "Ben ne kadar profesörsem, o da o kadar cumhurbaşkanı," demişti.

- *Evet.*

- Türkiye'de bu sözler tepkiyle karşılandı. Dışarıda, hem gördüm, hem de duydum, bu sözler Avrupa'da büyük sükse yaptı.

Konunun ince biçimde ortaya konuşu olarak benimsendi bu sözler. Esprinin olduğu yerde ciddiyet yoktur, diye bir kural yok. Kaldı ki, espri Fransızcada "işin ruhu, aslı" anlamına gelir.

- *Konferansın havası nasıldı?*

- Bir kere, onlar karşılarında ilk defa kendi amaçlarında kararlı bir Türkiye buldular. Şimdiye kadar hep kararların dikte ettirildiği bir Türkiye vardı. İlk defa amaçlarını dikte eden Türkiye oldu. Elbette bunun iki ana nedeni vardı. Birincisi Türkiye'deki yeni yönetimin kişiliği. Ecevit'in kişiliğinde somutlaşan bir iç ve dış politika. İkincisi de, Kıbrıs'taki Türk askeri. Orada fiilen sağlanan durum ve bundan alınan güç.

Biz işte giderken bu iki etkenin desteğini duyduk hep arkamızda. Biz bu konferansta bir anlaşma olsun istedik. Ama herhangi bir anlaşma olsun istemedik. Onun için de, hiç gerilemedik. Zaten anlaşma bunu açıkça ortaya koyuyor.

- *Sizin bu güveniniz hiç sarsılmak istenmedi mi?*

- Olmaz olur mu. Hatta bir ara, bizim hariciyecilerden bir arkadaş, Yunanlı meslektaşını bir köşeye sıkıştırmış, şunları söylüyordu: "Bu savaşı siz mi kazandınız, biz mi kazandık. Anlayamaz hale geldim." Arkadaşın burasına gelmiş olmalı ki, iyice sinirlenmiş. Baktım Yunanlıdan ses çıkmıyor. Yavaş yavaş yerine gitmeye çalışıyor...

- *Konferanstaki havadan söz ediyorduk...*

- Tamam işte. Biz kendimize güvenliydik. Yalnız hemen şunu belirtmeliyim. Orada görüşmelerde bulunmayan, ama görüşmelerin her safhasında masada oturan iki kişi vardı. Ecevit ve Kissinger. Büyük anlaşmazlıklar ikisi arasında görüşülüyordu.

- *Yunanlıların havası nasıldı? Faşist bir cunta yedi yıl iktidarda kalmış, başarısızlığın doruğunda devrilmiş. Sonra da yepyeni bir hükümet ve yepyeni bir Dışişleri Bakanı Cenevre'ye gelmiş çetrefilli bir konuda görüşmeleri yürütmek için...*

- Doğru tabii. Yunanlılar bu etkenleri elbette sırtlarından hiç atamamışlardı. Çok sinirliydiler. Sürekli olarak Birleşmiş Milletleri ve NATO'yu kullanmaya kalkıştılar. Bizi sözde bunlarla tehdit etmeye çalışıyorlardı. Kendi güçlerinden ziyade dış unsurları kullanmak istiyorlardı. Bunun üzerine Turan Güneş, Mavros'a, "Bakın size şu-

nu hatırlatayım. Bizim Başbakanımız Yunanlıya kardeş dediği içindir ki, Türkiye'de büyük eleştiriye uğradı. Siz böyle bir başbakanın zamanında bizimle anlaşamazsanız, bizimle hiçbir zaman anlaşamazsınız," dedi. Doğruydu da. Yunanistan'ın fazla bir seçim şansı yoktu. Kıbrıs'taki başarımız onları korkutmuştu. Bir Türk – Yunan savaşından da korkuyorlardı. Hem anlaşmaya hazırlardı, hem de sakin değildiler. Öyle bir havaları vardı. Nitekim sonunda anlaşmayı imzaladılar. Şimdi herkes aynı soruyu soruyor. Peki, Yunanistan bu anlaşmada ne kazandı, diye. Yunanistan bir şey kazandı. O da barış, Türkiye ile savaşmamak.

- Bu koşullarda yürütülen görüşmeler sırasında Türk ve Yunan heyetleri arasındaki ilişkiler nasıldı?

- Belki garip gelecek, ama son derece yakındı. Konuşuyor ve sürekli sohbet ediyorduk. Hatta, iyi hatırlıyorum. Henüz konferans başlamamıştı, salona girmek üzereydik, Mavros, Güneş'e döndü ve, "Ben şimdi toplantı salonuna girdiğimde kimin Türk, kimin Yunan olduğunu pek ayırt edemem. Ama kimin İngiliz olduğunu gayet iyi bilirim," dedi. Bu aslında bir yakınlaşmanın işaretidir.

- Peki İngilizler?

- İngilizler bambaşka bir dünya. Bizden çok değişik. Hâlâ büyük bir devlet davranışı içindeler. Sanki garantör devletlerden biri değil de, Batı ittifakının iki küçük üyesi arasında arabuluculuk yapan bir devlet. Genel olarak İngilizler Yunanlıların bu anlaşmadan fazla zararlı çıkmaması için çalıştılar. Ancak Türkiye'nin direttiği noktalarda da, fazla ileri gitmediler. Gerçeği kabul etmek gereğini duydular. En çok ısrar ettikleri nokta da, Türk askerinin adadan çıkması oldu. Hatta Callaghan, İngiliz Dışişleri Bakanı, bu isteğe olumlu cevap veremezsek konferansı terk edeceğini söylüyordu. Ama bunu ilk defa söylemedi.

- Şu ültimatom konusu o sırada mı çıktı ortaya?

- Aslında Callaghan, hep konferansı terk edeceğini tekrarlıyordu. Önce cumartesi gidiyorum, dedi. İşim var Londra'da, dedi. Cumartesi oldu. Gitmedi. Pazar günü Londra'da işim var, gitmek zorundayım, dedi. Pazar oldu. Gitmedi... Yani günde bir iki kere Callaghan'ın uçağı kalkıyordu.

O ültimatomu sordunuz. Biz kendisine hemen cevap verdik. Yarın 9.30'u beklemenize gerek yok, madem işiniz de varmış, buyrun dedik. Ama uçağı Cenevre'den ancak bizimkiyle birlikte kalktı. Aslında İngilizler anlaşmak istiyorlardı bizle. Bunda kendi iç politikalarının da etkisi vardır sanıyorum. Biliyorsunuz, sonbaharda seçimleri var onların. Bir Dışişleri Bakanı da seçime giderken, eh bir başarıyla gitmek ister. Anlaşma ile gitmek ister. Bu onların açısından önemli bir noktaydı.

- *Amerika'nın tutumu neydi?*

- Amerika'nın politikası Kissinger'in izlediği politikanın devamıydı. Şunu demek istiyorum. Dünyanın hangi köşesinde olursa olsun, Amerika artık gerçeği olduğu gibi kabul etmek zorunda kalıyor. O gerçeği görüyor ve ondan sonra da o paralelde bir politika izliyor. Ve o gerçeğe ayak uydurarak inisiyatifi elinde tutuyor. Yabancı diplomatlardan biri, "ABD, Kıbrıs'ta yanlış bir politika izledi, ama şimdi durum değişiyor galiba," dedi. Bu doğruydu. Yanlış bir politika izlemiş, yani biraz önce söylediğim "gerçeği" geç görmüştü. Türkiye'nin isteklerine uymakla treni kaçırmadan yeni durumda inisiyatifi elime alayım dedi.

- *Buna Türkiye'nin tepkisi ne oldu?*

- İnisiyatif aslında her zaman Ecevit'in elindeydi. Amerika'ya kalsaydı, Türkiye bu girişimde bulunmasaydı, Kıbrıs'taki Yunan oldu bittisine ABD'nin ses çıkaracağı yoktu. Makarios'tan memnun değildi. Ama Türkiye'nin buna razı olmayacağını anlayınca ve Türkiye'yi kaybetmek tehlikesini göze alamayınca, kendini yeni duruma uydurdu. Ve bu yeni bunalımın, NATO'yu sarsmayacak şekilde elinden gelen her çabayı gösterdi. Bu da büyük ölçüde Türkiye'nin isteklerine uymakla mümkündü.

- *Bir de Sovyetlerin bakış açıları var. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?*

- Sovyetler Birliği ne ister, ne istemez, önce onu bilmek gerekir. Sovyetler Kıbrıs'ta mümkünse Makarios yönetimini ister. Fakat eğer bu mümkün değilse, Ada'nın Amerika'nın üstünlüğüne girmesini istemez. Kıbrıs'ta Rum olup bittisine "evet" demek, Amerika'nın üstünlüğüne "evet" demektir. Bu durumu kendisi doğrudan önleyemez. Bunu önleyecek her devleti destekleyecektir. Türk mü-

dahalesini işte bundan dolayı desteklemiş ve Amerika'nın üstünlüğünü önleyecek bir yol olarak karşılamıştır.

- İki süper devlet arasındaki bu çelişkiden Türkiye nasıl yararlanmıştır?

- Sovyetlerin endişesi Ada'nın taksimidir. Türkiye'nin de tutumu açıktır. Türkiye, ben federasyon istiyorum, diyor. Bu Ada'nın bağımsızlığı için bir güvencedir Sovyetlere. Bu açıdan onlar Türkiye'yi desteklemek gereğini duydular. Amerika da, dünyanın her bölesindeki inisiyatifini kaybetmek istemiyor ve ilâveten NATO'nun çökmesi işine gelmiyor. Yani ayrı ayrı nedenlerden dolayı, her iki devlet de Türkiye'yi destekleme durumunda kalmışlardı. İşte Türkiye konferansta geniş ölçüde, iki büyük devletin tutumlarının kendi paralelinde olmasından yararlanmıştır. Ama bütün mesele işi bu noktaya getirmekti. Ecevit işte bunu sağlamıştır.

- Teşekkür ederiz efendim. Cenevre'deki görüşme koşullarının ve oradaki havanın yanı sıra, size ilginç gelen başka olaylar oldu mu?

- Oldu tabii, ama şu anda öyle yorgunum ki, bütün o gürültü patırdı, uykusuz geceler hep arkada kaldı. Şimdi hatırladıklarım... Ha, meselâ, bizim Turan'ın yaptığı bir espri çok iyiydi. Anlaşma imzalanmış, herkes birbirini kutluyordu. Tam o sırada Turan, Callaghan'a gitti ve, "Siz Anglo Saksonsunuz. Bizim adetlerimizden anlamazsınız. Onun için sizi öpmeyeceğim, ama izin verin de, Mavros'la bir kucaklaşalım," dedi. Oradaki İngiliz heyeti kahkahayı kopardı tabii.

- Uykusuz gecelerden söz ettiniz...

- Sürekli çalışma halindeydik. Bir gece hariç, hiç uyumadık. Telefonlar, görüşmeler, anlaşmalar, tartışmalar... Ve varılmak istenen bir sonuç, hem de bir an önce. Ne zaman uyuyabilirdik ki, dünyanın gözü bizim üstümüzdeydi.

- Başka ilginç gelen olay size, kamuoyuna yansıtmak istediğiniz...

- Kardeşim, ne sıkıştırıp duruyorsunuz, siz Callaghan mısınız?

- Çok mu sıkıştırdı o sizi, her şeye rağmen?

- Sonucu biliyorsunuz. Her gün uçak kalkacak diye bekledik durduk Londra'ya. Çünkü biz ültimatom almaya alışık değiliz. Ne dış politikada, ne de iç politikada.

- Yemek durumu nasıldı?

- Başta da söylemiştim. Sandviçten bağırsaklarımız büzüldü. Ne kahvaltı yaptık, ne yemek yedik. Son gün artık Türkiye'ye dönerken, uçakta iyi bir yemek yeriz diye hazırladık kendimizi. Baktık ki, THY bize soğuk bir tavuk sunuyor. Çoğumuzun midesi bozuldu.

- *Şimdi nasıl hissediyorsunuz kendinizi?*

- Çok yorgun. Ama onurlu bir yorgunluk bu. Huzur içinde. Fakat konu henüz kapanmadı elbette. Başlangıç önemliydi. Bunu da başardık.

Ağaçlı yola çıktık yeniden. Denize baktık. Vakit akşamüstü olmuş. Herkes denizde, yazın tadını çıkarıyor. Bir dize takıldı aklımıza Orhan Veli'den, "Ne Londra Konferansı, ne atom bombası... Umurunda mı dünya..." Yok. Artık değil. Yirminci yüzyılın üçüncü çeyreği sona ererken, umurunda artık herkesin dünya. Öyle olmasaydı, neden geri tepsindi faşist senaryolar, okyanuslar ötesindeki emeller.

Ve neden densindi "Üçüncü Dünya" adıyla yeni bir dünya doğuyor diye..."

Cenevre görüşmelerinin tanığı Haluk Ülman'ın, gazeteci Yalçın Doğan'a anlattıkları böyle. Döneme tanıklık yapan bir başka gazeteci Hasan Pulur da "Olaylar ve İnsanlar'da [Hürriyet, 1 Ağustos 1974]", Türkiye'deki bekleyişin, halkın tepkisinin nasıl olduğunu anlatmaktadır. Pulur, köşe yazısında Lozan'dan (24 Temmuz 1923) Cenevre'ye bir köprü kurmakta, Lord Curzon'dan Callaghan'a yollama yapmakta.

> Abdurrahman Samaka emekli subaydır. Kore gazisi bir arkadaşıyla Niğde'de kitapçılık ve kırtasiyecilik yapmaktadır. Dükkân, PTT'nin karşısında olduğundan, mektup atmak için gelenlerin uğrak yeridir. Kimi zarf alır, kimi kâğıt ister, kimi de zarfın üzerini yazmak için kalem...
>
> Yurdun her yerinde olduğu gibi, bugünlerde de, Niğde'den Kıbrıs'a çok mektup gönderilmektedir. Vatandaşlar Kıbrıs'daki askerlerimize gönderilecek mektuplardaki "çift zarf" usulünü kavrayamadıklarından, Abdurrahman Samak ve arkadaşı onlara bu işi anlatmakta ve mektupların nasıl gönderileceklerini göstermektedirler. Çok kere de zarfları kendileri yazıp kapatmaktadırlar.
>
> Kıbrıs çıkarmasından birkaç gün sonra, dükkâna bir köylü kadını geldi. Asker oğluna mektup yazmış, zarf istiyordu. Abdurrahman Samaka'nın ortağı Feridun Akgömeç alışkanlıkla sordu:

"Teyze Kıbrıs'a mı mektup göndereceksin?"

Kadın başını salladı:

"Hayır, oğlum Uzunköprü'de asker, ona göndereceğim!"

Laf lafı açtı:

"Kaç aylık asker, sınıfı ne?"

"Dört aylık asker, ulaştırma!"

Feridun Akgömeç kadını ferahlatmak istedi:

"Hadi merak etme, senin oğlun acemiymiş, harbe göndermezler!"

Asker anasının halini görmeliydiniz. Kükredi:

"Niye göndermeyeceklermiş! Benim oğlumun nesi eksik? Kör mü, sağır mı, topal mı? Niye harbe gitmesin? Başkalarından farkı ne? Kıbrıs'ta şehit düşenler benim oğlumdan kıymetsiz mi? Herkesin oğlu vatan uğruna ölürken, benim oğlum da şehit düşse kıyamet mi kopar? Söyle bakayım, yoksa benim oğlum şehit düşmesini mi bilmez?"

Dükkândakiler şaşırıp kaldılar.

Asker anası kapıyı vurup çıkarken, dükkândakiler arkasından ağlıyorlardı.

Mr. Callaghan!

Bu yaşanmış olayı, sizin de okumanızı isterdik.

Belki o zaman, bir daha Cenevre'deki gibi Türklere ultimatom verme tedbirsizliğini göstermezsiniz.

Siz Cenevre Konferansında ne demiştiniz bize?

Masaya yumruğunuzu vurarak şöyle demiştiniz:

"Yeter artık! Bu konferans bu şekilde devam edemez. Ya, yarın sabah 9.30'a kadar anlaşırsınız, ya da toplantıyı dağıtıyorum."

Neydi isteğiniz:

"Türk askerinin Kıbrıs'tan çekilmesi..."

İki saat sonra Ecevit'ten ne cevap almıştınız da, kıpkırmızı kesilmiştiniz:

"Türkiye ültimatom almaya alışık değildir. İsteklerimiz tatmin edilmezse, dokuz buçuğu beklemeden hemen konferansı dağıtın!"

Başbakan Ecevit, işte bu Türk analarına güvenerek sizin "ultimatomunuzu" elinin tersiyle itivermişti.

Ama siz, Türkiye'de böyle analar olduğunu bilmiyordunuz.

Keşke Cenevre'ye gelirken müteveffa meslektaşınız Lord Curzon'un, Lozan anılarını okusaydınız.

Türklerin ne olduğunu ve hiç değişmediklerini öğrenebilirdiniz.

Lord Curzon da, Lozan'da sizinkine benzer bir ultimatom çekmişti:

"Vaktimiz yok, anlaşmayı imza ediniz!"

Toplantı yarıda kalmıştı.

Herkes Türkiye'nin cevabını bekliyordu...

Evet mi, hayır mı?

Barış mı, Savaş mı?

İsmet Paşa cevabını vermiş ve dışarı çıkmıştı.

Gazeteciler etrafını sardı:

"Ne oldu Paşam?"

İsmet Paşa sakin, karşılık verdi:

"Ne olacak, hiç... Esaret altına girmeyi kabul etmedik."

İşte biz böyleyiz Mr. Callaghan!

Lord Curzon'un ruhuna sormaya hacet kalmadı; anladınız!

İkinci Cenevre Görüşmesi

Birinci Cenevre görüşmeleri sonunda, ikinci tur görüşmelerin 8 Ağustos'ta başlamasına karar verilmişti. Birinci Cenevre görüşmeleri sonucunda Türkiye siyasi olarak da başarı kazanmış, istekleri onaylanmıştı.

İkinci kez başlayan görüşmelere Kıbrıs Rum ve Türk temsilcilerinin de katılmasıyla görüşme taraftarı beşe çıkmış oluyordu. Tartışmalar çok şiddetli geçti.

Türk tarafının tezi, "Kıbrıs'ın bağımsızlığının ve Kıbrıs Türklerinin güvenliğinin sağlanmasının şartının coğrafi esasa dayanan ikili otonom idare olmalıdır," biçimindeydi.

Türk temsilciler görüşmelerin hemen başında, *Birinci Cenevre* anlaşmasının uygulanmasını, bir gün içinde (24 saat sonra) bütün Türk köylerinin boşaltılmasını istemiştir. Bu köyler Rum ve Yunan askerlerince işgal edilmişti.

Bölgeye barışın gelmesi ve anayasal düzenin kurulması için başlatılan görüşmeler 6 gün sürdü. Ancak Rum ve Yunan delegelerinin olumsuz ve uzlaşmaz tutumları nedeniyle, görüşmeler çıkmaza girdi.

Aslında Rumların görüşmeleri çıkmaza sokacağı baştan belliydi. Çünkü Birinci Cenevre anlaşmasını imzalamalarına karşın, yerine getirmeyi onayladıkları hükümleri yerine getirmediler. Daha önce Türklere ait olan ve Rumlar tarafından işgal edilen Türk yerleşim bölgeleri boşaltılmamış ve Barış Gücüne teslim edilmemişti. Karma köylerden de Rum Milli Muhafız Ordusu çekilmemişti. Üstüne üstlük Türk bölgelerine saldırılarını yoğunlaştırmışlardı. Evdim ve Limasol'da Türk evleri yakılıp yıkılmış, özellikle de Limasol bölgesinde katliamlar yapılmıştır. Bütün bunların yanında propagandalarla dünya kamuoyunu Türkiye aleyhine döndürmeye çalışmışlardır.

İkinci Cenevre görüşmelerinin bekleneni veremeyeceğini gören Türk hükümet yetkilileri, delegelerimizin başkanı Turan Güneş'e, olumlu sonuç alınamadığını ve İkinci Barış Harekâtının başlatılmasının "Ayşe tatile çıktı" sözleriyle Cenevre'ye bildiriyordu.

Görüşmelerin 13 Ağustos sabahı kesilmesiyle birlikte 14 Ağustos 1974 sabahı 05.30'da Türk birlikleri Doğu'da Magosa'ya, Batı'da Lefke'ye doğru iki koldan harekâta başladı.

Ara çözüm önerisi

İkinci Cenevre Konferansı'na Rumlar ve Yunanistan tarafından ara verilmek istenince, Türkiye bir geçici çözüm önerisinde bulundu. Bu öneri ve tepkileri, Türkiye'nin İkinci Harekâtı yapmak istememe kararına karşın savaşın yeniden başlama nedenlerini dönemin Başbakanı Bülent Ecevit, 25 Şubat 1986 tarihli Hürriyet gazetesinde şöyle açıklıyor:

«Soru: Görüşmemizin dünkü bölümünde 1974 Ağustosu'ndaki İkinci Cenevre Konferansına Rumlar ve Yunanistan tarafından ara verilmek istenince bir geçici çözüm önerisinde bulunduğunuzu söylemiştiniz. Bunu açıklar mısınız?

Ecevit : *Ara çözüm önerimiz şuydu:*

Lefkoşa-Girne üçgeninin batısında dar bir şeritle Karpaz Burnu dışta kalmak üzere Lefkoşa ile Magosa arasındaki bölge askerden arındırılsın ve Kıbrıs Türk yönetimine bırakılsın.

Lefkoşa Girne üçgeniyle birlikte bu iki bölgenin toplamı Ada'nın yüzölçümünün yaklaşık yüzde 17'sinden ibaret olacaktı.

Eğer bu isteğimiz kabul edilirse konferansa ara verilmesini kabul edeceğimizi ve kesin çözüme ulaşıncaya kadar makul bir süre bekleyebileceğimizi bildirdik.

Soru: Bu ara çözüm önerisiyle neyi amaçlıyordunuz?

Ecevit: *Şunları amaçlıyorduk:*

1- Adadaki Türk birlikleri daracık bir üçgene sıkışıp kalmaktan, bir ölçüde güvenceye kavuşacaktı.

2. Serdarlı bölgesindeki Türklerin can güvenliği sağlanacak ve Magosa'nın kuzey kesiminde kalenin içine aç ve susuz sıkışıp kalmış olan Türkler kurtarılacaktı.

3- Rum bölgesindeki Türklerin canları ve özgürlükleri güvence altına alınmış olacaktı.

Soru: Bu ara çözüm Rum bölgesindeki Türklere ne gibi güvence getiriyordu?

Ecevit: *Şöyle: Önerdiğimiz askerden arınmış bölgenin kuzeyindeki Karpaz Burnu'nda yoğun bir Rum nüfusu vardı. Türk yönetimine bırakılacak bölge Karpaz'daki Rumları güneydeki ve batıdaki Rum bölgesinden ayıracaktı. Rum birlikleri Lefkoşa ile Magosa arasında Türklere bırakılacak olan bölgeyi aşıp da Karpaz'a ulaşamayacaklardı. Onun için Türklerin Karpaz'daki Rumlara ne kadar iyi davranması isteniyorsa Rum yönetimi de kendi bölgesindeki Türklere o kadar iyi davranma zorunluluğunu duyacaktı.*

Soru: Pekiyi görüşmeler sonunda tatmin edici bir anlaşmaya varılırsa ne olacaktı?

Ecevit: *İki bölgeli bir federal çözüme ulaşılırsa Karpaz da Türk bölgesine katılabilir ve başka bazı sınır düzenlemeleri de yapılarak makul ölçüler içinde iki bölge belirlenebilirdi. İki bölgeli değil de çok bölgeli federasyonun kabul edilmesi durumunda ise Ada'nın yüzde 17'sini oluşturan Girne-Lefkoşa-Magosa bölgesine ek olarak başka bölgelerde Türklerin yoğun olarak bulunduğu yöreler de Türk yönetimine bırakılabilirdi. Böylece büyük göçlere nüfus kaydırmalarına gerek kalmaksızın çok bölgeli federasyon gerçekleşmiş olurdu.*

Soru: Ya çözüme ulaşılamazsa?

Ecevit: *O zaman da Karpaz kolayca Türk bölgesine eklenebilir ve başka bazı yerel düzenlemeler de yapılarak bağımsız bir Türk bölgesi kendiliğinden ortaya çıkabilir.*

Kısacası ara çözüm önerimiz kabul edilseydi yeni bir askeri harekâta gerek kalmaksızın kesin çözümün müzakeresi için makul bir süre bekleyebilirdik ve konferansın masasında kesin çözüme ulaşılsa da ulaşılmasa da toprak üzerinde fiili çözüm kendiliğinden ortaya çıkabilirdi. Boşu boşuna kan dökülmüş olmazdı.

Soru: Cenevre Konferansında bu öneriniz nasıl karşılandı?

Ecevit: ***İngilizler ve Yunanlılar ve Kıbrıs Rumları da bu ara çözüm önerimizin üstünde bile durmayı gereksiz gördüler. O yüzden gerek askeri birliklerimizi gerek yer yer soykırıma uğradıkları haberleri gelen Kıbrıs Türklerini daha çok tehlikeye atamayacağımız için ikinci harekâtı başlatmak zorunda kaldık.***

İşin acı yanı şu ki sonradan Yunan heyetinin bu ara çözüm önerimizi Atina'daki yeni hükümete ulaştırmaya bile gerek görmediğini öğrendim. Oysa öyle sanıyorum ki o sırada Yunan Başbakanlığı'na gelmiş olan Karamanlis gibi makul bir insana haber verilseydi veya tüm aşırılıklarına karşın gerçekçi bir yanı bulunan Makarios, Kıbrıs Rum yönetiminin başında olsaydı ya da Callaghan başkanlığındaki İngiliz heyeti biraz anlayışlı davransaydı, ara çözüm önerimiz kabul edilebilir ve bunu kesin çözüm de kolayca izleyebilirdi.

Soru: Karamanlis'le doğrudan temas olanağını aramadınız mı?

Ecevit: *Israrla aradım ama kendisini ikna edemedim. O sırada Yunanistan'ın bir hayli karışık olan iç durumu yüzünden Karamanlis benimle o aşamada bir araya gelmeyi göze alamamış. Hatırlarsanız, Karamanlis Atina'ya döndükten sonra uzun süre Başbakanlık binasına bile gidememiş. Hükümeti de bir otel dairesinden idare etmişti.*

Soru: Ara çözüm önerinizi Kissinger nasıl karşıladı?

Ecevit: *Çok makul karşıladı. Bu öneriyi bütün gücüyle destekleyeceğini söyledi. Ama sonradan öğrendiğime göre İngilizlere dert anlatamamış.*

1976'da Ana Muhalefet Partisi lideri olarak Washington'a gittiğimde kendisiyle uzun bir görüşme yaparak geçmişi değerlendirdik. Kissinger'in Cenevre Konferansı sırasındaki İngiliz tutumundan çok şikâyetçi olduğu belliydi. Hatta bir ara, "Keşke Konferans sırasında Cenevre'ye kendim kalkıp gitseydim diye düşünüyorum," dedi.

Soru: Neden gitmedi acaba?

Ecevit: *Gitmesi sakıncalı olurdu. Çünkü ABD Kıbrıs'ın garantörü olan devletler arasında yer almıyordu. Cenevre Konferansı'na eğer Ame-*

rika bir ölçünün üstünde ağırlığını koyacak olursa Sovyetler Birliği de aynı şeyi yapardı ve Kıbrıs sorunu konferans masasında bir büyük devletler arası çekişmeye dönüşürdü.

Soru: İngilizler neden Türk önerilerine kulak vermediler?

Ecevit: *Waldheim'in açıklamaları da (Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri olan Kurt Waldheim yazmış olduğu "Fırtınanın İçinden" adlı kitabında dönemin İngiltere Başbakanı James Callaghan'a ilişkin anıları da yer almıştı. Dolayısıyla Kıbrıs sorunu ele alınmış oluyordu. Ecevit'in sözünü ettiği açıklamalar bu anılardır. e.m.) gösteriyor ki İngiliz Dışişleri Bakanı Callaghan o sıralarda başka hesapların içindeydi. Belki Türklere karşı meydan okumakla hatta kuvvet kullanmakla iç politikada puan toplayacağını düşünüyordu. Oysa tam tersi oldu. Yıllarca Kıbrıs tutumu yüzünden kendi ülkesinde bile eleştirildi.*

Soru: Waldheim'in kitabında Lefkoşa Havaalanı hakkında anlattıkları doğru mu?

Ecevit: *Tüm ayrıntıları anımsamıyorum ama genel çizgileriyle doğru. Askeri harekâtın ilk günlerinde büyük haberleşme kopuklukları oldu. O arada bana Lefkoşa Havaalanı'nın Türk kontrolü altına geçtiği bildirilmişti. Geçebilirdi de... Ama Birleşmiş Milletler Kuvvetleri'nin duruma el koyması karşısında birliklerimizin, birçok devletin askerlerinden oluşan Barış Gücüyle çatışmaya girmesi doğru olmazdı.»*

Waldheim'in adı geçen kitabında sözü edilen havaalanı tartışması da Kıbrıs Harekâtının ilginç ayrıntılarından biridir. Harekâtın üçüncü günü, Lefkoşa Havaalanının tamamen Türk birlikleri denetimine girdiği haberi iletiliyordu... Aslında ilk harekât boyunca çok sıkıntısı görülen haberleşme eksikliği burada da kendini göstermiştir. Çünkü alan alınmadığı halde kurulamayan muhabere yüzünden alınmış gibi geçilmiştir Ankara'ya...

Olayın kısaca gelişimi şöyledir... Bora Özel Görev Kuvveti'nin adaya tankları götürmesinden sonra savaş Türk tarafınca kazanıldı. Ateşkes de aynı gün ilan edildi. Ama Lefkoşa Havaalanı henüz ele geçirilememişti. Yunanlıların buradan yardım alma olasılıkları çok fazlaydı. Bunun üzerine Genelkurmayı'n da onayıyla havaalanına taarruz edilmesine karar verildi.

Yapılan plana göre, Kıbrıs Türk Alayı 10 tane tankla takviye edilecek ve 23 Temmuz sabahı taarruzla Yunan Alayını buradan atıp, alanı denetim altına alacaktı.

Planlandığı gibi taarruz başladı, akşam geç saatlerde.havaalanı kuşatılmış Yunan Alayı da ağır kayıp vermişti. Alana el konacakken İngilizler olaya karıştılar.

Aslında İngilizleri doğrudan ilgilendiren bir olay yoktu. Havaalanı çevresindeki Birleşmiş Milletler Barış Gücü'nün emrindeki İngiliz birliğinin komutanı, olaya müdahale ederek, burasının Barış Gücü'nün denetiminde olduğunu ileri sürdü ve Türk askerlerinin ilerlemesini kesmelerini istedi. Bunun üzerine tartışmalar oldu fakat Yunan Alayı da toparlanıp daha güneye çekildi. Bu durumda Birleşmiş Milletler Barış Gücü'yle Türk askerleri karşı karşıya kalmış oldular. Ortam o denli gerginleşti ki her an silahlı çatışmaya girilebilirdi.

İngiliz komutan geri çekilmemek için ayak diretiyor, Türk komutan da ilerlemek en doğal hakkımdır diyerek ayak diretiyordu... Çatışmanın eşiğine gelinince sonunda İngiliz Başbakan Wilson'un emriyle üç Fantom filosu Kıbrıs'a geldi.

Bu arada Waldheim de işe karıştı, İngiltere'den yana tavır aldı. Acele toplanan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 354 sayılı kararını alarak, ateşkes kararının uygulanmasını istedi.

23 Temmuz günü başlayan mücadele silahlara başvurmadan üç gün boyunca, 26 Temmuz'a değin sürdü. Birinci Cenevre görüşmelerinde Turan Güneş'le Callaghan arasında gerginliğe de neden olan havaalanı konusu, sonunda Kissinger (ABD Dışişleri Bakanı) ve NATO Genel Sekreteri Luns'un da devreye girmesiyle boyutları değişmiş, Türkiye'yi İngiltere ve Birleşmiş Milletler'e karşı tavır alır duruma getirmiştir. Olaylar tırmanınca Türk Hükümet yetkilileri de zorunluluklar karşısında havaalanı ilerleyişini kesmek zorunda kaldılar.

Sonuçta, 23 Temmuz 1974 tarihinden bugüne değin Türk birliklerinin kuşatması altında olan Lefkoşa Havaalanı iniş kalkışa kapanmış oldu.

İKİNCİ HAREKÂT KAÇINILMAZ HALE GELİYOR

Önce 14 Ağustos'a doğru durumu adım adım izleyelim.

22 Temmuz'da ateşkes imzalanmıştı fakat çatışmalar devam ediyordu. Türk ordusu kıyıda bir torbanın içinde kalmıştı. Öte yandan planlanan bazı hedeflere de varılamamıştı. Yer yer ateş etmeden ilerleyen Türk birliklerine Rumlar ateş ediyor ve böylece ateşkes ihlal edildi bahanesiyle karşılık veriliyordu.

26 Temmuz sabahı harekete geçen komando tugayı önce Eryılmaz ve Siskilip köylerini düşürdü. 26/27 Temmuz gecesi de Siskilip boğazı ele geçirildi. Bu harekât sırasında Tümgeneral Osman Fazıl Polat komutasındaki 28. Tümen Kıbrıs'a çıktı.

28 Temmuz'da Beşparmak dağları temizlendi, Yılmazköy'e kadar olan bölge genişletildi.

Pladini'den sonra batıya doğru Lapta-Karava bölgesi düşman elinde kalmıştı. Ateşkes'ten sonra hudutların saptanması için kurulan komisyon bu bölgeye gelip hudut belirleme çalışmalarına başlayacaktı. Rumlar bu bölgede rahat durmuyorlar ve ateşleriyle kıyılarda bulunan Türk birliklerini rahatsız ediyorlardı. Barış Gücünün sürekli olarak uyarısına karşın ateşler durmayınca Lapta Karava harekâtı planlandı. Bu harekâta Komando taburu, 28. tümen birlikleri ve çıkarma kumsalı bölgesindeki deniz piyadeleri katıldı.

Harekât, 5 Ağustos 1974 gecesi saat 24.00'te başladı. Kumsala kama gibi inen tepenin üstünde General Polat ve General Demirbağ harekâtı izliyordu. Portakal bahçelerinin arasından aşağı doğru süzülen Türk askeri, daha önce belirlenen hedef noktasına geldiklerinde işaret fişeği patlatacaklardı. Harekâtı yürütmekle görevli yüzbaşı ortada görülen su deposunun bulunduğu yere gelince işaret fişeğini patlattı. Gecenin karanlığı içinde patlayan iki kırmızı fişek portakalların renkleriyle olağanüstü güzellikte bir uyum içindeydi. Generaller hedefe varılmış olmasından dolayı rahattılar. Aynı anda da Rum telsizleri çalışmaya başladı. Bölgedeki telsizci, Mirtu'daki telsizciyi arıyordu:

- *Ulan uyuyor musunuz fişek patlattılar.*
- *Ne fişeği?*
- *Havada kırmızı bir fişek patladı.*
- *Yıldız kaymıştır... Yat uyu... Türkler havadan mı inecek...*

İki general komandoların kıyıya varışını büyük bir sevinçle izlediler. 28. Tümen inerken bir cayırtıdır koptu. Ateş o kadar şiddetliydi ki birlikler olduğu yerde kaldı, aşağıya inemedi. Komandolar aşağıya inmiş durumdaydılar ve Rumlarla boğaz boğaza bir savaşa tutuşmuşlardı. İki general ve aşağı inemeyen Türk birlikleri, aşağıda ölüm kalım savaşını portakalların kırmızılığı altında izliyorlardı. Sabahın ilk ışıkları ortalığı aydınlattığında boğazlaşma da bitmişti. Rumlar 200 ölü, Mehmetçikler iki şehit, 5 yaralı vermişti.

Aynı gece deniz piyadeler de batı yönünde ilerliyorlardı. Ateşkes süresince Rumlarla on gün boyunca karşılıklı oturmuşlardı. Gerçi ara sıra birbirlerine ateş etmişlerdi ancak, bunlar tek tük ihlallerdi.

Gece, Lapta-Karava yönünde ilerleme başladı. Tank desteği de geldi. Kısa bir çatışma oldu. Rumlar dayangalarını terk ettiler. Rum köyünün sayımı yapılıp sivil halk saptanacaktı. Bu işle görevli üsteğmen köye girince muhtarı aradı. Muhtar, İstanbul'dan göçmen olarak buraya gelmişti. Üsteğmene korkuyla karışık saygıyla davranıyordu. Evine davet etti.

Muhtarın evi köy meydanındaydı. Geniş avlulu şirin bir evdi. Bahçede masanın çevresine oturdular. Muhtar Kosta'dan başka bir de yaşlı Rum vardı. Kosta güzel bir Türk kahvesi yapıp getirdi.

Karşılıklı kahveler içilirken Kosta, İstanbul'un güzelliğini ve özlemini anlatıyor, bugünleri yaratan Sampson'a lanet yağdırıyordu. Cuntacılardan acı acı yakınırken birdenbire bir gürültü koptu. Subay ve nöbetçiler silahlarına davrandılar. Dikkat kesilmişlerdi ve masanın üstünde yarım kalmış kahve fincanı, masanın gördüğü darbe nedeniyle sallanıyordu. Muhtar ve yaşlı Rum donup kalmışlardı. Çevreyi biraz daha dinlediler ancak gürültünün devamı gelmiyordu. Subay başını sağa çevirince gülmekten kendini alamadı. Gürültüyü çıkaran pencerenin panjuruydu... Az daha dostluk kahvesi hiçbir işe yaramayacaktı. Hepsi birden gülüştüler ve yarım kalan kahveyi içip sayım işini bitiren subay köyden ayrıldı. Muhtar Kosta ve Üsteğmen arasında kurulan sıcak dostluk akşam olunca bozulacaktı. Çünkü, Rum askerleri köyden ayrılmayıp evlere saklanmışlardı ve o gece Türk birliklerine ateşe başladılar. Fakat kısa bir süre sonra hepsi etkisiz hale getirildi. Bölge 6 Ağustos'ta tamamen temizlenmişti.

«5 Ağustos 1974 günü düşmanın Lapta ve Karava'dan plaj bölgesine yaptığı atış ve saldırılar ile takviye almasına mani olmak için taarruza geçecektik. Amfibi Alay, 61. Piyade Alayı ve bir Komando Taburu 5/6 Ağustos gecesi sabaha karşı koordineli bir gece taarruzuna başlayacaktık. Taarruzdan önce telsiz sükunetini de kapsayacak biçimde birliklerimizde tam bir sessizliğe yer verildi.

Beşparmak dağları üzerinden aşarak taarruz bölgesini batıdan kuşatacak olan komando taburu bir veri tabancasıyla atacağı üç veri fişeği ile bildirecekti. Saat 04.15'te üç kırmızı veri fişeği görüldü. Amfibi Alayın batıdaki savunma hatları karşısında yer yer düşman mevzileri uzanıyordu. Desteğimize verilmiş tank ve zırhlı kariyerlerin desteğinde, şafak sökerken rüzgâr gibi Lapta-Karava taarruzu başladı. Bir saat içinde de Lapta varoşlarındaki hedeflere vardılar.

Bölük komutanlarından deniz piyade üsteğmen Nihat Çetin, Allah, Allah sesleri arasında taarruza kalkan bölüğün taarruz sırasında mataralarından su içerek taarruzlarına devamını unutamayacağı bir anısı olarak nakleder.

Lapta'ya giren bir birliğimiz, kıyıdaki Rum top taburu kışlasına yöneldi. Bayrak direğinde sallanan Yunan Bayrağı (Üstğm Bilgütay

Varımlı tarafından) indirildi. Kışla ele geçirildikten sonra top taburu girişindeki şeref köşesinde Kıbrıs haritası üzerine işlenmiş birlik ambleminde "KIBRIS YUNANDIR" cümlesi okunmaktadır. Kraliyet arması ile Yunan bayrağı arasında ise "sevgim gücümdür" diye yazmaktadır. Megalo İdea'yı gösteren özgün armalar, Foça'da Deniz Piyade Alayı müzesindedir.»[299]

2 Ağustos

Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, Türk ulusuna seslenen bir mesaj (bildiri) yayınladı ve, *"Kangren olmuş KIBRIS yarasına tam anında neşteri vurduk,"* dedi.

Kıbrıs'taki birlikleri denetleyen Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Eşref Akıncı Ankara'ya döndü ve, *"Beşparmaklar'daki mukavemet kırıldı,"* dedi.

Orduya mesaj yayınlayan Semih Sancar, *"Kan kusturan ateş hatlarını aştınız,"* dedi.

Lapta civarında çarpışmalar devam ediyordu. Çarpışmalar Rum Milli Muhafız Ordusunun Omorfo'dan 10 otobüs dolusu takviye asker sevk ederek Türk askerini tahrikleri sonucu başladı.

5 Ağustos

Magosa'da şiddetli çarpışmalar oldu. Rum askerlerinin surlar içinde mahsur kalan Türkleri ateş yağmuruna tutmaları yüzünden başlayan çarpışmalar uzun süre devam etti. Türk köylerindeki kuşatma ve katliamlar sürüyordu.

7 Ağustos

Ateşkes'i ihlal eden Rum Milli Muhafız Ordusunu kovalayan askerlerimiz ilerlemesini sürdürdü. Rum askerleri Visilya Bölgesinde 4 köyü mayınlarla döşedi. Lefkoşa'nın Aykasyano semtinde çok şiddetli çatışmalar oldu.

Lapta'ya ani bir hücumu püskürten birliklerimiz buraya tamamen egemen oldu.

---

299 Bu kitap için E. Dz. Albay Neşet İkiz ile 5 Ocak 1988 tarihinde yapılan görüşme...

8 Ağustos

Lefkoşa'da çok şiddetli çarpışmalar oldu. Ateşkes'e rağmen Lefkoşa'nın Rum bölgesinden sürekli olarak ateş açılıyordu.

9 Ağustos

İşgal ve tehdit altındaki Türk köyleri etrafındaki muhasaranın derhal kaldırılması için Türkiye 24 saat süre verdi.

Başbakan Ecevit görüşlerini belirtti: "Türkiye için vazgeçilmez koşul, coğrafi temele dayalı iki otonom idareden kurulan bağımsız bir Kıbrıs devleti olmalıdır."

Rumlar, Atatürk büstlerini kırdı. Larnaka ve Tuzla'da yer alan olaylar sırasında Atatürk büstleri kırıldı. Larnaka kalesine "Unutma ki Yunansın" pankartı asıldı.

Savaş uçaklarımız müdahale etti. Aydın ve Dağaşan'a karşı saldırıya geçen Rum askerleri uçakların harekâtı üzerine ateşi kesti.

12 Ağustos

Rumlar Ayakebir köyüne saldırdı.

14 Ağustos 1974 sabahı saat 05.30'da, Türk birlikleri sıkışmış oldukları cepten harekâta başladılar. Harekâtın hızla ilerlediği, Rum direnişinin kırılmaya başladığı saatlerde, Türk Hükümeti Kıbrıs'ta askeri bir harekâtın başladığını bir bildiriyle açıklıyordu.

TRT tarafından 06.30'da radyolarda yayımlanan bildiride harekâtın amacı açıklanıyordu: *"Türkiye, Kıbrıs devletinin varlığının, bağımsızlığının ve toprak bütünlüğünün bir daha hiçbir şekilde tehdit edilemeyeceğini ve Türk toplumunun haklarının ve güvenliğinin korunacağı bir hukuk düzeninin kurulmasını tek başına sağlamak zorunda kalmıştır."*

[1] Hükümet bildirisinin tam metni şudur: "Kıbrıs Cumhuriyetinin bağımsız varlığına son vermek ve Ada'nın Yunanistan'a ilhakını sağlamak amacıyla Atina'dan yönetilen ve Kıbrıs'taki Yunanlı subaylar tarafından gerçekleştirilen 15 Temmuz 1974 hükümet darbesi üzerine Türkiye garantör bir devlet olması hakkını kullanarak Kıbrıs'ın bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü ve Türk toplumunun

can ve mal güvenliğini korumak ve Adaya barış getirmek için harekete geçmek zorunda kalmıştır.

Ancak Türkiye'nin bu hareketi sayesindedir ki, Kıbrıs'ın bağımsızlığının korunması mümkün olabilmiştir.

Bunun ardından Türkiye, Güvenlik Konseyinin 353 sayılı kararına uygun olarak Ada'da bir anayasal düzenin, huzur ve barışın kurulabilmesi için kendisine düşen görevi yerine getirmek üzere elinden geleni yapmıştır. Fakat Cenevre'de bu amaçla ilgili taraflar arasında mutabık kalınarak yayınlanmış deklarasyon ile gerçekleştirilmesi kararlaştırılmış bulunan hususlardan hiçbirine diğer taraflar uymamıştır. Bu yetmiyormuş gibi, nezaret altına alınıyor kisvesi ile silahsız ve savunmasız insanlar, medeni vicdanları isyana sevk eden şartlar içerisinde tutsak veya rehine şeklinde tutulmaya devam edilmiştir.

Ada'daki Türk toplumunun, insanlık haysiyetini çiğnemeye kalkışan ve büyük bir çoğunluğunun hayatını ve özvarlığını en ciddi bir tehdit altında tutan bu duruma tahammül kalmamıştır. Ve bir an önce bu koşullardan kurtarılmasını garantör devlet olan Türkiye'den beklemektedir.

Öte yandan İkinci Cenevre Konferansında görülmüştür ki, Kıbrıs Devleti, hâlâ bir Yunan adası olarak telakki edilmek istenmektedir. Bu nedenle, Kıbrıs devletinin bağımsızlığının 15 Temmuz darbesine kadar devam etmesinde en güçlü ve en önemli unsuru teşkil etmiş olan, Türk toplumunun Rum toplumunca ezilip tahakküm altında tutulmasına son derece eşit hak ve olanaklara ve hakkı olan güvenliğe kavuşturulmasına engel olunmak istendiği bir kere daha anlaşılmış ve Yunanistan'ın bu maksatla çeşitli oyalayıcı taktiklere başvurmaktan geri kalmadığı müşahede edilmiştir.

Yunanistan, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 353 sayılı kararıyla garantör devletlere verilen görevleri yerine getirmemiştir. Yunanistan, 30 Temmuz 1974 tarihli Cenevre deklarasyonuyla kabul ettiği, altına imza atığı yükümlülüklerden hiçbirine uymamıştır. Yunanistan, 8 Ağustos'ta toplanan, İkinci Cenevre Konferansında da altı gün süre ile ciddi müzakerelerden kaçınmış ve hatta sorunları görüşmeye bile yanaşmayan uzlaşmaz bir tutum içinde bulunmuştur.

Bu koşullar karşısında bugüne kadar Türkiye tarafından büyük bir iyi niyet ve sabırla sürdürülen barışçı girişimlerin hiçbir olumlu sonuca varamayacağı açıkça ortaya çıkmıştır.

Türkiye, diğer ilgili ülkelerle mutabık kalınacak bir hak çaresi bulmak hususundaki gayretlerinin Yunanlılar ve Rumlarca ısrarla

engellenmesi dolayısıyla, Kıbrıs devletinin varlığının, bağımsızlığının ve toprak bütünlüğünün bir daha hiçbir şekilde tehdit edilemeyeceğini ve Türk toplumunun haklarının ve güvenliğinin korunacağı bir hukuk düzeninin kurulmasını tek başına sağlamak yoluna başvurmak zorunda kalmıştır.

Türk toplumu, Ada'da, kendisine bir imtiyaz (ayrıcalık e.m.) istememektedir. Fakat kendisinin, esir veya hakları kısılmış bir azınlık muamelesine tabi tutulmasına da razı değildir. Bütün istediği, hak, vecibe ve sorumluluklar bakımından Ada'daki Rumlarla eşit olanaklara sahip olabilmektir.

Türkiye birçok kez açıklandığı üzere, Ada'nın silahlandırılması gibi bir amaç gütmemektedir. Türkiye'nin Kıbrıs'a ilişkin bir toprak talebi de yoktur.

Ancak, Türkiye garantör devlet sıfatı ve yetkileriyle Kıbrıs'ın bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü, Türk toplumunun hak ve yararlarını korumayı kendisine görev bilmektedir ve bundan sonra da bilecektir.

Bu hareket Yunanistan'a karşı değildir.

Bu hareket Kıbrıs Rum toplumuna da karşı değildir.

Bu hareket Kıbrıs'ın bağımsızlığını güvence altına almaya, Kıbrıs'ta Türk ve Rum toplumlarına barış ve sükun sağlamaya ve bölgede sürekli bir barışın yerleşmesine yöneliktir."[300]

Türk savaş uçaklarının başlattığı ve zırhlı birliklerimizin desteğindeki piyade ve komandoların geliştirdikleri harekâtın hızla ilerlediği, Rumlarla kanlı çarpışmaların yapıldığı saatlerde Başbakan Bülent Ecevit, düzenlediği basın toplantısında hem Birinci Barış Harekâtının, hem de ondan sonraki gelişmelerin değerlendirmesini yaparak, İkinci Harekâtın yapılış nedenlerini açıklıyordu. 14 Ağustos harekâtının nedenlerini, birliklerimizin taarruza geçişinden 6.5 saat sonra şöyle açıklıyordu:

"Cenevre konferansından bir sonuç alınamayacağını, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyince bu konferansta çizilen amaçların Yunan hükumeti ve Kıbrıs Rum yönetimi tarafından engellendiği ve engelleneceği anlaşılmıştır ve bu sabah Türk Silahlı Kuvvetleri Kıbrıs'ta kendilerine düşen görevi yerine getirmeye başlamıştır.

300 Milliyet, 15 Ağustos 1974

Yunanlılar ve Rumlar, bugüne kadar, Kıbrıs devletinin anayasal statüsü konusunda ciddi bir görüşmeye yanaşmamışlardır. Hatta Güvenlik Konseyi kararının açık hükmüne rağmen, konferansın bu konuda yetkisiz olduğu iddiası ile çalışmaları uzun süre aksatmışlardır.

30 Temmuz'da imzalanıp yayınlanan Cenevre deklarasyonunun kendilerine yüklediği görevlerden hiçbirisini yerine getirmemişlerdir.

Deklarasyonun açık hükümlerini, devletlerarası hukuk kurallarını ve insanlık haklarını göz göre göre çiğneyerek, güçlerinin yettiği yerde, silahsız ve savunmasız Türk topluluklarına esir ve rehin muamelesi yapmayı sürdürmüşlerdir. Günler geçtikten ve Cenevre Konferansının ikinci aşaması başladıktan sonra, bir ara, Türklerin köylerine, mahallelerine, evlerine dönmelerinin sağlanacağını, buraların Rum Milli Muhafızlarınca boşaltılacağına söz verdikleri halde, birkaç yerdeki sınırlı uygulamadan sonra, dün, bu yükümlülüklerini ve sözlerini yerine getirmeyeceklerini ve rehin olarak tuttukları Türkleri serbest bırakmayacaklarını, her türlü insanlık kuralına meydan okurcasına dünyaya ilan etmişlerdir.

Gene Cenevre deklarasyonunun açık hükmüne rağmen, Yunan hükümeti, dün yayınladığı bildiride, garantör devlet yetkisiyle Ada'da bulundurulan Türk Silahlı Kuvvetlerini "işgal" kuvveti gibi göstermiş ve bu kuvvetlerin tahliyesini, atılması gereken ilk adım olarak ileri sürmüştür. Gayri meşru durumları ve bir oldu bitti ile Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak etme amaçları bütün dünyaca bilinen Yunan birliklerini ve subaylarını ise ancak ondan sonra çekebileceğini bildirmiştir. Bu da, Yunan hükümetinin kendi imzasını da taşıyan Cenevre deklarasyonunu tanımama kastinin bir başka kanıtıdır.

Gerek Yunan hükümeti gerek Kıbrıs Rum hükümeti, Cenevre Konferansını ve bu konferansta alınan kararları geçersiz kılmak için her çabayı göstermişlerdir.

Oyalama taktikleriyle zaman kazanmak ve Kıbrıs'ta alışık oldukları düzeni, daha doğrusu düzensizliği sürdürmek, yaratılan gayri meşru duruma garantör devlet olarak müdahale eden Türkiye'yi etkisiz bırakmak için ellerinden geleni yapmışlardır.

Cenevre Anlaşması bir bütündür. Bu bütünün içinde yer alan ateşkes hükmü, kesin bir zorunluluk olan güvenlik bölgesi ile ilgili Türk isteği kabul edilmediği halde, büyük ölçüde yerine getirilmiştir, fakat Ada'da güvenlik sağlayabilmenin temel koşulu olan bazı hükümlere uymamakta Yunan hükümeti ve Kıbrıs Rum yönetimi inat etmişlerdir.

Bu durum da, garantör devlet olarak Türkiye'nin ateşkes'e uyma yükümlülüğünü ortadan kaldırmaktadır.

Kararları tek taraflı olarak çiğnenen, çalışması kasıtlı olarak engellenen bir konferansı sürdürür görünmenin yarardan çok zarar getirdiğini gören Türkiye, garantör devlet niteliği ile üstlenmiş olduğu yetki ve görevleri, gerek Kıbrıs devletinin bağımsızlığı, gerek Kıbrıs Türk Halkının hakları ve güvenliği konusunda taşıdığı sorumluluğu tek başına yerine getirme zorunluluğu duymaktadır.

20 Temmuz 1974 günü, Türkiye'nin garantör devlet olarak ve garantörlükten aldığı yetkinin sınırları içinde kalmaya özen göstererek giriştiği harekât ne kadar haklı ve hukuki idiyse, bugünkü davranışı da o kadar haklıdır ve hukukidir.

Çünkü 20 Temmuz'daki Türk harekâtını haklı ve hukuki kılan bütün etkenler bugün de fazlasıyla devam etmektedir.

20 Temmuz 1974 Türk harekâtı ne kadar meşru idiyse, onun zorunlu devamı olan şimdiki Türk harekâtı da o kadar meşrudur.

Türk Silahlı Kuvvetleri, Kıbrıs'ın sorunlarına müzakere yoluyla çözüm aranabilmesi için durdurmuş bulunduğu harekâtını, bu arayışlardan sonuç alınamayacağı belli olunca, şimdi bıraktığı yerden sürdürmektedir.

Bu harekâtın amacı Kıbrıs'ı istila değildir. Kıbrıs'ı kurtarmaktır. Bağımsızlığını korumaktır.

Bu harekâtın amacı Kıbrıs Devletini yıkmak değildir. Yıkılan Kıbrıs devletini daha sağlam temeller üzerinde yeniden kurmaya yardımcı olmak ve toprak bütünlüğünü gerçek güvenceye kavuşturmaktır.

Bu harekât amaçlarına ulaştığında, Kıbrıs'ın Türk halkıyla birlikte Rum halkı da güvenliğe ve sürekli barışa kavuşmuş olacaktır.

Bu harekât Yunanistan'a karşı değildir. Rum toplumuna karşı değildir. Amacımız Ada'da kuracağımız dengeyi gene Yunanistan'la, Rumlarla eşit şartlar altında işbirliği yaparak beraberce sürdürmek, güçlendirmektir.

Allah Türk Silahlı Kuvvetlerini bu barışçı ve insanca harekâtında başarılı kılsın."[301]

İkinci Barış Harekâtının askeri bakımdan yapılmak zorunluluğu ise şöyle açıklanabilir:[302]

301 15 Ağustos 1974 tarihli gazeteler.

302 Bu kitap için, Harekât'ta İkinci Ordu Komutanı olan Orgeneral Suat Aktulga ile 7 Ekim 1989 tarihinde yapılan görüşme.

«Köprübaşının savunma güvenliği sağlandıktan sonra İkinci Harekât için hazırlıklara hızla başlandı. Bu harekâtın hızlandırılmasında dayanılan ana etkenler, harekâtın kısa sürede istenen hedeflere ulaşacak biçimde hızla gelişmesini sağlayacak hareket yeteneği ve ateş üstünlüğüydü. Bunun için adanın zırhlı ve mekanik birliklerle takviyesi gerekliydi. Lojistiğin bu harekâtı destekleyecek biçimde sağlanması gerekliydi. Bütün bunların sağlanması amacıyla 14 Ağustos 1974 sabahına değin yoğun bir çaba içinde ikinci harekâtı başarıya ulaştıracak yığınakları hazırlanmış bulunuyordu.

Siyasi ve insani nedenlerin dışında askeri bakımdan da İkinci Harekâtın başlaması kaçınılmaz gereklilikti. Çünkü köprübaşı sahasında o kadar yoğun bir yığınaklanma olmuştu ki Rumların her ağır silah atışı hemen hemen bir vasıtayı yok edebilirdi (yığınak yapılan cep o derece küçüktü ki Rumlar tarafından atılabilecek bir mermi ya bir askerimize ya da bir aracımıza, topumuza isabet etme olasılığı çok yüksekti. O günleri yaşayanlar atılacak bir merminin kesinlikle boşa gitmeyeceğini söylüyorlar. E. M.). **Bu nedenle yapılan Barış Görüşmelerinde siyasi yetkililer harekât kararı vermeye bir yerde de zorlanıyordu.»**

İkinci Harekâtın gelişimini görmeden önce harekâtın planını kısaca açıklayalım[303]:

«İlk önce Boğaz ve Magosa yönlerinde tank ve kariyerlerden oluşan birer özel yerel kuvvetiyle takviyeli 2 tümen ile denize ulaşmak, bunu ardından ya da mümkün olursa batıda da Komando Tugayı ve Paraşüt birlikleriyle Omorfo üzerinden Lefke'ye dolayısıyla yine denize ulaşmak idi. Böylece işgal edilen alanın iki yanı emin bir tabiat (doğa) gücüne dayanacak ve bu sahada bir güçlü savunma kurulabilecekti.

28. Tümen, bir özel yerel kuvvetiyle Lefkoşa-Boğaz ekseninde (mihverinde), 39. Tümen yine bir tank ve kariyerden oluşan bir özel kuvvetiyle Dikomo-Boğaz harekâtına görevlendirilmişler.

Elbette ki bu planın dayandığı en büyük ilke (prensip) Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin toplanıp ateşkes'e karar vermeden yukarda belirlenen hudutlara ulaşmaktı.»

303 E. Orgeneral Suat Aktulga ile yapılan görüşme (7 Ekim 1989).

Atilla Hattı ya da Üç Gün Savaşı...

14 Ağustos 1974

İkinci harekâta hazırlık olarak Genelkurmay Başkanlığına Kolordunun zırhlı birliklerle kısa zamanda takviye ile birliklerimizin hareket kabiliyetlerinin arttırılması teklif edilmiş ve prensip olarak kabul edilmiştir. Bu meyanda, Siirt komando taburu bir günde 800 kilometrelik yol yaparak (hava ve kara) Kıbrıs'a intikal ettirilmiştir. Siirt'ten Batman'a otobüsle, Batman'dan Adana'ya uçakla, Ovacık'a otobüslerle oradan da Kıbrıs'a helikopterlerle gönderildi.[304]

20 Temmuz 1974 sabahı Girne'ye denizden çıkan ve havadan Beşparmak dağları ile Lefkoşa'nın kuzeyine inen Türk birlikleri 14 Ağustos gününe değin tabanı Girne kıyısı ve tepe köşesi Lefkoşa olan bir üçgen içinde kaldılar. Cenevre görüşmelerinin bir sonuca ulaşamamasının hemen ardından, 14 Ağustos sabahı saat 04.00'da doğuda mayınlama sahasının çeşitli mayın imha aygıtlarıyla istihkâmcılarımız tarafından temizlenmesine ve topçu ateşine başlandı. Saat 05.30'da da ileri harekâta geçen Türk birlikleri, üçgenin sınırladığı alanı aşarak Kıbrıs'ın kuzey kıyısında doğudan batıya doğru bir dörtgen çizmeye başladılar. Bu dörtgenin bir tarafı Kıbrıs'ın kuzey kıyısı, öteki kenarı ise Atilla Hattıydı. Atilla Hattı, merkezi Lefkoşa olmak üzere doğuya ve batıya yayılan bir hattır.

Türk Silahlı Kuvvetleri (28. Tümen), Timbu, Dilekkaya ve Lisu'ya ulaştılar. Batıda ise 39. Tümen Serdarlı bölgesine el atacak duruma geldi. Varılması planlanan son hedefler, doğuda Magosa, batıda Lefke idi. Kıyıda Atilla Hattı'nın içinde kalan Orga burnu, Yorgoz, Kalorka, Serdarlı, Lefkonuk, İpsos alındı.

Omorfo-Lefkoşa-Magosa hattı üzerinde taarruzunu sürdüren Türk Silahlı Kuvvetleri belirledikleri son hedeflere varmak üzereydiler. Bu arada 11 yıldan bu yana Rumların egemen olduğu Serdarlı da Türk Birliklerince temizlendi.

---

304 Bu kitap için E. Orgeneral Suat Aktulga ile yapılan konuşma 25 Eylül 1989

DOĞU'DA TAARRUZ
(14-16 Ağustos 1974)

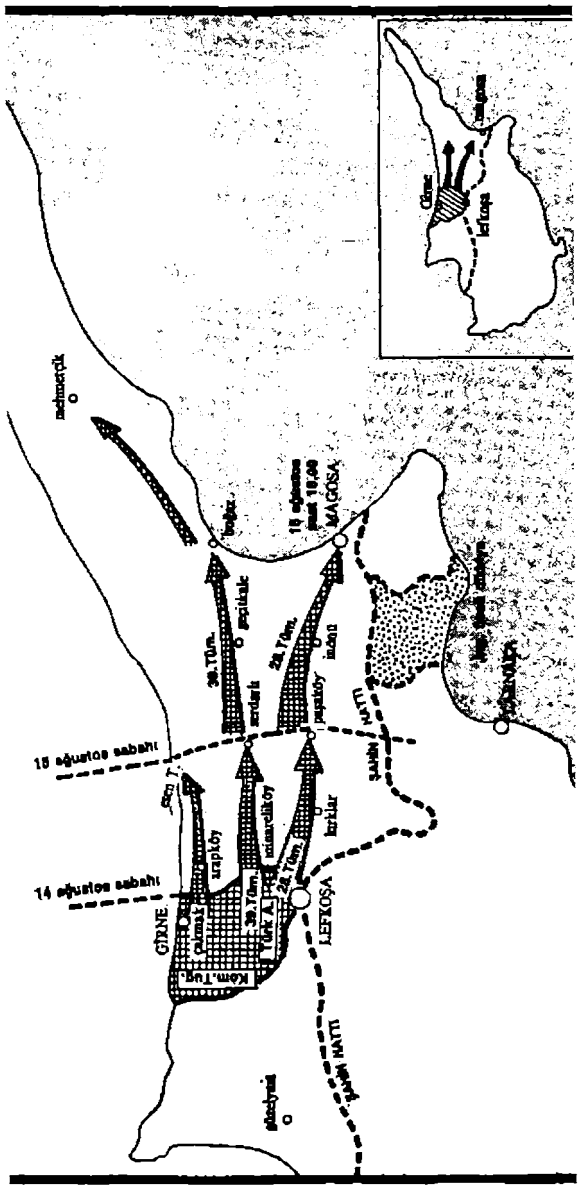

Doğu'da Taarruz (14-16 Ağustos 1974)
Kaynak: İbrahim Artuç, Kıbrıs'ta Savaş, sf. 303.

15 Ağustos 1974

15 Ağustos 1974 sabahı ikmal zorluğu ortaya çıktığından taarruz geç başladı. Öğleden sonra doğuda Magosa'nın dış yerleşim bölgelerine gelindi ve akşam Magosa'ya girildi. Magosa'yı kuzeyden saran zırhlı birliklerimizle, güneyden taarruz eden 28. Tümen'in tank ve zırhlı birlikleri Magosa'da birleştiler. Saat 12.00'de Boğazköy, 16.00'da Magosa zapt edilmiş oldu.

Nikos Sampson'un darbe yaptığı günlerde Kale semtine sığınan 13 bin Kıbrıslı Türk'ün olağanüstü büyük sevinci sokaklara taştı.

Magosa yönüne yapılan harekât sırasında en büyük direnme Magosa'nın kuzey doğusundaki Boğas ve Trikomi Üsleri ile Lefkoşa'nın doğusundaki Sanayii Bölgesi ve Eğlence sırtlarında görülmüştür. Kuzeydoğuda Stazuza burnuna denizden çıkarma yapıldı ve Magosa'nın kuzeyindeki Boğaz alındı.

15 Ağustos günü saat 15.30'da Komando Tugayı ile Omorfo'ya taarruza başlandı. Fillia boğazına yönelen Tugay tankları harekât bölgesinde ilerlerken Fillia kuzeyinden gece harekâtı olarak devam ederek sabah kahvaltısında Omorfo'da son bulmuştur. Buradan da Lefke bölgesine yürünerek 16 Ağustos 1974 akşamı saat 19.00'da Lefke bölgesine el atılmıştır.

KOMANDO TUGAYI VE TÜRK ALAYI'NIN HAREKÂTI (15-16 Ağustos 1974)

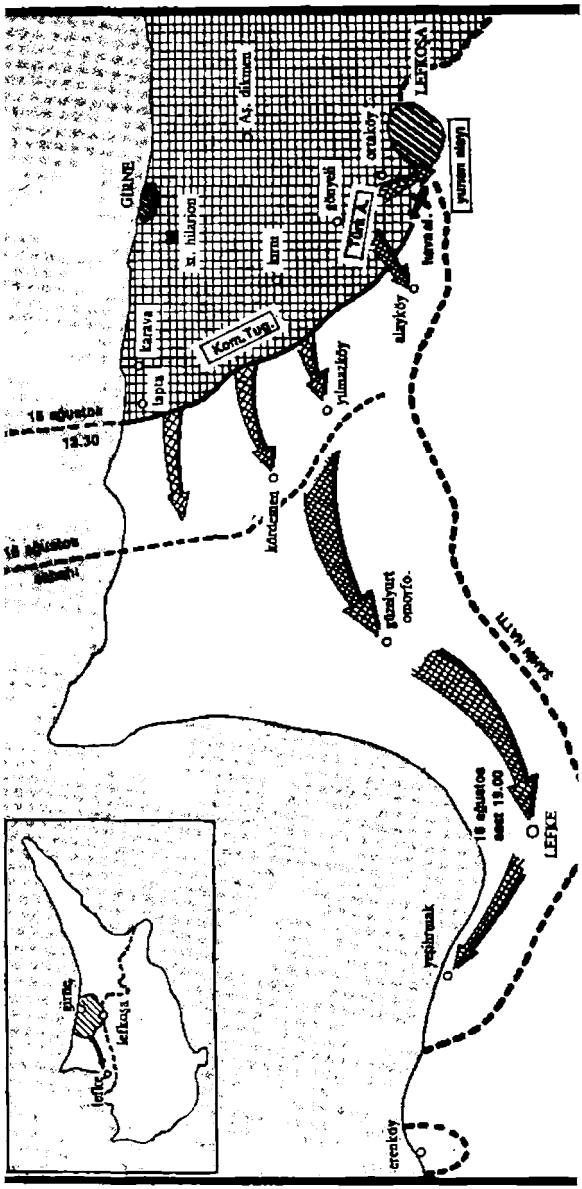

Kaynak: İbrahim Artuç, Kıbrıs'ta Savaş, sf. 315.

Gazeteci Adem Yavuz'un Şehit Oluşu

İkinci Barış Harekâtı sürerken Rumlar, sivil halkı çocuk büyük ayırt etmeden toplu katliamlardan ve işgencelerden geçirirken uluslararası hukuk kurallarını hiçe saydıkları yetmiyormuş gibi, Türk gazetecileri de yine hukuk kurallarını çiğneyerek tutsak aldılar, işkence ettiler; bir gazetecimizin, Adem Yavuz'un ölümüne neden oldular.

Türk gazeteciler 14 Ağustos'ta tutsak alındılar ancak basın 21 Ağustos'ta haberi duyuruyordu.

21 Ağustos tarihli Günaydın'da manşet "Kıbrıs'ta üç Türk gazeteci kayboldu" olarak atılmıştı.

Habere göre; 14 Ağustos'ta kaçırıldılar... İçinde Günaydın muhabiri Ergin Konuksever'in de bulunduğu üç gazeteci, Magosa harekâtı sırasında çarpışan birliklerimizin en ön safında görülmüştü.

Hürriyet muhabiri Cengiz Kapkın, Anka Ajansı muhabiri Adem Yavuz, Ayrıca iki TRT kameramanı ile 4 gazeteci (16 Ağustos) daha kayıptı. Milliyet gazetesinden Mete Akyol, Zafer gazetesinden Hüdai Bayık, THA'dan Sermet İpekçioğlu, AA'dan Teoman Fehim, TRT kameramanlarından Ziya Ergin ile Ertürk Yöndem.

Günaydın gazetesi Adem Yavuz'dan alınan son mektubu da yayınlıyordu.

Anka muhabiri Adem Yavuz'dan en son haber, İkinci Barış Harekâtımızın başlaması sırasında ulaşmıştı. Yavuz'un Ada'dan yolladığı mesajeriden bir de mektup çıkmıştı.

Adem Yavuz bu mektubunda şöyle diyordu:

"Önce selâm. Burada haberleşme olanakları çok kısıtlı. Oysa Rum kesiminde basın bürosu aracılığıyla haberler ve resimler günü gününe Yunanistan'a ve dünya kamuoyuna iletiliyor. Biz buradan daha çok Ergin ile ortak olarak İstanbul'a zarf gönderiyoruz...

"Kıbrıs'ta ekonomik ve sosyal yönden müthiş bir durgunluk var. Önümüzdeki kışın burada çetin geçeceği belli. Buna karşılık henüz tedbir alınmıyor. Bu konuda bazı dokümanlar topluyorum. Herkese selâm Adem."

Omuzundan yaralı olarak tutsak edilen bir gazeteci de Ergin Konuksever'di. Kıbrıs harekâtının arşiv fotoğraflarını çeken, yaşadıklarını ânı ânına yazan, Adem Yavuz'un vuruluşuna da tanık

olan Konuksever, Kıbrıs'tan tutsaklık dönüşü tüm olan biteni yazmıştır. Bu olayı onun kaleminden okuyacağız.[305]

Konuksever diyor ki: "Rumların, harekâtı izlediğim tankın önünden kaçışları anılarımdan hiç silinmeyecek... O çok güvendikleri Yunan Alayı'nın bulunduğu yerde dalgalanan şanlı bayrağımızın önünden her geçişimizde ayrı bir mutluluk duyuyorduk.

Üzerimde barut kokuları, avuçlarımda namluların bıraktığı yanık izleri ve sırtımda ağır makineli tüfek mermisinin açtığı yara, hâlâ sıcak, taze ve kanlı...Düşmanın, harekâtı izlediğim Meriç-I tankının önünden her şeyini bırakarak kaçışı anılarımdan hiç silinmeyecek. Tank paletleri altında kaçarken ezilenlerin kopardığı feryatlar, hâlâ kulaklarımda. Bir tüfek atmadan bir roket savurmadan, Türk tanklarının önünden kaçarak canlarını kurtarmaya çalışan Yunan askerlerinin davranışı ve Kıbrıs savaşının çeşitli anıları, hâlâ gözlerimin önünde.

Türk gençlerine, ancak elleri ve gözleri bağlı iken tıpkı bizim Adem'e yaptıkları gibi ateş eden, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencisi Kıbrıslı Raif Derviş'i de aynı şekilde kurşunlayan, fakat öldürmeyi başaramayan Rum ve Yunan askerleri, selameti kaçmakta buldu.

En büyük üzüntüm Yunanlıların bırakıp kaçtıkları ve komutanlarla, Mehmetçiklere imzalattığım bayrağın vurulduğum minibüsün içinde kalmasıdır."

Hem İkinci Barış Harekâtını hem de gazetecilerin kaçırılıp, Adem Yavuz'un kurşuna dizilmesi olayını, gazeteci Ergin Konuksever'den dinleyelim:

İstanbul'dan, Genel Yayın Müdürümüz Necati Zincirkıran'ın "Kıbrıs'a tekrar var mısın?" sözü üzerine, "Ben zaten hazırım," diyerek, bir elimde makinelerim, bir elimde, içinde komando kıyafe-

305 Bu kitap yayına hazırlanırken, yardım istediğim Ergin Konuksever, kitapta sunduğun fotoğrafları da telif ücreti istemeden yayınlamama izin vermiştir. 1 Eylül 2006 tarihinde yaptığımız görüşmede anılarını da benimle paylaşmış, yayınlamama izin vermiştir. Kendisine teşekkür ve minnet borcum büyüktür. Bu anılar Günaydın gazatesinde 13 gün süren bir dizi yazı olarak yayınlanmıştır.

tim bulunan el çantamla, 8 Ağustos Perşembe günü yola çıktım. İlk durak Adana idi. Burada, çok sevdiğim, âdeta bir ağabey–kardeş gibi gazetecilerden hiçbir dostluğunu esirgemeyen Kurmay Albay Şevket Özkoçak'tan aldığım haber benim için, gerçekten çok üzücü oldu. Albayım bana Kıbrıs'a tek bir helikopterin gazetecileri götüreceğini ve bunda da bana yer kalmadığını, ancak üç gün sonra deniz yoluyla götürülmemin mümkün olduğunu söylüyordu.

Bilemezsiniz, üç gün, bir gazeteci için, hele böylesine bir durumda, ne kadar uzun bir süredir. Ölümüne kadar kader birliği yapacağımız sevgili arkadaşım Adem Yavuz, bu helikopterde kendisine bir kişilik yer bulmanın mutluluğu ve benden ayrılmanın üzüntüsü içinde, "Sensiz oranın tadı olmaz. Ahh senle beraber olacaktık ki. Sen fotoğraf çekecektin, ben de hiç olmazsa yazarak sana katkıda bulunacaktım," diyordu. Onun helikopteri yeni havalanmıştı. O sırada havaalanında bulunan ikinci helikoptere, Türk doktorlarının yaptıkları ameliyatlarla hayatları kurtulan 5 Yunan esirini, tertemiz sargıları ve alçıları içinde yerleştirdiler. Ben onları götürecek bu helikoptere âdeta tüm ümitlerimi söküp götürecekmişçesine ezik bakıyordum. 5 yaralı Yunanlı helikoptere bindirilmiş, 6'ncı sedye boş kalmıştı. Gazetecileri götüren helikopter ise çoktan gözden kaybolmuştu. Şevket Albayıma ve bizim gazetelerimize haber ulaştırırken en büyük kahrı çektirdiğimiz helikopter pilotlarımızla son bir kez daha göz göze geldik. Helikopter komutanı, bana sadece, "Durma... atla..." dedi. Sevgili arkadaşım Kurtar Çakın, bana fotoğraf makinelerimi yetiştirmeye çabalarken, ben çoktan helikoptere tırmanmış ve boş olan 6'ncı sedyeye yapışırcasına kapanmış, soluğumu bile kesmiştim.

Bir süre sonra Mersin yakınındaki Ovacık helikopter üssünde Yavru Vatan Kıbrıs'a uçmak için son benzin ikmalimizi yaparken, birçok dost yüzü arasında olmanın mutluluğundaydım. Binbaşı Yüksel Tunguz'la vedalaştık. İlerdeki mutlu günlerde Anavatan'da buluşmak dileğiyle Kıbrıs'a doğru havalandık.

Kıbrıs'ımızın Pınarbaşı Havaalanı'na Rum yaralı esirlerle indiğimiz zaman, dünyanın en mutlu insanlarından hiç şüphesiz biri ben, biri de "Adem Baba"ydı. Sonradan Rumlara kaptıracağı Pentax makinesi boynunda, helikopterden indirilecek yaralı Rumların

fotoğraflarını çekmeye hazırlanıyordu. Bu sırada ben en üstteki sedyeden boynumda makinelerimle yere atlarken ondan bir haykırış yükseldi: "Yaşa be. Nerden çıktın lan? Gelmeyeceksin diye öyle üzgündüm ki. Artık bana ölüm yok."

Acaba öyle mi olacaktı?..

Adem Yavuz, Cengiz Kapkın, ben ve Güngör Gönültaş, çok eski arkadaş olmamıza rağmen bizim yokuşta işlerimizin çokluğundan hiçbir zaman bir arada olamamanın eksikliğini giderme imkânına kavuşmuş, âdeta kenetlenmiştik. Oteldeki ayrı odalarımızı bırakmış, Kapkın, Yavuz ve ben gecelerimizi de birleştirmiştik.

Kıbrıs'ta birkaç haftadan beri süren sessizlik komandolarımıza karşı bazı sızmalar yapmak isteyen Rum gerillalarının temizlenmesiyle bozuluyordu. Üçümüz birbirimizden ayrılmadan harekâtı başarıyla yürüten, büyük kahramanlık örnekleri veren Jandarma Komando Taburu'nun komutanı Hasan Binbaşımızla hayatımızın en güzel günlerini yaşıyorduk. Onlarla birlikte Lapta Harekâtına başından sonuna kadar birlikte gidip gerilla savaşı yapmaya kalkışacak olanlara ilk dersin orada nasıl verildiğini, gözlerimizle görmüştük. Düşmanın, insana göz açtırmayan havan ve kurşun yağmuru altında sürünerek ilerlemiş, savaş muhabirliğinin gereklerini yaşamıştık. Meslektaşlarım, benden biraz daha temkinliydiler. Her hareketimde bana, "Yahu, her yerde öne çıkmanın ne gereği var? Seni bekleyen bir Timuçin olduğunu unutma!.." demekten kendilerini alıkoyamaz olmuşlardı. Ama her seferinde onlara cevabım şuydu: "Elimde değil, savaş benim ruhumdur. İnsanların mutluluğu için girişilen böylesine bir savaşı izlerken geride kalmak olmuyor. Yüzlerce şehit bıraktığımız bu topraklarda alt tarafı bir de bizler kalırız..."

İşte, yine böyle günlerden biriydi. Hava İndirme Tugayı'nın mert ve cesur subaylarından Teğmen Atıf Yurdakul'la birlikte düşmana en yakın uç noktalarda ilerlerken üzerimize ölüm kusan makineli tüfeklerin ateşinden kendimizi kurtarmıştık. Kahraman Mehmetçiklerimiz bize ölüm kusan makineli tüfek yuvalarını bir şehit vererek susturmayı başarmış, üzerinde yoluk horoz arması bulunan ve Enosis yazan kışlaya kasırga gibi dalmışlardı.

Kimdi, bunlar mıydı bize karşı gerilla savaşı verecek olanlar? Hepsi kurşunlarımızdan delik deşik edilmişti. Sağ kalanlar da dağlara doğru kaçıyorlardı. Ama Mehmetçik onların amansız takipçisiydi. Her taraf kısa süre içinde Yunanlıların leşleriyle örtülmüştü sanki.

İşte böylesine bir günde tanımıştım Teğmen Atıf'ı...

Burada size, Atıf Teğmen'in esprisiyle süslenen hoş bir anımı da anlatmak istiyorum:

Günün yorgunluğunu, harekât sırasında elimize geçirdiğimiz Yunan Alay Sancağının üzerine imza atarak çıkarmaya başlamıştık. Harekât sırasında birbiriyle kahramanlık yarışında olan aslan Mehmetçikler tek tek gelerek bayrağa imzalarını atıyorlardı. Ne yazık ki, daha sonraki günlerde Ordu Komutanımız Suat Aktulga'nın ve diğer komutanlarımızın da imzaladıkları bu bayrak, vurulduğum minibüsteki çantamda kaldı. Onu Anavatana getirememenin üzüntüsü içinde sözünü ettiğim o hoş olayı da hep anıyorum.

İçimdeki sıkıntıyı gece yarısından sonra sık sık yatağımdan kalkarak, hiç de alışık olmadığım bir şekilde sessiz geçen Lefkoşe gecesinde balkondan kulağımı kabartıp etrafımı dinleyerek gidermeye çalışıyordum. Her yatıp kalkışımda Adem ile Cengiz, "Bir rahat uyutmadın bizleri. Bırak da uyuyalım," diyorlardı. Birden jet uçaklarımızın kulakları parçalayan gürültüsüne karışan makineli tüfeklerin tarakasıyla yatağımızdan fırladık.

Oysa ki bu âna kadar Kıbrıs'ta günlerden beri süren sessizlik devamlı hareket halinde olan beni sıkmaya başlamıştı. Her gün gazeteme birkaç fotoğraf yetiştirebilmek için sürdürdüğüm uğraş, bütün hızıyla gidiyordu ama işler benim için ne de olsa kesat sayılırdı.

Fotoğraf makinelerimizi yüklenip, gömleklerimizi merdivenlerin basamaklarında iliklemeye çalışarak dışarıya fırladık. Jetlerimiz Lefkoşe'nin Rum kesimi üzerinde durmamacasına dalış tazeliyor, makineli tüfekleriyle bir bir düşman yuvalarını aman vermez şekilde peş peşe delik deşik ediyordu. Uzaklardan toplarımızın gürültüsü geliyordu. Bütün telaşımızla, kapının önünde duran otomobilimize atlayarak, Hamitköy yönünde harekete geçtik.

Hamitköy'e yaklaştığımız zaman sağımıza solumuza önümüze ardımıza havan mermileri düşmeye başlamıştı. Çaresizdik, yolumuza yayan devama karar verdik. Artık, tam ateş hattına girmiştik. Çevremize düşen havan mermilerinden kendimizi korumak için sık sık o mermilerin açtığı çukurlara dalıp, tam siper oluyorduk. Nihayet, şanslı topçularımızın bulunduğu noktaya varmıştık. Onların yanında, kendimizi daha bir başka türlü güven içinde hissediyorduk.

Mehmetçik, canını dişine takmış, emirlere uygun şekilde kovanların barut hakkını yerleştiriyordu. Sonra topların kamaları komutlarla kapanıp düşmana amansız bir ateş yağdırılıyordu. Ama, ben bu kadarla kanamamış, arkadaşlarıma, "Daha ileriye. Piyadelerin yanına ulaşmalıyız. Kendi topçumuzun ateşinin üzerimizden geçişini duyabilmeliyiz," diyordum.

İşte tam bu sırada, düşmanın 106'lık bir havan mermisi Cengo'yla (Hürriyet Muhabiri Cengiz Kapkın) benim ortamıza düştü. İkimiz de yaprak gibi savrulduk. Toz duman içinde birbirimizi kaybetmiştik. Adem ise bu anda zaten bizden epey açıkta kalmıştı. İşte ilk ayrı düşüşümüz böyle, bir havan mermisiyle oldu. Ağzımdan ilk çıkan söz, "Çocuklar... Neredesiniz?" oldu. Aldığım cevap kesin ve sağlamdı: "Hooopp... Ergin... Sen nasılsın?" Cevap verdim: "Betonlar gibi..."

Bu sırada üzücü bir haber geldi. Aşağıda, tam siper yaparak yere yatan Mehmetçiklerimizden biri, üzerine düşen bir havan mermisiyle şehit olmuştu. Arkadaşlarımız şehidimizi kolları arasında makineli tüfek yuvasının arkasına doğru taşıyorlardı. Hepimiz boğazımızda düğümlenen hıçkırıklarımızı zor tutuyorduk. Burası savaş alanıydı. Oysa, az önce yanından geçerken bize gülerek el sallamıştı. Ağlamamalıydık. Bu topraklar için hepimiz ölüme hazır değil miydik..?

Dikomo sırtlarından bir toz bulutu yükseldi. Paletlerin sesine motorların uğultusu karışmıştı. Son bir kez daha arkadaşlarıma bağırdım: "Haydi... Tanklara gidiyoruz..." Hepimiz, bulunduğumuz yerlerden ok gibi fırladık, tanklara ve bariyerlere doğru koşmaya başladık. Ben, en önde giden bölük komutanının içinde bulunduğu MERİÇ-I tankına doğru seyirttim. Çakır gözlü, aslan yürekli Dinçer

Üsteğmen'in dost eli beni bir anda kavradı ve tankın üstüne çekti. Kulenin arkasına atılan bir battaniyenin üstüne makinelerimi yaymış, sıkıştığım zaman kullanmak üzere yanı başıma bırakılan Thomson'u ve bir el bombasını da makinelerimin bir parçasıymış gibi onların arasına karıştırmıştım. Artık, çok mutluydum. Hedefimiz günlerden beri soydaşlarımızı sararak, çeşitli şekillerde öldürmeyi tasarlayan Rumlara kesin vuruşumuzu yapmaktı. Bu toplu katliamı önlemenin tek çıkar yolu ne yazık ki buydu.

Gözü dönmüş çeteciler, soydaşlarımızı katletmek için günlerden beri Silahlı Kuvvetlerimizin kendilerine yaptığı uyarılara soydaşlarımızı gruplar halinde katlederek cevap veriyorlardı.

Üsteğmen Dinçer'in sesi de şu anda ellerimdeki yanıklar kadar taze ve kulaklarımda... Komutan peşinden gelecek olan komutasındaki diğer silahlı arkadaşlarına telsizden şöyle sesleniyordu:

"Burası Meriç-I... Meriç-2, 3, 4, 5... Beni duyuyor musunuz? O halde, ileri.."

Kendi elimle çantamda bulunan Türk bayrağını tankımızın telsiz antenine çektim. Tozu dumana katarak, Serdarlı'ya gidiyoruz artık... Üsteğmenimin elindeki uçaksavar, üzerimize ateş kusan düşmana ölüm yağdırıyor. Nişancı Mustafa'nın tankın topuna her dokunuşunda karşı saflarda alevler yükseliyor ve ben durmadan deklanşöre basıyor, basıyorum. Bu benim ömrüm boyu bir daha belki de hiç ulaşamayacağım mutlu anım. 17 yıllık gazetecilik hayatımın en yüce, en canlı, en önemli ve o kadar da güzel fotoğraflarını çekiyorum. Savaşın da kaderinde benim nasibime düşen bu. Benim silahlarım olan fotoğraf makinelerimin tespit ettiği her olay bence sanki düşmandan kurtarılmış yeni bir vatan parçamız kadar değerli.

Ama ne yazık ki, kader bu değerli belgeleri yurda ve belki de Kıbrıs Harekâtı tarihine ulaştırma şansını bana tanımadı. Vurularak esir düştüğümde, bütün insancıl kuralları ve basın yasalarını çiğneyen bir güruhun elinden canımdan başka hiçbir şeyimi kurtaramadım. Bu yüzden, zırhlı birliklerimizin o yüce zaferi fotoğraflarımda değil, sadece anılarımda yaşıyor.

Meriç-I, kahramanca taarruzuna devam ediyordu. Onun çelik gövdesine çarpan düşman mermileri bana hiçbir ziyan vermiyor-

du. Tank personeli ve ben, sanki görünmeyen bir ilahi zırha bürünmüştük.

Üzerimize ateş yağdıran düşmanla aramızda 200 metre kadar kalmıştı. Yanı başımızdan geçen iki tanksavar roketin rüzgârını yüzümüzde, uğultusunu kulaklarımızda hissettik. Sonra, şimdi bize karşı gerilla savaşına heves edenlerin mevzilerinde kaynaşma başladı. Hepsi, silahlarını bırakmış kaçıyorlardı ama nereye? Çoktan sarılmışlardı. Birliklerimiz önüne kattığı düşmanı aman vermez bir azimle kovalıyordu. Önümüzden kaçanlar, paletlerimizin altında üçer, beşer toprağa karışıyorlardı. Paletler biraz önce kendilerine ateş yağdıranları ezip geçmiş, daha ilerideki düşman mevzilerine doğru yıldırım harekâtını sürdürüyorlardı. Bu, benim başından sonuna kadar içinde yaşadığım Tuğgeneral İsmail Hakkı Borataş Paşa'nın yönettiği harekâtın sadece küçük bir bölümüydü.

Meriç-I durmamacasına düşmana saldırıyor, saldırıyordu. Engel tanımıyordu karşımızda. Ezip geçiyorduk. 12,7'lik uçaksavarımız, düşmana ölüm saçıyordu. İşte bu sırada devamlı ateş etmekten, uçaksavarımız tutukluk yaptı. Diğer tanklardan da oldukça uzaklaşmıştık. Telsizle olan bağlantımızı da hemen hemen kaybetmiştik. Diğer tanklarla konuşamaz olmuştuk. Üzerimize soluk aldırmayan bir ateş yağmuru da başlamıştı. Dinçer Üsteğmen ile makineli tüfeğin şişen namlusunu bir hal yoluna koymaya uğraşıyorduk. Kızan namlu, ellerimi yakmıştı ama hiçbir şey hissetmiyordum. Bizim için zaferdi önemli olan. İşte bu sırada, hepimizin gözlerini yaşartan nişancımız Mustafa'nın davranışı olmuştu. Bu kahraman asker yukarıda tankın üzerinde yalnız kalan komutanını ve gazeteci ağabeyi beni korumak için tankın ön tarafından söktüğü A-6 ağır makineli tüfeği kucağında tankın kulesine çıkarmış çelik gibi pençeleriyle sehpaya gerek duymadan, bize ateş edenlere son sözünü söylüyordu.

Geçen zaman içinde telsizimiz ve uçaksavarımız onarılmış, savaş heyecanıyla kaybettiğimiz diğer tank ve kariyerlerimizle bağlantımızı yeniden kurmuştuk. Önümüze çıkan hedefi yakıyor, yıkıyor ve Serdarlı'ya bir an önce varmak için ateş yağmuru altında hızla ilerliyorduk.

Serdarlı'ya artık çok az yolumuz kalmıştı. Önümüze çıkan her düşman köyünü, karargâhını top ateşine tutuyorduk.

Bana hüzün ve aynı zamanda sevinç veren olaylardan biri de bu sırada geçti. Üstün silah gücüyle mücahitlerimizin garnizonunu ele geçirerek buraya yerleşen düşmanla karşı karşıya idik artık. Önünde yüce Ata'mızın büstü bulunan bu mücahit bölüğünü düşmandan temizlemek bana ayrı bir mutluluk verdi. Bize dağlar dayanmıyordu. Değil ki üç-beş palikarya dayansın... Hepsini kattık önümüze. Kovaladık, ezip geçtik. Serdarlı'ya varmıştık artık. Tankın üzerinden bir tepenin ardına gizlenmeye çalışan ufak bir düşman grubu gördüm. Dinçer Üsteğmen'e o tarafı işaret ettim. Tankımız hızla olduğu yerde dönerek o yönde doğruldu. Topumuz tepeye doğru nişan aldı. Nişancının yanık ellerinin derileri sıyrılmıştı ama, parmakları tetikten ayrılmıyordu. Sürtenin (Tepenin) gerisinden elleri havada 7 Yunan askerinin yavaş yavaş ayağa kalkışını seyrettik. O yüzleri görülmeye değerdi. Bunlar o dakikaya kadar Serdarlı'daki soydaşlarımızı kuşatarak, inim inim inleten ve az önce bize ölüm kusan makinelilerin başındaki grubun bir parçasıydı. Ölüm, şimdi kapıya gelmişti onlar için. Biri istavroz çıkarıyor, öbürü tankın paletlerine kapanmış ağlıyor, bir başkası önümüzde diz çökmüş yalvarıyordu. Ben objektifimle hepsinin ölüm korkusu bürümüş suratlarının portresini çekiyordum.

Dinçer Üsteğmen'in sert uyarısıyla irkildim: "Dikkat et... Bunlara güvenilmez. Önce yalvarırlar, açığını yakaladıkları anda indirirler aşağı adamı kahpece..."

Dikkatimi topladım ve üsteğmenin emri üzerine Tomson'u kaptım ve Rum askerlerine doğrulttum. Tank komutanı bu sırada tankın içinden üstüne fırlamıştı. Elimden silahı aldı. Mustafa'ya şu emri verdi:

"Atla aşağı, ara şunların üzerini..."

Mustafa emir bitene kadar zaten işine başlamıştı bile. Esirler hâlâ ağlıyor, aman diyene kılıç kaldırmayacağımızı bilmiyormuş gibi dövünüyorlardı... Hele bir tanesinin pantolonunda ağır ağır yayılan bir ıslaklığı görüyor ve neşrettiği pis kokudan ne hale düştüğünü hem kızarak hem acıyarak karışık duygular içinde izliyorduk.

Mustafa aramasını bitirince Rumları tek tek süzdü. Sonra elini cebine attı, kalan son sigaralarını, elleri başları üzerinde kenetli duran esir Rumların ağızlarına birer birer dürttü. "Yak bakalım bir sigara." Sigaralarını çakmağıyla yaktı. Rumların korkudan katılaşmış yüz hatlarının, Mehmetçiğin şefkat dolu bakışlarıyla, sanki bir heykeltıraşın mermere can veren dokunuşları gibi bir etkiyle gevşeyişini gurur ve heyecanla izledim. Bu an, bana insanın ölüm ve hayat arasındaki çaresiz bocalayışının en güzel fotoğraflarını çekebilme olanağını veriyordu. Mustafa'nın düşmanı teskinden sonraki işi terbiye oldu:

"Ulan kefereler, savaşın be... Savaşın be... Ne kaçıyorsunuz durmadan?"

Esirleri, kurtuluş sevinciyle Serdarlı'dan bize koşarak gelen mücahitlerin güven dolu ellerine bırakarak yolumuza devam ettik. Artık zafer bizimdi. Serdarlı da kurtulmuştu.

Arkadan, diğer zırhlı birliklerimiz de Serdarlı'ya akın akın geliyordu. Harekâtı yöneten Tuğgeneral Borataş az sonra bir aracın üzerinde gözüktü. Paşa'yla sarmaş dolaş birbirimizi kutladık. Tanktan Paşa'nın aracına geçerek Serdarlı'ya ilerlemeye başladım. Manzara görülmeye değerdi. Herkes ağlıyordu sevinçten, bütün soydaşlarımız yollara dökülmüşlerdi. Hiçbirimiz gözlerimizde biriken sevinç yaşlarını engelleyemiyorduk. Serdarlı Türk'ü için beklenen an buydu işte: Yeniden doğuştu bu.

Az sonra, sabahtan beri görmediğim arkadaşlarım da bindikleri zırhlı araçlarla Serdarlı'ya ulaştılar. Şimdi anılarımın arasında yalnız temiz yüzü kalan Adem'ciğim boynuma sarılarak yine bana o Sivaslı ağzıyla: "Ulan sen deli misin? Seni burada bulamayacağım diye ödüm kopuyordu. Hiç öyle tankın üstüne uzanıp ateş hattına gidilir mi be? Sonra seni bekleyenlere ne cevap vereceğiz?" diye söylenerek boynumda sanki asılmış öpüyor, öpüyordu. Bu sırada Cengiz'in kollarını da boynuma sarılı buldum. Üçümüz de mutluyduk.

Gerçek bir savaş muhabirliği yapmıştık. Ama o mutluluğum şimdi paramparça... Adem'i bekleyenlere ben ne cevap vereyim?.. O andaki mutluluğumuzu tespit için Dinçer Üsteğmen'i de aramıza alarak tankın üzerinde bayrağımızın gölgesinde çektirdiğimiz

fotoğrafın vurulduğum zaman kaybolmuş olması bana üzüntü veren bir anı olarak kalacak.

Anılarımda en mutlu köşeyi, mesleki çalışmalarımızdan ötürü bizi nazik bir ağabey olarak kutlayan bu zaferin kahramanı Boratağ Paşa'nın şu sözleri süslüyor:

"Ne yazsanız hakkınız çocuklar. Bizlerle aynı sıkıntıyı çektiniz. Hepinizi karşımda sağ salim gördüğüm için çok mutluyum.. Bu savaşı sizler de aynen bizim gibi yaşadınız. Mesleğinizin hakkını tam olarak verdiniz. Üçünüzü de kutlarım. Harekâtın bu safhası bugün burada bitiyor. İkmal yapacak ve askerimizi dinlendireceğiz. Yarın yolumuz Magosa. Orada da beraber olacağız. Size şimdiden başarılar dilerim. Gerçeği çekin, gerçeği yazın..."

Bu güzel öğütlerden sonra bütün günün emeğinin ürünü olan filmlerimizi anavatana ulaştırmanın çarelerini aramaya koyulduk. Tek yol vardı. Girne boğazına dönmek ve o gün hareket edecek helikoptere filmlerimizi yetiştirmek. Öyle yaptık. Filmleri bırakıp sabahki Magosa harekâtına katılmak üzere hemen döneceğimiz için kimseyle vedalaşmadan yola çıktık. Hatta kalanlara "Sizlere Allahaısmarladık demiyoruz. Çünkü en çok iki, iki buçuk saat sonra yine aranızda olacağız," diyerek ayrıldık. 14 Ağustos Çarşamba günüydü ve saatler 15.30'u gösteriyordu.

Yanmış ve parçalanmış olan avuçlarının ıstırabını ancak duymaya başlamıştım. Serdarlı'daki doktor pansumanda ellerimi harp paketleriyle sardı.

Bu sırada hastane köşelerinde kader birliği yapacağımız Yüksel Ahmet bacıyı da sancılar içerisinde doğuma gitmek üzere oraya getirdiler. Ergenekon köyü muhtarı, "Ben sizleri minibüsümle Lefkoşe hastanesine götürmeye hazırım," diyordu. Hepimiz minibüsle yola koyulduk. Doğuma giden Yüksel bacının eşi de aramızdaydı, altı kişiydik. Bizimle beraber hastaneye gelecek olan yaralı Serdarlı Sancaktarı son anda kararını değiştirerek Adem Yavuz'un kucağından kalkarak bizden ayrılmıştı. Ayrılışına hâlâ şükrederim. Kim bilir, Rum Milli Muhafızlarının eline o da düşseydi, ne işkencelerle öldürülürdü...

Akşamüzeri, Yüksel bacıyı doğum için Lefkoşe Hastanesine bırakıp filmlerimizi yurda göndermek üzere Girne Boğazına geçmek amacıyla yolumuza devam ediyorduk.

Minibüsümüzde bulunan Ergenekon köyü muhtarı, en kısa yoldan Lefkoşe'ye gitme arzusundaydı. Bense tanklarımızın harekâtı sırasında Hamitköy'de bıraktığımız otomobilimizi almak ve aynı zamanda daha emin bir yol olan Hamitköy üzerinden Lefkoşe'ye gitme fikrinde ısrar ediyordum. Sanki ölüm bizi muhtarın yoluna çekiyordu. Sözümü dinletemedim. O ısrarla Kaymaklı üzerinden Lefkoşe'ye gitmenin, yolun düzgünlüğü bakımından da isabetli olacağı görüşündeydi.

Jetlerimizin ve tanklarımızın bombaladığı Rum sanayi bölgesinin içinden geçerek Küçükkaymaklı'ya saptık. Çevrede tam bir akşam sessizliği vardı. Bunu, bombardımandan sonra da yanmaya devam eden fabrika ve depolardan yükselen alev, duman ve çatırtılar bozuyordu. İyi bir sürücü olan Cengiz Kapkın da şoförü sürekli uyarıyor, "Böyle kuşkulu yerde yavaş gidilmez. Bas gaza, daha hızlı, daha hızlı. Bir an önce çıkalım buradan," diyordu.

Birden bir ağır makineli tüfek tarakası bu sessizliği darmadağın etti. Ortalık toza dumana büründü. Kulaklarımız tırmalandı. Davranmaya fırsat kalmadan şoförün ağzına saplanan kurşunun girişini dehşetle gördüm. Şoför ağzından boşanan kanla üzerime yığılıp kaldı. Minibüs olduğu yerde çakılmıştı. Müthiş bir ateş yağmuru altındaydık artık. Can telaşı başlamıştı. Kimse kimseyi düşünemiyordu. Hızla eğilerek korunduğum sırada ensemde şoförün ağzından boşanan kanın sıcaklığını duyuyordum. Ölümü düşündüğüm o anda omzumda müthiş bir yanma oldu. Ölüme daha da yaklaşmış, Azrailin kapıya geldiğini anlamıştım.

Müthiş ateş altında çaresizlik... Kurşun yağıyor, yağıyordu ama yapacak hiçbir şey yoktu. Ölmeyi beklemekti bu. Zihnimde tüm yaşantım bir film şeridi gibiydi şimdi. Bir yerlerden oğlum fırladı gözlerimin önüne koşuyordu bana, evim, karım, çocuklarım, anam, babam, dostlar geçiyordu bir bir. Anam ayrı bir yerden kuşkuyla bakıyordu. Gülen, kuşku veren çehreler ve "Ta-ta-ta-ta..." makineli tüfeği. Sonra, parçalanarak dağılırken vücuduma saplanan irili ufaklı cam parçalarının acı sıcaklığı...

Bu ne kadar sürdü bilmiyorum. Acılar arttı, gürültüler kesildi. Ölmüş müydüm acaba? Bu muydu ölüm denen muamma? Yoo, hayır. Bu benim omuzumdu işte, parça parça etlerim avucumdaydı.

Sızılar duyuyordum. Ölmüş olamazdım. Ya kulaklarımdaki uğultu. Bu kan, bu cam parçaları, bu sızı, bu etlerim... İşte muhtardı ölen. O halde, o halde yaşıyorum:

"Cengiz???"

"Ergin???"

Tamam işte sorum ve cevabı... Hayattayım. Artık yeni sorular, yeni cevaplar izleyecek birbirini, yaşam izleyecek... Ya bu sızılar, ah omuzum. Ama olsun. Bir daha sordum:

"Cengo. Nasılsın?"

"Ergin... Bizlerde bir şey yok. Sen nasılsın, kötü mü?"

"Çok... Benden geçti. Çoluk-çocuğum.. Timuçin sana emanet. Bu işi bir sonuca bağlamalıyız. Ben iniyorum.

Sizler benden işaret bekleyin. Bu işten sıyrılabilirsek ne mutlu. Burada ölmemeliyiz."

Çek yapısı otomatik silahlarını doğrultmuş bekliyorlardı. Seslendim:

"Gazeteciyim: I am journalist..."

"Makineni başının üstüne koy ve gel," dediklerini duyuyorum. Yürüdüm. Biri öne fırlayıp namluyu karnıma dayadı. Aradılar üzerimi. Yere diz çöktürdüler. Emir vermeye başladılar. Arkadaşlarımın da makinelerini başlarının üzerine koyup gelmelerini istediler. Bana çevrilen namlular 20-25'i bulmuştu. Bakışları haindi.

Kin ve nefret dolu gözlerinin gerisine bakıyordum. Etraf nasıl da buğuluydu. Toparladım kendimi, "Burada ölmemeliyim. Burada ölmemeliyiz." Belki yüzlerce tekrarladım bu sözü kendi kendime. Seslendim:

"Cengo... makineni başının üzerine al ve buraya gel."

Cevap yok... Bir daha... Bir daha... "Cengo... Cengo... Cengo... duyuyor musun?"

"Tamam mı Ergin?

"Tamam... gelin..."

Geldiler... Cengiz, Adem, Yüksel bacı, kocası... Yüksel bacı doğum sancıları, korku ve dehşetten bitik Adem ile kocasının kolları arasında sürükleniyordu.

Acıklı bir andı bu. Hain bakışlara ne yazık ki esir düşmüştük.

Çevrem ne kadar da buğulu... Hain hain bakan bu düşman yüzler, azalıyor, çoğalıyor, yaklaşıyor, geriliyor. Niye vuruyorlar bi-

zi? Hangi dünya yasasına sığar olayları objektifine aktarmaktan başka kaygısı olmayanı vurmak, esir almak? Omzum ne kadar da yanıyor... Kan dinmiyor bir türlü. Dizlerim de çözülüyor ağır ağır.

Bu hale de mi düşecektik? Şunlar karşımda tek tek olsalar ya da üçü-beşi birden ama eşit silahlarla... Keşke asker olarak burada bulunsaydım, silahım yanımda olsaydı... Gözlerim mi buğulanıyor, çevre ne kadar bulanık. Yalvaran Rumlara ne oldu şimdi acaba? Burada olsalar ne derlerdi? Onların da bakışları böyle hain mi olurdu, Mustafa bunlara da birer sigara vermez miydi? "Palikaryalar... ulan savaşın be, savaşın be... Ne kaçarsınız durmadan?" demez miydi?

Ahh. Omzum yanıyor, dizlerim çözülecek... Cengiz, Adem buradalar. Yüksel bacı da, kocası da... Ya bu hain bakışlar? Yüksel bacı yerlerde kıvranıyor... Ahh. Şunları hep seçebilsem, ne kadar da buğulu çevrem...

Bu hain bakışlardan bir hainler haini, "Vuralım.. Bunlarla mı uğraşacağız?" diyor.

Buğulu gözlerim, bunları görüyor, az buçuk Rumcamla anlıyorum amacını... Hain ablak suratlar içinde bir güleç yüz büyüye küçüle yaklaşıyor.

"Al şu havluyu. Bas yarana. Fotoğrafçıyım ben de. Ama aynı zamanda Türklerle düşmanım. Askerim de şimdi üstelik.."

Basıyorum havluyu yarama, "Sağ ol, yine görüşürüz," diyorum o Rum'a.

Bu boşalttıkları bizim makinelerdeki filmler. Bu makineler, bu çantalar da bizim. Cengiz bir bir veriyor onları. Filmler... O zafer harekâtında çektiğim filmler. Benim fütuhatım... İçim titriyor. Kahroluyorum. Gitsin makineler, çantalar. Üç makinem altı objektifim gözümde değil. Ama o filmleri bir daha çekemem ki... Benimle beraber onlar da yaşamalıydı birer belge olarak... Çok yazık.

Dizlerim iyice çözülmüştü kan kaybından. Doğrulamıyordum. Her şeyimizi aldıktan sonra bizi hastaneye götüreceklerini söylediler. Bunun için de yolun karşı tarafına geçmemiz gerekiyordu.

Bu sırada, Rum mevzilerine çok yakın olan Türk mücahitlerin, siperlerinden geçeceğimiz yol ateşe tutuldu. Şimdi iki ateş arasındaydık. Rumlar beni kendilerine siper ederek yol kenarına kadar çıktılar. "Haydi," dediler. Mücahitlerin ateşi altında, onlara siperlik

ederek olanca gücümle fırladım. Ama onlar cesaret edemeyince yerlerinde kaldıkları için tek başıma kaldım. Bu defa geri çağırdılar. Acaba kendi kurşunlarımızla mı ölecektim? Çaresiz sürünerek geri döndüm. Bitkindim. Rumlar bu ateş altında oradan ayrılamayacağımızı bildirdiler... Telefonla bir zırhlı kamyon getirttiler, bizi bindirip ateş altında yolladılar. Yarı baygındım. Cengiz'in yardımıyla araca binerken, "Şu filmleri alalım Cengiz," dedim. Ama bu imkânsızdı tabii. Cengiz'in tepkisi sert oldu. "Bırak ulan. Ölüyorsun, hâlâ aklın filmde..." Adem ilişti gözüme, parçalanan minibüs camlarından biri yanağını sıyırmıştı, kanıyordu. Olup bitenlerin şaşkınlığı içinde Lefkoşe Rum kesimindeki hastaneye getirildik.

Hastanenin önünde bir hayli kalabalık EOKA'cı silahlı Rum ve Yunanlı subay ve asker vardı. Burada, sonradan Adem'i vurduğunu öğrendiğim bıyıklı esmer ve yakasında Yunan ordusu arması olan astsubay, "Kopsi kefalis, (Kafalarını keselim)" diye bağırıp hırçın hareketler yapıyordu. Üzerimize birkaç namlu çevrilmişti.

Gerçi burası bir hastaneydi ama, diğer bütün Rum hastanelerinde olduğu gibi bir askeri karargâhın içindeydi Rumlar. Türk bombardımanından kurtulmak açıkgözlülüğüyle hastaneleri karargâhlar içine kurmuşlar ya da her hastane kurdukları yeri bir karargâh haline getirmişlerdi.

Burada yine ölümle burun buruna geldik. Silahlı Rumlardan herhangi biri her an üzerimize kurşunlarını boşaltabilirdi. Nitekim sonradan Adem'e böyle yapmamışlar mıydı?

Karışık düşünceler içindeyken bir tıp adamının çıkagelişi kurtuluş için herhalde bir vesile oldu o an için. Rum doktor, çevremizi saran bilinçsiz güruhu dağıtmayı başarmış ve getirttiği bir sedyeye beni yatırmıştı. Ben sedyeyle, arkadaşlarım da itile kakıla hastaneye ulaşabildik. Burada, en ümitsiz anlarda bile insanlar için bir ümit çıkabileceği gerçeğini düşündüm. Koluma serum takan o doktor İngilizce olarak bana şöyle sesleniyordu:

"Hiç korkmayın. Tababetin milliyeti yoktur. Benim garantim altındasınız. Ben oldukça siz de olacaksınız."

Ama böyle düşünmeyenler de vardı. Görevli hemşirelerden biri şöyle bağırıyordu:

"Bakmayalım bunlara, ölsünler..."

Hayal meyal anımsıyorum. Bu istek pek taraftar bulmadı Allah'tan. Öldürmeyen Allah öldürmez. Kısa bir tartışmadan sonra o gaddar hemşireyi arkadaşları kollarına yapışıp yanımdan uzaklaştırdılar.

O arada Cengiz'i gördüm. Askeri yöneticilerin, basın kartlarımızı almak istediğini söylüyordu. Kana bulanmış kartımı kan içindeki pantolonumun cebinden, 1100 Mark, 150 Dolar ve 5.000 Türk lirası bulunan cüzdanımla birlikte çekip aldılar. Ve bir daha da geri vermediler.

O anda şunları düşünebiliyordum. "Gazeteci tutsak edilmez. Yanlışlıkla tutulsa bile derhal serbest bırakılır. İşkence yapılmaz. Hatta savaş tutsağına bile işkence yasaktır. Zati eşyası alınamaz. Tutulduğu yer, belirli süre içinde açıklanır, vs... vs..."

Burada, Rumların tarafında bu yasaların hiçbiri yaşamıyor, yaşatılmıyordu.

Sızılar ve ezik düşünceler içinde dalıp gitmiş bir halde uzun koridorlar aşıp ameliyathaneye götürüldüm. Bana güven veren doktor sırtımı uyuşturup yaramı diktiği sırada bir şeyler oldu. Doktor tuhaf tuhaf konuşuyordu:

"Korkma. Seni arkadaşınla aynı odada yatıracağım."

Allah Allah benim yaralı arkadaşım yoktu ki... Adem sadece yanağından bir sıyrıkla kurtulmuştu. Cengiz sapasağlamdı. O halde başka biri mi getirilmişti bizim arkadaşlardan buraya yaralı olarak? Yarası ağır mıydı acaba? Yoksa Cengiz ve Adem'den biri ben vurulduğumda yaralanmış ve yaranın sıcaklığıyla kan tutmasına uğrayıp vurulduğunu anlamamış da durum şimdi mi anlaşılmıştı? Yoksa... Evet yoksa daha kötü bir şey mi olmuştu? İkisinden birini hastane girişindeki o bilinçsiz palikaryalar öldürmeye mi kalkışmıştı?

Dalmışım. Dört saat geçmişti. Gözümü açtığımda... O ne? Adem yatıyordu karşımda, sayıklıyordu. Sorularım, cevapsız kalıyordu. Adem vurulmuştu ve çok ağırdı. İşte o en kötü şey olmuştu. Kurtulacak mıydı acaba?

Adem o gün ancak öğleye doğru kendine geldi ve yanıbaşında yatan bana bakar bakmaz ilk sözü, "Hadi Ergin, kaçalım burdan, yoksa bu herifler bizi öldürecekler," oldu.

Kendisine, "Acele etme, iyi olalım ondan sonra düşünürüz," dedim ama bana, "Vakit yok dün gece beni buradan sorguya götürürlerken otomobile tam bineceğim sırada karnından makineli tüfekle taradılar," dedi. Adem'in bu sözleri aklımı başıma getirmişti. Ama şu anda da yapılacak bir şey yoktu. Adem'den nasıl kurşunlandığını anlatmasını istedim. Eski canlılığını çoktan kaybetmiş olan Adem kesik kesik sesiyle zaman zaman tıkanarak bir kolunda serum şişesi midesindeki suyu boşaltmak için burnundan içeriye sokulmuş lastik borunun verdiği ıstırapla güçlükle konuşarak, şunları söylüyordu:

"Cengiz'i, Demirci'yi ve beni sorguya götürmek için birbirimize kelepçelemişlerdi. Gözlerimiz de bağlıydı. Hastanenin bahçesindeki Land Rover marka otomobile arka kapısından bindiriliyorduk. Daha henüz ayağımın birini otomobile atmamıştım ki bir tüfek patladı, bağırsaklarım dışarıya dökülüyor zannettim. Kendimi kaybetmişim, gözlerimi şimdi burada açtım. Ne kadar zamandır buradayız?"

Adem'e iki günden beri hastanede olduğumuzu, endişelenecek bir şey olmadığını söyledim ama hastanede bizden başka yalnız bize muhafızlık etmek için on bir sivil ve asker Rum'un yatırıldığı Lefkoşe Rum Genel Hastanesi'nin en üst katında bizleri yeni tehlikeler bekliyormuş gibi geliyordu. Hastanenin biraz ilerisinde dalgalanan Türk Bayrağı'nı gördükçe Türk kesimine oldukça yakın bir yerde olduğumuzu tahmin ediyordum. Adem için de zor günlerin başlamış olması beni ayrıca üzüyordu.

Doktorlar devamlı olarak kötüleşen Adem'in durumuyla yakından ilgileniyorlardı. Devamlı olarak Adem'le benim başımda bir hemşire bırakılıyordu. Şimdi beni anılarımın arasında en çok etkileyen şehit arkadaşımın, "Bir damla su verin, artık dayanamıyorum," diye inlemesidir. Fakat onun bu isteğine cevap her seferinde kesindi: "Bir damla su içerse mutlaka ölür. Bunu bilmelisiniz."

Günler geçiyordu, benim omuzum iyileşeceğine kötüleşiyordu. Adem de yattığı yerde her gün biraz daha göz göre göre eriyordu. Yalnız odamızın kapısında nöbet tutan Rum gençleriyle münasebetlerimiz her gün biraz daha iyiye doğru gidiyordu. Hepsiyle yaptığımız konuşmalarda bir Türk-Rum savaşının karşısında olduklarını belirtiyorlar, buna sebep olarak Yunan Hükümeti'ni ve Amerika'yı gösteriyorlardı.

Şehit arkadaşım Adem Yavuz'un gün geçtikçe durumunda hiçbir iyilik görülmüyordu. Bizi tedaviye gelen doktorlara devamlı olarak, "Bizim burada bulunduğumuzu Kızılhaç'a bildirin, Birleşmiş Milletlere bildirin, gelip bizi burdan alsınlar," diyordum ama bütün bu isteklerime doktorlar sadece baş sallayarak cevap veriyorlar, isteklerimizi ilgili yerlere ulaştıramıyorlardı. Doktorların da ayrı bir baskı çemberi içine alınmış oldukları açıkça meydandaydı artık.

Yaralanmamızın üzerinden birkaç gün geçmişti, saat gecenin 22'si olmuştu. Adem'in kan tahlillerini yapan hemşire tansiyonunu ölçtü, sonra odadan koşarak uzaklaştı. Adem yattığı yerden, "Su su, oy anam oy babam, imdat, yeter artık öldüm, bittim, kurtaran yok mu?" diye bağırıyordu. İşte bu sırada Adem'i ameliyat eden sarışın doktor koşarak geldi. Ve bana heyecanla, "Arkadaşını yarım saat içinde ikinci defa ameliyat etmem gerekiyor, bu ameliyatını kendisini bayıltmadan yapacağım, aksi takdirde ölüm mutlaktır," dedi. Adem'i başucumuzda bekleyen "Arkisti" isimli hemşirenin verdiği talimata göre oda kapımızın önünde nöbet bekleyen EOKA-B taraflısı olan gençler sedyeye taşıdılar.

Adem'le ilk vedalaşmamız burada oldu. Şehit arkadaşım bana, "Bu ameliyattan sağ dönemeyeceğim, bu herifler beni öldürecekler... Beni bizim köydeki suyu en soğuk olan pınarın yanına gömdürtürsün, eşyalarımı da ağabeyime verirsin," diyordu ve ikimiz de ağlamaya başlamıştık. Ben Adem'e, "Seni burada beklediğimi ve kaçacağımızı unutma, seni bekliyorum, bana söz ver," dedim. Adem'i daha fazla bekletmediler. Sedyenin tekerlek sesleri asansörün kapısından yok oldu. Çok çok uzun gelen bir elli dakikanın içinde Adem dönene kadar bana çok ıstırap veren parçalanmış omzumun da acısını unutmuş, Adem'in sağ dönmesinden başka bir şey düşünemez olmuştum. Karşı odada yatan, doğuma getirirken başına bu felaket gelen, bizimle birlikte tutuklu muamelesi yapılan Yüksel Ahmet bacı da yatağına kapanmış yüksek sesle hıçkırarak ağlıyor, korkudan büyüyen gözleriyle bana, "Ergin ağabey, bu Rumlar bizi sağ koymazlar," diyor, ağlıyor, ağlıyordu.

Birden Adem'i getiren tekerlekli sedyenin sesiyle irkildim. Dışarıya fırladım. Adem sedyeye uzanmış geliyordu. Yüzü gözü ter içindeydi. Bana, "Yahu herifler beni bayıltmadan kestiler ama birazcık

karnımdaki şişkinlik de geçti," dedi. Ve Adem'i görevliler tekrar yatağına taşıdılar... Bu sırada gözüme bir şey çarptı. Adem'in karnından plastik olan bir boru sallanıyordu. O da bunu o anda fark etti. "Artık bende hayır kalmadı, diyerek tekrar ağlamaya başladı. Kendisini yatıştırdım. Biraz sakinleşti. Soğuk suya batırdığım bir tülbentle yüzünü ve kurumuş olan dilini siliyordum. O da arada bir dilinin üzerinde gezdirmiş olduğum tülbenti emerek susuzluğuna çare arıyordu. Adem ve ben zorlu bir gece daha geçirdik.

Şehit arkadaşım bir ara bana, "Ergin bak, annem gelmiş, karşıda oturuyor. Kendisine alaka göster. Söyle yanıma gelsin, otursun," diyor, dalıp dalıp gidiyordu... Adem'in inilti ve sayıklamaları gün ağarıncaya kadar devam etti. Şuuru zaman zaman yerine geliyor, bazen iyicene kayboluyordu. Beni bir ara sevindiren şöyle bir şey oldu. Devamlı olarak, "Oy anam, öldüm anam, oy babam, imdat kurtaran yok mu?" diye ıstırabından bağıran arkadaşım bir ara bana, "Yahu ben böyle boşuna inliyorum. Bu kefereler bizim dilimizden ne anlar?" dedi ve aynı sözleri İngilizce olarak, "Oy mother, oy father, help me!" diye bağırmaya başlamıştı. Şuurunun bu şekilde de olsa yerine gelmesi beni sevindirmişti ama durum yine de iyi değildi... Adem her dakika biraz daha kötüye gidiyordu. Kolundaki serum şişesinin ince hortumunu damarından çıkarıp atıyordu. Doktorlar tansiyonu çok düşen Adem'e tekrar serum vermek için damarlarını bulmakta büyük güçlük çekiyorlardı. Her serum çıkartılışında tekrar sedyeyle ameliyathaneye taşınarak güçlükle ameliyat ediyorlar, bulunan damarına serum takıyorlardı. Doktorlar en sonunda yaptıkları bir ameliyatla serum şişesinin hortumunu Adem'in bacağına bir daha çıkmayacak şekilde bağlayarak bu işin çaresini buldular.

Adem'in susuzluğu artık canına tak etmişti, ama çaresi yoktu. Bunu gidermek için yemek masasını yatağının kenarına çekiyor, üzerine bir tas dolusu buz gibi su koyuyor ve içine beş altı parça gazlı bez atıyordu... Adem suyun içindeki bezleri dakikalarca mıncıklıyor ve çocuk gibi bitmek tükenmek bilmeyen bir hevesle suyla oynayarak hararetini gidermeye çalışıyordu... Artık ben de onun yanında su içmiyor ve ihtiyacımı dışarıya çıkarak gidermeye çalışıyordum. Adem de, "Ben ancak memlekete dönersem iyi olurum belki, söyle şu heriflere yollasınlar beni. Öleceksem vatanımda öle-

yim," diyordu. Ama bu isteği de her defasında cevapsız kalıyordu. Nihayet esaretimizin dokuzuncu günü gelmişti. Sabahın erken saatlerinde üç Rum sivil polisi gelerek beni hastanede boş bir odaya aldılar. Üçünden en yaşlısı oldukça iyi Türkçe biliyordu.

Bana, "Burada esir değilsiniz, tutuklu da değilsiniz ama elimizde olduğunuzu da unutmayın," diye başlayan garip bir konuşmayla sualler sormaya başladı. Özellikle hangi birliklerimizin Kıbrıs'ta bulunduğunu soruyorlar ve Ada'ya hangi yolla geldiğimizi öğrenmek istiyorlardı.

Ayrıca merak ettikleri bir konu da savaş sırasında kaç Türk ve Rum öldüğüydü. Kendilerine bu konuların tamamen yabancısı olduğumu, Ada'ya helikopterle geldiğim halde, Truva feribotu ile geldiğimi söyledim. Bana öğleden sonra Lefkoşe'nin Türk kesimine gönderileceğimi fakat Adem'i de sorguya çekeceklerini söylediler. Kendilerinden rica ettim. Adem'in konuşacak takati bile olmadığını anlattım, ama kabul etmediler. Adem yirmi dakika kadar süren sorgusu sırasında bazı sorulara kopuk kopuk cevap verdi ve daldı gitti.

Öğleden sonra beni almaya geldiklerinde Adem'le son defa vedalaştık ve birbirimizi öptük. Bana, "Unutma, sağ kalırsak bizim köyde pınarın başında patlıcan kızartması ve cacık ile birlikte rakı içeceğiz, eğer ölürsem beni oraya gömdürecek, takatin olursa cenazeme gelecek, Ayşe'ye de selam söyleyeceksin," dedi. Son defa kucaklaştık, birbirimizi doya doya öptük. Acaba Türkiye'ye dönebilecek miyim diye düşünürken iki EOKA'cı gelerek gözlerimi bağlayıp, sedyeye yatırdılar. Artık benim için yeni bir yolculuk başlamıştı.

Gözlerim bağlı olduğu halde beni hastanenin arka bahçesine getirdiler. Güçlükle aynı Adem'in bindirildiği gibi bir Lend-Rover otomobile bindirildim. Yanımda iki kişi daha vardı. Bunlardan bir tanesi Yüksel Ahmet bacıydı. Hastanede düzelen morali yine bozulmuştu, hıçkıra hıçkıra ağlıyor, bir yandan da, "Ergin ağabey, bunlar bizi sağ komazlar bilesin... Öldürmeye götürüyorlar," diyordu. Yanımızda bir de adının sonradan Raif Derviş olduğunu öğrendiğim İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi son sınıf öğrencisi olan bir delikanlı vardı.

Üçümüzü de gözleri bağlı olarak Lefkoşe içinde bir askeri birliğe getirdiler. Bir subay burada dolaşan bütün askerlere bağırarak

içeri girmelerini ikaz ediyordu. İçim biraz rahatlamıştı. Adem Yavuz'un başına gelenlerin bize de yapılmasını herhalde istemiyorlar diye düşündüm. Bu defa da başka türlü bir heyecan başlamıştı, içeri alındığımız odada, birkaç Rum askeri kısa bir zaman için de olsa gözlerimizdeki bezi yukarıya doğru sıyırarak yüzlerimize bakmaya başlamıştı. Yüksel Ahmet bacının heyecanı yine son noktasına varmıştı... Yıllardan beri Rum mezalimi altında inim inim inleyen bir Türk kadını olan Yüksel Ahmet her hareketten haklı olarak büyük bir heyecan duyuyordu. Burada on dakika kadar kaldıktan sonra yine gözlerimiz bağlı olarak otomobille uzun bir yolculuğa çıkarıldık. Bize korkacak bir şey olmadığını söylüyorlardı. Bir saatten fazla süren yolculuktan sonra Limasol'a varmıştık. Yol boyunca gayet iyi Rumca bilen Raif Derviş Rum askerlerinin bizlere söylediği sözleri tercüme ediyor ve kendi başından geçen şu olayı bana anlatıyordu:

Silahlı Kuvvetlerimizin *ikinci barış harekâtı* başladığı gün tatilini geçirmek için İstanbul'dan kalkıp Limasol'a annesinin babasının yanına gelen Raif Derviş'de öbür dünyaya gidip gelenler arasındaydı. Harekât sabahı hiçbir suçu olmadığı halde EOKA B taraftarı çeteciler tarafından evinden alınarak elleri bağlanan Raif daha sonra göğsünden kurşunlanarak bir çukurun içine atılmış, ölüme terk edilmişti. Biz burada sözü Raif Derviş'e bırakalım da başından geçenleri kendisi bize anlatsın:

"Sabahın erken saatlerinde evimizi basan çeteciler önce ne bulduysa yağma ettiler. Sonra da ellerimi bağlayarak beni alıp götürdüler, annemin ve kız kardeşlerimin yalvarmaları hiç para etmiyordu. Bana ısrarla, "Sen de mücahitsin" diyorlardı. En sonunda kalbimin üstüne ateş ettiler. Kendimi kaybetmiştim.

Aradan ne kadar zaman geçti bilmiyorum, kendime geldiğimde bir çukurun içindeydim. Ellerimdeki bağı güçlükle gevşettim, sürünerek çukurdan çıktım. Babamın hayvan ticareti yapan bir Rum arkadaşı vardır, onun evine kadar sürünerek gittim. Her an görülerek bir kurşun daha yiyeceğim endişesi içindeydim. Rum'un evine vardığım zaman kapıyı güçlükle vurdum. Bütün enerjim bitip tükenmişti artık.

Babamın arkadaşı beni bu halde görünce heyecanlanmıştı. Rumdu ama iyi bir insandı, hemen bir doktor bulup benim ilk te-

davimi yaptırdı, sonra da bir vasıta bulup gizlice beni hastaneye kaldırdı. Geçirdiğim iki ameliyat sonunda hayatım kurtuldu."

Limasol'da Hava Kuvvetlerimiz tarafından delik deşik edilmiş bir kışlaya getirildik. İçerde Kızılhaç'ın işaretini taşıyan araçlar vardı. Onları görünce üçümüz de biraz rahatlamıştık.

Polis merkezinin avlusuna girmemizle çıkmamız bir olmuştu. Bindirildiğimiz otomobille süratle kışlanın garajlarının olduğu yere götürüldük. Ancak Kızılhaç'ın otomobilleri polis merkezinden ayrıldıktan sonra kışlanın en üst katındaki odalarından birine üçümüz birden çıkarıldık. Burada bir kadın polis memuru gelerek Yüksel bacıyı yanımızdan alıp götürdü. Genç kadının, "Ben Ergin ağabeyden ayrılmam, sizler beni öldürürsünüz," şeklindeki feryadına hiç aldıran yoktu.

Raif Derviş'le baş başa kalmıştık. Huzursuzduk, başımızda, belinde tabancası, elinde tüfeğiyle iki polis memur nöbet tutuyordu.

Bu sırada nezaret altında tutulduğumuz odanın açık olan kapısından avluda duran bazı gazeteci arkadaşları gördüm. TRT ekibinden olan arkadaşlar bir sandık içindeki makinelerini taşıyarak otobüse biniyorlardı. Diğer arkadaşlar ellerinde ceketleri ve fotoğraf makineleri aynı otobüse doğru ilerliyorlardı.

Arkadaşlarımın görevli olarak geldiklerini ve tutuklu olan soydaşlarımızla röportajlar yaptıklarını düşündüm. Esir olabilecekleri hiç aklıma gelmedi. Çünkü ne yaraları vardı ne de bizler gibi soyulmuşlardı. Sırtımdaki gömleğim ve pantolonum da alınıp bir pijamayla bırakıldığım için bu kafilenin tutuklu olabileceğini aklıma getiremiyorum. Hepsine seslenmek istedim. Görevli polisler hemen kapıyı kapatarak üstüme kilitlediler. Onlara da bir haber ulaştırmak mümkün olmamıştı.

Otobüsün hareketinden sonra odaya giren polis bana, "Bunlar esir aldığımız diğer Türk gazetecileri. Onları yolluyoruz ama seni yollayamayacağız," dedi. Gelişen olaylardan hiçbir şey anlamadım. Bu arkadaşları kim, ne zaman, ne şekilde esir almıştı acaba? Hikâyelerini ancak Lefkoşe'ye döndükten sonra öğrenebilecektim.

Gazetecilerin polis merkezinden ayrılmasından sonra polis memurları beni ve Raif Derviş'i içinde yetmiş kadar Türk gencinin bulunduğu etrafı tellerle çevrili bir açıkhava koğuşundan geçirdiler.

Hepsi beton bir zeminin üzerinde uzanmışlardı. Yüzlerinde çektikleri acılar okunuyordu. Beni kapının hemen yanındaki birinci hücreye koyarak demir parmaklıklı ağır kapıyı üzerime kilitlediler. Hücrede tahta bir kerevetten başka hiçbir şey yoktu.

Helaya gitmek bahanesiyle yattığım yerin önünden geçen mücahitler bana kâğıtlar atarak veya sözle kapıda bekleyen Yunan polislerine duyurmadan kaç kişi olduklarını ve kendilerine yapılan işkenceleri anlatmaya çalışıyorlardı. Böylece saat gecenin 22'sine yaklaşmıştı. Yorucu yolculuk ve yatacak bir yerin olmayışı parçalanan omzumu yine dayanılmaz bir şekilde sızlatıyordu. İster istemez tahta kerevetin üzerine uzanmıştım. Artık yaramın ıstırabına dayanılmıyordu. Yara devamlı olarak akıntı yapmaya başlamıştı. Durumumu fark eden tutuklu soydaşlarımızdan biri bana, kapıda bekleyen gardiyanlara göstererek bir yastık uzattı ve, "Geçmiş olsun ağabey. Bunlarda insaf yoktur, sen hiç olmazsa bununla yaranın tahtaya değmesini önlersin, belki senin için biraz daha rahat olur," diyerek uzaklaştı. Hakikaten çaresizdim, bir yandan yaramın akması bir yandan da hücrenin boğucu havası içinde çok zor bir gece geçirdim. Durumum gittikçe kötüleşiyordu.

Ne kadar zaman geçti bilmiyorum. Üzerime örtülen kapı omuzu tüfekli gardiyan tarafından açıldı. Tüfeklinin yanı başında elinde plastik bir torba içinde zeytin bulunan polis memuru avucunu daldırdı ve tükürür gibi bir avuç zeytinle yarım ekmeği döşemenin üzerine fırlattı sonra kapı tekrar kapanarak her şey eski sessizliğine büründü. Hücrede ikinci gün başlamıştı artık.

Omzumun sancısı gittikçe dayanılmaz bir hal alıyordu. Bu sırada helaya gitmek bahanesiyle hücremin önünden geçen bir genç bana, "Beni tanıdın mı ağabey?" diye seslendi. Nasıl tanımazdım? "Ölüm yolculuğumuzda" bizimle beraber olan Yüksel Ahmet bacımızın kocasıydı kendisi," O günden beri buradaydım ağabey. Cengiz ağabey de sen gelmeden önce diğer gazeteci arkadaşlarla birlikte buradan ayrıldı," dedi. Ben de kendisine eşinin buraya kadar benimle geldiğini, ama dünden beri ne olduğunu bilemediğimi söyledim. O sırada sabah döşemeye zeytinleri savurarak atan Rum polisi gelerek muhabbetimizi yarıda bıraktırdı.

Ben bu sadist suratlı Rum polisine hastaneye gitmemin gerektiğini, yaramın sancılandığını söyledim ama aldığım cevap şuydu: "Beni ilgilendirmez."

Hücrelerle büyük koğuş arasında nöbet tutan genç Rum askeri amirinin uzaklaşmasından sonra bana doğru sokuldu, elinde bir portakal suyu şişesi vardı, parmaklıklar arasından şişeyi bana uzatarak, "Önce bunu iç, susuzluğun gitsin. Nöbetim bittikten sonra da senin durumunu müdürümüze bildireceğim. Sen mutlaka hastaneye gitmelisin. Istırabını anlıyorum," diyordu. Rumların içinde böylesine iyi yürekli bir insanın bulunacağını aklıma hiç getirmiyordum ama bu sözlerden sonra rahatlamıştım.

Hakikaten genç askerin nöbetinin bitmesinden sonra kapılar yine birer birer açıldı. Gözlüklü ve genç bir adam sivil olmasına rağmen polislere emirler yağdırıyor, benimle ilgili haberlerin ve durumumun niçin kendisine bildirilmediğini soruyordu. Bana da seslenerek, "Hadi hastaneye gidiyoruz," dedi. Aynı çatı altındaki hastaneye gitmek benim için zor olmadı, güçlükle de olsa hastaneye varmıştık. Yaramı muayene eden doktor mutlaka hastaneye yatmamın gerekli olduğunu ilgili Yunan istihbarat subayına söyledi. Demek ki hücreye dönmeyecektim.

Yaramın pansumanından sonra doktorla birlikte yatacağım odaya doğru gittik. Burada da aynı Lefkoşe'deki hastanede olduğu gibi EOKA'cılar hastanenin koridorlarını doldurmuşlardı. Benim Türk olduğumu öğrenince hepsi birden bağırmaya başladılar.

Hiçbirisi hastanede beni yatırmayacaklarını, yattığım takdirde beni öldürmekten kaçınmayacaklarını açıkça söylüyorlardı. Doktor da Yunan Emniyet Müdürü de her kafadan ayrı bir ses çıkan bu güruha ne diyeceğini şaşırmıştı.

Bana çaresizlik içinde tekrar hücreme gideceğimi, can güvenliğim bakımından en doğrusunun bu olduğunu söylüyorlardı. Çaresizlik içinde tekrar hücreye geldik. Ama bu defa yatmam için müdürün emriyle bana iki battaniye verdiler. Çeşitli düşünceler içindeydim. Bütün gazetecileri iade ettikleri halde acaba benden ne istiyorlardı?.. Yoksa bir daha dönemeyecek, gittikçe azan omzumdaki yara benim sonum mu olacaktı? Bu düşüncelerle uykusuz sabahı etmiştim.

Hücrenin kapısı yine gürültüyle açıldı, kapının önünde duran Kıbrıslı teğmen, "Hadi, hazır ol gidiyoruz," dedi. Hemen fırladım. Ama teğmen, "Seni bu pijamayla götüremem, elbisen yok mu?" diye sordu. Hastanede verilen pijamadan başka hiçbir şeyim yoktu. "O halde sana bir elbise bulmalıyım," diyerek uzaklaştı. Bir süre sonra elinde bir gömlek bir pantolonla döndü. Yine bir askeri araçla bu defa Raif Derviş'le birlikte gözlerimizi bağlamadan Lefkoşe'ye hareket ettik.

Teknik Üniversitedeki bir dershanede bizi alacak olan Kızılhaç Ekibini beklerken yanımıza gelen bir Yunan Albayı Rumca Raif'e seslenerek bana şunları söylemesini istiyordu:

"Siz Türkler barbarsınız. Bizlerse Yunan medeniyetinin temsilcileriyiz. Bu defaki savaşta sizi Amerika tuttu, ama bir gün gelecek tutamayçak, o zaman sizinle hesaplaşacağız." Ben de kendisine yine Raif'in aracılığıyla şu cevabı verdim: "Siz her zaman büyük devletlere güvenip bize hücum ediyor ve her defasında da ortada kalıyorsunuz. Elli yıl önce de İngiliz ve Fransızlara güvenip üzerimize geldiniz, yine böyle ortada kalmadınız mı? Yine bekleriz. Buna Mehmetçik çok sevinir."

Albayın bu şekildeki konuşmaları uzayıp giderken, kapının dış tarafında bulunan ve bizi Limasol'dan buraya kadar getirmiş olan teğmen elini yanağına koymuş ve Yunan subayını işaret ederek "Tıraş işareti" yapıyor, bir yandan da göz kırparak "Sen ona aldırma" diyordu. Demek ki hepsi artık onların özgürlüklerini kısıtlayan ve felaketlerinin başlıca hazırlayıcısı olan bu Yunan subaylarından bıkmışlardı.

Kısa bir süre sonra Kızılhaç temsilcileri gelerek bu tartışmamıza son vermişlerdi. Ailelerimize gönderilmek üzere yakalandığımız gün doldurtmaları gereken kartı on bir gün sonra doldurtuyorlardı.

Kızılhaç'ın otomobiliyle Türk kesimine doğru yola çıkmıştık. Yoldaki barikatları geçer geçmez gazeteci arkadaşlarımı gördüm. Hepsi beni bekliyorlardı. İstanbul'dan bizleri bulmak için gelen ve bu yolda olumlu çalışmalar yapan ağabeyimiz Orhan Baykara ile Taylan Sorgun'la, Ümit Gürtuna ile diğer gazeteci arkadaşlarımla kucaklaşıyor, kucaklaşıyorum.

Artık Mehmetçiğin süngüsüyle üzerine imzasını attığı topraklardayım, yaramın sızısını çektiğim üzüntü dolu günleri unutuyo-

rum hemen. Yüksel Bacı da beni karşılamaya gelenler arasında. Onunla da kucaklaşıyoruz. Adem geliyor hemen aklıma, korka korka soruyorum. "Senden iki gün önce helikopterle Adana'ya yolladık korkma sağ," diyorlar rahatlıyorum biraz.

Arkadaşlarımla sevgi dolu, anı dolu bir gün geçiriyorum Kıbrıs'ta. Ertesi gün Anavatana döneceğim artık. Kıbrıs'a gelen Maliye Bakanımız Deniz Baykal'la birlikte dönüş yolculuğumuz başlıyor. İstanbul'da arkadaşlarım karşılıyorlar beni, çok mutluyum. Ama sabahleyin yeniden yıkılıyorum.

Kader birliği yaptığım Adem, can kardeşim benim, "Ben ancak Türkiye'de iyi olurum," diyen can kardeşim benim artık aramızdan göçüp gitmiş. Sivas'ta suyu soğuk pınarın başında kızarmış patlıcanlı, cacıklı ve rakılı yemeğin düşünü anılar zincirinde bırakırken gözlerimden yaşlar süzülüyordu.

Şimdi yaramın öncelikle kapanması için İstinye Devlet Hastanesi Başhekimi Operatör Sahir Dağcıoğlu bütün gücüyle çalışıyor. Geldiğimden beri yaptığı iki operasyonla omuzumdaki parçalanmış kasları yerine getirdi.

Ergin Konuksever'in tanıklığı ile Rumların ama özellikle Yunan Subayların acımasızlığı ortaya konmuş oldu. Konuksever, iyileştikten sonra Sivas'a gidip Adem Yavuz'un köyünde, pınar başında cacıkla rakı içti.

Hançer gibi uzanan arazi... (Akıncılar köyü)

Kuzey Kıbrıs haritasına baktığımızda Atilla Hattı'na aykırı olarak uzanan bir toprak parçası görülür. Larnaka-Dikelya arasındaki bu toprak parçası Lurijina'da sona ermektedir. Haritada bu değişiklik nasıl ortaya çıktı?

Bilindiği gibi İkinci Barış Harekâtının alarını 13 Ağustos gecesi verildi ve 14 Ağustos sabahı da harekât başladı. Doğu ve batı istikametinde başlatılan harekât üç gün içinde sonuçlandırıldı.

Bu harekâtta hava indirme tugayının 2. paraşüt taburu da görev aldı. 28. Piyade Tümeninin harekât denetiminde olarak, Gönyeli-Küçükkaymaklı-Timbu-Paşaköy istikametinde Paşaköy'e taarruz etti. 14 Ağustos akşam üzeri Paşaköy ele geçirildi. Bundan sonra ileri ha-

rekâtlarına devam ettiler ve 16 Ağustos sabahı başlayan ikinci aşama harekât, saat 13.00 dolaylarında Arsoz Tepelerinin ele geçirilmesiyle son buldu. Ancak, son ele geçirilen bölgenin askeri açıdan güvenli olmayışı nedeniyle ilerlemenin devam etmesine karar verildi.

Bir teğmenin komutasında keşif kolu çıkardılar. Keşif kolunun ilerlemesi saat 18.00 dolaylarında İngiliz Dikelya üssünün kuzeybatısında Pile-Larnaka yoluna egemen 440 rakımlı tepede son buldu.

Taburun çoğunluğunun, keşif kolunun tepeye ulaşması sırasında üç İngiliz Searpron tankı tepenin eteklerinde durdular. Bu arada bir İngiliz helikopteri de üzerlerinde keşif yapıyordu. Tabur komutanına İngilizlerle konuşmanın zorunlu olduğu bildirildi. İki üsteğmen, bir teğmen tabur komutanının cipine binerek İngilizlerle konuşmaya gittiler. Bu sırada helikopter de tankların oldukça önüne indi. Helikopterden çıkan İngiliz Binbaşı, Larnaka'yı alıp almayacağımızı sordu. Türk subaylar da, bunun şimdilik söz konusu olmadığını, ancak emredilirse alacağımızı söylediler.

Bunun üzerine İngiliz Binbaşı, bir irtibat subayı getireceğini söyleyerek telaşla helikoptere bindi ve gitti. Durum tabur komutanına bildirildi ve az sonra tabur komutanı da tepeye geldi. Kısa bir süre sonra dönen helikopterden İngiliz Binbaşı ile Türk irtibat subayı üsteğmen indi. Türk İrtibat subayı, derhal geri çekilmemiz gerektiğini, fazladan 15 kilometre ilerlediklerini, yanlarının güvensiz olduğunu söyledi. Hemen orada durum değerlendirilmesi yapan Türk subaylar, yiyecek bulmanın zorluğuna karşın (bu zorluğu aşarak, bol miktarda yiyecek de buldular) burayı terk etmemeye karar verdiler.

17 Ağustos sabahı yapılan keşiflerle doğuya yayılarak Pile köyünün kuzeyindeki 690 rakımlı tepeyi ele geçirdiler. Paraşüt taburu doğudan batıya Larnaka'ya egemen olan sırtlara yerleşti. Böylece, Larnaka-Dikelya arasında bir hançer gibi uzanan stratejik önemi olan bir toprak parçası daha Türklerin olmuştu.

16 Ağustos 1974

16 Ağustos sabahı saat 09.00'da, Kıbrıs Türk Alayı Komutanı (albay Mustafa Katırcıoğlu) savaş karargâhına telefon etti: "Beş erimiz şehit oldu," dedi, Ordu komutanı da (Orgeneral Suat Aktulga) Genelkurmay İkinci Başkanına (Orgeneral Adnan ERSÖZ) telefon

ederek, "25 erimiz şehit oldu," diyerek şehit sayısını abarttı ve Kıbrıs Yunan Alayına bir an önce taarruz izni istedi.[306]

Kıbrıs Türk Alayı emrine bir paraşüt taburu verildi, saat 12.00'ye değin Hava Kuvvetlerimizin uçakları Yunan Alayı karargâhını bombardıman etti. Saat 12.00'de bombardıman kesildi ve takviyeli Türk Alayı taarruza geçti. Saat 15.00'te Yunan Alayı dayangaları ele geçirildi ve Türk bayrağı alay karargâhına dikildi.

Yunan Alayında 500 ölü, bundan fazla da yaralı vardı. Şimdi Lefkoşa Havaalanına daha yakın duruma gelmiştik.

Öte yandan, 16 Ağustos sabahı Genelkurmay Başkanlığı Harekât Başkanı (Korgeneral Haydar Saltık) telefon ederek, "Bu akşam saat 19.00'da ateş keseceksiniz," dedi. Saat 12.00 olduğunda, Genelkurmay İkinci Başkanı, İkinci Ordu Komutanını arayarak, "Paşam, Genelkurmay Başkanı emir veriyor, Timbu havaalanının 3.5 km. güneyinden daha aşağıya inmeyeceksiniz," dedi.

"Bu meydanı sonra biz kullanamayız. Havan atışlarına hedef olmayalım. Birlikleri topçu mevzileri dışına çıkaralım, dedim. Kabul edilmedi. Genelkurmay Başkanı telefondan doğrudan doğruya "Kat'i emir veriyorum," dedi. Bunun üzerine, verilen emir tüm birliklere ulaştırıldı. Saat 15.00 oldu, Orgeneral A. Ersöz telefon açtı: "Dur dedik ya... şimdi yürü..." Ama çok geç olmuştu. Çünkü harekât emri bölüklere, takımlara ulaştırılıncaya değin ateşkes ilan edilmiş olacaktı."[307]

Türk Silahlı Kuvvetleri, harekâtın ağırlığını batı cephesine kaydırdılar. Omorfo'ya sabahın erken saatlerinde hücum eden birlikler Gaziviran'da denize ulaştılar. Buradan ikiye ayrıldılar. Bir bölümü Kormacit Burnuna kadar kıyıyı ele geçirirken ötekileri Lefke'ye yürüdüler. Böylece Kıbrıs'ın kuzeyini ikiye bölen Lefke-Lefkoşa-Magosa hattı da tamamlanmış oluyordu. Tümgeneral Fazıl Polat doğuda, Tümgeneral Adnan Doğu batıda harekâtı tamamladı.

İkinci harekâtın asıl muharebeleri batıda ve Türk-Yunan Alayları bölgesinde olmuştur.

Batıda Komando Tugayı sabah erkenden yeniden taarruza geçmişti. Hızla ilerleyen birlikler saat 11.00'de Güzelyurt'u ve saat

306 Bu kitap için. E. Orgeneral Suat Aktulga ile 7 Ekim 1989'da yapılan söyleşi.
307 Bu kitap için E. Orgeneral Suat Aktulga ile 7 Ekim 1989'da yapılan söyleşi.

19.00'da tamamen Türk olan Lefke'yi kurtardılar. Öncüler, karanlık basmadan önce daha batıda Yeşilırmak'a kadar ilerlemiş ve hedeflerin tamamı ele geçirilmişti.

Lefkoşa bölgesinde ise bugün Türk ve Yunan Alayları, sabahın erken saatlerinde başlayan zorlu bir kavgaya tutuşmuşlardı. Ancak bu kez, 20 Temmuz'un gecesinin aksine askeri güç üstünlüğü Türk Alayındaydı.

Taarruza geçen Türk Alayı bir taraftan batıda (Yerelokko) Alayköy'ü ele geçirirken, diğer yandan da doğuda Yunan Alayı kışlalarının da bulunduğu bölgede ilerlemekteydi. Yunan Alayı birlikleri yer yer kuşatılıyor, yer yer çözülüyordu. Saat 16.00'da Yunan Alay komuta yerinin bulunduğu Gramer School Tepe de birliklerimizin eline geçti. Yunan Alayı ağır bir yenilgiye uğramış, Alay Sancağının da içinde bulunduğu birçok silah, araç ve gereç Türk birliklerinin eline geçmişti.

Sabahtan itibaren en şiddetli çarpışmalar Lefkoşa'da oldu. Sabahın erken saatlerinde Lefkoşa üzerine gelen Türk savaş uçakları Rum mevzilerini bombaladılar. Bu arada Türk savaş uçakları Baf-Lefke yolu üzerinde ilerleyen Rum takviye birliklerini de etkisiz duruma getirdiler.

Ateşkes yürürlüğe girdiğinde, Türk Silahlı Kuvvetleri Ada'daki Türk halkının güvenliğini sağlayacak sınırları çizmişti.

Ateşkes saat 19.00'da yürürlüğe girdi.

Ateşkesle birlikte hat çizildi. Lefke-Lefkoşa-Magosa hattı...

17 Ağustos 1974

Karpas yarımadasına Özel Görev Kuvveti gönderildi. 17 Ağustos sabahı bu bölge karış karış taranarak Rum askerlerinden arındırıldı.

18 Ağustos 1974 sabahından itibaren, Rumlar tarafından içeride başlatılacak gerilla savaşının yok edilmesi emri verildi.

Bu arada Yeşilırmak bölgesinde mahsur kalan Türkler için, Rumların ateşkes ihlalleri bahane edilerek bu bölgeye girildi ve kurtarıldılar.

Magosa-Dikelya üstü kuzey hududu Lefkoşa'ya değin 28. Tümen'e, Lefkoşa batısı Yeşilırmak bölgesi de 39. Tümen'e verilmişti. Yeşil Hat ve Lefkoşa havaalanının savunulması da Lefkoşa Sancağına verilmişti.

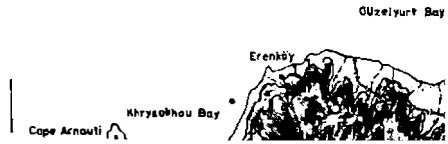
Güzelyurt Bay
Erenköy
Khrysokhou Bay
Cape Arnauti

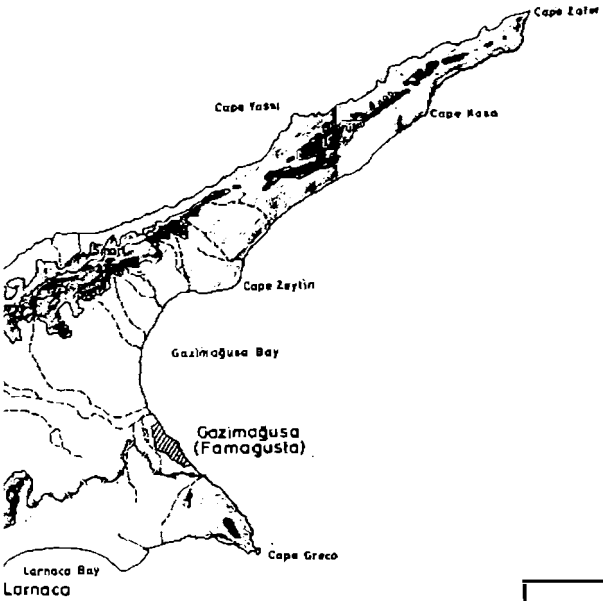

PHYSICAL MAP OF CYPRUS

Scale 1:583333

- 0-300 Feet
- 300-1000 Feet
- 1000-2000 Feet
- 2000-4000 Feet
- Above 4000 Feet
- State Boundary(Approximately)

14-16 Ağustos 1974 tarihleri arasındaki başlıca muharebeler

Kolordu, 14 Ağustos 1974 günü sabahı doğuda 28. ve 39. tümenleriyle Lefkoşa kuzeyi Serdarlı-Boğaz ekseninde (mihverinde) taarruza geçti. Batıda komando Tugayı ertesi günü öğleye kadar savunmada kaldı.

Güneyde 14-15 Ağustos günleri yapılan çok şiddetli muharebelerden sonra K.T.K.A. ve 50. piyade alayı, Yunan alayına büyük kayıplar verdirerek, dayangalarından söküp attı.

Komando Tugayı, Hava İndirme Tugayından iki tabur 15 Ağustos günü öğleden sonra, Yılmazköy -Filiya-Olonfo-Lefke (ekseninde) taarruza başladı. 16 Ağustos'ta Lefke ele geçirildi.

28. ve 39. tümenler 15 Ağustos 1974 günü öğleye kadar kıyıdaki hedeflere (Boğaz Üssü-Magosa) varmış bulunuyordu. İkinci Barış Harekâtı sırasında yapılan beş muharebeyi şöyle sıralayabiliriz:

1) Doğuda 39. tümen ile Hava İndirme Tugayından 1 tabur ve 28. tümen ile Hava İndirme Tugayından 1 taburun Değirmenlik-Miyamilia muharebeleri (14 Ağustos)

2) 39. ve 28. tümenlerin başarıdan faydalanma harekâtı ve doğu kıyısındaki hedefleri ele geçirmeleri (14-15 Ağustos)

3) Girne doğusunda, kıyı yolunda Çakmak Görev Kuvveti 50. piyade alayının Çatalköy-Aykuruş muharebesi. (14-15 Ağustos)

4) Batıda, Komando Tugayınca başarıyla sonuçlandırılan Yılmazköy-Filiya ve Omorfo-Lefke muharebeleri. (15-16 Ağustos)

5) Güneyde, K.T.K.A. ile Yunan alayı arasında yapılan Ortaköy-Yerelakko muharebesi (14-15 Ağustos)

Günümüzde Rum kesiminin uluslararası platformlarda en çok tartıştığı konu Türk kesiminin nüfusuna göre aldığı toprak miktarının fazla olduğudur. Gerçekten hedeflenenden fazla mı toprak alınmıştı?

Bu sorunun yanıtını emekli orgeneral Kenan Evren vermiştir.[308]

7. Cumhurbaşkanı Kenan Evren, 1974 yılında yapılan Kıbrıs Harekâtı'nda hedeflenenden fazla toprak alındığını söyledi. Evren, CNN Türk'te Mehmet Ali Birand'ın sunduğu "Manşet" programında bir soru üzerine şunları söyledi:

---

308 Sabah Gazetesi 21.11.2002 tarihli yayınında, "Evren'den Kıbrıs İtirafı" olarak yayınlanmıştır.

"1974 senesinde Kıbrıs Barış Harekâtı yapıldığı zaman, ben Kara Kuvvetleri Komutanlığı Kurmay Başkanıydım. Bizim almak istediğimiz toprak veyahut sınır bu sınır değildi. Daha geride olan bir sınırdı. Ama çıkan askerlerimiz karşılarında hiçbir kuvvet bulamayınca, bizim kendilerine verdiğimiz hattı aştılar. Bugünkü hatta kadar ilerlediler. Hatta Maraş da yoktu bizim planımızda. Ama Maraş da boşalmıştı. Sordular 'Ne yapalım Maraş'ı?' diye. 'Girin,' dendi. Hatta yanlışlıkla İngilizlerin üssüne de girdiler. Sonra geri çekildiler. 'Biz bu hattı muhafaza edelim. İleride muhakkak masaya oturulacaktır. Masaya oturulduğu zaman biz toprak tavizlerini vermek zorunda kalabiliriz. İşte burada da bu tavizi verebiliriz,' denilmişti. Onun için ben toprak konusunda katı değilim. Eğer bu fırsatı da kaçırırsak bir daha böyle bir fırsat ne zaman elimize geçer onu bilemem."

LCM, LCU, LCT Çıkarma gemileri...

Kıbrıs Barış Harekâtı başarıyla yerine getirilmiş bir harekâttır. Tüm birlikler kahramanca çarpışmış, Kıbrıs Türklerinin özgürlüklerine kavuşmasına çalışmıştır. Ancak çıkarma araçlarımızın çok zor koşullara karşın çeşitli olanaksızlıklar içinde yaptıkları taşımaların apayrı bir yeri vardır.

Gerek Birinci Barış Harekâtı öncesi ve sonrasında gerekse ateşkes döneminde çok büyük düzenle kurdukları taşıma köprüsü hiç aksamadan yürümüştür. Bu çıkarma teknelerinin hangi koşullar altında kıyıya kapak attığını, o bölümde geniş anlatmıştık.

Bu teknelerin bir bölümünde doğal gereksinimini karşılayacak tuvalet bile yoktu. Personel, atıklarını tenekeler içine yapmışlardır. Her şeye karşın bütün çıkarma gemi komutanları ve personeli tek bir gün bile olsun yakınmadan, işlerini aksatmadan tank, asker, cephane ve her çeşit savaş araç gerecini zamanında taşımışlardır.

Çıkarma araçlarının hangi koşullar altında ve ne çeşit özveriyle görev yaptıklarını belirtmek için birkaç örnek vermek istiyorum.

Harekâtın üçüncü günü başlayıp dördüncü günü de devam eden şiddetli lodos fırtınasında, ikinci intikal grubunda hedef bölgesine intikal eden LCU-216 çıkarma aracının komutanının (Dz. Kd. Ütğm. Ateş Alpaygil) geçirdiği mide kanaması nedeniyle kendisini alıp Mersin'e hastaneye götürmekle *TCG Akhisar* görevlendirilmişti. Ancak *TCG Akhisar*, LCU-216'ya yaklaşıp komutanı almaya geldiğini

bildirdiğinde, komutan, görevi tamamlamadan gemisinden ayrılamayacağını belirtmiş ve azgın dalgalarla boğuşa boğuşa mide kanamasının devam etmesine karşın görevi yürütmüştür.

Çıkarma araçlarının öyküsü burada bitmiyor. İlk dalgayı kıyıya atıp Mersin'e dönen araçlar gruplar halinde lojistik destek harekâtını yürütüyorlardı. Bu araçlardan birisi de ilk çıkarma sonrası kalıp zor koşullar altında kendisini kurtaran LCT-113'tür.

LCT-113, ikinci grupla birlikte 22 Temmuz 1974 günü saat 15.20'de Mersin'den hareket etmişti. Saat 17.30 civarında aniden başlayan lodos fırtınası kısa bir zaman içinde de rüzgârın 40-50 mile çıkmasına, denizin 5-6 kuvvetine yükselerek her tarafın beyaz köpüklerle kaplanmasına yol açmıştı. Ağır araçlarla (tank, zırhlı araç, cip) yüklü çıkarma araçları, dalgalarla boğuşarak yol almaya gayret ederlerken araç personeli belki de kumsala hücum anında bu derece endişeye kapılmamışlardı. Hedef bölgesine yaklaşıldığı bir sırada şiddetli darbe ve silkintiler LCU-216 komutanının mide kanamasına yol açarken LCT-113'ün kapağının kopmasına ve denize düşmesine de neden oluyordu.

LCT-113'ün taşıdığı tanklar ve öteki yüklerle birlikte denizin dibine gitmesi kaçınılmazken, araç komutanının soğukkanlılığı ve çok başarılı sevk ve idaresi ile baştan alınan iri dalgaların aracın havuzuna dolmasını önleyerek aracın batması önlenmiştir. Dalgaların pruvadan alınarak ilerleme olasılığı olmadığından çıkarma kumsalı yerine Mersin'e dönülmesine karar verilmiştir. Geri dönüşte herkesin ecel terleri dökmesine karşın Mersin'e ulaşılabilmiştir.

Tüm çıkarma araçları LCM-LCU-LCT'lerin taşıdığı top, tank, kariyer, cephane, zırhlı araç, akaryakıt, asker zamanında Ada'ya ulaşıp Barış Harekâtı'nın başarıyla sona erdirilmesinde çok önemli etken olmuştur. Bunda, çıkarma araçlarının komutanından erine kadar herkesin üstün görev anlayışı, güç koşullar altında disiplin ve denetimi yitirmeden, yılmadan, yorulmadan gösterdikleri çaba ve vatan sevgisi yatmaktadır.

Özveri anıtı: MERSİN HALKI

Bu harekât sırasında unutulmayacak yardımlarda bulunan Mersin halkı adsız kahramanların ilk sırasındadır. Kurtuluş Savaşı'nda

İnebolu, Sarıkamış muharebesinde Erzurum halkının yaptıklarını yapmışlardır.

Ulusal onurumuz söz konusu olduğunda kentlerimizin neler yaptığına, yapabildiğine Kurtuluş Savaşı tarihimiz tanıktır.

Kıbrıs'a çıkacak birliklerimizin Mersin'e gelişlerinde, yol boyunca halkımızın candan yardımları tarihin bir köşesine yazılmıştır. Ordumuz Mersin'e geldikten sonra kent halkı meyvesini, sebzesini, ayranını, suyunu, kümesteki hayvanını askerlerimize armağan etti, onlarla paylaştı.

Harekâtın birinci bölümü bitmişti (20-22 Temmuz 1974). Yaralılar Mersin'e hastaneye taşınıyordu. Yanık yaraları nedeniyle sürekli olarak çamaşır değiştirilmesi gerekiyordu. Kurtuluş Savaşımızda Anadolu kadınının cephane taşıması, giynek dikmesinin bir örneği de burada yaşanıyordu.

Vali konağının bir odasında yirmiden fazla dikiş makinesi kurulmuş ve yüzlerce metre patiska, amerikan bezi topları odanın bir köşesinde dağlar gibi yığılmıştı. Mersinli kadınlar bıkmadan usanmadan makinelerinin başında askerlere don dikiyorlardı. Valinin eşi bir odadan bir odaya koşturuyordu, gönüllü kadınları örgütlüyordu. Dikilen donlar hastaneye taşınıyor, yaralılara ulaştırılıyor, bir bölümü de cepheye götürülürken, dikilmek üzere metrelerce bez odaya taşınıyor, yeniden iç çamaşıra dönüştürülüyordu. Bu dikiş temposu sabahlara dek sürüyordu.

Emzikteki yavrusunu komşusuna bırakıp gelen anneler, kadınlar, ellerindeki yiyeceği, meyveyi, evindeki ayranı askerlere taşıyan Mersinli kutsal kadınlar birer kahraman değilse kime kahraman diyebiliriz...

Mersin halkının askerlerimize yardımı, ordumuza desteği bitip tükenmedi. Taşıma şirketleri tüm otobüsleri ordunun emrine verdi, hem de sürücüleriyle birlikte...

Yaralı askerlerin başucuna oturup onları teselli eden, mektuplarını yazan anneler, kadınlar (bunların bir bölümü de subay eşleriydi), Mersin valisi Bayram Çetin ve eşi, dondurmacı Halil, her soruna yetişen motor tamir ustası Latif usta, bir özveri anıtı olarak kalacaktır.

IRZA GEÇMELER VE TOPLU ÖLDÜRMELER

İngiliz Gazeteci James Rayner'in Tanıklığıyla Toplu Öldürmeler

Rumların toplu öldürme vahşetine tanık olan İngiltere'nin tanınmış gazetecilerinden James Rayner, bu insanlık dışı katliamı "Crushed Flowers-Ezilmiş Çiçekler" adıyla yayınlamıştır. Rayner, Kıbrıs'ta, aralarında 16 günlük bebeklerin de bulunduğu kurbanların gömülüp saklandığı **'Sandallar'** köyü toplu katliamını ortaya çıkartan ve Dünya'ya yayan gazetecidir.

1977 yılı başında Yunan propagandasının Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nu âlet etmeye kalkışması, tek taraflı ve gizli olması gereken bir raporun 'Times' gazetesinde yayınlanması, bu ünlü gazeteciyi harekete geçirdi. Derhal, bir mektup kaleme alarak İngiltere'nin belli başlı gazetelerine gönderdi. Mektubunda Rayner, Kıbrıs'ta zulmü, tecavüzü, vahşeti kimin kime yaptığını anlattı. Daha sonra **'Adalet'** gazetesinde Ekim 1979'da yayınlanmaya başlayan araştırmasını hazırlamak için gazeteci arkadaşı Gareth Woodgate ile birlikte yeniden Kıbrıs'a gitti.[309]

309 Bu eser ve fotoğrafları İngiltere'nin tanınmış gazetecilerinden James Rayner ve Gareth Woodgate tarafından kaleme alınmış, oradaki basın organlarında yayınlandığı sırada büyük bir dehşet ve ilgi ile izlenmişti.

Rayner ve gazeteci-yazar arkadaşı Gareth Woodgate Kıbrıs'ta uzunca bir süre kalıp Rum vahşetini, tecavüze uğramış kurbanlardan, kürtajları uygulamış doktorlardan, tekerlekli sandalyelerde ömür boyu oturmaya mahkûm edilmiş sakatlardan, öksüzlerden, yetimlerden ve dul kalmış kadınlardan dinlediler, fotoğrafladılar ve yazdılar...

Rayner Ada'ya gelişini ve gerisini şöyle anlatıyor:

Savaş; insanda gizli kalmış, bastırılmış kötülükleri yeşertir. Rumların da bu olaylarda acı çekmediklerini iddia etmek safdillik olur elbet. Onların da; karılarının, kızlarının ırzına geçildi, erkekleri öldürüldü ve savaş kurbanı oldular. Ama büyük çoğunluğu gerçekten Türk komşularına yönelik cinayetlerden masumdular, uzaktılar.

Ancak bütün bunlara rağmen, Kıbrıs'taki tüm olayların nedeni aşırı Rum askerliği ve Pan-Hellenizm idi. Yirmi yıl süre ile "Enosis" arzuları içinde, Türk toplumu ezildi, perişan oldu; hem de, bire karşı dört kişi ile... Ada'daki hayat hakları tehdit edildi; ya kaçmak veya karşı topluma dahil olmak gibi bir alternatif ile karşı karşıya kaldılar. Silah geri teptiğinde elbetteki Rum'lar da fazlasıyla ızdırap çektiler. Ancak anlamadıkları şuydu: Gururlu bir toplumu çok fazla sıkıştırmaya, ezmeye çalışmışlardı.

Evet; bu bir gazete fotoğrafçının savaş görüntülerini sistemli bir şekilde kaydetmesinden oluşan bir hikâyedir.

Korkunç savaş sahneleri, toplu mezarlar, bir köy halkının toptan yok edilmesi, bu savaş sahnelerinin görüntülerinden başka üç yıl sonra karşılaştığım kişilerin, yaşadıkları dramların kendi ağızlarından nakledilmesidir.

1974 yılının 17 Ağustosu'nda, sanki tüm Fleet Street Brize Natron askeri hava üssüne toplanmış gibiydi. Gazeteciler, foto muhabirleri, mahalli haber ajans temsilcileri ile Kıbrıs'taki askeri üsse gitmek üzere izinden dönen askerler ve karılarıyla karışık bir topluluk idik. Hepimiz ae, Akrotiri'deki İngiliz tarafsız bölgesine gidiyorduk. İngiliz gazetecileri, Savunma Bakanlığının bedava verdiği biletlerle, Kıbrıs'taki İngiliz yetkililerinin

---

Eser, daha sonra 1979 Ekimi'nde, Türkiye'de Adalet gazetesince satın alınarak yayınlanmıştır. Adalet gazetesi sahibi ve genel yayın müdürü Turhan Dilligil, esas adı "Crushed Flowers"- (Ezilmiş Çiçekler) olan bu eseri "Kıbrıs'ta Rum Vahşeti" adı ile yayınlamış, eserin Kıbrıs'ta yayınlanma hakkını gazeteci-yazar Said Arif Terzioğlu'nun aracılığı ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığına vermiştir.

haftalarca tüm dünya gazetelerinin birinci sayfalarını işgal eden kargaşalıkta neler yaptıklarını gözlemek için gidiyorlardı.

Bunu yaparken, görevimiz mültecilerin dertlerini ortaya çıkarmak, kırılmış-dökülmüş bu toplumda asayişin nasıl sağlandığı konusunda gazetelerimize haber vermekti. Tabii görevlerimiz, İnsanî açıdan olaylara yaklaşmak" gibi bir prensip örtüsü içinde her birimize tevdi edilmişti.

Boeing 707'yi beklerken ezeli rakiplerime başımla selam verdim. Çevremdekilerle yılların alışkanlığı içinde şakalaşarak uçağa doğru yürüdük. Hemen bütün gazetecilerin, bu seyahate istihbarattan, karanlık odalardan gündelik işlerden bir kaçış gözü ile baktıkları belliydi. Hele biraz da şans yardım ederse Londra ile telefon ve telex bağlantılarının sık sık kesilmesi, Merkez'deki yazı işleri müdürlerinin bizleri sık sık arayarak görev vermesi gibi tehlikelerden de uzak kalacaktık. Gerçekten çok güzel ve eğlenceli bir tatil geçirmek üzere gidiyorduk Kıbrıs'a.

Uçakta, "Liverpool Post" gazetesinden John Perkins, Jack Tordoff ve Mike Parry gibi oldukça tanınmış gazeteciler ile birlikte oturuyorduk. Londra'nın dört büyük gazetesinin "Ağdalı muhabirleri"nin karşısında sansasyonel haberler çıkartmak amacıyla bir işbirliği yapmaya karar verdik, hemen orada, Akrotiri'ye gece yarısına doğru indik. Bizi sevinçle karşılayan askeri personelden ise pek sevinçli haberler yoktu. Yatacak yerler konusunda kendilerine güvenmememiz gerektiği, otel pansiyon gibi konularda başımızın çaresine bakmamız bize bildirildi. Bu arada kantinlerin bize açık olduğunu, her istediğimizi buradan alabileceğimizi de eklemeyi unutmadılar.*

Yıllar boyunca Rumlar çok planlı bir biçimde hareket ederek Kıbrıs'ta her yere egemen oldular. İkinci Dünya Savaşından sonra da Enosis yolundaki çalışmalarına hız verdiler. Daha önce de anlatıldığı gibi Türkler 1953 yılında örgütlü olarak mücadele vermeye başladılar. 16 Ağustos 1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti kuruldu. Ancak, iki toplum arasında yine de barış ve huzur sağlanamadı. Çünkü Rumlar Enosis'i gerçekleştirmek için olanca güçleriyle çaba harcıyorlardı.

Rumların 1974 yılı Barış Harekâtı sırasında yaptıkları katliamların ilk adımları 1963 yılında atıldı. Ondan sonra da hızlanarak de-

* Akrotiri: Ağratur İngiliz Hava Üssü.

vam etti. Ada'yı Türklerden temizlemek için uygun bir zaman kollayan Rumlar, 15 Temmuz darbesiyle birlikte adanın denetiminin tamamını ellerine geçirme fırsatını yakaladılar. Ancak, Enosis'e ulaşmak için görüş ayrılığı olan Rumlar ikiye bölündüler.

Yunanistan'daki Albaylar Cuntasınca desteklenen Nikos Sampson ve darbecileri kendi soydaşlarına bile acımasızca davranmış, Makarioscuları, gözlerini kırpmadan öldürmüşlerdir.

Bu konuda Yunanlı papaz Papathsestos, Atina'da Ta Nea gazetesiyle yapmış olduğu söyleşide, Sampson'un 1974 yılındaki olaylarla ilgili olarak *"öldürüldüler ve köpek gibi gömüldüler"* diyerek, geniş yankılar uyandıran bir açıklamada bulundu.

28 Şubat 1976 tarihinde yapılan ve tüm Yunan gazetelerinde yayımlanan görüşmeden bir-iki bölüm aktarıyorum:

Ta Nea : Darbe sırasında kaç kişiyi gömdünüz?

Papatsestos : Yüz yirmi yedi. Onların 50'si caddelerden toplandı ve mezarlığın dışına gömüldüler, öteki 77'si içeri gömüldü.

Ta Nea : Peder. Mezarlığa gizli olarak Türkleri gömmediğinize yemin edebilir misiniz?

Papatsestos : Sadece yaklaşık olarak 10 kişi. Onların da kim olduklarını ve nereden bulunduklarını bilmiyorduk.

Tae Nea : Eğer Türk işgali olmasaydı darbeciler daha çok Kıbrıslı Rum'u öldüreceklermiydi?

Papatsestos : Oh evet. Çok daha fazla. Hatta beni de öldürmek istediler. Söylemesi çok zor fakat aynı zamanda gerçek olan, Türk işgalinin bizi ölümden kurtardığıdır. Makarios'un taraftarlarını içeren bir liste hazırlamışlardı ve hepsini keseceklerdi.

Ta Nea : Peder şimdi lütfen samimi olarak söyleyebilir misiniz ki insanlar o günlerde çok vahşice olarak öldürüldüler.

Papatsestos : Evet evladım. Kykko Manastırı ve Limasol'da katliamlar yapıldı. Bu katliam emrini bizzat kendi kulaklarımla duydum. "Bu gece en son adama kadar hepsi öldürülmeli."

Kendi soydaşlarına karşı bu denli acımasız saldıran Sampsoncular, Türklere karşı daha da acımasızca saldırıyorlardı. Önce Rum kesiminde tam egemenlik kurmayı hedefleyen darbeciler, ardından bir saldırıyla Türkleri toptan öldüreceklerdi. Türkiye müdahale

edene kadar da iş işten geçmiş olacaktı. Ancak, Rumların tasarıları gerçekleşemeden 20 Temmuz 1974'te Barış Harekâtı başlatıldı.

Ağustos 1974'ten itibaren Rum Bölgesindeki Türk köyleri kuşatılmaya başladı. Bazı yerde de katliamlar oluyordu. Rumlar savaşla ilgisi olmayan sivil Türklere karşı canice saldırıyorlardı.

Katliam haberlerinin yoğunlaşması üzerine Türkiye, sert tavır takınarak 9 Ağustos 1974'te işgal ve tehdit altındaki Türk köyleri çevresindeki kuşatmanın derhal kaldırılması için 24 saat süre tanıdı. Buna karşın katliamlar sona ermedi ve sonunda İkinci Harekât'a karar verildi. Kıbrıslı Türklerin yıllardır çektiği eziyetlerin sona erdirilmesinin tek yolu askeri harekâttı ve başka da çıkar yol kalmamıştı. Türk ordusu, Milli Muhafız ve EOKA-B'nin savunmasız Kıbrıslı Türk köylerinde bir ay önce vahşi biçimde kitle öldürmelerini de aşan toplu öldürmelerin yarattığı nefretle Magosa yönünde taarruza geçti.

14 Ağustos 1974

Sabah erkenden Milli Muhafız ve EOKA-B, Magosa'nın kuzeybatısındaki Atlılar köyüne girerek bulabildikleri erkek, kadın, çocuk demeden herkesi toplamış; bunlardan 57 kişiyi köyün yakınındaki bir araziye götürüp sorguya çekmiş ve otomatik silahlarla hepsini kurşuna dizmişlerdi. Gömülmeyen cesetler birkaç gün sonra tanınmayacak duruma gelince ölüler üzerinden dozer geçirerek onları ezmişlerdir. Cesetlerden yalnızca kemik ve et parçaları kalmıştır. Köyde katliamdan yalnız üç kişi kurtulmuştur.

James Rayner'ın ifadesiyle Rumlar en feci ve büyük suçu Atlılar köyünde işlemişti

Bu katliamda Hasan Muhammed ailesini kaybetmişti. Tok bir sesle James Rayner'e hikâyesini şöyle anlattı:

Birinci Barış Harekâtı başladığı zaman köyümde idim. Ancak, harekâtın ikinci günü 21 Temmuz tarihinde Rumlar tarafından esir alındım. Rumlar köye gelerek burayı ablukaya aldılar. Bize teslim olmamızı bildirdiler. Elimizde silâh namına bir şey yoktu. Teslim olmaktan başka çaremiz kalmamıştı. Bunun üzerine köye girip silâhlarını rasgele sıkarak bizleri evlerimize doğru sürüklediler. Ara-

mızdan dokuz kişi kadar, eli silâh tutan erkekleri bir askeri jipe bindirerek buraya komşu olan Piyi Peristerona köyüne götürdüler. Burada bizleri, bir okul binasına soktular. Sonra hepimize ellerimizi duvara dayayarak arkamızı dönmemizi emrettiler. Burada bize türlü hakaretler edip, küfürler savurdular. Sonra sıra ile, hepimizi feci şekilde dövmeye başladılar. Önceleri yumruk atıyorlardı, ancak Rum, sadece yumruğunu kullanmazdı, tekmelediler her bir tarafımızı. Ayaklarındaki ağır askeri postallarla yüzümüze gözümüze, neremize gelirse tekme atıyorlardı. Bu arada, dipçikle de vuruyorlardı. Yüzümüzdeki şu yaraları görüyor musun? Bu yaraların intikamı. Şuursuz bir intikam duygusu idi Rumlar'dan gördüğümüz, tamamıyla şuursuz.

Bir süre daha bu binada tutulduktan sonra Karolos'daki millî muhafız teşkilâtının kampına götürüldük. Burada küçük odalara sokularak, her gün ölümle tehdit edildik. Askerler, akıllarına estikçe odalarımıza gelir ve dipçikle dürterlerdi:

«Hiç merak etmeyin yakında öleceksiniz,» derlerdi bize.

Bu kampta da Ağustos ayının ortalarına kadar kaldık. Sanırım ayın 14'ünde idi, bizi Magosa yakınlarındaki Dherinia'ya[310] götürdüler. Burada kaldığımız zaman içinde de son derece kötü muamele gördük. Zaman zaman, bizi Birleşmiş Milletlerden yetkililer ziyaret ederlerdi. Kendilerine hep ailelerimizden haber getirip getirmediklerini sorardık. İlgililer daima ailelerimizin çok iyi olduklarını söylerlerdi bize...

Buradan sonra da, Ormidhia denilen, İngiliz Üssüne yakın bir köye getirildik. Daha sonra yeniden bizi buradan alıp Anglisides denilen portakal bahçelerinin bulunduğu bir bölgeye getirdiler. İşte burda bizi gerçekten öldüreceklerine inandırıldık. Esir tutulduğumuz yerde Rum çocukları gelerek bizi seyrederlerdi. Bu çocuklar bile, bize hakaret ederdi. Bizlere, «köpekler» diye seslenirlerdi: "Türk Köpekleri..."

Çevremizdeki askerler Millî Muhafız gücünden ve EOKA'dan kimselerdi. Bere giydikleri için kolaylıkla kendilerini diğerlerinden

310 Derinya Köyü.

ayırt edebiliyorduk. Bugün de bizi öldürmediler. Bunun yerine bizi inek ahırına sokarak pislikleri temizlemekle görevlendirdiler. Hayvan dışkılarını elimizle alıp temizlemeye çalıştık. Rumlar bizim bu işleri yapmamızdan dolayı çok keyiflendiler; ama her şeye rağmen vurulmaktan iyiydi dışkı temizlemek.

Bir kez daha kamyonlara bindirilerek, bu sefer Limasol'daki hapishaneye gönderildik. Burada birçok Türk vardı. Yakalandığımızdan bu yana, ilk defa emniyette hissettik kendimizi. O zamana kadar, her an başımda bir silah patlayacak korkusu ile yaşadım. Sürekli olarak öldürülmek endişesi, önünde sonunda sağlıksız yapıyor insanı!

Limasol'da, günlerden beri ilk defa bizlere yemek verildi. On kişiye bir ekmek ve birkaç zeytinle besleniyorduk. Ben ve yanımdakiler yüz günden beri sadece ekmek ve zeytin yemiştik.

Hapishane'de Rumlar'dan gizlediğimiz bir radyomuz vardı. Bu radyo, bizim dışarıdaki dünya ile tek bağlantımızdı. Gözümüz gibi bakıyorduk, gizli gizli dinliyor, hissettirmemeye büyük özen gösteriyorduk.

Bir gün, birkaç arkadaş kulağını radyoya yapıştırmış dinlerken çok tanıdık bir isim duyar gibi oldum, spikerden. Aslında başka bir işle meşgul olduğum için haber bültenini dinlemiyordum. Ama, Atlılar (Aloa köyünün Türkçesi) ismini duyduğum zaman irkildim birden. Bu benim köyümün adıydı. Dikkât kesildim. Bir katliâmdan bahsediliyordu. Radyoyu dinleyen arkadaşlarım merakla bana döndüler, birisi Atlılar köyünün benim köyüm olup olmadığını sordu.

«Evet,» dedim.

Sanki, benden bir şeyler saklamaya çalışır gibi bir hâlleri vardı. Ailemin başına korkunç bir olayın geldiğini anlamıştım.

«Hayır, hayır!» diyebildim sadece. Hepsi birden itiraz ettiler, kötü bir şey yoktu, her şey olduğu gibi duruyordu... Biraz fazla acele ile söylenmişti bunlar. Neticede, gerçeği anlamıştım! Atlılar köyü artık yoktu. Bütün halkı birlikte yok olmuştu. Karım, çocuklarım hepsi ölmüşlerdi. İki çocuğum vardı; ikizdiler, biri kız, biri oğlandı ve üç yaşındaydılar. Ölmüşlerdi... Olduğum yerde kalakaldım. Bayılmışım...

Hapisteki sürem sona erdi bir gün. Diğerleri ile birlikte Lefkoşa'ya getirilerek serbest bırakıldık. Derhâl ilk rastladığım vasıta ile Atlılar köyünün yolunu tuttum. Ne olursa olsun burası benimdi; evim, köyüm, toprağım, her şeyimdi. Ve işte halâ buradayım. Sanırım ömrümün sonuna kadar da burada kalacağım.

Dönüşümden bir süre sonra, Sağlık Bürosuna mezarın açılması için köylülerle birlikte müracaatta bulunduk. Ölülerimizi şereflerine yakışır biçimde dini tören yapıp gömmek istiyorduk.

Böylece mezar açıldı ve cesetler ortaya çıktı. Yeniden karımı ve çocuklarımı gördüm. İki aydan beri mezarın içindeydiler. Bu ânın, nasıl bir ân olduğunu hiç düşünebilir misiniz? Size o an neler hissettiğimi kelimelerle anlatmak imkânsız benim için...

* * *

Rumlar gördüğünüz gibi, dünyanın en feci, en büyük suçunu işlediler Atlılar köyünde. İçimde, deli gibi intikam duygusu kaynıyor. Kendinizi benim yerime koyun; siz neler hissederdiniz acaba?

Arada bir, Rumların şeytanın ta kendisi olduğunu düşünüyorum. O nedenle, Allaha havale ediyorum onları. Allah onların cezalarını verecektir!

Size daha bir sürü şey anlatabilirim, ama günler sürer bu anlatacaklarım!»

James Rayner sonrasını şöyle anlatıyor: Hasan Muhammed bundan başka bir şey söylemedi. Arkasını dönerek traktörüne gitti. Koskoca, iri yapılı bir adamdı. Arkasında da koskoca bir dram vardı...

Hasan Muhammed ile konuşmamız bittiğinde bir başka adamın bize doğru yaklaştığını gördüm. Çok yaşlı, yüzü bumburuşuk bir adamdı bu. Ağır ağır ve topallayarak yanıma geldi. Uzaktan bile, ayağının birinin sakat olduğu belli oluyordu. Bir sopaya dayanarak yürüyordu.

Gelen ihtiyar bir köylü idi. Güneş yanığı yüzü kırış kırıştı. Ancak, gözlerinde sıcacık bir gülümseme vardı.

Benimle dostça konuşmasına, misafirperverliğine rağmen, geçmişini anlatmak istemedi nedense.

«Sana ismimi bile söylemek istemiyorum,» dedi.

Hayretle sordum: «Peki, ama neden?»

Cevabı şöyle oldu:

«Çünkü korkuyorum! Rumlar, sana şayet ismimi söylersem, hayat hikâyemi anlatırsam, bunu öğrenecekler. Burada konuşmak pek emniyetli bir iş değil!»

«Ama şimdi, korkacak bir şey kalmadı ki,» diye ısrar ettim. Kendilerinden korkmuyordum ve bunu da söyledim.

«Sizden niye korkayım ki, sizler benim çocuklarım gibisiniz. Hepinizin babasını tanırdım» dedim.

Karımı ve iki genç kızımı da yanıma alarak yolun kenarında bir yere götürüldük, diğerleri ile birlikte toplandık. Bizi Piyi Peristerona'ya otobüslerle götüreceklerini söylediler.

Kadınlarımız çok korkuyorlardı, erkekler ise ağlayan kadınlarını teselli ediyorlardı. Rumlar'a itaat etmekten başka çaremiz yoktu.

Bizi, Piyi Peristerona'ya getirerek, köyün hemen başlangıcındaki bir Rum okuluna hapsettiler. Bu arada, bir Rum askeri gelerek kadın ve çocukların geri götürüleceğini söyledi. Karım ve iki kızımı da alarak bütün kadın ve çocukları yeniden otobüslere bindirdiler. İki oğlum benimle birlikte kaldı.

Rumlar silâhlarımızı kendilerine teslim etmemizi söylediler. Çok saçmaydı bu, kimsenin yanında silâh yoktu ki!

Daha sonra, karımın anlattığına göre otobüste kadınlarımıza, silâhlarımızı sormuşlar, tehdit etmişler. Bu arada, yanlarına gelen bir gerçek subay, kadınları tehdit edip baskı yapan EOKA'cı ile münakaşaya tutuşmuş ve kadınları rahat bırakmasını söylemiş. Buna rağmen, EOKA'cı hepsinin hesabını bir başka zaman göreceğini söyleyerek otobüsü terk etmiş.

Biz erkekler ise o geceyi aç olarak geçirdik. Sabahleyin bize süt verdiler ancak sütler ekşimişti, hiçbirimiz içemedik. Sonra Rumlar aramızdan altı-yedi kişi seçerek iki sıra dizilmiş askerin arkasından geçmelerini emrettiler. İki yana dizilmiş askerler acımasızca vuruyorlardı, aralarından geçenlere. Bu iki sıra askerlerin arasından geçen Türkler sonunda yere yığılıp kalıyordu, yara-bere içinde. Üzerlerine sular dökerek ayıltmaya çalıştık arkadaşlarımızı. Kan revan içindeki bu adamlara bir doktor bile göndermediler.

O günün akşamı, Türk askerî uçakları üzerimizden geçmeye başladılar. Rumlar korku içinde oraya buraya kaçıyorlardı.

Bir süre sonra da, bizi başka hapishaneye götürdüler. Orada, Rumlara esir düşmüş olan ağabeyimi buldum. Ağabeyim bir Rum askerine, bize eziyet etmelerinin nedenini sordu. Rum'un cevabı şu oldu:

«Sizin suçunuz Türk olmak!..»

Bir barakaya tıkılmıştık. Yorgunluktan hepimiz bitap bir hâldeydik. Açlıktan da perişandık. Bir kere daha tepemizden Türk uçaklarının geçtiğini duyduk. Onların varlığı içimize bir ümit ve heyecan getirdi.

Hapishanede geçirdiğimiz günler bitmek bilmiyordu. Bir hafta daha geçti. İçlerinde benim de olduğum dört beş kişilik yaşlılar grubunun Maratha'ya geri gönderilmesine karar verilmiş.

Sonunda, buraya birlikte geldiğimiz arkadaşım Mustafa, bu yaşlı köylüyü ikna edebildi. Hikâyesini şöyle anlattı:

İsmim Mehmet. Sandallaris[311] köyündenim. Ama uzun zamandan beri buradayım. Buradaki insanlar benim gerçek adımı hatırlamazlar. Bana "Sandallarisli" derler. Yaşım altmışı geçti. Toprak adamıyım, hep çiftçilik yaptım.

1974 yılında Rumlar bu köye geldiler. Bir genç adam kapıma geldi bir gün. Bu genç adamı uzaktan tanıyordum. Benim buradan götürülmemin zamanı geldiğini söyledi. Hayretle kendisine baktım:

«Ben? Hem yaşlı hem de sakatım,» dedim. Bana yaşıma hürmeten dokunmamaları gerektiğini söyledim.

Genç adam bunların hiçbirini dinlemedi. Tüm köyün erkeklerinin toplatıldığı yere beni de götürdüler.

Uzun yıllar yaşamış ve çok şey öğrenmiştim. Deli olduğum hissini verecektim Rumlar'a. Herkesin toplandığı gruptan biraz geriye çekilerek başıma geçirdiğim bir çuvalla kendi etrafımda dönmeye başladım.

Birkaç Rum kolumdan tutarak beni durdurdular. Ne yaptığımı

311 Sandallar

sordular. Sırıtarak yüzlerine baktım ve saklanacak bir delik aradığımı söyledim.

Gerçekten bir akıllının yapacağı iş değildi yaptığım, başımdaki çuvalı çekiştirip duruyordum içine tüm vücûdumu sokmak için. Rumları kandırabildim doğrusu... Beni köyün kadın ve çocukları ile birlikte bıraktılar.

Sonra, köyden kaçmaya çalıştım. Traktörüme binerek Birleşmiş Milletler bölgesine gitmek istiyordum. Belki oradan yardım çağırabilirdim. Ancak yarı yolda Rumlar beni yakaladılar. Silâhlarını üstüme dikerek saatlerce beklediler. Beni yakalayanlardan bir tanesi EOKA mensubu idi. Kendisi bir süre Makarios'a karşı gelmekten hapis yatmıştı. Bu EOKA'lı adam beni fena hırpaladı. Kolumu bükerek suratıma tokat attı. Kafamı keseceğini söyleyip duruyordu. Ancak o sırada, Yunanlı bir subay imdadıma yetişmeseydi, sanırım oracıkta öldürülebilirdim. Çünkü, Rumlar her ne kadar Türk askerleri ile çatışmaktan kaçınıyorlarsa da yaşlı erkeklerin, kadın ve çocukların canını almaya daima hazırdılar. Allah onların cezasını verir inşallah.»

Mehmet birden durdu. Devam etmesini rica ettim. Başını salladı.

«Anlatırken çok heyecanlanıyorum, üzülüyorum. Ancak bazılarının yardımı ile oradan kaçtığımı söyleyebilirim. Bana kimlerin yardım ettiğini söylemeyeceğim. Bu nedenle başları belaya girebilir. Susmam gerekli. Çok bile konuştum.»

Sandallar köyüne giden yol yine ıssızdı...

* * *

Bu sırada birkaç mil uzakta, silahlı gözü dönmüş başka bir EOKA çetesi Muratağa Köyü'ne girerek, burada yaşayan Türklerin hepsini öldürmüşlerdir. Daha sonra da Muratağa yakınındaki Sandallar Köyü'ne geçerek, buradaki Türkleri Muratağa'ya götürüp hepsini öldürdüler ve Atlılar köyünde olduğu gibi, dozerlerle açtıkları çukurlara toplu olarak gömdüler.

İnsanlık dışı cinayetlerin işlendiği sabah, bir başka EOKA-B çetesi, yine bir Türk köyünde cinayet işliyordu. Andriko Melani'nin

komutasındaki EOKA-B, Limasol ile Larnaka yolu ortasında Kıbrıslı Rum ve Türklerin birlikte yaşadığı Taşkent Köyündeki Türk mahallesine girerek 13 ile 74 yaş arasındaki 69 erkeği topladılar. 15 Ağustos'ta Andriko ve adamları Mari (Tatlısu) ve Zyyi (Terazi) Köyü'nden Kıbrıslı Türklerden 15 kişiyi daha getirerek, bunlardan 50 kişiyi bir otobüse bindirip Limasol yakınlarında daha önceden kazılan bir çukurun olduğu yerde kurşuna dizdiler. Bu olaydan yaralı olarak kurtulan Suat Hüseyin, bir süre sonra atılmış olduğu hendekten sürünerek çıkmış ve olay hakkında tanıklık yapmıştır. Öte yandan Taşkent'ten toplanan öbür 34 kişi hakkında bilgi alınamamıştır. Bunların da 15 Ağustos sabahı kurşuna dizildikleri kabul edilmektedir.

14 Ağustos 1974

Baf katliamı... Barış Harekâtı sırasında Baf, Türk ordusunun harekât alanı dışında kalmıştı. Gözü dönmüş Rumlar burada inanılamayacak katliamlar yaptılar. Baf'ta yaşayan her Türk tüyler ürperten olaylar yaşadı. Türk mahallesinde Milli Muhafızlar, birisi üç yaşında erkek çocuk olmak üzere beş kişiyi öldürmüştür. Birleşmiş Milletlerin bir gözlemcisine göre, çocuğun vücudunda 30 ile 40 mermi yarası bulunmuştur.

19 Ağustos 1974

Katliamların sürmesi üzerine Başbakan Ecevit üçüncü harekâttan söz etti. Başbakan 25 Ağustos 1974'te, "Yeni katliamlar yapılmazsa üçüncü harekât yapılmayacaktır," dedi.

Bundan sonra olanları da Kıbrıslı gazeteci İzzet Rıza Yalın Cumhuriyet'e [6 Eylül 1974] yazmıştır.

Tutuklamalar ve bu tutuklamalarla ilgili protestolar sonuç vermiyordu...

O günlerde, 22 Temmuz 1974'te Türk yönetimi savunma üyesi Osman Örek'le Barış gücünün kıdemli siyasal danışmanı Mr. Miles arasında ilginç bir telefon konuşması oluyordu.

Örek, bu konuşmada "Çeşitli Türk köylerinin örneğin Tatlısu ve çevresindeki köylerde Türklerin saldırıya uğradığını, birçok soyda-

şımızın öldürüldüğünü veya yaralandığını" bildirmekte, "Yaralıların, Lefkoşe Türk genel hastanesine getirilmeleri için yardım" isteyerek, "Bu isteğin, Cenevre'deki uluslararası Kızılhaç kuruluşuna, Barış Gücü kanalıyla duyurulmasını" dilemekteydi.

Aldığı karşılık şuydu:

"Geceleyin hareket serbestisi hemen hemen olanaksız, yarın bakabilirim. Baf, Limasol, Larnaka, Lefke, Yeşilırmak ve Magosa gibi Barış Gücü kampı bulunan yerlerde soydaşlarınıza yardım ediyoruz. Uluslararası Kızılhaç kuruluşu, Kıbrıs'a heyet gönderdi. Bu heyet, yarın Kıbrıs'taki temsilcisi kanalıyla çaba gösterecek."

Kızılhaçın sözü edilen Kıbrıs temsilcisi, Rumların eski adalet Bakanı Bayan Sulyotu'ydu. Ve "adalet" ve "insanlık"a yaraşmayan bir tutum içindeydi.

Kısaca, gerek Barış Gücü, gerekse Kızılhaç yönünden sağlanan sonuç olumlu değildi.

Tatlısu'nun çevresindeki Türk köyleriyle, bazıları karma olan Alaminyo, Geçitkale (Köfünye) ve Boğaziçi (Aytotro) de Tatlısu'nun durumundaydı. Günün köyleri, Taşkent (Dohni) ve Terazi (Ziyi) de.

Her iki köy de, ateşkesten sonra, Rum Ulusal Muhafız Gücünce saldırıya uğramış, teslim alınmıştı.

Sonları, bilinmiyordu.

22 Ağustos'ta, Kıbrıs Türk İşçi Sendikaları Federasyonu Türk-Sen'in saat 16.15'te telefonu çalıyordu... Onbinlerce Türk'le Piskobu İngiliz üssü'ndeki "Happy Valley" (Mutlu Vadi) bölgesine sığınan Limasol Genel-İş Sendikası Sekreteri Özel Tahsin, Genel Sekreter Necati Taşkın'a, "önem"i iki hafta sonra ortaya çıkan bir mesaj geçiyordu.

Daha sonra Taşkent köyünden adı "Suat Hüseyin" olduğu anlaşılan ve Genel-İş Sendikası Sekreterince, "Tatlısu köyünden Fuat olduğu" bildirilen "birisi, Barışgücü taşıtıyla, aynı gün Mutlu Vadi'ye götürülmüş, kendilerine, üzerinde durulması gerekli bilgiler vermişti."

Bu bilgileri, Mutlu Vadi'ye sığınan birçok Türk gibi, üslere göçeden Limasol Milletvekili Ziya Rızkı da dinliyor, durumu, hemen Türk yönetimi başkanlığına duyuruyordu.

Olayın etkisi altındaki Suat Hüseyin, başından geçenleri korku dolu gözlerle anlatırken, dalıp dalıp gidiyor, birçok şeyi anımsıyamıyordu ama, birinci barış harekâtından beri sonları bilinemeyen Taşkent ve Terazi köylerinden bilgiler veriyor, bu ilk bilgilerle, Türk-Sen'in 19 Ağustos 1974 tarihli mektubunda belirtilenleri doğruluyordu.

Türk-Sen, bu mektupta, "Tatlısu, Taşkent ve Terazi'den erkek soydaşlarımızın Rumlarca toplanarak Limasol'a götürüldükleri"ne dikkati çekmekteydi...

Taşkent köyünden kaçabilen Tunsel Sadi adında bir kadına göre, "20 Temmuz'da Tatlısu'yla birlikte, Rum Ulusal Muhafız Gücü'nce sarılmaya başlanan Karma Taşkent ve Terazi köylerinin, 55 ve 80 Türk'ü, silahlarını teslime zorlanmış, 14 Ağustos'taki ikinci ve en büyük tutuklamanın ilk uygulaması olarak, üç köyden alınıp bir "semt-i meçhul"e götürülen ilk kurbanları vermişlerdi."

"Suat Hüseyin, 14 Ağustos'taki ikinci barış harekâtına kadar birkaç kez denetlenen köyündeydi. Bu tutsakların içinde kendisi yoktu...

14 Ağustos günü saat 11.10'da 20 kadar Rum askeri köye gitmiş, tüm köylüleri, okula toplamışlardı... "Sürüden besili kuzu arar gibi, erkekleri yokluyor, gözlerine kestirdiklerini topluluktan ayırıyorlardı. Bunlar, toplumun, 15'le 50 yaş arasındaki can damarlarıydı. Okuldayken saptandığı gibi seksen üç kişiydiler."

"Tutsaklar, ertesi gün, iki otobüse ayrılmışlar, Rum askerlerin denetiminde, Limasol'a doğru yola çıkarılmışlardı." Tümü de, korkunun ezici cenderesi içindeydiler. Her şeyi düşünüyorlardı da, bir yerde tutsak olarak tutulacaklarına inanmak istemiyorlardı.

Limasol'un içine girildikten sonra, Suat Hüseyin, "Otobüsün, kuzeye, Ayia Phyla köyü yoluna saptırıldığını görmüş, buna anlam verememişti..."

Aynı yol üzerinde Palodhia ve Yerasa Rum köyleri de bulunuyordu. Amaçlarını düşündü, alışılmamış bir amaçtı bu...

Anlam verilemeyen bu yolculuk, yol arkadaşlarıyla birlikte Palodhia köyü yakınlarında, buldozerle açılan çukur yanına indirilmeleriyle anlam kazandı.

Demek yolculukları, ölüm yolculuğuydu.

Olayları anlatırken, Suat Hüseyin'in gözleri çakmak çakmaktı. Çıldırmış kişilerin izleri vardı yüz çizgileriyle göz bebeklerinde...

"Bizi otobüsten aşağı indirmişlerdi. Hepimizi daha önceden açılmış bir çukurun yanına dizdiler. Bu ıssız yerde, sonumuzun nereye varacağı belli olmuştu. Dakikaları, saniyeleri saymaya başladık.

Rum askerlerinden biri yaklaştı, yanımıza sigara veriyordu, bir bir tümümüze... Birkaç nefes çekmeye fırsat bulmuştuk ki, silah sesleri işittik."

Dört Rum askerince, makineli tüfeklerle kurşuna dizilmişlerdi. Çukurun içine düşen de vardı, dışında kalan da... Ortak yanları tümünün de kanlar içinde olmasıydı.

Bu acı öyküyü dinleyenler, olayın en yakın tanığına, bazı noktalar arasındaki kopukluğu gidertmeye çalışıyor, sonra tekrar o acı öykünün korkunçluğuna bırakıyorlardı kendilerini.

Olayın tek görgü tanığı, karnından ve bacaklarından yaralanmıştı. Nefes almadan, olacakları bekliyor, yeni silah sesleri arasında... Sonra, Yunanlı komutanın sesini duydu:

"Üzerlerini buldozerle kapatalım," diyordu.

Olaydan kurtulan soydaşımız, Rum askerlerinin uzaklaşan ayak seslerini yaşarken, çevresindekiler, kendilerini olaya kaptırmış dinliyorlardı:

"Rumlar, yanımızdan uzaklaşır uzaklaşmaz,yerimden fırladım. Görebildiğim tek şey, iki yanımdaki yol arkadaşlarımın, başlarına da mermi sıkıldığıydı. Yeni silah sesleri, bunun içindi, demek ki...

Ağaçlar arasında gizlenerek, kimi vakit koşarak, kimi vakit dinlenerek, üzerimdeki kan ve beyin izlerine korkuyla bakarak, dağ yolunu tuttum."

Gözleri, dolu doluydu. Yaralı, altı gün dağlarda gizlenerek, Mutlukaya (Muttayaka) ya varışının güç anılarını yaşıyordu.

"Buldozerin sesini, kulaklarında duyduğunu" söylüyor, anlattıklarını unutmuşçasına yeniden olayın başına dönerekn, uyarıyla, konuyu bıraktığı yere dönüyordu:

"350 nüfuslu Türk köyü Mutlukaya'ya gelince rahatladım. Bir rastlantı eseri köye Barış Gücü'nün bir hastayı almak üzere gelen ambulansıyla karşılaştım. Mutlukaya'dan Pskobu'daki İngiliz Hastanesine, tedavi edildikten sonra da "Mutlu Vadi"ye getirildim. Artık aranızdayım. Artık aranızdayım."

Taşkent, Terazi ve Tatlısu köyünün kadın ve çocukları, bu öykünün başında kalmışlardı. Ayrı ayrı tutuklanarak bir araya getirilen ve alınıp götürülen kocalarını soruyorlardı Rumlara. Her Rum, bir başka köyün Rumuna sorulmasını öğütlüyordu, alınan mutsuz Türklerin sonlarını...

Kocası, enişteşi ve kaynı alınıp götürülen Taşkentli Tunsel Sadi, iki Tatlısulu arkadaş gibi, güvenliği, Lefkoşe'ye sığınmakta bulmuştu.

Yüktehafif, pahada ağır eşyası alınan ve kötü davranışlarla karşılaşan bölge kadınlarından bir mesaj da getiriyordu. Lefkoşe ve Ankara'daki büyüklerine:

"Bizi değilse, çocuklarımızı olsun kurtarın..."

26 Ağustos 1974

Rumlar tarafından vurularak ağır yaralanan gazeteci Adem Yavuz Adana Numune Hastanesi'nde öldü.

1 Eylül 1974

Daha önce katliamların yapıldığı Muratağa köyündeki ölüm çukuru ortaya çıkarıldı. Vahşice öldürülen 88 Türk'ün çürümüş cesedi bulundu.

Gazeteci James Rayner, Ali Özel'in tanıklığıyla Maratha'dan (Muratağa) gelen haberi anlatıyor:

> 15 Ağustos'ta Maratha köyüne gelen arkadaşlarımızdan, burada tek bir kişinin bile yaşamadığı haberini aldık. Bunun üzerine hep beraber oraya gittik. Köyün boş halini görünce bütün ahalinin Rumlar tarafından esir alınarak güneye götürüldüklerini tahmin ettik.
>
> Bildiğimiz gibi sonunda bir çoban tarafından buradaki toplu mezar ortaya çıkarıldı.

Ben de, kazıda hazır bulundum, cesetleri gözlerimle gördüm. Korkunç bir sahne... Bütün bu acı yıllar içinde gördüğüm en feci, en ızdırap verici manzaraydı bu. Kusmaya başladım. Gördüklerimin iğrençliği normal bir insanın aklının alamayacağı bir şeydi. Bütün köy halkı öldürülmüştü, hem de neden? Sadece Türk oldukları için. Bütün suçları bu idi.

Yanımızda Birleşmiş Milletler'den bir subay vardı.

O da gördüklerine inanamıyordu. Bana dönerek, gözetleme noktaları kurulması ile ilgili taleplerimizde, ısrarlarımızda haklı olduğumu söyledi ve bu trajediyi önlemek için hiçbir çaba sarfedilmediğini itiraf etti.

Ben ise hırsımı, yine yanımızda bulunan İsveçli kumandan yardımcısı Olsen'den çıkarttım. Kendisine dönerek sordum:

"Gördüklerinizi beğendiniz mi? Bu sizin hatanız! Bu insanların hayatlarını korumak için sürekli ikazlarımıza rağmen hiçbir şey yapmadınız..."

Mezarın etrafındaki Türkler arasında gergin bir hava esmeye başladı. Bu nedenle Olsen'e derhal buradan ayrılmasını tavsiye ettim. Sözümü dinleyerek sür'atle orayı terk etti.

Ölüm çukurunun açılışında hazır bulunan Montreal Gazetesi muhabiri 4 Eylül 1974 tarihli gazetesinde olayı şöyle anlatıyordu:

«Magosa'nın 12 mil kuzeybatısında bulunan Muratağa köyünde toplu mezarlardan çıkarılan cesetler o kadar çürümüştü ki, B. M. Barış Gücü, İsveçli Başmüfettiş Lars Hakansson olayı şöyle anlatıyordu: "Mezardan çıkan kafaları sayıyorum. Şu ana kadar 72 tane saydım. Fakat hâlâ toprağın içerisinde ceset vardı. Bu çıkan kafalardan 7 tanesi çocuk kafası olduğu kesindir.»

4 Eylül 1974

Baf'ın Ovalık köyü halkının tamamı öldürüldü. Ateşkes'ten sonra yer yer devam eden çarpışmalar içinde en şiddetlisi Galini köyünde oldu. Rumların kışkırtmaları sonucunda Türk tankları Galini Rum köyüne girdi.

5 Eylül 1974

Aydın köyünde 3 Türk kurşuna dizildi. Barış Harekâtı başladıktan sonra güneyde Rum bölgesinde kalan Türklere işkenceler, bas-

kılar, kısıtlamalar, ırza geçmeler insanlık tarihinde eşine az rastlanır boyutlara ulaşmıştır.

Bu insanlık dışı davranışlar Temmuz 1974'te başlamıştır.

Yabancı Basında Yer Alan Katliamlar

23 Temmuz 1974 (ABD D.P. Ajans muhabiri):

Yunanlılar, Limasol'da birçok kadın ve çocuğu öldürdü. Yol üstünde 20 çocuk cesedi gördüm. Yunanlı askerler evlerine girip kadın öldürmek için akbabalar gibi beklemektedirler.

23 *Temmuz* (Washington Post):

Limasol yakınlarında küçük bir Türk köyüne Rumların yaptığı bir baskın sonucu 200 kişiden 36'sı öldürülmüştür. Rumlar, Türk Kuvvetleri gelinceye kadar Türklerin öldürülmeleri için emir aldıklarını söylemektedirler.

20 Temmuz 1974 (Washington Post):

Larnaka yakınlarındaki Alaminos Köyü'nde 25 ile 55 yaşları arasında 14 Türk öldürülmüş ve cesetleri buldozerlerle bir çukura doldurulmuştur.

Alçaklıkların Bir Başkası: Irza Geçmeler ve Kayıplar

Bu katliamlardan başka yaşanan en çirkin olay ırza geçmelerdir...

Rumlar, Aralık 1963 kanlı saldırılarından sonra başlayıp 1974 darbesi ve Barış Harekâtından sonra bile Türk köylerine saldırmış, korunmasız Türk kadın ve kızlarının zorla, insanlık dışı bir şekilde ırzlarına geçmişlerdir.

Türk toplumunun gelenek ve değer yargılarına göre horlanıp, toplum tarafından dışlanacakları inancını taşıyan Türk kadın ve kızları kendilerine yapılanları açıklamamakta ve yadsıma yoluna bile sapmaktadırlar. Bundan ötürü bu çirkin davranışlara uğrayan kadınların sayısı saptanamamakta ve dünyaya duyurulamamaktadır.

Türk gelenek ve değer yargılarının tüm önleyici kurallarına kar-

şın, Taşkent (Dohni), Tatlısu (Mari), Terazi (Zyyi) ve Magosa'ya bağlı bazı Türk köylerinde Türk erkekleri toplanıp katledildikten sonra Türk kadınlarının ırzına geçildiği gerçeği, görgü tanığı Alman turist İngrid Hebil tarafından önce bir gazeteye açıklanmış ve ardından da gözleriyle gördüğü ırza geçme olaylarını, 30 Temmuz 1974 tarihinde Almanya'nın Sesi Radyosu'nda yayınlanan konuşmasında şöyle açıklamaktadır:

"Rum vahşeti insanın havsalasına sığmıyor. Magosa dolaylarındaki köylerde Rum Milli Muhafız Ordusu askerleri misli görülmemiş vahşet örnekleri vermişlerdir. Türk evlerine girmişler, kadın ve çocukları insafsızca kurşun yağmuruna tutmuşlardır. Birçok Türklerin boğazını kesmişlerdir. Türk kadınlarını topladıktan sonra tümünün ırzına geçmişlerdir."

Kıbrıslı Rumların Türklere karşı yaptıkları insanlık dışı davranışların yüzlerce örneği ortada durmaktadır.

Kayıplar

Kıbrıs Türk Toplumunun Kıbrıs olaylarında 800'ü aşkın kaybı vardır. Bu kişiler silahlı Rum çeteleri ve sözde polisleri tarafından yollardan, evlerinden, bahçelerinden, işyerlerinden toplanmışlar ve bir daha da haber alınamamıştır.

Türk toplumu yöneticileri bu insancıl sorunu, acılı ailelerin yaralarını depreştirmemek için gündeme getirmekten kaçınırken, Rum liderler kendi iç savaşları sırasında öldürülen Rumları ve ailelerini istismar ederek, tüm sorumluluğu Türklerin üstüne yükleyip dünya kamuoyunu aldatma yoluna gitmektedirler. Her şey bir yana, Papaz Papatsestos'un açıklamaları ortadadır...

Rumların barbarlıkları Nazi vahşetini bile gölgede bırakmıştır.

Kıbrıs Türk'ü yüzlerce örneğini gördüğü vahşetin izlerini daha uzun yıllar taşıyacak ve bu acılı günlerle yaşayacaktır.

Katliamlar, ırza geçme olayları ve kayıplar, Türk Silahlı Kuvvetlerinin gerçekleştirdiği Barış Harekâtının ne denli haklı nedenlere dayandığının bir delilidir.

20 TEMMUZ 1974'ÜN SONUCU: K.K.T.C.

Enosis amacıyla gerçekleştirilen 15 Temmuz 1974 Cunta darbesi sonucunda Kıbrıs Türklerinin toptan öldürülmesini önlemeye yönelik Türk Silahlı Kuvvetlerinin yaptığı "BARIŞ HAREKÂTI" 20 Temmuz 1974 günü başladı ve sonuçsuz kalan Cenevre barış görüşmeleri de dahil olmak üzere 16 Ağustos 1974 günü sona erdi.

BARIŞ HAREKÂTI adını verdiğimiz bu savaşın sonucunda, yıllardır ekonomik ve sosyal ambargo içinde yaşayan Türkler kurtarıldı; özgürlüklerine kavuşturuldu. Böylece, 1816'dan bugüne değin sürdürülen Yunanistan'ın Enosis düşleri de Akdeniz'e gömülmüş oldu.

Türk ordusu, Kıbrıs'a istila ya da ilhak amacıyla çıkmadı. 1960 yılında İngiltere-Yunanistan ve Türkiye arasında imzalanan İttifak ve Garanti Antlaşmasının 4. maddesinin yasal hak olarak verdiği müdahale yükümlülüğünü yerine getirdi.

Birinci Barış Harekâtının yasallığını ve haklılığını tüm dünya ulusları kabullenmişken, İkinci Harekâtı yapınca hepsi karşımıza çıktı. Yunanistan'ın lobi çalışmaları sonucunda da NATO üyesi olmamıza karşın ABD ambargo uygulamaya başladı.

Yunan Hükümeti, Türklerin Kıbrıs'a müdahalesinin antlaşmaya göre yasal olduğunu hiçbir zaman kabul etmedi. **Bununla birlikte, Athens Court of Appeals (Atina Temyiz Mahkemesi), 21 Mart 1979 tarihli ve 2658/79 sayılı kararıyla bu harekâtın yasallığını**

onaylamıştır. Bu kararda şöyle deniyor: "Zürih ve Londra Antlaşmasına göre, Kıbrıs'ta yapılan Türk askeri müdahalesi yasaldır. Türkiye, yükümlülüklerini yerine getirme hakkı olan garantör devletlerden biridir. Esas suçlular, darbeyi hazırlayan ve icra eden ve bu suretle de bu müdahalenin koşullarını hazırlayan Yunan subaylarıdır."

Halbuki Birinci Harekâtı yapmakta haklı olan Türkiye, İkinci Harekâtı yapmakta da en az o denli haklıydı. Çünkü, Birinci Harekât'tan sonra güvenlik çemberi dışındaki Türk köyleri kuşatma altındaydı ve toplu ölüm haberleri geliyordu. Türk Hükümetinin tüm uyarılarına kulak tıkayan Yunan tarafı Cenevre Barış görüşmelerinde de uzlaşmaz tutum alınca İkinci Barış Harekâtının yapılma gerekliliği doğdu.

Aslında harekât ilk planlamada iki aşamalı olarak planlanmamıştı. Zamanında yeteri sayıda kuvvetin adaya çıkarılamaması; 39. Tümenin planlanan sürede çıkamaması; ateşkesin erken gelmesi, harekâtın iki aşamada yapılmasını zorunlu kılmıştır.

İkinci harekâttan sonra, tüm dünya basın ve TV'leri önünde açılan Atlılar, Muratağa, Sandallar köyleri ölüm çukurları, Türkiye'nin ikinci harekâtta ne denli haklı olduğunu gözler önüne sermiştir. Ama, bu haklılık hiçbir zaman anlatılamadı ya da anlamak istenmedi.

16 Ağustos 1974'ten sonra imzalanan ateşkes'e karşın çatışmalar yer yer sürdü, sonra söndü.

İkinci Barış Harekâtının sona ermesinden ve kuzeyde kalan Türklerin özgürlük ve güvenliklerinin sağlanmasından sonra, sıra güneyde Rum baskısı altında kalan Türklerin kurtarılmasına gelmişti. Uzun süren görüşmelerden ve tartışmalardan sonra B.M. gözetiminde nüfus mübadelesi (değişimi) anlaşması gerçekleşti ve 18-27 Ocak 1975 tarihleri arasında güneyde kalan Türkler de, sığındıkları İngiliz üsleri ile mahsur kaldıkları köylerden kuzeye gelmişlerdir.

Barış Harekâtlarının sonuçlandırılmasından sonra ortaya yeni koşullar çıkmıştı ve eski yönetim biçimine dönmek olanaksızdı. 1963'ten bu yana federal bir çözümü savunan Türk tezine göre, federasyon iki özerk bölgenin eşit katılımı ile oluşacaktı. Türk tarafı böylece federal bir çözüm konusunda ne denli ciddi ve kalıcı çö-

züm istediğini ortaya koymaktaydı. Bunun yanında tüm dünyaya Kıbrıs'ta kendi özerk Otonom Yönetimine sahip ayrı bir Kıbrıs Türk Halkının varlığı daha açık olarak anlatılacaktı.

30 Temmuz 1974 tarihli Cenevre Antlaşmasının 5. maddesinde tarafların "fiilen Kıbrıs Rum Toplumu ve Kıbrıs Türk Toplumu" diye iki özerk idarenin varlığını kabul etmiş olmaları ve 1 Kasım 1974 tarihli B.M. Genel Kurul kararının 3. ve 4. maddelerinde adada iki Toplumun varlığının ve eşitliğinin kabul edilmesi, yine aynı günlerde tüm dünyanın, federasyonu, "Kıbrıs için en ideal çözüm" olarak benimsemesiKıbrıs Türk Federe Devleti'nin ilanı için dış koşulları olgunlaştırmıştır.

İçte ise, tüm ada Türklerinin kuzeyde toplanması, yeni bir yerleşim (iskan) sorunu ile (istihdam) iş bulma sorununun ortaya çıkması, olağanüstü koşullardan demokratik hayata geçmeyi zorunlu kılıyordu.

İşte bu ortamda çok partili demokratik parlamenter sisteme geçme ve eşitlik temelinde bir federasyon için, gerekli olan federe birimlerden Türk kanadını oluşturma amacı ile, 13 Şubat 1975'te toplanan Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Meclisi oy birliği ile Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni ilan etmiş ve yeni devletin anayasası ile seçim yasasını yapması için Türk toplumunun tüm kurum ve kuruluş temsilcilerinin katılımı ile bir Kurucu Meclisin oluşturulmasını kararlaştırmıştır.

KTFD'nin kurulmasından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulmasına değin geçen süre, adı federe de olsa, devletin kökleşmesi, halkın kısa ve uzun dönemli sorunlarının çözümü ve demokratik yaşamın yerleşmesi için zorlu bir mücadele dönemi olmuştur.

Bu süre içinde KTFD Anayasası tamamlanmış ve halk oylaması ile yüzde yüze yakın onay görerek yürürlüğe girmiş biri 1976'da, biri de 1981'de olmak üzere iki genel seçim, iki de yerel seçim yapılmış, demokratik kurallar çalışarak her devletin karşılaştığı sorunlar, demokratik parlamenter sistem içinde çözümlenmeye çalışılmıştır.

Bu arada Rumlarla görüşmeler sürdürüldü ama, sonuç alınamadı. Kıbrıs Rumlarının, kendilerinin "Kıbrıs Hükümeti" olarak tüm dünyada tanınmalarının rahatlığı içinde hiçbir anlaşmaya yanaş-

mamaları ve Kıbrıs Türklerini her gün biraz daha fazla köşeye sıkıştırmak yönünde çabalarını yoğunlaştırmaları karşısında, self determination (kendi yazgısını kendi belirleme) hakkını kullanan Kıbrıs Türk halkı, 15 Kasım 1983'te Federe Meclis'in oy birliği ile aldığı bir kararla, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni ilan ettiğini dünyaya duyurdu.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ilan edilişinden 20 gün sonra Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in TBMM'nin yasama yılını açış konuşması, bu konuya ayrılmıştı.

TBMM, 12 Eylül 1980'de askeri yönetim tarafından feshedildikten 3 yıl sonra, 7 Aralık 1983'de yeniden toplandı. TBMM'nin 17. Dönem 1. Yasama Yılı, 7. Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in konuşmasıyla açıldı.

> Kıbrıs'ta yaşayan soydaşlarımızın 1963 yılından beri çektikleri sıkıntıları, yaşadıkları tahammül edilmez baskı ve işkenceleri, toplu öldürülme olaylarını hepiniz biliyorsunuz. Türk toplumunun on bir yıl katlandığı bu hatırlanması bile korkunç olaylar cereyan ederken ve Ada bütünüyle Yunanistan'a bağlanma safhasına gelirken, buna seyirci kalan ve seslerini bile çıkarmayan ülkeler, Türkiye'nin Londra ve Zürih Antlaşmalarının kendisine verdiği garantörlük yetkisini kullanıp 120.000 Türk'ün yaşama güvencesini sağlamak maksadıyla 1974 yılında giriştiği Barış Harekâtı'nın hemen ardından toplu olarak karşımızda yer aldılar. O buhranlı dönemi de yine hepiniz gayet iyi hatırlarsınız. O tarihlerden beri, Kıbrıs'taki Türk toplumunun iki bölgeli, iki toplumlu, bağımsız ve bağlantısız bir federasyon kurulması için sarf ettiği gayretleri de biliyorsunuz. Türkiye bütün bu çalışmalarda iyi niyetini daima göstermiş ve özellikle 12 Eylül 1980'den sonra Kıbrıs probleminin bir an evvel halledilmesi için her türlü çabayı sarf etmiştir. Bu arada toplumlararası görüşmeleri destekledik ve teşvik ettik. Buna rağmen Kıbrıs Rum Yönetimi, Yunanistan'ın da teşvikiyle konuyu tekrar Birleşmiş Milletler'e götürmüş ve oradan yine Türk toplumunun aleyhine bir karar çıkartmak suretiyle görüşmelerin devamını önlemiştir.
>
> Bu arada Yunanistan başbakanı, açıkça Ada'nın bir Helen toprağı olduğunu ifade etmekten ve ülkeleri haçlı seferine çağırmaktan çekinmemiştir. Bütün bu olaylara rağmen, Türkiye görüşmelerin tekrar başlamasını sağlayabilmek için, Denktaş'ın yaptığı zirve toplantısı teklifini de desteklemiştir. Bundan da bir netice alınmadığını gören

Kıbrıs Türk toplumu, Türkiye'nin malumatı dışında bildiğiniz gibi Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni ilan etmiştir. Türkiye bundan haberi olmamakla beraber ilan edilen bu Cumhuriyet'i tanımamazlık edemezdi. Yönetimde biz olmasaydık da başka bir hükümet bulunsaydı, o yönetimin de aynı kararı alacağından kesinlikle şüphem yoktur. Zira bu konu Türk kamuoyuna mal olmuş bir hususdur.

Bu olaylar söylediğim şekilde cereyan ettikten sonra, dünyada aleyhimizde sürdürülen kampanyayı ve alınan haksız kararları da biliyorsunuz. Şimdi 1974 Harekâtı'ndan sonra başlatılan kampanya yine tekrar ediliyor. Bütün mesele, Kıbrıs Adası'nın Yunanistan'a bağlanması kapılarının kapanmış olmasındandır.

Türkiye hiçbir zaman, Ada'nın Türkiye veya Yunanistan'a bağlanmasına ve Kıbrıs'taki Türk toplumunun bir azınlık durumuna düşürülmesine müsaade etmediği gibi, bundan sonra da asla etmeyecektir.

Türkiye iki taraf arasındaki görüşmelerin başlatılmasını ve benzeri diğer bazı ülkelerde olduğu gibi, eşit şartlarla bir federasyon çatısı altında birleşmelerini desteklemeye devam edecektir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanından sonra bir azınlık olarak görülürken yola çıkan, her çeşit baskı ve zulme karşı bıkmadan savaşım veren Kıbrıs Türk Halkı, sonsuza dek bağımsız ve özgür yaşayacağının güvencesi olarak kendi devletini yüz yıl sonra da olsa kurmuş oluyordu.

Barış Harekâtı'nın Sosyal ve Ekonomik Sonuçları

1974 öncesi tamamen tüketici bir toplum olmaya zorlanan Kıbrıs Türk toplumu, Barış Harekâtı sonrası sağlanan olanaklar sonucu, üretici bir konuma geçti ve her alanda üretici yeteneğini ortaya koydu.

Kuzeyde kalan ekonomik değerler ve Türkiye'nin yaptığı yardımlar, Kuzey Kıbrıs'ta ekonomik düzeyin yükselmesine neden oldu.

1974 öncesi sıfır düzeyinde olan üretim, 1974'ten sonra canlandı. Tarım, hayvancılık, sanayi, turizm hizmet sektörleri 1974 öncesine göre büyük gelişme gösterdi. Haberleşme ve ulaşım alanında 1974 öncesinde düşünülemeyecek aşamalar yapıldı.

Her ne kadar bugüne değin Türkiye'den başka resmen tanıyan bir devlet olmamasına karşın dış ticaretleri büyük gelişme gösterdi. KKTC, 70'ten fazla ülke ile ticari ilişki kuran dışa açık bir konuma geldi.

Barış Harekâtının önemli bir sonucu da kültürel alanda görüldü. Türkiye ile kurulan sıkı işbirliği sonucunda hem gazetelerin ve basılı yayınların Kıbrıs'a ulaşması hem de TRT'nin izleme olanağının yaratılması, kültürel varlığı yok edilmek için uğraşılan Kıbrıs Türk Halkının kültürel etkinliklerini arttırdı. Sanatçıları, evrensel boyutlara ulaşmaya çabalayan eserler vermeye başladı.

20 Temmuz Barış Harekâtının sonucu olarak Kıbrıs Türk halkının bir bölgede toplanması, Türk halkına 2 yıl yaşadıkları insanlık dışı kuşatma altında geliştirme olanağı bulamadıkları ekonomilerini, sosyal ve kültürel yaşamlarını geliştirme olanaklarını yarattı.

Barış Harekâtı sonrası Türk toplumunun sosyal hayatında da bir canlanma oldu ve her meslek dalında birçok mesleki örgüt, birlik, dernek, sendika, cemiyet kuruldu, demokratik içeriğe sahip tüm kurumları ile sosyal yaşantıya kavuştu. Kısacası devlet olmanın tüm gerekleri ve gereksinmeleri tamamlandı.

Ama Güney'le yani Rumlarla karşılaştırma yaptığımızda sonuç hiç açıcı değildir. Kuzeyde, kişi başına GSMH 3.500 dolar, Güney'de 18-19 bin dolar. Durum böyle olunca, KKTC, gözünü ve yönünü Türkiye'ye dönecektir. Türkiye de yılda 300 milyon Avro vermeye devam edecektir. 1974 yılında Rum tarafında kişi başına düşen gelir 1500 dolar'dı. Aynı yıl Kıbrıslı Türkler'in kişi başına yıllık geliri 1000 dolar civarındaydı.

Ada'nın bölünmesinden 30 yıl sonra yani 2004'te Rum tarafının milli geliri 10 milyar dolar olurken KKTC'nin milli geliri 992 milyon dolar oldu. Rum kesiminde enflasyon yıllardır yüzde 3-4'ün üzerine çıkmıyor. KKTC'de ise yüzde 70'lerde. 1994'te KKTC'deki enflasyon yüzde 215 olmuştu. Rum kesiminin turizmden elde ettiği gelir 2 milyon dolarken KKTC'nin turizm geliri 100 milyon civarında.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BİTİRİŞ YA DA YENİ BAŞLANGIÇ

BARIŞ HAREKÂTINDAN 33 YIL SONRA UNUTULANLAR, UNUTTURULANLAR

Kıbrıs sorunu ve Kıbrıs Türk halkının problemleri, yarım yüzyıldan fazla bir süredir **milli davaydı.** Yıllarca büyük kent meydanlarında binlerce kişinin toplandığı **"Ya taksim ya ölüm"** mitingleri yapılıyordu. Üniversite öğrencileri gönüllü ölüme gidiyordu. Kitabın başından beri okuyup öğrendiğimiz şekliyle Kıbrıs Rum tarafının yöneticileri tarihsel strateji olan *Enosis*'i gerçekleştirmek için, 1960'dan itibaren 14 yıl boyunca adım adım soykırım hareketleri, eylemleri organize ettiler. Her seferinde Türkiye ayaklara kalktı. Sonunda, 20 Temmuz 1974'te, Mehmetçik 498 şehit vererek, Kıbrıs Türkü'nü kurtardı.

Adada, iki toplum iki devletin varlığını kabul ettirme savaşı başladı. Temmuz 1974'te Merkez Bankası verilerine göre Amerikan doları cinsinden döviz rezervi 2 milyar 204 milyon dolardı ancak ABD ekonomik ambargo koydu ve Türkiye 70 sente muhtaç hale geldi. Harekâttan kısa bir süre sonra "Asala" Ermeni mikromilliyetçi militanları Türk dışişleri mensuplarına karşı suikastlara başladı. 'Asala' bitirildiğinde PKK ortaya çıktı.

Kıbrıs adasının Türk kesiminde, 1974 harekâtından kısa bir süre sonra, Mehmetçik'e karşı **"işgalci ordu"** diyerek adayı terk etmesini isteyen muhalefet ortaya çıktı. Evet, her şey unutulmuştu! Kıbrıs davasının anıt isimlerinden Rauf Denktaş, hem Türkiye'den

hem de Kıbrıs'tan hakarete varan konuşmalara muhatap ediliyordu. Tüm bağımsızlık ve kurtuluş mücadelesiyle, bu mücadelenin önderleri unutturuluyordu.

Rum gazetesi Alithia'ya demeç veren, KKTC Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat, "Türk askerinin çekilmesinin hızlandırılması dahil her türlü değişikliği görüşmeye hazırız," dedi ve ekledi:

"Askerin çekilmesi ve mülkler konusunun bir çözümün öngörüleri olduğunu herkes anlamakta. Türk tarafı için Türk askerini çekmeye hazırdır."[312]

Türkiye için bir çağdaşlaşma projesi olduğu ifade edilen AB'ye kabul edilişin önündeki önemli bir engelin, çözülemeyen Kıbrıs sorunu olduğu ortaya atılırken, bu problemin yaratıcısı ve ana kaynağının Yunanistan ve Güney Kıbrıs olduğu unutuluyor ve unutturuluyordu.

Yunanistan ve Güney Kıbrıs'ın AB'ye girememesi gerekirdi. Kıbrıs olaylarını asıl yaratanlar şimdi AB'de olduğuna göre, Kıbrıs'ın Türkiye'nin önünde AB'ye girmek için bir engel olduğu tezi yanlıştır. Bugün Kıbrıs için engel diyenler, yarın Ege sorunu için engeldir diyecekler. Kıbrıs'ı verelim kurtulalım diyenler, sadece Kıbrıs'ı vermekle kurtulunamayacağını, Ege'nin, Güneydoğu'nun Patrikhane'nin ve Ermeni taleplerinin sırada olduğunu görmeleri gerekmektedir. Onun için vermeye başlarsanız bunun sonu yoktur. Sizden çok daha fazla şeyler isterler. Bu gerçekler gözlerden saklanıp unutturuluyor!

Barış Harekâtının 33. yılında Kıbrıs davasının kaybedildiği, Kıbrıs'ın satışa çıkarıldığı konuşulur hale geldi. 1974 yılında Akritas planını yırtıp çöpe atanlar, neden, "Yurdumuzu Rum'a terk etmeyiz, Kıbrıs satışa çıkarıldı" feryadıyla yazıyorlardı!

Türkiye Genel Kurmay Başkanı Hilmi Özkök, gazeteci Mehmet Ali Kışlalı'nın sorularını yanıtlarken, Kıbrıs'ın önemini ortaya koydu:[313] "Kıbrıs'a konan bir hava gücü Türkiye için büyük tehdit. Zaten Batı'da sıkıntımız var. Bir de Güney'de sıkıntı olursa Türkiye hapsedilir."

312 Vatan Gazetesi, 7 Şubat 2006.
313 Radikal Gazetesi, 9 Kasım 2003.

Kıbrıs konusu önemini ve güncelliğini koruyor. Geçen gün Yunanlı gazeteciye de söylediniz ama, Kıbrıs'ın Türkiye için önemini biraz daha açsanız?

Önemini şöyle anlatıyorum: Stratejik bir hat üzerinde. İngiltere'den başlar. Cebelitarık, Malta, Kıbrıs, Süveyş Kanalı, Hindistan, Singapur. İngiltere bunun için Kıbrıs'taki üslerini Avrupa Birliği müktesebatına da sokmuyor. Egemen üsler olarak tutmak istiyor.

Ada bu çok önemli zincir üzerinde bir yer. Türkiye açısından düşünürsek; orada konuşlanacak bir muhasım güç, özellikle hava gücünü kullanması Türkiye'nin bütün doğusundaki şu an uçakla ulaşılamayan yerlere ulaşma imkânı sağlar. Başka ülkelerden oraya gelen uçaklar biliyorsunuz çok az süre kalabilirler havada. Mesafe yüzünden. Türkiye AB'ye katılınca bunlar ortadan kalkar deniyor.

Biz çok daha uzun vadeli düşünmek zorundayız. Vizyonumuz derindir. Coğrafya olarak baktığımızda, oraya konan bir hava gücü Türkiye'yi çok büyük açıdan tehdit eder.

İkincisi Kıbrıs'ta bizim istemediğimiz ve etkili olamayacağımız bir politik oluşum olursa; karasular var. Arkasından kıta sahanlığı gelir. Arkasından da ekonomik zon gelir. Balıkçılık alanları gelir. Kıbrıs Türkiye'ye doğru serbest hareket edemeyeceğimiz bir alan olacaktır. Zaten Batı'da sıkıntımız var. Bir de Güney'de sıkıntı olursa Türkiye'nin hapsedilmesi olayı olur. Ben böyle düşünüyorum.

Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası veya kimliği yani Avrupa Birliği ordusu konusu ilk gündeme geldiğinde, Genelkurmay'ın önde gelen kaygılarından biri, günün birinde oluşacak bu gücün KKTC'ye karşı kullanılma olasılığıydı. Şimdi KKTC Rumlar ile birleşmez de sadece Güney, AB'ye üye olursa Türkiye KKTC vasıtasıyla AB toprağını işgal etmiş duruma düşer diyorlar. Ne diyorsunuz?

Kıbrıs AB'ye girerse Türk Silahlı Kuvvetleri orada AB topraklarının bir kısmını işgal etmiş olacak sözü karşı tarafın sözü. Bizim için öyle değil. Biz orada bir uluslararası anlaşmaya istinaden bulunuyoruz. Bu işgal değil. Biz hep 'müdahale' kelimesini kullandık. Onlar öyle desinler.

AGSP ve dolayısıyla ortaya çıkacak güç de ülkelerin kuvvetlerinden oluşacak. Kuvvetin nerelerde kullanılamayacağı hakkında biliyorsunuz tehditler var. Düzene girdi o konu...

Hiçbir Avrupalının, "Haydi burası AB toprağı birkaç gün içinde çıkın" deyip buraya gelip Kıbrıs'ta savaşıp öleceğini de düşünemiyorum. Ekonomik yaptırım kullanabilir ama politik gücünüz ve güçlü ekonominiz varsa o da karşılanır. Direnç gösterirsiniz. Ama şunu da bir kere daha söyleyeyim ki biz Kıbrıs'ta hiçbir zaman çözümsüzlük istemedik.

Kıbrıs davasının başından itibaren içinde olan avukat Fuat Veziroğlu'nun bu konudaki yorum ve değerlendirmesini okumak ufuk açıcı olacaktır. "Annan Planı'na Hayır" kapak adıyla yayımlanan derlemede [İleri Yayınları, 2004, İstanbul, s. 65-69 arası] kaleme alınan bu yazı "Bitiriş ya da Yeni Başlangıç'ın"da içeriğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle, bu yazı aşağıya alınmıştır.

Veziroğlu'nun yazısının başlığı: "Kıbrıs nasıl satışa çıkarıldı".

AKP iktidarının Kıbrıs'ı ve Kıbrıs Türk halkını satışa çıkardığı artık kesin. İsviçre dönüşü (22 Mart 2004) Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın "önemli kazanım-büyük başarı" ve Karen Fogg'cu medyanın "zafer" çığlıkları bu gerçeği örtmeye yeterli değil. "Teslim olduk" değil, "teslim aldık" nidaları altında teslim oldular. Annan planının son versiyonuna beyaz bayrak çektiler. Bunu, 1974 yılında Kıbrıs'a zaferle çıkan Türk askerinin, Başbakan Erdoğan sayesinde yenik ve aşağılanmış bir ordu olarak çok sayıda alay sancağını gönderden indirmesi ve sarıp sarmalayarak yavruvatanı terk etmesi izleyecektir. Oysa İstiklâl Savaşı'ndan beri Türk Silahlı Kuvvetleri'ne mensup hiçbir alay başı dik girdiği yerden başını yere eğerek ve de alay sancağını koltuğunun altına alarak çıkmamıştı. Bu satırların yazıldığı sırada İsviçre'deki "teslim töreni" tamamlanmış, ancak Kıbrıs müzayedesine son noktanın konacağı referandum henüz gerçekleşmiş değildi. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan referandumdan EVET çıkararak satış işlemini bitirmek için elinden geleni yapacağını, Kıbrıs Türk halkını bu doğrultuda etkilemek için bütün yolları deneyeceğini gizlemiyor. Bu son adımda da başarılı (!) olduğu takdirde, Kıbrıs elden gidecek ve Türkiye olumsuz sonuçları şimdiden kestirilemeyen bir "milli felaket" kâbusunun girdaplarına girecektir. Ben bir Kıbrıslı Türk olarak kendimi açık artırmaya çıkarılmış bir "meta" gibi hissetmekteyim. Bu gidişatın bir tükenişe doğru itilirken Kıbrıs Türk halkının benliğinde ve bünyesinde açacağı tedavisi imkânsız maddi ve manevi yaraların nerede son bulacağını ve hatta son bulabileceğini tahayyül bile edemiyorum.

Her satış işleminde bir bedel vardır. AKP iktidarının Kıbrıs'ın satışından elde etmeyi umduğu bedel muhtemel ve uzak bir AB üyeliği için basit bir müzakere tarihi elde etmekten ibarettir. Hayvan satışlarında bile satılan "mal" ile elde edilmesi umulan "bedel" arasında hakkaniyete dayalı bir denge vardır. Gerçi vatan toprağı satılmaz, satılamaz, hiçbir bedel vatan toprağının bedeli olamaz; ancak buna rağmen AKP'nin Kıbrıs müzayedesinde böyle bir denge dahi yoktur. "Mal", ucuza değil, bedavaya gitmektedir. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Kıbrıs Türk halkını ve Kıbrıs'ı herhangi bir karşılık olmaksızın Brüksel yoluyla Atina'ya peşkeş çekmektedir. Müzakere tarihi maskesi altında kendisine bir elma şekeri ve bir teselli mükafatı sunsalar bile, o elma şekerini ömür boyu yalamakla yetinmek zorunda kalacak, siyasal hayatı AB üyeliğini (eğer olursa) görmeye yetmeyecektir.

AKP iktidarı Kıbrıs'ı bir "kambur" olarak görmektedir. Bu "kambur"dan kurtulmanın çaresini Kıbrıs'ı satmakta bulmuştur. İsviçre'deki satış töreni Rahmi Koç'ların, Tuncay Özilhan'ların, Ömer Sabancı'ların alkışları arasında bitirilmiştir. Bazı istisnalar dışındaki Türk medyası verkurtulculuğun bayramını tezgahlamaktadır. Bunların yaptığı, mütareke basını tarafından yapılanlar yanında hafif kalmaktadır. Ali Kemal'ler, Sait Molla'lar, Damat Ferit'ler mezarlarından doğrulup "bizim suçumuz neydi" deseler yeridir. Bir vatan parçasının böylesi bir festival şenliği içinde emperyalizme peşkeş çekildiği başka bir ülkenin tarihinde görülmüş değildir. Hâlâ kabile halinde yaşayan Afrika toplumları bile kendi iktidarları tarafından böyle bir aşağılanmaya maruz bırakılmamıştır.

Bunlar o kadar pişkindirler ki kavga vermeden, direnmeden, savaşmadan teslim olmanın adını "zafer" koydular. Kıbrıs satışını izleyecek diğer müsibetleri düşünmek bile bir Türk olarak bana ürperti vermektedir.

***

Kıbrıs Türkiye ve Türk milleti için – haris çıkarları uğruna yalnız Kıbrıs'ı değil, Ege'yi ve Anadolu'yu dahi teslim etmeye teşne oldukları anlaşılan İstanbul dükalığındaki büyük iş adamlarının ve Karen Fogg'cu medyanın dediği gibi – bir kambur mu, yoksa Anadolu'yu emperyalizmin himaye kanatları altındaki Yunan muhasarasına karşı koruyan son kale midir? Akdeniz'deki son ada da Yunan'a kaptırıldıktan ve Anadolu'nun kuşatılması Ege'den sonra Doğu Akdeniz'de de tamamlandıktan sonra Ata-

türk'ün kurduğu cumhuriyet rahata mı erecek, yoksa bir kez daha Sevr zihniyetinin mengenesinde sıkıştırıla sıkıştırıla posası mı çıkartılacaktır?

Kıbrıs da bir zamanlar Türk topraklarının bir parçası idi. "Anavatanın selameti" gerekçesiyle 1878'de İngiliz'e kiraya verildik. Kıbrıs Türk halkı olarak kuşaklar boyu "anavatanın selameti" diyerek buna katlandık, teselli bulduk, elbet bizi unutmazlar, elbet bir gün yine gelirler diye bekledik. 1960 yılında yaklaşık 100 yıllık aradan sonra ilk Türk askeri birliği merhum Turgut Sunalp komutasında Kıbrıs'a ayak bastığı zaman boşuna beklemediğimiz anlaşıldı. Mücadele en sonunda Barış Harekâtı ile taçlandırıldı. Osmanlı'nın gerileme döneminden beri birinci ve İstiklâl Savaşı'ndan sonra ikinci kez tarih geri döndürüldü. Şimdi AKP iktidarı bu tarihi gidişatı tersyüz etmekte, bir Atatürk Türkiyesi gibi değil, bir Damat Ferit iktidarı gibi davranmaktadır.

1878'den 1974'e, sonra da bugüne kadar, Kıbrıs Türk halkı olarak hep Türkiye'den ayrı düşmemek, Türk milletinden kopmamak için kavga verdik. Bu yolda öldük, öldürüldük, katledildik, toplu mezarlara konduk, küçük gettolara kapatıldık, aç kaldık, görülmedik, çile çektik, teslim olmadık. Gelmiş geçmiş bütün iktidarlar boyunca Ankara'yı hep arkamızda hissettik, yanımızda bulduk. İngilize, Ruma, Yunana boyun eğseydik, belki esir, belki köle, fakat görülmemiş bir refah toplumu olabilirdik. Refah ve hürriyet arasında tercih yapma zorunda kaldığımız zaman "Anadolu" dedik, hürriyeti seçtik; çünkü biz 200 bin kişilik bir Türk halkının refahı peşinde değildik, kendimizi Doğu Akdeniz'de bütün Türk milletinin bekçileri saydık. Kuşaklar boyu heba olduk, yılmadık. Sonra aramıza emperyalizmin adamları ve emperyalizmin parası girdi, bizi kısmen de olsa böldüler, İstiklâl Savaşı sırasında İstanbul'da yaptıkları gibi kimimizi bezdirdiler, kimimizi satın aldılar. İç bünyedeki bu yaraya rağmen bizi bitiremediler, bitiremezlerdi, çünkü Ankara arkamızdaydı.

AKP iktidarından beri Ankara artık arkamızda değil. Batı'daki Sevr zihniyetinin iştahı bundan dolayı daha da kabarmış bulunuyor. "Anavatan" yavruvatanı satmaya teşne olduğuna göre Sevr antlaşması yazarlarının torunları buna neden hayır desinler ki? Bu altın fırsatın üstüne atlayacaklardı, nitekim atladılar. Şimdiki Kıbrıs manzarası budur.

Ben, atalarımın kuşaklar boyu yaptıkları gibi, hep "anavatan" dedim. Kıbrıs'ın Elen'leştirilmesine dur demek için 1958'lerde Türk Mukavemet Teşkilâtı saflarına katılıp bayrak ve tabanca üstüne yemin ederek kendimi

Türk milletine adadığım zaman henüz 20'li yaşlarımda idim. Aradan neredeyse 50 yıl geçmiş. Türkiye'nin iç işlerinde başarı oranları ne olursa olsun, Ankara'daki hiçbir siyasal iktidar 1958'den beri bir Türk olarak beslediğim umut ve hayallerimde beni asla yanıltmadı, bana asla yalan söylemedi, beni arkadan hançerlemedi, yaptığım mücadeleye karşılık verdi, gerektiğinde silâh, gerektiğinde un ve şeker, gerektiğinde asker verdi, gerektiğinde Anadolu'dan kesip bana gönderdi. Şimdi AKP iktidarı ilk kez bana "arkandayım" diyor, fakat beni arkadan hançerliyor, "Kıbrıs milli davadır" diyor, "milli dava"yı İsviçre piyasalarında satışa çıkarıyor.

***

Benden önceki ve sonraki kuşakların ve benim günahımız ne? Neden şimdi AKP iktidarı Kıbrıs'taki Ali Kemal'ler, Damat Ferit'ler ve Sait Molla'larla aynı parelelde? AKP ikdidarı Kıbrıs mücadelesini ve mücadelecilerini neden satışa çıkardı? Kusurumuz ne? Hep Türk ordusunun gönderdiği komutanların emrinde kalmak mı? "Biz burada Türk milletinin uzantısı ve ulusal çıkarların bekçisiyiz" demek ve sözümüze, yeminimize bağlı kalmak mı?

Bizi anavatandan koparmak için emperyalizmin emrinde kavga veren dahili düşmanlara direndiğimiz, geçit vermediğimiz için mi "kambur" olduk? 1878'den beri kambur değildik de şimdi niye ve niçin "kambur" olduk? Şimdi ben ve benim kuşağım, benden önceki kuşaklar ve sonraki Atatürkçü kuşaklar Kıbrıs'ta ne yaptık ki böylesi tarihi bir ihanete maruz kalmakta, bir meta gibi satışa çıkarılmaktayız? Bütün hayatımız boyunca hep Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin aldığı kararları icra etmekten başka suçumuz ne ki? Şimdi bizi "kambur" sayanlara sormak hakkımız değil mi?

Mademki "kambur"duk, neden bizi 1878'den bu yana 126 yıldan beri mücadeleye sevkettiniz, neden bize dur demediniz? Benim halkımın 126 yılını çalma hakkını nereden buldunuz? Bu ihanetin bedelini şimdi kim ödeyecek? AKP iktidarı mı? Ver-Kurtulcu TV şarlatanları mı, kiralık köşe yazarları mı, Cem Uzan'ın akibetine uğrama korkusu içinde Kıbrıs'ı satılığa çıkaran gazete patronları mı, yoksa AB kaynaklarından beslenen Levanten mayalı iş adamları mı?

***

AKP iktidarı takiyyeci olarak bilinir. Bu iktidar şimdi hayatının en büyük takiyyesini sergilemektedir. Bu takiyye, "milli dava" diye diye milli davayı satışa çıkarmaktan ibarettir. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan aylar boyu Türk milletine "olmazsa olmazlarımız var, bunlar olmazsa bu iş biter" dedi, İsviçre'de bu "olmazsa olmaz"ların hiçbirini alamadı, buna rağmen beyaz bayrak çekti, ancak ne var ki alamadıklarını ve teslim ettiklerini almış gibi takdim etmeyi sürdürmektedir. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan "Güzelyurt verilemez" demişti, Güzelyurt'u verdi. "Karpaz verilemez" demişti, Annan planıyla örtülü şekilde Karpaz da verildi. "Çözüm Kıbrıs gerçeklerinden geçer" demişti, bu gerçeklerin hiçbiri Annan planında yok. İki bölge de yok, iki halk da yok, iki egemenlik de yok. Oysa 15 Kasım 2003 tarihinde Lefkoşa'daki hamasi nutkunda bütün bunların elde edileceğini söylemişti. Tribünlere yani millete başka, Davos'ta Kofi Annan'a, Newyork'ta George Bush'a daha başka şeyler söyledi. Söylemi başka, masada güttüğü politika başkaydı. Millete söylediklerini değil, milletten gizlediklerini yaptı.

Kıbrıs şimdi müzayede masasındadır. "Borsa", referandum günü olan 24 Nisan'a (2004) kadar kapalıdır. Piyasayı 24 Nisan'da açacaklar. AKP'nin adamları piyasayı kızıştırmak ve satışı kolaylaştırmak için şimdiden aramızda hora tepmeye başladılar. AKP iktidarı tarihte görülmemiş bir takiyyenin son provalarını yapmaktadır. Oyunun son perdesi 24 Nisan'da (2004) sahnelenecektir.

Bu yazı, bir Kıbrıslı Türk'ün AKP iktidarına karşı isyanıdır. Türk milletine bağlılıktan başka günahı olmayan, aldatılmış, ihanete uğramış, satılığa çıkarılmış bir Türk'ün isyanı.

Kıbrıs Türk'ü hukukçu Fuat Veziroğlu'nun, **"Yes be annem"** afişlerinin asıldığı 2004 referandumu öncesi yazdıkları bunlardı. AB'nin net tavrı belli olmadan referandum yapıldı ve sonuç Türk tarafı yüzde 65 "**evet**", Rum tarafı yüzde 75 "hayır" dedi. Buna rağmen Rum tarafı tek yanlı AB'ye alındı.

Gazeteci-Yazar Takis Agathokleus şunu yazıyordu: "İlk kez Türk işgal ordusunun vatanından gitmesi öngörülüyor; 100 bin Rum göçmen ilk kez köylerine, yerlerine dönecek ve yerleşik Türkler geri gideceklerdir".

Harekât'ın 32. yılında (2006) en çok konuşulan konu, harekât sonrası Ada'ya göç ettirilen Türkiyeli göçmenler sorunuydu. Rum

tarafı geri gönderilmelerini istiyordu. KKTC'deki, cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat ve CTP muhaliflerine göre Hükümet bu isteği yerine getirecekti. Oysa CTP'li Başbakan Ferdi S. Soyer (Taksim toplantısı – The Marmara Oteli, 21 Eylül 2006) şunu çok açıkça söyledi: "Biz, BM'ye 41 bin kişilik göçmen listesi verdik, onlar 45 bin kişi istiyorlardı... Kıbrıs'tan Türkiye'ye gönderilecek tek bir göçmen bile yoktur. Olmayacaktır." Başbakan Soyer'in söylediklerinin doğruluğunu muhalefetteki DP genel başkanı Serdar Denktaş da onayladı.

Barış Harekât'ı Akritas Planına karşı yapılmıştı, oysa 33. yılda ise ikinci Aritas Planı olduğu ifade edilen Annan Planı kabul ettirilecek iddiaları öne sürülmektedir.

Kitabın birinci bölümünde yer verdiğim bir alıntıyı sonuç bölümünde de kullanıyorum; Afif Erzen 'Kıbrıs Tarihine Bir Bakış'ta şöyle yazıyor: "Kıbrıs, tarih boyunca yazgısı dışarıdan belirlenmiş bir adadır. Bir zamanlar sahip olduğu ormanların ve her zaman zenginliklerinden başlıcası olan bakır cevherinin dışında önemli bir varlığı bulunmayan bu ada, asıl coğrafya konumu nedeniyle, tarihin en eski uygarlıklarının kurulduğu bu bölgenin egemen güçlerinin dikkatini çekmiştir. Tarihin her döneminde adanın kaderi uzaklarda oturan hükümdarlara kereste sağlamak olmuş, üstelik kuraklık, açlık ve depremle karşı karşıya kalmış, sık sık doğa da Kıbrıs'a acımasız davranmıştır. Bunlara ek olarak halkına danışılmaya gerek bile duyulmadan satılan, satın alınan, egemenliği devredilen bir ülke olmuştur."

Kıbrıs, 19. yüzyıldan itibaren de İngiltere, Türkiye ve Yunanistan tarafından kaderi yazılan bir ülke olmuştur. 1974 harekâtından sonra Türkiye hükümetleri hep yöneten, yönlendiren, çeşitli usullerde ama sınırlı olarak müdahale eden taraf olmayı sürdürmüştür.

Fakat 2006 yılında, DP Genel Başkanı Serdar Denktaş'a göre; "Türkiye işimize ilk kez bu kadar karıştı... Türkiye AB deresini geçmeye çalışırken, atın ayağına kurşun sıkıyor..."[314]

AKP'nin müdahalesi konusunda cumhurbaşkanı M. Ali Talat ne diyor: "AKP bir şekilde müdahale etmişse etmiştir, etmemişse etmemiştir.

314 Devrim Sevimay, "Pazartesi Röportajı", Vatan Gazetesi, 25 Eylül 2006.

Benim bu konuyu ispatlama gibi bir durumum yok. Benim bildiğim kadarıyla doğrudan doğruya Türkiye'den gelen bir şey olmadı. Eğer buradan birileri Türkiye'ye danışmışsa, bu da karışma değildir. Ama bunun nasıl olduğunu ben tabii ki bilemem" (Milliyet, 24 Eylül 2006)

M.A. Talat'ın bu açıklaması doğrudan doğruya sorundan kaçmaktır. Öyle görünüyor ki iki arada sıkışmış durumda. Yani Ankara'ya karşı tavır alamıyor. Oysa geçmişte Rauf Denktaş'ı bu tür olaylarda çok eleştiriyordu.

Harekâtın 33. yılında bir olumsuz gelişme de, yıllardır laik yapısı korunan sistemin, din kurumunun müdahalesiyle karşılaşmış olmasıdır.

Din İşleri Dairesi Başkanı Ahmet Yönlüer şunu söylüyor: "...Türkiye'ye uydu, parti kurdurdu deniyor. Yok ama farz edin ki oldu; Türk insanına canım kurban. Dün başka iktidar vardı, onlara tabi oldum. Bugün Türk halkının seçtiği AKP var, ona tabiyim..." Cumhurbaşkanı M. A. Talat ve Başbakan F.S. Soyer, bu sözleri olumsuz karşıladıklarını belirtmişlerdir.

Serdar Denktaş'ın AKP müdahalesinden yakınmasına karşılık M.A. Talat şunu söylüyor: "Kıbrıs, Türkiye'nin iç politika malzemesi yapıldığı sürece biz uluslararası alanda büyük yara alırız. Rum tarafının, 'Kıbrıs'ın kuzeyini Türkiye idare ediyor' iddialarına malzeme üretmiş oluruz."

Din İşleri Başkanı'nın sözleri zaten bu iddiayı kanıtlıyor. Bu durumda sormak gerekiyor: "Kim kazanıyor? Kim kaybediyor?"

> **D. Sevimay: Aslında her zaman olan bir şeydi; her zaman Türkiye KKTC'nin içişlerine karışırdı; peki şimdi bu kadar rahatsız eden fark ne?**
>
> **S. Denktaş:** İlk kez hürmet yapısı bu kadar alenen değiştiriliyor. Bugüne kadar tabii ki birtakım telkinler, ricalar oldu. Türkiye'yle öyle bir yakınlığımız elbette var. Ama böylesi bir müdahale, "Sen, sen istifa et", "Sen parti kur", "Sen koalisyon ortağı ol"... Yok, bunlar ilk kez oluyor. Kıbrıs bu sivil darbesırasında resmen ilklerini yaşadı.

Kıbrıslı gazeteci Metin Münir de, bu karmaşanın bir başka boyutu için şunları söylüyor: *"Bütün olay Türkiye'de düğümleniyor. An-*

kara askeri ve sivil hükümetle ortak bir plan üzerinde anlaşırsa ve bu plan dünyanın makul diyeceği bir plan olursa Kıbrıslı Türkler imza saatinde hizaya girer. Zaten UBP de 'Biz Türkiye'ye karşı gelmeyiz' diyor. AKP hükümeti Kıbrıs sorununun çözümü konusunda Rauf Denktaş'tan önce, Türkiye'de askeri ikna etmek zorunda." (Radikal, 22 Aralık 2003)

D. Sevimay: Aslında bugüne kadar Türkiye Ada'yla ilgili ne yapsa ayağa kalkan AB sizce niye şu ana kadar "KKTC'nin içişlerine karışmayın" uyarısında bulunmuyor?

S. Denktaş: Yabancı temsilciler ve medya benden sürekli "Hakikaten bu işin arkasında bir geri adım atma planı mı var? Türkiye Rum kesimine karşı geri adım mı atacak?" sorusunun yanıtını almaya çalışıyor. Çünkü eğer gerçekten de durumun böyle bir sebepten kaynaklandığına ikna olurlarsa AKP'ye ses çıkarmazlar. Benim açımdan, her Eylül-Ekim ayı geldiğinde veto kartını elinde sallaya sallaya dolaşan Papadapulos'un, Ağustos'un başında "Türkiye'nin AB sürecinde ilerlemesinin önüne engel çıkartmayacağız" demesi de hiç hayra alamet değil.

Soru çok yerinde. Çünkü AB yalnızca Türkiye'nin içişlerine karışıyor. Bu konuda Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilcisi olan Hansjörg Kretschmer'in görüşü şöyle:

"Türkiye'ye üyelik müzakerelerine başlaması için geciktirilmeksizin bir tarih verilmesi konusunda şu anda durum çok olumlu. Sadece bir tek şart var. Kıbrıs sorunu. O da resmen siyasi bir şart değil ama siyasi bir realite. Bu politik gerçek, insanların ve politikacıların düşüncelerini etkiliyor. Eğer Kıbrıs sorunu çözülürse, Türkiye'ye üyelik müzakerelerinin açılması konusunda çok büyük bir şans doğar. Kıbrıs meselesinin çözülmesi halinde, Aralık'ta toplanacak AB konseyi Türkiye'yle müzakerelerin başlamasına karar verebilir. Tabii burada şöyle bir yanlış algılama da olmamalı. 'Siyasi kriterler artık halledildi, geriye bir tek Kıbrıs kaldı' diye düşünülmemeli. Siyasi kriterleri yerine getirirse ve Kıbrıs sorunu çözülürse, hiçbir şey Türkiye'ye tarih verilmesini önleyemez." (Radikal, 1 Mart 2004)

D. Sevimay: Yani sizce AKP'nin böyle gizli bir planı olabilir mi?

S. Denktaş: Diyelim ki var ve kamuoyunun tepkisinden korktuğu için uygulamayı seçimden sonraya bırakıyor. Zaten Şaban

> Dişli de, "Kimse bizden seçimlere kadar Kıbrıs konusunda bir şey beklemesin," demişti. Ya peki seçimlerden sonra? Seçimlerden sonra bu kamuoyu değişecek mi? Hangi hükümet Kıbrıs konusunda geri adım atabilir ki? Bunun bir tek yolu var: Kıbrıs Türk halkıyla Türkiye halkının arasına düşmanlık sokmak. Bunu 1996'dan beri çok sık deniyorlar, ama bugüne kadar başaramadılar. İsterlerse bir şekilde Denktaşları bitirsinler. Denktaş biter, menktaş çıkar. Bu sorun, bu şekilde çözülemez.

Hem Afif Erzen'in 1971 yılındaki yalın yorumu, hem de Kıbrıslı hukuk adamı Fuat Veziroğlu'nun 2004 yılında yazdığı yorum-analizi ile Serdar Denktaş'ın 2006 yılındaki bu açıklamaları da Kıbrıs sorunu, bir "bitişi" değil, bir "yeni başlangıcın" olacağını ortaya koymaktadır.

EKLER BÖLÜMÜ

EK - 1

KOMANDO TUGAY KOMUTANLIĞI'NDAN PİYADE ALBAY SALİH GÜLERYÜZ'ÜN ANI-RAPORU

(Bu anıların çok önemli bir boşluğu doldurduğunu göreceksiniz. Ben, burada yazılanları kitabın ilgili bölümlerinde araya koyarak yazmaya 'kıyamadım'. Bunun iki nedeni bulunmaktadır. Birincisi, Albay Güleryüz'ün kendi anlatımı özgünlüğünü korusun istedim. İkincisi de bu anılar, Salih Güleryüz'den doğrudan bana gelmedi. Tümgeneral Sabri Demirbağ tarafından iletildi. Sonradan E. Yüzbaşı Ulvi Berberoğlu da, kendisinin bir kopyaya sahip olduğunu söyledi. Zaten bana verdi. Bu anlattığım şekliyle anıların yazıcısı olan Piyade Albay Salih Güleryüz ile konuşamadım, anıları konusunda tartışma olanağım olmadı. Anıları bana iletenler, tereddütsüz olarak yararlanabileceğim güvencesini verdiler ama doğrusunu söylemek gerekirse, biraz ürkerek sizlerle paylaştığını belirtmek isterim.

Eğer Salih Güleryüz, bu anılarının, kitabın yeni baskısında yayınlanmasını istemezse hemen çıkarılacaktır. Kendisine de bir yazar ve ülkemin teşekkür borcu olan vatandaşı olarak minnetimi ifade ediyorum. e.m.)

16 Temmuz 1974 – 4 Ekim 1974 tarihleri arasında, Kıbrıs Barış Harekâtında Komando Tugay komutan yardımcısı olarak görev aldım. Bu tarihler arasındaki kişisel anılarımı çok özet olarak günlük not ettim.

Komando Tugayı'nın Barış Harekâtındaki katıldığı muharebelerin günlük ceridesi tutulmuş olup gerekli dokümanları ile birlikte üst makamlara arz edilmiştir.

Bu okuyacağınız anılar, o günün şartlarında ve bizzat içinde yaşadığım muharebe durumlarında, gördüğüm, hissettiğim ve kişisel kıymetlendirmelerimi kapsamaktadır.

Kıbrıs Harekâtının geniş ve detaylı kıymetlendirilmelerinde bu günlük notlarımın çok az da olsa katkısı bulunursa kıvanç duyarım.

Salih Güleryüz
Piyade Albay

1'nci ve 2'nci Kıbrıs Harekâtındaki Kişisel Anılarım

16 Temmuz 1974

Saat 00.15'te televizyon bitti; Kıbrıs'ta Nikos Sampson darbesini Güne Bakış'da dinledik. [Can Akbel'in sunduğu TRT televizyonunda yayınlanan gecenin son haber programı e.m.] Aynı apartmanda ablamlarda oturuyoruz, muhtemelen yarın Harp Okulu teyakkuz durumuna geçirilir, belki yarın akşam eve gelemem diye konuştum. Bir üst kattaki daireme çıkarken kapı çalındı. Harp Okulu müracaat nöbetçi subayı Bolu Komando Tugay Komutan Yardımcılığına atanma emrini tebliğ etti. Tugay Ankara'ya hareket edecek, benim Ankara'da katılınam bildiriliyor. Sabaha kadar yarı uykusuz düşünceli bir gece geçirdim.

07.30'dan itibaren Harp Okulunda Karargâh Komutanlığı görevimi devredip okul mensupları ile vedalaştım, okul komutanına vedaya girdim, sen bu işe gönüllü gibisin, hayırlı olsun, tekrar okula dönersin dedi.

Saat 10.00'da 4'ncü Kolordu Karargâhında Kurmay Başkanı Kurmay Albay Yavuz Yılmazlar'a (sınıf arkadaşım) uğradım.

Tugayın Bolu'dan hareket ettiğini ve akşama 28'nci Tümen kışlaları civarında konaklayacağını öğrendim.

17 Temmuz 1974

Saat 09.00'da 28'nci Tümen Kurmay Başkanını Kurmay Albay Hayrettin'i (sınıf arkadaşım) gördüm vedalaşıp Tugayın konakladığı bölgeye uğrayıp ön bilgileri aldım ve eve döndüm.

Lüzumlu ve zaruri eşyalarımı alıp saat 14.00'de Tugaya iltihak ettim. Elbiselerimi 6 senedir ilk defa giyiyorum.

Komando Tugay Komutanı, Tuğgeneral Sabri Demirbağ ile tanıştım. Benim gibi atanan subaylar devamlı geliyor.

Saat 18.00'de 100'e yakın araç konvoyu ile Kamak Garnizonundan Konya istikametine hareket ettik.

1 Tb. Su eğitiminde Akçakoca'da olduğundan geriden gelecek Konvoy sonunda görevliyim. Saat 20.30'da Kol nihayet Bahçelievler'den çıkabildi. Bütün gece saatte 15 ile 20 km. süratle gidiyoruz, sabaha karşı Jeep şoförü uykusuzluğa dayanamıyor, mecburen 2 ile 3 saat direksiyona ben geçtim.

18 Temmuz 1974

Saat 10.30'da Çukra kasabası yakınlarında mola verdik. Çukra halkının yakın ve sıcak ilgisi bizi çok duygulandırdı; kamyonlarla ekmek, peynir, helva, kavun, karpuz, sigara getirmişler, evlatlarımız yeyin, bizleri de götürün isteğinde bulunuyorlar.

Saat 15.00'de hareket ettik, Karakan-Kut yolu ile saat 22.30'a kadar yol aldık. Toroslardan ilk defa geçiyorum, manzaralar çok güzel. Yalnız bu büyüklükteki konvoyun sevk ve idaresi çok zor, hava sıcak, araçlar su kaynatıyor. Torosları güneye dönünce erzak yüklü bir reo aracı uçuruma uçtu. Şoför ve araç komutanı atlamışlar, personel zayiatı yok. 50-60 m. uçurumda mecburen bıraktık.

Silifke'ye 7 ile 8 km. mesafede saat 22.30'da tekrar mola verildi. Akşam yemeğini yiyip hareket edecektik. Sıcak, yorgunluk, yeter-

siz gıda ve susuzluk sıkıntısı var. Bütün personel civar yerlerde uyuyakaldı. Tugay Komutanını buldum, ayaklarımızı suya sokuyoruz. Sabaha karşı hareket etmeye karar verildi.

19 Temmuz 1974

Silifke-Taşucu yolu ile saat 12.00 civarında helikopterlere bindirilme yerimiz Ovacık'a ulaştık. Peksimet, peynir, zeytin ve köylülerin getirdiği kavun karpuzla yemek yedik. Hava son derece sıcak, ne olacağından kati bilgimiz yok. Yamaç bir yerde keçi boynuzu ağaçları altında çadırlı ordugâha geçtik. Geri bölgemizde 6 ile 7 köy evi var. Önümüzde (deniz tarafı) oldukça genişçe kavun, karpuz ve domates bahçeleri var. 67 helikopter üç grup halinde bu bölgeye yerleştirilmiş, saat 18.00'de Akçakoca'daki Tb.'da 12 sivil otobüsle geldi.

Nevşehir Jandarma Komando Tb. da bizden önce gelip doğumuzdaki çam ağaçları bölgesinde yerleşmiş, bizim emrimize girdi.

Akşama kadar bu bölgeye yığınak yapıldı. Helikopterleri korumak için uçaksavar silahları da geldi.

Saat 18.00'de karargâh olarak seçtiğimiz bir keçi boynuzu ağacı altında, 6'ncı Kor. Komutanı Korgeneral Nurettin Ersin, 2'nci Ordu harekât Başkanı yardımcısı bir Kurmay Albay, Helikopter alay Komutanı ve yardımcısı toplanıldı. Yarınki harekât için konuşuluyor, helikopter Alay Komutanı "Ben istifa ettim benim durumum ne olacak?" diye sızlanıyor.

Kıbrıs'a indirme planları izah edildi, her sortide gidecekler tespit edildi. Benim en son kafile olarak araç ve ağırlıklarla birlikte Taşucu'ndan gelmeme karar verildi. Tugay Komutanına benim de ilk kafilede olmamı ihsas ettirdimse de Albay Gündeş'in Kıbrıs'ta görev yaptığı, onun ilk gitmesinin uygun olacağına karar verildi.

İçimde bir burukluk var; Tugay Komutanına "Siz beni tanımazsınız, ben de sizi yeni tanıyorum nasıl münasip görürseniz onu yaparım," dedim. Kolordu Komutanı ve Harekât yardımcısı da Ovacık'ta, kafilelerin sevkinin ve bilahare ağırlığın sevkinin çok mühim görev olduğunu, bu şekilde konuşmamamı söylediler, gecenin geç saatlerine kadar uyuyamadık. Bilahare Jeepin içinde uyudum.

20 Temmuz 1974

Saat 05.30 ayaktayız. Tugay taktik karargâhı, 1'nci Tb. ve Kor. Karargâhı 1'nci sorti olarak uçacaklar, vedalaşıyoruz.

Sabri Paşa helikopterlerin hareketinden sonra postahaneye atmam için ailesine yazdığı bir mektubu verdi. İlk defa içime burukluk giriyor. Acaba ne olacak?

Saat 07.00'de 64 helikopter bindirilmiş vaziyette KIBRIS istikametine havalandı.

Sabahın erken saatlerinden itibaren çok yükseklerden geçen jetlerin sesleri geliyor. Sabri Paşanın herhalde heyecandan olacak unuttuğu küçük radyoyu buldum, devamlı olayları izliyorum. Gururlu bir heyecanımız var.

Saat 11.00'de 2'nci Tb.'u yolladık. 3'ncü Taburun kamuflaj elbiseleri noksan. Tabur Karargâh Bölükleri ve ağırlıktaki erlerden zorla toplayıp tamamladık.

Saat 15.00'de 3'ncü Tb., Saat 17.30'da Nevşehir Jandarma Komando Tb.'u ve Tugay Karargâh Bölüğünün bir kısım erleri Kıbrıs'a sevk edildi.

Sevkıyatı düzenlemek için ben Ovacık'tayım. Yarbay Alaattin Güzelışık yardımcım. Son derece heyecanlıyız, devamlı radyo dinliyoruz. Helikopter pilotları Kıbrıs'ta durumun iyi olduğunu, her tarafta yangın olduğunu, denizden de Girne'nin batı kısmına çıkarma yapıldığını söylüyorlar. Bu geceyi de jeepin içinde geçirdim.

21 Temmuz 1974

Sabahın çok erken saatlerinde ayaktayız. Ovacık'a sivil otobüslerle 230'ncu Piyade alayından bir tabur, hava indirme tugayından paraşütle atlayış eğitimi görmemiş 1200 er geldi.

Saat 09.00'da 1/230 Piyade Alayı

Saat 12.00'de Hava İndirme Tugayı

Saat 15.00'de yine Hava İndirme Tugayı

Bunlarla birlikte bizim Komando Taburlarının 5 günlük demirbaş erzaklarını ve mühimmat yolladık, helikopter seferleriyle devamlı irtibattayız.

2'nci Ordu Komutanı Orgeneral Suat Aktolga Ovacık'a giriş yolu kenarında bir evin düz damı üzerinde helikopter seferlerini izliyor, 3 defa emirlerini almak için yanına gittim.

1'nci günün aksine son gelen helikopterler yara aldıklarını, kalan malzemeyi götürmeyeceklerini söylüyorlar ve son seferi yapmadılar. Hakikaten 2 ila 3 helikopterde bizzat mermi deliklerini gördüm.

Saat 21.00'de pilotların kaldığı çadıra uğradım, helikopter Alay Komutanı ile kalan malzemenin götürülmesi isteğimde ısrarım üzerine atıştık.

Ordu karargâhı ile temas kuramıyoruz. Gece açık havada sivrisineklerin içinde uyuduk.

22 Temmuz 1974

Halen Tabur karargâh Bölükleri ve Tugay Karargâh Bölüğünden gönderemediğimiz personel ve malzeme var. Helikopter seferleri çok aksadı. Düzensiz şekilde kim binebilirse o gidiyor. İlk seferi yapan helikopterler bir tabut getirdiler. Albay Karaoğlanoğlu'nun olduğu söyleniyor, yerine gidecek albay da geldi. Mermisi olmadığını söylemesi üzerine 60 adet tomson mermisi verdim.

Helikopter Alay Komutanının karargâh çadırından ordu harekât Başkanını buldum, tekmil verip burada kalan personel, malzeme ve araçların ne olacağını sordum. Araç şoför ve bakım personelinden gayri olanların hepsini alıp Kıbrıs'a götürmemi, akşama ateşkes ilan edileceğini ve bu emri Ordu Komutanı namına verdiğini söyledi. (Saat 10.30)

Saat 12.00'deki sortide bulabildiğim bir helikoptere; Yarbay Alaattin Güzelışık, Lv. Teğm. Osman, Astsubayım ve erlerle toplam 9 kişi bindik. Bu saatteki sortide Kıbrıs Türk Alayı Değiştirme Personeli gidiyordu.

Bir kısım helikopterler isabet aldığından 58 helikopter havalanabildik. 45-50 dakikalık bir uçuştan sonra indirme bölgesi Kırnı hava meydanına indik.

Girne sahilleri, Beşparmak dağları ve indirme bölgesinin her tarafında yangın ve duman var. Nerede olduğumuzu bilemiyoruz, her taraftan top, havan ve makineli tüfek sesleri geliyor, sırtımızda dağ çantası, elimizde valiz ve makineli tabanca olduğu halde bir sırtın yamacına kendimizi attık.

Civarda 2'nci Komando Taburu 2'nci Bl'den 60 mm'lik havan mevziindeki erlere sorduk, düşmanın nerede olduğunu, Tugay Karargâhının yerini bilemiyorlar. Civar sırtlarda ve 30-40 metre yakınlarımızda havan mermileri patlıyor. Sıçrayıp yatmak suretiyle 1,5 saatlik bir zamandan sonra inme bölgemizin 500 metre yakınındaki bir ağacın dibindeki, saman sapları, yığınları arasındaki Tugay karargâhını bulduk. Beşparmak dağlarında ve Dikoma köyü civarında muharebe bütün şiddetiyle devam ediyordu. Uçaklar bölgeye devamlı paraşütle yiyecek, silah ve malzeme atıyor. Karargâhtaki subaylar; Tugay Komutanı, Kurmay Başkanı, G-3'ün nerede olduğunu bilmiyorlar. Albay Gündeş, telaşlı ve yorgun. Bana, "Komutayı size devrediyorum, ben çok yorgunum," dedi. Boğaz mevkiinde olduğunu öğrendiğim kolordu karargâhına bulabildiğim Landrower vasıta ile gidebildim. Tugay Komutanı orada, tekmil verdim, kolordu komutanına gittik, bir binanın bodrum katında çalışıyor, giren çıkan belli değil. Hava İndirme Tugay Karargâhının bütün personeli orada. Herkes bir fikir yürütüyor. Paraşütle atlayıp omuz kemiği kırılan bir jet pilotu bir ağacın dibinde. Kolları ve gözleri bağlı, kısa pantolonlu iki Rum asker esir binanın yanında. Bina civarındaki emniyetle görevli kurmay Binbaşı Arafat Beyaz kimseye söz dinletemiyor. Dağdan civar yerlere havan mermisi düşüyor ve makineli tüfek atış sesleri var.

Hava İndirme Tugayı, Kurmay Başkanı Kurmay Bnb. Atilla Erdem, 1'nci Komando Taburunun Tabur Komutanı Yarbay Cemal Eruç'un Beşparmak dağlarını temizleyemediğinden şikâyetçi.

Saat 15.30 civarında (burada bir hata var! Ulvi Berberoğlu), Tuğgeneral Hakkı Boratağ 5 tank ve 3 kariyer ile kolordu karargâhının bulunduğu boğaza geldi. Bir ayağı baldırından yaralı pantolonu kan içinde, Bnb. Önder Sürer yanında, boğazda açılan hastaneye tedaviye girerken bana; Kolordu Komutanına ve Tugay Komutanına Girne-Boğaz yolunun açıldığını, Komando birlikleri-

nin geriden gelen birliklere ateş etmemesini iletmemi söyledi. İlettim.

Saat. 16.00'dan itibaren 1'nci Komando Taburunun Keskinsırt istikametinde ve 2'nci ve 3'ncü Taburların da Beyaz Ev bölgesinde çıkarma bölgesinden Girne istikametinden ilerleyen birliklerle temas sağlaması için taarruza başladıklarını öğrendim.

Tugay Komuta yerine döndüğümde takriben saat 16.00 civarında, Lilali (Göçeri) köyünün Rumlar tarafından alındığını, Kırnı köyünü havan atışına tuttuklarını ve ilerlemekte olduklarını duyduk. Tugay Komutanı karargâh muhafız takım komutanı Üsteğmen Salih Gemicioğlu'na Karargâh Bölüğünden toplayabildiğimiz erlerle o istikamete gitmesini ve ilerlemeyi durdurmasını emretti. Tugay Komutanı tekrar Kolordu Karargâhına döndü. Tugay Komuta yerinde karşılaştığım manzara şöyle idi: C-47 uçakları bölgeye devamlı mühimmat ve yiyecek atıyorlar, toplanamıyor, kimin ne yaptığı belli değil. Akşamın geç saatlerine kadar bu durum devam etti. Gece geç saatte Komuta yerine gelen Tugay Komutanı, Üsteğmen Nizamettin'in Girne'de şehit olduğunu, Yzb. Eruç'un Yanıksırtta yaralandığını söyledi ve yorgunluktan hemen uyudu.

Saat 23.30'da 2'nci Komando Taburundan Üsteğmen Elçi (Bölüğü ile kaybolduğu söylenen) bana müracaat etti; 1'nci günden itibaren Kıbrıs Türk alayı bölgesinde bulunduğunu ve devamlı muharebe ettiklerini, 17 erinin kaybolduğunu ancak bu saatte Tugay Karargâhını bulabildiğini söyledi.

Gene geç saatte komuta yerine gelen 3'ncü Taburda Bölük Komutanı Üsteğmen Osman, Üstm. Nizamettin'in Girne Stadyumunda şehit olduğunu, muharebelerin şehir içinde cereyan ettiğini, her evin mevzii olarak kullanıldığını, kasabanın kenar mahallelerinde birliklerin dağıldığını söyledi.

Tugay G-3'ü Kur. Yzb. İbrahim Tekneoğlu'nun karargâha gelişi gece yarısından sonra idi. O da Girne içerisinde 2 tank ile dolaştığını, Girne'de durumun belli olmadığını söyledi.

Albay Gündeş ve iki yazıcı erle birlikte saman sapları ve atış sesleri arasında geceliyoruz. Albay Gündeş bütün gece gömülmemizi istiyorsa da erlerden bir tanesinde portatif kürek var.

Şiddetli esen rüzgâr dağ kazağını giydiğim halde üşütücü, saman çöplerinden perişanız.

Beşparmak dağları donanma gibi ışıklandırılmış, batı kesiminde devamlı dağa çıkan vasıtaların far ışıklarını görüyoruz.

23 Temmuz 1974

Alb. Mehmet Gündeş ve Yarbay Alaettin Güzelışık kolordu karargâhında görevlendirildiler ve ayrıldılar. Tugay Komutanı Kolordu Karargâhına, Kurmay Başkanı ve G-3 Tekneoğlu taburlar bölgesine gidiyoruz diye ayrıldılar. Kalan subayların her birinden bir ses ve ayrı teklif.

Akşam üstü bölgedeki bütün subay ve astsubayları topladım. Civara uçaklardan atılan ve helikopterlerle indirilen malzeme ve mühimmatın toplatılması için talimat verdim. Atma paraşütlerini toplatamıyoruz.

Geç saatte Tugay Komutanını Kolordu Karargâhında buldum. Gazeteci ve televizyoncular gelmiş. Tugay Komutanına 1'nci Tabur (Saint Hilarion) bölgesini görmek istediğimi söyledim. Gazetecilerle birlikte Beyaz Ev bölgesine çıktık. Beyaz Ev'de Tugay Komutanı ve Tabur Komutanı ile televizyoncular mülakat yaptı. Bana da intibalarımı sordularsa da, bilgi vermeye Tugay Komutanının yetkili olduğunu söyledim. Karanlık basarken bölgeden ayrılıp karargâha döndüm. Dönüşte alaca karanlıkta 1'nci Tb. Bölükleri gece tertibi almak üzere Yanık Sırt istikametinde dağ bölgesine çıkıyorlardı.

Gece yine şiddetli rüzgâr ve saman yığınları arasında Kırnı Havaalanında geceledik.

Başparmak Dağlarının ışıklı hali ve vasıtaların gelişi gidişi bütün gece devam ediyor.

24 Temmuz 1974

Komando Tugayı olarak bugün muharebe harekâtı yok. Taburlar dünkü yerlerinde ateşkese riayet ediyorlar. Kırnı hava alanına helikopter seferleri devam ediyor. Çoğumuzun midesi bozuldu.

Şehit ve yaralı miktarı, malzeme zayiatını tespit için uğraşıyoruz. Doğru netice alma imkânı yok. Birliklerden mevcut alamıyoruz. Muharebe şartlarının güçlüğünü bütün ağırlığı ile hissediyoruz. Gece geç saatte Kolordu Komutanı Komuta yerine geldi. Aynı zorluklara Kolordu Komutanının da maruz kaldığı her haliyle belli oluyor. Peynir, zeytin ve erlerin yaptığı çayı beraber içiyoruz.

Beşparmak Dağlarına yapılan atışlar durdu. Fakat dağın aydınlatması, vasıta geliş gidişleri devam ediyor.

Geç saatte saman sapları yığınları arasında uyuduk. Rüzgâr durdu. Bunaltıcı sıcak başladı.

25 Temmuz 1974

Bugün de aynı bölgedeyiz, gece geç saatlere kadar ateşkese uyuluyor. Yarın sabah Beşparmak Dağlarının batısındaki boğaza çıkmak için Ayermola ve Siskilip köylerinin alınmasına karar verildi. Bu harekâtı 2'nci Tb. uygulayacak. Tb. Komutanı'na durumu anlatmamız ve taarruz planını izah etmemiz zorca oldu.

230'ncu P. Alayı 1'nci Taburundan ve Nevşehir Jandarma Komando Taburundan kesin bilgimiz yok. Bozdağlar bölgesinde çok zayiat verdiklerini duyuyoruz. 230'ncu P. Alay Komutanı Kur. Albay Nezihi de Kırnı havaalanına geldi. Bölgenin yakın emniyeti ile ilgileniyor.

Tugay Komutanı yarın yapılacak taarruzda benim, Kurmay Başkanı Kurmay Bnb. Yılmaz Akseki ve G-3 Kur. Yzb. Tekneoğlu'nun sabaha karşı, Kırnı Köyünün batısında seçtiğimiz gözetleme yerine gitmemizi, kendisinin çok yorgun olduğunu, sabah geç geleceğini söyledi. Gece yarısına doğru yattık.

26 Temmuz 1974

02.30'da kalktık, kapalı Landrowerle Astsb. Ali Teke'yi de alarak, gerimizde muhafız ve muhabere erleri ile karanlıkta gözetleme yerine yarım saatte ulaştık.

2'nci Tabur Saat 04.30'da, 8 tank ve bir topçu bataryası desteğinde taarruza başladı. Ayermole Köyünün bizden taraf kesimindeki

Kulaklıtepe-Çarkı Felek Tepe ve Esenbelen Tepe 3 saatte alındı. Topçu bataryası taarruzu iyi destekliyor. Gözetleme yeri Bilali Köyü üzerindeki Kırıl Kızına değiştirildi.

Saat 08.30'da Kolordu Komutanı ve Kur. Başk. Kur. Alb. Mahmut Boğuşlu Prelli mücahit karakoluna gelip harekâtı izleyip döndüler. Siskilip Köyü alındı. 5'nci Bl. Hariç (Üstm. Kenan'ın Bölüğü) Taburun diğer birlikleri Siskilip Köyünden dağ yoluna yöneldiler. Fakat taarruz hızı çok yavaşladı. Öne tanklar konduysa da taarruz gelişemiyor. Tank Tb. Komutanı gözetleme yerine gelip bütün tankların yandığını söylemesi üzerine, Tugay Komutanı, "Muharebe ediyoruz, askerler şehit oluyor, tanklar da yanar," dedi ve bu şekilde konuşmaması için uyarıda bulundu. Gecenin geç saatlerine kadar Dörtyol kavşağı Boğaza çıkılamadı. Topçu devamlı dövüyor. Boğazdaki düşman makineli tüfeği susturulamıyor. Malzeme ve mühimmat yüklü bir aracın isabet alıp yandığı bildirildi. Telsiz irtibatımız kısmen var.

Akşam ortalık kararırken Astsb. Erol Tombak bizzat 106 mm.'lik geri tepmesiz topla bulunduğumuz gözetleme yerinin hemen kuzeyine geldi. Siskilip Boğazında susturulamayan düşman uçaksavar makineli tüfek mevzinin bulunduğu yere ateş yaptırıldı. Tesirli olduğunu zannediyoruz ama bir türlü susmadı. Makineli tüfek izli mermileri üzerimizden geçiyor. Taburun Boğaza çıkması durdu. Sonra bu tüfeğin beton korugandan ateş ettiği anlaşıldı. Devamlı taciz ateşi yapmak suretiyle Boğazın doğu bölgesindeki birliklerin Lapta istikametinde geri çekilmesini sağladığını zannediyoruz.

Akşam yemeğini Kırnı köyündeki karargâhtan bir türlü getirtemedik. Tugay Komutanı son derece sinirli ve yorgun. Mermiler üzerimizden geçmesine rağmen uyukluyoruz. Tugay Komutanı hariç gözetleme yerinde bulunan hepimiz birer ikişer saat mücahitlerin koğuşundaki yataklarda uyuduk.

27 Temmuz 1974

Ortalık ağarırken yarı uykusuz ayaktayız, Siskilip Boğazı'ndaki top ve makineli tüfek sesleri kesildi.

Tugay Komutanına, Ayermola ve Siskilip civarındaki birlikleri görmem için teklifte bulundum. Mücahit şoför Ahmet'in kullandığı landrower jeep ve iki muhafız erle gözetleme yerinden ayrıldım. Pirelli Karakolu civarında elinden yaralı bir Tnk. Üsteğmeni ve sedyeye yatırılmış iki yaralı erden Siskilip Boğazına birliklerin girdiğini öğrendim. Geri dönüp Tugay Komutanına durumu bildirdim, hepimiz sevinç içindeyiz. Tekrar Ayermola istikametine hareket ettim. Tepeleri alan Bölük Komutanı Üstğm. Kenan'ı bulup alınan tepelerdeki Rum askerlerinin mevziilerini gördüm. Esenbelenk Tepenin iki yanında beton makineli tüfek yuvası ve tepenin ortasında bırakıp kaçtıkları uçaksavar makineli tüfeği var. Kurma kolunu almışlar bizim erler iple kurma kolu vazifesini yapacak şekilde makineli tüfeği kullanıyorlar. Tepe çevresinde köy tarafında mutfak, erzak kilerleri, cephanelikleri ve gazinoları var. Cephaneliğin içi MKE (Makine Kimya Endüstrüsü-Kırıkkale e.m.) yapısı mermilerle dolu.

Erlerle konuşuyorum, susuzluk ve tiryakisi olanlar sigarasızlıktan şikâyetçi. Takım Komutanları Üstğm. Erdoğan'ın yaralandığını öğrenmişler, keşke hepimiz şehit olsaydık da üsteğmenimize bir şey olmasaydı diye subaylarına bağlılıklarını ifade ediyorlardı.

Astsb. Erol Tokbak'ı da arabaya alıp ilk defa Rumlardan alınan arazi ve köyden geçmenin heyecanı ile Siskilip köyünden geçtik. Köyün içinde ne olduğunu bilemiyoruz. Boğaza çıkan dağ yoluna saptık, dar bir yol, iki vasıtanın yan yana geçmesi çok zor. Sağ tarafımız uçurum, sol tarafınız kayalıklı dağ yamacı. Şoför ve Astsb. Erol yola devam etmemizin tehlikeli olduğunu ihsas ettiriyorlarsa da gitmek için direndim. Kurmay Başkanı Yılmaz Akseki benden önce bir kariyer ile boğaza çıkıp taburu görmüş. Dönerken yolda karşılaştık. Kariyerin kapakları kapalı dönüyordu. Bizi görünce çok dikkatli olmamızı, dağ tarafından ateş edildiğini, şimdi kimin ne olduğunu daha iyi anlıyorum, dedi. Boğaza yakın bir yerde dün yanan aracın üzerinden geçip boğaza vardık. 2'nci Tabur Komutanı ve diğer personel, başarılmış harekâtın gurur ve sevinci hepsinin yüzlerinden okunuyor. Bu boğazda Rumların Tabur Karargâh garnizonu bulunduğu anlaşılıyor. Mutfak, gazino ve diğer binaların konforu bizim için oldukça iyi. Bol yiyecek ve içki bırakmışlar. Ta-

bur Komutanı Bnb. Vural'ın yerleştiği binada televizyon dahi var. Masa, sandalye, dolap gibi büro malzemeleri de çok iyi vaziyette. Garnizonun ortasındaki bir uçaksavar makineli tüfeği tam isabetle paramparça olmuş. 3 adet Bedford marka askeri kamyon yanık vaziyette kalmış, iki binada, tavan ve çatılar çökmüş. Bol bol coca-cola içip gözetleme yerine döndük.

Bugün Saint Hilarion'daki 1'nci Tabura da Yanık Sırt-Keskinsırt Karmi ormanı istikâmetinde ilerlemesi için yaptığımız teşebbüsler netice vermedi. (Tabur komutanı erlerin çok yorgun olduğunu, destek silahı olmadığını, tank verilmesi gerektiğini istemesi üzerine) bu akşam Kırnı köyü doğu çıkışındaki Mücahitlerin Zafer Taburunun Karargâh binası Tugayın Karargâh binası olarak bize devredildi. Bütün yorgunluklarımız ve bugüne kadar çektiğimiz perişanlıkları unuttuk. Sıcak banyo yaptık ve ilk defa bir adada yatakta yattım.

28 Temmuz 1974

Rahat ve huzurlu bir gün geçirdik. İki defa, Boğazda sancaktarlık binasına yerleşen Kolordu Karargâhına gittim. Komutanı ile muhatap oldum. Çok efendi ve mütevazı bir komutan.

29 Temmuz 1974

Akşam üstü, 26 Temmuz günü kaybolan 3 subayın Ayermola Köyü civarında bir ağaca asılı oldukları ihbarını aldık.

(Kaybolan bu üç subay: Tugay Motor Subayı Üstğm. Nermi, Tugay Ord. Saymanı Ord. Tğm. Gürkan ve Tugay disiplin subayı asteğmen idi. Kayboluş nedenleri: 26 Temmuz günü Üstğm. Kenan'ın Bölüğü tarafından alınan Ayermola Köyünün bizden taraf tepeleri zaptedildikten sonra bu bölüğe mühimmat götürmek için Kırnı hava meydanı bölgesinde bulundukları bir sivil kamyona mühimmat yükleyip bu tepeler hattına, Ayermola Köyünü geçtikten sonra bir Rum uçaksavar makineli tüfek mevziine rastladıklarında, Üstğm. Nermi'nin mücahit şoföre, "Biz arabadan atlayacağız, sen arabayı geriye döndür. Bilahare biz arabanın arkasına atlarız," dediği, mü-

cahit şoförün arabayı döndürür döndürmez bu subayları almadan geriye kaçtığı ve 3 subayın bu bölgede kaldığı öğrenildi.)

Ben, Kurmay Başkanı ve G-1 Bnb. Metin ve birkaç erle civardaki iki tank ve bir kariyer ile bu hadiseyi tahkike gittik. İhbar yapılan bu yerde subayların cesetlerini bulamadık. Dönüşte bir köy bakkalının demir parmaklık kepenklerini tank topunun namlusu ile açıp muharebede mubah olan makarna, pirinç, kuru fasulye, sabun, havlu ve bir miktar çamaşır aldık.

Bu bakkala yakın bir evde kalmış bir ihtiyar Rum'u da tanka bindirdiysek de çok ihtiyar oluşu dolayısıyla tekrar indirip köye bıraktık. Siskilip köyü yakınındaki Tavuk çiftliğindeki tavuklar bakımsızlıktan ölümle pençeleşiyor, bol yumurta ve tavuk alıyoruz ama belki bütün birliklere 10-15 gün yetecek kadar tavuk ve yumurta var. İşletme binasındaki makinelerden çıkan civcivler binaya yayılmış, her taraf civcivle dolu ve ağır bir koku var.

Saint Hilarion bölgesinde bulunan 3'ncü Taburda Siskilip Boğazı'na getirildi. Buradan itibaren Saint Hilarion'a kadar olan dağ kesimini temizleme görevi verildi.

Gece yarısına kadar Tugay Komutanı ile yemek yedik ve dertleştik. Hava çok sıcak.

30 Temmuz 1974

Bütün günü dinlenmekle geçirdik.

Siskilip Boğazı'nı alan 2'nci Tabur çevre emniyetini genişletti. Lapta Köyü'nden Boğaz istikametine gelen 19 Rum'un öldürüldüğü ve 4 esir alındığı bildirildi.

3'ncü Taburun dağ sırtlarını temizleme işi devam ediyor, hiç çatışma olmuyor. Herhalde Rum birlikleri 1023 Rakımlı Tepe istikametine veya Lapta köyüne çekilmişler.

28'nci Tümen Komutanı ve Karargâhı da Türkiye'den gelip Kırnı Köyü civarındaki ağaçlığa yerleşti. Tümen Komutanı Tümgeneral Fazıl Osman Polat bizim karargâh binasında kalıyor. Gece beraber yemek yedik ve bugüne kadar olan durumu anlattık.

31 Temmuz 1974

Saat 8.30 ile 12.00 arasında temizlenen Saint Hilarion-Siskilip Boğazı arasını Asb. Ali Teke ve iki muhafız erle birlikte gördük. Bu bölgede Rum birlikleri iki bölük merkezi, bir topçu bataryası merkezi olarak dağı tahkim ve işgal ettikleri anlaşılıyor. Bu garnizonlar oldukça iyi. Su ve elektrik tesisatı bile var. 5-6 vasıta herhalde Hava Kuvvetleri tarafından tahrip edilmiş, canlı varlık olarak topçu bataryası garnizonunda 2 av köpeği kalmış. Cephanelik binaları mühimmatla dolu.

Siskilip Boğazından, Siskilip-Ayermola-Kırnı yolu ile döndük. Siskilip'e inerken dağ tarafından silah sesleri geliyordu. Yolun dağ yamacında bizim 3 er'e dağ tarafına ateş ederlerken rastladık. Her an bir serseri kurşuna maruz kalabiliriz. Siskilip'te bir eve girdim ve bir Rum köyü evi hakkında fikrim oldu. Dayalı, döşeli, temiz bir mutfak ve sıcak-soğuk suyu var. Resim albümleri hep renkli resim.

Öğleden sonra Siskilip köyü karıştı. Ahirdaki köyü tarafına Tugay muhafız takımı ve 106 mm.'lik havan takımı yerleştirilmişti.

28'nci Tümen Komutanı ve Tugay Komutanımız Fota Köyü civarındaki 50. P. Al. 5. Bl.'nü alıp Siskilip köyündeki mevzilere yerleştirmemi emrettiler. Bu taburu bulmam için Havaalanı-Dikoma-Sihari'ye kadar gittimse de en nihayet Fota köyü civarında olduğunu öğrenebildim. Bu tabur bölgeye yeni gelmiş, tabur subayları etrafı bilmiyor. Bir hayli uğraşmadan sonra motorlu hale getirip bu bölüğü, Fota-Bilali-Esenbelen Tepe-Ayermola-Siskilip yolu ile mevzilerine sevk ettim. Civar arazide mevzilenmiş tank, topçu ve 106 mm'lik havan birlikleri bütün atışlarını bu Siskilip köyü mevziilerine toplamıştı. Ayermola Köyü içinden geçerken gerideki 4 vasıtanın köy içerisinde bizi takip edemeyişi bizi bir hayli uğraştırdı. Tavuk çiftliğinde muharebe durumunu yerinde takip eden Tugay Kurmay Başkanına durumu anlattım. Mevzilenmiş bir tankın yanından geçerken ateş edişini hiç unutmayacağım. Kulaklarım patladı zannettim.

Tank atışlarından bir tanesi bizim mevziilere düştü. Bilahare zayiata sebep olmadığını öğrendik. Bu bölgede geç saatlerde muhafız

Tk. Komutanı Ütğm. Salih Gemicioğlu iki kolundan yaralandı. Bir şehit ve dört yaralı olduğu bildirildi.

61'nci Piyade alayı 1023 rakımlı Tepe-Lapta bölgesini almak için Siskilip Boğazı'na çıkarıldı. Hava İndirme Tugayının dağ topçu bataryası desteğine verildi.

1 Ağustos 1974

28'nci Tümen Komutanı Tümgeneral Fazıl Polat ile dün gördüğüm Saint Hilarion-Siskilip Boğazı arasını ve 61'nci Piyade Alayının Lapta sırtlarındaki gözetleme yerini gördük ve tekrar Saint Hilarion yolundan karargâha döndük.

Siskilip Köyü'nde durum yine karıştı ise de saat 14.00'de muharebenin durduğu bildiriliyor.

28'nci Tümen Kurmay Başkanı sınıf arkadaşım Kur. Alb. Hayrettin karargâha geldi. Durumu anlattım.

Dinlemekte olduğumuz Rum telsizlerinden düşman zırhlı araçlarının Ayermola-Siskilip köyleri batısına yaklaştıklarını tespit ediyoruz. (Rumca bilen Erol isimli bir mücahitin Rum askerlerinin telsiz konuşmalarını tespit için gösterdiği gayreti hiç unutamam.)

Ovacık'ta bırakılan araçlardan Jeep ve Dodge'lar geldi. 28'nci Tümen Komutanı ile geç saatlere kadar sohbet ettik.

1023 rakımlı Tepenin 61'nci Piyade alayı tarafından sabaha karşı alındığı bildirildi.

2 Ağustos 1974

Düştüğü bildirilen 1023 rakımli tepede muharebenin devam ettiği 61'nci Piyade alayının burada 12 şehit ve yaralı verdiği haberleri geliyor. Bizim topçunun bizden taraf yamaçları dövdüğü bildiriliyor. Durum karıştı. Tümen komutanı 61'nci Piyade Alayı ile temasta öne sürülen iki tankın da tahrip edildiği bildirildi.

2'nci Komando taburundan yardım istendi. 28'nci Tümen Komutanı kızgın. Bütün gece telefonla durumu takip ediyoruz. 61'nci Alay 13 şehit, 21 yaralı verdi. Nihayet bir komando takımı 1 şehit 6 yaralı vererek zirveye ulaştı.

3 Ağustos 1974

Sabah sükunetle başladı. Henüz hiçbir yerde çatışma yok. Eve ilk defa mektup yazdım.

Kaybolan Ütğm. Nermi, Ord. Teğmen Gürkan'ın cesetleri Ayermola Köyü civarında çürümüş ve kokmuş vaziyette bulundu. Asteğmen'in cesedi yok. 5 gündür kayıp listesindeydiler. Ütğm. Nermi'nin cüzdanını getirdiler. Subay hüviyeti ve 400 TL parası var. Feci kokuyor.

Tugayın yeni tertiplenmesi için çalışma yaptık. Dağların boşaltılması kanımca iyi olmayacak.

Akşam üstü Siskilip köyünde kalan Rumlar'dan 14'ünün bir evde öldürüldüğünü öğrendik. Hadiseyi bir Topçu Astsb., iki komando eri ve iki mücahitin yaptığı tespit edildi.

Gece geç saatlere kadar erlerin ifadeleri alındı.

4 Ağustos 1974

Sabah erken saatte Kolordu Kurmay Başkanı sınıf arkadaşım Kurmay Albay Mahmut Boğuşlu geldi. Birlikte gidip Siskilip'teki sivil Rumların öldürüldüğü evi bulduk. Manzara tüyler ürpertici. Köyün tavuk çiftliğine yakın bir evin holünde otomatik tüfeklerle kapıdan ateş edilerek öldürülmüşler. 8 tanesi koltuk ve sandalyeler üzerinde göğüs ve başlarından delik deşik, kanlar içerisinde oturur vaziyette kalmışlar. Kadınlı erkekli beş kişi yerde, birbirlerine sarılmış ve gene kanlar içinde ölü. Giriş kapısının yanındaki bir sandalyede oturur vaziyette kalmış cesedin kafası yok, boyun kısmı bembeyaz.

11-12 yaşlarında cılız yapılı bir Rum kızı da kirletilmiş. Üzerine Rum askerlerinin kaputu giydirilmiş, Siskilip tavuk çiftliğinde bizim erlerle kahvaltı yaptırılırken gördük. Bizi görünce çaresiz bir tebessümle kalimeras diyor.

Siskilip Boğazı ve 1023 rakımlı tepe istikametindeki birlikleri görüp Saint Hilarion'dan karargâha döndük.

1'nci Tb. Saint Hilarion'dan alınıp Ayermola köyü bölgesine yerleştirildi.

50'nci Piyade Alayında 1. Tb. Tugay emrine verildi. Tb. K.'nı Bnb. Oktay ve S-3 Bnb. Hürmeriç evvelce tanıdığım ve beraber çalıştığımız subaylar. Bu taburu Pota köyü bölgesine götürdüm. Bilahare karargâhta yerleşme durumları izah edildi.

Lapta köyünün alınması hazırlıkları için uykusuz bir gece daha geçiriyoruz.

2'nci ve 3'ncü Taburlara Siskilip Boğazı bölgesinden Lapta ve Vasila arasına sızma görevi verildi.

6 Ağustos 1974

Sabaha karşı 2'nci ve 3'ncü taburlarına sızarak saat 04.30'da Lapta'nın batısından deniz kenarına 50 metre yaklaştıklarını, sabah 08.00'e kadar Lapta'daki Rum askerlerin bu durumdan habersiz olduklarını dinlenilen Rum telsizlerinden anladık.

28'nci Tümen Komutanı ve Tugay Komutanımız Lapta güneyi sırtlarındaki gözetleme yerlerinden durumu takip ediyorlar.

Tugay Komutanı telefonla çok zevkli muharebe olduğunu, Rumların limon bahçeleri arasında çok zayiat verdiklerini (akşamüzeri 7.00 civarında olduğu söylendi) söyledi. Bugünkü bizim zayiatımız 3'ncü Taburdan 18 yaralı, 2'nci taburdan 1 şehit 3 yaralı.

Yalnız 61'nci Piyade Alayı kuzeyden köye giremiyor. Bu durumda bizim Komando Taburlarının durumu da kritikleşiyor.

Tugay Komutanı telefonla, 4 tank ve 4 kariyerle, mühimmat, yiyecek ve su tedarik edip yollamamı emretti. Kırnı bölgesinde bulduğum 4 tank ve 4 kariyeri Tugay G-4'lüğü yapan Bnb. Alaattin Sezginkurt'un emrinde Kolordu Karargâhının bulunduğu boğaza götürüp durumu Kolordu Komutanına arz ettim. Kolordu Komutanı son derece memnun oldu. Derhal Girne-Ayayorgi-Karava-Lapta yolu ile sevk etmemi emretti. (Karava Rumlardan temizlenmemişti.) Bu tank ve kariyerlerin Taburlar bölgesine ulaştığı tekmilini aldım.

Hava son derece sıcak.

Öğleden sonra ilk defa Türkiye'den televizyoncu ve gazeteciler Tugay Karargâhına geldiler. Gözetleme yerindeki Tugay Komutanı bana Rumlardan alınan bölgeleri gezdirmemi emretti. Ayermola-Siskilip-Siskilip Boğazı-Saint Hilarion dağ mevzilerini gezdirdim.

Gazeteciler ilk defa görüyorlar, son derece memnunlar. (Bu gezide çekilen fotoğraflar Türk basınında çıktı.)

28'nci Tümen Komutanı gece gözetleme yerinde kaldı. Lapta temizlenemedi.

7 Ağustos 1974

Tugay Komutanı erkenden gözetleme yerine gitti.

Sabah yine gazeteciler geldi. Onları Lapta muharebeleri bölgesine götürmem için bana yalvarıyorlar. Kolordu ve Tümen Komutanlarından müsaade alıp muharabe sahasına gittik.

28'nci Tümen gözetleme yeri ve daha aşağıdaki Tugay gözetleme yerlerini topçu atışları arasında gördük. Bilahare Lapta'nın hemen kuzey sırtlarındaki 3'ncü Tabur gözetleme yerine indik. Gazeteciler son derece sevinçli, muharebenin tam içindeyiz. Evlerin içinden kaçanlar çıplak gözle görülüyor. Gazetecilerden bir kısmı limon bahçelerindeki erlerin yanlarına kadar gittiler.

61'nci Alay da öğle saatlerine doğru deniz kenarına kadar köyü taradı. 12.30 civarında bir manga asker arasında köyden toplanan sivilleri deniz kenarına götürüşlerini gözetliyoruz. Tüfek sesleri. Bizim erler tekrar köye dönüyorlar. Herhalde yok ettiler.

Köyün gazinosu olan yerdeyiz. Yanımıza çok yaşlı iki Rum kadını ve bir erkek Rum getirdiler, titremelerini hiç unatamayacağım, su ve yemek veriyoruz, yemiyorlar. Harbin bu tarafı üzücü.

Ayayorgi-Karava-Lapta-Karmi ve dağ eteklerindeki yamaçlarda terk edilmiş kimsesiz Rumlardan başka kimse yok.

Vasilya istikametini 28'nci Tümen İstihkâm bölüğü mayınladı.

8 Ağustos 1974

Komando Tugayı emrine verilen birlikler Lapta-Siskilip Boğazı-Siskilip-Ayermola-Fota-Kanlıköy hattında yeniden tertiplendi.

Bir gün önce Tugay gözetleme yerinde beraber bulunduğum 28'nci Tümen Sıhhiye Tabur Komutanı Bnb. Bünyamin Kasar, Siskilip Boğazı'na çıkarken yolunu şaşırıp Ahirdaki köyü yolunda jeeple mayına çarptı. Bir doktor üsteğmen, bir astsubay ile birlikte şe-

hit oldular. Yaralı şoförü bizim karargâha getirdiler. Çok üzüldüm. 3 ay öncesine kadar Harb Okulunda benim mustahdem müdürüm idi.

Fota Köyü bölgesine yerleşen 50'nci Piyade alayının Taburunu gördüm. Lapta'da ele geçen silah, mühimmat, malzeme ve dört esiri kolordu Karargâhına sevk ettik.

2'nci Cenevre Konferansı başladı.

Bu gece Kolordu Karargâhında muhtemel bir Rum harekâtı için sabaha kadar toplantı oldu.

9 Ağustos 1974

Sükunetli bir gün Tugay Karargâhından bir yere ayrılmadık.

Batman'dan gelen Jandarma Komando Taburu helikopterlerle geldi ve 39'ncu Tümen bölgesine gönderildi.

Nevşehir Komando Taburu da tekrar bizim Komando Tugayı emrine verilip Lapta'nın batı kesiminde Vasilya istikâmetinde yerleştirildi.

2'nci Komando Taburu Tugay ihtiyatı olarak Bilâli Köyü bölgesinde yerleştirildi. Akşam generalliğe terfi edenleri duyduk.

10 Ağustos 1974

Girne-Karava-Lapta yolundan ilk defa geçip Nevşehir Komando Taburunun tertiplenmesini gördüm.

Gazeteciler de o bölgedeydi.

Lapta köyü içine ilk defa Jandarma Tabur Komutanı ile girdim. Köyde 30 ile 35 kadar tahmin ettiğimiz, ekserisi ihtiyar olan kimseler kalmış.

Girne-Lapta sahil şeridi otel, motel, gazino gibi turistik tesislerle dolu. Binaların büyük kısmında tahribat var. Yolda tahrip edilmiş 6 Rum tankı ve 3 zırhlı aracı gördüm. Köyler dahi villa tipi evlerle dolu.

Öğle yemeğini gazetecilerle Jandarma Taburunda yedik.

Tugay Komutanı da Siskilip Boğazı'ndan geldi. Birlikte sahilden Karargâha döndük.

Girne tipik bir sahil kasabası. Süratle yenileşen ve genişleyen bir görüntüsü var. Harbin tahribatı her tarafta görülüyor.

Sabahın erken saatlerinde Kolordu Kurmay Başkanı Kurmay Albay Mahmut Boğuşlu vedaya geldi. Terfi edememesinin üzüntüsü içinde (daha sonra terfi ettirildi, general oldu. e.m.) Devremizin en sevilen, sayılan, güvenilen ve takdir edilen arkadaşımız. Tayin yeri henüz belli değil.

11 Ağustos 1974

Sakin bir gün. Cenevre konuşmalarını radyodan merakla izliyoruz. Fota-Bilâli-Boğaz arasında büyük bir askeri yığınak meydana geldi.

12 Ağustos 1974

Taburları yeni bölgelerinde gördüm.

Temglos (Zeytinlik) köyüne gittim.

13 Ağustos 1974

Öğleden sonra Kolordu Kurmay Başkanı ve Kolordu G-1'de çalışan Albay Mehmet Gürdeş ile gene Ayermola-Siskilip-Siskilip Boğazı-Lapta-Karava-Girne hattını dolaştık. Lapta'dan geçerken 30 kadar Rum'a yardım eden Kızılhaç yetkilisi ile karşılaştık.

Lefkoşa'ya ilk defa gittim. Hastaneleri ziyaret ettim. Bütün hastaneler yaralı dolu.

Rum kesimlerine açılan sokaklar, bidon ve kum yığınları ile kapatılmış. Enteresan bir manzara.

Bayraktar Arif'i gördüm. Generalliğini kutladım.

Gece muhtemel ikinci harekâtın hazırlıkları için uykusuz. Bütün dikkatimiz Cenevre'de.

14 Ağustos 1974

Sabah saat 05.00'te ayaktayız...

Bilâli Köyü üzerindeki Kral Kızın'da gözetleme yerindeyiz. Serdarlı istikâmetinde ikinci harekât başladı.

Saat 06.00'dan itibaren jetler gelmeye başladı ve Yaralokka-Ayvasıl-Yılmazköy-Gürpınar ve Lefkoşa civarındaki hedefleri bombalıyorlar. Bomba gürültüleri gözetleme yerine kadar ulaşıyor. Bombardıman dalga dalga devam ediyor. Yunan Alayı bölgesi korkunç bombalanıyor.

Komanda tugayı olarak yeni tertiplendiğimiz bölgede, öğleye kadar muhtemel bir Rum taarruzuna karşı savunmadayız.

Öğleden sonra Fota Köyü bölgesindeki 50'nci Piyade Alayının Taburu 7 Tank desteğinde üç yığınlar "tepeler hattını" aldı. Tankları ilerletmede güçlük çektiysek de taarruz dört saatte hedefine ulaştı. Bu tepelerle düşman zayıf mukavemet gösterdi. Bir kısım ağır silahlar ve uçaksavar silahlar ele geçti.

Saat 16.00'da Karatepe'deki mücahitlerin Yaralokka istikametinde ileri çıkmalarını sağlamak için Kanlı köye gönderildim. Bazı yerlerde Rum mevzilerine bir km. kadar yaklaştım. Karatepe ve Kanlı köye düşman havan mermileri düşüyor. Ne de olsa ürperiyorum.

Magosa istikametindeki taarruzun geliştiğini ve ilk günkü hedeflere ulaşıldığını öğreniyoruz.

15 Ağustos 1974

Sabahın erken saatlerinde Hava İndirme Tugayından 3'ncü ve 4'ncü Taburları alarak Omorfo bölgesinin Komando Tugayınca işgali emredildi. Omorfo kasabası idare amirliğinden bir mektupta, mukavemet gösterilmeyeceği, EOKA'cılardan bıktıkları, Türklerle her zaman dost geçindiklerini ve kurtarılmalarını istedikleri mealinde haberler geldi.

Kırnı Köyü'ndeki Karargâhta Harekâta iştirak edecek Tabur Komutanlarına Tugay Komutanlığınca durum izah edildi ve gerekli emirler verildi.

Omorfo bölgesi üç istikametten gidilerek işgal edilecek:

1. 1'nci istikâmet: Siskilip-Ahirdaki-Larnaka-Mirtu-Yorgoz-Karmacit-Akdeniz Köyü. Bu istikâmette Siskilip Boğazında bulunan 2'nci Komando Taburu beş tank desteğinde gidecek.

2. 2'nci istikâmet: Ayermola-Köndemen-Rigatos Manastırı. Bu istikâmete Hava İndirme Tugayının 3'ncü Taburu gene beş tank desteğinde gidecek.

3. 3'ncü istikamet: Yılmazköy-Gürpınar-Filya-Masuri-Akarca-Omorfo'nun kuzeyi ve son hedef Gaziveren Türk Köyü. Bu istikâmette 3'cü Komando Taburu, Hava İndirme Tugayının 4'ncü Taburu, 1'nci Komando Taburu ve 15 tanklık tank bölüğü ile gidilecek.

Saat 11.00'den itibaren hazırlıklar başladı. Hava İndirme Tugayı Taburlarının vasıtaları olmadığından, sivil otobüs ve kamyonlarla motorlu hale getirildi.

Saat 14.30'da Fota Köyü güneydoğusundaki mücahit barakaları önünde harekât başladı. Önde tanklar, bu tankların üzerinde Hava İndirme Tugayının bir bölüğü (Ütğm. Muammer'in bölüğü), gerisinde 3'ncü Komando Taburu, daha geride Hava İndirme Tugayının 4'ncü Taburu ve bilahare daha geriden 1'nci Komando Taburu harekâta başladı. Tanklar duraklamadan Yılmazköy'den geçip Filya istikâmetine ilerledi. Yalnız Yılmaz Köyün içerisinden geçerken 60 kadar oldukları tahmin edilen ve Ayvasıl istikâmetine kaçmak isteyen Rum askerleri tanklar üzerindeki 2 erin yaralanmasına sebep oldu. Bu atışlarla bindirilmiş Taburlar bir ara araçları terk edip araziye yayıldıysalar da kısa zamanda tekrar harekete devam edildi. Tanklardan sonraki motorlu kol başı Yılmazköy'den geçerken Köndemen yoluna sapması neticesi tekrar Filya istikametine dönüş, köy içinde trafiğin aksamasına sebep oldu.

Yılmazköy'den Filya istikametinde iki kilometre kadar çıkıldıktan sonra ve Gürpınar Köyü doğusundaki boğaz başlangıcındaki bir tankın mayına çarpması ve düşmanın topçu, havan ve makineli tüfek atışlarına maruz kalınca hareket durdu. Mayına çarpan tankın mürettebatı tankı terk ederek geriye geldiler. Bu tankta aynı zamanda Omorfo istikâmetini bilen ve megafonla Rumca yayın yapacak olan bir mücahit de vardı. Bu tank bilahare Rum askerlerinin devamlı atışlarıyla tamamen yandı ve tahrip oldu.

Geriden gelen birlikler de bu durum dolayısıyla vasıtaları terk edip araziye yayıldılar. Yanımda G-3 Kur. Yzb. İbrahim Tekneoğlu olduğu halde tankların bulunduğu bölgeye çıkılsa da keşif düş-

man havan atışı altında kendimizi ancak bir sel yatağında koruyabildik.

Bir ara buradan çıkıp ileriyi görmek istedimse de düşmanın havan atışlarından bir tankın altına girmek suretiyle korunabildim. Saat 17.00 oldu, gerideki Tabur Komutanlarını da çağırttım. İlerleyebilmemiz için yaya taarruzla Gürpınar Köyü'nün bulunduğu sırtları almaya karar verdikse de Tabur Komutanlarının geriye gidip gerekli taarruz düzenleri alması gecikti ve akşam karanlığı başladı.

Emrimize verilmiş istihkâm müfrezesini bir ara mayınlı bölgeye yollayıp, mayınlı bölgeden geçip açmasını emrettimse de düşman havan ve topçu mermilerinin tesirlerinden kurtulmak için yolun şarampollerinden dışarı çıkamadılar. 15 tank da geriye çekilip, kule mevzilerine girdiler. Telsizin bulunduğu araç geride kalmıştı. Aracın yanına gidip Bilâli Köyü yakınındaki gözetleme yerindeki Tugay Komutanına ileri arazisinin mayınlı olduğunu, mayınlı arazinin düşman tarafından kesif (yoğun) bir ateşle himaye edildiğini, bu durumda geceyi bulunduğumuz yerde gerekli emniyet tedbirleri alarak geçirmemizin ve ilerlemeyi sabaha bırakmamızın uygun olacağını teklif ettim. Kabul etti.

Bizi durduran düşman havan ve topçu mevzilerini uçaklarımız saat 18.00'e kadar bombaladılarsa da susturamıyorlardı. Hatta uçaklara bile ateş edildiğini etraflarında patlayan ve gözle görebildiğimiz infilaklardan anlıyorduk.

Akşam karanlığı tam başladığında, havan ve topçu atışları durdu, makineli tüfek atışları sabahın erken saatlerine kadar devam etti.

Gece saat 23.00'te Tugay Komutanı, G-3 Kur. Yüzb. İbrahim Tekneoğlu'nu ve 3'ncü Tabur Komutanı Yzb. Zeki Doğdu'yu gözetleme yerine çağırdı.

Yzb. Zeki Doğdu, sabaha karşı saat 4.00'de bulunduğum yere geldi, Tugay Komutanından Taburunu alıp Yılmaz Köy-Köndömen istikametine götüreceğini söyledi ve taburu alıp gitti.

Gece yarısı istihkam müfreze komutanı yanıma gelip, dedektörlerinin çalışmadığını, kablo ve fünyesi olmadığını söylediyse de yapabileceğimiz bir şey olmadığını, sabahleyin mayınlı bölgenin mutlak temizlenmesi gerektiğini emrettim.

16 Ağustos 1974

Saat 05.30'da Tugay gözetleme yerinden G-3 İbrahim Tekneoğlu, bir telsizli ciple geldi. Tugay Komutanı 3'ncü Komando Taburu ve Hava İndirme Tugayının 4'ncü Komando Taburunun Köndömen-Rigatos Manastırı-Kira Köyü istikametine sevketmesi emrini verdiğini, benim de 15 tank ve tanklara bindirilmiş Hava İndirme Tugayı 4'ncü Taburunun bir bölüğü ile 1'nci Komando Taburu ile mayınlı bölgeden geçerek, Filya-Zotya-Omorfo-Gaziveren'e derhal taarruza geçme emrini iletti. Kendisinin de gözetleme yerine döneceğini söyledi.

Derhal tank bölük komutanını çağırdım. Harekete başlama emrini verdimse de tankların bütün gece rolantide çalıştıklarını, benzinlerinin bittiğini söylemesi üzerine Tugay gözetleme yerine bu durumu bildirip, iki benzin tankı gönderilmesini istedim. Saat 07.00'de benzin tankerleri geldi. Tankların benzin ikmali iki saate yakın zaman aldı. (Bir tankın 700 litre benzin aldığını ve 20 dakikada ikmal yapabildiğini anladık.)

Sabaha karşı Yılmaz Köy'den su ikmaline giden bir üsteğmen, Yılmaz Köy'de Rum askerlerinin çalışır vaziyette bırakıp kaçtıkları 7 zırhlı araçtan bir tanesini alarak bulunduğum yere getirdi. Bu araca istihkam müfrezesinin binmesini ve kol başında gitmesini emrettim. Saat 09.00'da harekâta başladık. Öndeki istihkam müfrezesi mayınlı bölgede 30 kadar mayın patlatarak yol açtı ise de iki dedektörlü mayın arayıcı yaya olarak ilerliyordu.

Bir mayına çarpıp, tahrip edilen tankın 20-30 metre ilerisinde Filya istikametinde düşman mevzilerine rastladık. Takriben 100 ile 150 mevcutlu bir birlik tarafından Filya Boğazını Gürpınar Köyü bölgesinde kapattıkları anlaşılıyor. Balya balya battaniye, bol miktarda konserve, sigara ve aş kaplarını bu mevzilerden toplattık. Bu mevzileri sabaha karşı terk edip kaçtıkları anlaşılıyor. Zaten Gürpınar Köyünden gelip teslim olan bir Rum da sabaha karşı 8 zırhlı aracın geldiğini ve kaçtıklarını ifade etti.

Gürpınar sırtlarında Hava İndirme Tugayının 3'ncü Taburunun erlerini görünce sağımızın emniyette olmasına sevindik. Solumuzdaki tepeye de tankların hareketinden önce Ütğm. Muammer'in Bö-

lüğünü sevk etmiştim. Mayınlı bölgeden geçip Filya Boğazı'na girdiğimizde, bu bölüğün toplanıp, tekrar tanklara bindirilmesi beni bir hayli yordu. Hiç kimse vasıtalardan inip, tepenin çevresindeki bölüğe haber ulaştırmak için gidemedi, mayından çekiniyorlardı. Nihayet düdük çalarak ve sesle bölüğü yol istikametinde hareket eden tankların bölgesine getirip tanklara bindirdim. Önde yaya olarak ve dedektörlü iki istihkâm eri gittiğinden ilerlememiz yavaş oluyor, devamlı bizzat kullandığım telsizle gözetleme yerindeki Tugay Komutanına durumu bildiriyorum. Bir ara Tugay Komutanı, harekâtı Genelkurmay İkinci Başkanının telsizle takip ettiğini, tankların ilerlemesinin süratlendirilmesini istediyse de, Filya Köyüne kadar olan bu boğazı 3 saatte geçebildik. Filya Köyü görüldüğünde tanklar köyün içinden geçmemek için köyün sağ bölgesindeki araziye yayıldılar. Bu tankları toplayıp tekrar Masuri köyü istikâmetinde ilerlememiz yarım saatten fazla sürdü. Masuri köyünden itibaren harekât süratlendi. Öndeki tanktaki mücahit Omorfo yolunu bildiğini söylemişse de bir türlü Omorfo'ya giden muntazam yolu bulamıyoruz. Portakal bahçeleri arasından ve tanklar üzerindeki erler ağaç dallarına sürünerek, saat 13.00'de Omorfo Kasabasına girdik. Omorfo içerisinde de kestirme yoldan Gaziveren istikametini bulamıyoruz. (Elimizde harita varsa da eski harita var, mevcut yollar yok). Kasaba kapıları ve pencere panjurları kapalı idi. Sokak ve caddelerde kimseye rastlamadık. 15 tankın üzerlerine bindirilmiş erlerle ve erlerin silahları her iki tarafa ateşe hazır bir şekilde tutarak geçişimiz heybetli idi. Herhangi bir mukavemeti ezip geçmemiz mümkündü...

Gaziveren yolunu Kasabanın kenar bir evinde oturan ve bizi görünce evinden çıkan bir Türk gösterdi. Asfalt yolda tanklar son süratle ilerlemeye başladı (40 mil). Gaziveren Köyüne girişimizi hiç unutamayacağım. Erkekleri bir gün önce Rum askerleri tarafından toplanıp götürülen bu köyün kalan ihtiyar erkekleri, kadın ve çocukları ellerinde bayraklarla tanklar üzerindeki askerleri kucaklamak için büyük tezahürat içindeydiler. Yol kenarları kesilen kurbanlarla doldu. Çok kimse heyecandan ağlıyordu. Yol üzerindeki okul önünde durduğumuzda heyecan son haddini buldu. Biz de iki gündür yorgunluk, uykusuzluk ve açlığımızı unuttuk.

Halen Bilâli Köyündeki gözetleme yerindeki Tugay Komutanına telsizle hedefe ulaştığımızı bildirmemde (bildirirken), halkın coşkun tezahüratı dolayısıyla zorluk çektim.

Tugay Komutanı, geriden gelen 1'nci Tabur Komutanı Yarbay Cemal Eruç'un emrine tank bölüğünü verip, benim gözetleme yerine dönmemi ve dönerken bir komuta yeri seçip teklifte bulunmamı söyledi.

Son hedefimiz Gaziveren Türk Köyüne kadar ilerlemesiz emredilmişse de, bilahare Genelkurmay Başkanının Lefke'nin de alınmasını emrettiğini Tugay Komutanı bildirdi.

Bugün saat 18.00'de ateşkes ilan edileceğini de öğrendik.

Yarbay Cemal Eruç ve tank bölüğü ile birlikte Lefke'yi almak üzere Gaziveren'den hareket ettik 20 dakikada Lefke'ye ulaştığını öğrendim.

Gözetleme yerine dönmek için bu bölgeye bizden önce gelen 2'nci Komando Taburunun portakal bahçeleri arasında 12 yaralı Rum esir askerlerini bir reoya koyup birkaç muhafız askerle birlikte tekrar Omorfo-Masuri-Kira-Rigatos-Manastırı-Köndömen-Yılmazköy-Fota yolu ile saat 18.00'de tugay gözetleme yerine geldim.

Yolda Köndömen Köyü yakınlarında iki, sekiz, dokuz yaşlarında, uzun saçlı, kısa deri pantolonlu ve bir topal kişinin bizi gördüklerindeki korkularını unutamıyorum. Muhafız erlerinin bunları yok etmelerine mani oldum. Muhafız erlerin arabasını aldırtıp Köndömen Köyüne bırakıyorum.

Belki hayatımda ilk defa bu kadar toz, toprak içinde kaldım.

2'nci Harekât burada bitti. Komutanla birlikte Kırnı köyündeki karargâha döndük, neşemiz sonsuz, banyo yapıp yorgunluklarımızı gideriyoruz.

Ankara'daki evle telefonla konuştuk.

17 Ağustos 1974

Lapta'daki Nevşehir Komando Taburuna Omorfo şehrini koruma görevi verildi. Taburu Lapta'dan alıp, Fota Köyü'ne kadar kılavuzluk yaptım.

Akşam Tuğgeneral Adnan Doğu ve Tuğgeneral Sabri Evren bizim karargâha geldiler, beraber yemek yedik. Harekâtın kritiğini yapıyoruz. **Kişisel kanım; bu Kıbrıs Harekâtı genç subayların cesaret ve fizik gücüne kalıyor. Birinci hatta cesareti ve ayakları kuvvetli subaylar varsa başarılı oluyor.**

Dünkü harekâtın güçlüğünü şimdi daha iyi anlıyorum.

18 Ağustos 1974

Tugay Komutanı ile birlikte işgal ettiğimiz bütün bölgeyi dolaştık.

Ayermola, Köndömen, Asamoto, Kirtu, Kalahorya, Omorfo, Gaziveren, Lefke'ye gittik. Lefke'de Danimarkalı Barış Gücü Kuvvet Komutanı Binbaşı ile konuşuldu. Dönüşte Omorfo'da terk edilen Rum asker kışlalarını gördük. Kısmen bizim kışlalara benziyor.

Omorfo-Akarca, Masuri, Filya, Gürpınar, Yılmazköy, Fota yolu ile karargâha döndük.

Yolda Türk gazetecilerine rastladık. Omorfo kışlasında bulduğumuz Rum asker sancağı ile ve Lefke sancağı ile resmimizi çektiler (Bu resim Türk basınında çıktı).

Akşam Tugay Komutanı ile geç saatlere kadar yemek yiyip içki içip sohbet ettik.

19 Ağustos 1974

Kolordu Kurmay Başkanı Kurmay Albay Mahmut Boğuşlu ile Komando Tugayınca zaptedilen bölgeleri tekrar gezdik.

Filya Köyü'nde Hava İndirme Tugayı 3 nolu Taburunun esir aldıkları bir Teğmenle karısı olduğu söylenen genç bir kadını beraberimizde tugay karargâhına getirdik. Bu teğmenin bir Yunan subayı olduğu her halinden belli, bilahare Lefkoşe'ye sevkettik.

Bundan sonraki güç dönem ne olacak? Boşaltılmış kasaba ve köyler, tarla, bağ, bahçeler nasıl kıymetlendirilecek?

21 Ağustos 1974

Lefke'ye su altı deniz komandolarını ve bir Türk gazetecisini götürdüm.

Gazetecinin akrabası bir eve gittik, karşılaşma manzarasını hiç unutamam, hasretin ne olduğu anlaşılıyor. Bir Kıbrıs Türkü'nün düşünce ve hayat tarzı hakkında bilgi edindim. (Bu aile anne ve kızı şimdi Girne'deler).

Dönüşümde birliklerin arasından geçerken gördüğüm askerlikten üzülüyorum. Alışageldiğimiz disiplin kalmadı.

23 Ağustos 1974

Sabah erkenden Gaziveren'e gittim. Kolordu Komutanı veda için gelecek. Fakat geç saatlere kadar gelmedi.

Akşam yemeğini Lefke'de bir Türk evinde yedim. Yemek kalabalıktı. Meşhur yemekleri; tavuk haşlama, patates kızartması, makarna, salata, meyva.

Geceyi sahilde *Gemi Konağında* üsteğmen Muammer'in yanında geçirdim. Rum subayı evi imiş. Sabah sıcak banyo yaptım.

24 Ağustos 1974

Gaziveren Köyü bölgesinde yerleşen 3 ncü Komando Taburunda gene vedaya gelecek Kolordu Komutanını bekliyorum. Bugün de gelemedi.

Öğleden sonra helikopterle Maliye Bakanı Deniz Baykal, Tarım ve Köy İşleri Bakanı Korkut Özal, Ziya Müezzimoğlu, Lefkoşe Büyükelçisi Asaf İnan geldiler. Ben karşıladım, Lefke İdari Amirliğine götürdüm. Lefke İdari Amirliğinden bilgi aldılar. *Gemi Konağındaki* maden tesislerini gördüler. Aynı arabada dönerken Deniz Baykal bana, "Albayım Kıbrıs Türklerinin tutumu nasıl?" diye soruyor. Ben de Anadolu köylüsünün candan ilgisini göremiyoruz, dedim. Cevaben, "Biz de aynı intibadayız," dedi. Omorfo'yu gördüler ve tekrar Gaziveren'den helikopterle ayrıldılar. Geceyi gene *Gemi Konağında* Üsteğmen Muammer'in bölüğünde geçirdim.

25 Ağustos 1974

Kolordu Komutanı (Nurettin Ersin) bugün saat 12:30'da veda için gelebildi. Yanında yeni Kolordu Komutanı Bedrettin Demirel, Adnan Doğu, Sabri Evren ve bizim Tugay Komutanı vardı. Lefke ve Omorfo görüldü, yemeği Gaziveren'de beraber yedik. Eski Kolordu Komutanı, hepimizi öperek veda etti. Kısa bir konuşma ile başarılarımızı övdü. O anda bölgeye gelen bir Fransız televizyon ekibi bizleri ve Gaziveren'deki Rumları kaçarken yaptıkları tahribatı televizyona aldılar.

Saat 15:30'da Fransız televizyon ekibini ön hatlara yerleştirilen 3ncü tabur bölgesinde gezdirdim. Doğancılar Köyüne gittik. Doğancılar köyü halkının mevcut durum ve şikâyetlerini ısrarla televizyon kamera ve mikrofonlarına tesbit ettirdim.

Kırnı köyündeki karargaha döndüm. Burhan ağabey, Ali ağabey ve evden mektup var.

Tugay Komutanı ile uzun uzun sohbet ettik.

26 Ağustos 1974

Komando Tugayı olarak işgal ettiğimiz bölgeleri 39 ncu Tümene devredip, Dikomalar Bölgesinde kolordu ihtiyacı olarak görevlendirildik.

Taburlara yeni bölgede yerleştirilmek için Tugay Komutanı tarafından bana münasip yerleri keşfetmem emri verildi. Dikoma-Sihari-Vona-Kutsevendi köylerini gördüm. En müsait yer Kutsevendi'de Rum askerlerinin terk ettiği manastırda muaddel bir kışla bulduk. Bu kışlanın Komando Eğitimi için çok müsait arazisi de var. Bizim standartlarımıza göre oldukça lüks bir kışla. Tamamen boşaltılmış. Böyle kışlalarda yetişen askerlerin kısa zamanda muharebe sahasından kaçmaları hayret verici.

Bu kışlanın bir gazino duvarından efsun kıyafetli bir Yunan askerinin ayakları altında fesli bir Türk askerini dipçikleyişi yağlıboya tablo olarak yapılmış.

Gene Tugay Komutanı ile dertleşiyoruz.

27 Ağustos 1974

Cüneyt Arcayürek başkanlığında Hürriyet gazetesi ekibi geldi. Kutsevendi'de yerleştirilen 1'nci ve 3'ncü Komando Taburuna yolladık.

Dikoma ve Sihari'ye 2'nci Komando Taburu yerleştirildi.

Öğleden sonra Bayrak radyosu ve Halkın Sesi gazetesine gittim. Türkiye'den bildirilen aileleri gördüm. Hepsi hayatta ve iyiler.

28 Ağustos 1974

Bellapais'e gittim. Rum Köyü, köyün ihtiyarları ve bir kısım kadın ve çocuklar köyde kalmış.

3'ncü taburun yerleşebilmesi için müsait bir kışla var.

29 Ağustos 1974

Öğleden sonra 39'ncu Tümen Komutanı Tümgeneral Fethi Aktar'ı ziyaret ettim.

Omorfo'ya uğradım. Nevşehir Jandarma Tabur Komutanı Bnb. Hasan Erdem'le şehri dolaştık. Tertemiz bıraktığımız şehirde camları kırılan dükkânlara rastladım. Karpasa ormanlarının bitiminde ve Kalaforya köyüne yakın bir yerde yola yakın iki Rum askerinin cesedi duruyor. Kalan etleri pastırmalaştığından kokmuyor. Yanlarında yastık ve battaniye var. Asker pantolonlu ve sivil ceketliler.

30 Ağustos 1974

Kıbrıs'ta 30 Ağustos Zafer Bayramı'nı kutluyoruz. Boğaz'daki şehitliği ziyaret ettik.

Gönyeli'de yapılan tören geçişini izledik. Kıbrıs'ta Bayrama karşı büyük bir alaka var.

Tugay Komutanı ile birlikte Kutsevendi, Sihari ve Bellapais Taburlarla bayramlaştık.

Kolordu Kurmay Başkanı Mahmut Boğuşlu ayrıldı.

31 Ağustos 1974

Karargâhtan bir yere ayrılmadım. Bellapais'e gitme hazırlıkları var. Tugay Komutanı Karargâhın yeri için kararsız.

1 Eylül 1974

Tugayın bütün subayları Dikoma'da okulda toplandı. Tugay Komutanı Komando Tugayınca yapılan muharebeler hakkında toplu bilgi verdi.

2 Eylül 1974

Lefkoşe, Girne ve Bellapais Köyünü gördüm. Bellapais problemli bir yer.

Bayraktar ve Adnan Doğu Paşa geldiler.

Tabur Komutanları Tugay Komutanına muharebede başarılı olan personelin isimlerini verdiler.

3 Eylül 1974

Tugay Karargâhı olarak Bellapais yolu üzerindeki yıkılmış bir tavuk çiftliğine taşındık. Çiftlik sahibinin malikhane olarak kullandığı bina oldukça güzel, İngiliz mimarisi tarzında yapılmış, Girne ve Akdeniz ayaklar altında.

Bu gece ilk defa rahat ve konforlu bir yatakta yattım.

5 Eylül 1974

Girne'ye gittim. Lapta Karava bölgesini tekrar gördüm.

6 Eylül 1974

Magosa'ya gittim. Türk mahallesi, kale içini ve oteller bölgesini gördüm. Oldukça modern bir şehir. Uçakların tahribatı var. Liman büyük.

Dönüşte Rum Bozdağında harekât zamanı pusuya düşürülen 24 araçlık Rum konvoyunun yanık halini gördüm.

7 Eylül 1974

Genelkurmay Başkanı (Semih Sancar) kardeşi Emekli Albayla, Azot Sanayinden 3 misafir geldi.

Genelkurmay Başkanlığından bir Kurmay Albay geldi, yeni celp eratının yetiştirilmesi hakkında Tugay olarak bilgilerimizi aldı.

Akşam misafirlere Tugay Karargâhında ziyafet verildi.

8 Eylül 1974

İlk defa bir Pazar gününün icaplarını yaptım. Geç kalktım. Sabah sporu ve güzel bir banyo yapma imkânım oldu.

9 Eylül 1974

Eski Harp Okulu Komutanı Emekli Tümgeneral Cemal Özkan Komutanımla telefonla konuştum. Değerini şimdi daha iyi anlıyorum.

Girne'de Atatürk büstünün açılış töreninde bulundum. İleri gelen bütün Barış Kuvvetleri mensupları ve Kıbrıs Türkleri bulundu. Genelkurmay Başkanı ve kardeşine ve diğer misafirlere pusuya düşürülen Yunan konvoyunu gezdirdim.

10 Eylül 1974

Albay Mehmet Gündeş ile Yeşilırmak bölgesini gördük.

Kalini bölgesine yerleştirilen Jandarma Taburuna uğradık. Kıbrıs Türkü'nün nasıl intikam aldığını müşahade ettik. Rumlardan alınan bir köyü tamamen yakmışlar, aldıkları esir Rumları, şehit hanımlarına vurdurduklarını anlatıyorlar.

Harp Okulu Komutanından mektup aldım.

Omorfo Kasabası her geçen gün talan ediliyor.

11 Eylül 1974

Kara Kuvvetleri Tayin Dairesinden bir personel yarbay geldi. Kurmay Başkanı ile yeni tayin planlaması yaptılar.

15 Eylül 1974

Yılmazköy – Ayvasıl – Yaralokka – Yunan Alayı bölgesi ve Rum kolejinin bulunduğu bölgelerden Rum kesimlerine giden yolların kapatılması görevini aldım. Bu bölgelerden harekâttan sonra yolunu şaşırarak, 17 personel Rum kesimine geçerek esir olmuştu. Bir kurtarıcı ile yollarda terk edilmiş kamyon ve otobüsleri çekerek, bu gibi yerleri kapattım.

Bu vesile ile bu bölgelerdeki Rumların yaşantısı ve Yunan Alayı hakkında bilgim oldu.

16 Eylül 1974

Omorfo ve Gemi Konağı bölgesinden 4 reo aracı ile taburlara meyva suyu ve üzüm ikmali yaptık.

Omorfo'da görevli subayların işleri zor.

Yaşlı Rumların Omorfo'da toplandıkları binayı gördüm. Yaşantıları çok fena.

Lefke'ye uğradım. Kıbrıs Türkü'nün kendi hayatına çok düşkün olduğu anlaşılıyor.

17 Eylül 1974

Albay Gündeş ve Karargâhtaki bir kısım subay ve astsubaylarla sabahları 4 ile 5 km. yürüyor ve koşuyoruz.

Taburlar kısmen barış eğitimine başladılar.

18 Eylül 1974

Magosa'ya gazeteci Sait Terzioğlu ile gittik. Harekâttan önce sipariş ettiği otomobilini aradı ise de bulamadı.

Magosa Gümrük başmüdürü, Ankara'da apartman komşumuz Niyazi Tuncer ile bir saat kadar konuştuk.

19 Eylül 1974

Girne'yi ve Lefkoşe'de Merkez ve Kızılay Hastanelerini gördüm. Albay Gündeş'le Lefkoşe şehitliğini ziyaret ettik.

Akşam yemeğini Genelkurmay Başkanının ağabeyisi Emekli Ord. Alb. Saim Sancar ile beraber yedik. Samimi ve içten bir kimse, veda etti.

Dikoma'daki ikinci Tabur'dan Beşiktaşlı bir çavuş kaza kurşunu ile Tabur içtima yerinde şehit oldu. Ankara'daki arkadaşlarla ve tayin dairesi ile tayinim hususunda telefonla konuştum.

21 Eylül 1974

Karpas Yarımadası'nın emniyet ve sorumluluğu da bizim Tugaya verildiğinden, 1'nci ve 2'nci Tabur Komutanları ve yeteri kadar muhafız erlerle bu bölgeyi gördüm. Girne'den itibaren kuzey sahili boyunca Apostos Andreas manastırının bulunduğu yere kadar aradaki Aykuruş-Akatur-Davlos-Komikerir-Yedi Konuk-Yalasula-Dipkarpas köylerini de gördük. En uçtaki Dipkarpas köyü tamamen Rumlarla meskun. Yalasula'da da 2000 kadar Rum var. Yedikonuk'ta İsveç Barış Gücü askerleri ve köyün 2/3'ü Rum, 1/3 Türk, Komikebir'de çoğunluk Rum. Dipkarpas'taki tütün fabrikası çalışıyor. Dönüş yolumuz iç kısımda Mehmetçik, Koymalı-Boğaz-Trikoma-Lefkonuk-Serdarlı-Değirmenlik ve yeni açılan Lefkoşa-Girne yolundan oldu.

Bu yarımadayı görmemiz çok iyi oldu. Emniyetin birkaç polis ve mücahitle olması güç. Yol durumu gayet iyi, hemen hemen bütün yollar asfalt.

26 Eylül 1974

Eski görevim Harp Okulu Karargâh Komutanlığına yeniden atandığımı öğrendim. Çok sevinçliyim.

27 Eylül 1974

Bugün de Gemi Konağı ve Kalini Köyü bölgesinde Tugay Taburlarına üzüm ve portakal getirmek için Omorfo bölgesine gittik.

Nevşehir Jandarma Komando Taburunu gördüm. Dönüşte Elya köyündeki 14'ncü Piyade Alay Komutanını gördüm. Çok olgun bir kurmay subay.

30 Eylül 1974

Albay Gündeş ile Lefkoşe çarşısından alışveriş yaptık. Lefkoşe Sancaktarlığına uğradık. Bu Sancaktarlık şimdiye kadar gördüğüm, Kıbrıs'ta en itimat edici ve bu davaya inanmış personeli olan bir daire.

1 Ekim 1974

Veda ziyaretleri yaptım.

Paşaköy'de 28'nci Tümen Komutanı, Değirmenlik'te Gösteri Tatbikat Alayı Komutanı, Kurmay Albay Feridun Öztürk'e ve Kolordu Karargâhına vedaya uğradım.

3 Ekim 1974

Saat 14.00'de C-160 Transal uçağı ile Kıbrıs'tan Ankara'ya döndüm.

EK - 2

DENİZ PİYADE ALBAY İLHAN ALOĞLU'NUN ANILARI

(Birinci ve İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı'na, 1'nci Amfibi Deniz Piyade Taburu Komutanı olarak katılan Binbaşı İlhan Aloğlu, 9 Mart 1975 tarihinde Türkiye'ye dönmüştür. Anılarını ise, 20 Temmuz 1983 tarihinde kaleme almıştır.

Okunduğunda ne denli önemli ayrıntıların yazılmış olduğu fark edilecektir. Bu anıların elime geçiş öyküsünü kitabın Önsöz'ünde okudunuz. e.m.)

Başlarken

Aradan dokuz sene gibi uzun bir süre geçtikten sonra Amfibi Alayda görev yapan silah arkadaşlarımın ısrarı üzerine 1'nci Amfibi Taburun 1'nci ve 2'nci Kıbrıs Barış Harekâtını günlük notlarımdan, harp ceridesinden ve hatırımda kalan izlenimlerimden faydalanarak tarihe esas olacak şekilde hadiseleri yansıtmaya çalıştım.

Altı sene komutanlığını yaptığım bu vefakâr ve kahraman Taburuma bu vesile ile bir nebze minnet borcumu ödeyebildiysem ne mutlu bana. 30 senelik askerlik hayatımda Amfibi Tabur Komutan-

lığımın özel bir yeri vardır. Çünkü orda ben mesuliyet duygusunu, vazife anlayışını ve kardeşlik havası içinde kenetlenmiş bir avuç kahraman askerin birçok imkânsızlıklar içinde nasıl canla başla çalıştığını, ter ve kan döktüğünü, evlenmek gibi kutsal bazı duyguların bile geriye itildiğine şahit oldum.

Mensubu olarak iftihar ettiğim Taburumun aziz şehitlerini hürmetle anarken gazi arkadaşlarıma da sonsuz başarılar dilerim. 20.7.1983

İlhan ALOĞLU
Deniz Piyade Albay
Deniz Piyade Alay Komutanı
Çanakkale

Oldukça yorucu ve başarılı geçen bir Nato Tatbikatından sonra *TCG Ertuğrul* gemisiyle Mersin'e dönmüştüm. Yerleşim, eğitim ve malzemelerimizin sayım ve bakım işlerini bitirdikten sonra 15 günlük senelik iznimi alarak oğlumla birlikte 14 Temmuz sabahı Mersin'den İstanbul'a hareket ettik.

Oğlum ortaokulu henüz bitirmişti ve tek ideali olan Deniz Subayı olmak arzusu ile Deniz Lisesi geçme imtihanlarına gidiyordu. Yolculuğumuz boyunca tek konuşma mevzuumuz buydu. Yaşının verdiği gençlik hayalleriyle şimdiden kendisini askeri üniforma içinde hissediyor ve konuşmalarımızda bana Komutanım diye hitap edip gülüşüyorduk.

15 Temmuz Pazartesi sabahı 05.30'da yeni yapılan Boğaz Köprüsünden ilk defa geçerek doğru K.Paşa Orduevine gittik ve 09.15'de Expres vapuru ile Heybeli Ada'ya geldik. Ada liseye girmek için gelen öğrenci ve velileriyle oldukça kalabalıktı. İskeleden liseye kadar uzunca bir yolu adanın güzelliklerini seyrede ede yürüdük. Üç sene evvel görev yaptığım bu irfan merkezine yaklaştıkça benim de içimde tatlı bir heyecan dalgası esiyordu. Daha kapıdan girer girmez arkadaşlarımın sevgi dolu kucaklaşmaları ile karşılaştım ve beni doğru öğretmenler odasına, oğlumu da imtihan yerine götürdüler. Eski günlerin tatlı hatıraları içinde vaktin nasıl geçtiğini anlayamamıştım.

Bir ara kapı açıldı, gözleri ağlamaktan kıpkırmızı olmuş vaziyette oğlum duruyordu. Bir anda dünyamın başıma yıkıldığını hissettim. Hepimiz donup kalmıştık. Giriş kabul sınavını başarı ile veren oğlumun imtihandan çıkarken yanına adını öğrenmek istemediğim bir öğretmen geliyor ve saçını karıştırarak benim bile o güne kadar bilemediğim bir cm. uzunluğunda bir eski yara izi tespit ediyor.

Oğlan özürlüdür, karar iptal ediliyor ve çocuk dışarı çıkartılıyor. Duruma hepimiz çok üzülmüştük, fakat yapılacak bir şey yoktu. Okul Komutanı tarafından bizzat yapılan itiraz da kabul olunmadı. Ve binbir ümitle geldiğimiz Heybeli Ada'dan büyük bir hüsranla ve suskunluk içinde ayrıldık. İçimizden İstanbul'u gezmek bile gelmedi. Doğru Orduevine gittik, odamı açar açmaz gözüme bana hitaben yazılmış sarı bir zarf ilişti. Açtım, üç dört kelimelik bir cümle vardı: "Derhal Birliğinize iltihak ediniz". Oğlumun dört gün sonra yapılacak Kuleli Askeri Lisesi imtihanlarına girebilmesi için İstanbul'da kalması icap ediyordu. Kendisini otele bakan bir askere teslim ettim. Yavrumu daha teselli bile edememiştim. Bir müddet birbirimize sarılı kaldık ve ona alnından öperek başarılar diledim. Ve 22.00 otobüsüne atlayarak Mersin'e hareket ettim.

16 Temmuz öğleye doğru Mersin'e vardım. Oldukça üzgün ve yorgundum. Yol boyunca ani çağrılmamın nedenini düşünüyordum. Evet bir tek neden olabilirdi, KIBRIS. 11 sene evvel Cumhurbaşkanı Muhafız Alayında genç bir Komando Subayı iken de aynı ümit ve heyecanı yaşamıştım ama son anda bu harekâttan vazgeçilmişti. Acaba şimdi kısmet olacak mıydı?

Çıkarma Birlikleri Komutanı Tuğamiral Emin Göksan Paşa'nın kapısını çalıp içeri girdiğimde onun sakin ve sevgi dolu bakışları ile karşılaştım. Durumu kısaca bana izah ederek eksik silah ve cephanemi tamamlayıp atışlarımı yaparak iki üç gün içinde hazır olmamı emretti. 18 Temmuz Perşembe günü de İskenderun'da bulunan Deniz Piyade Alay Karargâhı ve 2. Dz. P. Tb.'nun Mersin'e geleceğini bildirdi.

Ertuğrul gemisinin tank güvertesinde bütün Subay ve Astsubaylarını toplayarak, durumun gerektiği kadarını kendilerine izah ederek yapacağımız işleri planladık. Buna göre;

Deniz Piyade Üsteğmen Mustafa Ogan	
Deniz Piyade Astsubay Osman Kalay	81 mm'lik Havanları almak üzere Akşehir'e
Deniz Piyade Teğmen Ömer Kurt	Roketatarları almak üzere Balıkesir'e
Astsubay Turan Aydın	3 Pikap almak üzere İstanbul'a gidecek.

Levent Kışlasında bulunan 1'nci Bölük gemiye yüklenecek. AN/PRC-10 ve AN/PRC-25 Telsiz Bataryaları yenilenecek.

17 Temmuz günü yukarıda bahsettiğim hazırlıkların tamamlanması, 1. Bölüğün gemiye intikali, fazla malzemelerin depolanması gibi işlerle uğraşarak geçirdik. Hepimizde sonsuz bir heyecan vardı. İşlerin yapılması için emir vermek kâfi idi. Kontrole lüzum kalmadan bütün işler hızla yapılıyordu.

18 Temmuz gününde Mersin alışılmışın dışında bir hareket içinde. Askeri konvoylar, gidip gelen araçlar, tank ve kariyerlerle büyük bir hazırlık içinde. O gün de verilen emirler gereğince hazırlıklarımızı yaparak geçiriyoruz. Mersin'in en sıcak günleri, etraf adeta yanıyor. 18.00'de sabırsızlıkla beklediğimiz ikinci Amfibi Deniz Piyade Taburu Mersin'e intikal etti. Büyük bir sevgi ve coşku ile birbirimizi kucakladık. Nihayet senelerce emek verdiğimiz Deniz Piyade Taburları, Amfibi Deniz Piyade alayı adı altında bir çatı altında toplanıyordu. Bu çatı *TCG Ertuğrul* gemisiydi.

Akşama doğru Kıbrıs'a ilk çıkacak olan özel görev birliğinin Komutanı olan Tuğgeneral Süleyman Tuncer geldi, görevi aldı ve bizlerle tanıştı. İriyarı, heybetli duruşu ve babacan tavırlarıyla kısa zamanda hepimizin saygısını kazandı.

18 Temmuz Perşembe gecesi Çıkarma Birlikleri brifing salonunda nihai toplantı yapıldı. Bu toplantıya iştirak edenler;

Tümgeneral Bedrettin Demirel	: 39. Tümen Komutanı
Tümamiral Nejat Serim	: Dz.K.K. Harekât Başkanı
Tuğgeneral Süleyman Tuncer	: Amfibi Tugay Komutanı
Tuğamiral Emin Göksan	: Çıkarma Birlikleri Komutanı
Dz. Kur. Alb. Ertuğrul Üçler	: Çıkarma Birlikleri Kurmay Başkanı
Dz. Kur. Alb. Ahmet Özon	: Çıkarma Komodoru
Dz. Kur. Yb. Atilla Erkan	: Harp Filosu Dz. Topçu Desteği Temsilcisi
Kur. Yb. Erol Okşak	: Amfibi Tugay Komutanı Kurmay Başkanı

Dz. Yb. Neşet İkiz	: Amfibi Alay Komutanı
Dz. P.Kd. Bnb.İlhan Aloğlu	: 1. Amfibi Tabur Komutanı
Dz. Bnb. Cengiz Yılmaz	: UDT-EOD Komutanı

Toplantıya Kur. Yb. Erol Okşak'ın araziyi ve çıkarma sahalarını tanıtıcı konuşmasıyla başlandı. Çıkarmaya müsait 4 plaj üzerinde duruldu. Arazinin doğal yapısı ve birden yükselen Beşparmak dağları ile mayınlarla kirletilmiş ve ateşle korunan kıyı sahil şeritleri bizi bayağı ürkütüyordu. Binbaşı Cengiz elindeki imkânlarla ancak bir plajı temizleyebileceğini belirtince bize de bu 4 plajdan birisini seçme olanağı kalıyordu. Esasen elde mevcut bilgilerinde 1972 yılına ait olduğu yine Kur. Yb. Erol tarafından belirtilmişti. Aradan geçen iki sene zarfında çok değişiklikleri olabilirdi. Komodorumuz, Alay Komutanı ve Ben Pladini çıkarma plajı üzerinde birleştik. Bu kararımız diğer komutanlarımızca da uygun bulununca hayırlı olsun temennisiyle toplantıya son verildi.

O gece saat 23.00'te Taburun bütün Subay ve Astsubayları evlerinden toparlanarak Birliğe getirildi.

Bütün gece çıkarma plaj bölgesini ve civarının haritadan incelemesini yaptım. Sabahın ilk ışıklarında çalışmamı bitirmiştim. Bir ara kamaramın kapısı çalındı. Bir asker 2. Amfibi Tabur Komutanlığı'na atanan Kd. Yzb. Tahsin Güven'in geldiğini söyledi. Saatime baktım, 06.30'du. Kardeşim gibi sevdiğim Tahsin'i karşımda görünce ne kadar sevindiğimi ifade edemem. Kendisi ile üç sene beraber çalışmıştık. Soyadı gibi tam güvenilir bir arkadaştı. Kısaca durumu kendisine anlattım ve çok az bir vaktimizin kaldığını belirttim.

19 Temmuz öğleye kadar hazırlıklarımızın büyük bir kısmını bitirdik, öğleye doğru eksik olan kadro personelimizi takviye etmek maksadıyla 4 Subay katılmıştı.

Dz. P. Ütğm.	Deniz Taşkın
Dz. P. Ütğm.	Nabi Duru
P.Atğm.	Halil Kolağası (Çıkarma Birlikleri Komutanlığı'nda görevli olup kendi arzusu ile katılmıştır.)
Dr. Atğm.	Veli Eroğlu (Dahiliye Mütehassısı)

Öğleden sonra II. Ordu Komutanı Orgeneral Suat Aktulga da Çıkarma Birlikleri Komutanlığı'na gelerek yüklemelerimizi yakı-

nen takip etmiş ve son olarak *TCG Ertuğrul* Mersin Limanı'ndan ayrılıncaya kadar rıhtımdan ayrılmamıştır.

Gemimizin kalkmasına yakın Diyanet İşleri Başkanı Lütfi Doğan ile İçel Valisi Bayram Turançetin gemiye binerek bütün personelle veciz bir konuşma yaparak hepimizin manevi gücünü yükseltmişlerdir.

12.55'de Çıkarma Birliklerine ait gemi araç ve botlar Kıbrıs'a doğru Mersin Limanı'nı terk etmeye başlamışlardı. Takriben 14.00 sıralarında da *TCG Ertuğrul* limandan ayrıldı. Gemide 1. Amfibi Deniz Piyade Taburundan 1 Subay, 12 Astsubay, 323 Er ve Erbaşı mevcuttu.

TCG Ertuğrul yavaş yavaş limandan ayrılırken güverteyi doldurmuş olan erlerimizin bir ağızdan söylediği marşlarla etraf çınlıyordu. Bir müddet sonra Mersin de gözden uzaklaşmaya başladı. Şimdi gemide tam bir sessizlik hakimdi. Herkes bir süre çeşitli düşüncelere dalmıştı. Bizler de Subay Gazinosu'nda, bütün arkadaşlar bir arada yapacağımız işleri planlıyorduk. Önümüzde yaklaşık 16 saat vardı. Bu zamanı dakika hatta saniyelerine varıncaya dek değerlendirmeliydik.

AMFİBİ TUGAY PERSONELİ

Komutan	Tuğgeneral Süleyman Tuncer
Kurmay Başkanı	Kur. Yb. Erol Okşak
G-2	P.Yb.Ali Yönel
G-3	Kur. Binb. Timuçin Koçyiğit
G-4	Ord. Binb. Ayhan Kanıt
G-1	Per. Yzb. Bilgütay Tarcan
Hava İrtibat Sb.	Hv.Plt. Bnb. Fehmi Ercan
Hava İrtibat Sb.	Hv.Plt.Bnb. Necdet Karademir
Hava İrtibat Sb.	Hv.Plt.Yzb. Akın Giray
	Ordonat Kd.Bş.Çvş. Mustafa Şentürk
	Ordonat Kd.Bş.Çvş. Yaşar Şanlı
	İstihkâm Kd.Bş.Çvş. Oğuz Serçinoğlu

AMFİBİ TUGAY

50'nci Piyade Alayı Muharebe Gurubu
50'nci Piyade alayı
Kobra Bölüğü
Tank Taburu (-)
Muharebe Bölüğü

Deniz Amfibi Alayı
Alay Karargâhı
1'nci Amfibi Tabur Komutanlığı
2'nci Amfibi Tabur Komutanlığı
3'ncü Top Tabur Komutanlığı

Tugay Bağlı Birlikleri
İstihkam Bölüğü
Levazım Müfrezesi

Lojistik Destek Birlikleri
Sıhhiye Bölüğü
İkmal Bakım Takımı

Zira daha bir gün evvel Amfibi alayı takviye etmek maksadıyla G-3 Piyade tüfeği Law, Tanksavar silahı, M-79 Bombaatar gibi hiç kullanmadığımız silahlar verilmişti. Daha bunların atışlarını yapmadığımız gibi mekanik eğitimini de bilmiyorduk. Bütün arkadaşlarım tank güvertesinde saatlerce bu silahların mekanik eğitimlerini erata öğretmeye çalıştılar. Gece geç vakit erlerin çalışmalarını izlemeye yanlarına indiğimde verilen komut üzerine şimşek gibi yerlerinden fırlayarak gözlerimin içine bana güvendiklerini gösteren bir saygı ve sevgi ile bakıyorlardı. Bu temiz Türk çocukları karşısında çok duygulanmıştım. Boğazım düğümlene düğümlene bir konuşma yapıp helalleştim ve onlara M-2 piyade tüfekleri ile mi yoksa yeni verilen G-3 piyade tüfekleri ile mi savaşa girmek istersiniz dedim, hepsi tereddütsüz alıştıkları M-1 piyade tüfeklerinden ayrılmak istemediler.

G-3 Piyade Tüfeğinin üstünlüklerini bildiğim halde onların bu arzularını kırmak istemedim ve M-1 piyade tüfekleri ile sahile çıkmalarını emrettim. Yeni çıkan silahları Allah nasip ederse bilahare kullanacaktık. Erlerin kamaralarına çekilip istirahat etmelerini em-

rettim. Üç gündür uykusuzdum. Fakat nedense canım yatmak istemiyordu. Bir ara köprü üstüne çıktım. Bütün komutanlar oradaydı. Ve herkesin gözü karanlıkları yırtarcasına denizi izliyordu, radardan civarımızda hayli gemi olduğu görülüyordu. Beklemekten başka yapacak bir şey yoktu. Arkadaşların yanına indim. Hayret, o durgunluk geçmiş, şimdi herkesi dalga dalga bir neşe sarmaya başlamıştı. Üsteğmen Raif Sümer bir kenara çekilmiş. Belli ki herkes ona damat bey diye takılıyor. Zira nikâh davetiyelerini bir hafta evvel dağıtmış, bugün de düğünü olacaktı. Taburumun personeli hemen hemen 6 senedir değişmemişti. Adeta abi kardeş gibiydik. Yalnız aramızdan çok sevdiğimiz bir subayımız eksikti. O da son Nato Tatbikatında sarılığa yakalanarak Sardunya Adası'na hastaneye yatırdığımız Üstğm. Mesut Günsev'di.

20 Temmuz 1974... Gün yavaş yavaş ağarmaya başlamıştı. Amfibi Alay üst güvertede çoktan indirme yerlerini almıştı bile. Hava daha şimdiden sıcak, deniz çalkantılıydı. Saat 06.00 sıralarında LCM'ler Ertuğrul'un bordasına yanaşmaya başlamıştı, herkes sakindi. Sanki, her zaman yaptığımız eğitimlerin bir yenisini yapıyorduk. Alay Komutanımızın "Bismillah indirme noktalarını tahsisli çıkarma botlarına boşaltınız" komutuyla bir anda indirme ağları askerlerimizle doldu.

Bir ara gözüm 2'nci Bölük Komutanı Üsteğmen Mustafa Kılıç'a takıldı. İki gün evvel evde geçirdiği bir ufak yangın sonunda her iki ayağı da yanmış ve parmakları şişmişti. Günün heyecanı ile üzerinde durmamıştık. Şimdi ise karşımda terliğe zor sığan ayakları davul gibi şişmiş bir halde ağlardan inmeye çalışıyordu. Derhal seslenerek yanıma çağırdım. Bu vaziyette kendisini götürmemizin imkânsız olduğunu söyledim. O, şiddetle itiraz etti, böyle kritik bir anda bölüğünü terk etmek istemediğini söyledi. Vaktimiz çok az ve durum kritikti. Benim en iyi bir yardımcım olan bu temiz Anadolu çocuğunun kalbini kıracak sertlikte gemide kalmasını, bölük komutanlığını Üsteğmen Aykut Seçen'e devretmesini ve Anavatanla irtibatımızı sağlamasını emrettim. Ve nitekim onun iyileşip Tabura katılıncaya kadar geçen süre içinde çok büyük faydalarını gördük.

10-15 dakika içinde Alayımız tur mevkilerini almaya başlamıştı. İlk dalgalara 9 LCM ile Amfibi Alay iki taburu birinci hatta olmak üzere sahile çıkacaktı. Ben Harekât Subayının Üstğm. Yıldır Yoro ile

aynı bota binmiştim. 5-6 mil ötede sabahın puslu havası içinde hayal gibi gözüken Beşparmak dağları yükseliyordu. İçimizde gittikçe azalan ama hâlâ bir şüphe vardı, acaba bizi son anda yine geri döndürürler miydi?

Bir ara kulaklarımıza gittikçe artan bir gürültü gelmeye başladı. Kafamızı kaldırdığımızda Komando Birliklerimizi götüren helikopterler üzerimizden geçmeye başlamıştı, onları coşku ile seyrediyorduk. Kısa bir süre sonra tur mevkilerinden ayrılarak hedefe yönelmemiz emredildi. Oh... Demek doğruydu, hayallerimiz hakikat oluyordu. LCM'ler hat düzeninde sahile hızla yaklaşmaya başlamış, güneşin ilk ışıkları ile parıldayan Girne yavaş yavaş beliriyordu. Birden başlayan Donanma Topçusunun salvolarıyla jetlerimizin bombardımanı Girne ve Beşparmak Dağları'nı toz duman ve aleve boğdu. Ellerimizde dürbün büyük bir atışlı tatbikatı seyir çadırından izler gibi seyrediyorduk. Henüz daha yüreklerimizi muharebe heyecanı sarmamıştı. Bir ara LCM komutanı olan astsubay bana telsizini uzatarak, "Dinleyin Binbaşım, galiba çarpışma başladı," dedi. Uçakla gemimiz arasında şöyle bir konuşma oluyordu:

- Kıbrıs sahillerine iki mil mesafede 2 Rum avcı botu çıkarma bölgesine doğru seyrediyor, ne yapalım?

- Batırın. (Bir dakika sonra bir uçağın dalışı ve)

- Hedef imha edilmiştir.

O anda benliğimi saran duygularımı ifade etmek çok zor. Nihayet beklenilen an gelmiş, en mühimi Kıbrıs'a çıkacağımıza artık inanmıştık.

Sevinç içinde silah arkadaşlarıma dönerek haykırdım. "Harp başladı. Çıkmaya hazırlanın. Hepinizin gazası mübarek olsun."

Altımızdaki LCM sanki ok gibi ileri fırladı. 9 LCM yan yana sahile ilerliyorduk, evler ve kıyı gittikçe belirginleşmeye başladı. Atış menziline girmeye başlamıştık. Pladani Limanı o kadar küçük ki, onu bulmakta güçlük çekiyoruz. Haritada 400 m. genişliğinde gördüğümüz plaj, sağ tarafındaki ufak ada ve sol tarafındaki kayalıklarla 50-60 metreye kadar daralmıştı. Karşıdan üzerimize tek tük atışlar gelmeye başladı. LCM'lerin 12,7 mm'lik uçaksavar tüfekleri muhtemel hedefleri ateş altına almaya başladı. Bir ara bizim makineli tüfek erine baktım. Çelik başlığı gözünün üstüne düşmüş habire ateş ediyordu. Gülmekten kendimi alamadım. Birden üstümü-

ze sıcak bir su boşanmaya başladı. Bizim cefakar LCM'ler bu sürate dayanamayıp su kaynatmış ve kapağı attırmıştı. LCM'nin burnuna doğru kaçışmaya başladık. Kısa zamanda arıza tamir edildi.

Saat 08.50... Birden sarsıldığımızı hissettim. Karaya gelmiştik. LCM'nin kapağı açılır açılmaz kendimizi belimize kadar yükselen suyun içine bıraktık ve hızla sahile doğru koşmaya başladık. Takriben 10 metrelik bir kumsaldan sonra üç kademe halinde yükselen ve dikenli tellerle çevrilen bir tepeyi arkadaşlarımızın sırtına basarak, elinden çekerek aşmaya başladık. Kritik bir andı, toplu hedef teşkil etmiştik. Süratle dağılmamız lazımdı. Çok şükür ki LCM'lerin atışları civara yerleşmiş bir-iki Rum makineli tüfeği susturmuştu. Tepeyi aştık, önümüzde denize paralel uzanan bir asfalt yol ve onun arkasında Beşparmak Dağları'na doğru uzayan ağaçlıklı bir bölge vardı. Bölükler sağımdan, solumdan yıldırım gibi fırlayıp ilerliyorlardı. Daha 10-15 dakika olmuştu ki Bölük Komutanlarından aldığım telsiz raporları ile H-1 hattını ele geçirmiştik bile. Etraf uçak bombalarının çıkardığı yangınlarla yer yer yanıyordu. Alışılmışın dışında bu sıcak ve alevlerle etraf adeta bir cehennemi andırıyordu. Ter ve is içinde kalmıştık. Her taraftan ateş sesleri geliyor, rüzgârın savurduğu dumanlar arasında 25-30 metreyi zorlukla görüyorduk. Kısa bir süre sonra ilerden geriye doğru 5'erli 10'arlı gruplar halinde esir ve yaralılar gelmeye başladı. Bizim için yeni bir problem doğmuştu. Bunları ne yapacaktık? Normal planlamaya göre bizden yedi dakika sonra çıkacak olan 50'nci P. Alayından 25 dakika geçtiği halde hiçbir haber çıkmamıştı. Anlaşılan yine kendi yağımızla kavrulacaktık. Personel Subayım Ütğm. Savaş Tarcan'la Astsb. Niyazi Korlu'yu ve Dr. Atğm. Veli Eroğlu'nun yanlarına 20 silahlı er vererek derhal ilkyardım ve esir toplama yerlerini kurmalarını emrettim.

Sonradan öğrendiğime göre sayıları birden artan ölü yaralı er ve esirlerimiz karşısında her türlü tıbbi imkân ve malzemelerden mahrum 10 günlük asker dahiliye mütehassısı Dr. Asteğmen Veli Eroğlu çaresizlik içinde şoke olmuştu. On gün sonra Anavatan'dan gelen başka bir Dr. Asteğmenle değiştirilmesi istenmişti. Kendisine bayağı alışmış ve çok faydalanmıştık. İstemiye istemiye iade etmek mecburiyetinde kaldık. İlk 25 dakika içindeki durum;

Plaj başı emniyete alındı. Bir erimiz şehit, düşman zayiatı 22 ölü, 35 esir ve yaralı.

Saat 09.35... Planlanmış ikinci dalga LCM'lerle sahile kapak attı. 50'nci Piyade Alayı dağınık düzende ilerlemeye başladılar. Erlerin başında telaşla sağa sola koşan birkaç asteğmenden başka kimse göremiyorum. İkinci dalga ile birlikte 4 tank ve 3 zırhlı araç da çıkıyor. Bunlar bize iyi bir destek oldu. Zira Rumların T-34 tankları ağaçlar arasından yavaş yavaş üzerimize gelmeye başladılar. Taburun Girne, yani sol tarafında 1. Bölük vardı ve o taraf düşmana tamamen açık ve tehlikeli bir yaklaşma istikametiydi. Nitekim içi düşman askeri ile dolu minibüsler çıkarma bölgesine doğru süratle geliyorlardı. İlk etapta biri minik geri tepmesiz toplarla imha edildi ve yolun yan tarafına devrilerek kaldı. Akabinde tanklar taarruza başladı. Geri tepmesiz top kısım Komutanı Astsb. Ahmet Muhtar (Şimdi Teğmen olup cesareti ve çalışkanlığı ile hepimizin takdirini kazanmıştır.) iki adet 57 mm'lik geri tepmesiz top ve roketatarlar ile Girne-Omorfo yolunu kapatmaya çalışıyordu. Slh.Tk.K.'nı Ütğm. Raif Sümer'in o anla ilgili hatıralarını aynen naklediyorum:

"İnancıma göre burada Taburumuzun belki Alayımızın başarısına tesir edebilecek bir tehlike, Er Hasan Dutlu ve Hüseyin Ersoy'un kahramanca hayatlarını vererek önleniyordu. 81 mm'lik havanlarla düşman mevzilerine ateş ederken bir ara soldan Ahmet Astsubayın yanında roketatar ve top mangalarından biriyle geriye çekildiğini gördüm. Üzerine doğru iki Rum tankı geliyordu. GTT'un biri ateş almadı, fakat yolun kenarına mevzilendirdiği ikinci GTT daha henüz mevzi değiştirmemişti. Attığı altı mermi ile tankın paletlerini kırarak durdurmuş fakat içindeki personeli öldürememişti. Tankın topu yavaş yavaş Hasan ve Hüseyin'in mevziine doğruldu. Makineli ile beraber ateş kustu. Bir anda Hüseyin Ersoy'un başı bir top gibi havaya fırladı. Hasan ise o anda makineli tüfek mermilerine hedef olmaktan kurtulamayarak şehitlik mertebesine yükseldiler. Henüz 4 aylık askerdiler fakat çok iyi yetişmiş, silahını kullanmasını ve vatan için ölmeleri gerektiğini biliyorlardı. Elimizde yeterli tanksavar silahlarımız yoktu. Şayet iki tank Birliğin içine dalmış olsalardı belki de harekâtın sonucuna tesir edebilirlerdi. Bu iki kahraman askerimiz için yapabileceğimiz tek şey o gün ancak üstlerine iki battaniye örtebilmek oldu."

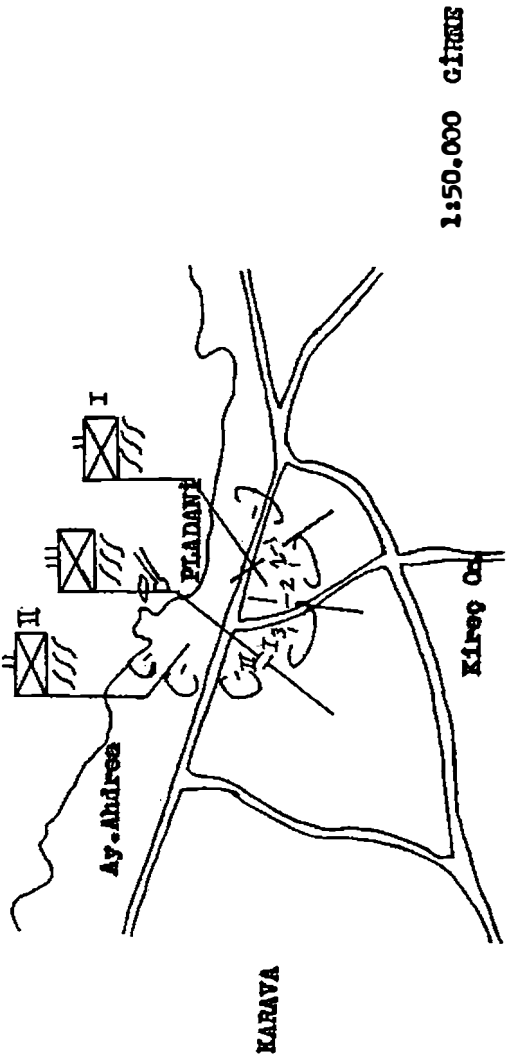

1. Bölük Komutanı Muhsin Ergene ise o anki anılarını şöyle dile getiriyor:

"Etraf bir toz duman ve alev bulutu içindeydi. Taburun sol kanadını kapayarak keçi boynuzları arasında ateş ede ede ilerliyorduk. Düşman çarpışmaktan ziyade ateş ederek geri çekilmeyi yeğlemişti.

Bir ara Girne istikametinde patika yol üzerinde üstümüze doğru gelmekte olan içi sivillerle dolu bir minibüs gördük. Derhal Erler'e mevzi aldırdım. İçindekiler, 'Biz Türküz, size yardıma geldik,' diye bağırıyorlardı. Kalktım, minibüse doğru yürümeye başladım. Bir anda kulaklarımın dibinden geçen şiddetli bir makineli tüfek atışı duyarak kendimi yere attım. Başımı kaldırdığımda minibüsün her tarafından kanlar sızdığını ve delik deşik olduğunu gördüm. İçinde hiçbir hayat belirtisi yoktu, ayağa kalkıp makineli tüfek sesinin geldiği tarafa baktım. Makineli tüfek nişancısı Mehmet Öz de kalkıp yanıma doğru yürüdü. Niye ateş ettiğini sordum. 'Komutanım, arkada oturanlardan birisinin tabancasını size doğrultttuğunu gördüm, o yüzden ateş ettim,' dedi. Minibüsün içine baktığımızda hepsi hemen hemen ölmüştü. Ceplerini aradığımızda Kıbrıslı Rum mücahitler olduğunu gördük. Bu uyanık vatan evladı sayesinde hayatım kurtulmuştu.

Düşman tanklarına karşı içimizde büyük bir kin belirmişti. Tanklar üzerine her taraftan tanksavar mermileri yağdırmaya başlamıştık. Bunların tesirleri kısa zamanda gözüktü. İsabet alan tank personelinden bir kısmı kaçmaya çalışırken vuruldu, diğerleri de daha yeni sahile çıkmış olan tanklarımız tarafından imha edildi.

2'nci Bölük komutan vekili üsteğmen Aykut Seçen ve 3'ncü Bölük komutanı üsteğmen Ocaklı'yı telsizle arayıp nereye kadar ilerlediklerini sordum. Her ikisi de Beşparmak dağı eteklerine vardıklarını söylediler. Çok ilerlemişlerdi. Görüş şartları ağaçlar yüzünden yok denecek kadar azalmıştı. Gece baskına uğrayıp fazla zayiat verebilirdik. Onlara sahile 1 kilometre kalıncaya kadar çekilmelerini söyledim.

50'nci Piyade Alayı başlarında Alay Komutanı Albay İbrahim Karaoğlanoğlu olduğu halde ikinci dalga da sahile çıkmıştı. Kendisiyle daha önce birçok Amfibi Tatbikatlarda beraber çalışmıştık. Tecrübeli ve babacan bir komutandı. Fırsat bulup yanına gitmeyi çok arzu ediyordum. Ne yazık ki kısa bir müddet sonra onun şehit olduğunu duydum. Vaktin nasıl geçtiğini anlayamamıştık. Güneş yavaş yavaş Beşparmak dağlarının gerisinde ufku kırmızıya boyayarak batmaya başlamıştı. Günün batışıyla beraber ateşler de azalmaya başlamıştı. Bütün düşüncemiz bu geceyi ve yarını atlatmaktı. Öbürsü gün nasılsa Anavatan'dan takviye kuvvetleri gelirdi.

Harekât Subayım üsteğmen Yıldır Yoro ile portatif küreklerimizi çıkartıp kendimize mevzi kazmaya başladık. Bir saat içinde ikimizi de koruyacak bir çukura sahip olmuştuk. Gece münavebe ile uyuyacaktık. Bilahare on sekiz gün aynı şekilde her gün 2-3 mevzi kazarak beraberce sabahladık. Tam çukurumuzu hazırlamıştık ki bizi üzen ikinci bir acı haber aldık. 2. Tabur Komutanı Tahsin Güven öğleye doğru ağır yaralanmış ve Türkiye'ye gönderilmiş. Yerine üsteğmen Mehmet Aras vekalet ediyormuş. Gözlerim açık çukura uzandım. Gözlerimin önünden Albay İbrahim'le Binbaşı Tahsin'in hayalleri gitmiyordu.

Biraz sonra telsizin gittikçe yavaşlayan sesinden Bölük Komutanlarından tekmiller gelmeye başladı. Bugünkü zayiatımız üç şehit beş yaralıydı. Her türlü emniyet tertibatı alınmış, devriye ve emniyet nöbetçileri çıkartılmış, erler iki kişilik mevkilerde biri uyanık, diğeri istirahat durumundaydı.

Çatışma gece yarısına kadar aralıklarla devam etti. İzli mermiler havada patlayan ihtiraklı ve aydınlatma mermileri muharebe meydanını bir bayram yerine döndürüyordu. Yegâne fark bu maytapların ölüm kusmasıydı. Sabaha karşı düşmanın amansız bir hücumuna uğradık. Etraf o kadar ağaçlık ki kimseyi görmemize imkân yok. Her iki taraf da olanca kuvvetiyle mermi harcıyor. Bilhassa 2. Tabur bölgesinden çok bağrışmalar geliyor. Kafamızda binbir düşünce, elimizde telsiz 2. Tabur ile irtibat kurmaya çalışıyorum. Heyhat yaşlı piller artık bizi konuşturma imkânına sahip değildi. Yedeklerimizi de harcamıştık. Onları itina ile bir köşeye saklamaktan başka yapacak bir şeyimiz kalmamıştı. O andan itibaren en yavaş fakat en emin haberleşme sistemine dönük. Gözüpek bir Erim'i 2. Tabura gönderdim. Sabaha karşı düşmanın 50'nci P. Alayının sağ tarafta deniz kenarında bıraktığı bir boşluktan sızarak saldırdığını fakat Taburun şiddetle karşı koyması sonucu geri çekilmek mecburiyetinde kaldıklarını ve tahminimden çok daha az şehit ve yaralı verdiklerini öğrendim. Sabahın ilk ışıklarıyla beraber ateşlerin şiddeti de azalmaya başladı. Beşparmak dağları yanan ormanlar yüzünden kıpkırmızıydı. Ve sıcaklığı yüzümüze kadar vuruyordu. Çok şükür ilk gecemizi atlatmıştık. Dün sabahtan beri ağzımıza bir lokma koymamıştık. Açlıktan ziyade bu cehennemi sıcakta susuzluk bizi düşün-

dürüyordu. Kuyulardaki suların zehirli olma ihtimaline karşı içilmelerini şiddetle yasaklamıştık. Her tarafımız yanık ot ve dallardan simsiyah olmuştu. Dudaklarımız kabarmış, ağzımız pas içindeydi.

Sabah bir ekip teşkil ederek işgalimiz altında bulunan civar evlere göndererek su ve meşrubat arattırdım. Biraz sonra erler bol miktarda konserve, gazoz ve portakal suyu ile döndüler. Hepimiz biraz ferahladık.

Erlerin büyük bir kısmı ishal olmuştu, onlara verecek bir ilacımız maalesef yoktu. Açlıktan biraz da oyalanmaktan etrafımızda bol miktarda bulunan henüz olgunlaşmamış hafif bir buruk tadı olan keçi boynuzlarından yiyorduk. Ertesi günü çoğumuzun ishali geçmişti. İshale karşı yeni bir ilaç keşfetmiştik. (Keçi Boynuzu)

Bugünkü zayiatımız, 20.7.1974

Şehitler;

1. 1. Bl. İzmitli Raşit oğlu 1953 doğumlu Hüseyin Ersoy (73/3-529)
2. 1. Bl. Çanakkaleli 1954 doğumlu Hüseyin Beceren (74/1-1170)
3. 2. Bl. Muğlalı 1953 doğumlu Mehmet Tapan (73/3-....)
4. 1. Bl. Muğlalı 1953 doğumlu Süleyman Çolak (73-1/997)
5. 1. Bl. Sinoplu 1954 doğumlu Hüseyin Kapılı (74/1-245)

Mataramın dibinde kalan birkaç damla suyla yüzümü ıslattım ve hasıl olan çamuru da mendilimle silerek biraz serinledim. Daha sabah olmasına rağmen ortalık şimdiden yanmaya başlamıştı. İkinci dalgada kıyıya çıkan 50'nci P. Alayının bir top bataryası hemen sağ gerimizde mevzilenmiş olup Beşparmak dağlarındaki düşman obüsleriyle karşılıklı atış teadisinde bulunuyordu.

Düşman çok iyi mevzilenmiş olup arazi ve örtü bakımından avantajlıydı. Aynı zamanda görerek ateş etme imkânına da sahipti. Bir ara Bataryanın tam ortasına bir havan mermisi düştü. Toz duman bulutu içinde, Şair Mehmet Akif'in dediği gibi havada uçuşan kol gövde ve bacaklar gördük. Çok değil bir iki dakika sonra geri kalan 10-15 erle bataryalarımız yine ateşe başlamışlardı.

Saat 10.00'a doğru her iki taraf da ateş kesti. Bir anda etraf bir ölüm sessizliğine büründü. Yıldır'la beraber mevzilerimizden çıkarak 1.Bl. Komutanı Ütğm. Muhsin'in yanına gittik. Daha henüz bir ağaç dibine oturmuştuk ki nereden geldiği belli olmayan 3-4 mer-

mi sağımıza solumuza saplandı. Hemen bir çukura kendimizi attık. Muhsin'e baktım, umursamaz bir hali vardı. Arkamızdaki evlerde bir-iki kişi var, böyle arada sırada bizi rahatsız ediyorlar dedi. Bilahare Ütğm. Raif'in anlattığına göre 1'nci Bölüğün Atilla Uzunkuşlar ve Mustafa Otamış adlı iki gözüpek onbaşısı kimseye bir şey söylemeden bu Rum askerlerini ele geçirmek için devamlı evleri göz altında tutmaya başlamışlar, eve geldiklerini tahmin ettikleri anda da eve baskın yapmayı planlamışlar. Atilla evin kapısında mevzilenip içeriye sürünerek girecek olan Mustafa Otamış'ı ateşiyle koruyacak. İçeriye giren Otamış salondaki banka yaklaşıyor ve görüntüye ateş etmeye hazırlanırken daha önce atılan mermi miğferine isabet edip miğferi deliyor fakat fiber başlıktan geçip onbaşımızı öldüremiyor. Sırtüstü yere düşen Otamış ilk şaşkınlığı geçer geçmez el bombalarını kullanıyor ve sürünerek evden çıkıyor ve durumu Bölük Komutanlarına bildiriyorlar. Geniş bir arama yapıldığı halde kimse bulunamıyor. Fakat ertesi gün bu iki Rum askeri su kuyusunda Atğm. Halil Kolağası ve Astsb. Muhtardur tarafından sıkıştırılarak kısa bir çarpışmadan sonra öldürüldüler. Otamış'ın delik miğferi şimdi Amfibi Alayının müzesini süslüyor.

Öğleye doğru mevzi değiştirmemiz için emir verildi. 500 metre kadar ilerdeki tepeye doğru ilerlemeye başladık. Düşman devamlı olarak yakın muharebeden kaçıyor, daha ziyade uzak mesafeden obüs atışlarıyla zayiat verdirme yolunu seçiyordu.

Yeni mevzilerimiz taşlık ve kayalık bir bölgedeydi, epey uğraşarak içine girebileceğimiz birer çukur kazabildik. Uçaklarımızın zaman zaman Beşparmak dağlarındaki düşman mevzilerine açtıkları ateş sonucu çıkan yangınlarla etraf alev ve duman içindeydi. Alışılmışın dışında bir sıcak vardı, nefes almakta bile güçlük çekiyorduk. Gün yakın temas olmaksızın karşılıklı ateşlerle geçti.

22 Temmuz 02.00'de aynen dün de olduğu gibi şiddetli bir karşı taarruzla karşılaştık. O kadar çok mermi atılıyor ki, etrafımızda yağmur gibi mermilerin toprağa saplandıklarını duyuyoruz. Etraf zifiri karanlık ve sık narenciye bahçeleri ile dolu. On adım ilerimizi görmeye imkân yok. Dolayısıyla düşmanın kuvvetini anlamamız da imkânsız oluyor. Adeta bir kör dövüşü içindeyiz. Günün ilk ışıklarıyla beraber ateşler de azalmaya başladı. Daha sabahın serinliğini hissetmeden üzerimize kâbus gibi buğulu ve sıcak bir hava çökmeye baş-

ladı. En zor iki geceyi atlatmıştık. Bugün takviye kuvvetlerimizi bekliyoruz. Saat 10.00 sıralarında ileriye doğru mevzi değiştirmemiz emredildi. Bölükler 1 km. kadar ilerdeki mevzilerine hareket etmeye başladılar. Düşman obüs ve havanları bütün şiddetiyle üzerimize ateş etmeye başladı. Bilhassa havan mermilerine çok alışmıştık. Onu gelişinden sesinden tanıyor ve hatta nereye düşeceğini bilebiliyorduk. Saat 11.00'e doğru Bölükler yeni mevzilerini işgal etmiş ve mevzilerini kazmaya başlamışlardı. Geride Bölüklerin ilerleyişini destekleyen Tb. Kh.Des.Bl. ile Tb.Kh.'ı kalmıştı. Bulunduğumuz yerden deniz gözükmüyordu, onun için yüksek bir ağaca gözcü çıkarmak mecburiyetinde kalmıştık. Biraz sonra çocuğun heyecanla "Çıkarma araçları göründü bizimkiler geliyor Komutanım" diye bağırdıklarını duyduk. O anda bütün üzüntü ve yorgunluklarımızın yerini coşkun bir sevinç kaplamıştı. Hepimiz ağaçlara tırmanmamak için kendimizi zor tutuyorduk. Başına gelecek felaketi hisseden düşman obüs atışları ile çıkarma araçlarına, havanlarla da bize ateş yağdırmaya başlamıştı. Bir ara kalınca bir ağacın gövdesini kendime siber ederek denizi görecek şekilde ilk dallarına kadar çıktım. Gördüğüm manzara karşısında hayretten dona kalmıştım. Çıkarma araçlarımız Pladani limanına tam yol ilerliyorlardı. Üstlerine yağmur gibi top ve obüs mermileri yağdığı halde hiçbir isabet almamıştı. Bunu ancak Allah'ın bir lutfu olarak değerlendirebiliriz. Havan atışları bütün şiddetiyle devam ediyor. Karargâh Destek Bölük Komutanı Üsteğmen Hasan Volkan'ın havan takımı düşmanın tesir atışı altında. Hasanın ateş kestirip tam siper yapmaktan başka çaresi kalmıyor.

Ben Ütğm. Yıldır ve bir Er ufacık bir çukurun içine sığmaya çalışıyoruz. Üstümüze parçalanan bir özel otonun motor kapağını örterek havan mermi parçalarının tesirinden kendimizi korumaya çalışıyoruz. Hayatta kalışımız tam manasıyla bir tesadüf. Etraf hallaç pamuğu gibi atılıyor. Çok şükür ki Bölükleri daha evvelden bu bölgeden uzaklaştırmıştık.

Saat 12.20 sıralarında Tümgeneral Bedrettin Demirel ve Tuğgeneral Hakkı Borataş komutasında Bora Özel Görev Kuvveti Pladani'ye çıkıyor. Çıkan kuvvet bu şiddetli ateş karşısında derhal Girne istikametine doğru ilerlemeye başladılar.

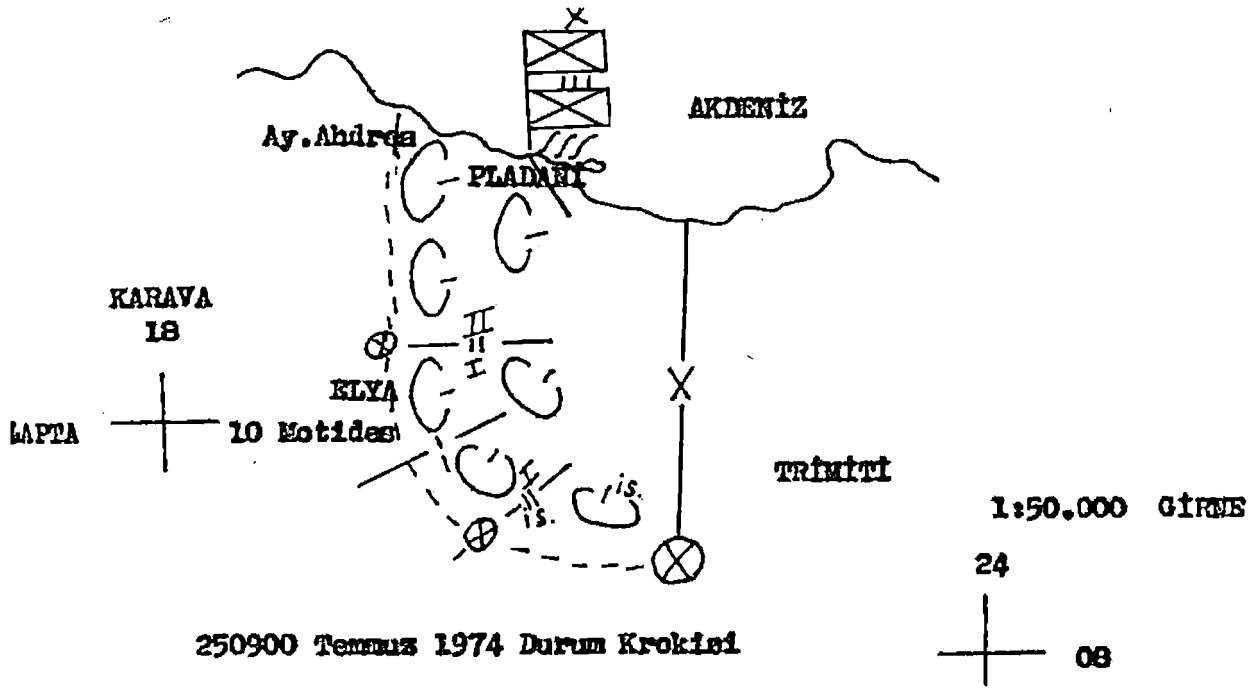

250900 Temmuz 1974 Durum Krokisi

Tabur Karargâh Destek Bölüğü'ne yeni mevzilerine hareket etmesi için emir verdim. Bilahare harekât Subayım Üteğm. Yıldır Yoro ve Karargâhındaki 10-15 askerle biz de yeni mevzilerimize doğru hareket etmeye başladık.

Mermilerin tutuşturduğu fundalıklar arasından atlayıp sıçrayarak ilerliyorduk. Her tarafımız ter ve is içerisinde kalmıştı. Adeta birbirimizi tanımakta bile güçlük çekiyorduk. Düşman ateşleri azalmıştı. Yemyeşil bir vadinin içinden geçiyorduk. Otlar belimize kadar geliyordu. Birden o meşhur havan ıslaklarını duymaya başladık. Yanılmıyordu mermiler üstümüze doğru geliyordu. Derhal dağılarak tam siper yaptık. Düşman Beşparmak dağlarından bizi görmüş olmalıydı. Etrafımızda 8-10 tane mermi birden patladı. Düşman dahi olsa hakkını vermek lazım, tanzim atışı yapmadan derhal tesir atışına geçiyor ve bunda da muvaffak oluyorlardı. Bir müddet ateşler devam etti, kısa bir aradan faydalanarak yamaca doğru koşarak tırmanmaya başladık, bir iki ağacı kendimize siper ederek biraz dinlendik. Bu arada tamam olup olmadığımızı kontrol ettim. Kimse yaralanmamıştı. Yalnız Yıldır yoktu ağzımız çıktığı kadar bağırarak Yıldır'ı aradık. Hiç ses seda yoktu. Başımdan aşağı kaynar suların indiğini hissettim. Canım kadar sevdiğim Üteğm. Yıldır Yoro'ya acaba bir şey mi olmuştu. Onu bulmadan buradan ayrılamazdık. Ben etrafı gözetlemek için biraz ilerimizdeki tepeye tırmanmaya başladım. Henüz on adım atmıştım ki başımın üstünden ıslık çalarak bir havan mermisi geçti ve bir dakika evvel oturduğum ağacın dibine düşerek yırtıcı bir sesle patladı. Başımı kaldırdığım zaman gördüğüm manzaradan tüylerim diken diken olmuştu. Mermi tam Erlerimizin ortasına düşmüş ve yedi Erimiz çeşitli yerlerinden yaralanmıştı. Bunlar; Zonguldaklı Necati Solmaz, Tekirdağlı Niyazi Erten, Samsunlu Ekrem Var, İzmirli Nevzat Özsabunca, Samsunlu Ünal Uslu, Giresunlu Muzaffer Patar ve Nihat Akçil'di. İlk bakışta ağır yaralı içlerinde pek yoktu. Yanlarına elimde kalan 6-7 Erden 3'ünü vererek onları ilk yardım istasyonuna sevk ettim. Diğer Erlerle birlikte tepeyi aşarak Yıldır Yoro'yu aramaya başladık. Biraz ilerlerimizde bizle beraber yer değiştiren 2'nci Amfibi Tabur Erlerini gördük. Az ilerde de Yıldır bir ağacın dibinde oturuyordu. O da bizi kaybetmiş sesimizi duymamış. Çok se-

vindik, kucaklaştık ve bize emredilen yeni mevzilerimize gittik. Henüz mevzilerimizi kazmaya başlamıştık ki 6-7 kişilik bir ekibin bize doğru geldiğini gördük. Yaklaşınca bunların Mersin'de silah almak için bıraktığımız Subay Astsubaylarımız olduğunu gördük. Hasret ve sevinçle boyunlarına sarıldık.

Ütğm. Mustafa Ogan
Astsb. Harun Doğdu
Astsb. Cemil Can
Astsb. Mustafa Edebali

Şimdi bir kat daha kuvvetlenmiştik. Kısa bir sohbetten sonra arkadaşları Birliklerine gönderdim. Saat 17.00 sıralarında portatif radyolarımızdan Birleşmiş Milletler tarafından ateş kes ilan edildiğini duyduk. Bu bizim üzerimizde soğuk bir tesir yapmıştı. Çünkü henüz gayemize ulaşamamış, LAPTA, KARAVA gibi hayati önem taşıyan hedeflere el atamamıştık. Bununla beraber bu karara uymak mecburiyetindeydik. Akşam Bölük Komutanlarını toplayarak çok dikkatli olmalarını, düşman saldırmadıkça ateş etmemelerini ve bilhassa ateş disiplinine riayet etmelerini tembihledim. Şu durumu da burada belirtmeden geçemiyeceğim. Bilhassa gece etraf çok karanlık ve ağaçlıklı olduğundan görüş sahası yok denecek kadar azalıyor. Herkes kulakları ile ayak seslerini dinliyor. Bulunduğumuz yerler oldukça meskun sayılır. Civarda başı boş gezen hayvanlar, bilhassa evcil domuzlar çok kez bizleri aldatarak boş yere mermi sarf etmemize sebep olmuşlardır. Gece oldukça sakin geçti. Sabaha karşı yine bir çatışma çıktıysa da kısa zamanda ateşkes sağlandı.

24 Temmuz Çarşamba sabahı etrafımızı saran yüzlerce sinek ve rüzgârın tesiri ile zaman zaman burnumuza gelen pis bir koku ile karşılaştık. Etrafımızdaki Rum asker, sivil ölüleri çürümeye başlamıştı. Öğleye doğru sinek ve kokular dayanılmaz bir hal almaya başladı. 100-150 metre kadar ilerimizde Rumlar mevzi kazarak Havan ve Geri tepmesiz toplarını mevzilendiriyorlardı. İçlerinde çoğu Türkçe biliyordu. Onlara megafonla seslenerek ateş etmeyeceğimizi, gelip ölülerini almalarını veya gömmelerini söyledik, hiç cevap vermediler. Bunun üzerine yanımda bulunan Muhabere Astsuba-

yım Sezgin Girgin'e 10 kişilik bir grupla mezar kazıp bunları gömmelerini emrettim. Biz de mevziye girerek onları korumaya başladık. Az sonra Astsubayım telsizle ölülerin taşınamayacak kadar çürüdüğünü, neresinden tutarsak ellerinde kaldığını söyledi. Bunun üzerine etraftan toprak atarak üstlerini bulundukları yerde örtmelerini söyledim. Emrim yerine getirildi. Rumlar da hiçbir müdahalede bulunmadılar. Koku ve sinek biraz azaldıysa da kaybolmadı, zira fundalıklar arasında daha bulamadığımız epey Rum cesedi vardı.

İaşemizi daha ziyade Rum evlerinden aldığımız konservelerle sağlamaya çalışıyoruz. Elimizde seyyar mutfak takımları yok. Çoban ateşi yakıp yemek pişirmemiz de sakıncalı ve tehlikeli oluyor. Astsubay Turan Aydın'ı iaşe işine memur ettim ve ele geçirdiğimiz bir aracı boyayıp bu maksat için hizmete soktuk. Su bidonu, çorap, postal ve sigaraya çok ihtiyacımız vardı. Ele geçirdiğimiz sigaraları eşit miktarda Erlere dağıtıyorduk. Ganimet ve alkollü içkilerin her türlüsü üzerine kesin bir yasak koymuştum ve bunu büyük bir titizlikle takip ediyordum. Bütün evler çeşitli içkilerle doluydu. En ufak bir gevşetme Taburun mahvı olabilirdi. Çok şükür emirlerimi büyük bir anlayışla uygulayan personelim bu hususta da beni hiç üzmedi. Gece sakin geçti.

25 Temmuz 1974; anavatandan ikinci kafile de çıkarma araçları ile Pladani Limanı'na gelmeye başladı. Teğmen Ömer Kurt ve Astsubay Osman Kalay Birliğe katıldı. Bütün gün mevzilerimizi geliştirmekle geçti. Düşmanın aramıza sızmaması için gerekli her türlü emniyet tertibi alındı. Sağ tarafımıza (Deniz) 2. Amfibi Tabur, sol tarafımıza Kara Kuvvetlerinden bir İstihkam Bölüğü yerleştirildi.

Gece Türk asker elbisesi giyen bir Rum EOKA'cı karargâhımın civarında bulunan cephanelik yakınına ışık çakan ayarlı bir cisim bırakmış olacak ki saat 22.00 sıralarında cephanelik civarından parlak bir ışık gözükmeye başladı. Yanımda bulunan Astsubay Abdullah Hünkâroğlu derhal fırlayarak bir battaniye ile bunun üzerini örttü.

26 Temmuz sabaha karşı yine başlayan şiddetli bir obüs ve havan atışları ile makineli tüfekler, öten horozların yerine bize günaydın dediler. Çok şükür ki Erlerimiz iyi mevzilendikleri için ve her

iki taraf da görmeyerek atış yaptığından ölü ve yaralımız yok. Bugün Taburumuza üç adet değişik ebatta yer dürbünü, el dürbünü ve tüfek gece dürbünü verdiler. Bunları kullanmak için geceyi sabırsızlıkla bekliyoruz. Öğleden sonra *TCG Ertuğrul* geldi. Onun gelişi hepimiz üzerinde bir bayram tesiri yapıyor. Anavatanla yegâne irtibat vasıtamız oydu, evden iyi haberler aldım ve mektup yazdım. 150 m. kadar ilerimizde Rum askerleri mevzu kazıp yerleşiyorlar, hareketlerini gayet rahat izleyebiliyoruz. Havan Geri tepmesiz top ve Makineli Tüfeklerimizi bu hedeflere ayarladık. Gece ateş açılırsa aynı yerleri ateş altına alacağız. Akşam serinliği ile beraber gece bastırdı. Dürbünler ümit ettiğimizden çok daha iyi çıktı. Hedefleri gündüz gibi görüp hareketlerini izleyebiliyorduk. Gece yarısından sonra çarpışmalar daha ziyade Beşparmak tepelerinde cereyan etti. Rumlar Batı'ya doğru çekiliyorlar.

27 Temmuz; Bugün ilk defa sakin bir şekilde Güneş'in doğuşunu seyrederek mevzilerimizden doğrulduk. Saat 07.00 sularında Üsteğmen Savaş Tarcan esir ve yaralı toplama yerindeki görevini devrederek aramıza katıldı. Bunu kutlamak için bir keçi kesip pişirerek yedik.

28 Temmuz Pazar; 07.00 *TCG Ertuğrul* – Truva iki şilep ve çıkarma araçları geldi. Alay Komutanı'ndan müsaade alarak gemileri karşılamaya sahile indim. Bir haftadır arkadaşları görmemiştim. Karşılaşıp kucaklaşmalarımız yılların ayrılığını dile getirir gibiydi. Bir ara gözlerim *TCG Ertuğrul*'un güvertesinden bize doğru seslenip elini sallayan zayıf bir subaya ilişti. Evet yanılmıyordum Mesut Günsev gelmişti. Uçar gibi geminin merdivenlerinden çıkıp Ütğm. Mesut'a sarıldım. Çok zayıflamıştı çok halsizdi. Ama gözleri sanki bütün enerjisi orada toplanmış gibi pırıl pırıldı. Kendisini Mayıs ayında yaptığımız Nato Tatbikatında sarılığa yakalandığı için Sardunya Adası'nda bırakmak zorunda kalmıştık. Birkaç cümle ile kendi imkân ve gayreti ile hastaneden ve İtalya'dan nasıl kaçtığını anlattı. Onun mütevazı olarak anlattığı hikâyesini gururla ve iftihar ederek dinledim.

Bir müddet sonra jeeplerimize binerek tekrar mevzilerimize beraberce döndük. Etraf oldukça sakindi. Bu fırsatı değerlendirerek (Güneş ısısından faydalanılarak yapılan tesisler sayesinde Rum ev-

lerinin çoğunda sıcak su bulma imkânı vardı.) gerekli emniyet tertibatlarını aldırarak beşerli gruplar halinde Erlerimizi yıkattık. Akşam Bölük Komutanlarını toplayarak Seyir Hidrografiden gelen Kıbrıs haritalarını dağıttım. Böylece büyük bir eksiğimiz tamamlanmış oldu. 1. Bölük takım komutanı üsteğmen Raif Sümer böbreklerinden rahatsızdı, acı içinde kıvrandığını görüyor fakat doktora çıkartamıyorduk. Günbegün zayıflıyor ve bir şey yemiyordu. Israr ederek Kolordu Hastanesine sevk ettim. Oradan da durumunu acil görüp derhal Türkiye'ye göndermişler.

29 Temmuz; Bugün umumiyetle sakin seçti. Sabah 06.30'da yanıma Topçu tabur komutanı istihkâm bölük komutanını ve harekât subayım üsteğmen Yıldır Yoro'yu alarak Elya tepesine çıkıp mevzileri dolaşıp keşif yaptık. Erler gayet iyi mevzilenmişler ve gizlemelerini yapmışlar, su ihtiyaçlarını Elya tepesi eteklerindeki bir kaynaktan temin ediyorlar. Burası düşman mevzilerine çok yakın olduğu için her an vurulma tehlikesi var. (Bilhassa gündüz her iki taraf da ateşkese riayet ediyor.) Yine de gerekli emniyet tedbirlerini almalarını Bölük Komutanı üsteğmen Muhsin Ergene'den rica ediyorum.

Saat 10.00'da Tugay Komutanı Tuğgeneral Süleyman Tuncer bir toplantı yaptı, son durumlar ve ihtiyaçlarımız hakkında kendisine brifing verildi.

30 Temmuz; Günlerdir beynimizde tek bir düşünce belirlenmeye başlamıştı. Karava-Lapta ve Vasilya'yı alıp; ateşkesten faydalanarak 150 metre ilerimizde ellerini kollarını sallayarak serbestçe dolaşan Rum askerlerine gereken dersi vermekti. Tugay Komutanımız bugün bu müjdeyi verdi. Taarruz hazırlıklarına başladık. Parola verilir verilmez sabah erkenden taarruza geçecektik. Gece saat 23.00'de radyodan kesin ateşkese uyulması hakkında anlaşmaya varıldığını duyunca bütün ümitlerimiz boşa çıktı.

31 Temmuz; Alay Komutanı Yarbay Neşet İkiz'le beraber saat 09.30'da Tugay Tümen ve Kolordu Komutanlarını ziyarete gittik. İlk defa Boğaz Bölgesine gidiyordum. Her tarafta harbin izleri görülüyordu. Evlerin duvarları delik deşik olmuş, yollar tahrip edilmiş tank ve vasıtalarla dolu idi. Yollarda ağır silahların açtığı sayısız çukurlara girmemek için zikzaklar çizerek Kolordu Karargâhı'nın bulunduğu St.Hilarion kalesine çıktık. Manzaranın güzelliği

hepimizi büyülemişti. Kolordu Komutanı Korgeneral Nurettin Ersin'i mütevazı karargâhında ziyaret ederek mevzilerimizin son durumu hakkında kendilerine malumat verdik. Bizi büyük bir dikkatle dinledi ve yavaş yavaş elini Lapta ve Karava üzerine koyarak bu bölgenin ateş açılmadan derhal alınması lazım dedi. Alay Komutanı ile karşılıklı bakıştık. Bizim de istediğimiz buydu ama ateş etmeden bu nasıl mümkün olacaktı.

Bu hususdaki tereddütümüzü dile getirerek mevzilenmiş düşman kuvvetlerinin buna imkân vermeyeceğini belirttik. Sonuçta biz ateş etmeden ilerleyecektik. Rumlar ateşle karşı koyarsa biz de ateş açacaktık. Öğleye doğru tekrar mevzilerimize döndük. Akşama doğru Beşparmak dağlarında Komandolarımız ile Rum askerleri arasında şiddetli bir çatışma başladı. Spotofolos köyü bölgesindeki düşman havanlarını ateş altına aldık. Rumlar ateş kesmek, geri çekilmek mecburiyetinde kaldılar.

1 Ağustos 1974; Dün akşam başlayan çatışma sabaha kadar devam etti. Komandolarımız çetin arazi şartları altında her türlü güçlüğe göğüs gererek kahramanca ilerliyorlar. Yanık otel diye adlandırdığımız sahildeki meşhur Zephyros oteli halen Rumların elindeydi. Çatı katına yerleştirdikleri havanlarla zaman zaman mevzilerimizi ateş altına alıyorlardı. Sabah erken saatlerden itibaren Donanma topçusu, sahra topçusu ve havanlarımızla ateş altına alınarak bu muhteşem otel imha edildi. Rumlar üç zırhlı oto ile bölgeyi terk ederek Lapta'ya doğru çekildiler. Öğleye doğru Elya ve Fteriha köylerine doğru taarruza geçtik. Düşman çatışmayı kabul etmeden geri çekiliyordu. Köyde yaptığımız aramalar sonucu 5 Rum askeri, bol miktarda silah cephane ve telsiz ele geçirdik. Düşman her şeyini bırakarak kaçıyordu. Batı hududumuz Spotofolos köyüne kadar dayandı.

Akşam serinliği ile birlikte yeni mevzilerimizi kazmaya başladık. Erat oldukça yorgundu. Dr. Atğm. Veli Eroğlu'nu Anavatan'a yolcu ettik, yerine Dr. Atğm. Ayhan Duman göreve başladı. Burada yegâne eğlencemizi *TCG Ertuğrul*'un getirdiği gazete ve mektuplar teşkil ediyor. Gemi geldiği gün hepimizi bir sevinç dalgası kaplıyor. Anavatandan ve yakınlarımızdan gelen haberler hepimizin göğsünü kabartıyor. Bütün yorgunluklarımızı alıp götürüyor.

Yemeklerimiz bölüklerde ayrı ayrı pişiyor. Erzaktan yana sıkıntımız yok. Yaktığımız çoban ateşleri ile tencerelerde nefis yemeklerimiz oluyor. Biraz is kokuyor ama kimsenin buna aldırdığı yok. Erlerin moral ve sıhhatleri yerinde, artık savaşın iyice havasına girdiler. Ateş disiplinine çok sıkı riayet ediliyor. Artık ilk günler gibi gece etrafta dolaşan evcil domuz ve koyunlara düşman askeri sanıp ateş edilmeler tatlı bir anı olarak gerilerde kaldı. Sık sık mevzi değiştirmelerimiz yüzünden günde 2-3 defa avcı boy çukuru kazmak mecburiyetinde kalıyoruz. Hepimizin elleri nasır içinde kaldı. İçinde bulunduğumuz şartlar Erlere mevzi kazması için emir vermemizi gerektirmiyor. Herkes bir saat içinde mevzilerini kendiliğinden kazıyor. Gölcük'teyken eğitim maksadıyla 2 kişilik bir avcı çukurunu 4 Erle iki günde zor bitirişimizi anımsıyorum da gülmekten kendimi alamıyorum.

TCG Ertuğrul'dan 10 tane G-3 P. Tüfeği getirttim. İlk defa kullandım, çok hoşuma gitti. Bölük Komutanlarının da bu silahları arzu ettikçe eğitimlerini yaptırtarak peyderpey silahları M-1 Piyade Tüfekleri ile değiştirmeye başladık. Sahile ilk çıktığım gün belimde Kolt tabanca vardı. İkinci günü bunun bir fayda sağlamadığını görerek M-1 Piyade Tüfeği almıştım. Şimdi ise G-3 Piyade Tüfeğini kullanmaya başladım ve Kıbrıs'tan ayrılıncaya kadar da 104 no'lu G-3 Piyade Tüfeğimi elimden bırakmadım.

6 Ağustos Salı; Üç gündür her gece verilecek taarruz emrini bekliyorum. Zira artık Lapta-Karava'yı almak bizim için vazgeçilmez bir arzu halini almaya başladı. 3 Ağustos'ta 2. Bölük Komutanı Mustafa Kılıç'ın da Tabura katılmasıyla yeni bir güç kazanmıştık. ayakları oldukça iyileşmişti. O gece kendisini yanımda alıkoyarak gerekli bilgileri vererek araziyi kendisine tanıttım.

Sabahleyin yapacağımız taarruzun planlamasını Bölük Komutanları ile uzun uzun inceleyerek bitirmiştik. Artık herkes ne yapacağını gayet iyi biliyordu. Beni en çok düşündüren bunun bir meskun yer muharebesi olmasıydı. Çok değişik ve sürprizli durumlarla karşılaşabilirdik. Her Er müstakil, dövüşmek zorunda kalacaktı. Erlerimin eğitim ve cesaretlerine güveniyordum ama yine de bir tuzağa düşmelerinden ve birbirlerini vurmalarından korkuyordum.

Sabah 04.00'de beklediğimiz harekât emrini aldık. Daha evvel planladığımız şekilde büyük bir sessizlik içinde patika ve yamaçlardan ilerleyerek Karava'ya doğru yaklaşmaya başladık. Üç bölük birinci hatta ilerliyorduk. Ben karargâhımla birlikte soldaki Birinci Bölük gerisinden ilerliyordum. Karava'nın ilk evlerine vardığımız zaman tan yeri ağarmaya başlamıştı. Yüksekçe bir tepenin üstünden harekâtı izlemeye başladım. Havan ve top ateşleri Lapta ve Karava'yı dövmeye başlamıştı. Bölükler yavaş yavaş sokak aralarından kaybolmaya başladı. Şimdi yalnız Bölük Komutanlarından irtibatım vardı. Onların ise takımları ile hiçbir irtibatı kalmamıştı. Korktuğum bu andı, dudaklarımdan dökülen dualarımın kabul olması için Allah'a yalvardım. Biraz sonra bütün Karava'nın sokaklarından tüfek-makineli tüfek ve el bomba sesleri gelmeye başladı. Etraf bir anda toz duman içinde kaldı. Saniyeler asırlar gibi uzun geliyordu. Dürbünümle bütün dikkatim ile incelediğim halde hiçbir şey göremiyordum.

Havan ve top ateşlerini gerilere doğru kaydırdık. Hava iyiden iyiye aydınlanmaya başlamıştı. Karava'nın evlerinin çatısına yerleşmiş olan Rum askerleri seçiliyordu. Çatışma üç saat kadar sürdü. Yavaş yavaş ateş sesleri azalmaya başladı. Birkaç evin üstüne çekilen Türk Bayraklarını görünce gözlerimden bir iki damla yaşın süzülmesine mani olamadım. Bölük Komutanlarından raporlar gelmeye başlamıştı. Hepsi pür neş'e içindeydi. Karava'yı almıştık. Fakat beynimi kurcalayan ve dilimin ucuna gelip de soramadığım bir şey vardı. Zayiat raporlarını niçin vermiyorlardı. Biraz sonra sedye içinde mermilerle her yanı delik deşik olmuş Birinci Bölükten 73/3 tertipli onbaşı Osman Dağlı7yı getirdiler. Osman'a ilk yardımı yaparken (Evelallah benim işim tamam siz onları kaçırmayın komutanım.) diyordu. Vücudunda beş mermi vardı. Fethiye'li Tahir oğlu 1953 doğumlu onbaşı Osman Dağlı ilk adımı atan manga komutanıydı ve Bölüğünün de son şehidi oldu. Nur içinde yatsın. Onbaşı Osman Lapta taarruzundan bir gece önce, içinde şehit olacağına dair bir his duyduğunu söylemiş. Takım Komutanı Üstğm. Mesut Günsev'in ifadesine göre borç ve alacaklarını bir pusulaya yazarak vermiş, şayet bu topraklarda kalacak olursam o gece

Kur'an okunmasını istemişti. Bu pusula Amfibi Alay müzesindedir. O gece ele geçirilen Rum mevzilerinden onun ruhuna yanık sesli bir Erin okuduğu Kur'an sesi dalga dalga Beşparmak dağlarına doğru yayılıyordu.

Onbaşı Osman Dağlı'yı şehit eden düşman otomatik tüfeği muharebenin sonuna kadar en yakın arkadaşı Mustafa Reis tarafından taşındı ve düşmana ölüm kustu.

Çok şükür ki bundan başka biryaralı ve şehidimiz olmadı. Rum askerleri daha evvelden hazırladıkları vasıtalarla yararılarını da alarak Vasilya istikametinde kaçmaya muvaffak oldular. Bölüklerden aldığımız raporlara göre çok sayıda Makineli piyade tüfeği, roket, telsiz ve cephane ele geçirmiştir.

Bölüklere temizleme harekâtı için emrimi verdim. Buna göre 2'nci Bölük tıkama mevziine ihtiyat olarak kalacak ve çıkaracağı bir keşif kolu ile 61'nci Piyade alayı ile irtibatı sağlayacak, 1 ve 3'ncü Bölükler de denize kadar olan kısmın son taramasını yapacaklardı. Saat 13.30'da temizleme harekâtının vukuatsız olarak bitirildiği raporunu aldım ve Bölüklere mevzilerine dönmelerini emrettim.

2'nci Bölükten keşif kolu Komutanı olarak giden Astsubay Cemil Can'ın verdiği rapora göre 61'nci Piyade alayı ile aramızda 1,5 km'lik bir boşluk var. Ara hattını yanlış geçirmişler durum Alay ve Tugay Komutanı'na bildirilerek düzeltilmesi sağlandı.

Gece sabaha kadar sızan düşman askeri ile çatışma devam etti. Bu adadaki 18'nci gecemizdi. Er'in yorgunluk ve bilhassa uykusuzluktan tahammülü azalmaya başlamıştı. Gece uyanık tutabilmek için biz hiç uyuyamıyorduk.

9 Ağustos Cuma; *TCG Ertuğrul*'un erken saatlerde gelmesi Taburda bir hareket ve sevinç yaratmıştı. Derhal bir ekip teşkil ederek gemiye gönderdik. Tabii çabuk dönmelerini Er'lerden bana kadar herkesin tembihlediğini söylemeye lüzum yok. Hakikaten de biraz sonra çocuklar döndü. Hepsinin yüzü üzüntülü ve ağızlarını bıçak açmıyordu. Acı haber kısa sürede yayıldı. İkmal üsteğmen Sarper Atay'ın hanımı doğum yaparken vefat etmişti. Kaç gündür beklediği mutlu haberin heyecanı ile uyuyamıyan Sarper'e bu haberi benim vermem uygun görüldü. Kendileri ile aile-

ce konuşurduk. 5 yaşlarında sevimli bir kızı da vardı. Ter içinde kalarak ve gözümden sızan yaşları belli etmemeye çalışarak 2-3 kelime ile durumu kendisine anlattım ve baş sağlığı diledim. Gözleri yerde, çok sakin bir şekilde beni dinledi ve sanki beni teselli edercesine "mukadderat Komutanım dostlar sağolsun" dedi. *TCG Ertuğrul*'un dönüşü ile arkadaşınızı Mersin'e gönderdik. Saat 15.00'de aldığımız bir emirle 2'nci Amfibi Deniz Piyade Taburu Girne doğusuna Çatalköy bölgesine hareket etti. Biz de yanık otelle Paleosofos hattını batıya karşı savunmak üzere yeni mevzilerimizi işgal etmeye başladık. Tabur Karargâhını eski Alay Karargâhının boşalttığı bir eve taşıdık. İlk işim sıcak bir banyo alarak yatağa uzanmak oldu. yirmi gündür bu ilk yatağa girişimdi. Kendimi kuş gibi hissetmeye başlamıştım. Akşam Lapta ve Karava bölgelerine keşif kolları gönderdim. Bölgemizde durum sakin. Bizimle birlikte bu bölgede Kara Kuvvetlerinden emrimize verilen bir İstihkâm takımı da vardı. Bu takımın çok faydasını görmüştük. 11 Ağustos günü bir emirle bu takım da bölüğüne katılmak üzere emrinizden ayrıldı. 3 no'lu Bölükten bir takımı İstihkâm Takımının boşalttığı mevzilere yerleştirdim. Taburumuz 5 km'yi geçen bir cepheyi tutmak mecburiyetinde kalmıştı. arazinin örtülü ve engebeli oluşu kontrolümüzü son derece zorlaştırıyordu. Önümüzdeki Vasilya bölgesine bir Jandarma Taburu yerleştirilmişti. Öğle olmasına rağmen düşman her an bir sızma yapabilirdi. Aradaki boşlukları gözetleme, dinleme postaları ve keşif kolları ile kapatmaya çalıştık. Yol güzergâhının tam olarak emniyetini aldık. Bugünden itibaren günlük eğitimlerimize başladık. Er'in kondüsyonunu üst seviyede tutabilmek için spora ve atış eğitimlerine bilhassa önem veriyoruz. Bugün Anavatan'dan çorap çamaşır gibi malzemeler geldi. Erlere dağıttık.

Hav.İnd.

140900 Ağus.1974 Amf.Dz.P.A.nın Tertipleme Krokisi

14 Ağustos Çarşamba; sabah saat 05.30'da 2'nci harekâtı uygulayın mesajını aldık. W E 37 kotuna göre A-B-C tıkama mevzileri işgal edildi, telli hatlar çekildi. Saat 10.00'da topçular ateşe başladı. Harekât bütün şiddeti ile devam ediyor. Daha ziyade Magosa-Lefkoşe ve Omorfo civarında çarpışmalar oluyor. Jetlerimizden çok isabetli atışlar yaptığını duyuyoruz. Çıkarma Birliklerinden gelen bir mesajla asteğmen Halil Kolağası Mersin'e gönderildi. Kendi arzusu ile aramıza katılan bu gözüpek arkadaşımızın gidişine hepimiz ve bilhassa kendisi çok üzülmüştü.

15 Ağustos Perşembe; 09.00'da Boğaz Bölgesindeki Kömürcü köyü civarına Hava İndirme Komando Tugayı'nın ihtiyatı olarak görevlendirildiğimiz emrini aldık. Gerekli ön emirleri Bölüklere vererek Üsteğmen Savaş Tarcan'ı konakçı heyetinin başı olarak görevlendirdim. 30 km'lik bir yürüyüş mesafesine gitmemiz icap ediyordu. Elimizde kâfi miktarda araç olmadığı için muhtemelen yaya yürüyüş yapmamız gerekecekti. Muharebe şartları altında bu çok güç ve tehlikeliydi. Bölüklere Tabur Karargâhının bulunduğu bölgeye taktik yürüyüşle intikal etmelerini emrettim. Saat 10.30'da intikal tamamlandı. Eldeki mevcut imkânlarımızla 3 jeep 2 Dodge ve bir sivil kamyonla Destek Bölüğü'nün bir kısmını yeni bölgeye hareket ettirdim.

3'ncü Deniz Piyade Bölüğü taktik yürüyüşe başladığı zaman beklenmedik bir kaza oldu. 09.40'da Onbaşı Halil Aydemir (73-1/953 Çanakkale) elbisesine asılı olan el bombasının pimini kazara çıkarıyor. Bombanın infilakıyla Halil Onbaşı boğazından, ayağından ağır, Er Yılmaz Güneş (74-1 954 doğumlu İzmit) hafif yaralanıyorlar. Derhal yaralıları bir jeep'e koyarak yanıma getirdiler. Halil onbaşıyı kucağıma aldığımda son nefesini vermek üzereydi. Bir ara gözlerini açarak bana baktı, anlayamadığım bir şeyler fısıldadı ve başı yana düşerek Şehitlik Mertebesine yükseldi. Diğer yaralıyı Girne'deki revire kaldırdık.

15.00 sıralarında Kıyı Bölge Komutanlığı'ndan gönderilen sivil araçlarla Taburun tümünü iki kadene halinde Kömürcü-Pınarbaşı köyleri arasındaki çamlık kesimine intikal ettirdik.

17.30'da intikalimiz tamamlanmış ve mevzilerimizi kazmaya başlamıştık. Bulunduğumuz yer Beşparmak dağlarının güney yamaçları olup çam ağaçları ile kaplıydı. Toprak sert ve kayalık olduğundan mevzi kazmakta zorluk çektik. Güneye doğru dümdüz çorak bir arazinin sonunda Lefkoşe duman ve ateşler içinde yanıyordu. Jetlerimiz bilhassa hava alanı bölgesine dalışlar yaparak çok isabetli atışlar yapıyorlardı. Bir film sahnesi seyreder gibi elimizde dürbünlerle karşılıklı yapılan bu çarpışmayı seyrediyor, bir yandan da radyo haberlerini dinliyoruz. Kıbrıs Rum radyosu Türk'lerden ağır bir lisanla bahsediyor ve Kıbrıs Türklerini bize karşı kışkırtıyor. Memleketimizi işgal eden barbarlar Türkler demeye fırsat kalmadan uçaklarımızın isabetli bir atışıyla radyo evinin havaya uçarak seslerinin kesildiğini duyuyoruz.

Gece geç vakitlere kadar yanan Lefkoşe'nin ışıklarını seyrederek geçirdik. 19.00'da ateş kesildi.

16 Ağustos Cuma; sabah saat 05.30'da Yılmaz köyüne vardık ve derhal mevzilerimizi kazmaya başladık. Ben emrine girdiğimiz Hava İndirme Tugay Komutanı Tuğgeneral Sabri Demirbağ'dan emir almak üzere Karargâhına gittim. Kendisi Harp Okulundan hocamız olurdu. Kendimi tanıttım. Çok sevindi, oturup son durumlar hakkında bana gerekli bilgileri verdi. Birliğimi derhal Dağyolu (Fota Köyüne) götürüp mevzilendirmemi emretti. Daha henüz terimiz soğumamıştı. Müsaadesini isteyerek yanından ayrıldım. Yılmaz köye geldiğimde Piyade Yüzbaşı Hasan Yerli komutasında bir ağır makineli bölüğünün 11.00'de gelerek emrimize katıldığın öğrendim. Bu Bölüğün mevcudu ve silahları: 229'ncu Piyade Alayının 1. Tabur Karargâh ve Destek Bölüğü (Katılış 16.8.1974, Ayrılış 9.10.1974)

9 Jeep	
6 Geri Tepmesiz Top (	106 mm'lik Jeep'e monte)
4 Dodge	(12,7 mm'lik UÇS. Yüklü)
4 Kayzer	(106 mm'lik Havan yüklü)
2 Reo	
1 Trailler	(9 Ton cephane yüklü)

Gözlerime inanamıyordum. Bir hazine bulmuş gibi sevinçliydim. Kısa zamanda birbirimize alıştık ve aylarca bu bölükle beraber çalıştık. Emri kendilerine tebliğ edip dönüş hazırlıklarına başladık. Yılmaz Köy ile 3 km kadar batısındaki Gürpınar köyü arasında her iki tarafın tankları arasında amansız bir savaş başlamıştı. Yunan Rum tankları çıplak gözle bile görülüyordu. Yılmaz köyün biraz üzerindeki Prastio çiftliği istikametinde taktik yürüyüşe geçtik. Napolyon'un 'en kısa yol en iyi yoldur' sözüne uyarak araziye girmeden yolu takiben ilerliyorduk. Bu şekilde ne büyük bir felaketi önlediğimizi bir hafta sonra İstihkâm Bölüğü tarafından bu bölgede yapılan bir aramadan sonra öğrenecektik. Geçtiğimiz yolun her iki tarafındaki tarlalara bol miktarda mayın döşenmişti. Araziden yürüseydik Taburun büyük bir zaiyat vermesi içten bile değildi.

Akşam karanlığı basarken Fota köyü batısındaki Mücahit Tepe (259 rakımlı) civarında mevzilenip geceyi geçirdik.

17 Ağustos Cumartesi; güneşin ilk ışıklarıyla beraber amansız bir sıcak ve karasinek akınıyla karşılaştık. Fota köyü civarı tam bir çöl havasını andırıyordu. Etrafta tek bir dikili ağaç bile yoktu. Saatler ilerledikçe sıcaklık dayanılmaz bir hal almaya başlamıştı. En serin yer kazdığımız çukurlardı. Su bulmak da çok zordu. Sabahleyin köyü dılaşmaya çıktım. Güney Doğu Anadolu'daki Türk köylerine benziyordu. Burada köylüler hayvanlar ile aynı çatı altında kalıyor ve büyük bir mahrumiyet içinde yaşamlarını sürdürüyorlardı. Hepsi Türk asıllıydı. Onlarla oturup dertleştik. Konuştukça Kıbrıs Türklerinin içinde bulunduğu acıklı durum bütün açıklığı ilme daha iyi gözlerimizin önüne seriliyordu.

Öğleden sonra Alay Komutanı Güverte Yarbay Neşet İkiz'in yanına gittim, yarın Deniz Kuvvetleri Komutanı Kemal Kayacan'ın geleceğini öğrendim. Bu çok sevdiğimiz kıymetli Komutanımızın veda ziyaretiydi. Ütğm. Muhsin Ergene'nin komutasında Takım Komutanı Ütğm. Mesun Günsev, Ütğm. Nabi Duru, Tğm. Ömer Kurt güzel bir Merasim Bölüğü hazırlattım.

18 Ağustos Pazar; Deniz Kuvvetleri Komutanı ve maiyeti saat 12.00'de Kırnı havaalanına indiler, beraberlerinde Harp Filo Komu-

tanı Tümamiral Nejat Tümer, Çıkarma Birlikleri Komutanı Tuğamiral Emin Göksan, Emir Subayı Turgut Albay ve Yarbay Güngör geldiler. Coşkun bir sevinçle Komutanlarımızı karşıladık. Alay Komutanı Neşet İkiz'in Rumlardan ele geçirdiğimiz bir otomatik tabancayı Deniz Kuvvetleri Komutanı Kemal Kayacan'a hediyesi onu çok duygulandırdı. Mutat ziyaretlerden sonra saat 16.00'da Komutanı uğurladık.

20 Ağustos Salı; Bugün üç gündür Fota köyündeyiz. Erler güneşten kapkara oldular. Su yok denecek kadar az. Gece de oldukça soğuk oluyor. Hepimiz bir an evvel Girne'ye dönmeye can atıyoruz. 14.30'da tugaya gittim. Muhafız Alayından çok samimi arkadaşım olan Kur.Bnb. Cumhur Evcil'le karşılaştım. İçinde bulunduğumuz durumu anlattım. Beraberce Tugay Kurmay Başkanına çıktık. Bizi anlayışla karşıladı. Gerekli vasıtaları temin ederek o akşam 17.30'da Girne'ye doğru hareket ettik.

Akşam tekrar eski mevzilerimize yerleştik. Herkes buraya dönmenin sevinci içindeydi. Kısa zamanda eski tertibatlarımızı almış olduk.

21 Ağustos 1974; 5 gün gibi kısa bir süre içinde bölgemizden ayrılmamız dönüşümüzde başımıza çok iş çıkarmıştı. Götüremeyip bıraktığımız malzemeler adeta talan olmuştu. Her şeye yeniden başladık. Bölükler mevzilerini geliştirip yerleşme hazırlıklarını yaparken ben de Bölük Komutanlarını yanıma alarak Lapta-Karava bölgesinde keşfe çıktık. Karava'daki Rum topçu taburunun binası kullanışlı olmakla beraber yerleşmemiz için biraz ufaktı. Taburun hemen yakınındaki Ayayorgi Kilisesini gezdik. Buraya henüz kimse girmemişti. Camekan içinde altın ve gümüş paralardan yapılmış haçlar vardı. Bunları Ütğm. Mustafa Kılıç'ın çelik başlığının içine doldurduk. Şu anda bunları saklayacak veya teslim edecek emin bir yerimiz yoktu. Bir yanlış anlamaya veya dedikoduya sebebiyet verebilir, dolayısıyla üzerinde hassasiyetle durduğmuz ganimet alınama fikrini zedelemiş olabilirdik. Karar vermemiz uzun sürmedi, kısa bir süre sonra bunları balıklara yem yaparak denize attık. Bu hareketimizi daha sonraları arama yaptığımız birçok evde de uyguladık. Bizi bu şekilde harekete

zorlayan sebeplerden birisi de sorumluluğumuz altına verilen bu meskun yerlerde Erlerimizin bu gibi kıymetli mallarla karşılaşıp bir zaafa kapılmamaları içindi. 40 günlük bu muharebe içinde çok şeyler öğrenmiştik. Erlerimizin beyninde bir tek düşünce yer etmeliydi. (Yavru Vatanı kurtarma) gerisi bizim için hiçbir mana ifade etmezdi ve iftiharla söyleyebilirim ki etmedi de. Zaman zaman terhis olan Erlerimiz büyük bir vakar içinde elleri boş kollarını sallayarak ve marşlar söyleyerek Anavatana döndüler. Keza biz de Taburca Anavatana dönerken aynı duygunun tesiri altında ve ısrarla eşyalarımızı aratarak aynı pak alınlıkla gemimize bindik. Bunları Kıbrıs'ta 9,5 ay ter ve kan döken kahraman taburumun, şehit ve gazi Erlerinin ruhları şad olup hatıraları aziz kalması için yazıyorum. Çok şükür ki aradan dokuz sene geçtiği halde 1'nci Amfibi Dz. P.Taburu için hiç kimse aleyhte bir laf söylemedi ve söyleyemez de. Kıbrıs'ta üç şeye el sürdmedik ırza, ganimete, içkiye ve bunun mükafatını da çok az şehit ve yaralı vermekle gördük. Kıbrıs'a ilk çıkan birlik olarak meskun yerlerin çoğuna ilk defa biz girdik. Fakat şunu da belirtmeden geçemeyeceğim ki girdiğimiz her ev aranmıştı ve bütün eşyalar yerlere saçılmıştı. Öldürdüğümüz Rum erlerinin yanında da boş viski şişeleri doluydu ve leş gibi içki kokuyorlardı. Kıbrıs'lı Rumların terk ettiği evlere savunma için yerleştirilen Yunan ve Rum askerleri belli ki buralarda gerekli ilk aramaları yapmış ve ele geçirdiği malları kendi bölgelerine götürmüşlerdi. (Nitekim toplanıp bohçalanmış bir kısım mallar bilahare ele geçirilmiştir.) ve kahraman askerlerimiz karşısında cesaretlerini toplayabilmek için de yegâne çareyi sızıncaya kadar içmekte bulmuşlardı.

24 Ağustos Cumartesi sabah erkenden Karnı ve Tirimiti köylerine keşif kolu çıkardım. Rumlar bu bölgedeki suları zehirlemişler, içen bir İngiliz çocuğu zehirlenmiş tam zamanında çocuk hastaneye kaldırılarak kurtarıldı. Anne ve babasının minnet dolu bakışları tatlı bir anı olarak kalacaktı.

Rumlar araziyi iyi bildiklerinden bilhassa gece küçük gruplar halinde birliklerimize sızmaya çalışıyorlar. Nitekim Pladani Lima-

nında bulunan cephaneliğimizi sabote etmek istediler. Derhal fark edilerek ateş açıldı, kaçmak mecburiyetinde kaldılar.

Bugün Kolordu Komutanı Korgeneral Nurettin Ersin görevini Tümgeneral Bedrettin Demirel'e devrederek veda ziyaretine geldi ve Tuğgeneral Hakkı Borataş Kıyı Bölge Komutanlığı görevine başladı.

25 Ağustos Pazar; Sabahleyin yanıma iki Er alarak Jeep'e atladım ve bizi çok uğraştıran Paleosofos köyüne keşfe gittim. Rumlar bu köyü adeta bir ordugâh ve cephanelik olarak kullanmışlardı. Bütün bahçelere mevziler kazılmış ve her yerde mekanizmaları alınmış silah ve cephaneler yığılmıştı. Burdan bakışta aşağıdaki bizim mevziler kuş bakışı görülüyordu. Eğer Rumların biraz mücadele kabiliyeti olsaydı burada bize epey zayiat verdirirlerdi. Vefakar bir Anadolu çocuğu olan şoförüm Er Tufan'ın bana ikazı üzerine yandaki bir eve girdim gördüğüm manzara korkunçtu. Mezara gömülmek üzere son hazırlıkları yapılmış yaşlı bir Rum kadınının cesedi üzerinde 10-15 tavuk üşüşmüş göz ve beynini yiyorlardı. Etrafta dayanılması güç bir koku vardı. Gagaları ve pençeleri kan içinde olan tavukları kovaladık ve cesedin üzerine biraz toprak atarak örtmeye çalıştık. Uzun süre tavuk eti yemekten nefret ettim.

26 Ağustos Pazartesi; Sabah 08.00'de Kıyı Bölge Komutanlığı'ndan aldığımız bir emir üzerine İkinci Amfibi Tabur Magosa'ya hareket etti. Biz de 1'nci Amfibi Tabur olarak Girne'nin doğu ve batısında 18 km'lik bir saha içine yayılmak mecburiyetinde kaldık. Tabur Karargâhını Ertuğrul Limanı civarında iki katlı bir villaya taşıdım. Girne civarı diyorum ama esasında Beşparmak dağlarının kuzeyinde bizim Taburdan başka bir Birlik kalmamıştı ve bu boşlukları keşif ve gözetlemelerle kapatmak mecburiyetindeydik. Üç gün içinde yerleşerek bölgeyi kontrolümüz altına aldık. Bölük Komutanları ile toplantı yaparak sorumluluk bölgelerini belirttim.

Bölükler arasında hayli uzaklık vardı ve sorumluluk sahaları da çok genişti. Bir komuta altında onları idare etmek, sık sık değişen ve ani meydana gelen olaylar nedeniyle bazı aksaklık ve gecikme-

lere sebebiyet verebilirdi. Bu nedenle her bakım itimat ve güvenimi kazanmış olan Bölük Komutanlarıma geniş bir inisiyatif tanıdım. Kıbrıs'tan ayrılıncaya kadar da bu idare şeklini değiştirmedim. Sık sık Bölüklere yaptığım ziyaretlerde onları görevleri başlarında eğitimlerine çalışır vaziyette görmek ve bölgedeki Rum ve Kıbrıslı Türklerle tam bir anlaşma içinde olmaları bana doyumsuz bir mutluluk veriyordu. Her Bölük Komutanı bölgesindeki köyleri kardeş köy ilan etmiş ve onlara doktor, ilaç, araç, gereç gibi türlü yardımda bulunuyorlardı. Köylere yaptığım ziyaretlerde Bölük Komutanlarıma gösterilen yakınlık ve sevgi dolu bakışlar bunun en canlı misalini teşkil ediyordu.

Artık yeni bir dönemin hazırlıkları içindeydik. Girne'ye ilk girdiğimiz zaman bir tek Türk ismine rastlamamıştık. Şimdi ise karşımızda sokak isimleri, vitrinleri, otelleri ile yavaş yavaş Türkleşen bir şehir vardı. Civardan gelen Kıbrıs'lı Türkleri evlere yerleştiriyor, ticari hayata atılmalarına yardımcı oluyorduk. Düzen yavaş yavaş yerine oturmaya başlamıştı. Akın akın Türkiye'den vatandaşlarımız geliyor, muharebe sahalarını geziyor ve alışveriş edip yurda dönüyorlardı.

Mart 1975 Kıbrıs'ta oldukça sakin geçen aylar vatan hasretini burcu burcu burnumda tüttürmeye başlamıştı. Artık hepimiz dönüş haberini bekliyorduk. 9 Mart Pazar günü dönüş için hazırlık emrini aldık.

Alay karargâhı ve 1'nci Tabur 16 Mart saat 18.00'de *TCG Ertuğrul*, 2'nci Tabur da 17 Mart'ta İskenderun'a dönüş yapacaktı. Hazırlıklarımızı süratle bitirdik. Ele geçirdiğimiz silahları, cephanemizi, haritalarımızı ve bütün kullandığımız eşyaları teslim ettik. Bir tek kutsal görevimiz kalmıştı, şehitlerimize veda ziyareti yapmak. Bölüklerden aldığımız temsilci Erlerle Subay, astsubay kalabalık bir grup halinde Girne ve Boğaz'daki şehitlerimizi ziyaret ederek mübarek ruhlarına Fatiha okuyup gözyaşlarımızı içimize akıta akıta ayrıldık, ruhları şad olsun.

16 Mart saat 18.00'de vefakar **Ertuğrul** gemimizle Magosa'dan hareket ettik. Hepimizde coşkun bir sevinç ve sabırsızlık vardı.

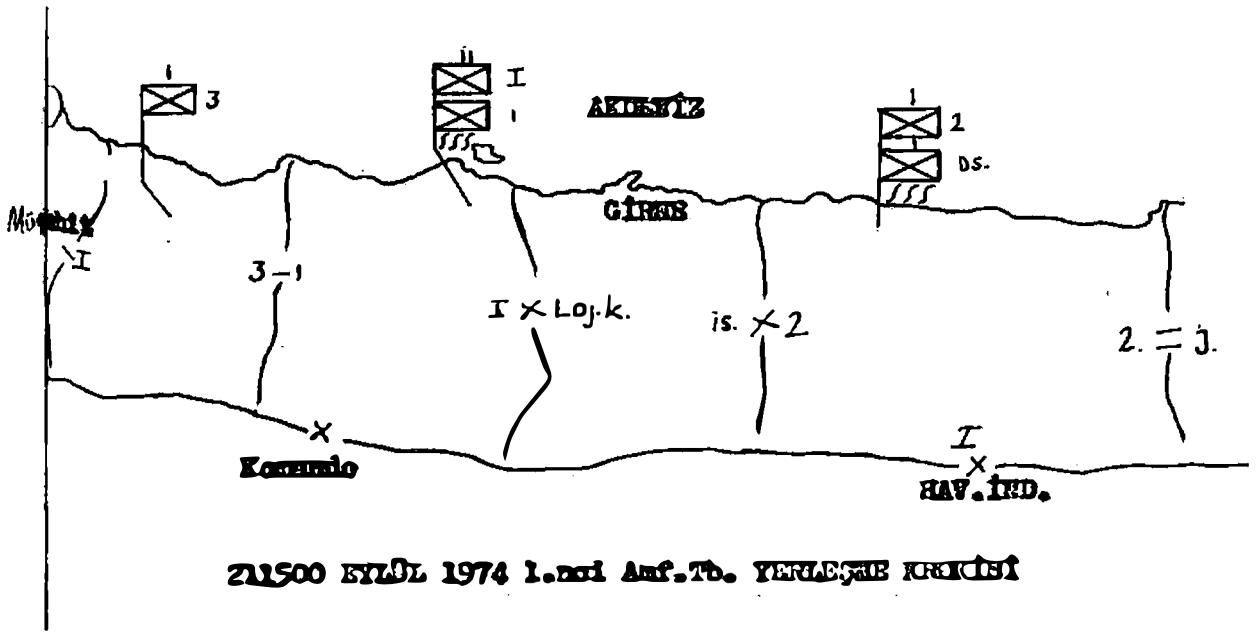

21500 EYLÜL 1974 1.nci Amf.Tb. YERLEŞME KROKİSİ

Görevini yapmış bir insanın iç huzuru içinde kendimizi kuşlar gibi hafif hissediyorduk. Sabahın ilk ışıkları ile 06.00'da İskenderun Limanı'na yanaştık. Hareketimiz gizli tutulduğu için karşılamaya görevlilerden ve kamyonlardan başka yok denecek kadar kimse gelmemişti. Sebebini bildiğimiz halde yine de bu şekilde karşılanma hepimizin içinde bir burukluk yaratmıştı. Aynı sessizlik içinde vasıtalarımıza binerek İskenderun Er Eğitim Alayına gittik. Yemekhanede Akdeniz Bölge Komutanı Tuğamiral Oğuz Karaca'nın kısa ve veciz bir konuşmasından sonra Bölükleri bize gösterilen koğuşlara sevk ettik. 15 Nisan'a kadar burada kaldık. Bilahare yine geçici olarak İzmir 2'nci Er Eğitim Alayına nakledildik. Alayın biz Kıbrıstayken kurulan 3'nüc üTaburu Uzun adada, 1'nci ve 2'nci Taburları da Poligon'da yerleşti. Henüz ailevi problemlerimiz halledilmemişti. Foça'daki Amfibi Alayın temelleri atılmaya başlanmıştı. Bütün arzumuz inşaatların bir an evvel biterek Foça'da bir çatı altında toylanmamızdı. Bunun için uzun adadaki 3'nücü Taburu Foça'ya sevk ettik. Yarı bitmiş binalarda bu arkadaşlarımızın çeşitli mahrumiyetler arasında çalışmaları takdire şayandır.

Olaylar zamanın akışı içinde cereyan etti. Arkadaşlarımızın hemen hepsi diğer birliklere atandılar.

Yıl 1983; bu satırları yazarken hayallerimizde yaşattığımız Amfibi Alay Çıkarma Birlikleri ile birlikte Foça'dan en modern bir şekilde yerleşmesini tamamlamış olup dosta gurur, düşmana korku salmaktadır.

Satırlarıma burada son verirken Yavru Vatan'da yatan aziz şehitlerimizin ruhlarına hürmetle yad eder, saygılar sunarım.

EK - 3
MAHKEME KORİDORLARINDAKİ BARIŞ HAREKÂTI

DAVACI	: Ulvi BERBEROĞLU Emekli Piyade Kıdemli Yüzbaşı Rıhtım Sokak, Ayyıldız Ap. D:2–Marmaris
SANIK	: Sabri EVREN Emekli Tuğgeneral 1740 Sokak, Barış Apt. Karşıyaka/İzmir
SUÇ YERİ VE TARİHİ	: İstanbul -1.10.1989
SUÇUN NEVİ	: Yalan Beyan / Hakaret
OLAY	: 20-27 Ağustos 1989 tarihleri arasında SABAH gazetesinde "Teğmen ULVİ'nin Anıları" başlığı altında bir yazı dizisi yayımlandı.

Yazarı benim.

Gazetede yayımlananlar gazete idaresine verdiğim bütünün küçük bir parçasıydı.

Yazının bütününden amaç; Kıbrıs adasının tarihini, stratejik önemini, coğrafi, sosyal ve ekonomik yapısını, harekâta katılan birliklerin tarihçilerini, harekâtın planlama ve icrasını, düşman mevcut ve mukavemetini tarafsız ve doğru bir şekilde ortaya koymaktı.

Gazete; bütün içerisinden alıntılar yaparak, ilgi alanında gördüğü bölümleri toplumun ilgisini çekecek şekilde yayımladı.

Yazı dizisinin 23.8.1989 tarihinde yayımlanan 4'ncü bölümünün başlığı "Savaş emri alan general bir sürü mazeret saydı" şeklindeydi ve devamında SANIK GENERAL Sabri Evren hakkında şu olumsuz tespit ve değerlendirilmeler yapılmaktaydı.

a. General Sabri Evren, 18.7.1974 günü K.K.K.'lığında Harekât Emri aldığında, komutanı olduğu Hava İndirme Tugayı'nın muharebe edecek güçte olmadığını beyan etmiştir.

b. 20.7.1974 günü 2'nci Paraşüt Taburu ile Kıbrıs'a inen General Sabri Evren'in; Kolordu taktik karargâhı gelinceye kadar adada bulunan, inen ve çıkan birliklerin emir ve komutasını üstlenerek harekâtı sevk ve idare etmesi planlanmışken general bu görevi yerine getirememiştir.

c. General Sabri Evren, harekâtın bütünü için çok önemli süre olan paraşüt hücumundan sonraki birkaç saati, Kıbrıs Türk Alayı Komutanı ve sivil liderleri ziyaretle harcamış; düşmanın baskın şokunu atlatarak açtığı ateş sonrası harekâtı yönetebileceği bir komuta yeri tesis edemeyerek basiretsizlik ve zafiyet göstermiştir.

d. General Sabri Evren, başlangıçta gösterdiği basiretsizlik ve zafiyeti ileriki safhalarda da devam ettirmiş, kişisel güvenliğini birliklerinin başarısından daha önemli görmüştür.

SANIK General Sabri Evren, 1.10.1989 tarihinde Sabah Gazetesi'ne bir açıklama göndererek şu karşı görüş ve iddialarda bulundu:

a. Teğmen Ulvi Berberoğlu, Hava İndirme Tugayı'nın en disiplinsiz subayı idi. General Sabri Evren, bu disiplinsiz subayı **acımış**, kolayca ordudan ilişiğini kesebilecekken, onu orduya **kazandırmaya** çalışmıştır.

b. Teğmen Ulvi Berberoğlu'nun General Sabri Evren hakkındaki olumsuz iddialarına sebep, geçmişte generalin kendisine verdiği cezalara duyduğu kindir.

c. Teğmen Ulvi Berberoğlu harekât sırasındaki rütbe ve görevinin küçük olması nedeniyle Kolordu cephesindeki harekâtın tenkidini yapamaz.

d. K.K.K.'lığındaki toplantıda bulunmayan teğmen Ulvi Berberoğlu'nun kapalı kapılar ardında geçen konuşmaları bilmesi im-

kânsızdır. General Sabri Evren kendisine savaş emri verildiğinde hiçbir mazeret ileri sürmemiştir. Böylesine **yalan uyduran** teğmen Ulvi, **normal** bir insan değildir.

e. General Sabri Evren emir komuta ettiği bütün birliklerde disipline önem veren, başarılı, titiz bir komutandır. Bu meyanda Hava İndirme Tugayı'nı da her zaman denetlemeye ve muharebeye hazır seviyeye getirmiştir.

f. General Sabri Evren büyük bir cesaret örneği göstermiş, birliğinin başında olarak Kıbrıs'a paraşütle atlamış, iniş sonrası bölgeye atılan silah ve cephanenin tahliyesi için, önceden planlanmayan araçları temin maksadıyla Kıbrıs Türk Alay Komutanını ve Siyasi Liderleri ziyaret etmiştir. Bu ziyaretlerin **siyasi yatırım** amacı yoktur.

g. General Sabri Evren, Teğmen Ulvi Berberoğlu'nun iddia ettiğinin aksine Cennet Bar'ın bodrumuna sığınmamış, birliğini sevk ve idare zafiyeti göstermemiş; tam tersine, üstün feragat ve cesaretle BAŞIBOŞ askerleri birliklerine sevk etme çabasındayken 20.7.1974 gecesi ölümle burun buruna gelmiştir.

h. Teğmen Ulvi Berberoğlu, hiçbir belge ve tanığa dayanmadan, yalnızca kulaktan dolma bilgilerle ileri sürdüğü iddialarını ispatlamalıdır. Aksi halde **müfteri**'dir.

General'in açıklamasının yayımlanmasından yalnızca 4 gün sonra karşı açıklama metni ve belgelerle birlikte SABAH gazetesi Haber Müdürü Ahmet Vardar'a gittim. Beraberimde Hava İndirme Tugayı'nın Harekât sırasında Kurmay Başkanı olan E. Kurmay Albay Atila Erdem de vardı.

Albay Atila Erdem'in, yazı dizisindeki iddia ve değerlendirmelerimi tamamen doğrulayan beyanına rağmen karşı cevap yazım yayımlanmadı. Yoğun işlerim nedeniyle de bir süre konunun takipçisi olamadım.

Açıklama ve iddialarına cevap verilemediğini düşünerek **cesaretlenen** sanık General Sabri Evren, 9.11.1989 tarihinde İzmir C. Başsavcılığı'na başvurarak, kişilik haklarına saldırıda bulunulduğunu, hakarete uğradığını beyanla TCK'nin ilgili maddeleri uyarınca tecziyemi talep etmiştir.

General'in dilekçesinin dikkat çekici yönü, gazetede yer alan ve yukarıda ana hatlarını belirttiğim iddialarından yalnızca bir tanesi-

ni, K.K.K.'lığındaki toplantıdaki konuşmaları, ispat edemeyeceğini düşünerek, yargı önüne şikâyet konusu yapmasıdır.

Soyca ve ailece çok iyi bir geçmişe sahip, şerefli bir meslek yaşamı olan, sosyal statüsü yüksek, **üstün cesaret ve feragat madalyası ve rozeti (altın)** sahibi bu şahsın, yayın yoluyla kamuya duyurduğu iddia ve açıklamalarını yargıya da intikal ettirmesi bir onur gereğiydi. Yapamadı.

Benim sanık General'den farklı bir onur ve sorumluluk anlayışım vardır. Bu yüzden, hem yazı dizisindeki görüş ve iddialarıma sahip çıkıyor; hem sanığın gazetede yayımlanan açıklamalarına yargı önünde cevap veriyor ve hem de sanığı **yalan beyan, hakaret, harpte sevk ve idare zafiyeti göstermek, komuta ettiği birliğin onurunun çalınmasına ve tarihin saptırılmasına göz yummak, hak etmediği harp madalyasını muhafaza etmekle** suçluyorum.

Türk Subayları sanık General'in çarpık düşünce yapısındaki kişilerin kolayca harcıyacağı bozuk para değildir.

TSK İç Hizmet Kanun ve Yönetmenliği "Disiplin"i şöyle tarif eder:

"Kanunlara, nizamlara, emirlere mutlak itaat, üstün ve astın hukukuna riayet etmek, karşılıklı saygı ve sevgi göstermektir"

Sanık General, astlarının hukukuna riayet etmez, onlara sevgi de beslemezdi.

"Astlarım beni sevmesin, üstlerim takdir etsin" cümlesi onundur.

17 yaşımda öğrenci olarak katıldığım Silahlı Kuvvetlerden 33 yaşımda Piyade Kıdemli Yüzbaşı olarak ve kendi isteğimle emekli oldum.

MSB.'lığındaki şahsi dosyam içinde Sanık General ve benzerlerinin verdiği birçok ceza yazısı vardır. Bundan üzüntü duymuyorum; Bu kişiler George Orwell'in Hayvanlar Çiftliği'ndeki daha fazla eşit yöneticiler gibiydiler. Kanun, nizam ve emirler, onların kişisel hırs ve egosunu tatmin için birer araç; astlar da bu hırs ve egonun üstlerinde tatbik edileceği, itiraz hakkı olmayan, birer piyondur. Bu çerçevede ben disiplinsiz değil, tek taraflı işletilmek istenen disiplin kavramına asiydim. Tanrıya şükrediyorum ki General Ad-

nan Doğu (E. Orgeneral) ve General Orhan Cilasun (E. Tümgeneral) gibi subayların çok yakın maiyetinde çalışmak suretiyle Silahlı Kuvvetler'in manevi kişiliğine olan inancımı yitirmedim.

Bütün askeri okulları pekiyi derece ile bitirerek kendi isteğimle, kura çekmeksizin, Komando (Hava İndirme) Tugayı'na katıldım.

Kıbrıs Harekâtı sonrası henüz Üsteğmen rütbesinde iken Hava İndirme Tugay Karargâhı'na Harekât Planlama Subayı olarak alındım. Birçok harp planına imza attım, tugay birlik eğitiminin koordinatörlüğünü yaptım. Yıllarca bir veya birkaç branşta paraşüt şampiyonu oldum, ülkemi yurtdışında temsil ettim.

General ve ilgi duyanlar K.K.K.'lığı Denetleme Kurulu'nun 1979 yılı "Denetleme Raporu"nu okumalıdır. Heyet başkanı, sanık General'in Kıbrıs Harekâtı sırasındaki Komutan yardımcısı olan Albay Sami Konukoğlu'dur. Kuvvet tarihinde hiçbir birliğin hak edemediği 81 başarı puanını benim bölüğüm almıştır. Bu tarihten 6 ay sonra da emekliliğimi istedim.

Yüz kızartıcı suçlar işlemeyen, vatan hainliği yapmayan, legal veya illegal örgüt üyesi olmayan ve hatta askerlikten başka hiçbir mesleki tercihi bulunmayan bir subayın, komutanlık makamlarının yaptığı haksızlık ve usulsüzlüklere karşı geliyor diye "kısa bir yazı" ile ordudan ilişiğini kesebilecek gücü kendisinde görenlerin mantığını ve ahlâk yapısını anlamak güçtür.

General ve benzerlerinin genç subayları "Orduya ısındırmak" için özel gayret göstermelerine, sonra da pişman olmalarına gerek yoktur. "Disiplin" kavramını doğru ve tek yönlü olmayacak şekilde anlasınlar yeter.

Gazetedeki yazı dizisinde, *Sanık General* hakkındaki olumsuz görüşlere yer vermemin, bu şahısla aramızdaki disiplin anlayışı farkından kaynaklanması söz konusu değildir.

Aksine, ilerde görüleceği gibi, emir ve komuta etmesi için *sanık General*'e emanet edilen ve silahlı kuvvetlerin en seçkin kara birliği olan Hava İndirme Tugayı'nın bir mensubu olduğumdan, utanarak, bu şahsın beceriksizlik ve basiretsizliğinin çok az kısmını yazıya aktardım. Eksiklikleri bu vesile ile tamamlayacağım.

General, harekât sırasındaki rütbe ve görevimin çok küçük olması nedeniyle Kolordu Cephesinde harekât kritiği yapamayacağımı ifade etmektedir.

Hava İndirme tugayı'ndaki 8 yıllık hizmetimin son 4 yılı Harekât planlama subaylığıdır. Bu süre içinde ve sonrası Kıbrıs Harekât Planları'nı, Harp Cerideleri'ni, Harekât sonrası yapılan değerlendirmeleri inceledim; notlar aldım, arkadaşlarımla ve üstlerimle görüştüm. Anlatılanların tamamına yakın kısmı belgeye dayanır.

Akıl yolunu bulmak, doğruyu ortaya koymak için yaş ve rütbe çok önemli değildir. Önemli olan; konuya ilgi duymak, gerçeği bulmayı istemek, görmek, algılamak, dinlemek, bilgi toplamak, analiz ve sentez yapabilip sonuca ulaşmaktır.

Yazı dizisini kaleme aldığımda birikimlerin yukarıdaki gibi, yaşım 41 ve rütbem de E. Kıdemli Yüzbaşı idi.

General'in gazetedeki açıklamasında yer alan iddialarını göz ardı ederek savcılık şikâyet dilekçesinde yer verdiği tek konu olan K.K.K.'lığındaki konuşmayı rahmetli Orgeneral Hazma Günalp'ten dinledim. General Sabri Evren'in bu konudaki ispat isteğini yaşadığımız dünya ile ahiret arasındaki iletişim eksikliği nedeniyle, doğrudan yerine getiremem. Ancak başta Sayın Cumhurbaşkanı Kenan Evren olmak üzere bu toplantıya katılan diğer onurlu *General* ve subaylar gerçeği açıklayabilir. Ayrıca Sanık General'in toplantıda kendisine eşlik eden Tugay Harekât Subayı Kurmay Yüzbaşı (Halen general) Ahmet Aydoğdu'nun ismini anmayışı ve tanıklığını istemeyişi anlamlıdır.

Emekli General'in emir komuta ettiği bütün birliklerde disipline önem veren başarılı ve titiz bir komutan olduğu, harpte de birliğini başarıya ulaştırdığı savı gerçek dışıdır.

İlerde ayrıntılarını göreceğimiz gibi kendisi 2'nci Barış Harekâtı devam ederken 15 Ağustos 1974 tarihinde görevden alınmış, 17 Ağustos'ta Tugay Komutanlık görevini General Adnan Doğu üstlenmiş, sanık general ise terfi sırası geldiğinde emekliliğe sevk edilmiştir. Halen onurla taşıdığını ifade ettiği Kıbrıs Üstün Cesaret ve Feragat Madalyası (Altın) da hiçbir belge ve esasa dayanmadan ve hak etmediği halde kendisine verilmiştir.

Hava İndirme Tugayı'nın Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılan en eğitimli ve seçkin kara birliği olduğunu ben de her zaman her yerde söyler ve bu birlik mensubu olmakla gurur duyarım. Ancak Sanık General'in bu gururu paylaşmaya hakkı yoktur. Çünkü, anlaşılacağı gibi, bu birliğin harekât öncesi ve harekât sonrası-sırasındaki başarıları General Sabri Evren'e rağmendir.

Sanık generalin gazetede yayımlanan açıklamasında sözünü ettiği ve harekât öncesi düzenlenen, Korgeneral Hamza Günalp'in de takdirini alan plan tatbikatının hem hazırlığında, hem de uygulamasına katılan tek teğmen benim. Çok değerli subaylardan oluşan Tugay Karargâh Subayları ve ast birlik komutanlarının general Sabri Evren'i kamufle etmeyi onur sorunu yapmaları sayesinde plan tatbikatı başarılı geçmiştir. Tugay Karargâhı *Sanık General*'i "Harekât Müdürü" yaparak Kolordu Komutanı tarafından yöneltilecek sorulardan kurtardı. Ancak harpte komutanın kişiliğini, bilgi ve yeteneğini hiç kimse farklı gösteremez, basiretsizlik ve zafiyetini örtemez.

Savaş; ülkelerin istek ve/veya haklarını karşı tarafa zorla kabul ettirmek üzere silahlı kuvvetlerini harekete geçirmesidir.

Silahlı kuvvetler ise, harekete geçmeden çok önce ülke ve ulus çıkarlarının belirgin hale soktuğu muhtemel harekât bölgelerini, düşman durumunu, kendi kuvvetlerini değerlendirerek "Harekât Planları" yapar.

Kıbrıs Türkiye için etnik, tarihi bağlarının dışında coğrafi konum (Jeopolitik) yönüyle büyük önem taşıdığından Türk Genel Kurmayı'nın doğal olarak önceden hazırladığı Kıbrıs harekât Planları mevcuttu.

İşte bu denizaşırı müşterek harekât planının karar taktik bölümünün ana dayanağı Hava İndirme Tugayı ve onun komutanıdır.

Genel Kurmay'ın prensip ve talimatları doğrultusunda hazırlanan Hava İndirme Tugayı harekât planı ise "Yıldız Atma Planı"dır.

Yıldız Atma Planı'nda Hava İndirme Tugay Komutanı ve Karargâhının Kıbrıs'a 1 no'lu atma bölgesi olan Kırnı'ya, 1'nci paraşüt Taburu ile inmesi, Kolordu taktik karargâhı adaya gelinceye kadar ada da mevcut, inen (paraşüt ve helikopterlerle) ve çıkan birliklerin emir komutasını üstlenerek harekâtı sevk ve idare etmesi planlanmıştı.

Emekli General 19 Temmuz 1974 günü öğleden sonra verdiği bir emirle 1'nci ve 2'nci paraşüt Taburlarının yükleme, bindirme planlarını değiştirtmiş, kendisinin bildiği sebeplerle harekâta 2'nci paraşüt taburu ile katılmıştır. 21 C-47 uçağı içinde, güvenliğini en iyi koruyacağına inandığı, doğrudur, seçkin bir subay olan rahmetli Üsteğmen İbrahim Poyraz'ın (Benim Bölük Komutanımdır) atlatıcı öğretmen (Jumpmaster) olduğu 5 numaralı uçaktan başkasına binmeye de yanaşmamıştır.

Harp prensiplerinden birisi olan "**Komutan**"ın anlamı şudur: Komutan, kişiliği, bilgisi, öngörüşü, yeteneği, önderliği, kısaca tüm manevi değerleriyle, muharebenin kaderini tayin eden ana unsurlardandır. Varlığı birliğine onur ve cesaret vermelidir.

2'nci paraşüt taburunun hiçbir bireyi Tugay Komutanı'nın kendileriyle birlikte harbe gitmesinin heyecanını duymamış, onun varlığını bile hissetmemiştir.

General üstlerinin kendisine söylediğini ifade ettiği "Gazan Mübarek Olsun" cümlesini aklına getirebilip birliğini toplayarak onlara "*Harbe gidiyoruz. Gazanız mübarek olsun.*" diyememiştir. Oysa zamanın Kayseri müftüsü, 19-29 Temmuz gece yarısı Erkilet Hava Üssü'ne gelip askerin ihtiyacı olan bu güzel sözleri söylemeyi bilmiştir.

Sanık General'in 1'nci harekât sırasında sergilediği basiretsizlik ve emir komuta zafiyeti kısmen gazetedeki yazı dizisinde ve bu dilekçe içinde özetlenmiştir.

General'in karşı iddia olarak gazetede yayınlattığı diğer açıklamaları da yavan, ucuz ve gerçek dışıdır.

Paraşüt hücumu sonrası Kıbrıs'ta yaptığı ziyaretleri "Tugay Harp Ceridesi"nden aldım. Kendisi "Siyasi yatırıma değil tahliye planındaki eksiklikleri gidermek, araç temin etmek için bu ziyaretleri yaptım." Demektedir. Ben ziyaretlerin hangi amaç için yapıldığına dair bir yorumda bulunmadım. Yalnızca olayın tespitini yaptım, sebep göstermedim. Demek ki "Siyasi Yatırım" amacı da benim düşünemediğim ihtimaller içindedir.

1'nci sorti paraşüt hücumu sonrası bölgeye 5 uçaklık malzeme atıldı ve bunlar 6 adet kamyon ile tahliye edildi. Araç temini karargâhtaki G-4 şubenin görevidir. 6 adet kamyonu bulmak için, en kri-

tik zamanda, harekâtın sevk ve idaresinin boşlukta bırakılmasını anlamak ve kabul etmek mümkün değildir. General bu değerli zamanı gerçekten 6 adet aracı temin için harcamış ise bu onun basiretsizliğinin, görevleri arasında öncelik seçimini doğru yapamayışının tipik bir göstergesidir.

General'in "20 Temmuz'u 21 Temmuz'a bağlayan gece saat 20.30'da Tugayı takviye için birliklerden helikopterlerle gönderilen 750 asker Kırnı'ya inmişlerdi. Bunları o gece Cennet Bar bölgesindeki ağaçlık bölgede geceyi geçirtmek ve ait oldukları taburlara sevk etmek için Tugay Komutanı yardımcısı Albay Sami Konukoğlu ile birlikte arazide uğraşırken Rum bölgesinden açılan şiddetli topçu ateşi altında kaldık, saat gece yarısını geçmişti..." şeklindeki açıklaması **yalan**'dır.

20 Temmuz 1974 günü Kırnı bölgesine Helikopterlerle en son iniş saat 18.15'te yapılmıştır. İnen Personel Hava İndirme Tugayı'na ait değil, Nevşehir Jandarma Komando Taburu ile Komando Tugayı (Bolu) Karargâh Bölüğü'nün bir kısım erleridir. Aynı gün uçaklarla yapılan son Hava İndirmesi saat 19.55'tedir. Bu da personel değil, saat 11.55'de bölgelerine inen 3'üncü ve 4'ncü paraşüt taburları ile Tugay Topçu Bataryası'nın malzemelerinin satıldığı "Malzeme Atması"dır. Bu malzemelerin tahliyesi ise hava karardığı için ancak ertesi gün yapılabilmiştir.

Kolayca anlaşılacağı gibi saat 20.30'da bölgeye helikopter veya uçakla inen/atılan personel olmadığından bunların ait oldukları birliklere sevki için çaba göstermek de mümkün değildir. Zaten o ana kadar Ada'da bulunan, inen ve çıkan birliklerin en seçkininin komutanı, fiilen de Kolordu Komutanı yardımcısı olan şahsın Harekâtın sevk idaresini bırakıp ..... ile birlikte "Er sevkiyatı"na soyunmuş olduğunu söylemesini yorumlamayı gereksiz buluyorum.

Olayın doğrusu şöyledir:

General 20 Temmuz günü saat 11.00'da Darboğaz bölgesine intikal ettikten sonra Karargâhının faaliyetine katılmamış, zamanının çoğunu Türkiye ile muhaberatın sağlanmaya çalışıldığı Telsiz Odasında geçirmiştir.

General 21 Temmuz günü saat 16.30'da helikopterler Kırnı'ya intikal ettirilen erlerin toplu olarak bulunduğu karargâhının hemen

yanındaki ağaçlık bölgeye çıkmış, ancak toplu hedefi iyi tespit eden düşmanın açtığı ateş sonucu 10 kadar er yaralanınca olaydan fazlaca etkilenmiş ve tekrar telsiz odasına dönmüştür.

22 temmuz akşamına kadar çok gerekmedikçe telsiz odasından dışarı çıkmayan sanık *General*'in bir konuda hakkını teslim etmeyi vicdan borcu biliyorum:

Kıbrıs Türk Alayı Personelinin eş ve çocuklarının da doluştuğu ve gürültünün tahammül edilmez boyutlara ulaştığı bu sıkışık yerde uzun süre kalabilmek herkesin başaramayacağı bir sabır, sebat ve cesaret işidir.

22 Temmuz akşamı Girne ele geçirilmiş, inen ve çıkan birlikler birleşmeyi gerçekleştirmiş, 23 Temmuz akşamı ise bölgedeki düşman mukavemeti büyük ölçüde temizlenmiştir.

Sanık General'in telsiz odasından sıkça çıkmaya ve 500 m. yarıçaplı bir saha içinde hareket etmeye başlaması 22 Temmuz akşamından sonradır.

Girne'nin ve Rum Milli Muhafız Ordusu'nun 3'ncü Taktik Karargâhı'nın ele geçirilmesi gazetedeki yazı dizisinde anlatılmıştır.

Bu elemlerin önemi ve sanık generali ilgilendiren yönünü irdelemek konuya daha fazla açıklık getirmek için gereklidir.

Kıbrıs Rum Milli Muhafız Ordusu 5 Ana Ast Birlikten oluşuyordu ve bu birlikler Askeri Taktik Komutanlık adı altında teşkilatlanmıştı.

Girne'nin ve tarafeyni "Kuzey sahili"ni savunma sorumluluğunu üstlenen 3'ncü Askeri Taktik Komutanlık Karargâhı ise Girne'nin güneyinde beşparmak dağlarının (Bozdağ) yamacında, Girne-Lefkoşe asfaltına hakim "Beyaz Ev"dedir.

"Papaz'ın evi" veya "Makarios'un Sarayı" diye de adlandırılan bu yapı gerçekte Makarios'un yazlık sarayı iken 15 Temmuz darbesi sonrası Rum Milli Muhafız Ordusu tarafından el konularak askeri amaçla kullanılmaya başlanmıştır.

2'nci Paraşüt Taburu'nun 22 Temmuz'daki Girne taarruzu öncesi ve sırasında "Papaz'ın evi" ve civarı diğer hedeflerle birlikte ve öncelikle, emir komutamdaki Tabur ağır silahları tarafından ateş altına alınarak, düşmanın savunma koordinasyonu, insicamı ve muhabere irtibatları bozulmuş, birleşme için sürdürülen ileri harekâta düşman baskısı ve etkisi asgari seviyeye indirilmiştir.

23 Temmuz günü 2'nci paraşüt Tabur Komutanı Binbaşı Ömer Kocabıyık'ın emriyle Balapayıs'taki Rum 33'ncü Komando Taburu ile 3'ncü Taktik Komutanlık Karargâhını ateş altına alırken "Papaz'ın evi"nden gelen bir kısım Rum'un birliğimi basması sonucu 3 şehit 4 yaralı verdim. Karşılığında el koyduğum bir tank desteğinde "Papaz'ın evi"ni ve bu bölgedeki çok sayıda, malzeme, evrak, silah ve cephaneyi ele geçirdim.

Rum 3'ncü Askeri Taktik Komutanlık Karargâhı ve çevresindeki harekâtın önemini bilen Tabur Komutanı Binbaşı Ömer Kocabıyık tarafından aynı gün akşamüzeri önce Tugay Komutanı Tuğgeneral Sabri Evren'e daha sonra da Kolordu Komutanı Korgeneral Nurettin Ersin'in huzuruna götürüldüm.

Korgeneral Nurettin Ersin'in emriyle bölgedeki son düşman kalıntılarını temizlemek, ele geçirilen malzeme, silah ve cephaneyi tahliye etmek üzere görevlendirildim.

Akşam alacakaranlığı çökerken birliğimden bir kısım er ve 3 adet kamyonla harp sahasına dönerken beraberimde Hürriyet gazetesi muhabirleri rahmetli Ülkü Arınan ve Sökmen Baykara ile sanık generalin emir subayı Asteğmen Artıkoğlu vardı.

Harekâtla ilgili geniş bir yazı Hürriyet gazetesinde 29 Temmuz 1974 tarihinde arka sayfanın bütününü kaplayacak şekilde yayımlandı. Daha sonraki günlerde de 'Papaz'ın evinin ve çevresinin önemini vurgulayan birçok yazı değişik gazetelerde okuyucuya sunuldu.

General Sabri Evren, bu muharebeler sırasında ele geçirdiğim ve Bölük Komutanım rahmetli Üsteğmen İbrahim Poyraz'ın ısrarıyla kendisine hediye ettiğim bir adet AK-47 Kalaşnikof otomatik tüfeği halen onurla saklamaktadır.

Çok sonraları öğrendiğim bu ayrıntılı bilgilere o tarihte sahip olsaydım, hiçbir dostluk ilişkisi veya emir, bu silahı *sanık General*'e hediye etmemi sağlayamazdı.

Anlatılanlardan ortaya çıkan sonuç, Hava İndirme Tugayı Karargâhı ve Birliklerinin kendilerine verilen göreleri tam olarak yerine getirdikleri ancak bunda Tugay Komutanı'nın hiçbir katkısı olmadığıdır.

3 Ağustos 1974 günü Tugay Karargâhı'ndan yalnızca, 1.5 km. ötede olan ve kurtarılmış bölgenin tam ortasında Darboğaz'daki

Kireç Ocaklarında bulunan 2'nci paraşüt Taburu'nu ziyareti öncesi, bölgenin emniyette olup olmadığını soran sanık General'e üstün cesaret ve feragat madalyası ve rozetinin (altın) verilmesini sağlayanlar da en az onun kadar suçludur.

2'nci Barış Harekâtı 14 Ağustos'ta beklenmedik bir şekilde başlatıldı.

Harekât Planlanırken diğer generaller, kendi muharebe gruplarının önlerine, savaşçı yeteneklerini çok iyi bildikleri birer paraşüt taburu istediler ve *sanık generalin* dirayetsizliği sayesinde istediklerin aldılar. Böyece Hava İndirme Tugayı fiilen ortadan kaldırıldı ve sanık general de çok sevdiği Cennet Bar'da kaldı.

Komando Tugayı harekâttan bir yıl önce Hava İndirme Tugayı'nın refüze (Paraşütle atlamayan) erlerinden kurulmuştu. Komutanları olan general Sabri Demirbağ iki paraşüt Taburu ile Tugay Topçu Bataryasını emrine aldı.

39'ncu Tümen Komutan Yardımcısı olan ve emrinde hiçbir birlik bulunmayan general Hakkı Borataş, general Bedrettin Demirel'in desteğiyle "Bora Özel Görev Kuvveti" adı altında bir muharebe grubu oluştururken kalan iki paraşüt Taburunu da 28'nci ve 39'ncu Tümen Komutanlarına hediye eden *sanık general*, mekteplerı tatil eden maarif nazırının huzurunu yaşamaktaydı.

General Sabri Evren elinde hiçbir yazılı belge olmaksızın 15 Ağustos günü Kıbrıs'a çıkagelen ve Hava İndirme Tugayı'nın Komutanlığını üstlendiğini söyleyen General Adnan Doğu'ya 17 Ağustos günü emir ve komutayı büyük bir tevekkül ve rahatlama ile teslim etmiştir.

Dere geçilirken at değiştirilmeyeceği gibi harp içindeki bu emir komuta değişikliğinin kendi basiretsizlik ve ehliyetsizliğinden kaynaklandığını bilen *sanık General*, hiçbir birliğine veda etmeden adeta kaçarcasına Ada'dan ayrılmıştır.

General Sabri Evren'in bilmediği, öğrenmek zahmetine de kalkmadığı veya mücadelesini vermediği çok önemli bir onur ve tarih sorunu vardır.

Hava İndirme Tugayı birliklerini adeta "Av Köpekleri" gibi kullanan bazı muharebe grup komutanları bu birliklerin başarılarını Harp Ceridelerine kendi birlikleri adına geçirmiş ve Hava İndirme

Tugayı'nın Onur'unu çalınış, tarihi çarpıtmışlardır. Bu husus Kolordu Harp Ceridesi için de geçerlidir.

Kişiler gibi birlikler de onurları ile yaşar. Sanık general 13 Ağustos 1989 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'ne gönderdiği bir açıklamada şöyle demektedir:

"..... Ayrıca 1976 yılında Sayın Orgeneral Demirel bir askeri dergide Hava İndirme Tugayı Komutanlığı'nın taburlarından 3'ncü Paraşüt Taburu ve bilahare emrine gönderilen Jandarma Komando Taburu tarafından karış karış dövüşülerek alınan Beşparmak Dağları'nı bir krokide kendisi almış gibi göstermiştir... O zamanlar dergideki yazıyı orgeneralimizin heyecanlı ve romantik mizacına vererek üzerinde fazla durmamıştık. .."

Hangi şartlarda ve kim tarafından olursa olsun, birliğinin onuru çalınır ve tarih çarpıtılırken o birliğin komutanı olduğunu iddia eden şahsın suskunluğu utanç vericidir.

Sanık generalin konu üzerinde durmayışı, yazının önemsiz ve yazanın heyecanlı-romantik kişiliğinden kaynaklanmış olmasından değil, kendisinin geçmişteki komutanlık zafiyetinden ve yazı yayımlandığından orgeneral ile kendisinin silahlı kuvvetlerde bulunması nedeniyle; kısaca çekingenlik ve ikbal hesabıyladır.

2'nci Harekâtta 28'nci Tümen emrine verilen ve Paşaköy'e kadar Tümen unsurlarının en önünde ilerleyen 2'nci paraşüt taburu, 16 Ağustos'tan itibaren güneye yönelmiş, önceden tespit edilen ilerleme sınırının 12 km. aşarak İngiliz Dikelya üssü ile temasa geçmiştir.

Larnaka'nın hemen kuzeyindeki ve Larnaka-Lefkoşe yolunu kontrol eden hakim arazi kesimini ele geçirerek mevzilenen 2'nci Paraşüt Taburu'nun Larnaka'yı da işgal etmesi İngilizler'in ısrarı sonucu 28'nci Tümen Komutanlığı tarafından engellenmiştir.

Ele geçirilen bu arazinin son derece kritik olduğu üst komutanlıklarca da bilahare fark edilmiş ve sınır düzeltmeleri sırasında düşmana terk edilmemiştir.

Harekâtın tümü 28'nci Tümen ve Kolordu Harp Cerideleri'ne 61'nci Piyade alayı tarafından icra edilmiş gibi gösterilmiştir. Oysa 61'nci Piyade alayı'nın 2'nci Paraşüt Taburu yanında yer alması tam üç gün sonradır.

Sanık General'in, bu başarının sağlanmasında en büyük etkenin, Tabur Komutanı Binbaşı Ömer Kocabıyık, 2'nci Bölük Komutanı Üsteğmen İbrahim Poyraz, 1'nci Bölük Komutanı Üsteğmen Ergün Gören ve Tugay İrtibat Subayı Üsteğmen Kubilay Kılınç tarafından desteklenen Teğmen Ulvi Berberoğlu'nun kurduğu keşif kolu faaliyeti olduğunu bilmesinde yarar vardır.

Gerçekleştirilişinden 10 yıl sonra, harekâta savaşçı ve misafir olarak katılanlara olsa olsa metodu veya dostluk hesaplarıyla çeşitli derecelerde madalya ve şerit rozet dağıtımı yapılmıştır. Ben gerek tabur gerekse Tugay Harp Ceridelerine **"Kahraman"** olarak geçtiğim halde bana takdir edilen ödülü almayı onursuzluk olarak gördüm ve reddettim. Bu dilekçe muhteviyatı içinde olan hususların büyük bir bölümünü hem general Nurettin Ersin'e hem de Genel Kurmay Başkanlığı'na gönderdim. Başvuruların ve ayrıca iade ettiğim 20 adet paraşüt madalyası'nın posta alındı belgelerini halen saklıyorum.

Ödüllendirilmeyi en üst seviyede hak eden birçok subay ve astsubay hatırlanmazken, sanık generalin altın dereceli üstün cesaret ve feragat madalyasını almasını, ayrıca korkaklık ve yetersizlikleri herkesçe bilinen birtakım kişilere ödül verilmesini kabul etmek mümkün değildir.

SONUÇ VE TALEP:

1- Ek listede isimleri belirtilen tanıkların ifadelerin başvurularak belgelerin incelenmesini,

2- Genel Kurmay Başkanlığı'na müracaatla:

a. Sanık generalin 2'nci Barış Harekâtı devam ederken Hava İndirme Tugayı Komutanı görevinden alınıp alınmadığının ve gerekçesinin öğrenilmesini

b. Sanık general'e verilen Kıbrıs üstün cesaret ve feragat (altın) madalyasının hangi kanun ve yönetmelik esaslarına ve hangi gerekçeye dayandırıldığının tespitini,

c. Harp Ceridelerı ve tarihin saptırılması konusunda suç duyurusunda bulunulmasını,

Sonuç itibariyle toplanacak tüm belgeler ışığında gazetede yayımlanan yazı dizisindeki görüş ve iddialarının doğru, buna karşılık sanık General'in açıklamalarının gerçek dışı olduğunu ve bu

yolla manevi kişiliğime saldırıda bulunarak tarafıma hakaret ettiğinin kabulünü ve TCK'nın İlgili maddeleri uyarınca cezalandırılması için hakkında dava açılmasını saygı ile arz ve talep ederim. 13.2.1990

EKLER
Tanık Listesi (2 sayfa 44 isim)
Delil Listesi (16 Belge)

Ulvi BERBEROĞLU
E.P.Kd. Yüzbaşı

BİLİRKİŞİ RAPORU
ŞİŞLİ 2.NCİ ASLİYE CEZA MAHKEMESİNE
Dosya No: 1990/43

İstanbul'da yayınlanan SABAH gazetesinin 20-27 Ağustos 1989 tarihli nüshalarında (Teğmen Ulvi'nin anıları) başlığı altındaki yazılar ile emekli Tuğgeneral Sabri Evren'e hakaret edilip edilmediğinin ve 1/10/1989 tarihli nüshada yayınlanan cevap yazısında da emekli Yüzbaşı Ulvi Berberoğluna hakaret edilip edilmediğinin tespiti için bilirkişi olarak tayin edildiğimden gerekli incelemeleri yaptım.

(Teğmen Ulvi'nin anıları) başlığını taşıyan yazıda Emekli General Sabri Evren'in K.K.K.'lığında hareket emri aldığında komutanı olduğu hava indirme Tugayının muharebe edecek güçte olmadığını beyan ettiği, 20.7.1974 günü ikinci paraşüt Taburu ile Kıbrıs'a inen generalin Kolordu Taktik Karargâhı gelinceye kadar adada bulunan inen ve çıkan birliklerin emir ve komutasını üstlenerek harekâtı sevk ve idare etmesi planlanmış iken Generalin bu görevi yerine getirmediği, Sabri Evren'in harekâtın bütünü için çok önemli bir süre olan paraşüt hücumundan sonraki birkaç saati Kıbrıs Türk Alayı Komutanı ve Sivil liderleri ziyaretle harcadığı, düşmanı baskın şokunu atlatarak açtığı ateş sonrası harekâtı yönetebileceği bir komuta yeri tesis edemeyerek basiretsizlik ve zafiyet gösterdiği, bu basiretsizlik ve zafiyetinin ilerideki safhalarda da devam ettiği, kişisel güvenliğini birliklerin başarısından daha önemli gördüğü iddia edilmiştir.

Emekli General Sabri Evren ise 1.10.1989 tarihli Sabah gazetesinde sözü geçen iddialara cevap vermiştir. Bu cevabında Teğmen Ulvi Berberoğlu'nun Hava İndirme Tugayının en disiplinsiz subayı olduğunu, bu disiplinsiz subaya acıdığı için ordu ile ilişkisin kesmediğini, onu orduya kazandırmaya çalıştığını, teğmen Ulvi Berberoğlu'nun kendisi hakkında bu tür iddialarda bulunmasının sebebinin kendisine verdiği cezalara duyduğu kin olduğunu, teğmen Ulvi rütbesindeki bir subayın Kolordu cephesindeki harekâtın tenkidini yapamayacağını K.K.K.'lığındaki toplantıda bulunmayan bir subayı oradaki konuşmaları bilmesine imkân bulunmadığını, kendisine savaş emri verildiğinde hiçbir mazeret ileri sürmediğini be-

lirtmiş ve yapılan iddiaların ispatlanmasının aksi takdirde Teğmen Ulvi Berberoğlu'nun müfteri sayılacağını beyan etmiştir.

Yukarıda özetlediğimiz karşılıklı iddialar esas itibarıyla bir (Tenkit) hüviyetindedir. Taraflar bir savaş harekâtının çeşitli yönlerini aradan yıllar geçtikten sonra kamuoyuna duyurmak çabasındadırlar. Sözü geçen karşılıklı iddialar ilk önce Ulvi Berberoğlu tarafından başlatılmıştır. Berberoğlu bu iddialarda Emekli Generalin basiretsizlik ve zafiyetle suçlamıştır. Belirtmek gerekir ki, Silahlı Kuvvetler içinde askeri disiplin ve hiyerarşi içinde bulunan kişilerin askeri görevin özeliklerini dikkate almak suretiyle bir zamanlar emirlerinde çalıştıkları kişileri bu şekilde suçlamaları Türk Silahlı Kuvvetlerinin geleneklerine uymaz. Buna rağmen değişmekte olan toplumsal yapı, görüş ve düşüncelerin bu alanda da etkili olduğu görülmektedir. Yazıda savaş harekâtına Teğmen rütbesi ile katılan bir emekli subayın aradan yıllar geçtikten sonra harekâtla ilgili müşahede ve değerlendirmeleri söz konusudur. Bu müşahede ve değerlendirmeleri yapılırken bazı kişilerin hareket tarzının eleştirilmesi ve bu hareket tarzından dolayı bu kişilerin suçlanmaları doğaldır. Bu itibarla emekli Yüzbaşı Ulvi Berberoğlunun sözü geçen değerlendirme ve eleştiri çerçevesinde hareket ettiği, bununla ilgili olarak bir zamanlar komutanı olan emekli Generali de eleştirdiği ve fakat Generale hakaret etme, onu halkın nazarında küçük düşürme şeklinde bir amaç izlemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Aynı şekilde Berberoğlunun iddialarına cevap veren Sabri Evren de bu iddialara karşı kendisini savunmak için, iddia sahibinin orduda disiplinsiz bir kimse olduğunu söylemek zorunda kalmıştır. Sabri Evren'e göre Berberoğlu'nun disiplinsiz bir yapıya sahip olması sebebiyle sözü geçen yazıları kaleme alarak yayınlamıştır. Bu şekildeki bir değerlendirme ve kurulan bağlantılar adı geçenin tahkir amacını göstermemektedir. Amaç yapılan iddiaların ve tenkitlerin cevaplandırılmasından ibaret bulunmaktadır.

Arz ettiğimiz sebeplerden dolayı tarafların karşılıklı iddialarında hakaret niteliğinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Keyfiyet saygı ile arz olunur. 17.8.1990

Bilirkişi

Prof. Dr. Kayıhan İÇEL

CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA
İZMİR

DAVACI : Sabri Evren, Ragıp oğlu 1924 D.lu, İzmir Karşıyaka Nf. Kyt.Halen, 1740 sokak 7/6 Barış Apt. Karşıyaka/ İzmir adresinde otrur. Kayseri Hava İndirme Tugayı Eski Komutanı Emekli Tuğgeneral

SANIK : Sabah gazetesinin 23.8.1989 günlü nüshasının 6'ncı safyasında Savaş Kahramanı Teğmen Ulvi Anlatıyor yazısını yazan şahıs.

SUÇUN NEV'İ : Hakaret

SUÇUN YERİ : İstanbul

SUÇUN TARİHİ : 23.8.1989

SUÇUN DELİLİ : 23.8.1989 tarihli Sabah gazetesinin 6'ncı sahife fotokopisi, 1.10.1989 tarihli Sabah gazetesinin 6'ncı sahifesinde Teğmen Ulvi'nin anılarına ait açıklama başlıklı celbi yazının fotokopisi, çeşitli tarihlerde almış olduğum takdir, Şerit Rozet Beratı, Üstün birlik Yetiştirme Beratı, Kıbrıs Barış Harekâtında aldığım altın madalya v rozet beratı fotokopileri.

OLAYI : 1972-1974 yılları arasında Tuğgeneral Rütbesi ile Kayseri Hava İndirme Tugayı Komutanlığı yaptım. Bu komutanlığım sırasında Kıbrıs Barış Harekâtına Tugayımın başında katıldım. İlerlemiş yaşıma rağmen bizzat paraşütle atlamak suretiyle harekât sırasında yüksek görev anlayışı ile görev yaptığımı kanıtladım. Barış harekâtındaki üstün görev anlayışım, gösterdiğim fedakârlık ve kahramanlıklardan dolayı ekte fotokopisini sunduğum Kıbrıs Harekâtı Altın Madalyası ile ödüllendirildim. Söz konusu beratın incelenmesinden de anlaşılacağı gibi Kıbrıs Barış Harekâtının başarılı bir şekilde sonuçlandırılmasında göstermiş olduğum kahra-

manlık ve üstün hizmetlerimden dolayı zamanın genelkurmay başkanı tarafından Türk Silahlı Kuvvetler Kıbrıs Üstün Cesaret ve Feragat Madalyası ve Rozeti (altın)ile taltif edildim. Ayrıca Askerlik hayatım boyunca emir komuta ettiğim birliklerimin eğitim, disiplin ve idari bakımlardan daima en üst seviyeye getirmekle gösterdiğim başarılardan ve astlarıma mükemmel örnek ve iyi bir lider olmaktan almış olduğum takdirnamelerde nasıl bir komutan olduğumu açıkça göstermektedir.

Teğmen Ulvi Sabah gazetesinde yayınlanan hatırasında benim "Harekât emrini duyunca yüzümün bembeyaz olduğunu, bana savaş emrini veren komutana benim birliğim harb edemez, hazır değiller, eğitimleri noksan" şeklinde mazeretler ileri sürdüğümü iddia etmektedir. Bununla da yetinmeyerek benim barış zamanında sert görünmeyi, bağırarak emretmeyi, cezalandırarak yönetmeyi, ast birlik komutanlarına inisiyatif bırakmayarak gereksiz her işe karışmayı alışkanlık haline getirdiğimi ileri sürmektedir. Ancak bu iddialarını hiçbir mesnede dayandırmadan gazetede yayınladığı gibi 1.10.1989 tarihinde verdiğim cevap ile kendisini bu iddialarını ispata davet ettiğim halde iddiaların ispata da yanaşmamıştır. Zaten ispat da edemez, çünkü söylediği şeyler tamamen gerçekdışıdır.

Soyca ve ailece çok iyi bir geçmişe sahip olup, şerefli meslek yaşamım ve sosyal statüm nedeniyle arkadaşlar arasında ve çevremde beğenilen, sevgi ve saygı gören bir kimseyim. Şan ve şerefle dolu askerlik hayatımın sağlık ve başarı ile tamamlamış olmanın gurur ve mutluluğu ile yaşadığım bir sırada Ulvi Teğmenin Sabah

gazetesinde yayınladığı gerçekdışı yukarıda özetlenen ve ekte fotokopisi sunulan hatıralarından dolayı şerefli mazime, haysiyet ve onuruma ve sosyal çevremdeki saygınlığıma saldırılmış olmasından dolayı büyük üzüntü duymaktayım. Teğmen Ulvi tugayda disiplinsizliği ile dikkati çeken bir subaydı, bu nedenle kendisini askerlik gereği disiplinli davranması için ikaz etmiş olabilirim, kendisi de bu ikazlarımdan kaynaklanan hislerle şahsıma karşı gerçeğe aykırı bu şeyleri hatıra adı altında yazmak suretiyle bu hissiyatını tatmin etmek ve bana hakaret etmek amacını taşıdığı kanaatindeyim, Teğmen Ulvi'nin iddia ettiği savaş emrinin tebliği 18 Temmuz 1974 gecesi saat 03.30'da Ankara'da zamanın Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı Korgeneral sayın Kenan Evren'in makam odasında olmuştur, zamanın kuvvet komutanları, ilgili daire başkanları ve zamanın 4'ncü Kolordu Komutanının da hazır bulunduğu bir toplantıda zamanın Kara Kuvvetleri Komutanı tarafından emir bana tebliğ edildi. bunu Ulvi teğmenin duyması ve görmesi mümkün değil, buna rağmen kendisi yanımda imiş gibi gerçeğe aykırı olarak hatıralar yazmıştır.

Teğmen Ulvi doğru olmadığını bildiği ve ispat edemediği ve edemeyeceği bu sözlerle şeref ve haysiyetime, mesleki onuruma saldırıda bulunarak şahsıma karşı hakaret suçu işlediğinden kendisi hakkında şikâyetçiyim, Teğmen Ulvi'nin Sabah gazetesinden temin edilecek açık kimliğine göre kendisinin T.C.K.'nun ilgili maddeleri uyarınca tecziyesini saygıyla talep ederim. 9.11.1989

EKİ: 10 Adet Takdir ve berat fotokopileri
4 Adet gazete fotokopileri.

Sabri EVREN

EK - 4
KIBRIS RUMLARININ KÖKENİ[315]

Tanınmış tarihçilerden Lord Kinross Kıbrıs Rumlarının kökeni hakkında şöyle demektedir:

"Kıbrıs Rumları pek muhtemel Yunanlı değillerdir. Görünüş ve karakter olarak küçük Asya halkı ile daha çok ortak yönleri vardır. Yunanlılar Kıbrıs'ın bazı yerlerini kolonize etmeye gittiklerinde Ada'da Küçük Asya asıllı yerli bir halk bulmuşlardır.

Hangi nesilden oldukları bilinmeyen ve tarihleri başkalarının tarihi olan Kıbrıs Rumları hiçbir Zaman kendilerine hamile olmayan Yunanistan'ı ana ve hiçbir zaman kendilerinin olmayan Tarihini de kendilerinin tarihi olarak görmeyi özlemektedirler."

Kıbrıs Rumlarının 150 parça gemi ile Perslerle birlikte Yunanlılarla çarpışmaları üzerine devrin Yunan dram yazarlarından Aeshilus (525-426) eserinde Atinalıların Kıbrıslıları hiçbir zaman Yunan olarak kabul etmediklerini belirtmektedir. Zaten Yunanlılar hiçbir zaman adayı ele geçirememişler sadece Salamis'te küçük bir koloni kurmaktan ileri gidememişlerdi. Atina hiçbir zaman Yunanistan'ın bir parçasını teşkil etmemiştir. Sadece Büyük İskender'in İmparatorluğunun parçalanmasından sonra Ada Mısır'daki Elen hakimiyetinde bulunan Ptoleme İmparatorluğu ile Bizans tarafından yönetilmişti. Ya-

315 Hasan Fehmi-Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin El Kitabı

bancı bir yazarın da belirttiği gibi bugünkü "modern Yunanistan, bu imparatorlukların varisi olduğunu iddia edemez."

En büyük Kıbrıs tarihini yazan Sir George Hill de, Ada'da Rumca konuşan halktan "Greek" olarak söz etmesinin nedeninin kısaltma olduğunu ve bunun, Kıbrıs Rumları ile Yunanlılar arasında herhangi bir ırk bağı bulunduğu anlamına gelmediğini belirtmektedir.

Öte yandan Ada halkı M.S. 6. yüzyılda Rumca konuşmaya başlamasına rağmen, resmi belgede Rumca dili ilk kez 1450'de kullanılmıştır.

"Bir Kıbrıs tarihi yazan Alman arkeolog Maier, Rumların menşei hakkında şöyle demektedir:

"Kıbrıs Rumları ne kan ne de ırk açısından Yunanlıların varisi değildir. 3000 yıldan bu yana Ada'dan birçok ırklar gelip geçtiği için, ırk sanığından söz edilemez. Rumca dili gibi Ellenistik kültür de Bizans'ın benimsediği Hıristiyan Ortodokslukla hayatın bir parçası olmuştur. Kilise, dinsel ve kültürel birliği sağlamakla, Rumlar arasında bir toplum hissinin temelini atmıştır. Bizans kültürünün temsilcisi olan papazlar M.S. 500'den bugüne kadar, Rumların değişen hükümetlere karşı gösterdiği kararlılığın kaynağını teşkil etmiştir."

Bizans'tan bu yana Rumlar, Elence konuşmakta ve Yunanlılar gibi Hıristiyan-Ortodoks oldukları için Elen kültürünün etkisi altında bulunmaktadırlar. Bu nedenle Rumlar, bir Anavatan arama peşinde kendilerini Yunanlı olarak görmek istemektedirler. Psikolojik olarak Enosis'in temeli de budur.

M.S.395'te Roma İmparatorluğunun ikiye ayrılması üzerine Kıbrıs Doğu Roma İmparatorluğu yani Bizans idaresine geçmişti. 6. yüzyılda Bizans'ta Rumca resmi dil olarak kabul edilmişti. Bunun bir sonucu olarak bir Bizans eyaleti olan Kıbrıs'ta da Rumca konuşma ve yazı dili haline gelmişti. Menşe itibariyle Küçük Asya, Mezopotamya ve Suriyeli Levent'in olan Kıbrıs halkı da Rumca konuşmaya ve yazmaya başladığı için, Bizans'ın uzun idaresi altında kendilerini Rum saymaya başlamışlardır. Bugünkü Kıbrıs Rumları bunların devamını teşkil etmektedir.

Kıbrıs'ın 1878 yılında Osmanlılar tarafından İngilizlere kiralanması üzerine 1880 yılında İngiliz parlamentosuna bir rapor sunan İngiliz Yüksek Komiseri şöyle demişti:

"Halkın çoğunluğunun Rumca konuştuğu doğrudur. Ancak bunlar ırk bakımından Yunanlı değillerdir."

Büyük İngiliz devlet adamı Winston Churchill de, Rumların Yunan asıllı olmadıklarını vurgulamıştı. Sömürgeler Bakanlığı Müsteşarı iken 1907 yılında Kıbrıs'a gelen Churchill, Rumların Yunanistan'a ilhak isteklerine karşılık şöyle demişti:

"Bu toplumun, Yunanistan'ın bir parçası olduğu nereye dayanıyor? Ada ile Yunanistan arasında ne tarihi ve ne de coğrafi bir bağ vardır. Tarih, Ada'nın herhangi bir zaman Yunanistan'a ait olduğunu kaydetmiyor. Kıbrıs'ta şimdi yaşamakta olan insanlar Yunanlı değillerdir. Bunlar buraya göç eden Mısırlılar ve Yunanlıların karışmasından gelen melez bir ırktır. Yalnız Yunan dili, bunların Yunan geleneklerine bağlı kalmalarını sağlamıştır. Yoksa filozof, kahraman ve heykeltıraş Yunanlıların torunları değillerdir."

Ancak tamamen Yunan kültürü etkisi altında kalan Ada Rumları Yunanlılar gibi Ortodoks olmaları nedeni ile de daima kendilerini Yunanistan'ın bir parçası olarak görmüşler ve 1821'de Yunanlıların Osmanlılara karşı isyan etmesi üzerine onlar da isyan etmişler, daima Yunanistan'la birleşmek istemişlerdir. 1821'de İstanbul Rumları ile işbirliği halinde Yunanistan'a ilhak için ayaklanmışlar, gönüllü olarak Ada'dan Yunanistan'a giden bazı Rumlar Osmanlılara karşı çarpışarak Generalliğe kadar yükselmişlerdir. 1878'de Ada'nın İngilizlere kiralanması üzerine bazı zengin İstanbul Rumları Ada'dan mal almaya başlamıştı. Yunanistan'ı anavatan olarak gören Ada Rumları, Osmanlılar aleyhine Balkan Savaşına da katılmışlardı.

İngiliz idaresinde de bu tür ayaklanmalar olmuş, Yunanistan'daki Ruhban okullarında yetişen papazlar bu yönde öncülük yapmışlardı. Zaten Osmanlıların dine saygısından yararlanan papazlar, her yere bir kilise inşa ederek etrafındaki araziye sahip çıkmışlar, bu şekilde Kıbrıs kilisesini büyük bir servet sahibi yapmışlardır.

1974 Barış Harekâtı sırasında Yunanistan'ın Türkiye'ye savaş açmaması sonucu, Yunanistan'a olan güven biraz sarsılmış, Ada'daki sol eğilimli bazı Rumlar bunu ihanet sayarak kendilerini Yunanlı olmaktansa Kıbrıslı olarak görmeyi tercih ettiklerini açıkla-

yarak bir "Yeni Kıbrıs Cemiyeti" kurmuşlardır. Ancak bunların tepkisi de daha çok Yunanistan'daki bir sağcı iktidara karşı idi. Yunanistan'a ilhak konusu ortaya çıktığı zaman sağcısı da, solcusu da buna hayır diyememektedir.

EK - 5

TÜRKİYE'NİN ADA'YA MÜDAHALESİNİN MEŞRU DAYANAĞI OLAN 16 AĞUSTOS 1960 TARİHLİ GARANTİ ANTLAŞMASI

Bir yandan Kıbrıs Cumhuriyeti ile ve öte yandan Yunanistan, Türkiye ve Büyük Britanya Birleşik Krallığı,

I- Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Anayasasının Temel Maddeleri ile kurulan ve düzenlenen bağımsızlığının, ülke bütünlüğünün ve güvenliğinin ortak çıkarlarının bir gereği olduğunu dikkate alarak,

II- Bu Anayasa ile yaratılan düzene saygı gösterilmesini sağlamak için işbirliği yapmak isteğiyle, şu hükümler üzerinde anlaşmışlardır:

Madde I

Kıbrıs Cumhuriyeti, bağımsızlığının, ülke bütünlüğünün ve güvenliğinin korunmasını sağlamak ve aynı zamanda Anayasasına saygı göstermek yükümünü yüklenir.

Herhangi bir devlete, tamamen veya kısmen, herhangi bir siyasi ve iktisadi birliğe katılmama yükümünü yüklenir. Bundan ötürü, Ada'nın birleştirilmesi veya taksiminin teşvik edilmesine yönelik

doğrudan veya dolaylı bütün faaliyetleri yasaklamak yükümünü yüklenir.

Madde II

Yunanistan, Türkiye ve Birleşik Krallık, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin I. maddede öngörülen hükümlerini dikkate alarak, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını, ülke bütünlüğünü ve güvenliğini ve aynı zamanda, Anayasanın Temel Maddeleriyle kurulmuş olan düzenini tanırlar ve garanti ederler.

Bunun gibi, Yunanistan, Türkiye ve Birleşik Krallık, kendileriyle ilgili olduğu ölçüde, Kıbrıs'ın herhangi bir başka devletle birleşmesi veya Adanın taksimi doğrudan veya dolaylı bir biçimde teşvik amacına yönelik her faaliyeti yasaklamak yükümünü yüklenirler.

Madde III

Kıbrıs Cumhuriyeti, Yunanistan ve Türkiye, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması sırasında Birleşik Krallık egemenliği altında bırakılmış olan bölgelerin bütünlüğüne saygı göstermek yükümünü yüklenirler ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bugünkü tarihte Lefkoşa'da imzalanmış olan Antlaşma uyarınca sağlayacağı hakların Birleşik Krallık tarafından kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını garanti ederler.

Madde IV

Bu Andlaşma hükümlerinin ihlali durumunda, Yunanistan, Türkiye ve İngiltere, bu hükümlere uyulmasını sağlamak için gerekli teşebbüs ve tedbirler konusunda birbirleriyle istişare etmek yükümünü yüklenirler.

Ortaklaşa veya anlaşmayla harekete geçmek mümkün olmuyorsa, garanti eden devletlerden her birisi, bu Andlaşma ile yaratılan düzeni yeniden kurmak münhasır amacıyla harekete geçmek hakkını saklı tutarlar.

Madde V

Bu Andlaşma imzası tarihinde yürürlüğe girecektir. Bu antlaşmanın orijinal metinleri Lefkoşe'de saklanacaktır.

Yüksek Akid taraflar, mümkün olan en kısa sürede, bu Andlaşmayı Birleşmiş Milletler Şartı'nın 102. Maddesi uyarınca Birleşmiş Milletler Sekreterliği'nde tescil ettireceklerdir.

Bu hususları teyiden aşağıda imzası bulunanlar bu Andlaşmayı imzalamışlardır.

Ağustos'un on altısı 1960'ta Lefkoşe'de her ikisi de muteber olan İngilizce ve Fransızca dilinde düzenlenmiştir.

Kıbrıs Cumhuriyeti adına
Başpiskopos MAKARİOS F. KÜÇÜK
Yunanistan adına
G. CHRİSTOPOLUOS

EK - 6
AKRİTAS PLANI

Başpiskopos Makarios'un verdiği son demeçler Milli davanın yakın bir gelecekte alacağı yönü gösterdi. Geçmişte de belirttiğimiz gibi milli davalar bir günde halledilemez. Milli davaların çeşitli merhalelerinin tamamlanması için belli zaman tahditleri koymak da mümkün değildir. Davamız şimdiye kadar yer almış olan gelişmelerin, bu süre içinde belirmiş şartların ve alınmış tedbirlerin ışığında bu tedbirlerin ayarlanması ve tatbiki de göz önüne alınarak incelenmeli ve alınacak tedbirler iç ve dıştaki politik duruma uygun olmalıdır. Bütün bu işlem gerçekten güçlüdür ve birkaç safhadan geçirilmesi şarttır; çünkü sonucu etkileyecek olan çok ve çeşitli nedenler vardır. Herkesin, alınan tedbirlerin esaslı bir inceleme sonucu alındığını ve gelecekte alınacak tedbirlerin temelini teşkil ettiğini bilmesi kafidir. Ayrıca, şimdi düşünülen bu tedbirlerin, «ilk adım»ı ve «self-determinasyon» hakkımızın kayıtsız şartsız ve tam olarak tatbiki olan değişmez gayemizin «yalnız bir safhasını» teşkil ettiğinin de bilinmesi kifayet eder.

Esas gaye değişmeyip aynı kaldığına göre, incelenmesi gereken husus bu gayenin gerçekleştirilmesi için izlenecek yol ve usuldür. Bunlar da, zaruri olarak, iç ve dış (uluslararası) taktikler diye ikiye

ayrılmalıdır, çünkü, davamızın, içte ve dıştaki takdimi ve yönetilmesi ayrıdır.

A. Dışta Kullanılacak Metod

EOKA mücadelesinin son safhasında Kıbrıs davası dünya kamu oyuna ve diplomatik çevrelere «Kıbrıs halkının self determinasyon hakkına kavuşması» şeklinde sunulmuştu. Fakat hatırlanacağı gibi bu arada «Türk azınlığı sorunu», bilinen şartlar altında ortaya atılmış ve toplumlararası çarpışmalardan sonra iki toplumun birleşik bir idare altında beraber yaşayamayacağı fikrini kabul ettirmek için büyük çaba harcanmıştı. Sonunda problem birçok uluslararası çevrelerin zannınca, Londra ve Zürih anlaşmaları ile halledilmiş ve bu anlaşmalar mücadele eden taraflar arasındaki görüşmeler sonunda varılan çözüm olarak gösterilmişti.

a) Bu sebeple ilk hedefimiz, uluslararası alanda, Kıbrıs probleminin çözümlenmediği ve yeniden gözden geçirilmesi gerektiği kanısını yaratmak ve yaymak olmuştur.

b) Aşağıda belirtilen kanıların yaratılması ilk gaye olarak kabul edilmiştir:

I) Bulunmuş olan hal çaresi tatminkâr ve adil değildir.

II) Varılan anlaşma çatışmış olan tarafların iradesi sonucu elde edilmemiştir.

III) Anlaşmaların tadili arzusu Rumların imzalarını inkâr etme niyetinden değil onların varolması için elzem oluşundan doğmaktadır.

IV) İki toplumun bir arada yaşaması mümkündür.

V) Yabancıların güvenmesi ve dayanması gereken kuvvetli unsur Türkler değil Rum ekseriyetidir.

c) Yukarıdaki gayeleri gerçekleştirmek çok güç ise de tatminkâr sonuçlar alınmıştır. Birçok diplomatik temsilciler, anlaşmaların tatminkâr ve adil olmadığına, gerçek görüşmeler sonucu değil de gözdağı ve baskı ile imzalandığına ve birçok tehditler sonunda empoze edildiğine inandılar. Anlaşmalar sonucu varılan hal çaresinin halkın tasvibine sunulmamış olması elimizde önemli bir kozdu. Liderliğimiz de aklıselimle hareket ederek bir referandumdan kaçın-

dı. (Aksi halde, 1959'daki atmosfer içinde halk anlaşmaları mutlaka tasvip ederdi). Genel olarak dışarıya Kıbrıs'ın şimdiye kadar Rumlar tarafından idare edildiğini, Türklerin ise sadece olumsuz, köstekleyici bir fren rolü oynadığını gösterdik.

d) Birinci safha faaliyetlerimizi ve gayelerimizi böylece tamamladıktan sonra ikinci safhayı uluslararası bir seviyede gerçekleştirmemiz gerekiyor. Bu ikinci safhadaki gayemiz aşağıdaki hususları belirtmek ve kabul ettirmektir:

I) Rumların gayesi Türkleri ezmek değil idari mekanizmanın adalete aykırı ve makul olmayan kısımlarını ortadan kaldırmaktır.

II) Bunların hemen ortadan kaldırılması gerekir, çünkü «yarın» çok geç olabilir.

III) (yayınlanmamıştır)

IV) Bu. gözden geçirme sorunu Kıbrıslıların bir iç sorunudur ve bunun için, kimseye, dıştan herhangi bir müdahaleye -güç kullanılsın veya kullanılmasın- hakkını vermez;

V) Öngörülen değişiklikler makuldür, adildir ve azınlığın makul addedilen haklarını da korur.

e) Genel olarak denilebilir ki bugünün uluslararası düşünüşü her türlü baskının -bilhassa azınlıklara yapılan baskının- karşısındadır. Şimdiye kadar Türkler dünya kamuoyuna Adanın Yunanistan'a ilhak edilmesinin kendilerini köle durumuna sokacağına inandırmakta başarı gösterdiler. Bu şartlar altında mücadelemizi «Enosis» değil de «self determination» temeline dayanarak dünya kamuoyunu etkileyebiliriz.

Self-Determination hakkımızı tamamen ve engellenmeden kullanabilmemiz için de anlaşmalardan (Garanti ve İttifak anlaşması vs.) ve anayasanın halk iradesinin kayıtsız bir şekilde ifadesini engelleyen ve dış müdahale tehlikesi arz eden bazı hükümlerinden kurtulmamız gerekiyor. Bu sebeple ilk hedefimiz, Kıbrıslı Rumlarca kabul edilmemiş diye belirtilmesinde karar kıldığımız Garanti Anlaşmasının elimine edilmesidir.

Yukarıdaki izahattan anlaşılacağı üzere planımızın başarısını temin etmek için kademeli bir «çaba ve gelişme» yolu seçilmesi gerekiyor. Bu çabalar ve gelişmeler gerçekleşmezse gelecekteki davranışlarımız kanun bakımından haksız, politik yönden ise başarısı

imkânsız bir hale girer. Ayrıca Kıbrıs'ı ve halkını (Rumları) büyük tehlikelerle karşı karşıya bırakmış oluruz.

İzlenecek hareket hattı şöyledir:

(a) Anayasanın olumsuz maddelerini tadil etmek ve bunun sonunda «Garanti ve İttifak anlaşmalarını» de facto olarak ortadan kaldırmak.

Bu adım kaçınılmazdır; çünkü herhangi bir anlaşmanın olumsuz yönlerini tadil etmek ihtiyacı genellikle bütün dünyaca kabul edilmiştir ve makul addedilmektedir. (Burada bir pasaj yayınlanmamıştır) Buna karşılık böyle bir tadil çabasını önlemek gayesini güden herhangi bir dış müdahale haksız ve gereksiz sayılmaktadır.

(b) Bunu gerçekleştirir gerçekleştirmez Garanti Anlaşması (müdahale hakkı) kanunen ve esas olarak tatbik edilemez.

(c) Garanti ve İttifak anlaşmalarının self-determinasyon hakkını kısıtlayıcı hükümleri böylece ortadan kaldırıldıktan sonra Kıbrıs halkı (Rum toplumu) kendi iradesini serbestçe ifade edip uygulayabilecektir.

(d) O zaman, devlet kuvvetlerinin (Polis gücü) ve buna ek olarak dost ülke askerlerinin, dıştan veya içten gelen herhangi bir müdahaleye karşı koyması mümkün olacaktır, çünkü o zaman tamamen bağımsız bir durumda olacağız.

Görülüyor ki harekâtın (a) maddesinden (d) maddesine kadar olan kısımlarının belirttiğimiz sıraya göre tatbik edilmesi şarttır.

Garanti anlaşması ortadan kalktıktan sonra önümüzde, bizi bir plebisitle kendi geleceğimizi seçmekten alıkoyabilecek hiçbir hukuki ve manevi engel kalmayacaktır.

Bunun sonucu olarak da beliren gerçek şudur: Eğer uluslararası alanda başarı şansı umuyorsak mücadelemizin herhangi bir safhasını bir önceki safha tamamlanmadan açıklamamak zorundayız. Örneğin, yukarıda belirttiğimiz dört safhanın gerekli sırayı teşkil ettiği kabul edilirse, bu sıranın (d) maddesi önceden açıklandığı zaman (a) maddesindeki tadilattan söz etmek anlamsız ve faydasız olur, çünkü anayasanın olumsuz hükümlerini tadil etmek yollarını ararken böyle bir revizyonun devlet ve. Anlaşmaların fonksiyonu

için gerekli olduğu bahanesini öne sürmekle gülünç bir duruma düşmüş oluruz.

Yukarıda belirtilen, hedef ve gayelerimiz ve uluslararası alanda izlenecek usul ve ilgili noktalardır.

B. İç Cephe

İç alandaki hareketlerimiz yapacakları tepkiye, dışta bu hareketlerin yorumlanmasına ve yapacaklarımızın milli davamız üzerindeki etkisine göre düzenlenecektir.

1. «Aşılmaz» diye tanımlayabileceğimiz tek tehlike askeri güç kullanılarak yapılacak bir dış müdahale ihtimalidir. Kısmen veya tüm olarak kendi gücümüzle karşılayabileceğimiz bu tehlike, yaratması muhtemel maddi zarardan ziyade politik alanda yapacağı olumsuz etki yönünden önemlidir. Eğer dış müdahale planımızın «c» safhası uygulanmadan önce yapılırsa böyle bir müdahale tamamen haklı görünmese de hukuki yönden geçerli sayılabilir ki bu da uluslararası alanda ve Birleşmiş Milletlerde aleyhinize olur. Son zamanlarda yer almış olan buna benzer olayların tarihi gösteriyor ki hiçbir müdahale olayında -müdahale hukuk dayanağından tüm olarak yoksun olsa bile- mütecaviz, saldırıya uğrayandan önemli tavizler koparmadan ne Birleşmiş Milletler ne de diğer kuvvetler tarafından sökülüp atılamamıştır. İsrail'in 1956'daki Süveyş saldırısında, harekâtın Birleşmiş Milletler tarafından takbihine ve Sovyetler Birliğinin duruma müdahale tehdidine rağmen, saldırıyı yapan İsrail, geri çekilmesine karşılık Kızıl Denizdeki Eliat limanını elde etmesini bilmiştir. Kıbrıs için böyle bir durumda çok büyük tehlikeler vardır.

İyi çalışır ve yukarıda (a) safhasında belirtilen teşebbüsümüzü başarılı kılarsak göreceğiz ki hem müdahaleyi haksız gösterecek hemde bütün dünyanın desteğini kazanmış olacağız, çünkü Garanti anlaşmasına göre, garantör devletler (İngiltere, Yunanistan ve Türkiye) arasında müzakereler yer almadan müdahale yapılamaz. Asıl uluslararası desteğe işte bu devrede (müdahale öncesi temas devresi) ihtiyacımız olacaktır. Böyle bir desteği de ancak Anayasada yapılmasını teklif ettiğimiz değişiklikler haklı ve akla yakın gö-

rüldüğü zaman kazanabiliriz. Bu sebeple öne süreceğimiz değişiklikleri kararlaştırırken çok dikkatli olmamız gerekir.

Bu durumda, ilk adım, müdahale tehlikesini ortadan kaldırmak için anayasayı tadil etmek teklifi yapmaktır.

İzlenecek taktik: (yayınlanmamıştır).

2. Aşikar ki müdahalenin haklı gösterilmesi için anayasadaki basit bir revizyon teklifinden daha ciddi bir sebep, daha yakın bir tehlike olması gerekir. Bu sebepler şunlar olabilir:

(a) «a» ve «c» hareketi yerine getirilmeden ENOSİS'in ilanı. (b) «Türklerin katliamı» diye aksettirilebilecek ciddi toplumlararası huzursuzluk ve çarpışma.

İlk sebep, birinci safha için hazırlanan plan gereğince kendiliğinden ortadan kalkmıştır; böylece, geriye «toplumlararası çatışma» tehlikesi kalmış oluyor. Tahrik edilmeksizin Türklere karşı bir katliama girişmek veya hücum etmek niyetimiz yoktur. Bu sebepten... (Bu kısım Rum yayın organlarınca gizli tutulmuş, yayını anmamıştır) Türk'ler şiddetli reaksiyon göstererek olaylar ve çatışmalar yaratabilirler, veya çarpışmalar yaratarak Rumların kendilerine hücum ettiği ve bu yüzden can ve mal emniyetleri için müdahalenin kaçınılmaz olduğu intibaını yaratmağa çalışabilirler.

İzlenecek taktik: Anayasayı tadil etme çabalarımız gizli olmayacak. Daima barışçı görüşmelere hazır görüneceğiz ve hareketlerimiz hiçbir zaman tahrik edici veya sert bir şekil almayacak. Patlaması muhtemel her olay, başlangıçta kanun çerçevesinde ve kanuni kuvvetler -Devletin polis gücü- tarafından, belli bir plana göre, karşılanacaktır. Bütün hareketlerimiz hukuki bir çerçeve içinde yapılacaktır.

3. (Bu madde gizli tutulmuş, yayınlanmamıştır).

4. Türklerin, Anayasayı tadil için girişeceğimiz ciddi hareketlere tepki göstermeyeceğini düşünmek ve genel planımızın yukarıda anlatılan birinci safhasını gerçekleştirme çabalarımıza karşı olaylar ve çatışmalar yaratmayacaklarına inanmak safdillikolur. Bu sebeple Teşkilatımızın varlığı ve kuvvetlenmesi zaruridir. Çünkü:

(a) Türklerin içten gelen bir direnmesine karşı bizim karşı hücumumuz ani olmazsa Rumlar arasında -özellikle kasabalarda panik yaratılması tehlikesi vardır. O zaman geniş ve çok önemli bölgeleri

Türklere kaptırma tehlikesi de doğacaktır. Halbuki Türklere «hücum gücümüzü» ani olarak ve etkili bir şekilde gösterirsek kendilerine gelecekler ve hareketleri önemsiz, tecrid edilmiş olaylara inhisar edecektir.

(b) Türklerin planlı veya plansız herhangi bir hücumu karşısında -bu hücum bir gösteri olsun veya olmasın- hemen harekete geçmek ve şiddet kullanarak böyle bir hücumu en kısa bir zamanda bastırmak zorundayız. Çünkü durumu bir iki gün içinde tam olarak kontrol edebilirsek dış müdahale mümkün olmayacağı gibi haklı da görülmeyecektir.

(c) Herhangi bir Türk Teşebbüsünün kuvvet kullanarak kat'i olarak bastırılması bizim sonradan girişeceğimiz ve Anayasada yeni tadilata matuf hareketlerimizi kolaylaştıracak ve aynı zamanda tatbikatta bir Türk reaksiyonunu önleyecektir. Çünkü Türkler, gösterecekleri herhangi bir reaksiyonun toplumları için ciddi sonuçlar doğurabileceğini kavramış olacaklardır.

(d) Çatışmaların yayılıp büyümesi halinde plandaki (a) ve (d) safhalarını uygulamağa ve Enosis'i derhal ilan etmeğe hazır olmalıyız. Çünkü o zaman diplomatik faaliyete ihtiyaç kalmamış olacaktır.

5. Bütün bu safhaların tatbikinde büyük rol oynayacak bir faktörü unutmamak lazım. Üyelerimizi ve halkı aydınlatmak ve planlarımızı bilmeyenler veya bilmesine imkân olmayanlarla «tutucu» çevrelerin propagandalarına karşı koymak. Belirttiğimiz gibi mücadelemizin en azdan dört safhadan geçmesi şarttır. Ayrıca bu süre içinde planlarımızı ve niyetlerimizi, zamansız olarak açıklamamak zorunluluğundayız.

Görüleceği gibi bu konuda her şeyi gizli tutabilmek milli görevden de üstün bir görevdir. «Gizlilik» başarımız ve bekamız için hayati bir önem taşır.

Bunun böyle olması «tutucu» zümreyi ve sorumluluk duygusundan yoksun demagogları, tahrik edici konuşmalar yapmaktan, sözde millici beyannameler dağıtmaktan alıkoymayacaktır. Planlarımızın geçiş safhaları onlara birçok fırsatlar verebilecek nitelikte dir. Liderlerinizin esas gayesinin «milli hedef» olmadığını ve yalnız anayasayı tadil etme peşinde koştuğumuzu söyleyecekler, it-

hamlar yağdıracaklardır. Anayasayı, kararlaştırdığımız gibi aralıklı merhalelerle ve hüküm süren şartlar çerçevesinde tadil etme gerekliliği işimizi daha da güçleştiriyor. Bütün bunlar bizi sorumsuz demagojiye, sokak politikasına ve millicilik yarışına itmemelidir. İcraatımız bizi, inkâr edilemeyecek bir şekilde, haklı gösterecektir. Her halükârda, hepimizin iyi bildiği nedenler yüzünden, bu Planın gelecek seçimlerden çok önce tatbik edilmesi ve başarı ile sonuçlanması gerektiğine göre, önümüzdeki kısa devre içinde göstereceğimiz itidal ve soğukkanlılıkla temayüz etmeliyiz. Buna paralel olarak vatansever kuvvetlerimizin birliğini ve disiplinini korumak ve bununla da kifayet etmeyip bu birliği takviye etmek zorundayız. Bu konuda başarı sağlamak için üyelerimizi iyice aydınlatmalıyız ki onlar da halkı aydınlatabilsinler.

Her şeyden önce «tutucular»ın gerçek kimliklerini açıklamalıyız. Bunlar, küçük, sorumsuz demagoglar ve fırsatçılardır. Son yılların tarihi bunu açıkça ortaya koymuştur. Bunlar, liderliğimize kuduz köpekler gibi saldıran, fakat geçerli, pratik ve akla yakın herhangi bir çözüm yolu göstermekten aciz, başarı yoksunu, menfi ruhlu gerici insanlardır. Hareketlerimizde başarı sağlayabilmemiz için, son dakikaya kadar kuvvetli ve istikrarlı bir hükümete ihtiyacımız vardır. Bu böyle bilinmelidir. Bu tutucular güruhu, nutuk çekmekten başka bir şey yapmaktan aciz gürültücü parolacılardır. Daima, ciddi ve kesin bir hareket gerektiği zaman, fedakarlık gerektiği zaman, ortada güçsüz zavallılar olarak kalmışlar ve kalacaklardır. Bunun en tipik örneği şimdiki tutumlarıdır: En iyi hareketin Birleşmiş Milletlere başvurmak olduğunu teklif ediyorlar. Bu yüzden bunların tecrit edilmeleri ve daima uzakta tutulmaları şarttır.

Planımızı üyelerimize YALNIZ SÖZLÜ olarak anlatmalıyız. Toplantılar teşkilatın Alt- Karargâhlarında" (bölge karargâhlarında) yapılmalı ve üyelerimizin halkımızı aydınlatabilmeleri için, bölge karargâh liderleri ile üyeleri, planımız ve niyetlerimiz konusunda iyice aydınlatılmalıdır. HERHANGİ BİR YAZILI İZAHAT YAPILMAMALIDIR. YUKARIDAKİLERLE İLGİLİ HER HANGİ BİR DOKÜMANIN KAYBI VEYA DIŞARIYA SIZDIRILMASI VATANA İHANET SUÇU SAYILIR. Bu dokümanın açıklanması, ihbarı veya muhalefet tarafından yayınlanması kadar zararlı ve müca-

delemize bu kadar ağır bir darbe indirecek başka bir hareket düşünülemez.

Üyelerimizin sözlü aydınlatılması dışındaki bütün çalışmalarımız, bilhassa basındaki yayınlarımız çok ılımlı olmalı ve planımızı hiçbir şekilde ifşa etmemelidir. Yalnız sorumlu üyeler halka hitap edebilir, nutuk söyleyebilir ve beyanat verebilirler. Onlar da planımıza temas ederken kendi şahsi sorumluluklarına ek olarak alt-karargâh başkanlarının sorumluluğu ile hareket ederler. Yazılı plandan söz etmek gerekirse, bu alk-karargâh başkanlarının izni ile yapılır. Başkanlar yapılacak konuşmayı veya verilecek demeci iyice kontrol ederler. Hemen şunu da bildirelim: Böyle bir konuşma veya demecin HİÇBİR ŞEKİLDE BASINDA VEYA BAŞKA YAYINLARDA YER ALMASINA İZİN VERİLMEMELİDİR.

İzlenecek taktik: Üyelerimizi ve halkı SÖZLÜ OLARAK aydınlatmak için büyük çabalar harcanmalıdır. Kendimizi «ılımlı» gösterebilmek için hiçbir çaba esirgenmemelidir. Hiçbir yazıda, veya basında veya herhangi bir dokümanda planımızdan bahsedilmemeli, böyle bir konuya temas edilmemelidir. Sorumlu üyelerimiz halkı aydınlatmağa devam edecekler, moral yükseltmek, halkın mücadele ruhunu takviye etmek için gerekli çalışmayı -basın veya diğer kanallarla planlarımızı ifşa etmeden- en iyi bir şekilde yapacaklardır.

NOT:

Bu doküman, alındığı günden itibaren o gün içinde, alt karargâh başkanının sorumluluğu altında ve bütün kurmay üyelerinin huzurunda yakılmak suretiyle yok edilecektir. Bu dokümanı kısmen veya tüm olarak kopya etmek şiddetle yasaktır. Alt karargâh kurmay üyeleri, başkanlarının sorumluluğu altında planı alıp inceleyebilirler. Lakin bölge başkanı dahil hiçbir üye bu dokümanı alt-karargâh binasından çıkaramaz.

Başkan
AKRİDAS

EK - 7

ABD CUMHURBAŞKANI LYNDON B. JOHNSON'UN MEKTUBU

Bu mektup 5 Haziran 1964 tarihlidir.
Türkiye Başbakanı İnönü'ye gönderilen mektup aynen şöyledir:

«Sayın Bay Başkan,

«Türkiye hükümetinin Kıbrıs'ın bir kısmını askeri kuvvetle işgal etmek üzere müdahalede bulunmaya karar vermeyi tasarladığı hakkında Büyükelçi Hare vasıtasıyla sizden ve Dışişleri Bakanınızdan aldığım haber beni ciddi şekilde endişeye sevk etmektedir. En dostane ve açık şekilde belirtmek isterim ki, geniş çapta neticeler doğurabilecek böyle bir hareketin Türkiye tarafından izlenmesini, hükümetinizin bizimle evvelden tam bir istişarede bulunmak hususundaki taahhüdü ile uyuşur saymıyorum. Büyükelçi Hare, görüşlerimi öğrenmek üzere kararınızı birkaç saat geciktirmiş olduğunuzu bana bildirdi.»

«Yıllar boyunca Türkiye'yi en sağlam şekilde desteklediğini ispat etmiş olan Amerika gibi bir müttefikin, bu şekilde neticeleri olan tek taraflı bir kararla karşı karşıya bırakılmasının hükümetiniz bakımından doğru olduğuna gerçekten inanıp inanmadığınızı size sorarım. Bundan ötürü böyle bir harekete girişmeden önce, Birleşik

Amerika Devletleriyle tam istişarede bulunmak mesuliyetini kabul etmenizi hassaten rica etmek mecburiyetindeyim.»

«1960 tarihli Garanti Antlaşması hükümleri gereğince, böyle bir müdahalenin caiz olduğu kanaatinde bulunduğunuz intibaındayım. Bununla beraber, Türkiye'nin düşündüğü müdahalesinin, Garanti Antlaşması tarafından açıkça yasaklanan bir çözüm olan taksimi gerçekleştirme amacına yönelmiş olacağı yolundaki anlayışımıza dikkatinizi çekmek zorundayım.»

«Ayrıca söz konusu antlaşma teminatçı devletler arasında istişareyi gerektirmektedir. Birleşik Amerika bu durumda bilcümle istişare olanaklarının hiçbir şekilde tükétilmediği ve dolayısıyla tek taraflı harekete geçme hakkının henüz kullanılamayacağı inancındadır.»

«Diğer taraftan Baş Başkan, NATO vecibelerine de dikkatlerinizi çekmek mecburiyetindeyim. Kıbrıs'a vaki olacak Türk müdahalesinin Türk- Yunan kuvvetleri arasında askeri bir çatışmaya götüreceği konusunda zihninizde en ufak bir tereddüt olmamalıdır. Dışişleri Bakanı Rusk, Lahey'da yapılan son NATO Bakanlar Kurulu toplantısında Türkiye ile Yunanistan arasında bir savaşın kelimenin tam anlamıyla düşünülemez olarak kabul etmesi gerektiğini söylemişti. NATO'ya iltihak esası icabı olarak, NATO memleketlerinin birbirleriyle savaşamayacaklarını benimsemek demektir. Almanya ve Fransa, NATO'da müttefik olmakla 100 yıllık husumet ve düşmanlıklarını gömmüşlerdir. Aynı şeyin Yunanistan ve Türkiye'den de beklenilmesi gerekir. Ayrıca Türkiye tarafından Kıbrıs'a yapılacak askeri bir müdahale Sovyetler Birliği'nin meseleye doğrudan doğruya karışmasına yol açabilir. NATO müttefiklerinizin, tam rıza ve muvafakati olmadan Türkiye'nin girişeceği bir hareket neticesinde, ortaya çıkacak bir Sovyet müdahalesine karşı Türkiye'yi savunmak mükellefiyetleri olup olmadığım, müzakere etmek fırsatım bulmamış olduklarını takdir buyuracağımız kanaatindeyim.»

«Diğer taraftan Bay Başkan, Bir Birleşmiş Milletler üyesi olarak Türkiye'nin vecibeleri dolayısıyla da endişe duymaktayım. Birleşmiş Milletler Ada'da barışı korumak için kuvvet temin etmiştir. Bu kuvvetin görevi zor olmuştur, fakat geçen son birkaç hafta zarfında

Ada'daki şiddet hareketlerinin azaltılmasında tedrici bir şekilde başarılı olmuşlardır. Birleşmiş Milletler arabulucusu henüz işini bitirememiştir. Hiç şüphe yok ki, Birleşmiş Milletler üyelerinin çoğunluğu, Birleşmiş Milletler gayretlerini baltalayacak olan ve bu zor meseleye Birleşmiş Milletler tarafından makul ve barışçı bir çözüm bulunmasına yardım edebilecek herhangi bir ümidi yıkacak olan, Türkiye'nin tek taraflı hareketine en sen bir şekilde tepki gösterecektir.»

«Aynı zamanda Bay Başkan, askeri yardım alanında Türkiye ile Birleşik Devletler arasında mevcut iki taraflı anlaşmaya dikkatinizi çekmek isterim. Türkiye'yle aramızda mevcut temmuz 1947 tarihli anlaşmanın 14. maddesi mucibince, askeri yardımın veriliş amaçlarından gayri gayelerle kullanılmaması için, hükümetinizin Birleşik Devletlerin onayım alması gerekmektedir. Hükümetiniz bu şanı tamamen anlamış bulunduğunu muhtelif vesilelerle Birleşik Devletlere bildirmiştir. Mevcut şanlar altında Türkiye'nin Kıbrıs'a yapacağı bir müdahalede Amerika tarafından temin edilmiş olan askeri malzemenin kullanılmasına Birleşik Devletlerin muvafakat edemeyeceğini size bütün içtenliğimizle bildirmek isterim.»

«Düşünülen Türk hareketinin fiili neticelerine gelince, böyle bir hareketin Kıbrıs Adası üzerinde on binlerce Kıbrıslı Türk'ün öldürülmesine yol açabileceği keyfiyetine en dostane bir şekilde dikkatinizi çekmek mecburiyetini duyuyorum. Tarafınızdan böyle bir harekete girişilmesi kızgınlık doğuracak ve girişeceğiniz askeri hareketin himaye etmeye çalıştığımız kimselerin pek çoğunun toptan yok edilmesini önleyecek derecede etkisi olması olanaksızlaşacaktır. Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin mevcudiyeti böyle bir faciayı önleyemeyecektir.»

«Sözlerimi pek fazla sert bulabilir ve bizim Kıbrıs meselesinde Türkiye'nin ilgisine karşı, ilgisiz olduğumuzu düşünebilirsiniz. Durumun böyle olmadığını size temin etmek isterim. Gerek açıkça gerek özel olarak, Kıbrıslı Türklerin güvenliğini sağlamakta ve Kıbrıs meselesinin kesin çözümünün konuyla doğrudan doğruya ilgili tarafların rızasına dayanması hususu üzerinde ısrar etmekte gayret gösterdik. Amerika Birleşik Devletlerinin sizin lehinize yeter derecede faaliyet sarf etmediği hissini taşımanız mümkündür.»

«Fakat herhalde bilirsiniz ki politikamız Atina'da en sen biçimde kızgınlığa yol açmış (Bizim aleyhimizde orada nümayişler yapılmış) ve Amerika Birleşik Devletleriyle Başpiskopos Makarios arasında, esaslı bir uzaklaşma doğurmuştur. Daha birkaç hafta önce, yaptığımız görüşme sırasında, Dışişleri Bakanınıza da söylediğim gibi, Türkiye'yle olan ilişkilerimize çok büyük değer veriyoruz. Sizi kendisiyle temel olarak menfaatlerimiz olan büyük bir müttefik saymışızdır. Sizin güvenlik ve refahımız Amerikan halkı için ciddi bir ilgi konusu olagelmiş ve bu ilgimiz en pratik şekillerde ifadesini bulmuştur. Siz ve biz, komünist dünyasının ihtiraslarına karşı koymak üzere birlikte dövüştük. Bu dayanışmanın bizim için çok büyük bir anlamı vardır ve bunun hükümetiniz ve halkımız için de aynı derecede bir anlam taşıdığım ümit ederim. Kıbrıs'la ilgili olarak Türk toplumunu tehlikede bırakacak herhangi bir çözümü desteklemeyi düşünmüyoruz. Kesin bir çözüm yolu bulmaya muvaffak olamadık, zira bunun dünyadaki en karışık meselelerden biri olduğu açıklar. Fakat Türkiye ve Kıbrıslı Türklerin menfaati konusunda, ciddi şekilde ilgilendiğimizi ve ilgili kalacağımız hususunda sizi güvendirmek isterim.»

«Nihayet Bay Başkan, en ciddi meseleyi, «Savaş mı, barış mı» meselesini öne sürmüş bulunuyorsunuz. Bu meseleler Türkiye ve Birleşik Amerika arasındaki iki taraflı ilişkilerin çok ötesine giden meselelerdir. Bunlar sadece Türkiye ve Yunanistan arasında bir savaşı kesin olarak doğurmakla kalmayacak, fakat Kıbrıs'a tek taraflı bir müdahalenin doğuracağı önceden kestirilemeyen neticeler nedeniyle daha geniş çapta çarpışmalara yol açabilecektir. Sizin, Türkiye hükümetinin Başbakanı olarak sorumluluklarınız var, benim de Birleşik Amerika Başkanı olarak sorumluluklarım mevcuttur. Bu sebeple en dostane şekilde size şunu bildirmek isterim ki, bizimle yeniden ve en geniş ölçüde danışmaksızın böyle bir hareket girişemeyeceğinize dair bana güvence verdiğiniz takdirde, meselenin gizli tutulması hususunda Büyükelçi Hare'den isteğinizi kabul etmeyecek ve NATO Konseyi'yle, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin acele toplantıya çağrılmasını istemek mecburiyetinde kalacağım.»

«Bu mesele hakkında sizinle şahsen görüşebilmemizin mümkün olmasını isterdim. Ne yazık ki mevcut Anayasa hükümlerimizin icabı dolayısıyla, Birleşik Amerika'dan ayrılamamaktayım.»

«Ayrıntılı görüşmeler için, siz buraya gelebilirseniz bunu memnuniyetle karşılarım. Genel barış ve Kıbrıs meselesinin sağduyu ve barış yoluyla çözümü hususlarında, sizinle benim çok ağır bir sorumluluk taşımakta olduğumuzu hissediyorum. Bu nedenle aramızda en geniş ve en içten danışmalar da bulununcaya kadar, sizin ve meslektaşlarınızın tasarladığınız her türlü kararı geri bırakmanızı rica ederim.»

«Saygılarımla,
«Lyndon B. Johnson»

EK - 8

RUM YÖNETİMİ TARAFINDAN TÜRK BÖLGELERİNE GİRMESİ YASAKLANAN ARAÇ VE GEREÇLER:

1. Demir uçlar, demir köşeler, demir çeşitleri.
2. Çelik levhalar
3. Kereste
4. Taş, kum, çakıl
5. Tel
6. Kamuflaj ağları
7. Kablolar
8. Tel kesiciler
9. Mayın arayıcılar
10. Patlayıcılar
11. Telsizler
12. Telefonlar
13. Av tüfeği saçmaları
14. Deterjanlar
15. Kükürt
16. Amonyum nitrat
17. Çelik yün
18. Akaryakıt
19. Oto yedek parçaları
20. Oto lastiği
21. Batarya ve akümülatörler
22. Yangın söndürücüler
23. Naylon ve çantalar
24. Kesiciler
25. Çizme, çizme çivisi, deri, ip
26. Lastik ökçeler
27. Haki kumaşlar
28. Deri ceketler
29. Eldivenler
30. Yünlü çoraplar
31. Erkek paltoları ve yağmurlukları
32. Yünlü maddeler
33. Kömür
34. Termos
35. Plastik boru

EK - 9

MAKARİOS'UN GİZİKİS'E GÖNDERDİĞİ MEKTUP

Kıbrıs'ta darbe yapılmasında en önemli etken olduğu vurgulanan, Makarios'un Yunanistan Cumhurbaşkanı Fedon Gizikis'e göndermiş olduğu 2 Temmuz 1974 tarihli mektup şöyledir:

"Sayın Başkan

Büyük bir üzüntüyle sorumluluğu Yunanistan Hükümetine ait olduğuna inandığım Kıbrıs'taki bazı kabul edilmez durum ve olayları gözler önüne sermek zorundayım. General Grivas'ın Kıbrıs'a kaçak olarak girmesinin, Atina'daki bazı çevrelerin desteği ve çağrısı üzerine gerçekleştiğine dair söylenti ve kanıtlar var. Ne var ki ilk geldiği günden itibaren, Milli Muhafız Kuvvetlerinde görev yapan Yunanlı subaylarla görüşüp, onların da desteğiyle sözde Enosis için savaşacak, yasadışı bir örgüt kurmak için faaliyete geçtiği kesindir. Ve Kıbrıs için birçok kötülüğün kaynağı olan EOKA-B cinayet şebekesini kurdu. Yurtseverlik örtüsü altında ve Enosis sloganlarıyla, siyasal ve bir sürü başka cinayet işleyen bu örgütün faaliyeti bellidir. Yunanlı subaylar tarafından meydana gelen ve denetlenen Milli Muhafız, baştan beri EOKA-B'nin insan ve gereç ih-

tiyacını karşılayan örgüt olmuştur. Üstelik EOKA-B'nin üyeleri kendi kendilerine, ÖVÜCÜ, "Enosis taraftarları" ve "Enosis Cephesi" adlarını da aldılar.

Birçok kere, yasadışı ve ulusal çıkarlarınıza zararlı, iç cephede bölünmelere ve uyumsuzluklara yol açıp, Kıbrıs Helenizmini iç savaşla karşı karşıya getiren, bir örgütün neden Yunanlı subaylar tarafından desteklendiğini kendi kendime sormuşumdur. Ve aynı biçimde, birçok kez, bu desteğin ne oranda Yunan Hükümeti tarafından onaylandığını yine kendi kendime sormuşumdur. Bu sorularıma mantıklı bir yanıt bulabilmek için, değişik düşünce ve varsayımları gözden geçirdim. Ne var ki hiçbir yanıt mantıklı bir nedene dayanmıyordu. Yadsınamayacak tek olaysa, Yunanlı subaylar tarafından EOKA-B'ye sağlanan destektir. Ada'nın değişik bölgelerindeki ordugahlar ve çevrelerindeki bölgeler, Grivas ile "EOKA-B" lehinde, benim ve Kıbrıs Cumhuriyetinin ise aleyhinde sloganlarla donatılıyor. Milli Muhafız ordugahlarının içindeyse, Yunanlı subaylar tarafından açıkça EOKA-B'nin lehine propaganda yapılıyor. Belli ve yadsınamaz bir başka olaysa, EOKA-B'nin canice faaliyetini destekleyen Kıbrıs'taki Yunan basınının, Atina'dan parasal yardım gördüğü ve izleyeceği çizginin yunan İstihbarat Teşkilatı (KİP) ve 2. Genelkurmay bürosu tarafından saptandığıdır.

Yunan hükümetine, bazı subayların tutum ve davranışlarından dolayı şikâyette bulunduğum her seferinde, bana bunların Kıbrıs'tan geri çağrılmaları içir adlarıyla ve işledikleri suçları belirterek, ihbar etmemi istedikleri doğrudur. Bunu yalnız bir kez yaptım. Böyle bir harekette bulunmak benim için üzücüdür. Ne var ki kötülükte böyle bir muamele karşısında düzelmiyor. önemli olan kötülüğün sonuçlarını düzeltmek değil, kötülüğün kökünü sökmek.

Sayın Başkan kötülüğün kökünün çok derin olduğunu ve Atina'ya kadar vardığını söylemekle üzüntü duyuyorum. Kıbrıs Hellenizminin acı meyvelerini bugün tatmakta olduğu, kötülük ağacının, gelişmesini sağlayan bakımı Atina'da yapılıyor. Daha da açık olmak için Atina'daki üyelerin, EOKA-B tedhiş örgütünün hareketlerini destekleyip, yönettiklerini söylüyorum. Milli Muhafız Kuvvetlerindeki görevli subayların da, yasadışı, komplo ve başka kabul

edilmez durumlara karışmaları böylece açıklanıyor. Askeri rejimin suçluluğunu, EOKA-B yöneticilerinin üstünde bulunan belgeler ispatlıyor. Milli Merkez tarafından, bu öğüt bakımı için bol miktarda para yollanıyordu. Grivas'ın ölümünden ve onunla beraber Ada'ya gelen kumandan Karasu'nun geri çağrılışından sonra, başkanlık için emirler veriliyordu, yani genel olarak her şey Atina'dan yönetiliyordu. Bu belgelerin gerçekliği tartışma konusu yapılamaz çünkü bunlar tarafından daktiloya alınmış olan yazılarda bile, elle yapılmış düzeltmeler var ve yazanın yazma stili de bellidir. Belirtici olarak böyle bir belgeyi buraya ekliyorum.

Her Yunan hükümetiyle işbirliği yapmanın hem ülkem hem de kendim için milli bir görev olduğunu birçok kez açıklamışımdır. Milli çıkar, Atina ile Lefkoşa'nın barışçıl ve sıkı işbirliğini şan koşuyor. Yunanistan'da hangi hükümet olursa olsun, benim için Anavatanın hükümeti olduğundan onunla işbirliği yapmam gerekiyor. Askeri rejimlere karşı özel bir sempati m olduğu denilemez, özellikle bu durumda da işbirliği söz konusundaki ilkemden caymadım.

Sayın Başkan, Yunanistan hükümetinin adamlarının bana karşı devamlı komplo hazırlamalarının ve daha kötüsü, Kıbrıs Hellenizmini bir iç savaş aracılığıyla yıkıma itmelerinin, beni ne kadar üzdüğünü umarım anlıyorsunuzdur. Atina'dan uzanan ve benim varlığımı ortadan kaldırmayı amaçlayan eli birçok kereler görüp hissetmeyişimdir.

Ne var ki milli uygunluk uğruna sessizliğimi gene korudum. Kıbrıs Kilisesinde büyük bunalımlara yol açıp, sonra da görevlerinden alınan üç Piskopos'a hakim olan kurnaz kötü niyetin de doğum yeriyine Atina'dır. Bu konuda da hiçbir açıklamada bulunmadım. Yalnızca bütün bunlar niye diye düşünüyorum. Ve eğer bugün Kıbrıs'ta sürmekte olan dramdan tek acı çeken ben olsaydım, Yunan hükümetinin rolü ve sorumluluğu konusunda yine susacaktım. Ama bundan tüm Kıbrıs Hellenizmi etkilendiği zaman ve Atina'nın emri üzerine Milli Muhafız Kuvvetlerinde görevli Yunan subaylar, EOKA-B'yi, siyasal cinayetleri ve genel olarak Devlet'in dağılmasını da içeren, canice siyasetinde desteklediklerini zaman sessizliğe ve saklamalara yer yoktur.

Kıbrıs'taki devlet temellerini yıkma çabalarında Yunanistan hükümetinin sorumluluğu büyüktür. Kıbrıs devleti ancak Enosis durumunda dağılmalıdır. Yunanistan Hükümeti, Milli Muhafız sorununa karşı takındığı tutumla, Kıbrıs Devleti'nin üstüne bir siyaset uyguladı. Birkaç ay önce, Milli Muhafız Kuvvetlerinin Genelkurmay'ı, özel okullarda eğitilip daha sonra askerlikleri süresince subay olarak yapması düşünülen yedek subay adayları listesini Kıbrıs Cumhuriyeti'nin onayına sunmuştur. Bakanlar Kurulu, listede yer alan 57 adayı onaylamadı. Genelkurmay bu durumdan bir yazı ile haberdar edildi. Buna karşın, Atina'nın talimatı üzerine Genelkurmay, kanunun kendisine verdiği Milli Muhafız'daki tüm subayları atama yetkisine dayanarak, Bakanlar Kurulunun bu kararına hiçbir önem vermedi. Keyfi ve bağışık bir tutum takınan Genelkurmay, Kıbrıs Hükümetinin kararına aldırmadan ve yasaları çiğneyerek, onaylanmayan adayları subay okuluna kaydetti. Yunan hükümetine bağlı olan Milli Muhafız Kuvvetleri Genelkurmay'ının bu tutumunu tamamen kabul edilmez sayıyorum. Milli muhafız Kıbrıs Devleti'nin bir organıdır ve Atina değil, Kıbrıs Cumhuriyeti tarafından denetlenmelidir. Yunanistan-Kıbrıs birleşik savunma bölgesi teorisinin duygusal yönü vardır. Ne var ki gerçekte durum değişiktir. Milli Muhafız Kuvvetleri bugünkü yapısı ve üyelerinin niteliği yüzünden amacından sapmış yasadışı hareketlerde bulunan kişilerle, Devlet'e karşı komploların hazırlandığı merkez ve EOKA-B'yi destekleyen kaynak haline gelmiştir.

Bu konuda, son zamanda artmış olan, EOKA-B'nin tedhiş faaliyetleri süresince, Milli Muhafız Kuvvetlerine ait araçların, silah ve tutuklanması söz konusu olan kişileri güvenlik içinde taşıdıklarını söylemem yeter herhalde. Milli Muhafız Kuvvetlerinin bu sapmasından da Yunanlı subaylar sorumludur. Bunlardan bazıları EOKA-B faaliyetine tepeden tırnağa kadar karışmış durumdalar. Tabii ki bunda da Milli Merkez'in sorumluluğu olmadığı söylenemez.

Yunan hükümetinin bir işareti üzerine bu üzücü durum sona erebilirdi. EOKA-B belgelerinde kanıtlandığı gibi bakımı ve gücü için gerekli olanakları Atina'dan sağladığından, Milli Merkez şiddetin sona erdirilmesi için emir verebilirdi. Ne var ki Yunan hükümeti böyle bir harekette bulunmamıştır. Bu kabul edilmez durumun bir

başka işareti olarak da, son zamanlarda Atina'da kilise ve Kıbrıs Büyükelçiliği de dahil olmak üzere başka binaların duvarlarında, benim aleyhime ve EOKA-B'nin lehine yazıların yer alması gösterilebilir. Suçluları tanımasına karşın Yunan hükümeti, bunların yakalanıp cezalandırılması için hiçbir gayret sarf etmemiştir. Böylelikle EOKA-B'nin lehine yapılan propagandaya göz yummuş oluyordu.

Söyleyecek çok şeyim var, Sayın Başkan ama sanıyorum ki söze daha fazla lüzum yok. Sözlerimi bitirirken de, düştüğü durumdan dolayı, Kıbrıs halkının ona olan güvenini yitirdiği Milli Muhafız Kuvvetlerinin yeni temeller üstünde yeniden düzenleneceğini bildirmek istiyorum. Askerlik süresini, tavanı azaltıp, ulusal bir tehlike karşısında görevini yerine getiremeyecek duruma geldiğini belirtebilirsiniz.

Burada açıklamak istemediğim nedenlerden dolayı, bu görüşe katılmıyorum. Ayrıca, Milli Güvenlik Kuvvetlerinde görev yapan Yunanlı subayların geri çağrılmalarını rica ediyorum. Bu subayların Milli Muhafız Kuvvetlerinde kalıp, onları yönetmeye devam etmeleri halinde Lefkoşa-Atina ilişkileri zarar görebilir. Bununla beraber eğer, Kıbrıs Silahlı Kuvvetlerinin yeniden düzenlenmesinde görev almak üzere Kıbrıs'a eğitici subay ve askeri danışman gönderirseniz mutluluk duyacağım. Umarım bu arada, Atina tarafından EOKA-B'ye faaliyetine son vermek için gerekli emir verilmiştir çünkü eğer bu örgüt kesinlikle dağılmazsa yeni bir şiddet ve cinayet dalgası görülebilir.

Sayın Başkan, Kıbrıs'ta uzun zamandan beri sürmekte olan içler acısı durumu belirtmek için, birçok üzücü şeyi içten kelimelerle anlatmak zorunda kaldığım için üzgünüm.

Ne var ki, her zaman göz önünde bulundurduğum ulusal çıkar, böyle bir şeyi zorunlu kılıyordu.

Yunanistan hükümeti ile işbirliğimi kesmek niyetinde değilim. Ne var ki, benim Yunanistan'ın Kıbrıs'a atadığı vali değil, Hellenizmin büyük bir bölümünün seçtiği önder olduğum anlaşılmalı. Ulusal Merkezin bana karşı tavrı buna göre ayarlanmalı.

Bu mektubun içeriği gizli değildir.

İçten dileklerle

Makarios

EK - 10

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ KÖY/KENT YENİ VE ESKİ ADLARINI GÖSTEREN LİSTE

Sıra	Yeni Adı	Eski Adı
1.	Lefkoşa	-
2.	Akçay	Luridna
3.	Akıncılar	Yerolakko
4.	Alayköy	Aşağı Zodya
5.	Aşağı Bostancı	
6.	Aydınköy	Prastyo
7.	Bağlıköy	Ambeligu
8.	Bademli	Lutro
9.	Balıkesir	Balikitre
10.	Beyköy	-
11.	Cengizköy	Peristeronari
12.	Cihangir	Abohor
13.	Çamlıköy	-
14.	Çukurova	Kuru Manastır
15.	Değirmenlik	-

16.	Demirhan	Tirhon
17.	Dilekkaya	Ayakebir
18.	Doğancı	Elye
19.	Düzova	Eksomodoş
20.	Erdemli	Tremeşe
21.	Erenköy	Koççina
22.	Gayretköy	Avlona
23.	Gaziler	Piroyi
24.	Gaziveren	-
25.	Gemikonağı	-
26.	Gökhan	Voni
27.	Gönyeli	-
28.	Günebakan	Amadyes
29.	Güneşköy	Nikita
30.	Gürpınar	Aymarina
31.	Güzelyurt	Omorfo
32.	Hamitköy	Mandres
33.	Haspolat	Miamilya
34.	İkidere	-
35.	Kalavaç	-
36.	Kalkanlı	Kapudi
37.	Kanlıköy	-
38.	Kırıkkale	Meluşa
39.	Kırklar	-
40.	Kızılbaş	-
41.	K. Kaymaklı	-
42.	Kurutepe	Kserovuno
43.	Lefke	-
44.	Meriç	Mora
45.	Mevlevi	Cira
46.	Minareliköy	-
47.	Ortaköy	-
48.	Ömerli	Galini
49.	Serhadköy	Filya
50.	Şahinler	Masari
51.	Şirin	Varişa

52.	Taşköy	Petre
53.	Taşpınar	Angolem
54.	Türkeli	Ayvasıl
55.	Yayla	Siryanohori
56.	Yedidalga	Potamus du Gambu
57.	Yeniceköy	-
58.	Yeşilırmak	Limnidi
59.	Yeşilyurt	Pendaya
60.	Yılmazköy	Şillura
61.	Yiğitler	Arçoz
62.	Yukarı Bostancı	Yukarı Zodya
63.	Yuvacık	Hrisilyu
64.	Zümrütköy	Kadagopya

MAGOSA İLÇESİ

1.	Adaçay	Melanarga
2.	Ağıllar	Mondras
3.	Akdoğan	Lisi
4.	Akova	Yipsos
5.	Alaniçi	Piperisterona
6.	Altınova	Aynakofo
7.	Ardahan	Ardana
8.	Andarnı	Artemi
9.	Aslanköy	Angastina
10.	Atlılar	Aloda (Aloa)
11.	Avtepe	Ay Simeo
12.	Aygün	Ayyorgi
13.	Bafra	Vogolida
14.	Balalan	Planadinisso
15.	Beyarınudu	. Pergama
16.	Boltaşlı	Litrangomi
17.	Boğaz	-
18.	Boğaziçi.	Lapatos
19.	Boğazkepe	Monarga

20.	Büyükkonuk	Komikebir
21.	Çamlıca	Kufez
22.	Çayırova	Aytotoro
23.	Çayönü	Kalopsida
24.	Çınarlı	Bladan
25.	Derince	Vatilakka
26.	Dipkarpaz	-
27.	Dörtyol	Prastyo
28.	Ergenekon	Ayharida
29.	Ergazi	Ovgoroz
30.	Esenköy	Cilanemo
31.	Gaziköy	Afanya
32.	Gazi Mağusa	-
33.	Geçitkale	Lefkonuk
34.	Gelincik	Vasili
35.	Gönendere	Konedra
36.	Görneç	
37.	Güvercinlik	
38.	İncirli	Makrasiga
39.	İnönü	Sinde
40.	İskele	Trikomo
41.	Kaleburnu	-
42.	Kalecik	Gastria
43.	Kaplıca	Davlos
44.	Kilitkaya	Kridya
45.	Korkuteli	Gaydura
46.	Köprülü	Kukla
47.	Kumyalı	Kumyahk
48.	Kumdere	Musulida
49.	Kumova	Korovya
50.	Kurtuluş	Avgalida
51.	Kuzucuk	Arnayi
52.	Mallıdağ	Melunda
53.	Mehmetçik	Galatya
54.	Mersinlik	Flamudi
55.	Mormenekşe	Limya

56.	Muratağa	Marata
57.	Mutluyaka	Stillos
58.	Nergizli	Yenağra
59.	Ötüken	Spatarigo
60.	Pamuklu	Tavro
61.	Paşaköy	-
62.	Pınarlı	Vitsada
63.	Pile	-
64.	Pirhan	Pirga
65.	Sanndallar	-
66.	Sazlıköy	Livadya
67.	Serdarlı	Çatoz
68.	Sınırüstü	Sigrasi
69.	Sipahi	Aytrias
70.	Sütlüce	İpsillat
71.	Taşlıca	Neda
72.	Tatlısu	Akatu
73.	Tirmen	-
74.	Topçuköy	
	-	
75.	Turnalar	Yerani
76.	Turunçlu	Stroncilo
77.	Tuzla	Engomi
78.	Tuzluca	Patriç
79.	Türkmenköy	Kondea
80.	Ulukışla	Marotovuno
81.	Vadili	-
82.	Yamaçköy	Aynikola
83.	Yarköy	Ayilya
84.	Yedikonuk	Eptagomi
85.	Yeni Boğaziçi	Aysergi
86.	Yeni Erenköy	Yalusa
87.	Yeşilköy	Ay Andronigo
88.	Yıldırım	Milya
89.	Zeybekköy	Ayistat
90.	Ziyamet	-

1.	Ağırdağ	-
2.	Akçiçek	Sisglibo
3.	Akdeniz	Ay İrini
4.	Alemdağ	Aridaci
5.	Alsancak	Karava
6.	Arapköy	-
7.	Bahçeli	Kallurga
8.	Beylerbeyi	Bellapais (Balabayis)
9.	Beşparmak	Trabeza
10.	Çamlıbel	Mirti
11.	Çatalköy	-
12.	Dağyolu	Fota
13.	Dikmen	Dikomo
14.	Doğanköy	Thermia
15.	Edremit	Tirmit
16.	Esentepe	Ay Kuruş-Ay Amvrosios
17.	Geçitköy	Panağra
18.	Girne	-
19.	Göçeri	Bilelle
20.	Güngör	Kutsovendi
21.	Hisarköy	Kambilli
22.	Ilgaz	Fderiha
23.	İncesu	Modiyes
24.	Karaağaç	Harça
25.	Karaman	Karmi
26.	Karaoğlanoğlu	Ayyori
27.	Karpaşa	-
28.	Karşıyaka	Vasilya
30.	Kaynakköy	Sihari
31.	Koruçam	Kormacit
32.	Kozan	Larnaka-tis Lapi
33.	Kömürcü	-
34.	Kördemen	-
35.	Lapta	-
36.	Malatya	Balyosofo
37.	Ozanköy	Kazafana

38.	Özhan	Asomato
39.	Pınarbaşı	Kırnı
40.	Sadrazamköy	Livera
41.	Şirinevler	Ayermola
42.	Taşkent	Vuno
43.	Tepebaşı	Yorgoz
44.	Yeşiltepe	Elya
45.	Zeytinlik	Temroz

EK – 11

GENELKURMAY BAŞKANI ORGENERAL SEMİH SANCAR'IN, İKİNCİ BARIŞ HAREKÂTI SONUCUYLA İLGİLİ OLARAK YAYIMLADIĞI MESAJ (17 AĞUSTOS 1974)

Aziz Türk Milleti, Kahraman Türk Silahlı Kuvvetleri,

Bir aya yakın bir süre önce; soydaşlarımızın özgürlüğü, can ve mal emniyeti ile Ada'da uzun zamandan beri bozulmuş barışı ve huzuru temin ve devam ettirme gayesi ile Kıbrıs'ta, Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından "Barış Harekâtı" başlatılmıştır.

Girişilen askeri harekâtın maksadı: Soydaşlarımıza karşı uygulanan mezalimi önlemek ve Ada'da yıllardan beri bozulmuş olan barışı yeniden tesis etmekti. Nitekim, 15 Temmuz tarihinde, Rumların başlattıkları, Enosis'i gerçekleştirmek hedefini güden ve kısa zamanda Yeşil Ada'yı kana bulayan vahşet hareketine karşı, 20 Temmuz'da, ilk barış harekâtına, hükümetimiz tarafından mümkün olan her türlü diplomatik teşebbüslerden bir netice alınamamasına karşısında, girişilmiş ve akabinde Birleşmiş Milletlerin ateşkes çağrısına uyarak, soruna barışçı bir hal tarzı bulabilmek için sahneyi tekrar siyasi faaliyetlere bırakmıştık.

Bundan sonra, Cenevre'de sonuçsuz geçen günler karşısında askeri zorunluluklar mevcut olduğu halde bile, büyük bir sabırla neticeyi bekledik. Cenevre konferansının sonucu bütün dünyaca malumdur.

Bu ve diğer bütün çözüm yollarının kapanması üzerine, 14 Ağustos sabahı tekrar başlatmak zorunda kaldığımız askeri harekât 2-3 gün gibi çok kısa bir zamanda tamamlanmıştır. Harekâtın cereyan tarzı Genelkurmay Başkanlığınca zaman zaman aziz milletimin ve basının bilgisine sunulmuştur.

Uzun senelerden beri her bakımdan hazırlanan ve gayri insani davranışlara vicdansızca, namertçe tevessül eden düşmana karşı Türk askeri, cesaret ve azmi ile sahip olduğu harp silah ve araçlarını en üstün bir şekilde kullanarak kısa zamanda galip gelmiş, planlarını, harekâtı üstün bir başarı ile sonuçlandırmıştır.

Zafere en kısa zamanda ulaşmak için elde mevcut imkânlar tahditli olarak kullanılmış, Kara, Deniz, Hava Kuvvetlerimizin değerli komutan, subay, astsubay, erbaş ve erleri unutulmayacak büyük kahramanlıklar örnekleri vermişlerdir.

Çarpışırken, savaşırken bile insancıl davranışlardan, barışçı hareketlerden bir an bile uzaklaşmayan Türk askeri, sivil halka ve masumlara zarar vermeden düşman askerini ve mevzilerini tesirsiz kılmak için azami dikkat göstermiş ve hatta zorunlu gördüğümüz bazı askeri hareketlerden sarfınazar edilmiştir.

Kıbrıs harekâtı icra edilirken, şüphesiz memleketin savunması; zuhuru muhtemel diğer düşman imkân ve kabiliyetlerini de önleyecek tarzda topyekün olarak ele alınmıştır. Bu nedenle Kara, Deniz ve Hava Kuvvetlerimiz her an vukuu muhtemel çılgınlıkları önlemek üzere hazırdı ve hazır olmaya da devam edecektir.

Büyük Kahraman Türk Milleti, Ordusunun bu nöbeti altında huzur ve sükun içinde yaşantısını bütün harekât boyunca sürdürmüş ve bundan sonra da sürdürecektir. Türk Ordusu bu hizmetin zevk ve gururu içersindedir. Bu, milletinin ona vereceği en büyük armağandır.

Türk Silahlı Kuvvetleri, tarihinde olduğu gibi, bugün de, çok daha güçlü ve modern bir çağın ordusu olarak kendisine düşecek görevleri Aziz Milletine layık olarak ve büyük başarıyla yapacağı-

nı dostuna, düşmanına ve bütün dünyaya bir kere daha ispat etmiştir. Dünya barışı için Türk Silahlı Kuvvetlerinin lüzumluluğu ve önemi bir kere daha ortaya çıkmıştır. Kıbrıs'ta girişilen askeri harekâtın zaferle sonuçlanması bütün Türk Milletini, Kıbrıslı soydaşlarımızı ve hepimizi mutlu kılmıştır.

Türk Silahlı Kuvvetleri Komutanı olmakla büyük şeref duyduğum Ordumuzun bütün mensuplarını takdir ve tebrik eder, sevgi ve saygıyla gözlerinden öperim.

Bizzat, mektup ve telgraf göndererek askeri harekâtı kutlayan, çarpışmalara gönüllü olarak katılmak, maddi ve her türlü imkânlarıyla yardımlarda bulunmak isteyen binlerce vatandaşıma gösterdikleri büyüklüğe, şahsım ve Türk Silahlı Kuvvetleri adına teşekkür eder, en derin şükranlarımı sunarım.

Bu arada, bütün milleti ve Silahlı Kuvvetlerimizi teşvik ve teşci eden ilgi ve yayınlarından dolayı basın ve yayın organlarımıza da şükranlarımı sunmayı bir kadirşinaslık sayarım.

Türk'ün başını dik tutması, onurlu yaşaması için hayatlarını veren aziz şehitlerimiz; kalplerimizde hiç sönmeyecek bir saygı ve sevgi ateşiyle anılacaktır. Ruhları ilelebet şad olsun.

Kahraman gazilerimizin anıları ise, Kıbrıs savaşımızın yalnız kitap sayfalarında değil, kuşaklarboyu Aziz Milletimizin gönüllerinde yaşayacak, daima minnet ve saygı ile anılacaktır. Aziz şehitlerimize Tanrı'dan rahmet dilerken, ulu önderimizi bir kere daha minnet ve şükranla anarım.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin başarıları ve zaferi; büyük Türk Milletinin, onun Ordusunun, kahraman Mehmetçiklerinin, canlarını Türk'ün haysiyet ve şerefi uğrunda vermesini bilenlerindir.

Zaferimiz yüce Milletimize kutlu olsun!

EK – 12

GENELKURMAY BAŞKANI ORGENERAL SEMİH SANCAR'IN KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI NEDENİYLE TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNE YAYIMLADIĞI, 2 AĞUSTOS 1974 TARİHLİ MESAJI

Kahraman Türk Silahlı Kuvvetleri, yiğitliklerini anlatan sayfalar dolusu tarihe sahip şanlı ordu, Kıbrıs'a karşı giriştiği harekât ile yüce tarihine bir yenisini ekledin.

Bunu yaparken Atatürk'ün gerçek takipçisi olduğunu bir kez daha bütün dünyaya ispat ettin.

Ulu Atamızda mertlik, yiğitlik ve barışseverlik birbirinden ayrılmayan, kenetlenmiş bir bütün teşkil eder.

Kıbrıs'ta Anayasal düzeni sinsice devirdikleri zaman ve politik teşebbüslerden netice alınamaması karşısında, Ada'da ırkdaşlarımızın güvenliğini korumak, barışı sağlamak zorunluluğunda kaldın. Kıbrıs harekâtını senin başaracağından endişesi olan bütün dünyaya, hayrete düşüren çok kısa bir zamanda zaferle tamamladın. Şanlı bayrağımızı Kıbrıs'ta bütün ihtişamı ile dalgalandırdın.

Adaya barışı götürdüğünü asla unutmadın. Soydaşlarımızı hunharca öldürenlere sen yardım elini uzattın. Şu anda atalarımıza ve aziz milletimize layık olmanın bilinci ve gururu içindeyiz. Zafere ulaşmak için, safların başında komutanların olduğu halde, yılmadan saldırdın, yıllardır hazırlanmış kan kusturan ateş hatlarını aşmasını bildin. Şehitler, gaziler verdin. Türk'ün haysiyet ve gururunu bir kere daha yücelttin.

Bu harpte de tarihine, şanına yakışır şekilde yiğitçe dövüştün, ne dövüşürken ve ne de zaferinle öğünmedin. Tevazuunu bir kere daha Aziz Milletine ve bütün dünyaya gösterdin. Bu senin ululuğunun bayraklaşan bir sembolüdür.

Kahraman Türk Ordusu. Kıbrıs'ta görevin henüz bitmiş değildir. Bundan sonraki günlerde de barışın idamesi, yurttaşlarının bekası için nöbetine devam edeceksin.

Türk'ün başım dik tutması, onurla yaşaması için hayatlarını veren Aziz Şehitlerimiz, kalplerimizde hiç sönmeyecek bir saygı ve sevgi ateşiyle anılacaktır. Ruhları ilelebet şad olsun.

Kahraman gazilerimizin anıları ise Kıbrıs savaşımızın yalnız kitap sayfalarında değil, kuşaklar boyu Aziz Milletimizin gönüllerinde yaşayacak daima minnet ve şükranla anılacaktır.

Kahraman Silah Arkadaşlarım;

Bu büyük başarınızdan dolayı sizleri en derin mutluluk ve kıvanç hisleriyle kutlar, Aziz Şehitlerimize Tanrı'dan rahmet dilerken, Olu Önderimizi bir kere daha minnet ve şükranla anarım.

Yüreğim her zaman sizlerle beraberdir.

EK - 13
KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI ŞEHİTLERİ

1. Piyade Albay İbrahim Karaoğlanoğlu
2. Piyade Binbaşı Bünyamin Kasap
3. Piyade Kıdemli Yüzbaşı Sami Akbulut
4. Piyade Kıdemli Yüzbaşı Tuncer Güngör
5. Piyade Kıdemli Yüzbaşı Dursun Özsaraç
6. Piyade Üsteğmen Nizameddin Songur
7. Piyade Üsteğmen Oğuz Yener
8. Piyade Üsteğmen Nermi Tombul
9. Piyade Üsteğmen Nazmi Saatçi
10. Piyade Üsteğmen Ünal Genç
11. Tank Yüzbaşı Ramiz Turan
12. Tank Kd. Üsteğmen Yavuz Sokullu
13. Tank Üsteğmen Alpay Başaran
14. Tank Üsteğmen Hüseyin Akar
15. Topçu Pilot Albay Fahreddin Aksoy
16. Topçu Pilot Yarbay Selahattin Okbay
17. Topçu Yarbay Refik Cesur
18. Topçu Pilot Yarbay İlhan Akgün
19. Ordudonatım Teğmen Gürkan Işık
20. Tabib Üsteğmen Halil Akçiçek

21. Yedek Piyade Asteğmen İdris Doğan
22. Yedek Piyade Asteğmen Şakir Cezayir
23. Yedek Piyade Asteğmen Şevket Çil
24. Yedek Piyade Asteğmen Sıtkı Toksoy
25. Yedek Piyade Asteğmen Selçuk Ergen
26. Yedek Piyade Asteğmen M. Nafi Kıvanç
27. Yedek Piyade Asteğmen Celal Bekiroğlu
28. Yedek Piyade Asteğmen Mehmet Özel
29. Yedek Piyade Topçu Asteğmen Feyzullah Taşkınsoy
30. Yedek Topçu Asteğmen Mustafa Uygur
31. Yedek Tank Asteğmen Ali Yavuz Yüce
32. Piyade Kıdemli Başçavuş Tahsin Yorgun
33. Piyade Kıdemli Başçavuş Kemal Yapar
34. Piyade Başçavuş A. Haydar Saban
35. Piyade Üsçavuç Cemal Yurdumgüzel
36. Piyade Üsçavuş Ramazan Ergin
37. Piyade Astsubay Çavuş Ahmet Pekdemir
38. Piyade Astsubay Çavuş Muammar Karaağaç
39. Piyade Astsubay Çavuş Hicret Akar
40. Piyade Astsubay Çavuş Mehmet Yıldız
41. Piyade Astsubay Çavuş Ali Erdemir
42. Piyade Astsubay Çavuş Enver Erol
43. Tank Kıdemli Başçavuş Mehmet Yavuz
44. Tank Kıdemli Başçavuş Mehmet Macit
45. Tank Kıdemli Başçavuş Halim Şahin
46. Tank Üsçavuş Coşkun Tezelli
47. Top Kıdemli Başçavuş Aslan Demircan
48. Muhabere Başçavuş Kadir Gülseren
49. Muhabere Kd. Başçavuş Bayram Gümüş
50 İstihkâm Astsubay Çavuş Bahadır Yalçın
51. Sağlık Kıdemli Başçavuş İ. Hakkı Gedik
52. Piyade Eri Necmi Alimanoğlu
53. Piyade Çavuş Hüseyin Zont
54. Piyade Eri Aycan Aksoy
55. Muhabere Çavuşu Zeki Alpsoley
56. Piyade Eri Hasan Alkan

57. Piyade Eri M. Ali Arpa
58. Piyade Eri Nizamettin Aydın
59. Piyade Eri Kaya Afacan
60. Muhabere Eri Ülkü Akbulut
61. Piyade Eri Muharrem Aydın
62. Piyade Eri Hasan Anlatan
63. Piyade Çavuşu Ali Alpaslan
64. Piyade Eri Şakir Ağaçkıran
65. Piyade Eri Süleyman Aydınlı
66. Piyade Eri Sıtkı Acar
67. Piyade Eri Ömer Abdal
68. Piyade Eri Mehmet Akdoğan
69. Piyade Eri Abdullah Altındağ
70. Piyade Eri İlyas Aydın
71. Piyade Eri Hüseyin Atıcı
72. Piyade Eri Ahmet Akbaş
73. Piyade Eri Lütfi Aras
74. Piyade Eri Alaaddin Aslan
75. Piyade Onbaşı Duran Akyüz
76. Piyade Onbaşı Ramazan Alim
77. Piyade Çavuş Kamil Alkan
78. Piyade Eri Cemal Altınok
79. Piyade Eri Ahmet Aydemir
80. Piyade Onbaşı Bekir Aksöz
81. Piyade Eri Mustafa Altınışık
82. Piyade Eri Mevlüt Akça
83. Piyade Eri Rıdvan Aktarmaç
84. Piyade Çavuş Mustafa Aydoğdu
85. Piyade Eri Ali Aktaş
86. Piyade Eri Ali Alan
87. Piyade Eri Turan Arda
88. Piyade Eri Mehmet Avcu
89. Piyade Eri Bekir Aktaş
90. Piyade Eri Süleyman Avcı
91. Piyade Eri Muhsin Alptekin
92. Piyade Eri Halil Aslan

93. İstihkam Eri Doğan Aydın
94. Sıhhiye Onbaşı Hüseyin Aydemir
95. Piyade Eri Ahmet Alçıkaya
96. Piyade Eri Ahmet Aydemir
97. İstihkam Onbaşı Ali Alay
98. İstihkam Eri Teslim Aydın
99. İstihkam Eri Mustafa Ay
100. Piyade Eri Salih Altın
101. Piyade Eri Vahap Akbıyık
102. Top Eri Kadir Akdoğan
103. Piyade Eri Mustafa Bakar
104. Piyade Çavuş Ali Beyoğulları
105. Piyade Eri Osman Bakır
106. Piyade Eri Ali Borçin
107. Piyade Eri Recep Bilge
108. Piyade Eri Fevzi Bingöl
109. Piyade Onbaşı Kamil Balkan
110. İstihkam Eri Mehmet Buzlusun
111. Piyade Eri Şaban Balaban
112. Tank Eri Şadi Bal
113. Piyade Eri Cafer Bora
114. Piyade Eri Necati Balcı
115. Piyade Eri Mustafa Bingöl
116. Piyade Eri Bahattin Baklavacı
117. Piyade Eri Halit Bulut
118. Piyade Eri Muharrem Bingöl
119. Piyade Eri Süleyman Bayburt
120. Piyade Eri Kemal Balta
121. Piyade Eri Tahsin Bozkurt
122. Piyade Eri Necati Bat
123. Piyade Çavuş Maksut Birinci
124. Piyade Onbaşı Zeynel Bozgeyik
125. Piyade Eri Mustafa Çevik
126. Piyade Onbaşı Salih Cıbır
127. Piyade Eri Naim Çiftçi
128. Piyade Eri Kemal Ceylan

129. Piyade Çavuş Mehmet Ceyhan
130. Piyade Eri Hasan Çelik
131. İstihkam Eri B. Ali Cansu
132. Piyade Eri Burhan Canbaz
133. Piyade Onbaşı Yaşar Çakmak
134. Piyade Eri Muharrem Calay
135. Piyade Eri Lütfü Çiftçibaşı
136. Piyade Eri Cemil Çelik
137. Piyade Eri Mehmet Can
138. Piyade Eri Kazım Çalışkan
139. Tank Eri Zekeriya Çetin
140. Piyade Eri Osman Çelik
141. Piyade Eri Mahmut Çamaz
142. Piyade Eri Kasım Çelik
143. Piyade Eri Cemil Çelebi
144. Piyade Eri Yunus Canbaz
145. Sıhhiye Eri Namaz Çakmak
146. Muhabere Eri Hüsnü Demirkıran
147. Piyade Eri Mustafa Dinçer
148. Piyade Çavuş Necdet Diler
149. Piyade Eri Alihan Demir
150. Piyade Eri Hüsnü Doğu
151. Piyade Eri Nurettin Duman
152. Piyade Eri Mahmut Demirel
153. Piyade Eri Efrahim Demir
154. Piyade Onbaşı Bayram Demir
155. Piyade Eri Nuri Demir
156. Piyade Eri Tayyar Delen
157. Piyade Eri Mehmet Doğan
158. Muhabere Eri Bekir Doğan
159. Piyade Eri Eyüp Demir
160. Piyade Eri Akif Diktepe
161. Piyade Çavuş Ömer Doğan
162. Piyade Eri Osman Demir
163. Piyade Onbaşı İlyas Demirkıran
164. Piyade Eri Mehmet Döndü

165. Piyade Eri Mehmet Duymuş
166. Piyade Eri Mustafa Duman
167. Piyade Eri Mehmet Demir
168. Piyade Eri Enver Dönmez
169. İstihkam Eri Cafer Düzenli
170. Piyade Eri Adnan Damar
171. Piyade Eri Mehmet Dilber
172. Topçu Eri Bayram Demirezen
173. Piyade Çavuş Muzaffer Demirel
174. Piyade Çavuş Ömer Demir
175. Tank Çavuş Mustafa Din
176. Sıhhiye Onbaşı Şeref Demirci
177. Piyade Eri Ramazan Eroğlu
178. Piyade Onbaşı İrfan Ersoy
179. Piyade Onbaşı Ali Osman Ersen
180. Piyade Eri Celal Erken
181. Topçu Eri Mehmet Emik
182. Piyade Çavuş A. Bayram Erciyes
183. Piyade Onbaşı Hayrullah Ekşi
184. Piyade Eri Ramazan Ersan
185. Piyade Onbaşı Nevzat Ertuğrul
186. Piyade Eri Adem Erim
187. Piyade Eri Metin Ediz
188. Piyade Eri Rıdvan Erel
189. Tank Eri Osman Erhan
190. Piyade Eri Ali Ergün
191. Piyade Eri Hasan Ercan
192. Piyade Onbaşı Muzaffer Ekemen
193. İstihkam Eri Hikmet Erildi
194. Piyade Onbaşı Sabahattin Erdoğdu
195. Piyade Eri Ömer Faydalı
196. Piyade Eri Hasan Gökboya
197. Piyade Çavuş İlhan Gürcan
198. Piyade Eri Cahit Gökalp
199. Piyade Çavuş Ömer Füvenç
200. Piyade Eri Sabahattin Gürsu

201. Tank Eri Yakup Gülen
202. Piyade Eri Bayram Gündüz
203. Piyade Eri Lütfü Gelen
204. Piyade Eri Hüseyin Göksel
205. Piyade Eri M. Ali Gümüş
206. Tank Onbaşı Melunet Güneş
207. Sıhhiye Eri Mustafa Girgin
208. Piyade Eri Hicri Gümüş
209. Piyade Eri Bekir Güngör
210. Piyade Eri Sadi Güler
211. Piyade Eri Halil Gök
212. Piyade Eri Malunut Haspolat
213. İstihkam Eri Abdullah Hayran
214. Piyade Eri Mustafa Işık
215. Piyade Eri Mustafa İldeniz
216. Piyade Eri Vahit İnce
217. Piyade Eri Mustafa İleli
218. Piyade Eri Necmettin İnan
219. Tank Çavuş İsmail İnal
220. Piyade Onbaşı Şeref Kurt
221. Piyade Eri Hasan Kılıç
222. Piyade Eri Sami Küpeli
223. Piyade Çavuş Muhittin Küspeci
224. Piyade Eri Orhan Kürkçü
225. Piyade Eri Nazmi Köse
226. Muhabere Eri Kâzım Kara
227. Piyade Onbaşı İsmail Kurtulmuş
228. Piyade Onbaşı Cengiz Kurtuluş
229. Piyade Eri Haydar Kara
230. Piyade Eri İbrahim Kuru
231. Piyade Eri H.İbrahim Kocaaktaş
232. Piyade Çavuş Nazmi Konat
233. Piyade Eri Hacı Kaya
234. Topçu Çavuşu Hikmet Koman
235. Tank Onbaşı Mehmet Kara
236. Piyade Çavuş Efrahim Kotan

237. Piyade Eri Mustafa Koçer
238. Piyade Onbaşı Hüseyin Koç
239. Piyade Eri Şeref Kavak
240. Piyade Çavuş Ali Karpuzcu
241. Piyade Eri Ali Kaya
242. Piyade Eri Hamdi Kiracı
243. Piyade Eri Mehmet Karcı
244. Piyade Eri Hüseyin Kaçıkçıoğlu
245. Piyade Eri Alaattin Karataş
246. Tank Çavuşu Celal Kahraman
247. Piyade Eri Mustafa Kuş
248. Piyade Eri Bekir Karayeğen
249. Piyade Onbaşı Kemal Köse
250. Piyade Eri Mehmet Kemerli
251. Piyade Onbaşı İbrahim Konaşoğlu
252. Piyade Eri Hasan Karaağaç
253. Piyade Eri Hasan Karagülle
254. Piyade Eri M. Şirin Kalaş
255. Piyade Eri Musa Kazan
256. Piyade Eri Hüseyin Kurtuldu
257. Piyade Eri Halil Koç
258. Piyade Eri Hasan Kaplan
259. Piyade Eri Mehmet Kara
260. Piyade Eri Şefik Kaçar
261. Piyade Eri Ali Karaağaç
262. Piyade Eri Seçim Kılıçaslan
263. Piyade Eri İbrahim Karakoyun
264. Piyade Çavuş Ali Koken
265. Piyade Çavuş Lütfü Kıcı
266. Piyade Eri A. Rıza Karaoğlan
267. Piyade Eri Sabahaddin Kundak
268. Piyade Onbaşı Fikret Kartal
269. Muhabere Eri Ali Kılıç
270. Piyade Eri Celal Keleş
271. İstihkam Eri Bektaş Karaş
272. Piyade Eri Cemil Kılıç

273. İstihkâm Eri Ali Karaduman
274. İstihkâm Eri Hüseyin Kocatürk
275. Piyade Eri Dursun Kanlı
276. Tank Eri Recep Karaköse
277. Piyade Eri Mehmet Karaca
278. Piyade Eri Nazım Kara
279. Sıhhiye Eri Rıfat Kar
280. Tank Eri İbrahim Köse
281. Komando Çavuş Cuma Karadoğan
282. Piyade Çavuş Ali Kalay
283. Piyade Çavuş Sadettin Madencioğlu
284. Piyade Eri Mevlüt Mercan
285. Piyade Eri Kadir Maranlı
286. Piyade Eri Hüsnü Nevruz
287. Tank Onbaşı Şefik Nur
288. Piyade Eri Ali Ocak
289. Piyade Eri Ahmet Özkan
290. Piyade Onbaşı Ekrem Özkaya
291. Piyade Çavuş Filiz Okandan
292. Piyade Eri Hüseyin Özyurt
293. Piyade Eri Süleyman Özkan
294. Piyade Eri Abdullah Ömür
295. Piyade Eri Remzi Özipek
296. Piyade Eri Nevzat Özbay
297. Piyade Eri Fevzi Öztürk
298. Piyade Eri Mehmet Özdemir
299. Piyade Eri Ali Özdemir
300. Piyade Eri Sabahattin Özüpek
301. Piyade Eri Ferzande Özavcı
302. Piyade Eri Hüseyin Özbay
303. Piyade Eri Orhan Kurban
304. Ordunat Eri Atilla Öztürk
305. Topçu Eri Remzi Öz
306. Piyade Eri Murat Önoğlu
307. Piyade Çavuşu Tahsin Öztürk
308. Topçu Eri Bulduk Polat

309. İstihkam Eri Ahmet Polat
310. Piyade Eri Mahmut Pınar
311. Piyade Eri Ali Pehlivan
312. Piyade Eri Ali Pınar
313. Piyade Eri Müslüm Polat
314. Tank Onbaşı Recep Pekmezci
315. Piyade Eri Emin Ren
316. Piyade Onbaşı Adnan Sipahi
317. Piyade Eri Hasan Sies
318. Piyade Eri Bilgi Serbest
319. Piyade Eri Cuma Sert
320. İstihkam Eri Sabri Soydemir
321. Piyade Eri Kazım Şahin
322. Piyade Mesut Şaban
323. Piyade Eri Salim Şinik
324. Piyade Eri Süleyman Susamcı
325. Piyade Eri Cengiz Sarptürk
326. Piyade Eri Durak Sülü
327. Piyade Onbaşı Gültekin Sanal
328. Levazım Eri Hasan Sarıca
329. Piyade Çavuşu Aslan Seçkin
330. Piyade Eri Celal Sulu
331. Piyade Eri Kasım Sungur
332. Piyade Eri Ziyafettin Sevinç
333. Piyade Eri M. Ali Şengül
334. Piyade Eri Necati Şenol
335. İstihkam Eri Murat Şen
336. Piyade Onbaşı Yusuf Şahin
337. Piyade Onbaşı Yılmaz Şentürk
338. Piyade Eri Muhittin Satıoğlu
339. Piyade Eri Halim Soylu
340. Tank Eri Mustafa Soğancı
341. Piyade Eri Hüseyin Süngü
342. Piyade Eri Necati Şentürk
343. Piyade Çavuş Kazım Turan
344. Ordonat Eri Agah Top

345. Piyade Eri Halil Taşkın
346. Piyade Eri Tahsin Tunç
347. Piyade Eri Salih Tunç
348. Ulaştırma Eri İsmail Tosun
349. Piyade Çavuş İlhami Topçu
350. Piyade Eri Adem Turan
351. Topçu Çavuş Duran Türközen
352. Piyade Eri Hüseyin Tüfekçi
353. Piyade Çavuşu Adnan Türker
354. Piyade Eri A. Kadir Tonguç
355. Piyade Eri Hasan Toyran
356. Piyade Eri Muhsin Tuğurul
357. Piyade Eri Tahir Tüzünlü
358. Piyade Eri Halit Tekin
359. Piyade Eri Gerevan Tomay
360. Piyade Onbaşı Hüseyin Topal
361. Piyade Çavuşu Galip Taş
362. Piyade Eri Recep Tezel
363. Piyade Eri İbrahim Turan
364. Piyade Eri Teymur Tari
365. İstihkâm Çavuş Kasım Sarıaslan
366. Piyade Çavuş Kâzım Tunç
367. Piyade Eri M. Ali Tan
368. Piyade Eri Cuma Teymur
369. Piyade Eri Atilla Türk
370. Piyade Eri M. Emin Türker
371. Piyade Eri Hasan Torun
372. Piyade Eri İzzet Tunçer
373. Topçu Eri Necdet Turgut
374. Piyade Çavuş Salim Tekin
375. Piyade Çavuşu Abdülkerim Ufuk
376. Piyade Çavuşu Hüsnü Uysal
377. Piyade Eri İrfan Uzaldı
378. Sıhhiye Eri Tevfik Uğur
379. Topçu Onbaşı Hüdaverdi Ulutaş
380. Piyade Eri Yusuf Uğur

381. Piyade Eri Rasim Uygun
382. Piyade Eri Hasan Uğurlu
383. Piyade Çavuş Ömer Uçar
384. Piyade Eri Kemal Ünal
385. Piyade Eri Cevdet Üneş
386. Piyade Eri İlhan Ülger
387. Piyade Eri Cavit Ülger
388. Piyade Eri İsmail Yüksel
389. Piyade Eri Erdoğan Yıldız
390. Piyade Eri Kemal Yıldırım
391. Piyade Eri Yılmaz Yıldız
392. Piyade Onbaşı Erol Yılmaz
393. Sıhhiye Eri Adnan Yıldız
394. Piyade Eri Cumhur Yüzlü
395. Piyade Eri Ömer Yıldırım
396. Piyade Eri Arif Yiğitoğlu
397. Piyade Onbaşı Mustafa Yurdakadim
398. Piyade Eri Sabahattin Yılmaz
399. Piyade Eri Aziz Yılmaz
400. Piyade Eri Mehmet Yılmaz
401. Piyade Eri Hamdi Yılmaz
402. Piyade Onbaşı İbrahim Yalçın
403. Piyade Eri Ahmet Yıldız
404. Piyade Eri Mustafa Yerlioğlu
405. Piyade Eri İlyas Yener
406. Piyade Eri Ali Yaşar
407. Piyade Eri Mahir Yener
408. Piyade Eri Hasan Yalçın
409. Piyade Eri Osman Yıldırım
410. Piyade Eri Naci Varol
411. Piyade Onbaşı İbrahim Yolal

Hava Kuvvetlerinde şehit olanlar:

412. Hava Pilot Binbaşı Fehmi Ercan
413. Hava Pilot Kıdemli Üsteğmen İlker Karter

414. Hava Pilot Üsteğmen İbrahim Çınar
415. Hava Pilot Üsteğmen Türker Aydın
416. Hava Trafik Kontrol Başçavuş Sami Emen

Jandarma Genel Komutanlığı şehit olanlar:

417. Jandarma Kıdemli Çavuş Kemal Dere
418. Jandarma Çavuş Ekrem Özmen
419. Jandarma Onbaşı Veli Altan
420. Jandarma Onbaşı Lütfi Özgen
421. Jandarma Eri İsa Arslan
422. Jandarma Eri Cemal Akıncı
423. Jandarma Eri Mesruh Şanlı
424. Jandarına Eri Muammer Cerah
425. Jandarına Eri Satılmış Tekel
426. Jandarma Eri Mustafa Gök
427. Jandarına Eri Osman Ali Dal
428. Jandarma Eri Mahmut Nayir
429. Jandarma Eri Hasan Güven

Deniz Kuvvetleri Komutanlığı şehit olanlar:

430. Deniz Piyade Onbaşı Hasan Dutlu
431. Deniz Piyade Eri Recep Aldıkaçtı
432. Deniz Piyade Eri Ali Yanatma
433. Deniz Piyade Eri Hüseyin Ersoy
434. Deniz Piyade Eri Rıdvan Çakır
435. Deniz Piyade Onbaşı Kenan Çepni
436. Deniz Piyade Onbaşı Harun Köse
437. Deniz Piyade Onbaşı Hüseyin Kapıcı
438. Deniz Piyade Onbaşı Halil Aydemir
439. Deniz Piyade Onbaşı Osman Dağlı
440. Deniz Piyade Eri Sabri Tütüncü
441. Deniz Piyade Eri Hasan Özkapı
442. Deniz Sivil İşçi Ahmet Ersoy

TCG Kocatepe muhribinde şehit olanlar:

443. Deniz Kıdemli Binbaşı Metin Sülüş
444. Deniz Kıdemli Üsteğmen Necati Gürkaya
445. Deniz Teğmen Caner Gönyeli
446. Güverte Topçu Astsb. Bşçvş. İsmet Yılmaz
447. İkınal Astsb. Bşçvş. Temel Şimşir
448. Makine Kazan Astsb. Bşçvş. İsmet Dülgeroğlu
449. Güverte Top Astsb. Üçvş. Aydın İncekara
450. Makine Çarkçı Astsb. Üçvş. Orhan Durusoy
451. Makine Elektrik Astsb. Üçvş. Mehmet Kurt
452. Makine Çarkçı Astsb. Çvş. Erhan Yıldırım
453. Güverte Top Astsb. Kd. Çvş. Hasan Diş
454. Makine Çarkçı Astsb. Çvş. Yahya Bakır
455. Makine Kazan Astsb. Çvş. Adnan Mavidemir
456. Güverte Torpido Astsb. Çvş. Cemil Akın
457. Makine Kazan Astsb. Çvş. Nuri Urun
458. Teknisyen Astsb. Çvş. Mehmet Çetin
459. Makine Yarasavunma Astsb. Çvş. Nadir Güneş
460. Deniz Topçu Eri İbrahim Koçak
461. Deniz Topçu Eri Kenan Nazlı
462. Deniz Torpido Eri Naim Özkan
463. Deniz Radarcı Eri Osman Velet
464. Deniz Çarkçı Eri Abdullah Yıldız
465. Deniz Çarkçı Eri Hayati Sezer
466. Deniz Fırıncı Eri Hasan Bayraktar
467. Deniz Ahçı Eri Mevlit Ergüven
468. Deniz Vardabandra Eri Kadir Toraman
469. Deniz Çarkçı Eri Uğur Tatlı
470. Deniz Topçu Eri İbrahim Parlar
471. Deniz Torpido Eri Mustafa Aydın
472. Deniz Porsun Eri Rahmi Tepebaş
473. Deniz Radarcı Eri Zafer Baydar
474. Deniz Çarkçı Eri Tamer Seyhan
475. Deniz Topçu Eri Bektaş Kocakafa
476. Deniz Torpido Eri Ali Türkmen

477. Deniz Serdümen Eri Yusuf Cansevdi
478. Deniz Vardabandra Eri Mehmet Cihan
479. Deniz Topçu Eri Recep Balcı
480. Deniz Topçu Hasan Sönmez
481. Deniz Topçu Eri Osman Nuri Ocak
482. Deniz Top Eri Ali Nihat Gerede
483. Deniz Radarcı Eri Uğur Öztop
484. Deniz Çarkçı Eri Mehmet Bozkurt
485. Deniz Kazancı Eri Hasan Özdemir
486. Deniz Telsiz Eri Cemal Yılmazsoy
487. Deniz Yarasavunma Eri Naci Kamış
488. Deniz Elektrik Eri Koray Munar
489. Deniz Topçu Eri Gaffur Kaynar
490. Deniz Top Eri Ömer Faruk Ercan
491. Deniz Torpido Eri Ahmet Uğur
492. Deniz Kazancı Eri Kenan Cansev
493. Deniz Vardabandra Eri Süleyman Teke
494. Deniz Vardabandra Eri Asım Özdemir
495. Deniz Serdümen Eri Halil Kalafatoğlu
496. Deniz Elektrik Eri Osman Çetiner
497. Deniz Piyade Astsb Üçvş. Necati Sıvacılar
498. Sıhhiye Teknisyen (Dalgıç) Astsb. Bş. Çvş. Selçuk Yıldırım (15 Kasım 1974 günü dalgıç görevi sırasında şehit oldu.)

TERİMLER SÖZLÜĞÜ

A

Aborda: Bir teknenin başka bir tekne üzerine ya da rıhtıma, iskeleye yanaşmasıdır.

Alabanda etmek: Dümeni basabildiği kadar bir tarafa basmaktır.

Alabora: Ters yöne ya da duruma çevirmek (çevrilmek) anlamına gelir.

Alabora olmak: Bir filikanın ya da geminin bir tarafına yatarak devrilmesidir.

Alay: Üç tabur ile öteki destek unsurlarından meydana gelen bir birliktir. (Mevcudu takriben: 3000 kişi)

B

Bandıra: Gemilerin hangi ulusa ait olduklarını gösteren sancaklara denir.

Baş: Pruva. Genel olarak bir geminin ön ve ileri bölümüne denir. Baş taraf.

Bazuka: Genellikle tanklara, zırhlı araçlara, beton koruganlara, tahkim edilmiş mevzilere ve açıkta toplu olarak bulunan personele karşı kullanılan portatif bir tanksavar silahıdır.

Borda: Gemi güvertesinin su yüzeyinden (kesiminden) yukarıda kalan bölümü. Dönülen taraf.

Borda feneri: Gemilerin gece sancak iskele bordalarında denizde çatışmayı önleme tüzüğü kurallarına uygun olarak taşıdığı fenerlerdir. Sancak (sağ) tarafındaki yeşil, iskele (sol) tarafındaki kırmızıdır.

Bölük: Genellikle değişik tipteki dört takımdan oluşan ve mevcudu 200 civarında olan birliktir.

C

Cayro pusula: Geminin rotasını seyir ve silah sistemleriyle uyumlu çalışmasını gösteren jiroskopik sistemle çalışan pusula.

Ç

Çark: Gemileri yürüten makinelere denir.

Çarkçı: Genel olarak makinistlere verilen sandır. Makinelere bakan ve çalıştıranlara ve bu işte çalışanlara denir.

Çarkçıbaşı: Savaş gemilerinde çarkçı (makine) subaylarının rütbe ve kıdem olarak en ileride olanına ve makineden birinci ölçüde sorumlu bulunan subaya denir.

D

Deniz eri: Donanmada çalışan erler.

Derece: Bir daire çevresinin 360'ta biridir.

Dümen: Gemilerin ve teknelerin dönüşünü sağlamak üzere kıç bodoslamalarına takılan, sancağa ve iskeleye hareketli yüzeylerdir (aygıtlardır).

Dümeni ortalamak: Sancakta ya da iskelede bulunan dümenin orta rotaya alınmasıdır.

F

Filo: Aynı gruptan olan gemi, uçak, bir organizasyon dahilinde bir komutanın hareket ve idari komutası altında faaliyet gösteren gruplar.

Filottila: Aynı tipten en az iki geminin bir araya gelerek oluşturduğu organizasyon yarım divizyondur. İki yarım divizyonda bir divizyon yapar. En az iki divizyondan oluşan gruba beş skadron; en az iki skadron da bir filottila yapıyor. (İngiliz standardında Filottila 16 gemiden oluşur.)

G

Geri tepmesiz top: 57, 75 ve 106 mm çapında çeşitleri bulunan, tanklara zırhlı araçlara, beton koruganlara, tahkim edilmiş mevzileri (dayangalara) ve açıkta toplu olarak bulunan düşman personeline karşı kullanılan, geri tepmesi olmayan, geriden tek tek doldurulan, hava ile soğuyan yatık mermi yollu tanksavar silahıdır.

H

Havabaşı: Düşmana ait ya da düşman tehdidi altındaki bir arazide bulunan, elde tutulduğunda, kıta ve malzemenin havadan sürekli indirilmesine elverişli ve yapılması düşünülen harekât için, gerekli manevra sahası sağlayan belirli bir bölge. Normal olarak hava indirme harekâtının hücum safhasında ele geçirilmiş saha.

İ

İskele: Geminin güvertesinde yüzümüzü baş tarafa döndürdüğümüzde omurganın solunda (iskelede) kalan kısmıdır.

İskele alabanda: Dümeni basabildiği kadar iskeleye (sol yana) basmak için verilen komuttur.

İskele kırlangıç: İskele (sol) taraftaki çevreyi gözlemeye yarayan çıkıntı (platform).

İslim: Gücünden yararlanmak için elde-edilen buhar

K

Kaporta: Geminin çeşitli bölmelerini birbirinden ayıran metal aksamlı kapılardır.

Karakol gemisi: Bir bölgenin denetim ve gözetimini yapan gemilerdir.

Karina: Geminin su altında kalan dış yüzeyi.

Kıç: Geminin arka bölümüdür. Arkası.

Kıyıbaşı: Düşman kıyıları üzerinde seçilen ve zapt edilip elde tutulunca, sürekli olarak kuvvet ve malzeme çıkarılmasını ve kıyıda yapılması kararlaştırılan harekât için, gerekli olan manevra sahasını sağlayan kıyı bölgesi (alanı).

Kıyıbaşı, amfibi harekâtın fiziki hedefini teşkil eder.

Kondanser: Yoğuştırıcu. Türbünden çıkan buharı yoğunlaştırarak yeniden kazana verilmesini sağlayan aygıt (düzenek).

Komodor: Bir filottilanın sevk ve idaresini yöneten üst rütbeli subaydır.

Köprübaşı: Bir engelin (doğal, yapay); düşmana ait kenarında, elde tutulan ya da ele geçirilmesi gereken bir arazi bölgesi.

Engel; doğal ya da yapay olup su engeli, mayınlı arazi gibi...

Köprü üstü: Geminin seyir kumanda yeridir.

Kripto: Şifre işlemi.

L

Law: 66 mm çapında, A.B.D. yapısı, bir silahtan daha çok, cephane olarak kullanılan, bir kez atıldıktan sonra yeniden kullanılamayan, yüksek infilaklı elde taşınabilir bir tanksavar roketidir.

Levent: Deniz eri.

LCM: (Lannding Craft Machine) 75-100 tam teçhizatlı deniz piyadesini taşır ya da bir tank alabilecek kapasitede inşa edilmiş küçük boy çıkarma aracı.

LCU: (Lannding Craft Utilisset) Genel maksat çıkarma aracı. 200-250 civarında personel ya da 5 tank taşır.

LCT: (Lannding Craft Tank) Tank çıkarma aracı. LCU özelliklerine sahip ancak daha yeni model olan çıkarma araçlarıdır.

LST: (Lannding Ship Tank) Tank çıkarma gemisi. Bir tank bölüğü ve mürettebatını taşıyacak biçimde tasarımlanmış bir çıkarma gemisidir. Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında *TCG Ertuğrul*, ana gemisancak gemisi olarak görev yapmış bir tank çıkarma gemisidir.

M

Manga: Genellikle 10 kişiden oluşan en küçük birliktir.

Mil: Deniz mili 1852 metredir.

Muhabere: Haberleşme. İletişim.

Muhrip: Savaş gemilerinin vurucu güç sıralamasında, ağır kruvazörler tonaj, duruş, vuruş ve harekât yetenekleri ile üçüncü sırayı alırlar. Yüksek seyir sığasına sahiptirler. Suüstü savunma savaşı, hava savunma savaşı, denizaltı savunma savaşı olarak adlandırdığımız temel savaş oluşumlarını tek başına karşılama yeterliğine sahiptirler. Günümüz teknolojisinde, bu tip gemiler, temel harp uygulamalarının herhangi birini, ağırlıklı olarak karşılayacak, silah gücüne sahip olacak biçimde de, tasarımlanabilirler. Burada göz önüne alınacak etken, gemiye verilecek ödevin/ödevlerin içeriğidir.

P

Parakete: Geminin hızını ölçen aygıt.

Pruva: Bir geminin ön tarafından ileri kısmına denir. Geminin baş bölümü.

Pruva direği: Gemilerin baştan birinci direklerine denir.

Puntel: Kemerelerin alt kısımlarında takviye amacıyla konmuş desteklerdir. Bunlar konduğu ve kullanıldığı yere göre adlandırılırlar.

R

Rota: Genel olarak gemilerin seyir yönleridir.

Rota vermek: Gemiyi arzu edilen yöne çevirmek ya da geminin izleyeceği yolu harita üzerinde çizmek.

S

Salvo: Bir geminin bütün bataryaları (topları) ile bir anda yaptığı top atışıdır.

Sancak alabanda: Bir dümeni basabildiği kadar sancağa basmak için serdümenlere verilen komuttur.

Sancak gemisi: Bir filo içinde filo komutanının bulunduğu gemidir.

Sancak tarafı: Bir gemi güvertesi üzerine çıkıldığında yüzümüzü pruvaya döndüğümüzde sağ tarafımızda kalan gemi kısmıdır.

Seren: Direkler üzerinde yelken açmak için ya da işaret çekmek için kullanılan yatay gönderlerdir.

Seyir sığası: Geminin ikmalini (gereksemelerini) tamamladıktan sonra yapabileceği en yüksek seyir uzaklığının mil cinsinden açıklaması.

Seyretmek: Denizde bir yöne doğru gitmektir.

Sonar: Sesin yansıma özelliğinden yararlanarak deniz altındaki yabancı cisimleri tanımaya, bulmaya yarayan aygıttır.

Sorti: Uçağın yerden kalkıp görevini yapıp yeniden alana dönme süresine denir. Çıkış.

T

Tabur: Dört bölükten meydana gelen bir birliktir. (Mevcudu takriben: 800 kişidir.)

Tornistan: Bir geminin makinelerinin geri yol verecek biçimde çalışmasıdır.

Tugay: Üç ya da dört taburdan oluşan, özel kuruluşu olan bir birliktir.

Tümen: Genellikle üç alay ile öteki destek unsurlarından meydana gelen bir birliktir. (Mevcudu takriben: 10.000 kişi.)

Travers: Gemilerin bombardıman edecekleri kıyı karşısında planda belirtilen biçimde konum alıp ve belli bir aralıkla hareket etmeleri.

V

Vasat güverte: Orta güverte.

Vasıta motoru: Gemi alargadayken (kıyıdan açıkta iken) geminin personelini kıyıya ve öbür gemilere götürüp getiren deniz aracı.

Y

Yarda: 90.8 santimetredir.

Yol vermek: Bir-geminin hızını arttırmak anlamında kullanılan bir deyimdir.

Yol kesmek: Bir geminin bizim herhangi bir nedenle azaltmaktır.

ZAMAN DİZİN

1 Temmuz 1570: Limasol'a Türk bayrağının çekilmesi

3 Temmuz 1570: Larnaka'nın alınması

9 Eylül 1570: Lefkoşa'nın alınması

1 Ağustos 1571: Magosa'nın Türk ordusu tarafından alınması

4 Haziran 1878: Kıbrıs'ta İngiliz yönetiminin başlaması

31 Ekim 1931: Rumların İngiliz yönetimine isyanı

23 Ocak 1950: Dışişleri Bakanı Necmettin Sadak'ın (CHP'li) T.B.M.M.'de Kıbrıs Konusundaki soruları yanıtlaması: "Kıbrıs meselesi (sorunu) diye bir mesele yoktur."

20 Haziran 1950: (DP'li) Dışişleri Bakam Fuat Köprülü'nün T.B.M.M.'de demeci: "Kıbrıs meselesi diye bir mesele yoktur."

20 Ekim 1950: III. Makarios'un Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesine Başpiskopos seçilmesi.

21 Haziran 1955: Rum tedhişçilerinin Türklere de saldırmaya başlaması.

8 Temmuz 1955: Kıbrıs'taki İngiliz yönetiminin, Evkaf mallarının yönetimini Kıbrıs Türklerine devretmesi.

29 Ağustos 1955: Londra konferansının Lancaster House'da açılması. (Zorlu-Mc Millan-Averof)

6 Eylül 1955: Atatürk'ün Selanik'te doğduğu eve ve Türk konsolosluğuna bomba atılması üzerine 6/7 Eylül olaylarının patlak vermesi.

7 Eylül 1955: Londra konferansının bir sonuca varmadan dağılması

9 Mart 1956: Makarios'un Seyshell adalarına sürülmesi.

12 Temmuz 1956: Lord Radcliffe'in Kıbrıs için bir muhtariyet anayasası hazırlamakla görevlendirilmesi.

17 Ağustos 1956: EOKA'nın bir bildiri yayınlayarak tedhişçiliğe ara verdiğini açıklaması.

27 Ağustos 1956: EOKA'nın yeniden tedhişçiliğe başlaması.

20 Aralık 1956: Yunan hükümetinin Radcliffe önerilerini geri çevirmesi Başbakan Adnan Menderes'in demeci: "Türkiye, taksim tezini" benimsiyor.

1957

18 Şubat: Kıbrıs sorununun Birleşmiş Milletler Genel Kurulu birinci komisyonunda tartışılmaya başlanması.

28 Mart: Seyshell adalarında sürgünde bulunan Makarios'un İngiltere, tarafından serbest bırakılması.

17 Nisan: Makarios'un Atina'ya gelmesi

18 Nisan: Başbakan Adnan Menderes'in demeci: "Makarios'u serbest bırakmakla İngiltere isabetsiz bir karar vermiştir."

5 Aralık: Kıbrıs'ta üç Türk'ün Rumlar tarafından öldürülmesi.

1958

"4 Ocak: Dışişleri, Bakanı Rüştü Zorlu'nun demeci: "Taksim, Türk milletinin istediği politikadır"

28 Ocak: Lefkoşa'da taksim lehinde gösteri yapan Türkler üzerine İngiliz kuvvetleri tarafından ateş açılması ve 8 Türk'ün öldürülmesi, 70 Türk'ün yaralanması.

28-30 Ocak: Ankara'da Kıbrıs konusunda Türk-İngiliz görüşmeleri.

10-12 Şubat: Atina'da Kıbrıs konusunda İngiliz- Yunan görüşmeleri.

1 Nisan: EOKA'nın top yekun savaş ilan etmesi.

9 Haziran: Lefkoşa'da Rumların Türklere saldırması.

12 Haziran: Lefkoşa ve Magosa'da Türklerle Rumlar arasında kanlı çatışmalar olması.

14 Temmuz : Kıbrıs'taki TMT'nin bir bildiri yayınlayarak bütün Rumlara karşı savaş ilan etmesi.

20 Temmuz: Dr. Fazıl Küçük'ün Kıbrıs'a Türk askerinin gönderilmesini istemesi.

24 Temmuz: İngiltere Hükümeti, Türkiye'nin Kıbrıs'a asker gönderme isteğine karşı çıkması.

4 Ağustos: EOKA'nın mütareke ilan etmesi.

8 Ağustos: İngiliz-Yunan görüşmeleri

9 Ağustos: Türk-İngiliz görüşmeleri

21 Ağustos: EOKA'nın tedhiş hareketlerine yeniden başladığını ilan etmesi.

1959

5 Şubat: Zürih'te Menderes Karamanlis görüşmelerinin başlaması.

11 Şubat: Zürih antlaşmalarının imzalanması

19 Şubat: Londra antlaşmasının imzalanması

1 Mart: Makarios'un Kıbrıs'a dönmesi

4 Mart: Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyetini yaratan Zürih ve Londra Antlaşmalarının T.B.M.M.'de tartışılması ve kabul edilmesi

3 Aralık: Dr. Fazıl Küçük'ün Cumhurbaşkanı yardımcısı olması

13 Aralık: Makarios'un Cumhurbaşkanlığı seçimini kazanması

1960

6 Nisan: Kıbrıs Cumhuriyet anayasasının onaylanarak yürürlüğe girmesi.

6 Temmuz: Kıbrıs Cumhuriyetinin ilanına olanak verecek öteki antlaşmaların onaylanarak yürürlüğe girmesi.

31 Temmuz: Türk ve Rum toplumlarında Temsilciler Meclisi için seçimlerin yapılması. .

7 Ağustos: Türk ve Rum toplumlarının, Cemaat Melisleri milletvekilliği için seçim yapmaları.

15 Ağustos: KIBRIS Cumhuriyetinin ilanı

16 Ağustos: Zürih-Londra Antlaşmaları gereğince Kıbrıs'a gelmesi öngörülen Türk ve Yunan askeri birliklerinin Magosa limanından karaya çıkarak Lefkoşa'daki kamplara yerleşmesi.

19 Ağustos: Türk Cemaat Meclisinin Başkanlığına Rauf Denktaş'ın seçilmesi.

22 Ekim: Kıbrıs Ordusu Komutanlığına Tümgeneral Menelaos Paptelitis, Komutan Yardımcılığına Tuğgeneral Hüsamettin Tanyar atandı.

1961

3 Şubat: Kıbrıs ordusu için kayıtlar başladı.

2 Mayıs: Orduya kayıt yaptıran ilk yüz kişi yemin ederek Kıbrıs ordusuna katıldı.

1962

17 Mart: Rumların Turunçlu köyü Türklerine saldırması.

25 Mart: Bayraktar ve Ömeriye camilerinin Rumlar tarafından bombalanması.

1963

25 Ocak: Bayraktar camisinin bombalanması.

21 Aralık: Cumhuriyet sonrası Türk Rum çatışmalarının başlaması.

25 Aralık: Türk Hava Kuvvetleri savaş uçakları Lefkoşa'da uyarı uçuşları yaptılar.

27 Aralık: Larnaka bölgesi çarpışmaları.

28 Aralık: Çok ilkel araçlar ve büyük özverilerle kurulan "Bayrak radyosu" orta dalga 200 metre üzerinden yayına başladı.

1964

1 Ocak: Makarios, Türkiye-İngiltere ve Yunanistan'la Kıbrıs Cumhuriyeti arasındaki Garanti Antlaşmasını kaldırdığını açıkladı.

4 Ocak: Garantör devletler Kıbrıs'ta tarafsız bir gözlemci gönderilmesi için Birleşmiş Milletlere başvurdular.

15 Ocak: Üç garantör devlet Londra'da (Malbourg House) görüşmelere başladı.

17 Ocak: Hintli General P. S. Gyani tarafsız gözlemci olarak Kıbrıs'ta ki, görevine başladı.

23 Ocak: Bayraktar cami üçüncü kez bombalandı.

6 Şubat: Rumların Arpalık köyüne saldırısı

10.13 Şubat: Rumların Limasol Türk bölgesine saldırısı

4-8 Mart: Zeytinlik ve Ozanköy'e Rum saldırıları

7-10 Mart: Limasol'a Rum saldırısı-Baf bölgesine saldırı

10 Mart: Rumların Yeşilköy'e saldırısı

16 Mart: İlk Barış Gücü kafilesi Kıbrıs'a ulaştı ve üç gün içinde Kıbrıs Barış Gücü oluşturuldu.

19 Mart: Çamlıköy'e Rum saldırısı

24 Mart: Finlandiyalı diplomat Tiomiojo, Kıbrıs bunalımında taraflar arasında arabuluculuğa atandı.

11 Nisan: Bozdağ'a mevzilenen Türk mücahitlere Rumların saldırısının başlaması (14 gün sürmüştür).

25 Nisan: St. Hilaryon'a Rumların saldırısı

7-8 Ağustos: Rum saldırıları üzerine, Türk savaş uçaklarının Kıbrıs'ı bombardımanı ve Yüzbaşı Cengiz Topel'in şehit olması.

9 Ağustos: Makarios yayınladığı bir bildiri ile Türkiye'nin koşullarını kabul etmeye hazır olduğunu belirtti.

2 Yunan savaş uçağının Erenköy'deki Türk mevzilerini bombalaması.

10 Ağustos: Rumlar "Ekonomik ambargo" uygulamaya başladılar.

10 Eylül: Türkiye hükümetinin Kıbrıs Türklerine yiyecek ve sağlık malzemesi göndereceği açıklandı.

1966

13 Ocak: Hürriyet gazetesi ABD Başkanı Lyndon Johnson'un başbakan İsmet İnönü'ye gönderdiği mektubu açıkladı.

14 Ocak: Akşam, Milliyet, Cumhuriyet gazeteleri İnönü'nün cevabı mektubunu açıkladılar.

1967

9 Eylül: Türk ve Yunan Başbakanları Keşan'da bir araya geldi.

10 Eylül: Görüşmelere Dedeağaç'ta devam edildi.

31 Ekim: Kıbrıs'a gizlice çıkan Rauf Denktaş ve arkadaşları Rumlarca tutuklandı.

12 Kasım: Denktaş ve arkadaşları serbest bırakılarak Türkiye'ye gönderildi.

15 Kasım: Rum ve Yunan birlikleri Boğaziçi ve Geçitkale köylerine saldırdı.

19 Kasım: Grivas ve Yunan birliklerinin Kıbrıs'ı terk etmeleri.

28 Aralık: Kıbrıs Geçici Türk Yönetiminin kurulması.

1968

13 Nisan: Rauf Denktaş Kıbrıs'a döndü

3 Haziran: Denktaş-Klerides buluşması

24 Haziran: İkili görüşmelerin Lefkoşa'da başlaması

1972

8 Haziran: Genişletilmiş toplumlararası görüşmelerin başlatılması

3 Temmuz: Görüşmelere resmen başlandı

1973

16 Şubat: Rauf Denktaş'ın Kıbrıs Cumhurbaşkanı yardımcısı ilan edilmesi

1974

15 Temmuz: Ulusal Muhafız Gücü Kuvvetlerinin Makarios'a karşı darbe yapması ve Nikos Sampson'un Cumhurbaşkanı ilan edilmesi.

16 Temmuz: ABD ve İngiltere Türkiye'nin Kıbrıs'a karışmamasını istedi... 6. Filoya Kıbrıs'a hareket emri verildi... Makarios bir İngiliz uçağı ile adadan ayrıldı... Başbakan Ecevit, İngiltere'ye "garantör sıfatıyla" birlikte hareket ederek müdahale etmemiz gerektiğini söyledi.

17 Temmuz: Başbakan Bülent Ecevit, İngiltere Başkanı Harold Wilson'la Londra'da görüştü. İngiltere Kıbrıs'a müdahaleye taraftar olmadığını söyledi ve "Garantör" devlet olarak Türkiye'yi yalnız. bıraktı.

18 Temmuz: TBMM birleşik gizli toplantı yaptı.

19 Temmuz: Bakanlar Kurulu Kıbrıs'la ilgili toplantı yaptı... Yunan değiştirme birliği Kıbrıs'a çıktı.

20 Temmuz: Ecevit Hükümeti Yunan istilasını durdurmak için müdahale kararı aldı. Türk ordusunun kara, hava ve deniz kuvvetleri Kıbrıs adasına çıkarma, indirme yapmaya başladı. "Barış Harekâtı" başlatıldı.

21 Temmuz: Türk savaş uçakları, *TCG Kocatepe* muhribini batırdı; 54 denizci şehit oldu. *TCG M. F. Çakmak* ve *TCG Adatepe* de yara aldı.

22 Temmuz: 39. Piyade Tümen "Bora Özel Görev Kuvveti" de adaya çıktı... Saat 17.00'de ateş-kes yürürlüğe girdi.

23 Temmuz: Yunan Cuntasının adamı olan, Nikos Sampson istifa etti.

24 Temmuz: Yunan Dışişleri Bakanı Mavros, İngiltere Dışişleri Bakanı Callaghan ve Türkiye Dışişleri Bakanı Turan Güneş'in Cenevre'de toplanıp "ateşkes" görüşmelerine başlaması kararlaştırıldı.

25 Temmuz: Kıbrıs için "ateşkes" görüşmeleri Cenevre'de başladı.

30 Temmuz: Birinci Cenevre konferansının sona ermesi.

1 Ağustos: ABD Temsilciler Meclisinde Türkiye'ye ABD yardımının kesilmesini isteyen bir kararın onaylanması

8 Ağustos: İkinci Cenevre Barış Görüşmeleri başladı.

12 Ağustos: Emekli olan Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Kemal Kayacan'ın yerine Oramiral Hilmi Fıratkomutan oldu.

14 Ağustos: İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı başladı.

15 Ağustos: Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadından çıkması. Türk ordusunun Magosa'ya girmesi.

16 Ağustos: "Üç Gün Savaşı" sona ermesiyle Lefke-Magosa hattının gerçekleşmesi... Birleşmiş Milletlerin "ateş-kes" çağrısına uyulması.

Türk ordusunun Lefke'ye girmesi.

17 Ağustos: Rumların yaptığı BAF katliamı

19 Ağustos: Rumların yaptığı Atlılar katliamı

22 Ağustos: Rumların yaptığı Dohni (Taşkent) katliamı

26 Ağustos: Kıbrıs'ta, Yunanlıların yedi kurşun sıktığı gazeteci Adem Yavuz'un ölümü .

1 Eylül: Muratağa köyünde ölüm çukurunun ortaya çıkarılması

1975

13 Şubat: Kıbrıs Türk Federe Devletinin ilanı .

28 Nisan: Viyana görüşmelerinin başlaması

31 Mayıs Türk Başbakanı Süleyman Demirel ve Yunanistan Başbakanı Karamanlis arasındaki görüşmelerin başlaması

5 Haziran: İkinci Viyana görüşmesi

8 Haziran: KTFD anayasasının halk oylaması

2 Ağustos: Nüfus değişim antlaşmasının açıklanması

9 Ağustos: Güneyli Türklerin kuzeye göçlerinin başlaması

7 Eylül: Göçlerin tamamlanması

1976

20 Haziran: Kıbrıs Türk Federe Devleti genel seçimlerin yapılması

1977

27 Ocak: Birinci Denktaş-Makarios buluşması
12 Şubat: İkinci Denktaş-Makarios buluşması

1983

15 Kasım: "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti"nin kurulması

1984

6-7 Ağustos: Viyana görüşmelerinin başlaması
10 Eylül: Birinci Dönem New York görüşmesi.
15 Ekim İkinci Dönem New York görüşmesi.
26 Kasım/8 Aralık: Üçüncü Dönem New York görüşmesi.

1985

17 Ocak : Zirve toplantısı yapıldı. (Bu toplantıda Kıbrıs Rum yönetiminin Başkanı S. Kipriyanu, P. De Cuellar'ın I. ve II. New York görüşmelerinde tarafların görüşlerini alarak hazırladığı antlaşma taslağını reddetti.)

FOTOĞRAF ALBÜMÜ

Fotoğraflar, gazeteci Ergin Konuksever'in arşivinden alınmıştır. Karşılıksız olarak kitabımız için vermiş olduğu fotoğraflar için kendisine binlerce teşekkür ederiz.

Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Komuta Heyeti

Çıkarma Plajında İlk Gün

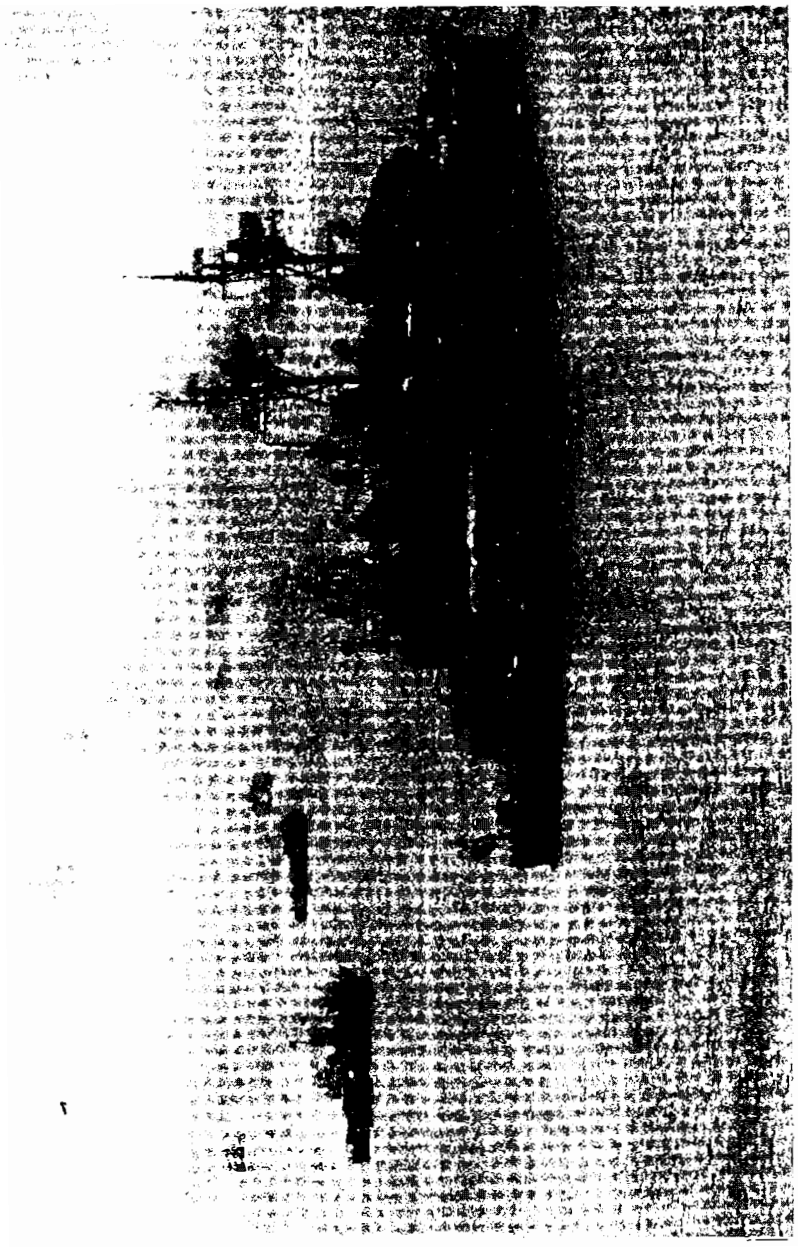

Muhriplerimiz. Ön planda görülen TCG Kocatepe'dir.

Gazeteci Ergin Konuksever'e Kıbrıs Türk Alay Komutanı Albay Mustafa Katırcıoğlu (Korgenerallikten emekli oldu, şu anda hayatta değil) tarafından Yunan bayrağı imzalanarak hatıra olarak saklanması için veriliyor.

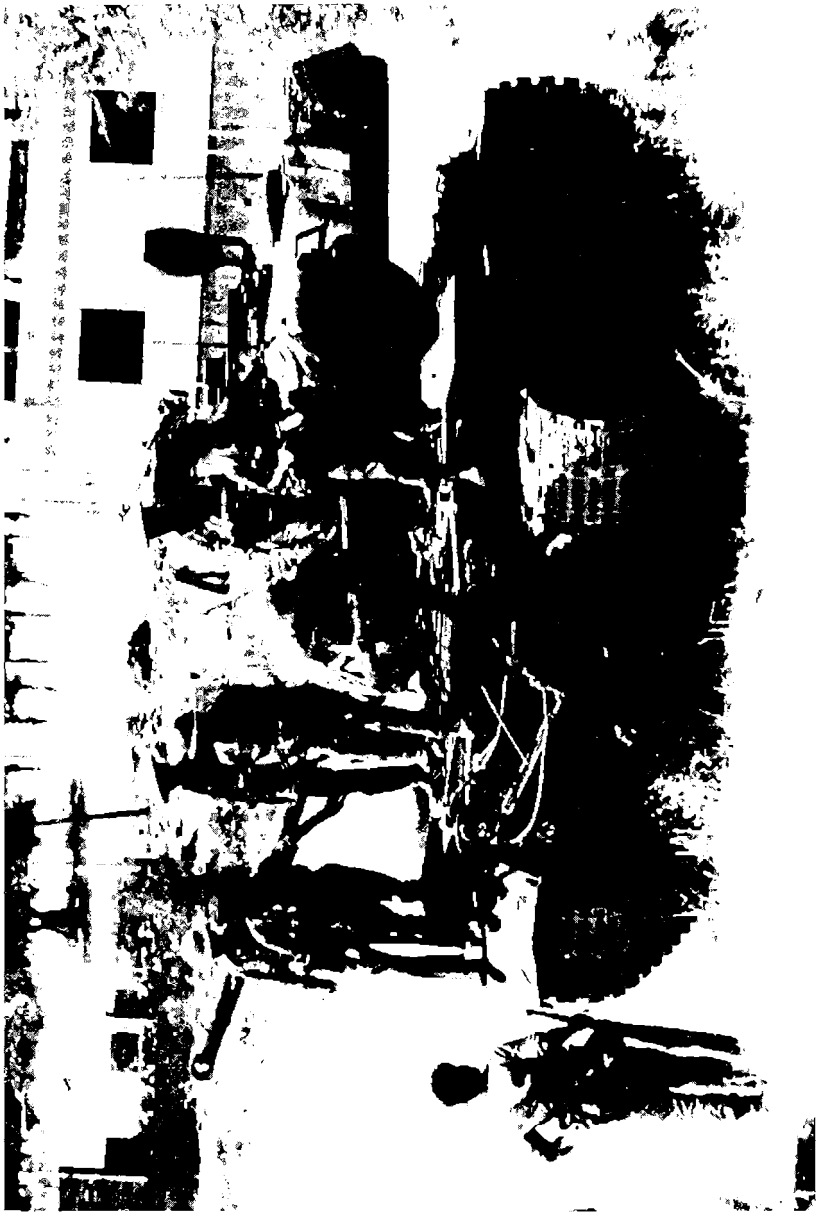

Türk Birlikleri harekâtta

SAT ve SAS Komando Timleri

Katliamların canlı örneği

Rum esirler.

Kurtarılan Kıbrıslı Türk anne ve bebeği ile (arkada) İngiliz bir çift.

KAYNAKÇA

AHMED Feroz ve Bedia-Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi (1945-1971), Bilgi Yayınevi- Ankara, 1976

ARCAYÜREK Cüneyt-Cüneyt Arcayürek Açıklıyor, c: 4, Bilgi Yayınevi-Ankara 1984

ARCAYÜREK Cüneyt-Cüneyt Arcayürek Açıklıyor, c: 5, Bilgi Yayınevi-Ankara 1984

ARMAOĞLU Fahir- Kıbrıs Meselesi, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fak. Yayını-Ankara 1963

ARMAOĞLU Fahir-20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, İş Bankası Yayını-Ankara 1983

BANOĞLU Niyazi Ahmet-Kıbrıs Dosyası, Kervan Yayınları-İstanbul 1974

BEDEVİ Vergi- Kıbrıs Tarihi, Lefkoşa, 1965

BİL Hikmet-Kıbrıs Olayı ve İçyüzü, İtimat Kitabevi-İstanbul 1976

BİRAND Mehmet Ali-30 Sıcak Gün, Milliyet Yayınları-İstanbul 1980

ÇÖLAŞAN Emin-İcraatın İçinden, Milliyet Yayınları-İstanbul 1986

ÇÖLAŞAN Emin - Unutulmayan Söyleşiler Tarihe Düşülen Notlar, Doğan Yayıncılık-İstanbul 2006.

ERİM Nihat-Bildiğim ve Gördüğüm Ölçüler İçinde Kıbrıs-Ankara 1977

ERTEGÜN Necati Münir-Tarihi Perspektif İçinde Kıbrıs Sorunu-Lefkoşa

ERZEN Afif-Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi, TKAE Yayını-Ankara 1971

FALLACI Oriana-Tarihle Söyleşiler, Can Yayınları-İstanbul 1987

GAZİOĞLU Ahmet-İngiliz İdaresinde Kıbrıs-İstanbul 1960

GEVGİLİLİ Ali-Yükseliş ve Düşüş, Altın Kitaplar, İstanbul 1981

GÜRATA Mithat-Türkler Rumlar ve Kıbrıs-İstanbul 1981

GÜLDEMİR Ufuk-Kanat Operasyonu, Tekin Yayınevi-İstanbul 1985

GÜNVER Semih-Fatin Rüştü Zorlu'nun Öyküsü, Bilgi Yayınevi-Ankara 1985

GÜREL Şükrü-Kıbrıs Tarihi, c:1-2, Kaynak Yayınları-İstanbul 1984

GÜVENÇ Nazım-Kıbrıs Sorunu Yunanistan ve Türkiye, Çağdaş Politika Yayınları-İstanbul 1984

İSMAİL Sabahattin-Barış Harekâtı'nın Nedenleri Gelişimi Sonuçları-Kastaş Yayınevi-İstanbul 1988

İSMAİL Sabahattin-Kıbrıs Sorunu (İç Etkenler), İstanbul 1986

KOCABAŞ Süleyman-Tarihte ve Günümüzde Türk yunan Mücadelesi-İstanbul 1978

KÜRŞAD, F. Atlan, EGELİ- Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi, Kutsun Yayınevi, İstanbul 1978.

MANİZADE Derviş-Kıbrıs Dün Bugün Yarın-İstanbul 1975

MENGÜÇ Arslan-Anılarda Erenköy, İstanbul 2005.

OBERLING Pierre-Bellapais'e Giden Yol-Ankara 1987

OLGUN Aydın-Kıbrıs'ın Anatomisi, Dört Devir Dört Lider-Ankara 1975

ÖZAD Murat Hüsnü-Baf Mücadelemizden Hatıralar-Zaman Yayınevi, Lefkoşa 1979

ÖZLER A. Baha-Kıbrıs Cumhuriyetinin Kuruluş Anlaşmaları-İstanbul 1959

PAPANDREU Andreas-Namlunun Ucundaki Demokrasi-Üçüncü Dünya Yayınları-İstanbul 1977

PULUR Hasan-Olaylar ve İnsanlar/2, 1973-1978, Bilgi Yayınları, İstanbul 1986.

RAYNER James, Ezilmiş Çiçekler (Türkçesi: Seva Ülman), Lefkoşa 1982.

SAĞLAMER Kayhan-Kıbrıs Harekâtı Bir Başbakanın Doğuşu c:3-Tekin Yayınevi-İstanbul 1977

SARICA M, TEZİÇ E, ESKİYURT Ö-Kıbrıs Sorunu-İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını-İstanbul 1975

SERTER V. Zeki, FİKRETOĞLU O. Zeki-Kıbrıs Mücadele Tarihi-Lefkoşa 1981

SERTER V. Zeki-Anavatan ve Yavruvatan da Kurtuluş Mücadelesi-Lefkoşa 1981

SOLOMONIDOU Lina S.-Kıbrıs Günlüğü (çev: Ümit Kurtuluş)1974-Ankara 1987

SONYEL Salahi Ramadan-Türkiye Yunan Anlaşmazlığı-Lefkoşa 1985

ŞAHİN Haluk-Gece Gelen Mektup-Cep Kitapları-İstanbul 1987

TOLUNER Sevinç-Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletlerarası Hukuk-İstanbul 1977

TURGUT Hulusi-Güniz Sokağı-ABC Yayınevi-İstanbul 1987

TÜRSAN Nurettin-Yunan Sorunu-Ankara 1987

UÇAROL Rifat-Kıbrıs Sorunu ve Osmanlı İngiliz Antlaşması-İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını-İstanbul 1978

VEZİROĞLU Fuat-Kıbrıs Nasıl Satışa Çıkarıldı (içinde), (derleyen) Hüseyin Yusuf Macit, Annan Planı'na Hayır, İleri Yayınları, İstanbul 2004.

Resmi Yayınlar

a/ Genelkurmay Başkanlığı Yayınları
1. 1897 Osmanlı Yunan Harbi-Ankara 1965
2. Türk Yunan İlişkileri ve Megalo İdea-Ankara 1985
3. Bellapais'e Giden Yol-Ankara 1987
4. Kıbrıs Barış Harekâtı Şehitlerinin Biyografileri-Ankara 1976
b/ Öbür Yayınlar
1. Cyprus Question and Greek Extermination Plans-Lefkoşa 1977
2. Kıbrıs Sorunu ve New York Görüşmeleri-Ankara 1985
3. Question of Cyprus (1960-1988)-Lefkoşa 1988
4. Missing Persons in Cyprus (1963-1974)-Lefkoşa 1986

Dergiler

Hayat 25 Temmuz 1974
Hayat 1 Ağustos 1974
Hayat 8 Ağustos 1974
Hayat 15 Ağustos 1974
Hayat 29 Ağustos 1974
Hayat 5 Eylül 1974
Hayat 19 Eylül 1974
Kıbrıs Postası, Özel sayı: 2, Şubat 1974
Hürriyet, Ansiklopedik Yıllık c:2, 1975
Toplumun Sesi, sayı:41, Temmuz 1976
Kıbrıs Bülteni, Haziran-Temmuz 1977
Silahlı Kuvvetler, sayı: 271, Eylül 1979
Yıllar boyu Tarih Temmuz 1978
Yıllar boyu Tarih Temmuz 1979
Yıllar boyu Tarih Temmuz 1980
Yıllar boyu Tarih Temmuz 1984
Belge, sayı: 52/7, Temmuz 1984

Köprü, sayı:93, İstanbul 1985
Kıbrıs Bülteni sayı:10, Nisan 1984
Yeni Kıbrıs Kasım 1984
Yeni Kıbrıs Ekim 1984
Yeni Kıbrıs Aralık 1984
Yeni Kıbrıs Ocak 1985
Mücahit, sayı:3, 1 Ağustos 1987
Akis, sayı: 14-20/26 Temmuz 1987
Akis, sayı: 15-27 Temmuz/2 Ağustos 1987
Akis, sayı: 16-3/9 Ağustos 1987
Güvenlik Kuvvetleri, sayı: 2, Temmuz 1987
Güvenlik Kuvvetleri, sayı: 7, Temmuz 1989
Güvenlik Kuvvetleri, sayı: 8, Temmuz 1989

Gazeteler

Cumhuriyet 20-26 Temmuz 1974
Cumhuriyet 6 Eylül 1974 (İzzet Rıza Yalın)
Cumhuriyet 4 Ağustos 1974 (Yalçın Doğan)
Cumhuriyet 16 Temmuz 1975
Cumhuriyet 22 Ocak 1977
Cumhuriyet 23 Kasım 1983
Cumhuriyet 16 Kasım 1985
Cumhuriyet 21-22-23 Temmuz 1989 (Stelyo Berberakis)
Cumhuriyet 17-27 Temmuz 1989 (Erbil Tuşalp, diziyazı)
Cumhuriyet 3 Ağustos 1989
Cumhuriyet 13 Ağustos 1989
Cumhuriyet 15 Ağustos 1989
Hürriyet 20-26 Temmuz 1974
Hürriyet 19 Temmuz 1975
Hürriyet 26 Temmuz 1987
Hürriyet 27 Temmuz 1987
Hürriyet 19 Temmuz 1987
Hürriyet 22 Mart 1998 (Gila Benmayor)
Hürriyet 9 Aralık 1992

Hürriyet 26 Eylül 2006 (Cüneyt Ülsever)
Milliyet 20-26 Temmuz 1974
Milliyet 17 Temmuz 1975
Milliyet 21 Temmuz 1987
Milliyet 14 Haziran 1987 (Yener Süsoy Sohbeti)
Milliyet 15/16/17/18 Ağustos 1974
Milliyet 16 Kasım 1980 (Aktüalite)
Milliyet 26 Temmuz 1981 (Aktüalite)
Radikal 8 Eylül 2003 (Gündüz Aktan)
Bugün 18/19 Nisan 1975 ve 16 Aralık 1976
Günaydın 16-26 Temmuz 1976
Güneş, 20 Temmuz 1991
CNNTürk 29 Ekim 2003 (Manşet Programı)
Politika 21 Temmuz 1975
Demokrat İzmir 27 Ocak 1977
Bulvar 21 Temmuz 1983
Sabah 21-24 Haziran 1987
Sabah 21 Kasım 2002
Vatan 25 Eylül 2006 (Devrim Sevimay)